

7613

శ్రీ గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారి
సప్తతికమ జన్మదినోత్సవ ప్రకటనములు

౫

గద్య చింతామణి

(మొదటి భాగము)

గ ద్య చింతా మణి

(మొదటి భాగము)

పూర్వ గ్రంథ సంచయము

రావుసాహెబు, మహాపాఠ్యాయ

శ్రీ గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులుగారు, బి. ఏ.,

సంగ్రహించినది.

తెలికిచెర్ల వెంకటరత్నం

ప్రకాశకుడు : గుంటూరు.

అన్ని హక్కులూ రానుమూర్తిపంతులుగారివి

ప్రథమముద్రణము: డిసెంబరు, ౧౯౩౩

‘వావిళ్ల’ప్రెస్, మద్రాసు

వర్తమానాంధ్రభాషా
వ్యాపకులకు అంకితము

సంపాదకీయ భూమిక

శ్రీ రామమూర్తిపంతులుగారు వ్యావహారికభాషను పునఃప్రతిష్ఠితము చేయడానికి సుమారు పాతికసంవత్సరములనుంచి చేస్తూ ఉన్నవాడములో ప్రధానముగా నాలుగుమార్గములు గోచరిస్తున్నవి.

భాషాతత్త్వప్రదర్శనపూర్వకముగా ప్రపంచములోని ఇతరభాషావాద్యయములచరిత్రములున్న వాటితో పోల్చి ఆంధ్రభాషావాద్యయముల చరిత్రములున్న బోధించి తక్కినభాషలవలెనే తెలుగుకూడా నానాటికి మారుతూవచ్చినదనీ, ఆచూకాలములకవులు తమనాడు శిష్టవ్యవహారసిద్ధమయినభాషకు కావ్యాలలో ప్రయోగిస్తూవచ్చినారనీ, నేటిరచయితలుకూడా ఈశిష్టాచారపే పాటించి వ్యావహారికభాషలో గ్రంథములు వ్రాస్తే భాషాప్రయోజనము చక్కగా నెరవేరుతుందనీ, నోటిమాటకూ చేలివ్రాతకూ సామరస్యము కుదిరి ఒకదానికొకటి పోషకముగా ఉన్నప్పుడే వాద్యయములోని భాష సహజముగానూ, సరళముగానూ, సుబోధకముగానూ పరమప్రయోజనకారిగానూ ఉంటుందనీ నిరూపించడము ఒకమార్గము.

వ్యావహారికభాషను బహిష్కరించి గ్రాంథికాంధ్రమును దానిస్థానములో నెలనొల్పుడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉన్నవారు ప్రాచీనతా?పత్రగ్రంథములలో ఉన్నతాకికభాషను ఎట్లు గ్రాంథికీకరణముచేసి మాటకరణదోషమునకు పాల్పడి భాషకు అపారమయిన అనర్థము కలుగజేసిచూ? ఋజువుచేసి పూర్వులు వ్రాసిన పురాణ (పదన) ములూ, లక్షణగ్రంథములూ, వ్యాఖ్యానములూ, టీకలూ, వివిధకాస్త్రగ్రంథములూ, దేశచరిత్రములూ, జానపదవృత్తాంతములూ, వార్తాపత్రికలూ, కాసనములూ, కథలూ, బహిష్కృతములూ మొదలయిన అన్నివిధములరచనలలోనూ పదనము వ్యావహారికభాషలోనే

ఉన్నదని నిదర్శనపూర్వకముగా సిద్ధాంతీకరించి, విభావలోనయినా ఇదే నిజమయినవచనరచనాసంప్రదాయమని నిరూపించడము చెందోంది.

‘గ్రాంథికభాష’ అని మనపండితులు వ్యవహరించేదాని స్వరూపము యదవిశ్ఠమని నిర్ణయించడానికి వల్లపడదనీ, మనవ్యాకరణములు పరస్పరవిరుద్ధములుగానూ, ఆసమగ్రములుగానూ ఉండడమువల్ల ఏది తప్పో ఏది ఒప్పు నిర్ధారణచేయడము దుష్కరమనీ, ఒకపండితుడికి గ్రామ్యమయిన ప్రయోగము ఇంకొకరిమతములో ఆగ్రహ్యమనీ, ఒక మహామహోపాధ్యాయులగ్రంథాలలో ఇంకొక మహామహోపాధ్యాయులవారికి వేనవేలు తప్పులు కానవస్తూ ఉన్నవనీ, గ్రాంథికభాషలో నిర్దుష్టముగా వ్రాసిన గ్రంథము మచ్చుకీ ఒక్కటి అయినా లేదనీ, గ్రాంథికభాష కండిత ప్రకాండులకయినా సాధ్యపడక ఇంత అవ్యవస్థముగా ఉన్నదనీ ప్రాచీనభాషలో శబ్దస్వరూపమూ శబ్దార్థమూ నిర్ణయించడమే బహుకష్టముగా ఉన్నందువల్ల ఆభాషలో స్వతంత్ర రచన సాగించడము ఆసంభవమనీ నిరూపించడము మూడోమార్గము.

ప్రాచీనకవుల కావ్యములన్నీ సమగ్రముగా పరిశీలించకపోవడమువల్ల వ్యాకరణకర్తలూ, శోకకారులూ, పండితులూ తప్పులుగా భావించి లక్షణవిరుద్ధమనీ గ్రామ్యములనీ నిందించినరూపములు పందలకొలదిగా కవులకావ్యములలో ప్రయోగములై ఉన్నవనీ, వ్యాకరణమ ప్రయోగములము కావడమువల్ల కవి ప్రయోగము లక్షణముకంటే బలవత్తరమైనదనీ, కవులు ప్రయోగించినరూపములు లక్షణములో చెప్పుకపోలే లక్షణమే ఆసమగ్రమూ దుష్టమూ అవుతుందికాని ప్రయోగములు నింద్యములు కావనీ నిరూపించి, ఆక్షేపరూపములక — ప్రతికర్షణలు ఎదురాడుటకు నీలలేనట్టుగా — కవుల కావ్యములనంచు పండలొద్దీ ప్రయోగములు చూపి నిర్దుష్టత్వ మాపాదించడము నాలుగోమార్గము.

ఈనాలుగుమార్గములూ వ్యక్తపరిచే గ్రంథములు పరుసగా క్రి పంతులు గారి సత్తలితవజ్రేణిలోత్సవ ప్రచురణములలోని వ్యాసావళి, గద్యచింతామణి, అంధ్రపండితభిషక్కులభాషాభేదము, బాలకవి శరణ్యమున్ను.

ప్రకృత గ్రంథము పరవస్తుచిన్నయసూరి ప్రభృతులు కృతకమైనవచన శైలి (Manufactured diction) ప్రవేశపెట్టేవరకూ అనాదిసిద్ధముగా వస్తుఉన్న వచనరచనాసంప్రదాయ మెట్టిదో తెలియజేస్తూ ఉన్నది. చిన్నయ సూరి ఆవలంబించిన గద్యశైలి ఆసహజమయినదనీ, వచనరచన కావ్యభాషలో చేస్తే విషయము సుబోధముగా ఉండదనీ వారి సమకాలికులే కొందరు ఆపద్ధతి నిరాకరించి శిష్టాచారము ప్రకారము వ్యావహారికభాషలో తాము గ్రంథములు రచించినట్లు తమగ్రంథముల పీఠికలలో విన్నప్తముగా చెప్పినారు. పూర్వులు వ్యావహారికభాషలో రచించిన గ్రంథాలు ముద్రించేటప్పుడు గ్రాంథికాంధ్రభాషాప్రవర్తకులు వాటిలోనిభాష దిద్ది తారుమారు చేయడమువల్ల ప్రజలు మోసపోయి చిన్నయసూరి ప్రవేశపెట్టిన అవమార్గమే సత్సంప్రదాయమని నమ్మి వాడుకభాషను పునరుద్ధరించడానికి ప్రయత్నముచేస్తూ ఉన్న వారే సంప్రదాయవిరుద్ధమైన గ్రామ్యభాషను నెలకొల్పి వాఙ్మయము పాడు చేస్తున్నారని భ్రమపడుతున్నారు. ఈ గ్రంథము చూచినమీదట అట్లు భావించే వారు తమతప్పు దిద్దుకొంటారని రూఢిగా చెప్పగలరు.

శ్రీపంతులుగారు ప్రాచీనతాళపత్రగ్రంథములూ, 18 వ శతాబ్దము లోనూ, 19 వ శతాబ్దపూర్వార్థములోనూ అచ్చుపడ్డ తెలుగుపుస్తకము అతి ప్రయత్నముమీద సేకరించి వాటిలోని కొన్నిభాగములు ఎత్తి వ్రాసి ఈ గ్రంథములో చేర్చినారు. మిగతాభాగములు తంజావూరు సంస్కృతీమహాలు లోని లిఖితపుస్తకములనుంచీ, ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభండాారము, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తుప్రకాలయము, గౌతమీగ్రంథాలయము, పరవస్తువారిలైబ్రరీ, వావిళ్ల వారిలైబ్రరీ మొదలయినతావులలో ఉన్నపుస్తకాలలో నుంచి ఎత్తి వ్రాసినవి. పూర్వులు ఉచ్చారణను అనుసరించి ఉండేటట్లు వివిధముగా వ్రాసేవారో తెలియడానికిగాను షష్టతీ వర్ణక్రమానికి భిన్నముగా ఉన్నచోట్లకూడా సవరణచేయక గ్రంథము యథామాతృకముగా ముద్రించినాము.

జన్మదినోత్సవనిర్వాహకసంఘమువారికోరికపైని భాషాపాఠకులూ, ఉదారహృదయులూ శ్రీవావిళ్ల వెంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు ఈ గ్రంథము ఉచితముగా ముద్రించి ఇచ్చి గొప్పసహాయము చేసినందుకు వారికి కృతజ్ఞతతో వందనములర్పిస్తున్నాను. ఈ గ్రంథము పూవులు ఓకికతో దిద్ది నా కత్యంతసాహాయ్యముచేసినవారు శ్రీపంతులుగారి శిష్యుకోటిలో ప్రధానులూ, సహృదయులూ నాకు గురుతుల్యులూ అయిన మ-రా-శ్రీ కాళ్లకూరి సూర్య నారాయణపంతులుగారు. వారికి హృదయపూర్వక ప్రణామములు.

జన్మదినోత్సవసంఘమువారికి శ్రీపంతులుగారు తమరచనలు ప్రకటనార్థము ఇచ్చినందుకు వారికి ఈసంఘముతరపున కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములు సమర్పిస్తున్నాను.

గుంటూరు
డిసెంబరు, ౧౯౩౩. }

లైలికి చెల్ల వెంకటరత్నం,
సంపాదకుడు.

Id

ముందుగా నామనవి చిత్తగించండి

1343-

ఈ గ్రంథము కేవలము గద్యసంచయము. నేను సంగ్రహించిన గద్యఖండములు చూచిన వెంటనే నామిత్రులు బ్రహ్మశ్రీ తల్లావధుల శివశంకరశాస్త్రిగారు గద్యచింతామణి అని నామకరణము చేసినారు.

1857-వ సం. మొదలుగా బడులలో తెలుగుపిల్లలకు విద్యనేర్పడమునకు చేసిన ప్రయత్నములు, లోకవ్యవహారములో ఎక్కడా, ఎప్పుడూ, ఎవ్వరూ (పండితులయినా) వాడని ప్రాచీనాంధ్రభాష విద్యాబోధకు సాధనముగా అంగీకరించడముచేత, నిష్ఫలమయినందున, శిష్టవ్యవహారమందున్న తెలుగుభాషనే లోకీకవ్యవహారములలో పెద్దలందరూ వాడుతూఉన్నట్టి, బడిపిల్లలచేత గద్యరచనాభ్యాసము చేయించవలసినదని ఇంచుమించుగా ఇరవై యేళ్లక్రిందట విద్యాధికారులు విధించినారు. ఆవిధానము పూర్వసంప్రదాయవిరుద్ధమనిన్ని, పూర్వులు ఎవ్వరూ వాడుకభాషలో గ్రంథాలు రచించి ఉండలేదనిన్ని, సంభాషణలో శిష్టులు వాడేదయినా దేశభాష గ్రామ్యమనిన్ని, గ్రామ్యభాష ప్రయోగార్హము కాదనిన్ని ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు ఆక్షేపించినారు. వారి ప్రతిష్ఠాగౌరవమూ పలుకుబడి ఆకాలమందు అధికముగా

ఉండినందున, వారి అభిప్రాయముచొప్పున తెలుగుదేశము లోని పెద్దలందరూ “తీర్మానాలు” చేసి, గవర్నమెంటువారికి మహజర్ నామాలు పంపి, చాలాఒత్తిడి కలుగజేసి, “మాతృభాష” బడిపిల్లలు అభ్యసించకుండా ఆటంకపర్చి కృతకృత్యులయినారు. ¹మరుచటిసంవత్సరము “నిజమైనసంప్రదాయము” అనేపేరుగల చిన్నవ్యాస మొకటి రచించినాను; అది శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు అచ్చువేయించి ప్రకటించినారు. పూర్వులు వ్యావహారికభాషలోనే విద్యార్థులు చదువుకొనే గ్రంథాలు రచించేవారని కొన్నినిదర్శనములు చూపించినాను. ²ఆతర్వాత వ్రాతపుస్తకములుగల గ్రంథాలయములకు

1 “ఆంధ్రరాష్ట్రప్రారంభవిద్యా” పత్రిక—“పుష్కరసంచిక”లో విద్వాన్ శ్రీగరిమెళ్ల సోమన్నపంతులుగారు ప్రకటించిన “భాషాజ్ఞానము” అనేపేరుగల వ్యాసములో, ‘ఏలిమెంటరీస్కూల్స్’లోను, ‘మాథ్స్ మోడ్రను పాఠశాలల’లోను, ఉన్న ఉపాధ్యాయులకుగాని, ‘చరిత్రాధికారులలో వెక్కిరిండ్లకు’గాని, ‘కచేరీలలో గుమస్తాలకు’గాని, ‘పెద్దయిద్యోగులకు’గాని గ్రాంథికాంధ్రభాష రాదని స్పష్టముగా తెలియజేసినారు. ఉపాధ్యాయులు తమకే రానిగ్రాంథికాంధ్రము పిల్లలకు ఏలాగున నేర్పుతున్నారో ఈ అనవైయేళ్లయి? తెలుగుదేశముగాని పెద్దలు ఆలోచింతురుగాక. కచేరీలలో ఉన్నతోద్యోగులకు ఆక్కరలేనిగ్రాంథికాంధ్రము బడిపిల్లల కెందుకు? న్యాయస్థానమందు ప్లీడర్లు వాడుకభాషలో దావాలు రచిస్తూఉండగా బడులలో పిల్లలు కథలు ఆభాషలో రచించకూడదేమి?

2 మొదను 1 లో ఉదాహరించినసంచికలోనే, “విద్యార్థులు చదువు

నేను స్వయంగా వెళ్లి వాటిలో ఉన్న పుస్తకాలు పరిశీలించి చూచినాను. నానావిధ గద్యగ్రంథములలో వ్యావహారిక భాషారచన ప్రచురముగా కనబడినది. నేను చూచిన పుస్తకములలోనుంచి మాదిరికిగాను కొన్ని భాగములు ఎత్తి వ్రాసినాను; మరికొన్ని ఇతరులచేత వ్రాయించినాను. వ్యావహారిక భాషారచన పూర్వసంప్రదాయమునకు విరుద్ధము కాదనిన్ని అట్టిరచన పూర్వులు వ్రాసినపుస్తకాలలో కనబడుతున్న దనిన్ని 'ప్రమాణపత్రములు' వ్రాసి గ్రంథాలయములందున్న పండితులు నాకిచ్చినారు. అవి అన్నీ, యథాతథంగా నా తెలుగు పత్రికలో 1919-వ సంవత్సరమందు ప్రకటించినాను. నేను చూచిన గ్రంథాలయాలు (1) గవర్న మెంటువారి 'ఓరియంటల్ లైబ్రరీ', (2) తంజావూరిలోని సరస్వతీమహాలు, (3) విశాఖ పట్నంలోని (పరవస్తువారి) ఆర్యగ్రంథాలయము, (4) శ్రీ లచ్చారావుగారి "పరిశోధకమండలి" తాళపత్రగ్రంథసంచయము, (5) శ్రీమండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారి పుస్తక సంచయము, (6) ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి తాళపత్రగ్రంథ సంచయము. పరిషదధికార్లు మ. జయంతి రామయ్యపంతులు

కునేపుస్తకములు: మునుపటివి, ఇప్పటివి" అనేపేరుగల నావ్యాసము ప్రకటితమై ఉన్నది. మన తాతముత్తాతలు బదులలో చదువుకొన్నపుస్తకాలు వాడుక భాషలోనే రచించేవారని, వ్యవహారోపయుక్తమయిన భాషారచన బదులలో వారు అభ్యసించేవారని, దానిలో రుజువు చేసినాను.

గారు మాత్రము ప్రమాణపత్రము ఇవ్వమన్నారు. గవర్నమెంటువారి లైబ్రరీలోని పండితులు బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి లేఖలోనుంచి మాత్రము రెండుమూడు వాక్యము లుదాహరిస్తాను.

“వాడుకభాషలో గ్రంథాలు వందలు వంద లున్నవి. అచ్చు వచ్చినతర్వాతనే యీ అన్యాయం. పూజాపురస్కారాలు లేకుండా బూజుపట్టిస్తున్నారు. వ్యాఖ్యానాలకు వాడుక భాషతప్ప వేరేభాష లేనే లేదు.... తెలుగు వ్యాఖ్యానాలన్నీ, అదేమిటి ఇదేమిటి, సర్వం వాడుకభాషలోనే ఉన్నవి. ప్రాచీనవచనగ్రంథాలు, వందలు వందలు పరిశీలించగా, కావ్యభాషవి వేళ్ల లెక్కకైనా రాలేదు; అన్నీ వాడుక భాషలోనే ఉన్నవి. రామాయణాలు, భాగవతాలు, కథలు అన్నీని. ఎరిగి అంటారో ఎరగక అంటారో, కొందరు భాష రానివారు వ్రాసినారని. పుష్పగిరి తిమ్మన వ్యాకరణం రానివాడా? వ్యాఖ్యానాలు లక్షణగ్రంథాలు రచించినవారు భాష రానివారా? లక్షణగ్రంథాలలోని వచనభాగమంతా వాడుక భాషే.... లక్షణదీపికలో పాటలు, పదాలు, పట్టదులు, ధవళాలు, అర్థచంద్రికలు వగైరాలు మధురకవిత అన్నారు. వతెం వాసుదేవపర బ్రహ్మశాస్త్రులు, జూలూరి అప్పయ్యపండితుడు, గురుమూర్తిశాస్త్రులు మొదలగు గొప్పపండితులు జ్రానుదొర గారికి విద్యావిషయమై వ్రాసిన ఉత్తరము లున్నవి. అన్నీ

వాడుక భాషే...చిన్నయసురివరకూ వుండే వచనగ్రంథాలలో, యేవో కొద్దిసంఖ్యవి తప్ప అన్నీ వాడుక భాషవే.” వ్యావహారిక భాషలో రచించిన వ్రాతపుస్తకాలు కొన్ని, మొట్టమొదట అచ్చపడ్డపుస్తకాలు కొన్ని సంపాదించి అవి పట్టుకొని, తెలుగుజిల్లాలలో ఉన్న కాలేజీలకు వెళ్లి అక్కడ ఉన్న పండితులకున్ను తక్కిన ఉపాధ్యాయులకున్ను చూపించి నాను; వారుకూడా “ప్రమాణపత్రములు” దయ చేసినారు. అవి అన్నీ నా తెలుగుపత్రికలో ప్రకటించినాను. * వాడుక భాషలో, పూర్వసంప్రదాయము చోప్పున, తిరిగి రచనాభ్యాసము బడులలో చేయించడము యుక్తమని ఉపాధ్యాయులు అనేకులు అంగీకరించినారు మాడాను.

ఆతర్వాత, 1916-వ సం॥ నవంబరు తే 19 దిని కొవ్వూరిలో జరిగిన ఆంధ్ర సారస్వతమహాసభలో వందలకొలదిగా తెలుగుపండితులూ కవులూ వికమత్యముగా నావాదము అంగీకరించినారు.

1919-వ సం॥ ఫిబ్రవరి తే 28 దిని రాజమహేంద్రవరమునందు కీ॥ శే॥ రా॥ బ॥ కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులు

* బందరు కాలేజివారిలేఖలొని వాక్య మొక్కటిమాత్రము ఉదాహరిస్తే చాలు.

“We have compared some of these with manuscripts and printed books shown us and verified them. All these books are written in the spoken language of the authors...”

గారు అధ్యక్షులుగా, “వర్తమానాంధ్రభాషాప్రవర్తకసమాజము” స్థాపించుటకు ఏర్పాట్లు జరిగినవి; గాని పంతులుగారు మరి మూడుమాసములలోగానే పరమపదముపొందుటచేత, సమాజము ఉద్దేశించిన కార్యములు నెరవేరలేదు. తణుకులో ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ సాంవత్సరికోత్సవము జరిగినప్పుడు సభలోనివారు అనేకులు వ్యవహారికభాష దేశభాషగా అంగీకరించినారు.

ఈపుస్తకములో చేర్చినవి అనేకవిధములయిన గ్రంథములలోనుంచి నూదిరిగా ఎత్తి వ్రాసినఖండములు; వ్యవహారికభాషలో ఆయాగ్రంథములు రచితమయినవని రుజువు చేయడముకోసము మాత్రమే అని ప్రకటించినాను; వాటిలోనివిషయము ఇందులో ప్రస్తుతము కాదు; (కొన్ని ఖండములలోని కడపటివాక్యములు అసంపూర్ణముగానే ఉన్నవి; విమర్శకులు అది తప్పుగా ఎన్నకుందురుగాక అని కోరుతున్నాను) చిన్నయసూరి తెచ్చిపెట్టిన “గ్రాంథికాంధ్రభాషారచన” వ్యవహారమునకున్న ప్రజలలో విద్య వ్యాపించడమునకున్న అనుకూలించదని సమకాలికులు చేసిన ప్రత్యాఖ్యానము పాటించదగినది. (చూ. భారతవచనము పు. 11, హితసూచని పు. 182, వ్యవహారదర్పణము పు. 285). ❀ శే॥ వేంకటగిరి మహారాజ శ్రీసర్వజ్ఞయాచేంద్రభూపాలవిరచితమయిన తత్త్వగ్రంథాలు, వాడుకభాషలో అట్టివి రచించ

డము యుక్తమని చెప్పి, బుద్ధిపూర్వకముగా, ప్రతిజ్ఞచొప్పున అట్లే రచించినారు. (చూ. పు. 31) సంస్కృతగ్రంథములవలెనే ప్రాచీనాంధ్రప్రబంధములు సుబోధములు కావుగనుక వ్యావహారికభాషలో వ్యాఖ్యానాలు పండితులు రచించినారు. నిఘంటువులు రచించినవారు (యాస్కునివలెనే) తెలియనిభాషలోని శబ్దముల అర్థము అందరికీ తెలిసిన లౌకికభాషలో తెలియజేసేవారు. ఈసంప్రదాయమునకు నిదర్శనము లుదాహరించినాను.

బ్రిటిష్ గవర్నమెంటువారు ఏర్పర్చిన విద్యాశాఖవారు ఉపేక్షించుటవల్ల దేశభాషారచనాభ్యాసము పూర్వసంప్రదాయముప్రకారము బడులలో జరగలేదు. దానికి మారుగా “కృతకగ్రాంథికాంధ్రభాష” పెద్దల ఆదరణకు పాత్రమైనది; శిష్టవ్యవహారమందున్న వాస్తవమైన దేశభాష “గ్రామ్య” మైనది. పూర్వసంప్రదాయము మరల నెలకొల్పుటకు వ్యావహారికభాషాభిమానులు చేసినప్రయత్నము ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి అసత్యప్రకటనలవల్ల నిష్ఫలమైనది. విశ్వవిద్యాలయాలవారూ, విద్యాధికారులూ, పండితులూ నిజమైనదేశభాషను తృణీకరించినారు. అయితే, దేశభాష అపరిహర్యమయినది గనుక లౌకికవ్యవహారమందు గత యిరవై సంవత్సరములయి కొంచెము వికసిస్తూ ఉన్నది దానిని ఆదరించేవారు నేడు వందలకొలదిగా దేశంలో ఉన్నారు. ఉదారబుద్ధిగల పత్రికాధిపతులు అందరూ తమ పత్రికలలో దానికి కొంచెము

‘జాగా’ ఇచ్చినారు. దానిప్రయోజనమునుబట్టి, యోగ్యతను బట్టి దానియెడల గౌరవమూ అభిమానమూ, అనురాగమూ లోకులకు కలుగుతున్నది. వ్యవహారికభాష ఆపరిమిత ప్రయోజనమని దేశములోని పెద్దలకు అంతకంతకు బోధ పడుతుంది. ప్రజాస్వామికపరిపాలనము చక్కగా నెరవేరడమునకు సర్వజనసామాన్యమైన దేశభాష అన్నివ్యవహారములకూ ఆవశ్యకసాధనముగదా. పూర్వసంప్రదాయము వ్యవహారికభాషాభ్యాసమునకు, అనుకూలముగాని ప్రతికూలముకాదు అని, ఈపుస్తకములో ఉదాహరించిన పూర్వగ్రంథములనుబట్టి అంగీకరించకతప్పదుగదా ఇకనయినా, విశ్వవిద్యాలయాధికారులున్న గవర్నమెంటువారు నియమించినవిద్యాధికారులున్న శిష్టవ్యవహారమందున్నభాష విద్యాబోధకు ఆవశ్యకమయిన సాధనముగా అంగీకరించక, చిన్నయసూరి తెచ్చి పెట్టిన కృతకగ్రాంథికాంధ్రభాషే దేశభాషగా స్వీకరిస్తే, వారిప్రయత్నములు ఇదివరకయినట్టే నిష్ఫలము కాక తప్పదు. ప్రజలలో విద్య వ్యాపించడమునకు అనుకూలమయినవిధానము ఏర్పరచకపోతే, ఈవిద్యాసంస్థలవల్ల కలుగవలసినమేలు ప్రజలు ఏలాగున పొందగలరు? ఇరవైయేళ్లక్రిందట ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారు ప్రకటించిన అభిప్రాయము నిరాధారమైనదని, నమ్మదగనిదని ఇప్పుడు అందరికీ తెలిసినది; వారిమాట నమ్మి అప్పుడు పెద్దలందరూ నిజమయిన మాతృభాష బడు

లలో ప్రవేశించకుండా ఆటంకపర్చినారు; అందువల్ల దేశము నకు ఎంత కీడు కలుగుతున్నదో, తెప్పగా ఆలోచిస్తే తెలుస్తుంది. సత్యము తెలియనప్పుడు భ్రమప్రమాదములు ఎవరికైనా కలుగతవి; సత్యము తెలిసినతర్వాత తప్పు దిద్దుకోవడము బౌద్ధార్యమనిపించుకొంటుంది; దిద్దుకోకపోవడము?

ఇప్పుడు ప్రకటించిన పుస్తకము 'గద్యచింతామణి' మొదటిభాగము. రెండోభాగములో, ఇప్పటివారు అభ్యసిస్తూ ఉన్న అభినవాంధ్రగద్యరచన ఏవిధముగా విజృంభిస్తూ ఉన్నదో, మాతృభాషాభిమానముగల స్త్రీలూ పురుషులూ వ్రాసిన గ్రంథములలోనుంచీ, వ్యాసములలోనుంచీ, జాబులలోనుంచీ, చిన్న చిన్న భాగములు ఎత్తి మాదిరిగా ఉదాహరిస్తాను. ఆయురారోగ్యములకు భంగం కలుగకుంటే మరి ఆరుమాసములలో అభినవాంధ్ర భారతికి అది సమర్పిస్తాను.

గి. వెం. రామమూర్తి.

విషయసూచిక

పుట.

౧. వచనకావ్యములు:—

రామాయణవచనము.

1. యుద్ధకాండము (వైడిపాటిపాపయ్య)	...	1
2. సుందరకాండము (కుపాకుల ఆనంతభూపాలుడు)	...	8
3. యుద్ధకాండము (సింగరాజుదత్తాత్రేయులు)	...	8
4. బాలకాండము (వైడిపాటిపాపయ్య)	...	9
5. బాలకాండము (కృష్ణమరాయకవి)	...	9
6. యుద్ధకాండము (వేంకటసుబ్బయ్య)	...	10
7. అరణ్యకాండము (సింగరాజుదత్తాత్రేయులు)	...	10

భారతవచనము.

1. ఆదిపర్వము (ఆ. కి.); (వైయాకరణరామానుజాచార్యులు.)	...	11
2. పాండవులయశ్వమేధవృత్తాంతము	...	16

భాగవతము.

1. ప్రహ్లాదచరిత్ర	...	17
2. సత్తమస్కంధము (అథ్యా. 11.)	...	19
3. దశమస్కంధము	...	21
4. „	...	22

౨. ప్రాచీనలిఖిత గ్రంథములు:—

క్షేత్రమాహాత్మ్యములు.

1. కాంచీపురమహాత్మ్యం (కావలివేంకటబోరయ్య)	...	23
2. శ్రీ జగన్నాథమాహాత్మ్యము	...	28
3. మాఘమాహాత్మ్యము (విజయరంగ చొక్కనాథభూపాలుడు)	...	29
4. శ్రీ రంగమాహాత్మ్యము	" ...	29
5. " "	" ...	30
6. వైకాళిమాహాత్మ్యము	...	30

3. తత్త్వగ్రంథాలు:—

శ్రీ వెలుగోటి సర్వజ్ఞ కుమారయాచేంద్ర
భూపాలవిరచితములైన తత్త్వగ్రంథాలు.

సంపాదకులమందుమాట	...	31
1. మనస్సాక్ష్యము	...	32
2. సందిగ్ధతత్వరాధాంతము	...	33
3. సాత్వికధ్యాంతభాస్కరము	...	35
4. సర్వమతసారసంగ్రహము—మహమ్మదీయమతము	...	36
మహమ్మదీయమతసారము	...	38
5. ఆత్మానధ్యాంతచందభాస్కరము	...	40
6. వేదాంతసారసంగ్రహము	...	42
7. సాత్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాసము (1)	...	44
8. " (2)	...	46
9. " (3)	...	47
10. " వికాసవిరచనము	...	50

	పుట.
11. సిద్ధాంతసారము	52
12. వాసుదేవమననము	55
13. „ (ప్రళయవర్ణకము)	58
14. ఆణిమాద్యష్టసిద్ధులు	59
15. ఆత్మబోధామృతరసము	61
16. ముత్రార్థము, తెనుగువివరణము	61
17. నిర్గుణవాదనిరాకరణము	62
18. శ్రీస్తువులచైత్రీ — ఆపోస్తలులకార్యములు	63
19. „ „ 25 అధ్యాయము	66
20. యాకా పదిహేనోపర్వము (1830)	69
21. „ (1871)	71
౪. కథలు:—	
1. చార్దర్విషు (యెఱ్ఱిమిల్లి మల్లికార్జునులు)	73
2. ద్వైత్రింశత్సంభంజికకథలు	78
3. „ (రావిపాటిగురుమూర్తికాస్త్రి)	80
4. హంసవింశతి వచనము	81
5. కాంభోజరాజాకథలు	82
6. తాతాచార్యులకథలు	84
7. తెన్నాలిరామునికథలు	86
8. శుకనర్తకకథలు	87
9. కీరాబహుత్తరికథలు	87
10. నిజమయిన కాళిమజిలీలు	88
11. గాంధారికథ	89
12. కలుకనిపద్యాక్షరకథలు	90

13. బాలసాగముకథ	...	పుట. 91
14. భీతాశచంచరికథ	...	91
15. చంచలంత్రికథ (రావిపాటిగురుమూర్తికావ్య)	...	92
16. విక్రమార్కచరిత్రము	..	93
17. " "	...	94
18. సారంగధరచరిత్రము (నముఖము నేంకటకృష్ణుడు)	...	95

౫. దేశచరిత్ర:—

1. కంజాపూరి యాంధ్రరాజులచరిత్ర	...	96
2. రాయవాచకము	...	102
3. కర్ణాటరాజ్యవృత్తాంతము	...	106
4. ప్రతాపచరిత్రము	...	108
5. కాశీయాత్రచరిత్ర (వినుగుల వీరాస్వామయ్య)	...	110
6. జోనుబస్వామయొక్క సంక్షేపమైనచరిత్ర	...	122
7. స్వప్న సాధుశ్రీతిగారచింపబడిన యాత్రికునిప్రయాగము	...	129

౬. కైఫియ్యత్తులు:—

1. పితాపురము కైఫియ్యతు	...	130
2. చామర్లకోట కైఫియ్యతు	...	142
3. హరికోట యానాదులకైఫియ్యతు	...	145
4. అరీలు (Local Records)	...	149
5. గుంటూరుజిల్లా అసిస్టాంటు మేజిస్ట్రేటువారు చేసినతీర్పు (Local Records)	...	152
6. వినుకొండ పూసపాటిరాజులచరిత్ర	...	154

౭. కోర్టుతీర్పులు:—

కట్టమూరినరసింహులు దాఖలుచేసుకొన్న అర్జీ దానివిచారణ	157
---	-----

పుట.

౮. వార్తాపత్రికలు:—

1. పురుషార్థప్రదాయుని	(1872)	...	169
„	(1875)	...	171
2. హిందూజనసంస్కారిణి	(1889)	...	173
„ వివాహములనుగురించినదుర్వ్యయము		...	178

౯. వ్యాసము:—

హితసూచిని-పీఠిక (స్వామిశేరి మద్దునరసింహశాయడు)	182
---	-----

౧౦. టీక; వ్యాఖ్యానము:—

a. సంస్కృతగ్రంథములకు.

1. బాలసరస్వతీయము (క్రియాపరిచ్ఛేదము)	...	186
2. „ అజంతపరిచ్ఛేదము	...	192
3. తాళ్లపాక లిరువేంగళనాథుని అమరవ్యాఖ్య	...	196
4. అమరవ్యాఖ్య	...	197
5. ఉత్తరగీతలు-తెలుగుటీక	...	198
6. సార్థాంధికవిధివాక్యములు, తెలుగుటీక	...	199
7. వేదాంతవార్తికము, తెలుగుటీక	...	199
8. మహిమస్తవటీక	...	199
9. శృంగారామరుకళతకము	...	200
10. ఆశ్వందారుస్తోత్రము	...	200
11. భగవద్గీత	...	201
12. భాగవతవ్యాఖ్య	...	201

13. రామాయణ తెలుగుటీక	...	పుట. 202
14. అరవస్తోత్ర పాకపుస్తకములొని తెలుగుటీక	...	202
15. విరునాయ్ మొగ్గిటిక	...	203
16. బృహదారణ్యకోపనిషత్	...	204
17. సంస్కృతకబ్ధార్థకల్పతరువు	...	204

b. తెలుగుగ్రంథములు.

1. భారతము ఉద్యోగపర్వము, కాలంకషవ్యాఖ్య (భారతం లక్ష్యపరిపండితుడు)	...	205
2. ఆముక్తమాల్యద (గుడిపాటి వెంకటకవి)	...	211
3. „ (వరవస్తువారిలైబ్రరీ)	...	210
4. విష్ణుచిత్తీయవ్యాఖ్యానము (శ్రీనివాసుడు)	...	212
5. మనుచరిత్రనవ్యాఖ్య (జాలూరి అప్పయ్యపంతులు)	...	213
6. మనుచరిత్రనవ్యాఖ్య (వరవస్తులైబ్రరీ)	...	214
7. „ శిష్టకృష్ణమూర్తివ్యాఖ్య	...	216
8. మనుచరిత్ర, నవరత్నదీపిక (జాలూరి అప్పయ్యపంతులు)	...	218
9. రాఘవపాండవీయాదర్శము (వైద్యరామధీమణి)	...	219
10. హరిశ్చంద్రనలాపాఖ్యానప్రకాశిక (చిత్రకవి ఆనంతుడు)	...	220
11. కాళిందీకల్యాణము (పాపనకవి)	...	222
12. విజయవిలాసము (జాలూరి అప్పయ్యపండితులు)	...	222
13. వైజయంతీవిలాసము (అరణిమతం వీరభద్రయ్య)	...	223
14. శ్రీప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిజయవిలాసము	...	223
15. రామకృష్ణపాఖ్యానము	...	224
16. కళాపూర్ణోదయము	...	226

14. గణితశాస్త్రబోధ (1848)	...	పుట. 272
15. శబ్దమంజరి	...	273

౧౩. జాబులు:—

1. కందాళ కేశవాచార్యులవారికి పరవస్తు రామానుజాచార్యులు వ్రాసినది	...	276
2. శ్రీమదుభయవేదాంతప్రవర్తకులయి పరవస్తు వేంకట రంగాచార్యులుగారికి దాట్ల విజయరామరాజువ్రాసినది.		277
3. ముడుంబ రాఘవాచార్యులవారికి పరవస్తు వేంకటరంగ నాథాచార్యులు వ్రాసినది	...	278
4. పరవస్తు రామానుజాచార్యులవారికి బహదరుషా శ్రీరంగ నాయకులమహాపాత్రుడు వ్రాసినది	...	279
5. క్రాన్దోరగారికి వత్సేం అద్వైతబ్రహ్మశాస్త్రి వ్రాసినది.		279
6. రాజాధిరాజ మహారాజరాజశ్రీ రాజా వేంకటసూర్యమహీ పతిరాయప్రభువుగారికి తణికెళ్ల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిలు వ్రాసినది	...	281
7. మహారాజశ్రీ బల్లారి జిల్లాకలెక్టరుగారయిన ఏ. యె. థిజుదోరగారికి తహశీలుదారుడయిన థిమారావు వ్రాసుకొన్న ఆర్టీ	...	283

౧౪. శాస్త్రములు:—

౧. ధర్మశాస్త్రము.

1. వ్యవహారదర్శనము	...	285
2. విజ్ఞానేశ్వరము	...	293

3. ప్రియశ్చిత్రేందుశ్చరము	...	పుట. 297
4. క్రీస్తు పుట్టిన 1502 సంవత్సరం రెండోచట్టము	...	300
5. 1860 వ సంవత్సరపు 45 వ అట్ట	...	301

b. బోధోత్పత్తిము.

1. మాధవరాజీయము	...	305
2. గోపాలరత్నాకరము	...	306

c. సిద్ధాంతము.

1. భూగోళదీపిక	...	309
2. భూగోళస్వరూపలక్షణాదివిషయము	...	311
3. సిద్ధాంతసిరోమణి - భాస్కరః	...	315
4. భూభగోళదీపిక etc.	...	316
5. శ్రీ ఆర్యభట్ట సిద్ధాంతవ్యాఖ్యానము	...	315
6. అష్టకవర్ణ	...	324
7. తిథిచక్రం	...	327

d. వైద్యము.

1. కావీరం	...	328
2. వైద్యసమిఖంట	...	330
3. వైద్యకాస్త్రం	...	332
4. వైద్యకాస్త్రం (పార్వందివారివద్దనుంచి)	...	335
5. వైద్యగ్రంథమునుండి	...	337

e. భరతకాస్త్రము.

1. భరతకాస్త్రము	...	337
2. ఆభినయదర్పణం	...	339
3. సన్యాఖ్యఆభినయదర్పణం	...	339
4. తాళలక్షణసంగ్రహము	...	340
5. మృదంగలక్షణం	...	340
కళాకాస్త్రము	...	341
మృగయాస్త్ర	...	341
వాస్తుకాస్త్రము	...	342

అనుబంధము:—

లక్షణగ్రంథాలు.

ఆవృకవీయము	...	343
వ్యాఖ్యానాలు, సంస్కృతగ్రంథములకు	...	345
దక్షిణామూర్తిస్తోత్ర వ్యాఖ్యానము	...	346

నిఘంటువులు, కోశములు.

సర్వకల్పసంబోధిని, పండితులజ్ఞాములు	...	346
-----------------------------------	-----	-----

దినచర్యలు.

1. యాత్రావిశేషములు	...	352
2. బదరీనారాయణం	...	353
3. వావిళ్ల రామస్వామికాస్త్రులవారి చట్టపుస్తకమునుండి తునకలు.	...	354
4. బెంగళూరుసంగతి	...	356

పుట.

శాసనములు.

1. రాజరాజదేవు నందమహాండిశాసనములోనిది	...	357
2. పృథ్వీశ్వరుని సీతాపురముశాసనము	...	357
3. మల్లిదేవుని సీతాపురపుశాసనము	...	358
4. ఉపరపల్లెశాసనము	...	358
5. గణపతిదేవుని మోటుపల్లెశాసనము	...	359
6. దోనెపూండిశాసనము	...	360
7. కాటయవేమనశాసనము (సీతాపురం)	...	360
8. డిటా (హొత్తరమూడి)	...	360
9. ద్రాక్షరామములోనిశాసనము	...	361
10. రెండవదేవరాయలనాటి శాసనము	...	361
11. అల్లయ వేమారెడ్డి దానశాసనపుతునక	...	361
12. కృష్ణదేవరాయల సింహాచలశాసనము	...	362
13. హంపి శిలాశాసనము	...	363
14. గోల్కొండకోటలోనిశాసనము	...	365
15. నెల్లూరుజిల్లా శిలాతామ్ర శాసనములోనితునక	...	366

ధర్మశాస్త్రం.

కోర్టుసాక్ష్యము	...	367
సాక్షులను సమీక్ష చేయుట	...	369

గద్యచింతామణి

౧

వచనకావ్యములు

రామాయణము వచనము.

బుద్ధభూవిభుడు ద్విపదకావ్య మొనరించిన ప్రకారమునకు ఈయొక్క రామాయణం వచనకావ్యముగా రచియింపుమని మహారాజరాజశ్రీ సాంద్రీసు దొరవారు వైడిపాటి కొండలయ్య కొమారుడు పాపయ్యను పిలిపించి వస్త్ర భూషణగంధమాల్యములచేత పరితృప్తిపొందించగా అంతట సంతోషచితుడై బాలకాండము మొదలుకొని యీయొక్క యుద్ధకాండమువట్టుకు పట్కూరి దములున్న రచియించెను.

3397.

రామాయణము పుట 599-606 b. రెండవపంక్తి.

అంతట శ్రీరామచంద్రుడు సుగ్రీవుని హనుమంతుని అంగదుని బాంబు వంతుని గజాని గవాక్షుని గంధమాధనుని నలుని నీలని భనసుని సుషేణుని దధిముఖుని శతబలిని జ్యోతిష్ముఖుని మొదలైన వానరవీరులనందరిని జూచి వోవనచరోత్తములారా మీరు మానిమిత్యమై మిక్కిలి శ్రమపడితిరి మీరు చేసినటువంటిపుపకృతి ఔవతులచాతనుకూడదు కాబట్టి మీరు రాక్షసులతోపాఠి చాలాఅలశివున్నారు గనక మీరంద్రులంన్నూ మీమీ నివాసములకు పొంపుని పలుకరించుగా వనచరులు శ్రీరాములకు మ్రొక్కి పలుకరించినవారైరి

వోరామచంద్ర మేము అందరముండు మీయొక్క శేవచేసుకుని మిమ్మున
 గోలిది అయోధ్యకువచ్చి మీయొక్క పట్టాభిషేకమహాత్మ్యవం కంఠులజూచి
 పుణ్యాత్మలైన మితములగు భరతశత్రుఘ్నులును మిత్రులైనకంసల్య సుమిత్ర
 లను తక్కినవారలందరిని నేత్రోత్సవంగా శేవించుకుని అటుతరువాత మీనివా
 నములకు మేము పోయ్యెదమని పలుకరించుగా అంతట రామచంద్రుడు సంతో
 షించి త్రిజట నరమ మోదలైనటువంటి రాక్షసశ్రీలనందరినినీ లంకాపుర
 మునకు పోవుని కపులనందరిని విమానమందు ఎక్కుమని శ్రీరాములు పలుక
 రించుగా కపివీరులున్న జాంబువంతుని శేనలున్న విభీషణుడున్న విభీష
 ణుని మంత్రులున్న పుష్పకంఠుకైనవారై కడమ దట్టైరెండు వనచెరు
 లున్న శ్రీరాముని అనుమతివడలి ఆయొక్క పుష్పకమందు యెక్కినవారైరి
 అంతట వకమూల తక్కువగా నేవుండెను. అపుష్పకంఠుకైన ప్రభావాన్ని
 విభీషణుని చాతవిన్నవాడై శ్రీరాములు మిక్కిలి సంతోషించెను. అంతట
 ఆయొక్క పుష్పకము ఆకాశమున కెగలి దక్షిణదిక్కునుంచి పుత్తరదిక్కునకు
 చనుగా సూర్యుడు తూర్పుకానవుదయించి పశ్చిమదిక్కునకు పోయ్యెదిమాను
 కుని దక్షిణదిక్కునుంచి పుత్తరదిక్కునకు పోయెట్టులవలె విమానంకను
 పించెను. అంతట శ్రీరాములు శీతనుజూచి వోజనకతనయా లంకాపురి
 చూచివా యంత్రవేడుకగా వున్నది అమరావతికి మించివున్నది యీత్రా
 టాచలపర్వతమండ్లు యిటువంటిలంకను యేలేటండ్లుకు అదృష్టంలాగా రావ
 ణుడు అన్యాయముగా నమకెను పలుకరించి వోఅదిలా యుద్ధంధరంగము
 చూచివా రథములయొక్క తునుకలుండు అశ్వంబయొక్క శిరములుండు
 యెనుగులయొక్క తొండములున్న రాక్షసకోటులయొక్క తలలుండు
 మోండ్రంబుండు మాంసఖండ్రంబున్న తెగినచేతులుండు విరిగిన కాళ్లుండు
 తెగిపడిన మోండ్రంబుండు కొట్టబడిన తలలుండు కూలములతో నాటిన యూర
 ములుండు ముసలములతో కొట్టిన భుజములుండు కత్తులతో నరికిన పదములుండు
 శుడుగులై వున్నటువంటి రక్తంబుండు చూడగా మహాభయంకరమని రావ

జునుకూలిన చోటుమాస్తివా మనయదట అగబడుతున్నది కుంభకన్నకాదు
 సమశినచోటుమాస్తివా వోఅంగనామణి యింద్రజిత్తు నాగపాశములతో
 బంధించినచోటు కనుగొంటివా లక్ష్మజునిచాత యింద్రజిత్తుమణినచోటు
 మనయొక్కపూవ్వుకమునకు కక్కపాశ్వకామాదుమా వోకాంత్రామణి నీలు
 నితోపోరి ప్రహస్తుడు యిచటనెనుడిశెను హనుమంతునితోపోరి ధూమ్ర
 త్తుడు మడిశినచోటు అదిగోచూడుమా మనకు ఎదురుగా కనుపడుతున్నది
 మహోదరమహాపాశ్వకాదు దేవాంత్తకుడు నరాంత్తకుడు సమశినచోటు
 మనకుముందుగా కనుపడుతున్నది చూడుము అగ్నివహకాదు గూలినచోటు
 యిచ్చటనె కనుగొనుమా వోతరుణీమణి కపులు కండ్లలున్న వృక్షంబులున్న
 శిఖరంబున్న తెచ్చియియ్యగా నలుసుకట్టినటువంటివారధి యంత్రవేడుకగా
 వున్నదోచూడుమా వోలలనా యాయొక్కగంధమాధనపర్వతాన్ని కను
 గొట్టివా హనుమంత్తుడు లంకకుపయ్యెటపుడు హనుమంత్తునకు ఆ
 తిభ్యంబిచ్చెటందుకు యెదురుగావచ్చినటువంటి హిమవత్పర్వతం యిదిగో
 చూడుము. కాంచనపర్వతాన్ని పాడగంటివా వోభూపుత్రీ హిరణ్య
 నాభాన్ని చూడుము యంత్రవేడుకగావున్నదో అనివలకరించుగా శీత
 రామచంద్రుడు కనుపరచినటువంటి పుంజ్యసఖములు మోదలైన వేడుకలు
 కనుగొన్నచై తనమనస్సుయందె సంతోషిపుమాపుండైను అంతట విభీషణుడు
 శ్రీరాములనుజూచి వోరామచంద్రా యీవారధికట్టివున్నందున లంకకు
 అందరుపయ్యెటట్టుగావున్నదే యీలంకలోవుండేరాక్షసులు వారధి
 మీదుగానడిచి రాకుండ్డానూ జనులు లంకకువచ్చెటందుకు వైపు కనుపడకుం
 డ్దాను మీరునాయొంద్రదయచేసి యీప్రకారంకాయవలయునని కలంక
 రించగా అంతట శ్రీరాములు లక్ష్మజునిచేతివిల్లండ్డుకుని వనచరులు
 కట్టినటువంటిశీతువను మనుజులుపొకుండ్డా రాక్షసులురాకుండ్డా తెగ
 కొట్టినవాడయను అంతట శ్రీరాములు శీతనుజూచివలకరించెను వోజనకా
 నేనుయానమద్యని మిక్కిలిప్రాధికాంచి భభాకయ్యయొందు కవలించి

మూడుదినములు పువవాసములతోవుంటిని యీనముద్రుడు నంన్నలక్ష్మ
 పెట్టక మరిమరి బ్రహ్మాండమైన ఆలలో మహాకబ్బంబులుమోయుచు నే
 నుపవసించివున్నచోటికి రాసాగెను అంతట నేను యీనముద్రుని లక్ష్మపెట్టి
 పువవాసంబుచేళి ప్రాధికంచినందువల్లగదా యీనముద్రునికి యింతహం
 కాగ్రంగలిగి మరిమరిపుష్పాంగసాగెనని అంతట లక్ష్మణునిచేలి విల్లందుకుని
 విల్లెక్కులెట్టి బ్రహ్మాస్త్రం వింటనంధించి బ్రహ్మామంత్రంపుచ్చరింపగా దేవ
 తులు అందరున్న వెరచిపరుగెత్తసాగిరి భూమికంపించెను కులగిరులువణకెను
 దిక్కులు విదిక్కులయ్యెను దిగ్గజములువణకెను తారలుడుల్లెను సముద్రంబు
 గలంగెను అంతట సముద్రుడువెరచి గడగడవణకుడు తనశ్రీలతోగూడుకుని
 వచ్చి మొక్కినవాడై అనేకస్తోత్రంబుగావించి అస్త్రకస్త్రంబున్న కవచ
 మున్న అనేకరత్నంబున్న తెచ్చియిచ్చి బలిమాలి నేను చేశినటువంటి
 న్యాయంబు మన్నించుమని వేడుకొనగా అంతట శరణుజొచ్చినవాని విడ
 నాడరాదని సముద్రునిమన్నించి సముద్రునిమీదప్రయోగించిన బ్రహ్మ
 స్త్రం సముద్రునికి కత్తువులుగావుండై రాక్షసులమీదప్రయోగించి ఆరాక్షసు
 లందరిని సంహారంచేస్తేని వోళితా నేను పవసించివున్న ధర్మకయనం
 యిక్కడనేను వాలిని సంహారంచేశినటువంటి స్తవంబచటనె కనుగొంటివా
 యాయరణ్యమందువుండై వృక్షములు చిగుళ్ల చేతను పుష్పంబచాతను ఫలముల
 చాతను యంత్ర వేడుకలుగావున్నవో యీవృక్షంబనుచూస్తేవా అని శీతతో
 శ్రీరాములు వలకరించుచుగా అంతట ఆయొక్క చిత్రవిచిత్రలన్నియు
 చూచినదై వోశ్రీరామచంద్రా సుగ్రీవుడుమోదలైన వానరశేనలతోగూడు
 కొని మనము ఆయోధ్యకుపోవలెనని నామనస్సుయొండ్లు మిక్కిలిభ్రాంతిగా
 వున్నదని శీతవలకరించుచుగా అంతట కిష్కింధలోవుండై కఫలనండ్లరిని
 పిలిపించినవాడై వానలతోకూడా పుష్పకంబెక్కి అంతట రుద్రవ్యూహపర్వ
 తాన్నికనుగొని వోజనకకా యీరుద్రవ్యూహపర్వతమండ్లు సుగ్రీవుని నా
 కుంన్ను సఖ్యమైనది నింన్నురావణుడు లంకకు యెత్తుకపోయ్యెటప్పుడు

నీసంట్టిసొమ్ములన్నియులీకి యీఱువ్యమూకపర్వతమందు పడవేలిపోగా యీ
 సుగ్రీవుడు నీయొక్కసొమ్ములన్నియు పదిలంచేవుంచ్చి నాచేలితీసుక
 వచ్చి యిచ్చినచోటు కనుగొంటివా యీయొక్కసరోవరం చూస్తేవా
 వోసుదతీ కమలములచాతనున్న నల్లకలువలచాతను మంచినిర్మలాదకంల
 చాతను వొప్పుచున్నది తుంజ్మైదలు ఝంక్కారంలుచేస్తున్న తామరకమల
 మండ్లువ్రాలి మధుపానంచేసున్నా రెక్కలవిసరుచు యెగుస్తూవుంన్నది
 చూడుము వోభామిని నిన్నయడబాకి మిక్కిలిపోకముజేందివుండగా యీ
 హనుమంతుడు యిక్కడికివచ్చి నిన్నుగనుగొని సుగ్రీవునియొక్క వృత్తాంతం
 పలికినచోటు యిది కబంధునివధియించినచోటు పాపాత్ముడైన రావణుడు
 నింన్ను యెత్తుకపోయ్యెటవును మహాపుణ్యాత్ముడైన జటాయువు మననిమిత్తమై
 రావణునితోపోరి సమశినచోటు యిచటనె కనుగొనుమా ఖరదూషణత్రికరులు
 వధ్వాజగువేల కంచురధములవారు సమశినస్థలము కనుగొంటివా వోగజ
 గామిని యిక్కడ మనలక్షణుడు శూర్పకానభిని ముక్కుచాలుకోశినచోటు
 యీశలమండైచు మారీచుడు మాయావృగమై నాచాళమడిశినచోటు చూ
 స్తివా పంచవటితీరముచూస్తేవా అయిదుమర్రిపృక్షలచాత యంత వేడుకగా
 వుంన్నదో చూడుమా పర్వతాలలో నీవు పట్టిగావుండేటప్పుడు మేములేని
 సమయంచూచి రావణుడు మృచ్చిలించి నింన్ను యెత్తుకపోయినచోటు కను
 వడుచుంన్నది చూడుమా వోతరుణీమణి యిదిగులీక్షణాశ్రమము యిది
 అగస్త్యమహాముని ఆశ్రమము యిది అత్రిమహాముని ఆశ్రమము యిచటనె
 అనుమాయఅనె మహాపుణ్యాత్మరాంల నీకు సొమ్ములు అలంకరించి నింన్ను
 దీవించినచోటు వోమగువా చిత్రకూటపర్వతమునకు సమీపమందువుండగా
 భరతుడువచ్చి నన్ను ప్రార్థించి పాదుకలుగైకొనిపోయె యెమునానది కను
 వడుచుంన్నది చూడుమా వోఅంగనా మంచిపుణ్యోదకంలుకలిగి చక్రవాకలు
 మోదలైననటలుంన్న కలవలుమోదలైన పుష్పంలుంన్న తుమ్మెదల
 యొక్క ఝంక్కారంలున్నగలిగి యీయొక్క గంగ్గానది యంతవేడు

కగావున్నదో చూచివా గుహాదువుండే శృంగుబేరము మనకు
 నమీపమున నెవున్నది గోపురప్రాకారములు ద్వజములు రథములు మిదైలు
 మేదలు దేవాలయములు గోపురములమీద నవరత్నంలచాత చెక్కి
 నటువంటి కుండనపు కలశములు మెరుస్తూవున్నటువంటి అయోధ్యాపురి
 యిచటికి ఆగువడుతున్నది కపులు చూచి అచ్చెరువందైదరు అని కికతో
 శ్రీరాములుబలుకరించి వోకితా నీవు అయోధ్యానగరమునకు దండము
 బెట్టుము అనురావలివలెనె వొప్పుచున్నది. పలుకరించి వధూలుగుసంవ్వ
 త్సరములలో తుభక్తునుసంవ్వత్సరం మాఖశుద్ధ పంచమినాడు భరద్వాజా
 శ్రమంచేరి అచ్చట పుష్పకవిమానందిగి భరద్వాజమహామునివద్దకివచ్చి ప్రద
 ఊణంగావించి అనుహాత్మునిపాదముమీద తనయొక్కశిరస్సు తగిలెట్టుగా
 మ్రోక్కినవాడై చేతులుమోగించి వినయవిధేయుడై వోమునిసాధచంద్రా
 మీకు ఊచుమె మీశిష్యగములందరు సుఖంగా వున్నారె కండ్లమూలఫల
 ములు మంచిపుణ్యోదకంలు కలిగివున్నవె యన్నింటికి కొరతలులేకుండా యని
 భరద్వాజమునిని కుశలప్రశ్నకాయగా రామచంద్రుడు తనయెండ్లుగలభక్తిన్ని
 కుశలప్రశ్న చేసిన వాక్యములున్ను మిక్కిలి సంతోషించి వోశ్రీరామా నా
 దివ్యద్రిష్టిచూచితిని నీవు పురాణపురుషుడవు ఆసిమూర్తివి యీమునుల
 దేవతలనిమిత్తమై అవుతరించి ఆదవులయెందులిరిగి సకలపుణ్యస్థలములు
 గనుగొని రాక్షససంహారంచేళి మీయొక్క పుష్కరవలన్నియు లీశెట్టుగా
 రావణాసురునివధియించి విజయంచేళిలిరే యిఖమీదు యజ్ఞయాగాది
 కృతువులున్న సాయంప్రాతరాహుతులున్న సకలధర్మంలున్న చక్కగా
 నడుచును. మీరు అవుతరించివుండెటవ్వడు పక్కటిన్ని తక్కువకానేరదని
 పలుకరించుగా రామచంద్రుడు మిక్కిలి సంతోషచిత్తుడైవుండగా మరిన్ని
 భరద్వాజమహాముని పలుకరించెను. వోరామచంద్రా మీరు అరణ్యంములకు
 విజయంచేళినది మొదలుకొని భరతుడు జటావల్కలంలు ధరించిమీయెండ్లు
 భక్తిగలిగి మీయొక్కపాదుకలకు పూజలుశేయుచు యారాజ్యభారం చేశె

వ్వంటి వర్తమానంబునీయు మీపాడుకలకు నానాటివర్తమానంబు విన్న వింపుచు వధ్నాలుగుసంవత్సరములు యపుడుగడచునో అని ఆహారాత్రంబు చింతింపుచు మీరాకలకు యెదురుచూస్తావుంన్నాడు. కాబట్టి మీరు శీఘ్రంగా ఆయోధ్యకు విజయం చాయవలసినవని అని పలుకరించి అయితే పదునాలుగుసంవత్సరములు అరణ్యంబయెందు వాసంచేళి మిక్కిలి దస్సి వుంన్నారగునక నేటిరాత్రి యిక్కడ శయనించి మేము యిచ్చెవ్వంటి ఆతిథ్యంబు గైకొని శేపుతెల్లవారి మీరు ఆపల తల్లికాపోవలసినదని భరద్వాజ మహాముని పలుకరించగా శ్రీరాములు విని సంకోషించి నిలిచినవాడాయను అంతట భరద్వాజమహాముని కామధేనువును స్మరించినవాడాయను అంతట ఆయోక్క కామదేవువ వచ్చినదై మృదుతరమైనటువంటి అన్నంబండ్లు అనేకవిధఫలములు నెయ్యి పప్పు పాయసం భక్ష్యంబు కూరగాయలు శక్కణ పెరుగు నానబాలు జాంటి తేనీయలు తియ్యచారులు పానకంబు జాండ్లు అనేకవిధములై పూరగాయలు వరుగులు వరియంబు వాసనగల చల్లని పువకంబు వారివారియిష్టప్రకారం రామలక్ష్మణు మోదలైనవారలంబు డెల్పెరెండుకల వనచరులంబు భుజించివచ్చివచ్చి పరికృష్టిబొండ్లివుండగా శ్రీరాములునుజూచి భరద్వాజులు పలుకరించెను. వోయి రామా నీవు కావల సిన వరములు వేడుము అని భరద్వాజులు పలుకరించుగా అంతట రామ చంద్రుడు వోమునిచంద్రా మీయొక్క కృపచాత సకలమున్న కలిగె వున్నవి. వక్కటిన్ని కొరతలేదు. అయితే మిమ్మునవక వరం వేడుకొనియద ఆయోధ్యాపురంచుట్టు మూడుయోజనంల పరిమంత్తరమున్న వృక్షంబుకలిగి చిగుళ్లచాతను పుష్పంలచాతను కాయలచాతను ఫలములచాతను మంచి నిర్మ లోదకంలచాతను యన్నంటికిన్ని యాప్రకారమే వుండవలెనని రాముడు వర ములు అడుగగా భరద్వాజమహాముని ఆదేప్రకారం కలిగివుండునని వరము లిచ్చి రామచంద్రుని దీవించినవాడాయను. అంతట శ్రీరాములు హనుమంతుని పిలిచి వోయి హనుమంత్తా నాయొక్కరాకలు పుంజ్యాత్మకగు శృంగుబేరపుర

మందు వుండెప్పుంటి గుహునితో పఞ్చకరించి అటుకరువాత నంది
గ్రామంలా వున్నటువంటి నాకమ్మడైన భరతునకు తెలియవరచి తిరిగిరండ్లుని
పలుకరించుగా అంతట హనుమంతుడు దునుకవేషంధరించి శృంగుబేరపుర
మునకు చనుకొంచిన్నవాడాయును.

రామాయణము సుందర కాండవచనము (152-ప. నం).

గ్రంథకర్త తుపాకుల అనంతభూపాలుడు.

పరునొకండ సర్గార్థము ఆరంభము. పేజీ 78-79.

అంత నాకలంపునిలిపి న్వనదిత్తుండగుచు నావానరవద్యుండు సీతా
నిమిత్తంబున వేరొకచింతదలంచ్చె. యాసీతావరోహ రామునెడబాసి నిదు
రింపుంజాలునె భోజనంబు సేయుటకును తంన్నలంకరించుటకును మధుపానంబు
సేయుటకును నొడంబడునే సుశేంధ్రునివంటివాండైన వేరొక్కపురుషుని
చెంత నుండెతలంచునె రామునకు సమానుడగువాండు త్రిదశలలోనైన
కలుగంజాలునె కావున నిది వేరొక్కవనితెయని నిశ్చయించి యిచ్చోటు
బాకి పానభూమియంద్దు సంచరించుటయు అంద్దు కొంద్దుమగువలు క్రీడ
సలిసియు గానంబుచేళియు నాట్యంబులాచరించుటయు పరిక్రాంతులగుచు
మధుపానంబులవలన మయిమరిచి నిద్రింపుచునుండ కొంద్దురు చెలువులు
మృదంగంబులయందును మురవంబులయందును వీతికలయందును తమదేహం
బులు మోపుగ నిదురింపుచుండుండ మరియునుం గొంద్దురు త్తమాంగనలు...

నె. 2944.

రామాయణము-పేజీ 73.

సింగరాజుదత్తాత్రేయులు.

సుషేణునింబిలచి యిదిగో సంజీవివర్జితం యిందులో ఔషధంబులు
వెలికి లక్షజునిబ్రతికించుమనన మంచినది ఆపర్వతానవున్న ఆవుషధాలువెలికి
లక్షజుని గ్యాయములుమాన్చి సంజీవివీళి లక్షజునిబ్రతికించిన క్రీరామ
చంద్రుండు సంతోషంబున తమనికంగరించుకొని సుఖానవుండిరి. అంతట

వానరులు ఆపర్వతానవున్న పండ్లు... తెరలుభ్రమించి వుడక పానంబులు చేసి తృప్తులయిరి. అంతట శ్రీరామచంద్రుండు హనుమంతునిబిలచి యాపర్వతం యప్పటికావున వుంచినప్పునిన హనుమంతుండు ఆపర్వతం యెత్తుకపోయిన రావణాసురుండువిని మహానాథుని శంఖకర్ణుని జంఘుని మొదలయినరాక్షసుల బిలచి మీరు మీవరివారంబులతోబోయి ఆపర్వతంబుతోహడా హనుమంతుని పట్టి తీసుకురండు.

స. 185.

రామాయణము. పేజీ 20

వైడిపాటి పాపయ్య.

ఇష్టావుండగా ఒఖానొకనాడు విశ్వామిత్రమహర్షి వచ్చి నగరివాకట వుండుకొని ద్వారాధ్యక్షులనెఱచి గాధికుమారుడు విశ్వామిత్రుడువచ్చినా మని మీరాజుకు యెరగకాయండా అని చెప్పంగా అవాక్యాన్ని విని ద్వారాధ్యక్షులు దిగుబడుకొని అతిసంభ్రముతోహడా అంతఃపురములో ప్రవేశించి మహారాజు సమక్షమందు విశ్వామిత్ర మహామని వచ్చినారని యెరగకాయగా రాజు విని అతిత్వరగా అతిధ్యసంభారములు యెత్తుకొనిపోయి అర్ఘ్యపాద్యచ మసాలు ఇచ్చి ఉపచారం చేసి సదస్సుకు బిలుచుకొవచ్చి ఉన్నతస్థానమిచ్చి కూర్చుండుమరు.....

స. 341.

రామాయణము. బాలకాండము పేజీ 181

శ్యామరాయకవి.

వోళ్ళత్వసంహారక రాజకుమారక ధర్మాత్తుండగుచు ధర్మంబునుండెలికి సకలవిద్యలనభ్యసించి భూప్రజల హితంబునందు నిరతుండగుచు కుశనాము దని మహిపతియు భూమికిరాజగుచు బహుకాలంబు పాలనంబుగావింప నా కుశుడనెడి రాజునకు బలవంతుండగుచు ధార్మికుండై కుశనాభుండనెడి కుమారుండుదయించె నాకుశనాథ మహిపల్లభునికి గాధిరాజుని ప్రసిధి

ప్రసిద్ధుడగు కొడుకుకలిగి నాగాధిభూపాలునికి మహాపరాక్రమకారి
యను విశ్వామిత్రుండనిడి మహానుభావుడనిర్భవిం చె మహాపరాక్రమంబునుం
బునిచ్చి బహువర్గసహస్రములు భూమినిపరిపాలనంబునుం గావించుచు రాజ
నీతి ఖ్యాతినింగాంచి

శ. 225

రామాయణము యుద్ధకాండము. పేజీలు 3-4

వెంకటసుబ్బయ్య

విని రాఘవశార్దూలుండు హనుమంతునిజూచి యిట్లనియె. పవన
నందనావినము యీసముద్రంబునన్ వేడుకొనియెడ కాదేని మద్భాణంబుల
వేడిమికాసి యింకించెడ యొండేని బంధించెడ. యది యట్లుండనిమ్ము సముద్ర
లంఘనం బంత పెద్దగాదు; నీవు పదితలలవాని పట్టంబునకుబోయి జూచి వచ్చి
తివి గావున దాని తెరంగు నీవలనన్ వినవలతు నప్పణంబునకు కొటలును గవను
లును కావలియుండు రాక్షసులును గృహపంక్తులను బలంబులనభ్యయ్య
సంతమాత్రంబుగలవు నిక్కంబుగా జెప్పమనిన యాంజనేయుం డంజలిబంధ
నంబుగావించి రామదేవునకిట్లనియె. దశరథనందనా వినము నేజూచిన
కొలంది నెరింగించెడ యడుగని మదధారలన్ గలిగి రాద్రంబులై పర్వతా
కారంబులైన భద్రదంతావళతండంబు లమేయంబులగలవు.

పరిషత్తు నంబరు. 3155.

రామాయణము-వచనము

గ్రంథకర్త. శింగరాజు దత్తాత్రేయులు.

అరణ్యకాండము పేజీ 11

వోరాజశేఖరావినము. శ్రీరామచంద్రుండు దండకారణ్యంబు జేరి
నందున విరాడుండను రాక్షసుండు శీతాదేవిని యొత్తుకపరిగెత్తె. రామ
చంద్రుండు వానింజూచి పథియించి శీతాదేవినిం లక్షణునిం దోడ్కొని

శరభంగాశ్రమంబునకుంజేరి యకనిచాక పూజకులై అక్కడినుంచి సురీక్ష
గాశ్రమంబునకుంబోయి వారిచే నర్హ్యపాద్యాదులుగైకొని అందుండి
అగస్త్యాశ్రమంబుజేరి యకనిదర్శనంబుజేరి దేవతానంబంధంబగు నాయుధం
బులును అక్షయతూణీరంబులును ఖడ్గంబును యివి అంన్నియు ఆమునీశ్వరుచే
సండ్లకొని ఆదండకారణ్యంబుననున్న రుషలకు రాక్షసబాధలేకుండా ఆభయం
యిచ్చి

27-వ పేజీ.

యాహనుమంతుండులేచి నిలువంబడి-స్వామి ఆరాక్షనుండు రావణా
సురునికంఠును నాకు ఉపకారంబుచేళి విడిపించె మనకు వశవరి. దయచేళి
రక్షింపుమనిన నవ్వి వనచరులం అంప్పించిన వారుబోయి స్వామి ఆభయంబు
యిచ్చినాడు విభీషణా నంమ్మి రంమ్మనిన వారిబోతుడావచ్చి స్వామికి నమ
స్కారంబుచేళి హస్తంబులుమోడ్చి శ్రీరామచంద్రాయని బహువిధంబుల
స్తోత్రంబులుచేళి నీపాదశేవకువచ్చి శరణంబువేడితి దయచేళి చెతునముద్రోద
కంబులు తెప్పించి లంకాపురంబునకు పట్టాభిషేకంబుశేయించె

భారతవచనము

1847

ఆదిపర్వము-తృతీయాశ్వాసము Page 101-105.

(ఇని కాంచీపురము పచ్చయప్పమొదలారిగారి విద్యాశాలయం దాం
ప్రగీర్వాణ ప్రధానోపాధ్యాయులైన వైయాకరణ రామానుజాచార్యుల
వారున్న టరవస్తు చిన్నయగారున్న పరిష్కరించిన ఆదిపర్వతముతోటాడా
ఆచార్యులవారురచించి ప్రకటించిన వచనగ్రంథము.)

ఇంద్రుడు ఆయయాతిని బూలించి యిట్లుచెప్పెను. నీవు కొడుకు
యొక్క యవ్వనమునుతీసుకొని వాన్నిరాజ్యమందు ప్రతిష్ఠాపించునపుడు

వానికి యేమి ఉపదేశించిరిని అని అడిగిన యింద్రునకు యయాతి యిట్లు చెప్పెను. జ్ఞానముగలవారిచరిత్రలను నేర్చుకొనుచున్న సత్పురుషులసభనువిడువక ధర్మమును తెలుసుకొనుచున్న తెలిసినధర్మమును మరచిపోక మంచిబుద్ధిచేత అనుష్ఠింపవలయును. యోగ్యులయినవారలకు ధనమును యివ్వవలయును. ఒకరిని యాచింపకుండవలయును. యెదురైపచ్చిన యాచకులయొకను వృథాపుచ్చక యివ్వవలయును. తత్కాలమందున్న ఉత్తరకాలమందున్న మనస్సునకు రమ్యముగానున్న న్యాయమును విడువనిదిగానున్న సత్యముగానున్న పెద్దముకానిదిగానున్న మనోహరముగానున్న ధర్మముతో కూడుకొనినదిగానున్న మాటను సభలందు బాగుగా జెప్పవలయును. నోరనియడు ధనస్సుకుంచి విడువబడిన దుర్వాక్యములనియడు తీక్షణబాణములచేత పెరివారలమర్మములనియడు లత్యములనువిడువక భేదించునట్టి దుష్టనులనియడు యుద్ధముచేయువారల సమీపమందుండకుము. దయయున్న మంచితనమున్న బహిరింద్రియములని గ్రహించుటయున్న సత్యమున్న అంతరింద్రియ నిగ్రహమున్న పారిశుద్ధ్యమున్న అను వీనిని అంతటను నిల్పవలయును. కామక్రోధలోభమోహమదమాత్మ్యర్థంబు లనియడు శత్రుషుద్వర్గంబులను జయింపవలెను. తనలోపలపుట్టిన యాయాఱుశత్రువులను జయించినవాడే వెలుపటనున్న శత్రువులనుజయించును. అని పూరువునకునేర్పిరిని అమహాపురుషుడు ఒకరికి నేర్పనట్టివాడేగాని ఒకరు నేర్పవలసినవాడుకాదు. అనగావిని ఆయయాతికి ఇంద్రుడు యిట్లుచెప్పెను. ఓయయాతిమహారాజా నూరువేలయొడ్లు లేజోమహాత్యముచే పుణ్యగోకానుభవముల ననుభవించితే ఇది సామాన్యమాదీనికి గాను యేమికవస్సుచేసితివోయి అనగా విని ఇంద్రునకు ఆయయాతి యిట్లుచెప్పెను, దేవతలు-దైత్యులు-యక్షులు-రాక్షసులు-మనుష్యులు-వియచ్చరులు-సిద్ధులు-మహర్షులు అనియడు వీరలతపస్సులు నాతవస్సునకు సరికావు. అని తన తపోమదముచేత పెద్దలైనదేవతలు మొదలైనవారలకవస్సును అవమానిం

చిన యాయయాలిగర్వమును సహించక యింద్రుడు కోపగించుకొని నీకు దేవలోకముఖంబు లనుభవించునట్టిపుణ్యంబులు సమాప్తిబొందెను. నీగర్వము నిన్నింతజేసెను. ఇంక క్రిందిలోకమునకు బొమ్మనగా యయాలి నేను మనుష్య లోకమునకు పోవజాలను. అంతరిక్షమందు సత్పురుషులందునట్టి లోకమందు ఆసత్పురుషులతో కూడియుండినట్ల అనుగ్రహింపుమని వేడుకొని ఇంద్రుని నప్తునిబొంది ఆలోకమున్న సకలములైన దిక్కులున్న ప్రకాశించునట్లు వచ్చునటి యాయయాలియొక్క నిర్మలమయిన కాంతినిచూచి సత్పురుషులు గొప్పదైన యాకాంతి యిదియేమి అనుకొనుచున్న మిక్కిలిఆశ్చర్యముపొందిరి. పిమ్మట ఆసత్పురుషులలోకములో వాసముచేయుచు తనకూతురికొడుకులైన అప్తమనున్న ఆసిధరుడున్న బౌళినరుడున్న విస్తారమయిన తపస్సుచేత బహుళమయిన పుణ్యముగలవాడైన యయాలి తమదగ్గిరరాగాచూచి స్వాభావికమయిన స్నేహముపుట్టి ఆయయాలికి అభ్యాగతపూజలుచేసి మీరెక్కడి నుండి యేమి కారణముచేత నీక్కడికివచ్చిరి అని యడుగగా వారికి యయాలి ఇట్లు చెప్పెను. దోషంబులులేని చరిత్రలచేత గొప్పవాడైన హుషచక్రవర్తికి పుత్రుడున్న యిప్పుడు భూలోకమునకు రాజయినట్టిపూరుడను వానికి తండ్రియొన్న అయి యయాలి యనుపేరుగలవాడను నేను. అపారమైన తపోమహాత్మ్యముచేత బ్రహ్మలోకము మొదలుగాగల దేవలోకముల నన్నింటియందున్న పుణ్యఫలములను క్రమక్రమముగా అనుభవించి ఇంద్రుని సమీపమునకు నేనుపోగా అయింద్రుడు నాతపస్సునకు ఆశ్చర్యపడి నీతపస్సుయొక్క గౌరవమును చెబ్బమనగా—దేవతలు, సిద్ధులు, మహర్షులు మొదలయినవారి తపస్సులు నాతపస్సుతో సరిగావని చెప్పిరి. ఇంద్రు డామాటను విని కోపించుకొని మదముచేత ఉత్తములైనవారిని అపమానముచేయవచ్చునా అని నన్ను ఆధోలోకమందు పడవేసెను. అది న్యాయమే గర్వము కొంచమైనా బహుకాలమునుంచి సంపాదించిన తపస్సును చెబుపకుండునా. ఈ

ప్రకారముగా కోపగించుకొన్న దేవేంద్రునిమాటచేత చెడినవాడనై వాని
యాజ్ఞచేత నీసత్పురుషుల లోకమునకు వచ్చిలిని. అని చెప్పగా ఆయయాలి
తమకు తల్లినిగన్న తాతయ్యాటనున్న వాని గొప్పతనమునున్న సర్వజ్ఞాన
సంపూర్ణత్వమునున్న తెలిసికొని అవ్వకాదులు సకలధర్మాధర్మములనున్న
దుర్మార్గ సత్మార్గ స్వరూపములనున్న జీవులగర్భములొననుంచి పుట్టునట్టి రీతుల
నున్న వర్ణాశ్రమధర్మములనున్న ఆడుగగా వారికి ఆయయాలి యిట్లు
చెప్పెను. సకలప్రాణులయందు దయకలిగియుండుటకంటెనున్న సత్యముగా
పలుకుటకంటెనున్న శ్రేష్ఠమైనధర్మము ఒక్కటైనా లోకమందులేదు. ఇతరు
లను కష్టపెట్టుటకై వెరవక బాధపడేయుట మిక్కిలి యధర్మమని చెప్ప
బడును. వేదమందు చెప్పబడ్డవిధుల నాచరించుట స్వర్గము మొదలయిన
యూర్ధ్వలోకమునకు పోవుటకుమార్గము. అట్టి వేదశాస్త్రములనునేర్చి వాని
యందు కూడవని నిషేధింపబడిన కార్యములను ఆచరించుట అధోలోకము
లందు పడుటకు మార్గమని యనులు పలికిరి. మఱి గర్భయోనియందు ఋతు
కాలమురాగానే జనియించిన క్షత్తులతోపాడినదై వాయువుచేత ప్రేరేపింప
బడిన రేతస్సు పాంచభౌతికస్వరూపముగలదై క్రమముగా అవయవములు
యేర్పడి జీవముగలవారై పుట్టి శ్రోత్రములచేత శబ్దమునున్న కన్నులచేత
రూపమునున్న ముక్కుచేత వాసననున్న నాలుకచేత రసమునున్న చర్మము
చేత స్పర్శమునున్న మనస్సుచేత సమస్తమునున్న యెఱుగుడు జన్మాంతర
మందు తగిలిన పుణ్యపాపములలో పాప మధికమైయున్న పక్షమందు పుణ్యము
తలయొత్తక జ్ఞానములేని పశుపక్షులు మొదలైన లిర్యగ్యోనులందు బుట్టుదురు.
పుణ్య మధికమయినపక్షమందు పాపము తలయొత్తక జ్ఞానముగల మనుష్యు
యోనులందు బుట్టి యుక్తము లయిన కార్యంబుల నాచరించునట్టివారై వేదాం
తములచేత బ్రంహస్వరూపము నెఱిగినవారై దేవత్వముపొంది నిర్తలజ్ఞానము
గలవారై ముక్తినిఁ బొందుదురు. యుక్తంబులయిన కార్యంబుల నాచరించు
వారు ఎట్టివారంటే గురుకుక్రూపచేయుచు యెడతెగక వేదములను చదువుట

యందున్న అన్ని కార్యములందున్న యెచ్చరికగలవారై అంతర్బహిరింద్రి
యంబులను నిగ్రహించి పరిశుద్ధులై బ్రహ్మచర్యమునొందిన బ్రహ్మచారులున్న
పాపమునకున్న పరులబాధకున్న భయపడి ధర్మకార్యంబులందు ప్రవర్తించి
అధిధులను పూజించుచు యజ్ఞములను చేయుచు పరులధనము ఆపహరింపక
నిత్యానుష్ఠానంబుల నాచరించుచున్న గృహస్తులున్న మితమయిన ఆహారము
గలవారై నమస్తనంబంధములను విడిచి కన్నులు మొదలయిన యింద్రియము
లను విచ్ఛలవిడిగా విడువనివారైన గ్రామమందు కలిగిన వస్తువులను అనుభవించక
వనమందు వాసముచేయువారైన వానప్రస్తులున్న గ్రామములనువిడిచి కరీరమును
ధరించుటకుగాను కొంచముభోజనముచేయుచు పట్టణప్రవేశములనుపరిహరిం
పుచు కామక్రోధాదులయిన దుర్గుణములనుబొందక పరిశుద్ధాచారములయందు
ఆశక్తిగలవారై పుణ్యపాపములను పోగొట్టుకొని సర్వసంగపరిత్యాగముచేసి
ఒక్కడుగానే యనేకస్థలములందు సంచరించుచున్న సన్యాసులున్న అనియడు
వీరలు తమతమపుణ్యాచారములచేత తమతమవంశములొక్రిందపదితరమువారిని
మీదపదితరమువారినిస్నేహింపజేసి పుద్ధరించి తామున్న ముక్తిని బొందుదురు. ప్రమాణ
సమృతముగాచేసిన యజ్ఞహోత్రమున్న మానవ్రతమున్న వేదాధ్యయన
మున్న యజ్ఞమున్న అనియడు సీనాలుగున్న ఈభూలోకమందు తప్పక
ఫలములనిచ్చునట్టివి. ఈప్రకారముగా యయూరి అష్టకాదులనడిగినవాని
నన్నింటిని సంక్షేపరూపముగాజెప్పగ వారలిట్లనిరి. ఓయయూరి మహారాజా
సీవు సకలధర్మాధికముల నెఱింగినవాడవు. సీవు నమస్తులైన లోకులవ్యాపార
ముల నెఱింగినవాడవు. గనుక మాకు పుణ్యలోకము లేమయినాగలవా చెప్పు
వయ్యా, అనియడుగ గా మీకుపుణ్యలోకములుగలవనిచెప్పిన యయూరిమాటలు
విని వారుముగ్ధులై సంతోషించి మేము సీకూతురిబిడ్డలైన మనుమలమని తమ్ము
నెఱింగించి పుణ్యలోకములనిచ్చిరి. ఆయయూరి అసత్పురుషుల సాంగత్యము
వలన తానున్న తనమనుమలున్న పూర్వలోకమునకుపోయిరి అని సామ్యము
లేని పుణ్యముకలిగి అనూయలేనివాడై పరీక్షిత్తహారాజునకు కేవలమామయైన

జనమేజయమహారాజానకు వంశంపాయునుడు మిక్కిలి పుణ్యముగలుగునట్లు మిక్కిలి భక్తితోడ జెప్పెను.

౧ 138.

పాండవుల యశ్వమేధవృత్తాంతము. పేజీ 29

విషశీతనుడు నిల్లుగుణధన్విజేసి దివ్యాస్త్రములుసంధించి బాణవర్షములు గురియించగా ఉభయపార్శ్వములున్న పీఠగుపెంటలుగాపడగా నాలుగు పార్శ్వములున్న తిరిగిజూచి బాణములచాత నొప్పించగా నలభైవేల రథికులున్న యెనభైవేల గజములున్న లక్షఆశ్వములున్న రెండులక్షల కాల్బలమున్న ఒక్కొక్కసారితెగవెయ్యగా తిరుగా బాణములు సంధించగా గుంపులు గుంపులుగా గొంతులు నడుములున్న తెగిపడగా నాలుగుపార్శ్వములున్న పర్వతంపలె పీఠుగలున్నపడగ నెత్తురుప్రవాహ మయ్యేటప్పడు అందున గజములు రథములు హయములు ఛత్రచామరములున్న గొడుగులు ఆయుధములు శూలములు పాశములు భల్లములు.

138 ఆశ్వమేధవృత్తాంతము P. 146. Academy. వరాహదేశం కథా:—అటుపింఘట ఆశ్వం సంరక్షణకాయవచ్చిన అజానుడు అమృతధ్వజరాజాను చుట్టంచేసుకొని సకలమైన రథగజతురగపదాతులతోహడా రథారూఢుడై ఆశ్వం వెనకపార్శ్వముగానడిచి దేశందాటి అవతలపొయ్యేటప్పడు అనేకమైనసాక్షులు వచ్చినారు తెరచుకొనిచూచి అష్టాదశవాద్యఘోషముల శబ్దములువిని భయపడి కిరికిరిదండునుజూచి భ్రమశి పరుగెత్తిరి. దండు రెండా మడదూరంతవతల నడిచిపొయ్యేటప్పడు వరాహదేశమని వకదేశం - ఆదేశం యొక్కవర్తమానం యేలాగంటేను. అందులోవుండే మొగవాండ్లు ఆడవాండ్లు నిమగ్నముగా వృక్షాలలో గల్పిలములవలె వేలాడుకొని వుండేదిన్ని పగలు (ముట్టింన్ని) వృక్షములమీద తొక్తుకొని వుండేదిన్ని అస్తమానమునకు సంచారములు చేసేదిన్ని యీ వేడుకలంతా దండులోవుండే జనులంద

రుంస్తు జూచి నవ్వుదురు. యాత్రకారముగావుండే దేశములున్న నంచా రముయొక్క (అరిశ్యము) బుంస్తు అజ్ఞానుడుచూచి చిరునవ్వుచాతను అమృతధ్వజానిజూచి యిదియేమిదేశమని అడుగగా వరాహదేశమని పేరు కల్గినదని పల్కరించగా, అజ్ఞానుడువిని అవతలనడవగా వకఘడియదూరమున తోటగోపురములు కనిపించెను. అదిచూచి అజ్ఞానుడు అమృతధ్వజరాజును అడుగగా వినవయ్యా కిరీటిమహారాజా తెలుస్తుండే. అపట్నం సింహదేశం ఆదేశములో నాల్గవిధములుగల్గిన సింహములువుండెను. మనుష్యులువుందురు. అని పల్కరించగా అశ్వం పట్నంసమీపమున పొయ్యేటప్పడు రణభేరి శబ్దం విని అందులోవుండేజనులు బయలుదేరి వార్లకు వొకరికి వొకకొంమ్ము వొకరికి రెండుకొమ్ములు వొకరికి మూడుకొమ్ములు వొకరికి నాలుగుకొమ్ములు యీ ప్రకారముగావుండేటటువంటి మనుష్యులు. వాళ్లభుజములలో సింహము నందున తోరమీనముతోవుండేవాలుక వేలు రెండువేలు మూడువేలు యీ ప్రకారముగావచ్చి దూరముగానిచ్చి చేతులుకట్టికొని కొంమ్ములుచాకపొడిచే భావముగా కొంమ్ములుఅడించుకొని నిల్చివుండగా అజ్ఞానునిదండుచూచి భయపడి వడకగా నాలుకందరుంస్తు భ్రమచాతను చెడి విరిగి పారిపోయిరి. యిది అంతా అజ్ఞానుడుచూచి పుత్రరకురక్షత్రంభూమిలో బ్రంహదేవుడు ఇట్లావుండే పుట్టుకలను పుట్టించిరొ అని అతిశయముగాజూచి అపట్నందాటి నాలుగుదేశములుంన్న దాటిపొయ్యేటందుకు మూడుదినాలుచెల్లెను.

సం. 244.

భా గ వ త ము.

రాక్షసేశ్వరుడు కొడుకునుజూచి చలుకరిస్తాడు కొడుకా దువ్వ మైనవిష్ణుకథలు నీకెవరు పలకరించిరి వారిని నాముంధర తెలుపుమనగా

ప్రహ్లాదుడు తండ్రినిజూచి అయ్యా సంసారాంధకారమగున్నలై విషయాది
 భోగముల ఆసక్తులై చచ్చుచు పుట్టుచుండే మూఢజనులకు హరిబోధనములు
 స్వేచ్ఛగాగలుగునా పరులుజెప్పినా తెలుసునా అడవులకుబోయినా తెలు
 సునా తెలియకూడదు గ్రుడ్డివాణ్ణి చెట్టబట్టుకొని గ్రుడ్డివాడు దోవనడిస్తే
 యెదుట పొడగట్టినపదార్థము యేరితున కనజాలకబోవునో ఆరితున కర్త
 వశాంన్ని ఆక్రమించినవాడు కర్తమమునమణిని హాని పొడగనజాలను
 మంచివానిదోవనడిచినవాడు యెదుటవుండేపదార్థము పొడగనినచంద్రబున
 విష్ణుభక్తుల సహవాసముచేసినవాడు నిత్యమైనహరిపదమునుబొందును. హరి
 భక్తిరహితుని సంసారము అడవినిగానే వెన్యలచంద్రాన చెవుడివానివద్దవూదిన
 శంఖముచంద్రాన మూగివానికిచెప్పిన చదువు చంద్రాన నపుంసమనికి స్త్రీ కాంక్ష
 చంద్రాన కృతఘ్నుని చుట్టుముచంద్రాన భూడిదలో హోమముజేసినచంద్రాన
 లాభిచానివద్ద ద్రవ్యముచంద్రాన వ్యర్థమునగా హిరణ్యోన్మయము చాలా
 అగ్రహించి తొడలమీదనున్న కొడుకున, బోరికలక్రిందదొబ్బి రాక్షసులను
 జూచి వీనిమహాపాపాత్ముడు బంధిరూపమై తనసినతండ్రిని చంపెనని శ్రోధము
 లేక భట్టుచంద్రాన హరినికొనియాడుచున్నాడు నాకు కొడుకురూపముగా
 వ్యాధిజన్మించెను వీణ్ణిమీనేపుకల సంప్రసించుచుండా యనగా వాడిశరలు
 గలిగిన రాక్షసులు భయంక్రూరాకారులై కరాళవదనులై శూలస్రావతోమర
 హస్తులై బాలుడు రాచబిడ్డను సాధును లోకమాన్యుడైన ప్రహ్లాదుని శూల
 ములచాత గదలచాత రాక్షసులు సంహరించగా హిరణ్యోకశ్యపుడు వద్దనక
 నిదాకాక్షణ్యముగా సూక్తున్నుండెను. మహాత్ముడైన ప్రహ్లాదుడున్న నిభా
 యుండై చిత్తము వాసుదేవునియందు చెచిక బాహ్యముమరచి తన్నురాక్షసులు
 బాధించెట్లప్పుడు మాటిమాటికింన్ని వోపన్నగళయనా వోదనుజభంజనా
 వోయావన్యకరణ్యా వోజగదీశ్వరా వోనిఖలకారణ యనిసులించుచునుగాని,
 కన్నుల నీరు దెడు భయకంఠమునుబొందడు దిక్కులకులేచిపారడు చేతులు
 పొడ్చించొనడు బంధునమాహములదూరడు తండ్రి ఘోరకృత్యముచేస్తున్నా

దని దూరడు గోపముకాయడు యనడు. చక్రధరుభక్షము మానితిననడు
దాహముబొందడు యారీతున దానపులువిహరించుగా బాలకజీహము లేక
మాత్రమైహానలియదు లోపలనెత్తురుకందడు కుందెడు శల్యములు పొడిపొడి
గాదు ఆవిజ్ఞాచి రాక్షసేంద్రుడు క్రోధుడై వాఖవేళ యేనుగలకాళ్ల తొక్కిం
చ్చును వాఖవ్యాళ భయంక్కురమైన కృష్ణసవకములచాత కరిపించును వాఖ
వ్యాళ పెనుగాలిలోవుంచును. వాకవ్యాళ యంద్డలోనిలుపును. వాఖవ్యాళ
వానలో తడియబెట్టును వాఖవ్యాళ రాళ్లరువ్వించును వాకవ్యాళ కకాఘాత
ముల ప్రహరించును వాకవాళ కలుగానిగలాడించును వాకవ్యాళమాయలు
గావించి బెరించును వాకవ్యాళ నవరంద్రములున్న బిగియబెట్టును వాక
వ్యాళ సీదుంచ్చు అన్నముంచ్చు యడక నిగ్రహించును వాకవ్యాళ అభిచార
హోమములు చేయించును. వాకవ్యాళ గదలచేయించును వాఖవ్యాళ కూల
ముల పొడిపించును వాఖవ్యాళ

సె. 150-516 to 60 a

సప్తమస్కంధముందు ఏ కాదశాధ్యాయములోనిభాగము.

అప్పుడు నందాదులైన గోపములు చెట్లుపడినచప్పుడు పిడుగుచప్పుడు
అనికంటించి వచ్చిచూచి యాచెట్టుపడేటప్పుడు రోలుకట్టిపడిన బాలుండేలా
గున బ్రతికెనో, పీడెంకదిట్టాననిన్నీ, పిడుగుపడలేదు, పెనుగాలిన్నివిసరలేదు.
యీబాలుండు పడదోయనున్ను లేదు, చెట్టేలపడెనోఅనిన్ని, పెక్కండు
పెక్కువగలకంటించగా ఆక్కడనున్న చిన్నవాండ్లు వారలంజూచి యీ
కృష్ణుండు రెండుచెట్లనడుమదూరి రోలునడ్డముగా నడ్డగా మద్దులుపెకలిపడెను.
చెట్లలో ఇద్దరుపురుషులు గన్నట్టిరన్నందులకు ఆచిన్నవాండ్లమాటలు నిజముగా
దని కొందరు సందేహపడిరి. నందుడున్న నవ్వుతో కుమారునికట్టువిడువగా
ఆకృష్ణుండు తనవకకామాన మెవరున్నెరుగకుండా ఉండవలెనని పాటలు
పాడును. గోపస్త్రీలు చప్పుట్లుచరచగా నాట్లాడును. కీలుప్రతిమలవలెనే వరు

వకుండై చేతులుద్రివ్వును. బహువిధాలక్రీడించును. విడితెంచుపాలుతాగితే చుంచెడుగునని వట్కంగా పాలుద్రాగి యేమీ చుంచెడుగలేదంటే చుంచు చూపును. చివుకచేతబట్టుకొని నీళ్లకడవలూ నీడకాచి అదిగో కలగోలవట్టు కొని వొకచిన్నవాడు నన్ను గొట్టనుంకించెనని తల్లితో జెప్పును. యేడ్చేవునుమీ- జోగివాండ్లువచ్చి జోలెలాచేసికొని పొయ్యెరన్నమాటలువిని వీధిలోజోగులు వచ్చిరన్నవృద్ధుడెభయపడి తల్లిమరుగునదాంగును. యీలాగున కవటబాలలీలల కృష్ణుండునుంచరించెను. అప్పుడు బృహద్దనమండున్న నందాదిగోపకులు ఆచట ననేక ఉత్సాహాలుపుట్టుటను, అన్నిటినిన్ని బాలుండువీరించుటను, తలంచి యిందుకు బుద్ధియేంది యని యడుగగాను ననందనుండనే వృద్ధగోపకుండు వారలంచేకొకని మన మిచటనుండరాదు. మనకృష్ణునికి పూతనవచ్చి చన్ని చెప్పెను. నుడిగాలివచ్చి రాళ్లమీదవేసెను. యీచెట్టున్న పైపడుతావుండెను. స్వామికృపవల్లతప్పగదా. చాలాపచ్చికాన్ను కొండలున్ను, యేలకాన్ను పృథ్విలున్ను, లీంగెలుం కల్లి పసులకున్ను మనకున్ను ఉండతగినస్థలము బృందావనము. అక్కడికి పోదామన్నందుకు గొల్లలందరున్ను యిది కార్యమానని ఆవులమందలు గ్రక్కునకదలించి వాంటివెంటనే బాలురున్ను వృద్ధులున్ను స్త్రీలున్నెక్కిన రథాలునడపించి తాము జోళ్లులొడుక్కొని విండ్లములుధరి యించి కంచుకొమ్మలు మ్రోయంగా పెద్దలున్ను పురోహితులున్ను ముందర నడువంగా మొనలేర్పరుచక వచ్చేటప్పుడు వసుపునీటజలకమాడి వ్రనాడు లందు కుంకుమయలందుకొని సాలువలుగట్టి సంపెంగిపువ్వులనరాలుజుట్టి గట్టి మాడలపేర్లు కంఠమందు తులకించంగా గోపస్త్రీలందరున్ను రథాలెక్కి కృష్ణ లీలలు గానంచేస్తాజనిరి. రోహిణి యశోదలిద్దరున్ను వొకచేరెక్కి రామ కృష్ణులముందరనుంచుకొని వారల దినోదాదులకు సంరోషపడుతానడచిరి. యీలాగున గోపకులు బృందావనానకువచ్చి యందు అర్థచంద్రాకారంగా బండ్లునిల్పి మండలున్ను విడియించిరి. బలరామకృష్ణులున్ను కాలిందివీరమండు ఋషులకెల్లా అదరపున్నై పావనమున్నైన బృందావనమందు ప్రవేశించిన

కొన్నాళ్ల వెనక తమజోడు గొల్లపిన్నవాండ్ర గూడుకొని దూడలగాతున్నా పిల్లింగోవులాడుచున్న బహువిధాలగుంతులువేతురు. కంబట్లగప్పకొని వృష భాలం బోట్లాడుదురు. పంజేలువేసుకొని ఫలమంజరుల పేట్లాడుదురు. అడ విలోసున్న మృగాలవంచించి పట్టంబోదురు. కొలంకులలో చల్లులాడుదురు. పరుగెత్తుదురు. పొదలందురుదురు. చరులమీదనుండిజారుదురు. యాలాగున నంచరిస్తూ న్నొకనాడు గొల్లపిన్నవాండ్లున్న దాసున్న దూడలమేపంగా నొక్కరక్కనుండు శ్రేవురావుదాల్చి తోడిదూడలకుత్తుకలు నాకుచున్న యిది మంచిదూడ అని కన్నట్టుచున్న బలరామకృష్ణులకు కీడుచేయదలంచి వెంటనే తిరుగంగా అది కృష్ణుండెరింగి బలరామునితో జప్తి యాదూడలెప్పుగా వున్నది, చూస్తేవాఅని దానికడకాట్లన్న తోంకవోడిసిపట్టి చెంతనున్న వెలంగ మాసుతోగొట్టి మట్టిపెట్టంగా గోవకులందరున్న కోయనియార్చిరి. యాలా గున వత్సాసురుండు వెలంగచెట్టుతోకూడా నేలంబడెను. అదిచూచి గోవ కులు గొంగల్లేగరవేస్తున్న కృష్ణున్నిభాగమిచ్చు సంతోషపడగా వేల్పులు విరులవాన గురియించిరి. దూడలకాపాడినట్లనే జనులనెల్లా వాత్సల్యంచేత కృష్ణుడు రక్షించె.

సెం. 150.

భాగవతము దశమస్కంధము. పేజీ 181

ఆమరునాడుదయాననె కృష్ణుండు తనవెంట పైనమైన గోవస్త్రీల ఉద్యోగమెరింగి గ్రక్కునతిరిగి వస్తావస్తావున్నారని దూతికలచేతంజెప్పించి నందాదులైనగోవకులు నకలవస్తువులున్న బండ్లమీదవుంచుకొని వెంబడించంగా నక్రూరుండుబెచ్చిన లేరిక్క కదలిపొయ్యోప్పుడు గోవస్త్రీలు అదుగో కృష్ణుండు మధురకుపోతావున్నాడు లేరుజాస్తీవా బెక్కముచూస్తీవా లేరు పొయ్యో పూంకువనెగళినధూలిచూస్తీవా అని గుంపులుగుంపులై దృష్టిగోచర మైనంతదదవును జూస్తానెవుండిరి. ఆలాగున గదలినస్వామి నిర్మలమైన కరట్ల ముట్టినగాలిచాతనె జనుల పాపాలపొజేనె.

సం. 74.

భాగవతము. పేజీ 240.

అసమయంబున కృష్ణార్జునులు సంతోషించి త్తంబున భీముణ్ణి ఆలింగనము చేసుకొని కృష్ణుడు దయాభువుగనుక జరాసంధునికుమారుడు సహదేవుణ్ణి వాని శ్రుమందు పట్టముగట్టించి ముందర జరాసంధునిచాత చరకాలప్రవేశించుచుగల వారైన రాజులును చరవిడిసింది తనపాదములె చింతించుకొంచున్న జరాసంధునిచాత ననేకబాధలు పడుకొంచున్నా కృష్ణీభూతశరీరులై రక్తమాంసములు ల్యాక చర్మానీ అవశిష్టలై కేశపాశంబులుమాసి జడజడగల శిరస్సులున్న మలినవస్త్రధారులైన రాజవర్యులు పీతాంబరధరుడై శంఖచక్రగదాకార్జ్వలధరుడైన గోవిందునిజూచి ఆయనపాదపద్మములకు తమశిరస్సుసోక వందనములుచేసి వలకరిస్తున్నారు.

ప్రాచీనలిఖిత గ్రంథములు.

కావలి వేంకట బోరయ్యగారు కంచిలో పురాణ
ఇతిహాస దరిశన ప్రమాణములవల్ల విచారించి
వ్రాసిన ఘనంట్టి

కాంచీపురమహాత్యం.

1802 సం॥ మొదలు ది 20 రోజు లగాయతు 27 రో॥ వర్యంతరం
పూర్వం యావిశ్వఆద్యంతరహితుడైన పరమేశ్వరుడు సృష్టిచేసినప్పుడు
కటాహమధ్యమధ్యస్తమయిన యాపింబూద్వీపము యందు స్థావరజంగమ
నిర్మాణం అయ్యి వెనుక యిక్కడవుంన్న ప్రజలకు భూప్రమాణం తెలియవలసి
నందుకు యాపుధ్వ యావత్తూ వర్షభిండ్ల సంఖ్యాభూతమై క్షుప్తిచేయబడిన
వర్షములలో నరసంచారావయ్యు యాధరతవషణములయందు దేవతాసంచార
వశాత్తు కొన్ని కొన్ని స్త్రీలు దివ్యవనములు అనిపించుకొనిబడినది గనుక
యాకాంచీపట్టణం వున్న స్థలం అరణ్యక్రాంతమయి యాశ్వరలేజోయై క్త
మయి కాంచీవనం కాంచీతి కశ్చు పృక్షవిశేషః అని పేరుబడి సృష్ట్య
దిగా బహుకాలం వున్నంతల్లో వాకానొకకాలమందు యాశ్వరుడు రజితగిరి
యందు యోగవిచారణగా వున్నంతల్లో ఆయన మహంగనఅయ్యి అంబువారు
నరససల్లాపార్థమై యాశ్వరుని నేత్రద్వంద్వము హస్త్యాధకాంగా నిజహస్త
ములుచేత అచ్చాదనంచేసెదరుక ఆయన నేత్రయుగళము సూర్యచంద్ర
స్వరూపముగనుక అది ముయ్యబడినట్టుగాని జగత్తు మావత్తూ అంధకార

బంధురమయి పుతృత్తిస్తీతులు లయమై స్వామికండ్లు తిర్గితెరిచేటంత
అవకాశం నరమాణాన్ని అనేకయుగాదులు అయినందున యిక్కడికి
ప్రాసంచ్చకాభ్యుదయ విఘాతంవల్లను అనేక దోషం వచ్చి ఆ అపయశశ్శువల్ల
పార్వతి క్యామలఅయ్యోవద్దు హేతువతెలిగి తిర్గి కృతార్థకయే వరసను
కావలెను అని ప్రాదింఁచినంతలో స్వామి ప్రసన్నుడై కాంచీవనమధ్య
మండ్లు జడీభూతయై దేవతులు చూతవృక్షకృతిగా వుండునను నేను జోలి
స్వరూపమై ఆవృక్షంకింద వుంటున్నాను గనుక అక్కడికి నీవు ప్రవేశించి
కారుణ్యవత్తిని రవుద్ర తపస్సు చేసినంతలో యిష్టాధికాశ్చి గల్గుతుంది అని
అనుజ్ఞలిచ్చెను.

అంతట అంశువారు యాకాంచీ వనానుక్ర ప్రవేశించి యిక్కడ
యాశ్వర తేజోవిశేషం కల్గి వున్న చూతవృక్షసామీప్యమందు అంతగామి
అయ్యి కంపానది తీరమండ్లు పంచాగ్ని మధ్యమైరాలయి పుగ్రతపస్సు
ఆశీర్వా శుశ్రుబ్ధానక్షత్రమండ్లు తపస్సుకు ఆరంభంచేసి ఫాల్గుణ పుత్రరథుని
పరియంత్రం తపస్సుచేసినంతలో యీపె తపో మహత్యంవల్లను కామలత్వం
పోయి గౌరీస్వరూపం వహించినవెన్క యాశ్వరుడు ప్రసన్నుడయి తండ్లు
పూజచేయమంటై జోలిమకాయంగావున్న లింగమండ్లున అభిషేచనక్రియలు
జరిగించకూడదు గనుక యాశ్వరనియామకంవల్లను అంత్రవాహినియయ్యి
కంపానదిలో యిసుకతీగి లింగాకృతిగా జోలిమకాభ్యుమందు స్థాపించి
పూజించి ధ్యానసమాధిని వున్న తరుణమండ్లు హృదయశోధనాధాం
యాశ్వరుడు గంగాది సప్తనదులు యేకముఖంగా బుద్ధుదాకృతిగా కంపా
నదియందు ఆకషిణించి అమృతానికి కటిస్తలపరియంత్రం జాలాన్వితయై
వుండెట్లు చేసినంతలో నూతనప్రతిష్ఠితమయ్యి సయితలలింగంబుల సృజ
వల్లను గళితమయ్యేనంన్న భయంచాతను స్తనకుంఠును కంకణ ముద్రి
మణిగా గాఢాలింగనం చేసేవద్దు స్వామి అనందించి శివశక్తాయుక్తమైన
లింగస్వరూపుడైని అమృతానికి అపరాధలయ్యి గంగాదిపుణ్యనదులకు నీటిం

చ్చుమని పరమేశ్వరుడు చెప్పినంతల్లా ఆత్మసఖయయ్యి కీర్తిమతిని తత్సయ్యా జనార్థం నినయించెను.

అప్పుడు అమ్మవారు భూకటాక్షములయందు ప్రళయకాలకక్షిని అష్ట హస్తములచేత పుట్టించేవారు. ఆమె నిజహస్తములయందు భిక్షాద్యాయుధములుతోటి హాదావుంన్న కపాలములయందు ఆకషికాచ్చివున్నంతలో యీ మహానదులు యీశ్వరాజ్ఞానుసరణం చేసినందువల్ల తమకు యీవిపత్తు వచ్చెను అని భూషించడం ఆరంభంచేసినంతల్లా యీశ్వరయొక్కయే గౌరి ప్రేరేపకత్వముకు హేతువవల్ల పుద్గవించి పరస్పరై వస్తుతా పుణ్యోదకములు అయినప్పటికీ యీదేవదుల సంయోగంవల్లను లోకాలుకు విశేషఫలప్రాప్తి కావలసినది అని విచారించి గంగకు కంఘానదిలో ఆంత్తవాహినిగా సాగరప్రవేశం గంఘనుమని గోదావరి శివగంగలలోయమునను యేకాంబేశ్వరస్వామి ఆలయములో పూర్వభాగం దిద్దిదగ్గరవున్న కీర్తిమతిలోను సరస్వతిని కచ్చపేశ్వరుడిగుడిలో కచ్చపేశ్వరుడికి పుత్రరభాగానవుంన్న యిష్ఠశిధిలో కృష్ణవేణి యేకాంబేశ్వరస్వామి ఆలయానికి ఘడియదూరం పూర్వభాగం విష్ణుకంచ్చి శివకంచ్చి మధ్య సత్యనాథేశ్వరుడి సనిదానంల్లా యింద్ర తీర్థములో కావేరి వెగవతీ నదీతీరమందు యేకాంబేశ్వరస్వామి ఆలయ దక్షిణభాగం కాయారోహణేశ్వరస్వామి సాన్నిధ్యమందువున్న కాయారోహణతీర్థంలో తాంబ్రపణిక వెగవతిలో ప్రవేశించి సముద్రగామికంఘ్రవేగవతిలో యీయేమనదులు యేడు స్థల తీర్థాలలోకూడి సాగరప్రవేశం గంఘనుమని నిరూపించి వీర్గి సద్గతులు కల్పనచేశిరి.

పూర్వం కైలాసగిరియందు క్యామల యీశ్వరుడు పుద్గానవిహారులై పున్నప్పుడు విశోదప్రసంగములలోను మాలతీలతను తనది అని అమ్మవారు చేశి బాలచ్యూతవృక్షాన్ని స్వామిచేతి యీపుత్రయ భూభుజములు రుతు కాలప్రాప్తి అయిన వెనక వివాహం చేయవలెననిసంకల్పించినవెనక క్యామలి ఆత్మకృతదోషంవల్ల వికల్పం పచ్చినందున క్రిందామెనుంచి పుత్రయ

ప్రేరేపకత్వ వృత్తివివాహములు బ్రంహ్మదేవతా ప్రాధానపట్ల తమరె యీ కాంచీవనమందు చేనకొనిశ్చయించి పాల్గొని తు 15 వుత్తరఫల్గుణిసంక్రమందు చేరి గమ్మ నెటివద్దు యాద్విం స్వామి! వివాహంచేస్తున్నారూ యిది ౧౩ చెతుద్యుగాలు అయినది అని (శ్రీ. డీసనూ) యిచిహాసం.

అనంతరం విశ్వకర్తవచ్చి నయికతలింగానికి గండకళిలతెచ్చి పంచు నూత్రవిధానంగా పానపట్టం నిర్మించి అనంతరం పంచావరణంగా ఆలయం నిర్మాణంచేసి వెనక్కి తధారభ్యా యిది పట్నమయి యేయే యుగాలయందు వుండబడిన రాజులు ఆయుగములందు విశేషంగా గోపురప్రకారాదులు కట్టించుతూ జీర్ణోద్ధారములు చేస్తూవుండగా కృష్ణరాయలు కాలమందు యిక్కడను అంశ్చి జీర్ణాధారంచేళి యవరెవరు కట్టించిన దాన్ని వారి కాకనాలు వ్రాస్తూవచ్చిరి యిక్కడకు యేకాంశ్రేష్ఠరస్వామి నయికత లింగా కారం హాపించి మున్ను తేజోలింగయుక్తమున్ను కాంచీ వనమందు పాలాళ వృక్షంకింద సరస్వతియుక్తంగా బ్రహ్మదేముడు యీశ్వరుడ్ని గూర్చి తపస్సుచేసి మునుపు విష్ణు కశ్యపావతారం చేసినప్పుడు యీ పుణ్యవనమందు శివరత్నం చేళి యిష్టశిధిని పొందినాడు గమ్మ "తస్మాత్ కేన బ్రహ్మణా అంచుతీతి కాంచీ" యీ పూర్వోత్తరం జర్గి ౧౩ చెతుద్యుగాలు అయినది.

బ్రంహ్మదేముడు ఈ కానుగ్రహభావం తనయిష్టార్థకాంక్షిశ్రీరకు యిది కామకొటి స్తవమందు పఖితిచేస్తే శోటి తుల్యం అని సత్యలూకమందు ఆ స్థాన మందు వుండగా విని యిక్కడికివచ్చి ఆశ్వమేధం చెయ్యవలెను అని బయలుదేరి వుద్యుక్తుడయితే ఆస్థానమందు తుంబురు నారదులు చేసే వీణాదిగానాలు రాలయి పత్నిరహితంగా యాగంచెయ్యమగదా అని సరస్వతి బయలుదేరి రాక వుంటే అప్పుడు ఆమె గర్వభంగం గ్గాయత్రి సామిశ్రీలుకూడా వచ్చి యిక్కడ యగ్గదీక్ష చేసినంతటా సరస్వతి యిక్కడికివచ్చి తీరనదిలో ప్రవేశించి వేగంగా బయలుదేరి యాగగుండ్డాన్ని ముంచువలెనని రాగా నారదులు యీ పూర్వోత్తరం బ్రహ్మకు చెప్పగా బ్రంహ్మదేముడు ప్రాధానపట్ల

య్యాశ్వరుడు అగ్రవేత్తే విష్ణుపాయ పట్టికొండలో నదికి అడ్డంగా శయనించి తే
అక్కడినుంచి ఉత్తరగామినియై అక్కడనుంచి యాక్షిక్రాంతి వచ్చేది
కని అంతట ఆమడ వచ్చి మంపున్న లెరుపాల్ కడలిక్షరసాగరములావచ్చి పునః
శయనించేవరకు అక్కడినుంచి దక్షిణగామియై ప్రాగ్దిశకు లిగి యగ్గ
కాలసామిష్యముకు వచ్చేవరకు బ్రహ్మాదీక్షలానె వుండి య్యాశ్వరుడు చాలా
ప్రాధింపెవరకు య్యాశ్వరుడు విష్ణువును నగ్నంగా పండ్లుకొమ్మంటే యజ్ఞ
కాలదగ్గిర యీవిష్ణు ఆ ప్రకారమె యథోక్తకారి ప్రతిమ ఇదివరకు ఆస్తలంలా
వున్నది యథోక్తకారి అనగా చెప్పినట్లు చేశేవాడు యథోక్తకారి. అని శయ
నించేవరకు సరస్వతి లంబించి అంతర్గామి అయితెను తీరనది ప్రవేశిం
చిన వెనక్ సారదాది రుషులు సరస్వతి కోహావళమనం చేళి బ్రహ్మలో
అప్పుడు యజ్ఞ సంపూర్తి అయినంతల్లా అప్పుడు తపో మహిమవల్ల
య్యాశ్వరాలయానికి వశమంగా సాధకత్రికోటి తీర్థాలకు ఆకర్షించి
సర్వతీర్థమని పేరుబెట్టి సరస్వతీ యుక్తంగా అవబృతస్థానం చేళినారు గనుక్
నాటినుంచి సర్వతీర్థస్థానం ఆశ్వమేధావభృతస్థానఫలం అని పురాణాధిం
యా పూర్వోక్తరం జగ్గి 24 చెతుర్ముగాలు అని యితిహాసం.

యిక్కడ సృష్ట్యాదిగా ప్రకాశమానమైన కాంచినన వనమధ్య
యండ్లు బాలమ్యాతంవాడ్డ తెజోలింగమయి య్యాశ్వరుడు యట్లా వున్నాడో
ఆ ప్రకారంగానె పంచుతీర్థములు సృష్ట్యాదియండ్లు జగత్తుత్తమ స్వరూపం
గావలెనని య్యాశ్వరునిగురించి తపస్సుచేళినప్పుడు నిర్మాణంచేళిన తీర్థాలు
పంచుతీర్థమని పేరు. పంచతీర్థసమీప్యమండ్లు పరాకాశబిలాంతరవర్తిగా
పరాశక్తి వున్నది గనుక్ అక్కడ కామకోటి గలదు అప్పుడు అంపునారు
ప్రథమంలా వచ్చి తపస్సుచేళి పరాశక్తి అనుగ్రహం పొంది అనంతరం
కంపాసరస్సున వచ్చి య్యాశ్వరకల్యాణం పొందినది. పరాశక్తి స్వరూపమె
కామాక్షి కళ్ళు అశ్వమత్స కామతె యస్యా తీణి సంభూతాః కామాక్షి
బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రులు త్రినేత్రములవల్ల పుట్టించినది గనుక్ ధ్యానమందు.

బ్రంహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాది జననీం అని ధ్యానం చేస్తారు. యీశ్రావణం గా పరాశక్తి స్వరూపం అయి శక్తిబిలమధ్యమంధ్ర వుండి రాత్రి సంచారం చేస్తూ అనేక జనబాధ చేస్తూ రాగా శంకరుడు యిక్కడికి వచ్చి ఆలయ ప్రాకారములు కట్టించి యంత్రధారం చేసినాడు. యిది శంకరవిజయములో చూడూ.

శ్రీ జగన్నాథ మాహాత్మ్యమునుండి:—

“కోసలదేశ మనెడి వకదేశం. కాశ్మీరానకు పుత్రరభాగమందు దూరాన వుండది. ఆదేశంలో యింద్రజిత్తు మహారాజు అనే ఆతను సూర్య వంశపురాజు. ఆతను బహుధర్మాత్తుడు. నూరు అశ్వమేధాలు చేసినాడు. అనేకగుట్లు కట్టించినాడు. బహు ఆనసత్రాలు పెట్టించినాడు. అనేక ఆగ్రహారాలు దానం చేసినాడు. కానా చెరువులు దద్దించినాడు. యాభూలోక మునందు యెనింధర్మాలు చేసినాడు. తనదేశం స్యాయంగా పాలిస్తూ వుండి పుగిసారు. యిదిగాక, తమదేశంలోను ఆనందశేధని అంటే తాను భోజనం మానుకొని వచ్చిన ఆతనికి ముందుగా ఆనసానాదులు జాగ్రతచేసి ఆతరువాత తాను భోజనం చేసేవాడు. తనదేశంలో యెవరైన ఆనంపెట్టలేదు అంటే తాను ప్రాణత్యాగంచేస్తానని ఆంసాడు. ఇతడు బహుధర్మాత్తుడు అని దేవతలు చెప్పుకుంటూ ఉంసారు. ఈరాజు దేశమందు వర్షాలు కావలసినప్పుడు కురుస్తూ వుండేవి. పూర్వకాలపు పంటలు పండేవి...వకనాడు తన పట్నంలో వకరి క్షబ్రంహ్మడు దంపతీసమేతుడై బజారువీధిలో వకచింనయిల్లువుండగా అందులో దిగి యాయవారం చేస్తూ కాలం గడుపుకుంటూవున్న దినములలో యాభూసురునిభార్య గర్భంలో వుండి క్రసవం అయినది. మొగళిశువు కలిగినాడు ఆశిశువు బహు సౌందర్యశాలి. యీలాగువుండగా యాశిశువు తండ్రి చింనవాడికి యజ్ఞం అని నామకరణం చేసినాడు. ఆచింనవాడికి అయిదునెలలు కాగానే తల్లి దైవీకం అయిపోయినది. యాచింనవాణ్ణి తండ్రి పెస్తూవున్న మరినాల్గునెలలకు యీతండ్రి చనిపోయినాడు...”

శోభకృతునామసంవత్సర భాద్రపద బి ౪ శుక్రవారం నాటికి
మొట్ట లొకభట్టు కొమారుడు పేరుభట్టు శ్రీజగన్నాథప్రతిమానీ వ్రాయడం
అయినది.

మాఘమాహాత్మ్యము.

పరిషత్తు నంబరు 327. 14 అధ్యాయం. 119 పేజి

గ్రంథకర్త-విజయరంగ చొక్కనాథ భూపాలుడు.

తదనంతరంబు వసిష్ఠమహామునీంద్రుండు దిలీపమహారాజుసంజూచి
మృగశృంగ మహామునీంద్రుండు నలక్షణంబుగా నఖిలవేదంబులుం జ్ఞదివి
బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు పెరవేర్చి ఉచిత్యకన్యకయగు శువృత్తను వివాహంబుగా
గోరి వున్నయడ కుత్సమహామునిపుత్రుని యభిప్రాయంబు పెరింగి ఉచిద్యుని
యింటికిం జని తనకుమారునకు కన్యాదానంబు సేయుమని ప్రార్థించిన నతండ్రును
సంతసంబున ముహూర్త నిశ్చయంబును అంకురార్పణంబునుం జేయించి
బాంధవులైన మునీశ్వరులం బిలిపించుటయు జైవినీ జమదగ్ని కక్షల వైలను
మంత వామదేవ బాబాలి కాశ్యప భృగు భర్తృతశరభంగ.

సం. 141.

శ్రీరంగమాహాత్మ్యము. పేజి 16

విజయరంగ చొక్కనాథుడు.

చతుర్ముఖుండు ఆదేవదేవునద్దేశించి స్వామీ సీమనాయండు ప్రస
న్నుండవగుట నిక్కండేని సీనిజరూపంబు నేటివరలో నొక్కనాడేనియు
దివ్యకల్యాణవిగ్రహంబు కనుగొనకాయవైతివి. మత్స్యరూపంబును కూర్మ
రూపంబును హంసరూపంబును హయగ్రీవరూపంబునుంజూపితిరి యింకా ననా
తనంబును అవరహస్యంబును అత్యుత్తమంచైన సీనిజరూపంబుకనుగొన నిరీ
క్షింపుదు నున్నవాడననిన శ్రీమన్నారాయణుండు బ్రహ్మదేవునింజూచి నోయి
చతుర్ముఖా సీపండివారలు మాయావతారంబులైన మత్స్యకూర్మది రూపం

బులంకాదినం జూచితిరిగాని అస్రాకృతంబును దివ్యంబును వేదవేద్యంబునైన
మానిజహపంబులు చూడనరుహులుగారు.

సెం. 137.

శ్రీరంగమాహాత్మ్యము. పేజీ 40

విజయరంగ చోక్కినాధుడు.

అనినవిని చతుర్ముఖుడు శ్రీరంగకాంక్షాదీ పురుషోత్తమా మిమ్ము
సారాధించుటకు సుంత్రంబేమి ఫలంబేమి ఆనతియ్యవలయునని అడగగా
నవ్వుడు కమలనాభుడు కమలగర్భునింజూచి పాంచరాత్రంబున సాంత్వంబని
పొష్కరంబని చెండు కల్పంబులుగలవు. ఈకల్పద్వయంబునందు విహితంబైన
విధానంబున దీక్షితుడై పాంచరాత్రజ్ఞులైన ఋత్విక్కులతోడంగూడ ద్వంద్వ
కాక్షరీ జపపరాయణుడై నిష్కామంబుగా మమ్ము అర్పించినయితడు మదియ్య
సాయంజ్యంబునొందుటకు సందియంబులేదు. నవబ్రంహ్మలు స్వాయంభునాది
మనువులు ఇంద్రాదిదేవతలు నవబ్రహ్మలు ఫలకాంక్షచే నానావిధకర్తంబు
లాచరించి బహువిఘ్నంబులతోడ నానూఫలంబు లనుభవించి పుణ్యంతరంబున
మగుడ జన్మంబునొందిరి.

సె. 138.

వైశాఖమాహాత్మ్యము. పేజీ. 2.

సారదమనీంద్రుడు అష్టహీరమణు నుద్దేశించి నరవరేణ్య సీవునన్న
డిగిన తెరంగునన్ తొల్లి నేను మదియ్య జనకుండైన కమలగర్భునడుగుటయు
నతండు మున్ను పరమాత్మండైన సారాయణుడు శ్రీ దేవికువదేశించిన తెరంగున
నసాతనంబులగు వైశాఖభర్తంబుల గెరింగించె తత్క్రమంబు వినుము శ్రీ
మన్నారాయణుడు క్షీరాబ్ధినందనయగు యిందిరాదేవిమనలక్షింప మాసం
బులందెల్ల విశేషించి కార్తికమాసంబు సీమాఖమాసంబును ప్రశస్తంబులని
యును నాంటియందును వైశాఖమాసంబు ప్రత్యేకమంబు.

తత్త్వగ్రంథాలు.

శ్రీవెలుగోటిసర్వజ్ఞకుమారయ్యచేంద్రభూపాలవిరచితములైన
తత్త్వగ్రంథములు.

గ్రంథకర్త వేంకటగిరిమహారాజువారు వీరు పండితులనిన్ని అనేక పండితులను కవులను పోషించినవారనిన్ని ప్రఖ్యాతిపొందినారు. నలభయి యాభైయేండ్లక్రిందట వీరు రచించిన తత్త్వగ్రంథము అనేకమున్నవి. భారతాదిప్రబంధములలోని ప్రాచీనాంధ్రభాష వీరికి సుపరిచితమైనదే అయినా, ఇట్టి పదనగ్రంథములు వ్యావహారికభాషలోనే బుద్ధిపూర్వకముగా వీరు రచించినారు. అందుకు కారణము మనస్సాక్ష్యమనేగ్రంథమందు (126వ పుటలో) స్పష్టముగా తెలియజేసినారు. వ్యావహారికభాష గ్రామ్యమని నిషేధించినవారి ఆక్షేపణకు మహారాజువారు ఇచ్చిన ప్రత్యుత్తరముగా ఈసమాధానము కొనియీడదగినది. వారివాక్యములు ఉదాహరిస్తున్నాను. “మరియు నందరికిఁ దెలియుటకు తేలికయగువాడుకమాటలుగాను గ్రామ్యప్రయోగములు గాను వ్రాసినాడను. ఎందువల్లనంటే తెలుగువ్యాకరణము చిన్నగ్రంథమైనను పూర్వములు చదివించడములేదు. విలనంటే యేభాషయేనియు అదేకములో నుండువారు విశేషాభ్యాసముచేత సుచ్చారణసౌకర్యార్థము గొన్ని యక్షరములు లోపించునట్లు కొంచెముగా మాటలాడుట యాచారమైనందున అంతగా అవశ్యకములేదని మానివేసినారు. అలాగున చదివినవారే బహుజనులు ఉండుటచేతనున్న వ్యాకరణము చదివినవారైనను మాటలాడునప్పుడు గ్రామ్యముగానే ఉచ్చరించుటవలననున్న వ్యాకరణశిక్షితముగా వ్రాసితే కొందరికి తాత్పర్యము భిన్నముగ నగుననియు నెంచి, ఈగ్రంథాభిప్రాయము అందరికి జక్కగా దెలియవలెనని వాడుకగానుండుమాటలతో వ్రాసినాడను. విలక్షణకాస్త్ర

మేనియు లక్ష్యముచూచి పిమ్మట కొన్ని సంకేతములు విర్వరచగా లక్షణము పుట్టుచున్నది. ఇందువలన తెనుగుభాష యనాదిగానుండి, నన్నయభట్లు ఈవల లక్షణము చేసినందున, పూర్వప్రవాడుక ప్రకారమే నమస్తజములు ఉచ్చరించుచు నుండుటవలన, గ్రామ్యప్రయోగములే అందరికి జలియదగినవి గాన నీచాగు వ్రాసినందుకు అంగీకరింపవలయును.”

వీరిరచనకు మాదిరిగా 1 మనస్సాక్ష్యము, 2 సందిగ్ధతత్వరాధాంతము, 3 నాస్తికధ్యాంతభాస్కరము, 4 సర్వమతసారసంగ్రహము, 5 నిర్గుణవాదనిరాకరణము అనే అయిదు గ్రంథములనుంచి కొన్ని అంశములు ఎత్తి ఉదాహరిస్తున్నాను.

ఈమహారాజాచారికాలములో పండితులు తాటాకుపుస్తకాలు చదువుకొనేవారు గనక వ్యవహారికభాషయొక్క ప్రయోజనములు వారికి తెలుసును. పూర్వసంప్రదాయముచొప్పున ఎట్టిరచనకు ఎట్టిభాష ఉచితమో ఆట్టిరచనకు ఆట్టిభాషే వారు వాడేవారు.

మనస్సాక్ష్యము.

వేదము లనాదులు కావనుట

మరియును వేదము లనాదులని చెప్పచున్నారు. ఆ ట్లనాదులయ్యెడి పక్షమున జేవునివలన జెప్పబడనట్లును జేవునివలె నిత్యములునుం గావలసి వచ్చును, వాటికిలాంటిది జేవుడు నడిపించుటవలన స్వతంత్రుడుగాకపోయెను.

మఱియును వానిలో మఱువేదిచెప్పెనో యదిపథ్యమని యజుర్వేదమునందు తెల్లెరియారణ్యకములొను సామవేదములో ఛాందోగ్యబ్రాహ్మణమునందు భూతార్థముగాఁ జెప్పబడియున్నది గాబట్టి అవి స్వాతంత్ర్యవస్తువునకు సేవలి యాధునికులుచెప్పినట్లును అందులో కొన్ని భాగములు మతస్థులు ప్రక్షేప్తములుగా కేర్పినట్లును జెప్పవచ్చును.

ఇట్లుండగా, ఆర్యమతస్థాపకుడైన దయానందసరస్వతి వేదములలో మంత్రభాగము దైవప్రోక్తమనియు, నదియే ప్రమాణమనియు వ్రాసినారు. మంత్రభాగము అనుష్ఠేయాగ్రకాశమేగాని తత్త్వప్రకాశముగాదు. మైన వ్రాసిన హేతువులచేత వేదమంతయు దైవప్రణీతముగాదని యేర్పడెను.

మఱియు, మంత్రభాగము, హింసారూపకయజ్ఞాదులను ముఖ్యముగా జెప్పినది. దేవునికి హింస ప్రియమగునా. ఆమంత్రములకు గొందఱు హింసా వ్యతిరేక్తముగా నగ్రము చెప్పుచున్నారు, అది వారికిఁగల్గు వివరమనినదేను. వారు చెప్పినదియే సరియైతే మంత్రములలో జేరినయజ్ఞాదులు ఆర్యులైన ఋష్యాదులు ఏల చేయుదురు. మహాపండితులయినవారు అప్పటినుంచి యిప్పటివరకు యేల చేస్తూవచ్చెదరు.

సందిగ్ధత త్వ రాధాంతము

(చేపుడున్నా డా-లే డా-యను సందిగ్ధమునకు రాధాంతము)

లోకములో ప్రత్యక్షము, అనుమానము-శబ్దము-ఉపమానము అను నాల్గుప్రమాణములు గలవు. ప్రత్యక్షము మొదటిది. అనుమానము-రెండవది. అనుమానము అనగా ప్రత్యక్షకార్యమునుబట్టె కారణము నూహించునది. కడమ రెండు అనగా శబ్దము ఉపమానము. మొదటిరెంటిచేత నిర్ణయించు పదార్థములను వివరించునను. అట్లుగాక, శబ్దమే ముఖ్యప్రమాణమగు గెడల, నాస్తీకకాస్త్రములున్నా ప్రమాణములు గావలసినవచ్చును. మఱియు, నాస్తీకులయిన స్వభావవాదులు ప్రత్యక్షమును బ్రమాణముగా నంగీకరించు వారుకూడ స్థూలముగా గొన్నిసంగతులు మనుష్యబుద్ధికి గోచరింపదగినవి తెలుసుకొన్నారగాని ప్రతివస్తువులోను సూక్ష్మములైన యంశములు కని పెట్టినారా ఎట్లనగా ఒకగడ్డికాలి యెట్లు పుట్టినది-ఆగడ్డికాలిలో, వరసరము రూపవర్ణగంధగుణాదులు ఎట్లు భిన్న భిన్నములుగా గలిగెనో యవి తెలియ

కాలరు. తెలియనివాట్లకు స్వభావమని చెప్పచున్నారు. ఇది తెలియనిమాట. కారణములేక కార్యము పుట్టునా, మంచిది రూపవణాగుణాదులు ఆలాగు వివిధవిలక్షణములుగా గలుగుటకు హేతువలేక తమంతట యెట్లు గలుగును. ఇవి జ్ఞానముగలవాడు గల్పించవలెను. కాబట్టి అట్టి స్వభావములను భూతముల యుపయోగములకై వాట్లవాట్లయందు స్వభావగుణములను గల్పించవలెను.

అట్లుగాక తమంతట కలుగుచున్నవని యంటె, అట్లు తమంతట గలుగునవై లే పరస్పరము పంచభూతపరమాణువుల మార్పులవలన, దైవ నిర్ణాయమునకు విలక్షణముగా జేతనాచేతన మిక్రితములైన సామాణ్యము మ్మాది స్థావరజంగమములు తమంతట మార్పులై సగము మనుష్యుడు సగము మృగముగాను సగము గడ్డి సగము వృక్షముగాను జాలినియమమును దప్పి అప్పుడప్పుడు గలుగుచుండవలెను. అట్లు గలుగుచున్నవా కాబట్టి వివిధ విలక్షణమై యపరిమితమైన ప్రపంచమును నిమిండుటకును తననియమము నతిక్రమించకుండ బాలించుటకును, అదృష్టాధీనముగా ఫలముల నిచ్చుటకును, గారణమై, సర్వకర్తగల భగవంతుడు అవశ్యముగ నుండక విధిలేదు. ఇట్లు మనస్సాక్షికి వచ్చుచునే యున్నది. ఐతే స్వభావవాదియైన నాస్తికునికి నిట్లనే దేవుడుండ నక్కరలేదని వాని మనస్సాక్షికి వచ్చెగదా గ్రంథములు ప్రాసియొందుటయును ఆమతములను గొంద అవలంబించి యొందుటయును యుండలేదా యని సందేహము గలుగును. ఇందుకు యుక్తిచేత బలాబలనిచారపూర్వకముగా అస్తికులు, నాస్తికులమీద జెప్పిన యుక్తి యేమనగా “శ్లో. నాస్తిచేన్నాస్తిసోహని రస్తిచేన్నాస్తిహతః.” అని చెప్పియున్నారు. ఇందుకు అర్థము-దేవుడు లేనట్టయెనా దేవుడున్నాడనువానికి, హనిలేదు. దేవుడున్నయెడల లేడనువాడు శిక్షింపబడు నున్నాడు.

నాస్తిక ధ్యాంతభాస్కరము

మనుష్యాదులలోని చైతన్యమే మనకు జలియనపుడు తదంతర్యామియై
సర్వవ్యాప్తుడైన దేవుని నెరుంగగలమా యనుట.

(౨) ఆశంక

జగత్కర్త యదృశ్యుడనునది సిద్ధిహృత - కర్తయున్నాడని
ఋజువుపరచినవెనుక యాయనయొక్క యదృశ్యత్వమును మనము ఆయనను
జూచునందాక ఓప్పుకొనవచ్చును. మనచుట్టూ గ్రహనక్షత్రములు-నవో
రాత్రవిభాగములు-వెరుగాలి, నెమ్మదిగాలి, గ్రీష్మవర్షఋతువులు, మొదలగు
నవి కనపడుచున్నవి. దానికర్త యొకప్పుడు కనుపడడని నాస్తికుడు వ్రాయు
చున్నాడు.—

ఉత్తరము

వైనవ్రాసిన హేతువులవలన మనుష్యాదికరీరములలో చైతన్య మెక్కడ
నున్నది దానిరూపమేమి-ఇదియే, తెలియనప్పుడు దానికి విలక్షణుడై సర్వ
వ్యాప్తముగా నుండువాడు యెట్లు కనపడును అని వ్రాసియే యున్నాము
గనుక యెప్పుటికి, కనుపడేవాడుకాదు, మనచుట్టూ గ్రహములసంచారము
గాలి, నెమ్మది, సముద్రములు మేరమీరకుండుట, ఋతుధర్మములు జరుగుట,
యిని యవరీయేర్పాటుమీద తప్పక నడుచుచున్నవో దేవుడున్నాడనుటకు
నిదే దృష్టాంతము. యేలనంటే-పొగబండి యచేతనము గనుక నడిచే కర్త
లేక జరుగునా-యిట్లు వైనచెప్పినపదార్థములు అనేకములు అచేతనము
లుగా నుండునపుడు తన్నియమనాదులు-కర్తలేక జరుగునా-అయితే నాస్తి
కుడు దీనికి సేచర్ అని చెప్పును అందుకు అర్థము అతనికి తెలియదు సేచర్
అనేది స్వభావమని చెప్పును అది జడమా, జ్ఞానపంతమైనదా-సూర్యచంద్ర
గ్రహాదులేమి, సముద్రము ఋతువులు మొదలయినవేమి, తమకమ నియత

గతులు తప్పక సంచరించుటవలన వాటిని జ్ఞానముగలపదార్థము లైనవని అయినా, చెప్పవలెను, లేబా జడపదార్థములనియైనా చెప్పవలెను, జ్ఞానవంతములగు పదార్థములని చెప్పితిరా, జ్ఞానవంతులైన మనుష్యాదులను పాలించువాడు లేనిదే వారిచర్యలు క్రమముగా జరుగునా అట్లనే సూర్య చంద్రాదులకు పాలించువా డుండవలెను. అవి జడపదార్థములని చెప్పు తారా-అసూర్యచంద్రాదులు నియతగతితప్పకుండా సంచరించుటకు అయింజన్ నడిపేవాని నొకని యొప్పుకొనవలెను. యెట్లనగా పొగయొడ-పొగబండి నడిపించువానిని ఒప్పుకొనవలసినట్లు దేవుణ్ణి ఒప్పువలసియున్నది.

సర్వమతసారసంగ్రహము.

మహమ్మదీయమతము.

జబ్బూరు, తోరైల్, ఇంకీలు, ఖురాను ఈవేదములను భగవంతుడు అప్పడప్పుడు నొకటివెనుక నొకటిగా పంపించినాడని మహమ్మదీయులు చెప్పు చున్నారు. ముందొకటివంపి తత్వములను షరాను మొదలైనవి మార్చి వేఱు పుస్తకములను బంపుట పూర్వము తాను బాగా దెలియక చెప్పినట్లుగాగాని ఖరస్సరమతవిరోధములచేత జనులు చావవలెననిగాని, అవి వేకమువలనగాని వెనుక వెనుక పుస్తకములను బంపి యుండవలెను. ప్రతిదానియందును కాఫర్ ను చంపుమని యున్నది. కాఫర్ అనగా తమమతములో జేరనివాడు. ఇట్లున్నందు వలననే దావూద్ పైగంబరీలో వచ్చినజబ్బూరు పుస్తకమునకు వ్యతిరేకముగ నడచిన యెసుక్రీస్తును అనగా యీసాపైగంబరును దావూదుపైగంబరు మత ములు అనగా యహూదులు చంపిరి.

ఇట్లు తండ్రియైన దేవుడు ఒకరినొకరు చంపుకొనుటకు నిట్టి పుస్తకము లంపునా మరియు ఖురానులో కియామల్ అనగా మహా భ్రమము అప్పుడు గోరీలలో పూడ్చిపెట్టబడిన మనుష్యులను లేపి పుణ్యపాదములు

విచారిం చునమయమునందు మహమ్మదు సిఫాన్ చేసినవారి పాపములను మన్నింపు చేస్తాడనియు, తక్కినవారికి లేదనియు వ్రాయబడియున్నది.

దేవుడు నర్వజ్ఞుడుగా నుండునపుడు ఎవరు పుణ్యాత్ములైనది అయినకు తెలియనట్లేకదా యితరమతస్తులు సంతపుణ్యాత్ములైనను రక్షించకపోలే దేవుడు పక్షపాతికదా.

మరియు నొకలక్షయైనబడివేల పయగంబర్లు అయినారని యున్నది. భూమిని పుట్టించి ఘమారు అయిదువేలసంవత్సరములైనట్లు అందులూనే యున్నది. యిందలి కాలసంఖ్యావిరోధము చూడుడు. యిందరు వైగంబ రీలలో “లాయిలాయిల్లొ” అని యొకటేకల్తా చెప్పినట్లు ఖురానులో నున్నది.

యిందుకు అర్థము “లేదు అల్లా శివాయ అల్లాకంటే” అని చెప్పబడి యున్నది. మరియు నేది యారంభించునపుడును “బిన్ మిల్లా యిర్హమా నిర్హీమ్” అనిచెప్పి ఆరంభించుమని చెప్పబడియున్నది. దేవునిపేరు చెప్పి ఆరంభించుమని యథాము. ఈరెండు వాక్యములలో దేవుని ప్రథమపురుష ముగా చెప్పబడియున్నది. ఖురాను దేవుడు చెప్పి పంపించితే తన్ను ఉత్తమ పురుషముగా చెప్పవలెగాని ప్రథమపురుషముగా దేవుడెట్లు చెప్పును. ఇందు వలన ఖురాను దేవుడు పంపించినదికాదు. అయితే యిట్లనే అందఱి వేదముల లోను ప్రథమపురుషముగా జెప్పబడియుండలేదా అని వారు చెప్పుచున్నారు. అందరివేదములు ఆయామతస్తులు కల్పించినవేగాని దేవుడు చెప్పిపంపించినది గావని చెప్పే మామీద యీయాశ్చర్యమురాదు. ఈవిషయము దయానంద నరన్నతీవరచిత సత్యాధ్వైతకాళికలో, ౧౪ వ, యంట్లానను మొదలఖురాను ఖండనములో జూడుడు. ఇందులోనుండు వ్యత్యయములవలన అధ్యక్షములు వేరువేరుజేసి యీవలెవారు అనేకమతములు కల్పించిరి. అట్లుండినను, ఇందలి సారాంశము లెవ్వియనగా.

మహమ్మదీయమతసారము.

అన్నిటికి ముఖ్యకారణమగు దేవుడే నమస్కారయోగ్యుడు కాబట్టి యితరులకు సిద్ధా చేయగూడదనుట అనగా దండముపెట్టకూడదని యర్థము. సర్వకళాయు సర్వసాక్షియు సర్వఫలప్రదాతయు భగవంతుండే కాబట్టి భగవంతునికంటె నపకృష్టులగువారు నమస్కారయోగ్యులుగారు. అట్లు నమస్కారయోగ్యులయితే భగవంతునికి సమానులుగ జేయబడినవారగుదురు. ఇట్లు భగవంతుడే నమస్కరణీయుడనుటకు నిదశకానముగా అధర్వశిఖోపనిషత్తులలో “కారణం తు ధ్యేయః” అని యున్నది. మనుష్యులకుజేయు వందనాదుల విషయమైకూడ మరియు భాగవతమునందు సాంబశివుడు పార్వతికి జెప్పవోట, శ్లో. ప్రత్యుద్గమప్రశ్రయణాభివాదనం విధీయతే సాధుమితస్సు మధ్యమే, ప్రాజ్ఞైః పరస్మై పురుషాయ చేతసా గుహళయా యైవ నదేహ మానినే. అని యున్నది. అనగా వందనాదులు గుహళయుడైన అంతర్యామికి జేయవలసినదేగాని దేహభిమానియైన జీవునికి జేయగూడదనుట.

మరియు బ్రతికినవారినిగురించి యిహపరములందు మేలుగలుగవలెననిగాని చచ్చినవారికి పరములలో మేలుగలుగవలెననిగాని అభిప్రాయముంటే భగవత్ప్రీత్యర్థముగ మనుష్యులకు అన్నవస్త్రాదిదానముచే తృప్తిచేసి దానివలన గలుగునవాబు అనగా ఆపుణ్యము దానివలనగలుగు భగవత్ప్రీతికి ఫలంబై చెప్పినవారికి తానుద్దేశించిన మేలును గలుగజేయుమని దేవునిం బ్రార్థించవలయునని యున్నది. యిది సరియైనది. ఎట్లనగా చచ్చినవారికి బ్రీతిగా శ్రాద్ధాదులు చేయుటగాని యితరదేవతల నుద్దేశించి నైవేద్యాదులు చేయుటగాని ప్రయోజనకరముగాదు. చచ్చినవారు పిండప్రదానములు గ్రహించుట యబద్ధము. కాబట్టి యిందుకు వైశ్యకళమాంతమునందు “సర్వం శ్రీజనాదకానః శ్రియతాం” అని చెప్పబడుచున్నది. మరియు ననేకదేశములలో

ననేకులు తమతమయిచ్చకొని కలచి పేరుపెట్టబడిన పరిచ్ఛిన్న దేవతలుండునెడల అనంతదేవత లుండవలసివచ్చును. అట్లుండినను దేవునివలె బరి పూజలుగాదు గనుక అనేకదేశములలో నేకకాలమందు వారువారు నిచ్చు నైవేద్యము లెట్లు భక్షించురు. వారివారియ్యదేశ్యములు తెలుసుకొని ఫలము లెట్టిత్తురు, అదేవతలు పరిపూజాలే యంటే జగత్తుకు అనేక ఈశ్వరులుగా నేర్పడవలసివచ్చును. అనేక ఈశ్వరులైతే సముద్ర, ఋతుకాలాది నిణాయములును, స్థావరజంగమాదులధర్మములు ఏకరీతిగ నడువక పోవలసివచ్చును. ఎట్లనగా ఒకరాజ్యములో ననేకరాజులుంటే భిన్నభిన్నాభిప్రాయములచేత వ్యత్యభములు గలిగినట్లు వ్యత్యభము గలుగును. అదేవతలు నైవేద్యపదార్థములు వారు బ్రక్షించితే అనైవేద్యపదార్థము లిక్కడనే యున్నవే వారలెట్లు బ్రక్షించిరి. లేక అందలిసారము గ్రహించిరంటే నివేదింపక ముందున్నరుది నివేదనానంతరంబును గలిగియున్నది. కాబట్టి దేవతలుండుటయే యబద్ధము. దీనివలన జగత్కారణంబును జనకుండునైన దేవునికి బిడ్డలగు మనుష్యులకు దృష్టిపేసి దాననం గలుగు భగవద్వీరినిబట్టి వైభవీనచారికిగాని తనకుగాని మేలుగలుగవలెనని దేవునిం బ్రార్థించుట స్యాయమైనదిగా నున్నది. మఱియు ననేకమతములలో మధ్యసేవనాదులు కొన్ని కొన్ని సమయములయందును గొన్ని కొన్ని కార్యములయందును కొన్ని కొన్ని జేయవచ్చునని చెప్పబడియున్నది. యీలాటివి అనగా నేవిధములయిన కైపుపదార్థములు ఎవ్వడును సేవింపగూడదని నిషేధింపబడియున్నది. ఎందువల్లనంటే కామక్రోధాదులవలన నసర్థములు గలుగకుండ చక్కజేసికొనుటయు నిహలోకపరలోకములకు గావలసిన మంచి కార్యములజేయుటయు, దుష్కార్యముల మానుటయు నిట్టివాట్లకు బుద్ధి ప్రధానసాధనము. నిహ యననది బుద్ధిని ముందుగా జ్ఞాపనదియు, మరిగిన బుద్ధిని గవ్వతరముగానైనను తిరుగనియ్యనిదియు గావున సంతమాత్రము కైపు చేయగూడదనుట. యివియే యిందలి సారాంశములు.

అజ్ఞానద్యాంతచండభాస్కరము

అర్థదోషాలు.

అర్థము సంపాదించునపుడు బహుదుఃఖము అది సంరక్షించునపుడును, వ్యయకాలమందును, మరియు దుఃఖము; రాజ, చోర-కత్త-మిత్ర-భార్యాదులవల్లను ధనికుని దుఃఖానకుపారము వేరులేదు. లేనదిందువును ఈగలు ముసీరినట్లు ఆర్థానకును సమస్తమైన ఆపదలు ఆశ్రయించుక ఉండును. మధుమక్షికలు బహువ్రయానపడి ఒకదిక్కున లేనెట్టెట్లుకుంటేను వాటిని అన్నిటిని కాలించి, అది యెత్తుకపోగాను చూచి సంగ్రహదుఃఖముని చెప్పవలెను. మాంసఖండమును సంగ్రహించుకొని గోర్వంక పోపోగా, గృధ్రకాకాదులు తగిలి దానిం గొట్టి యామాంసమును తీసికొనిపోవాయెనే? చేతనాచేతన ప్రపంచమును విమి యాత్రమున పరిగ్రహించినను సమస్తదుఃఖాలకు ఆలయమని తెలిసి త్యజించినవాడే ధన్యుడు. అన్నపానాదులను తృప్తిపరచుకొని మయ్యేట్లుగానును, వస్త్రాదులు, శీతనివారణమాత్రముగానును ఔషధమువలెను అనుభవించవలెగాని అతిమాత్రమైలేను శరీరమందు మదమును, మనస్సునందు రజస్తమస్సులును వృద్ధిపొందును గనుక, దేహనిర్వాహమాత్రముగానే అన్నాది సేవచేయవలెగాని యెక్కువ ఆశించేనా ఆయానవడును. అట్లు గావున విహికభోగాలయందు ఆసక్తిలేనివాడు షరమసుఖ;

2. యాశ్రద్ధాశువులయిన శిష్టజనులు కర్తృపాసనలుచేసి పుణ్యలోకాలయందు దేవాద్యుత్తమశరీరాలను బొంది దివ్యసుఖాల ననుభవించుతురని వేదశాస్త్రపురాణాదులం జెప్పగాను, కుంభీపాక-రేంతకమండ-శ్లేష్మకుండాదులయందు ఎటువలె నాసక్తి విడువవలెనంటేను చెప్పేము; ఆపుణ్యలోకాలను ఆక్కడి దేవాదిశరీరాలను ఆక్కడి సుఖాలను చెప్పేది వేదశాస్త్రపురాణాదులె. యీ లోకమువలెనే పుణ్యలోకాలు అనిత్యాలు అనియు, ఇంద్రాదులు కామాదులులయు అహర్నియాలను ఆశంపఃబట్టి, శరీరమున సహస్రయోగులచేత చెడి

ననియు, రాక్షసులచేత కొట్టబడినాడనియు, దేవగురుడయిన బృహస్పతి తనభార్యను చంద్రుడు వేసుకపోలేను అనినిమిత్తము తగవాడి దుఃఖించె ననియు, శుక్రాదులతోఁ గలహించెననియు, బ్రహ్మదేవుడు కామాతురుడయి పుత్రికాగ్రహణముచేసి తలకొట్టఁబడెననియు, వారిరాగద్వేషాలదుఃఖాలను చెప్పగా విని వివేకులైనవారలు ఆపుణ్యలోకాలను కుంభీపాకాదిసమముగానును ఆదేహాదిశరీరాలను శ్వసూకరాదిశరీర సమముగానును ఆసాధనాలయిన కర్మోపాసనలను వదలుకొన్నవాడె ధర్మమార్గనిష్ఠు. సర్వప్రకారముచేతనును జ్ఞానమును సంపాదించుకొని, శరీరపరిగ్రహము లేకుండాచేసికొని శరీరరహితుం డయి పూర్ణబ్రహ్మస్వరూపుడయిలేనే సుఖముగాని, శరీరపరిగ్రహము ఉండెనా దుఃఖమే విస్తారము. సుఖము లేకమయినను లేదు. ఈశ్వరులయిన రామ కృష్ణావతారములు సహాగా, శరీరపరిగ్రహముచేతనే చాలా సంకటాన పొందిరిగదా? మనవంటివారము శరీరాలను మోసుక సుఖపడితిమో? ఎటు వంటి దుఃఖముచేత సంకటపడుచున్నాగానిన్ని లెస్సగా నిద్రపట్టెనా? ఆ కాలమందు శరీరసంబంధము తనకు లేనందుచేతను దుఃఖము లేకమయినా లేక సుఖాననుండి నిద్రనుండిలేచి మగుడి శరీరదుఃఖము ప్రాపించినప్పుడు అనిద్రాకాలమందు అనుభవించుబడ్డ సుఖములను తలచుకొని నిద్రపట్టెనా సుఖపడెనుగాని యీదుఃఖానపడవలెనని శరీరమందు చాలా ద్వేషపడగాను లోకమును చూచియు, తాను అనుభవించియు, శరీరము దుఃఖము, ఆశరీర సుఖమె ఊత్తమమని తెలియనేరని నరపశువును గురుకాస్త్రాలు విమిబోధించిన, ఈశ్వరుండగెను బాలిండు బ్రహ్మాండమనే కుమ్రరావమును నిర్మించి అందులో జీవులనే భండాలను నృజించి, వారికర్మాలనే యింధనాలు కంతవానిని చుట్టి, కాలమగడి అగ్నిని ముట్టించినందుచేతను, నమస్తమయిన జీవులున్నా కుము లుచునుండఁగాఁ జూచి, సిగ్గుపడిచిన రంధ్రాలగుండా మలము ప్రవించుచు మురికి దొక్కమోసుక తిరుగుటగాక ముందరనుగుడెడి యిట్టిశరీరమును వివేకి ఆకింపవచ్చునా? కొందరు కర్మములు, ఉపాసకులున్నా, దేవాదిశరీరా

లను ప్రశంసించురంటివాయెనా, కోతులపెండ్లికి గాడిదలు గానగాండ్లువలెను, ఒకటిని ఒకటి ప్రశంసించుకొనును. అనే న్యాయమువలె విచారింపవలయుఁ గాని, అది యదార్థమని తలతురా? శరీరసంబంధము దుఃఖము; ఆశరీరభోగ్యా లయినస్త్రీ అన్న పానాలయితేను మరిన్ని దుఃఖము. ఈఅర్థమును లెస్సగ విచారించుకొని, యెన్నిభోగసాధనాలను సంపాదించినా ఆశకు పరిపూర్తి లేదని నిశ్చయించి సర్వమును విడిచిపెట్టినవాడే పరమసుఖి. వైరాగ్యమును విచారించితిమి.

వేదాంతసారసంగ్రహము.

నిర్వికల్పసమాధియనగాను ఏదంటేను దృశ్యముతోను గూడక శబ్దము తోనును గూడికొనక, కతకకరజోన్యాయానను అజ్ఞానావరణంపోయి పిమ్మట స్వరూపదృష్ట్యా నిర్వినదృష్టి. అప్రయోజకమయి చిత్తవృత్తి లయించును. ఈచిత్తవృత్తి అజ్ఞానావరణమునుమాత్రము పోగొట్టుగాని స్వప్రకాశ మయిన బ్రహ్మమును ప్రకాశింపజేయలేదు. ప్రపంచమెల్లను జడాకారము గనుక, తానొక్కడే స్వప్రకాశుడయిన, చేతనుడు గనుక, జడమై యితర మైన సకలపదార్థాలున్న ప్రపంచము గనుక, జడమైన ప్రపంచమెల్లను మిథ్య గనుక, తాను స్వప్రకాశుండు గనుక, త్రిపుటిలేక తానే ప్రకాశించు చున్నాడనెడి స్వానుభూతిచేతను దృఢనిశ్చయము కల్గుట.

చిత్తవృత్తినిరోధము:—ఈ యవస్థయందు చిత్తవృత్తి నిరోధమనెడి ప్రపంచమున్ను లేకయందవలెను. ఆయవస్థయందు నుషస్తి యనెడుసంక యమును లేకపోవలయును. అంతట చిత్తవృత్తి లయమాను. మరియొకదారిని యొందెనను నిర్వికల్పకము కానేరదు. ఈ ప్రకారానను సర్వానుభూతి దొరక కనె నిర్వికల్పకమయ్యేటందుకు చిత్తవృత్తినిరోధము చేసినవాడు అధమాధ ముడు.

తాను స్వయంప్రకాశుడు అనెడి అనుభవము కలిగిన్ని నిర్వికల్పకా నకు చిత్తవృత్తినిరోధము చేయవలెనని యిచ్చయించినవాడు మధ్యముడు.

మనోవృత్తిని నిరోధించెడిదెల్లను స్వానుభూతిగోరకేగదా అని తెలిసికొని పూర్వాభ్యాసబలానను చిత్తము విద్యశ్యమందు ప్రవర్తించకుండా బట్టి, స్వయంప్రకాశమైన నాకు చిత్తవృత్తితోచెడి ప్రయోజనమేమని తెలిసి స్వయంప్రకాశుడ ననెడిన్ని లేక, తననిజానందానను ఉండేది యెడో అది నిర్వికల్పము. ఇటువలె నిర్వికల్పమయ్యేవగ ఎరిగినవాడు ఉత్తముండు. మనన-నిధి-ధ్యాన-నాదులున్న స్వానుభూతిగోరకేగదా నిర్వికల్పమనేటిదిన్ని, నకలమున్న నెడిదిన్ని, స్వయంప్రకాశము వివాగాను సర్వమున్న కల్పితాలే గదా అని అత్యంతదృఢనిశ్చయముకలవాడు ఉత్తమోత్తముడు. అతడే తేవ న్నుత్తు డనబడును.

ఇకను అధమాధమునిలక్షణము చెప్పుచున్నారము. నిర్వికల్పార్థమై చిత్తవృత్తినిరోధము చేస్తూఉండెను. అదేగాని మరి స్వానుభూతిలేదు గనుక వానికి దేహము తూగితూగిపడును. అదిగాని చిత్తవృత్తినిరోధము చేసెడి తన్ను చూచుకొనెనని తలంచును. తన్ను చూచుకొనును. అప్పుడు స్వప్రకాశునివలెను, పరిపూర్ణుని వలెనున్న నామరూపాలు లేనివలెనున్న, నిరాశ్రయమైన వానివలెనున్న ఉండును. స్వానుభవమును, చిత్తవృత్తిలయమును, లేదుగనుక, జ్ఞాతృ-జ్ఞేయ-జ్ఞానరూపమయిన త్రిపుటి, భంగముగాక భావనలు పుట్టును. అటువంటి దబ్బరభావనలవలన అంతటను అచిత్తనిరోధకము ఁడిచి పెద్దలచేతను శీఘ్రుండుగాక తాను ఏకాంతాననండి చిత్తనిరోధము నందు వలన నేనె బ్రహ్మజ్ఞానిననెడి హామికను విడువక, తానె పెద్దనని పెద్దలతోను వర్తింపక, విద్వదనుభవానకును, వేదాంతశాస్త్రానకును విరోధాలయిన జ్ఞాన వార్తలాడుకొంచున్ను లిరిగేవాడు అధమాధముడు. వానికి సంకయనివృత్తి గాక, ఆసంకయము వానికి హృదయకల్పమయియుండును. వానికి విహిక సుఖమున్నులేదు. శ్రద్ధ గనుక ఆముష్మికసుఖమును లేదు. ముక్తి దూరాన కయి యుండును. ఈయర్థమందు—

నన్దులిపచనము; భగవద్గీతలలోను,—

జ్ఞో. అజ్ఞానాశ్రద్ధధానాశ్చ సంకయాత్తా విసశ్యతి,
నాయంతాశోస్తి సపరోసనుఖం సంకయాత్తానాం.

అనిన్ని సంసారికసుఖానంతం బ్రహ్మజ్ఞోనాలివాదినః, కర్మబ్రహ్మ
భయ భ్రష్టంకంత్వజేదంత్వజంయథా, విష్ణుపురాణవచనము ఉన్నది గనుక
నున్ను “సర్వే బ్రహ్మపదిష్యంతి సంప్రాప్తాతు కలాయుగే, నాయతిష్ఠంతి యైత్రే
యా శశో దరపరాయణః.” యాజ్ఞవల్క్యవచనము ఉన్నది గనుకనున్ను ఇవి
అధమాధమునిలక్షణము. ఇంక మరిన్ని ప్రపంచము చేయగూడదు. ముందు
చెప్పిన యుక్తమోక్షములయిన జీవన్ముక్తినిశి-బాల్య-యావన, కామార-వార్ధి
శ్యాలున్ను సీలవతాదివర్ణాలును, బ్రహ్మత్యాదిశాతులును, ధర్మాలును, బ్రహ్మ
చర్యాద్యాశ్రమచతుష్టయములును, తద్ధర్మాలును, ఇవియెల్లను నాకు లేవు.
మూలశరీరధర్మాలనిన్ని, క్షుత్పిపాసాలు ప్రాణధర్మాలు అనిన్ని, కామ-క్రోధ-
లోభ-మోహ-మద-మాత్సర్య-భయ-కంప-ధైర్యాదులు అంతఃకరణధర్మాల
నిన్ని తలంచును. ఆత్మధర్మాలుగాను తలంపదు.

సాత్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాసము.

o

ఇంకను ఏకజీవవాదియైన వివరణాచార్యులున్ను అనేకజీవవాదియైన
వాచస్పత్యాచార్యులున్ను తనయుండు ఏకదేశములై పూర్వపక్షములై
యున్నట్టి శంకరాచార్యులయొక్క మతభేద్యశ్రమము వివరింపబడియెడిది.
అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేత్యాది ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మతత్వమస్వాంతములైన
సూత్రవాక్యములకు వినియోగం గొన్నశ్రమము జ్ఞానాన్తోక్షః అనుటంజేసి
నిర్విశేషచిన్మాత్రబ్రహ్మ మొక్కటికాని జేరొకవత్స్వంతరం లేదని తెలసిన
అభేదజ్ఞానమేసాధనము. అవిద్యానివృత్తిర్ముక్తిః అనుటంజేసి ఆట్టిజ్ఞాననిష్ఠయే
ముక్తియని ప్రసాదించియుండును. యీలాగు శబ్దధలకు యుక్తులవల్లను
చోరాడేది మాయావాదము వేదాంతసూత్రములకు జేరదు. యెటు

పలెనన్నను జ్ఞాకయైన జీవుండొకడున్ను వేదాంతక్రమమున బుట్టెడిజ్ఞాన మొక్కటిన్ని యింతకాలము బ్రహ్మస్వరూపమున తెలియనియ్యక జ్ఞానతిరో ధాయకమైనఘటువంటి ఆజ్ఞానమొక్కటిన్ని ఆజ్ఞానంపలన చెయ్యంబడిన దుష్కర్తములున్ను అందువలన ప్రాప్తములైన మనుష్యలిర్యక్తాన్వరకరీరపరి గ్రహణములున్ను అందుండి అనుభవింపబడియెడి దుఃఖములున్ను ప్రమాణ ప్రముఖలక్షణశిద్ధములై ప్రత్యక్షతా యుండంగానే బ్రహ్మవ్యతిరిక్తమేదిన్ని లేదనుట వేదాంతసూత్రములకు తాత్పర్యమవునాయేమి కాదేకదా అంటేను అందుకు వారు చెప్పెడియుక్తి వ్యవహారాదులందు యిన్నిగలవు పారమాణ్ధిక దశయందు లేదందురు. అయితే వ్యావహారికదశ నిజముగదా యంటేను అందుకు వారు చెప్పెడియుక్తి దృష్టాంతము లెట్టివన్నను ప్రాతిభాసికమైన శుక్తి యందుల రజితకల్పనాభ్రాంతివలెను రజ్జావుయందు సహకల్పనాభ్రాంతి వలెను నిష్కళంక బ్రహ్మమందులేని ప్రపంచము అవిద్యవల్లను తోచితే తోచె గాని అప్పుడు చూచినశక్తిన్ని మున్నుచూచిన సహమున్ను నిశ్చయమై వున్నవిగదా అంటేను అదిన్ని భ్రాంతి అందును భ్రాంతికి మూలమేదన్నను మాయ అందురు. మాయ అనంగా నొక్కటిగదా చెప్పుమంటేను అందుకు వారు చదివెడిప్రమాణము 'తుచ్ఛానివచనీయాచవాస్తవీచత్రి ధామతా, జ్ఞేయామాయాత్రిభిర్బోధై శ్రౌతయాత్రికలాకికాః.' అని తమయొక్క వైదిక జ్ఞానములకు రెంటికిన్ని విరుద్ధముగాకుండాను యోజించి అనివచనీయమని యుక్తులచేత సమర్థింప లెనగుదును. మాయ సత్తనిన్ని సదసత్తనిన్ని నినే యించి చెప్పరాదందురు. అయితేను మీరుచెప్పిన త్రివిధలక్షణము గలరై విపరీతజ్ఞానజనకమైన అయొక్క అవిద్యను పరమాధికా కద్దనేరోలేదనేరో యారెంటిలో నొకటి నిలంపనాడుమంటేను అందుకు వారు యోజించుకొన్న క్రమము మాయ యొకటిగలదంటిమా అప్పుడు మాయాతత్వ మొకటిన్ని బ్రహ్మమొకటిన్ని రెండుతత్వములు నిలిచి అద్వైతకల్పమునకు వారు తొలుత జెప్పిన కల్పభలాధికము భంగమైపోవుననిన్ని కాక మాయ మధ్యే బ్రహ్మ

మందు తనంతనేపుట్టినంటి మానిష్కళంక నిగుణబ్రహ్మమందు త్రిగుణాత్మక మైన మాయ పుట్టిననిచెప్పట యుక్తముగాదనిన్ని కించ సర్వకర్తగల ఆ యొక్క పరబ్రహ్మమతోనే తనయందు సృష్ట్యధికాంగాను మాయను గల్పించె నంటిమా అప్పుడు బ్రహ్మము తాను సంకల్పాదిగుణములు గలది అవును కాక నన్నిధి విశేష తానే చెప్పింపుచున్నదింతేకాని బ్రహ్మమునకు పనిలేదంటిమా బ్రహ్మమునకు వెలియున గలిగినపుడుగదా నన్నిధి చెప్పబోయ్యేది అది గూడదు. కాక పరమాత్మ జీవాత్మ అవిద్యాదులైనవి ఆరున్న వడస్తాకమనా దయః అన్నట్లు అనాదులంటిమా అవి ఆరున్న సర్వదా నిత్యములే కావల యును. అందులో బ్రహ్మైతరములైనవి అయిదు భవిష్యత్కాలాంతర వినా శ్యములంటిమా అప్పుడు కాలతత్వ మొక్కటి వ్యక్తమై నిలుచును. సర్వ ముక్తి ప్రసంగమున్ను వచ్చును కాక, బద్ధోనాస్తికులోముక్తః అనేమంటిమా అప్పుడు తనశీంకరాచార్యులు ముక్తులయిరి అనగూడదు. అదిగాక కడపటను వేదవైదికధర్మములకు వినయోగమున్ను ఫలమున్ను చెప్పరాక వేదబాహ్య మతమై పోవును కాక మాయ సర్వదా లేదంటిమా ఏతత్క్షణవర్గంతమున్ను కలిగి కార్యాకారణరూపములతోను యిటమిదనున్న యుండెడిదయ్యె వున్నది అదిగాన యుండంగాలేదని బొంకుటగూడదు. యిందుకిక నేమని ఉత్తర మిత్తామని పెద్దలయినవారు పరమాధికానాథమైన వేదవైదికధర్మమునకు యొడంబడుదురు.

—

74 పత్రము.

ఇంకను జాధాగమనకు బుద్ధుడే గురువు. అహింసాపురస్కరపురహ ధికమే సాధనము. బహువిధావస్థలగలిగి ప్రవాచరూపేణ నిత్యమైనజ్ఞానమే ముక్తి. అట్టి ముక్తావస్థయే పరమాత్మకత్వము. సోత్రాంతికవైభాషికమాధ్య మికసోగతులనియేటి చతుర్విధభేదములుగల జాడ్ధులకు తుదను ఇదియే శిద్ధాంతము. యిది త్రిపురాసురమోహనాధికాంగాను బుద్ధావతారమై క్రిహగల్పిం

చిన యాత్రికసమయంగాని వైదికలేఖమాత్రమున్న లేదు. అదియెట్లన్నను
జ్ఞాతయైన జీవుడు యెప్పుడునుండంగానె జ్ఞానము సుఖవ్యవస్థయందు తోసి
చిపోవుటాను జాగ్రదస్థయందు ప్రసరించుటాను వ్యక్తమై యుండంగాను
జ్ఞానత్రైలోక్యదులభాధః అనిన్ని జ్ఞానాన్తోక్షః అనిన్ని చెప్పుటజేసి జ్ఞాతృజ్ఞాన
ములు రెండున్ను ధర్మి ధర్మములవుట యెరుంగక జ్ఞానమే జీవుడనె గనకాను
నిర్వికారశుద్ధజ్ఞానావస్థను బొందుటే పరమాత్మకత్వము అనుటా ఏకజీవవాది
కిన్ని జేరదు. అనేక జీవవాదికిన్ని జేరదు. అదియెటువలెనన్నను బ్రహ్మాదిపీఠీ
కాంతమైన జంగమసావరకరీరములందున్న జీవులెల్లాను ఒక్కజీవుడే అంటేను
జీవుడు యింతాను ముక్తుడుకాలేదు గనక యిది క్రిందనుండి యంత్రగాల
మున్ను పరమాత్ముడు లేడు యికమీద పుట్టవలయుననుట వ్యక్తమాయను.
అనేకజీవవాదమే నిజమాయనా యిట్లక్రిందట ముక్తులయినజీవులెందరు
అందరున్ను పరమాత్ములే అయివుండవలెను. అదిగాన అనేకబ్రహ్మవాదము
నకలప్రమాణివిరుద్ధముగాని త్రిపురాసురనాశనాథమున్న రుద్రపతిజ్ఞాపాల
నాథముగాను శ్రీహరిగర్వించిన బాహ్యాకాస్త్రమవుటే శిద్ధము! పురాణా
దుల యందు లెస్సగామాడుటనేది!

3

సాత్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాసము

(78 తాళపత్రములుగలది.)

(బహుధాన్యసంవత్సర ఆశ్విజ శు 3 గురువారంవరకు సా...విలా
సము సంపూర్ణముగా వొద్దిరాజు తిరువెంగళంబ్రాసెను.)

ఈగ్రంథములోనిభాషాస్వరూపము తెలియడానకు కొన్నివాక్యాలు
ఎత్తివ్రాస్తున్నాను.

77 వ పత్రం...హిరణ్యగర్భామతసిద్ధాంతము. హిరణ్యగర్భుడే పర
తత్వ...అంశమున బుట్టినచతుర్ముఖుండే సృష్టికర్త అతొలుకటి హిరణ్య

గభుజనివల్లుబుట్టిన హరిహరులిద్దరును స్థిలిసంహారకతఁలు జగత్తునకు ప్రకృత్యాదిద్రవ్యములు, ఉపాదానము గాయత్రీమంత్రపురస్కరకృతస్తావనానిత్యకర్తానుష్ఠానములున్న అష్టాంగయోగములున్న సాధనములు పునరావృత్తిరహిత శాశ్వతబ్రహ్మపదప్రాప్తియేముక్తి. యీదశఁనము సూత్రశిష్యమాత్రమింటేకాని ఆచరణప్రసిద్ధముగాదు. అయినాగాని రాజసధర్మముగనక క్రమముక్తిమాగఁమవును.

అని యీలాగున ఆదియందు ఉత్తమవిద్యత్వసంగమున్న ప్రమాణనిరూపణమున్న ప్రమాణగుణవిభాగమున్న మూర్తిత్రయవిమర్శనమున్న వైదికధర్మాధిదేవతానినఁయమున్న గాయత్రీమంత్రాధిదేవతానినఁయమున్న పరబ్రహ్మశబ్దాధినినఁయమున్న వేదాధిదేవతానినఁయమున్న ప్రణవాధిదేవతానినఁయమున్న ప్రథమసర్గాధిదేవతానినఁయమున్న ప్రతిసర్గాధిదేవతానినఁయమున్న శ్రీహరికి ఆవతారములందేకాని బ్రహ్మరుద్రాదులకుంబలెను జన్మమరణాద్యవస్థలు లేకపోవటమున్న పరబ్రహ్మమైన శ్రీహరితోగూడాను కుండభూజలవిధించిన రుషులహృదయమున్న అందువల్ల వైదికత్రయవిమర్శనమున్న వైదికత్రయలాంఛనములున్న వైదికశబ్దాధినినఁయమున్న సత్కులప్రసూతులైనవారు సామాన్యధర్మములందు ప్రవర్తించే హేతువులున్న వారివారిజన్మాంశఫలములున్న మోహకాస్తోత్పత్తిక్రమమున్న వైదికకాస్త్రములందలి ధర్మసర్వవిరోధములుపుట్టిన కారణములున్న ఉరులింగోద్భవశేతులింగప్రతిష్ఠాకృష్ట శైలాసయాత్రలయందు రుద్రున్నిగొరవముచేసిన క్రమమున్న ఆసురమోహనాధఁముగాను మోహకాస్త్రపరిపాలనాధఁముగాను నటించిన భగవల్లీలావతార నటనావిశేషములున్న తారకమంత్రనినఁయమున్న శైవాగమప్రతిపాదితపంచబ్రహ్మలక్షణములున్న చౌధాదిషట్పదుయశిద్ధాంతములున్న హిరణ్యగర్భఁసూత్రక్రమమున్న శేవతలమతమున్న భౌవనామోగనిష్ఠలమాగఁమున్న వేదాంతసూత్రములకు విపరీతముగా జెప్పిన భాష్యములున్న సాత్వికమైన మధ్వరామానుజమతము

3. తత్త్వ గ్రంథాలు.

౩౭

అన్న మొదలయినలక్షణములు అన్ని ఆనలిచ్చిన ఆచార్యులకాచి శిష్యుండు
సర్వభూతదయావరుండై ఓస్వామి మోహకాస్త్రప్రవర్తకులైన తామసశైవ
మాయావాదాదిమతములవారిని చెడకుండాను వైదికపరమవైదికమాగాలకు
వచ్చేటట్టుగాను బోధింస్తేను విశేషముగాదాయన్నను నీవన్నమాట నిశ్చయమే
యోను. అయితేను వారు విననొల్లరున్న ఒడంబడరున్న అదిగనక వారిని
ఒడంబరచబెనంగవద్దు. మీది మిక్కిలి తామసాదిమతముల వారిని బోధించ
బోయితేను తనకు అగౌరవమువచ్చును. ఆదియేలాగంటేను హిరణ్యకశిపుని
తోను ప్రహ్లాదుండు బోధించితే నకలనిబంధములబెట్టిగాని విననొల్లదాయనే
కదా. రావణాసురునితోను విభీషణులు యెంతజెప్పినాగాని వినక విభీష
ణున్ని అవమానముచేసినారేదా? దుర్యోధనునితోను పరబ్రహ్మమైన శ్రీకృష్ణు
లున్న శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసకథలైన వ్యాసాదిమహాపురుషులున్న గురువు
లైన బ్రోహదులున్న పెద్దలయిన భీష్మాదులున్న తల్లిదండ్రీయయిన గాంధారి
ధృతరాష్ట్రులున్న చనవరులయిన విదురసంజయులున్న యెంతబోధించినా
వినక శ్రీకృష్ణులను అడ్డపెట్టవలచెనారేదా. అదిగనక అనురాంశలబుట్టిన
వారిని యెంతబోధించినా అహంబ్రహ్మమంచు నుందురుగాని అవాసన
విడువరు.

అనురాంశలబుట్టినవారిలక్షణములు చెప్పేము. శ్రుతులకు విపరీతాధా
ములు కల్పింతురు. విష్ణుదూషణచేతురు. విష్ణుభక్తులను ద్వేషింతురు. వారితో
వాదించబోవద్దు. వారుచెప్పే శ్రుత్వతీతిహాసపురాణాలయొక్క విపరీతా
ధావాలు నీవు యెల్ల కాలము దిద్దుకొనేసరిపొయ్యాని. నీవుదిద్దిచెప్పిలవాయనా
వారు నమ్మతివడనేవడరు. నమ్మతివడిరా విశేషమార్గాన నడవనేసడవరు. అది
గాన ఓశిష్యాత్తమా అభవంటివారిని బోధించబోక నిన్నాశ్రయించిన భగ
వద్భక్తులైనవారికి మేము నీకుచెప్పిన సాత్వికబ్రహ్మవిద్యావిలాసముయొక్క
రీతులువడేళించి కృతార్థులజేయుదుని ఆనలిచ్చిన తాను కృతార్థుండ
నైతినని ఆచార్యున్ని శిష్యుండు నానావిధరత్న భూషణవస్త్రదులబూజించి.

తదనుజ్ఞవదసి భగవత్కృపకు పాత్రుడై జిజ్ఞాసులకు పరమేశ్వరయై నిత్యా నందకందళితహృదయూరవిందుండగుచు సుఖంబుననుండెను.

సాత్త్విక బ్రహ్మవిద్యావిలాసనిరసనము

సకలప్రపంచమున్న శివునివలననే కలిగినందుకు ముందరిప్రకరణమందు తెలిపేము. యిక్కడ విశేషించి బ్రాహ్మణులకు శివుడే జనకుడని ప్రమాణపుర స్కరముగా చెలిపేము.

అపస్తంబమాత్రం. మధ్యసింధం పల్నైశ్చ స్రయశ్చలి । ఆఫత్తపితరో గభః కుమారం పుష్కరస్రజం యనేహ పురుషానపిలి । తత్పత్నీప్రాశ్నాలి పుమాన్ సహజానుకం భవవీతిజ్ఞాయతె । అని, మధ్యసింధమనంగా పసురుద్రా దిత్యరూపశ్రాద్ధియ్య పార్వణిసింధత్రయములైన నడిమిసింధము రుద్రసింధము అది శ్రాద్ధకర్తపెండ్లాముకు తినిపించితే మంచికుమారుడుపుట్టునని విధించె గనుక బ్రహ్మణజాతికల్లాను శ్రాద్ధకమమున్ను తప్పిండ్ ప్రాశనమున్ను ఆప శ్యము. అందువలననే కుమారుడు జన్మించేపనిగనుక బ్రాహ్మణులన్నముకు రుద్రుడిప్రసాదమే హేతువాయెను. అయితే పస్వాదిత్యసాహచర్యముచేత నిక్కడ రుద్రశబ్దవాచ్యు లేకాదశరుద్రులుగదా అంటే ఆవును. అయినా వారున్ను రుద్రాశనంభూతులే, స్కాండే! ఏకాదశాత్మా భగవత్ పరకాలే కృపయాహర । ఈదృశాన్యవతారిణి దృష్ట్యాసి బహుశస్త్రప । అనే, వచన ప్రమాణమున తదంశసంభవులుగనుక అంశాంశినోరభదాల్ అనేన్యాయము చేత యీతాత్పర్యాధము రుద్రునందే పర్యవసించును - అదిగనుకయ్యేచే లింగపురాణమందు! శో! పసురుద్రాదిరూపేభ్యో మధ్యసింధస్తు పుత్రదః । అని, రుద్రసింధోద్భవో విప్రః శివం సర్వేశ్వరం విభుం । హేహ నైవాప జానాతితాతం వేశ్యాసుతా యథా అనిన్నీ యీలాగున మహారుద్రపరముగా వర్ణించెను. కూర్మపురాణగతేశ్వరగీతలందున్ను! శో! యోమా మేవం విజా నాలి బీజినం పితరం ప్రభుం సధీర సర్వజాకేషు న మోహ మధిగచ్ఛతి । అని,

అలాగే, హరివంశం విష్ణువాక్యము! శ్లో! అహం బ్రహ్మ కసిలో భావ్యనంతః
 పుత్ర సృశ్వే బ్రహ్మణాశ్చాతి వీర్యాః త్వత్తనశ్వే దేవదేవరమాతాభిః ।
 అదిగనుక శివాయ గ్రహంచేత నయ్యేవైజ్ఞానముకలిగిరినిన్నీ బ్రహ్మణ్యముకలిగి
 దిన్నీ, పరాశరపురాణము! శ్లో! జ్ఞాననిష్ఠో భవే ద్విప్రః మహాదేవరసాదతః,
 ప్రసాదే న హి రుద్రస్య బ్రహ్మణో బ్రహ్మ శోభవేత్ । అని ఇదిగాక బ్రహ్మ
 ణుడు రుద్రాశమున్ను త్రిత్రియును విష్ణుశమున్ను “నా రుద్రః క్రమపా
 దకః । నానిష్ఠః పృథివీపతిః” అని యిందును ప్రశ్నోత్తరమైన యితిహాస
 కథగలదు. గాధి అనేరాజు తననూతురుని భృగునిని సృష్టించెను దివ్య
 యుండగా నొకకాలముందు నారుచిరుని గాధియొకటి వచ్చినప్పుడు ఆ
 మునిని ప్రార్థించి అతని భార్య అయిన రాచనూతురు, తనకు కల్గిరిని తననున్న
 పుత్ర సంతానముగావలెనంటే నానాగే, నొకయూగముచేరి శైవదేవువాక
 టిన్ని వైష్ణవదేవువాకటిన్ని సుపాపించి యీశైవదేవుని నీవుభజింపితే
 బ్రహ్మవేత్తయైన బ్రహ్మణుడు జన్మించెనేని వైష్ణవదేవుని మీకల్గిభజింపితే
 మహాభూజుడైన త్రిత్రియును జన్మించేని అంతెని యిచ్చెను. గుఠేయగక ఆ
 చరువులు రెంటియుందును తనకు కెప్పిర శైవచరువు తనకల్గిరిని ఆపెకిచ్చిన
 వైష్ణవచరువు తానున్న విపర్యాసము భజింపితే గాధిః త్తనవాశముందు
 బుట్టిన్ని శైవచరుసామర్థ్యముచేతను విశ్వామిత్రుడాదేహముచే బ్రహ్మషీ
 ఆయెను. ఉత్తరుబ్రహ్మణవంశముందు రుచికుడనువేరుపేరుగల జనుడగ్నిబుట్టిన్ని
 పరశురాముని వైష్ణవచరుసామర్థ్యమున త్తనకర్తయు నడుచుకొనెను.
 అలాగే హరివంశముందు! శ్లో! భృగోశ్చరువిపర్యాసే శైవ వైష్ణవయోః
 పురా! జగత్సాం వైష్ణవోశ్చ జానుషగ్నోష్ఠ్యపృజాయత । విశ్వామిత్రంతు
 శ్రైవోశ్చేగాధిః కుశికనందనః । జనయామానపుత్రంతు తపోవిద్యాశమాత్మకం ।
 ప్రాప్యబ్రహ్మషీనమతాం యో యా బ్రహ్మషీతాగతః । అని శ్రుతి!
 త్వం దేవేషు బ్రహ్మణోస్యహం మహమ్నోః ॥ అని దేవసమూహా
 దుద్దురు బ్రహ్మణుడుగనుక బ్రహ్మశోక్పతి అతనియందేగాని సాధవిరదు.

అదిగనుక బ్రాహ్మణుడు తనపుట్టుకకు తండ్రివలెనే హేతువైన శిశువుననుసరించే ఆచారము నడుచుకొందగినది. అథవా విష్ణువే బ్రాహ్మణాదిజనకు దతని ఆచారమే నడుచుకొందగినదన్నట్టాయెనా అలాగైనా కొడువలేదు. విష్ణువు శైవాచారసంపన్నుడగుట తెలిసినాముగనుక ఆయనననుసరించే ఆయననడచిన శైవాచారము నడచుకొందగినది. ఇందుచేత నవశ్యం వితురాచారమన్నారు గనుక బ్రాహ్మణులెల్లా విష్ణువుననుసరించే ఆచారము నడచుకొవలెనన్నయుక్తి నిరసించబడెను.

సిద్ధాంతసారమునుండి

సమస్తమైన ప్రాణులుండు నిత్యసత్యశుద్ధబుద్ధము క్తులయ్యి పుటికిన్నీ మువ్వ క్తమైన దేహేంద్రియాదిప్రపంచమును కొంతనేననిన్ని కొంతనాదే ననిన్ని కొంతఅన్యమనిన్ని, ఆకర్త అయినపువంటి తన్నుకర్తననుకొనిన్ని ఆభోక్తఅయినపువంటి తన్నుభోక్తననుకొని పుణ్యపాపఫలరహితుడైన తాను పుణ్యపాపఫలాలయబొందుచూ ఉన్నాననేటి భేదదృష్టిరూపమయిన అవిద్య చాతను ఆవృతులై అనాదిసంసారముందు మగ్నులైన వారింపలెనేవుండే జీవుల జాతి దయాశముద్రులైన ఆచార్యస్వాములవారు తమవలెనే సమస్తమైన జీవులుండు ఆనందాత్మస్వరూపలై ఛందురుగాక అని ఆత్మస్వరూపమును ఉపదేశించాయదలచి వాండ్లనసాతతంగనక అధ్యారూపాపవాదాలచాతను నర్వ లాకప్రసిద్ధవస్తు నిరూపణద్వారా బహుజన్తభాగ్యంవల్లను ప్రతిబంధత్రయ విహీనులై తమస్వరూపము తెలుసుకొవలెనని యిచ్చబుట్టినవానికాగూచిక అద్వితీయాత్మవస్తువును ఆంధ్రభాషచాత నిరూపిస్తాంన్నారా! నిరూపించే ప్రకారం ఎపువలెనంటేను! సచ్చిదానందస్వరూపుడైన ఆత్మకు దుఃఖం యెందు వల్లవస్తుందంటేను దేహంవల్లను దేహం యెందువల్లవస్తుందంటేను కర్మంవల్లను కర్మం యెందువల్లవస్తుందంటేను రాగాదులవల్లను రాగాదులు యెందువల్ల వొచ్చునంటేను అభిమానంవల్లను అభిమానం యెందువల్లవస్తుందంటేను అని వేకంవల్లను అనివేకం యెందువల్లవస్తుందంటేను అగ్ధానంవల్లను అగ్ధానం

యొందువల్లవస్తుందంటేను యొందువల్లారాలేదు! అనాదిగా ఆత్మను ఆశ్రయించి వున్న ఘనంటి(ది) అజ్ఞానము ఎందువల్లపోవునంటేను ఆత్మనాత్మవివేకంచాత వచ్చినఘనంటి జ్ఞానంచాతపోవును! ఆత్మనాత్మవివేకమందు ఎఘనంటివాడు అధికారిఅంటేను అనుబంధచతుష్టయంగలవాడు.....

సమష్టివృష్టాత్మకమైన సూక్ష్మశరీరోత్పత్తిప్రకారమున్ను చెప్పేము! ఆకాశాదులయొక్క తామసాంశ లైదింటినిన్ని ప్రాణిదృష్టమపేక్షించి భర మేశ్వరుడు పంచీకరణంచేస్తప్రకారం! వక్కొక్కఅంశ రెండేసిభాగాలు చాయగాను పదిభాగాలాయను! అందులో ఆయిదుభాగాలు నిలిపి కొదవ ఆయిదుభాగాలున్ను పగటొగటి నాలుగుభాగాలు చేళి తన అర్థభాగంవిడిచి పెట్టి యితరభూతార్థభాగాలయందు నాలుగుభాగాలు గూర్చుండు యీ సూక్ష్మభూతాలే పంచీకృతాలయినవపుసుచుంన్ను స్థూలభూతాలనేపేరుగలిగి బ్రహ్మాండచతుర్దశభువనచతుర్విధభూతగ్రామాద్యాకారమయి శ్రోత్రేంద్రియాలచాత గ్రహింపబడుచున్న సమష్టివృష్టాత్మకమైన స్థూలప్రసూచమనిపించు కొనును! వృష్టిఅనంగా యేమి సమష్టి అనంగా యేమిఅంటేను వక్కటిఅయితే వృష్టి అనుపించుకొనును. అంతాగూడితే సమష్టి అనిపించుకొనును. దీనియందు దృష్టాంతము! వనములో వకవృక్షం వృష్టి అనిపించుకొనును! ప్రసంగ అన్ని వృక్షాలుగూడంగాను సమష్టి అనిపించుకొనును! ప్రసంగద్వారా సృష్టిప్రక్రియచెప్పితిమి యింకను ప్రకృతంచెప్పేము!

ఆత్మఅనంగా యవరు ఆనాత్మఅనంగా యవరుఅంటేను! ఆనాత్మ అనంగా సమష్టివృష్టాత్మకమైన సమస్తప్రపంచము! సమష్టివృష్టల సంగ్రహించిచెప్పితిమి! ఆత్మఅనంగా శరీరత్రయనిలక్షణుడు! ఆన(స్థా)త్రయ సాక్షి! పంచకోశవ్యతిరిక్తుడు! సచ్చిదానందస్వరూపుడు! శరీరత్రయమును ఎరిగి శరీరత్రయనిలక్షణుడైన ఆత్మను ఎరుగవలెను! శరీరత్రయమనగాను స్థూల సూక్ష్మకానాలు! స్థూలశరీరమనంగా షట్కొకాత్మకమై కరచరణాదులతో గూడుకవుండేది స్థూలశరీరము షట్కొకాలనంగాయేనంటేను చర్మమూస

బుధిరమేదోమబాస్తి మాత్మశరీరమనంగా పదిహేడుఅవయవాలుగలది । పది
 హేడుఅవయవాలు అనగా ఎవంటేను జ్ఞానేంద్రియాలుఅయిదు । కర్తేంద్రి
 యాలైదు ప్రాణాలైదు మనోబుద్ధులుఁడు కూడాపదిహేడు. జ్ఞానేంద్రి
 యాలు యేవంటేను శ్రోత్రశ్చక్షుశ్చసంహృహ్మణాలు । శ్రోత్రేంద్రియము
 అనంగా కణఃషుష్కలిలావుండేవువంటి ఆకాశమునాశ్రయించి దిగ్రూప
 మైన అధిష్టానదేవతచాతను కర్తానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రాకకవైదికశబ్దా
 లనుగ్రహిస్తువుండేది శ్రోత్రేంద్రియము । త్వగింద్రియమనంగా ఆపాదమస్త
 కమును వ్యాపించివున్నపువంటి చర్మమునాశ్రయించి వాయువుచాతను
 కర్తానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి సీతోష్ణాదిస్పృశకాలను గ్రహిస్తువుండేది త్వగిం
 ద్రియము । చక్షురింద్రియమనంగా నల్లగుడ్డనడుమనుండి సూర్యునిచాతను
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రూపాలనుగ్రహిస్తువుండేది । చక్షురింద్రి
 యము రసనేంద్రియమనంగాను భంహ్వానాశ్రయించి వరుణదేవునిచాతను
 కర్తానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రసాలనల్లాగ్రహిస్తుండేది రసనేంద్రియం
 ఘ్రాణేంద్రియమనంగాను సాసాగ్రమనాశ్రయించి అశ్వసీదేవతలచాతను
 కర్తానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి గ్రంథాదులను గ్రహిస్తువుండేది ఘ్రాణేంద్రి
 యము యీఅయిదు జ్ఞానేంద్రియాలు । కర్తేంద్రియాలనంగా యేవంటేను
 వాక్పాణిపాదపాయూణస్థలు వాగింద్రియమనంగాను బొడ్డు రొంట్లు మెడ
 కిందిపెదివి మీదిపెదివి నాలుక కొననాలుక శిరస్సు యీయేనిమిదిస్థానాల
 యందువుండి అగ్నిచాత కర్తానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రాకకవైదికశబ్దాలను
 పలుకుచూపుండేది వాగింద్రియము ప్రాణేంద్రియమనంగాను అరచాతనువుండి
 యింద్రునిచాతను కర్తానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి యిచ్చిపుచ్చుకునేది
 పాణింద్రియము । పాణింద్రియమనంగాను అరకాలనువుండి వుపేంద్రునిచాత
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి రాకపోకడలుచేస్తూవుండేది పాణింద్రి
 యము । పాయురింద్రియమనంగాను గుడమధ్యమందుండి మృత్యువుచాతను
 కర్మానుగుణంగా ప్రేరేపింపబడి మలాత్పలకనంజేస్తువుండేది పాయురింద్రి

యము । ఉపస్థేంద్రియమనంగాను గుంహ్యమందుండి ఆనందాదులను చేస్తూ
వుండేది ఉపస్థేంద్రియము యీ అయిదున్నూ కర్తేంద్రియాలు । పా ।

గడేకారిబక్కునకు కంన్దలకాల్పనాగేశం ఆత్మంతప్రియపూర్వక
ముగా వ్రాసియిచ్చినసిద్ధాంతసారం.

వాసుదేవమననము

సాహిత్యపరిషద్ద్రంథాలయము

నెం 433 ద మరి చెంబిమూడు ఇట్లే కన్నవి.

నెం 256, 193, 373

పు. 4-5 b లో మొటిపంక్తి.

అయగ్రహారం మర్త్యేనాం సంస్కృతానధికారిణాం వివాక. సార
శ్రోతాణాం రచ్యతే భాషియూమయా ।

సాధనచతుష్టయనిరూపణం । యస్యాత్సాధనసంపన్నా । ఈశ్వరస్య
ప్రసాదితః । యజ్ఞాదికమౌక-రణలోస్థిభికారినిరూప్యతేః వేదాంతవిచార
మందు । సాధనచతుష్టయసంపన్నుడే అధికారి । అవి యెఘవలెనంటే ।
దృష్టాంతమందు నిరూపించి । దాష్టాంతికమందు నిరూపించుచున్నారము ।
బృహస్పతిసవనమందు బ్రాహ్మణుడు అధికారివి శ్చత్రియవైశ్యులు ఎఘవలె
అధికాలుకాగరో, రాజసూయమందు శ్చత్రియుడు అధికారివి బ్రాహ్మ
వైశ్యులు యెఘవలె అధికాలుకాగరో । స్తోమమందు వైశ్యుడు అధికారివి ।
బ్రాహ్మణశ్చత్రియులు యెఘవలె అధికాలుకాగరో । అఘవలెనె వేదాంత
విచారమందున్నూ సాధనచతుష్టయసంపన్నుడైనవాడే అధికారి । సాధనచతు
ష్టయసంపత్తి । ఆనంగా నిత్యానిత్యవస్తువివేకము యిహామత్రార్థపలభోగ
విరాగము । శమాదిష్కలగంపత్తిముముక్షత్వము ॥ యిందులో నిత్యానిత్య
వస్తువివేకమనంగా । బ్రహ్మమే నిత్యం ప్రపంచమంతా అనిత్యమని శ్రుతి
స్మృతిగురుముఖంగా యెరుగుట,

ఇహమూర్తాధాపలభోగవిరాగమనంగా । ఇహలోకమందు కమల
 జన్మాలై అనిత్యాలైనపువంటి శ్రక్పందనవనితాదిభోగవిషయములున్నా ।
 వరలోకమందు కమలజన్మాలై అనిత్యాలైనపువంటి అపూర్ణస్థిరసంభోగాలు
 మొదలైన స్వర్గలోగలయందున్నా వాంత్యాశనమూత్రపురీషాదులవలె
 అసంవ్యవదుట । శమాదిపట్కమనంగా । శమం । దమం । ఉపంతి । లిలీక్ష ।
 శ్రద్ధా । సమాధానములని । ఆరువిధాలు । శమమనంగా । మనస్సును
 శ్రమాదివ్యతిరిక్తమైనపువంటి విషయాలవల్లనుండిన్ని త్రిప్పి శ్రవణాదుల
 యందెవిడుచుట । దమమనంగా । జ్ఞానేంద్రియాలనున్ను । కర్తేంద్రియాల
 నున్ను । శ్రవణాదివ్యతిరిక్తమైనపువంటి విషయాలవల్లనుండిన్ని । త్రిప్పి
 శ్రవణాదులయందె విడుచుట । ఉపంతి అనంగా । విపితమైనపువంటికమా
 లను విధ్యుక్తముగావిడుచుట । ఇదే సన్యాసమని చప్పబడును । అధాకాంత
 రము జెప్పేము । విపితమైనపువంటికమాలను కర్తృత్వాన్యభిమానరహి
 తుడై ఫలాపేక్షరహితుడైనయేట । లిలీక్ష అనంగా । శీలోష్ఠానసహించుట ।
 అట్లనగా । మంచులొప్పుండి సీతమునహించుట । యండలో పూష్టమునహిం
 చుట । శివుడు ప్రారభవశంబల్ల యెవిత యేయేసుఖదుఖములవొచ్చునో అది
 అనుభవించితీరవలెనని బుద్ధియందునిశ్చయమే లిలీక్ష । శ్రద్ధ అనంగా గురు
 వేదాంతవాక్యేశ్వరులయందలి విశ్వాసము అట్లాఅనంగా పూర్వకంజేనియందు
 తనకునిండా । విశ్వాసంపుండెనో । ఆవిశ్వాసమంతా గురువేదాంతవాక్య
 యేశ్వరులయందెవిడుచుట । సమాధానమనంగా విన్న ఆధాం గురువాక్యం
 వొక్కటిగాయించి నిశ్చయార్థకుడగుట । ముముక్షుత్వమనంగా । మోక్షేచ్ఛ ।
 వోయీ సమస్తప్రాణులున్ను మోక్షమెకావలెనని కోరుచున్నారు । అది
 మోక్షేచ్ఛగాదు । మరియెపువలెనంటె గృహం దగ్ధమామాపుండగా । ఆ
 గృహమందువున్నపురుషును తనపుత్రమిత్రకళత్రాదులు యెమైపోయిరో
 అని విచారపడ్డవాడై । అగ్ని చేత తప్పుడై । ఆపుత్రమిత్రకళత్రాదులవిడిచి సీతల
 భలమందు ప్రవేశించినట్లు దాష్టాంతకమందు । తాపత్రయాలనే అగ్ని చేత

సంసారమందు తపించుచూపున్న పురుషుడు యీసంసారమును యెవరుపో
మొత్తుడురో నద్గురువులు యొక్కడగలరో । దీనికిసాధనాలు యేమికావలెనో
అని తపించుచూపున్నవానిచిత్తవృత్తికి । మోక్షోచ్చ అనిపేరు యీనాలుగు
సాధనాలుగలవాడె అధికారి. శ్రవణానకుమునుపె సాధనచతుష్టయమును
సంపాదించి శ్రవణానకుదిగవలెను । లేకుంటే జ్ఞానముపుట్టదు । గురువులవారున్నా
అ(న)ధికారికి ఉపదేశించేయరు అదెఘవలెనంటే శూద్రునికివాడుగుజీయిస్తే
బ్రాహ్మణశ్వముయెఘవలెడ్ధించడో శూద్రునిచేతయజ్ఞంచేయిస్తే । స్వగౌఢలం
యెఘవలెడ్ధించడో, అఘవలెనె సాధనచతుష్టయసంపత్తిలేనివానికి శ్రవణా
దులుకేస్తే వానికి జ్ఞానఫలంసిద్ధింపదు । అపైలే ఈశ్రవణాదులు వ్యర్థమై
పోవునాఅంటే పోదు । అశ్వమేధానిస్వగౌఢలంయిచ్చును । యీసాధనచతు
ష్టయము శ్రవణానకుపుర్రయము లేకపోయినాగాని । శ్రవణకాలమందైన
గురుముఖంగానుచిచారించి సంపాదించుకోవలెను పోయీ యధికారికి యీ
నాలుగుసాధనాలు యెందునుజెప్పవలెను వొక్కనిత్యానిత్యవస్తువివేకంమాత్రం
చాలుననిచెప్పదామంటే చాలదు । లోకమందు శాస్త్రజ్ఞులైనవారికి అందరికి
నిత్యానిత్యవివేకంకద్దు. వారలు విషయాసక్తిగలిగి కాయ్యకర్మాల్లేజేయు
చున్నారు । కాగావారికి అధికారంచాలదు । అపగనక రెండోసాధనమున్న
కావలెను । అపైలే రెండుసాధనాలు చాలుననిచెప్పదామంటే చాలదు ।
లోకములో కొందరుబుష్టిశ్వరులు నిత్యానిత్యవస్తువివేకం యిహోమూత్రాఢా
ఫలభోగవిరాగ యీరెండుగలవూ వారలకూ శివతాపాలుఅదనమై కొంద
రినిదూషిస్తూ కొందరినిభూషిస్తూవున్నారు । కాంగా । మూడోసాధనమైన
శమాదివట్క సంపత్తిన్ని కావలెను । అపైలే యీమూడుసాధనాలు చాలునని
చెప్పదామంటే । చాలదు । లోకమందు యీమూడుసాధనాలుగలవారు
కొందరుగలరు వారెవరంటే । కృష్ణాజినాలుచంకలెట్టుకొని తలలుపెంచుకొని
యోగీశ్వరులనునిపేరుపెట్టుకొని సంసారములువిడిచివెట్టి విరక్తులై ఉపకాం
కులై । ప్రతిగృహమున్నులేక కొందరుగలరు. వారు శ్రవణమందు దగ్గిర

చేరరుగనుక వారికిన్నీ అధికారంచాలదు । కాంగా । మోక్షచ్ఛవిన నాలుగో
సాధనమున్నూ కావలెను । యీనాలుగుసాధనాలుకలవాడే వేదాంతవిచార
మందు అధికారి । యీసాధనచతుష్టయసంపత్తి కాయకవాచికవ్యాపారరూప
ముగాదుగనుక మానసికవ్యాపారముగనక విషయాలయందు దోషదృష్టిగల
వానికి సులభముగానె సంపాదించుకోవచ్చును యిందుకుసమప్తి॥

శ్లో॥ యావదన్యసాత్వక్తం తావక్సామాన్యమేవహి ।

వస్తునాసాధ్యతేలోకే స్యాత్తాలాభేతుకాకథా॥

సహేతుం సఫలం కమః సభఃమూలచుకేషతః॥

త్యజేతై వహితేదయత్యక్తుః తత్యక్ష్వరం వదం॥

ఇతి శ్రీమద్వివివేకసారే సాధనచతుష్టయంనామ ద్వితీయపర్ణకం
సమాప్తం॥

వాసుదేవమననము-ప్రభవనర్ణకము.

(అచ్చుబడ్డది మొదటికూర్పు)

ఈ ప్రకృతిలోపల ననేకకోటిదీవరాసులు తమయొక్కకర్తృములు వాస
నలు అదృష్టముతోటట్టుకూడా లయించియుండుదురు. అదియేలాగంటే మైన
పువుండలో స్వర్ణరేణువులు యెటువలె లీనమైయున్నవో అటువలె లీనమై
యుంచున్నారు. (ఇందుకు సృష్టాంతమేకదేశము) సర్వానుభవమయిన సుఖ
ప్రియేదృష్టాంతము. బహుకాలము లీనమయియుండగా నొకసమయమందు లీన
మయినదీవులయదృష్టములు పరిపక్వమవును. ఆసమయమందు త్రిగుణాత్మక
మయిన ప్రకృతియయ్యే సత్సగుణము విబ్రంభించుటచేత మాయయనిచెప్ప
బడును. ఈమాయయందు ప్రతిఫలించినచైతన్యమున్ను అమాయయున్ను
మాయాధిష్ఠానమయిన చైతన్యమున్ను ఈమూడునుగూడి యాశ్వరుడని
చెప్పబడును. ఆయాశ్వరునికే అంతర్యామియనియు, అవ్యాకృతుడనియు
లెందుపేర్లు గలవు. ఇకదే జగత్సృష్టియనియును జెప్పబడును. ఇలియొగాక

నృప్తినిజేసెడియందు పుపాదానకారణమనియును, నిమిత్తకారణమనియును, యారెండుకారణములు కావలెననేటిది లోకమందుకన్నారము. అదియెటు వలెననిన ఘటశరావాదులుపుట్టిటియందు మృత్తుపుపాదానకారణము. కులా లుండునుం దద్యాపారాదులును, నిమిత్తకారణంబులు. పటము నిర్మాణమం దలి తంతువులు పుపాదానకారణంబు. తంతువాయుండు, తురిమెవాదులు, నిమిత్తకారణము. ఈప్రకారము లోకమునందు రెండుకారణములచేతను ఘటపటాద్యుత్పత్తి యెటువలెనో దాష్టాకాంతికమందును రెండుకారణముల చేత జగత్తునకు పుత్పత్తియనితోచుచున్నది. (అదియెటువలెనంటే) మాయ యుపాదానకారణంబును, యాశ్వరుడు నిమిత్తకారణంబునని చెప్పదామంటే శ్రుతికి విరుద్ధముగానున్నది. ఇంతియొగక-ఈపాదానకారణము-సత్పదార్థమయి యుండవలెను. అటులనుండేనేని-మాయయును అత్తయును రెండుపదార్థము లాయెనుగనుక నద్వైతహానివచ్చును. కాబట్టి యాపక్షముకూడదు. మాయ నిమిత్తకారణమనియును, ఈశ్వరుడు ఉపాదానకారణమనియును చెప్పదా మంటే పూర్వమువలె నద్వైతశ్రుతికి విరోధముగానున్నది.

లోకమునందు చేతనుజ్ఞే నిమిత్తకారణముగా కన్నారము. అచేతన మయినమాయ నిమిత్తకారణము గానేరదుగనుక అద్వైతహానియునువచ్చును. ఈదోషమందుండువలన కేవలమయినమాయ యుపాదానకారణమున్న కానేరదు. నిమిత్తకారణమున్న కానేరదు. గనుక నిమిత్తకారణంబును, ఉపా దానకారణంబును, ఈశ్వరునకే చెప్పవలెను.

అణిమ్యాద్యప్రసిద్ధులు. సాహిత్యపరిషద్గ్రంథాలయము.

న 1602 రు పుట V 2.

తదనంతరంబున ప్రాణాయామంబు సేయవలయు | నట్లొంన్నను ప్రాణ వాయువునురేడించి చంద్రనాడిచేతపూరించి యథాశక్తిగానిలిపి తిరుగా నూర్ణనాడిచేత మెల్లనె వుదరమునువిడిచి తిరిగి ప్రాణవాయువును నూర్ణనాడి

చేత మెల్లనె వుదరమును పూరించి కాన్తు ప్రకారంబుగా కుంభమును ధరించి
తిరుగా చంద్ర నాడి చేతను విడువవలెను | యేమార్గమున విడుచునో ఆమార్గము
ననే పూరించి ధరించవలెను | మొదటి మార్గమునకంటె రెండు మాగళమున
త్వరపడక మెల్లనే విడువవలెను | యిడమందు పూరించి కుంభించి పింగళ
నాడిని విడిచి | తిరిగి పింగళ నాడిని పూరించి కుంభించి యిడయందు విడవ
వలెను | యీ క్రమంబుగా సూర్య చంద్ర నాడుల చేత వాయువునకు యెంత
యుక్తమో అంతనిండించి | యంతయుక్తమో అంత నిలుపవలెను | ఈ క్ర
మంబు చేయు రెచక పూరక కుంభక త్రయంబు నొక్క ప్రాణాయామంబగు |
పుదయను ధ్యాంహ్ను సాయం కాలాధికారాత్ర ముల కాలానకు యిరువై చొప్పు
న కుంభకాలు మెల్ల మెల్లనె యెనబైదవకా దినమున్ను ఆభ్యశింపువలెను |
ఆప్పుడు ప్రాణనిరోధమగుచుండగాను | చెమట పుట్టినట్టా శింగ్గాడి హిడ్లను వెయిం
చ్చును | ఈ రీతున రాక్షసేంద్రుండు ప్రహ్లాదుని యందుగా విచ్చిన విధములైన
దురలోపాయములు | బాటని సంహరింపనైరక | పాపకర్తని యందు | జేసిన
నత్కారములగా | వ్యధకామైపోగా అపిచూచి హిరణ్యకశ్యపుడు | విచార
క్రాంతుడై | యీశిన్న వాణ్ణి | నముద్రములో ముంచితిని చవుకులొట్టిస్తీరి |
గదల ప్రహరించితిని | శిండ్లమీద బెట్టి మోల్లించితిని | నిప్పులలో బడ
తోస్తీరి | యెరుగకాల్గి లోతోస్తీరి | ధిక్ కర్గించితిని | శశించితిని |
వీడు యెందునాచావలెడు | పూర్వమట్లు శునశ్వెనుడనె మునికుమారుడు
తండ్రిచాత యాగపశుత్వానకు | ఓర్తుడై | తండ్రి తనకు అపకారియనెదల
చక బ్రతికినచంద్రాన |

యనాకనిష్టంబగు | పణుకుబుట్టినట్టాయనా మధ్యమంబగు | మాటి
మాటికి వద్దాననంబెగళినట్టాయనా పుత్రమంబగు | నిట్టియభ్యోనమున పుట్టిన
చెమటను మధకానంబుచేయగా తనువునకు దృఢత్వలఘుత్వములుబుట్టును.
యీ ప్రాణాయామము చేతను మూడు నెలలమీదట నాడిశుద్ధికలుగును | యిది
ప్రాణాయామంబగు నింక ప్రత్యాహరంబెట్లంన్నును |

ఆత్మబోధామృతరసము. అచ్చుప్రతి.

స్తూలసూక్ష్మశరీరభ్రమలు

యోగ-భ్రమ-మూర్తి-భ్రమ-యోగ-భ్రమ. నింద-భ్రమ-యాత్రమ
లైనవి. యెండమావులవలెను శుక్తియందు రజితంబువలెను-రజ్జువందు సర్పంబు
వలెను-స్తాణువందు చోరునివలెను-యెటుల దోచుచున్నవో-యీ ప్రకారం
బుగా-నిష్ప్రపంచస్వరూపమందు - మాయా ప్రకృతి - మహతత్వఅహంకార
తత్వము-పంచతస్మాక్రలు-స్తూలసూక్ష్మదిశగద్యాంబి దోచుచున్నది - అటు
దోచుట కారణమేమన్నను-అజ్ఞానమువలన-అవివేకమువలన దోచుభ్రాంతికి -
నివర్తియెట్లన్న-యెండమావులున్ను-శుక్తియందు రజితమున్ను-రజ్జువందు-సర్ప
మున్ను-స్తాణువందు చోరునున్ను-కాలత్రయములందు-లేదో యాచందం
బున - యాభ్రాంతులుయేమిన్ని లేనేలేవుగావున - ఆఖండపూర్ణసచ్చిదా
నంద-స్వరూపము తానుతానైయే ప్రకాశిస్తున్నదని-జెప్పవలసినది.

సాహిత్యకవిపద్ధింథా. యము

No 1995 మంత్రాధము తెనుగువివరణము.

భగవంతుడి కిన్నివన్న నవనిధసంభంధములలోను ప్రణవమందులకారం
చాత చప్పుబడ్డభార్యాభర్తృత్వమే ముఖ్యమని తెలియవలసినది । భార్యకు
భర్తృత్వసేవనిత్యమైనదిగనగ్గ యీ సేవనువదలి ఇతరపురుషుండ్ని సేవించినా
భర్తృత్వానుపలెను. అన్యపురుషుండ్ని ఉపచారాదికంపల్ల సంతోషపెట్టినప్పటికిన్ని
ఆఅన్యపురుష సేవ పాపహేతువఅయి స్త్రీకి వ్యభిచారిఅన్న అపవాదను లోక
మందుకలగజేళి భరమందు రారవాదినరకములను అనుభవించుచేళి తిరిగిన్ని
పాపయోనులయందు పుట్టింతువును. అటువలెనే జీవుడున్న సకలరక్షకుడైన
శ్రీమన్నారాయణుడు కర్తయైవుంటూవుండగా ఆభగవంతుడితో ఘర్షణలని
శ్రమపడి అన్యదేవతాసేవనుచేసి అన్యదేవతలను సంతోషపెట్టినవాడైనప్పటి
కిన్ని తాను లోకమందు దేవతాంతరపరుడన్న అపవాదనుబొంది పరమందు

(దుర్గ)తిరిపాందులు అని తెలియవలెనది. ఈలోకమందు అన్యపురుష సేవచేరి రారవాదినరకములకు అనుభవింతును. జీవుడు అన్యదేవతా సేవవల్లను స్వగౌణి సుఖాలకు అనుభవింతును. ఉభయ.....ఇంత తారతమ్యం వుంటూవుండగా జీవుడికి అన్యదేవతా సేవ స్త్రీకి వ్యభిచారంపంటిడి! అయిటయట్లన్నను స్త్రీవ్యభిచారంవల్లవచ్చిన పాపంచాతను రారవాదినరకములకు అనుభవించి తిరిగిన్ని కర్తా(సుసర)ణంగా దేవమయ్యతిర్వ్యక్తావరాదులయందు పుట్టుతూ మరణములనుపొందుతూ ఆయావిధజన్మ బాల్యయవ్వనవాధకృత మరణనరకములనే దుఃఖములకు అనుభవించును. జీవుడు దేవతాంతరసేవవల్లను సంభవించిన సుకృతివిశేషంచాతను స్వగౌణిఫలములకు అనుభవించి షీతేపుణ్యేయకృత లోకంవిశంతి అనిచేసిన పుణ్యంసాధకగానే స్వగౌణియందు భూమియందుపడి తిరిగిన్ని పూర్వకర్తాసుగుణమైన దేవమయ్యతిర్వ్యక్తావరాదులయందుల యోగులనుపొంది ఆనంతదుఃఖావస్థలకు పొందుతాడుగన్గ- దేవతాంతరసేవ స్త్రీకి వ్యభిచారంపంటిడి అని విచారితవలెనది.

నిర్గుణవాదని రాకరణము Page 5

(ఘూమిక)

ధ్రువయచనది బ్రహ్మగుణమా, లేక మనోగుణమా, బ్రహ్మగుణమంటే, బ్రహ్మము సగుణమగుచు, మనోగుణమంటే, మనస్సు అర తత్త్వములగాజేరిన ప్రకృతియొక్క భేదముగాన, నట్టిమనస్సుకు ధ్రువగలిగితే నిర్గుణమైన యాత్మకు నీకర్వరత్వదేవత్వాదిబాధము తెట్టుగలిగినని యిదిగితే, ఉపాధి ప్రయుక్తమయిన యాయవచ్చిన్నవాదముమీద నిట్టియాత్మేపములుగలుగునని కొందఱు ప్రతిబింబవాదముచేయుచున్నారు.

ఎట్లనగా అంతఃకరణమందు ప్రతిబింబించు బ్రహ్మప్రతిబింబమే, జీవుడనియు సుఖదుఃఖాదిభోక్తృత్వము జన్మాంతరంబులును, నాప్రతిబింబమునయనియు, బ్రహ్మాద్విలీయజ్ఞానముచేత నంతఃకరణము నాశనముకలుగుటే మోక్షమనియు జెప్పచున్నారు.

ఇదిచూడగా, పులివాతతప్పించుకొనబోయి సింహమువాతబడెనన్న సామితగానున్నది యెట్లనగా;

అంతఃకరణప్రతిబింబమే జీవుడనిచెప్పితే, అవిద్యావ్వరూపమయిన అంతఃకరణమెక్కడిది. అంతఃకరణముంటే ద్వితీయవస్తువేర్పడును. అది అవస్తువనియంటే లేనివస్తువునందు రూపములేనిబ్రహ్మము ఎట్లుప్రతిబింబించె. మంచిది ప్రతిబింబమునకు చైతన్యములేదే సుఖదుఃఖాదుల నెట్లునుభవించును. ప్రతిబింబము బ్రహ్మము కాదుగదా? ఈయచేతనప్రతిబింబమునకు బ్రహ్మ ద్వితీయజ్ఞానము గలుగుటయెట్లు.

ఇట్లుగలిగితే “బ్రహ్మభూయాయకల్పతే” అయి తాపచనప్రకారము ప్రతిబింబమా బ్రహ్మమయ్యెడి.

లేదు ప్రతిబింబహేతువయిన బ్రహ్మమునకు మోక్షముగలుగుచున్న దనిచెప్పితే, చేయువాడొకడు, దానిఫలము ననుభవించువాడు మఱియొకడు, అనుసామెతయగును.

కైస్తవులబైబిల్ (పాతకూర్పు 1830?)

ఆపోస్తలులకార్యములు. Page 102.

(దీనిలోనిభాష కొత్తకూర్పుగా (1870) కొంతమట్టుకు

గ్రాంథికభాషగా మార్చినారు)

అయితే ఫీన్లసు ఆఖండములో ప్రవేశించి మూడుదినములైనకర్వాత కైసేరియ్యనుంచి యెరుసలేముకు యెక్కి వెళ్లి నాడు । అప్పుడు పెద్దప్రధాన అర్చకుడున్న యూదులశావుండే ఆధికారులున్న వానితోచాలనుమోద విరోధంగా అగుపరిచి తాముతోవలూపొందివుండి వాణ్ని నరకగలందులకు వీడు వాంఠి యెరుసలేముకు పిలువనంపించవలెనని బలిమాలి వానికి విరోధంగా ఫీన్లసు దయనుకొరిరి । అయితే ఫీన్లసు ప్రత్యుత్తరముగా చెప్పిన దేనుంటే చాలనుకైసేరియా యెందువుంచవడుతాడు అయితే మేము అక్క-

డికి త్వరగాపోయేవారహూదుము అయినందున యీమనిషి యెందు యేదైన
తప్పువున్నట్టాయనా మీలో మీలోగా కైగలవాండ్లు మాతో దిగివచ్చి
వానియెందు తప్పుమొనపత్తునని వాండ్లతోచెప్పెను కాబట్టి వాడు వాండ్ల
లోగా యెనిమిదివదిరోజులు గడిసినతరువాత కైసేరియకు దిగివచ్చి మనాకాటి
యెందు న్యాయాసనముమీద కూచుని పాలసును తీసుకువచ్చేటందుకు
కలవుయిచ్చెను । కాబట్టి వాడు అగుపడగానే యెరుసలేమునుంచి దిగివచ్చిన
యూదులు చుట్టూనిలిచి అనేకభారమైనతప్పులు పాలసుమీద మోపినారు
అయితే వీటిని ప్రత్యక్షం చెయ్యలేకపోయిరి । అంతలో పాలసు ప్రతి
హతంగా చెప్పినదేమంటే యూదులయొక్క ప్రమాణానికైనా దైవమంది
రానకైనా కైసారుకైనా విరోధమైనది యేకభాటి నేనుచెయ్యలేదని చెప్పెను ।
అయితే ఫీస్తసు యూదులకు సంతోషంచెయ్యి మనస్సుపుట్టి పాలసుతో
చెప్పినదేమంటే నీవు యిక్కడనుంచి యెరిసలేముకు యెక్కివెళ్లి అక్కడ
మామందర యీసంగతులకుగూరించి విమర్శకొనడమే మహాధానమా అని
అడిగెను. అందుకు పాలసుచెప్పినదేమంటే నాకు న్యాయతీపుకాకానిలసిన స్థల
మనే కైసారుయొక్క న్యాయాసనముమందర నేను నిలచిభ్రాంచువుంటిని
యూదులకు అన్యాయం యంతమాత్రమూ చెయ్యలేదు యిది మీకు భాగా
తెలిసేయన్నది । నేను అన్యాయంగా నడిచి మరణానకు పాత్రమైనది యే
దైనావకటిచేస్తినట్టాయనా మరణంకావడానకు వద్దనేవాణ్ని కాను అయితే
వీండ్లు నాయెందు తప్పుమోపేటపువంటి సంగతులలోయేదైనా నిజమైనది
కాకపోలే వాండ్లకు సంతోషంచెయ్యి నన్ను అప్పగించకైగలవారు పఖరూ
లేరు కాబట్టి నేను కైసారునే శిరుతాననిచెప్పెను । అప్పుడు ఫీస్తసుపథ
తోటి అలాచనచేసినతరువాత ప్రత్యుత్తరముగా చెప్పినదేమంటే నీవు కైసా
రునేశిరిలివి గనక కైసారుదగ్గరకే వెళ్లవత్తునని పలికెను మరికొన్నిదినము
లైనతరువాత రాజైన అగ్రివసున్ను బంజాకి అనేస్త్రీనిన్ని ఫీస్తసును పరా
మరికచేసేటందుకు కైసేరియకువచ్చినారు । వీండ్లు అనేకదినములు అక్కడ

వుండగా ఫీర్తను పాలనుసుగూరించి జరిగినసంగతులను రాజుకు తెలియ
చెప్పినదేమంటే ఫిలీజాచాత నిబంధితుడుగావుండిన వఖమనిషీవున్నాడు ।
నేను యెరుసలేముయెందు వున్నప్పుడు యూదులయొక్క ప్రధానఅచాకు
లున్న పెద్దలున్న వీడిమీద అగువచుతుని వీణ్ని గూరించి న్యాయతీపు
కోరినారు । వీండ్లకు నేను ప్రత్యుత్తరముగా చెప్పినదేమంటే తప్పుమోపదిన
వాడున్న తప్పుమోపేవాండ్లున్న ముఖాముఖం తారళిల్లివున్నందున వాడి
యెందు మోపేతప్పుసుగూరించి స్వాలుచెయ్యడానకు తగినసమయం దొర
కకమునుపే సంహారానికి యేమనిషినినైనా అప్పగించేది రూమువాండ్లకు
మరియూదకాదని అంటిని । అయినందున వాండ్లు యిక్కడికివచ్చినప్పుడు
నేను అక్రధాచెయ్యక మనాటియెందు న్యాయాసనముమీదకూచుని
వాణ్ని తీసుకురావడానకు శెలవుయిచ్చినాను । కాబట్టి తప్పుమోపేవాండ్లు
నిలువవడినప్పుడు నాకు తోచినప్రకారం తప్పు వీడిమీద అగువచలేక ।
తమవత్తముసుగూరించిన్ని తృప్తిపోయినతరువాత మళ్లీ బ్రతుకుమావున్నా
డని పాలనుచెప్పిన యేననే వఖణ్ని గూరించిన్ని అయిన తక్షణావ్యాజ్యమే వీని
మీద వాండ్లకుకలిగియుండెను । అయితే అనువంటివాటిని విమర్శించేది
నాకునండేహమైనందున పాలనును అడిగినాను యేమంటే నీవు యెరుస
లేముకువెళ్లి అక్కడ యీకార్యములనుగూరించి విమర్శవడేటందుకు నీకు
మనస్సా అని అడిగితిని । అయితే చక్రవర్తివీర్పుదాకా తాను నిలుపుకావలె
నని పాలనుకోరినప్పుడు నేను వాణ్ని కైసారుసముఖానకు పంపించేపర్యంతము
వుంచుమని శెలవుయిచ్చినానన్నట్టుగా చెప్పెను । అప్పుడు అగ్రిపను ఫీర్త
నుతోచెప్పినదేమంటే వీనిముఖపచనమువల్ల విన మనస్సు నాకున్న కడ్డని ఆన
గానే శేపు వినవత్తునని ఫీర్తనుచెప్పెను. అయినందున మనాటియెందు
అగ్రిపసున్న బణ్ణానిని గొప్పఘనముచాతవచ్చి నైన్యాధిపతులతోటిన్ని
వట్నపుశ్రేష్ఠులతోటిన్ని రత్నకాలలా! ప్రవేశించినప్పుడు ఫీర్తను శెలవు
యివ్వగానే పాలను తీసుకురావడెను । అప్పుడు ఫీర్తనుచెప్పినదేమంటే వో

అగ్రపసురాజా మాతోకూడావుండే నకలమనుష్యులారా వీణ్ని మీరు చూస్తూవున్నారు వీణ్ని గూరించి యూదులయొక్క సమాహమంతా యెరుసలేముయందున్న యిక్కడనున్న నాతోటి మనవిచెప్పినదేమంటే యిఖినీడు బ్రతుకతగినవాడు కాడని ఆభిప్రాయించినారు । అయితే వాడు యేదైనా మరణానికి పాత్రమైన కార్యం చేసినట్లు నాకు అగుపడలేనందునానున్న మరిన్ని వాడే చక్రవర్తిని కొరినందునానున్న నేను వాణ్ని పంపించడానకు శిథిలమై పుంటిని వీణ్ని గూరించి ప్రభువుగారికి యేమైనా వ్రాయడానకు రూఢమైనవి నాదగ్గరలేనందున మీ అందరియందరికినీ వో అగ్రపసురాజా మీయెదుటికి సహగానున్న వాణ్ని గూరించి విమర్శించడమైనతరువాత వ్రాయడానకు నాకుయేదైనా అగుపడునేమో అని వాణ్ని రప్పించితిని । యేమంటే నిబంధీకుణ్ని పంపినవానిమీద మోపినదియేదో అది అగుపడకవుండేది అప్రయోజనమని నాకు తోచననేదిగా పలికెను ।

క్రైస్తవులపై బిలు. 1870 సం. కూర్పు.

అపోస్తలులకార్యములు 25 అధ్యాయము

ఫేస్తు ఆదేశాధికారమునకువచ్చి మూడుదినములైనతరువాత కైసరయ్యనుంచి యెరూషలేముకు వెళ్లెను. అప్పుడు ప్రధానయాజకుడు యూదులలో ముఖ్యులును అతనియెదుట పాలుమీద నేరము మోపిరి. మరియు త్రోవలో అతనిచంపుటకు కుట్రచేసి—మీరు దయచేసి అతని యెరూషలేముకు రప్పించుమని, అతనికి విరోధముగా మనవిచేసి వేడుకొనుచుండిరి. అందుకు ఫేస్తు-పాలు కైసరయ్యలో ఉంచబడవలెను; అయితే నేను శీఘ్రముగా అక్కడికి వెళ్లినయొన్నాను, గనుక మీలోగట్టివారు నాతోకూడావచ్చి, అమనుష్యునియందు తప్పితము ఏదైనను ఉంటే, అతనిమీద మోపవచ్చునని ఉత్తరముచెప్పెను. అతడు వారిబట్టణములో కొంచెము ఎక్కువతక్కువ ఎనిమిదిదినములు గడిసి, కైసరయ్యకు వెళ్లి మరునాడు న్యాయపీఠముమీదకూర్చుండి,

పాలును తీసుకొనివచ్చుటకు ఆజ్ఞాపించెను. అతడు వచ్చినప్పుడు యెరూషలేమునుంచివచ్చిన యూదులు దుట్టునిలిచి, తాము రుజువుపరచలేనిది బలువైనవియునైన చాలానేరములను పొలుమీద మోపిరి. అందుకు అతడు - యూదులబోధన ప్రమాణమునుగూర్చియైనను, గుడినిగూర్చియైనను క్రైస్తవ గూర్చియైనను, ఎంతమాత్రమును తప్పితము చేయలేదని ఉత్తరమిచ్చెను. అయితే ఘేస్తు, యూదులు కృతజ్ఞతగలవారై యుండవలెనని యెరూషలేముకు వచ్చి, అక్కడ నాయెదుట వీటినిగూర్చి న్యాయపులీర్చుపొందుటకు నీకు మనస్సుకలదా? అని పాలును అడిగెను. అందుకు పాలు క్రైస్తవ న్యాయ పీఠముయెదుట నిలువబడియున్నాను. నేను న్యాయపులీర్చుపొందవలసినస్థలమిదే; యూదులకు నేను అన్యాయమేమియు చేయలేదని నీకు బాగా తెలుసును. నేను న్యాయముతప్పి చావుకుతగినది ఏదైననుచేసియుంటే, చావుకు వెనుకతీయను. అయితే వీరు నామీద మోపుచున్న నేరములలో ఏదియు లేకుంటే ఎవడైనను నన్ను వారికి అప్పగించలేదు; క్రైస్తవులో నాసంగతిచెప్పుకొందునని పలికెను. అప్పుడు ఘేస్తు తన ఆలోచన సభవారిలో మాటలాడినతరువాత - క్రైస్తవులో చెప్పుకొందునా? క్రైస్తవుయొద్దకి వెళ్లవలెనని ఉత్తరమిచ్చెను. కొన్నిదినములు గతించినతరువాత రాజైన అగ్రిప్పయు, బేర్సీ కేయుఘేస్తును దర్శించేసిమిత్రము క్రైస్తవయ్యకువచ్చిరి. అక్కడ వారు అనేకదినములు గడిపినతరువాత, ఘేస్తు పాలుసంగతి రాజుకు తెలియచెప్పెను. అదేమనగా - ఫలితం వల్ల బందికాడుగా విడువబడిన ఒకమనుష్యుడు కలడు. నేను యెరూషలేములో ఉన్నప్పుడు ప్రధానయాజకులు యూదుల పెద్దలును అతనిగూర్చి సమాచారముచెప్పి, అతనికి విరోధముగా తీర్పుచేయవలెనని వేడుకొనిరి. అందుకు నేను - నేరము మోపబడినవాడు, నేరము మోపేవారికి ముఖాముఖిగా ఉండి, తనమీద మోపబడిన నేరమునుగూర్చి ప్రత్యుత్తరముచెప్పుకొనుటకు అతనికి అవకాశమియ్యకమునుపు విడువబడినదైనను అప్పగించుట రోమీయుల ఆచారముకాదని ఉత్తరమిచ్చితిని. కాబట్టి వారు ఇక్కడివచ్చినప్పుడు

నేను అలస్యమేమియుచేయక మరునాడు స్వాయశీతముమీద కూర్చుండి, అనునుష్యుని తీసుకొనివచ్చుటకు ఆజ్ఞాపించితిని. నేరముమోసినవారు నిలచి నప్పుడు, నేను తలంచిననేరములలో ఒకటిని అతనిమీద మోపలేదు. అయితే తమమతమునుగూర్చియు చనిపోయిన యేను అనే ఒకనిగూర్చియు ఇతనిలో వారికి కొన్ని తర్కములుకలిగెను. అతడు బ్రతికియున్నాడని పాలుచెప్పెను. నేను అట్టివాదములవిషయము సంజీవాపడి, అతడు యెరూషలేముకు వెళ్లి అక్కడ పీటినిగూర్చి తీర్పుపొందుటకు అతనికి ఇష్టమగునేమో అని అడిగితిని. అయితే పాలు ఖొగుస్తు విమర్శకు తానుఉంచబడుటకు చెప్పుకొనినందున నేను అతని కైనరుయొద్దకి పంపించేమట్టుకు అతడు ఉంచబడుటకు ఆజ్ఞాపించితిని పలికెను. అప్పుడు అగ్రిప్ప-అనునుష్యుని నోటిమాటవినుటకు నాకును మనస్సుకలదని ఘేస్తుతోపలికెను. అందుకు అతడు రేపు వివచనమునని చెప్పెను. కాబట్టి మరునాడు అగ్రిప్పయు బెర్నికేయు మిక్కిలిడంబముతో వచ్చి, సహస్రాధిపతులతోను పట్టణమందలి శ్రేష్టులతోను కొలువుకూటములో స్రవేశించినతరువాత, ఘేస్తునెలవిచ్చినప్పుడు పాలులేబడెను. అప్పుడు ఘేస్తు-రాజులైన అగ్రిప్ప! మాతోకూడా ఇక్కడఉన్న సమస్తమునుష్యులారా మీరు ఈమనుష్యునిచూస్తున్నారు; యూదులసమూహమంతయు యెరూషలేములోను, ఇక్కడనును-పీడు ఇంకాబ్రతుకుటతగదని కేకలువేయుచు, ఇతనిగూర్చి నన్నుబలిమాలుకొనిరి అయితే అతడు చావుకుతగినది ఏదియు చేయలేదని నేను తెలుసుకొని, అతడు-ఖొగుస్తుతో చెప్పుకొందుననిపలికినందున అతనిపంపుటకు సిర్నయించియున్నాను. అతనిగూర్చి మనశ్రభువుపేర వ్రాయుటకు, నాకు నిశ్చయమైనది ఏదియులేదుగనుక, విచారణఅయినతర్వాత వ్రాయుటకు ఏమైనను నాకుకలిగేటట్టు మీఅందరిఎదుటికి రాజైన అగ్రిప్ప! ముఖ్యముగా నీయెదుటికి అతని తెప్పించియున్నాను. ఖైదీమీద మోపబడిన నేరములుచూడక, అతనిపంపుట యుక్తముకాదని నాకు తోచుచున్నదనెను.

లూకా పదిహేనోపర్వము.

పాతకూర్పు. (1830?)

(దీనిలోనిభాష కొత్తకూర్పులూ (1890) కొంతమట్టుకు గ్రాంథికభాషగా మార్చినారు.)

పఖనికి యిద్దరు కుమార్తెగలరు । వాండ్లలోచిన్నవాడు తండ్రినిచూచి వోతండ్రి ఆస్తిలో నాకు వచ్చేవంతు యివ్వమనిచెప్పినందున వాడు తనపుత్రులకు తన జీవనోపాధిని పంచిపెట్టును । కొన్ని దినములైనతరువాత చిన్నకుమారుడు సమస్తం కూడచేసుకొని దూరదేశానకు వెళ్లిపోయి ఆక్కడ దుమాక గణములయందు నడచి తన ఆస్తిని ప్రయముచేసుకునెను । అయితే అంతా సరిపడినతరువాత ఆదేశమందు మహాత్మామం కలిగి వుండెను అయినందున వానికి లేమివచ్చెను । కాబట్టి వాడుపోయి ఆదేశముయొక్క వట్నపువాండ్లలో పఖనితో కలుసుకున్నందున వీడు వాణ్ని పండులుమేసింపడానకు తనపొలములలోకి పంపించెను । అప్పుడు పండులు తినేపొట్టువల్ల తనకడుపునింపుకొను ఆశించెను యేమంటే వానికి యంతమాత్రం యిచ్చేవాడు పఖదూలేడు । అయితే వాడు బుద్ధితెచ్చుకుని చెప్పుకున్నదేమంటే నాతండ్రివద్ద యిందరు మంది కూలివాండ్లకు విస్తారమైన ఆహారంకలిగివుండగా నేను తామమువల్ల లయమయేవాణ్నైతిని । కాగా నేనులేది నాతండ్రిదగ్గిరకుపోయి వాణ్ని చూచి ఓనాతండ్రి భరలోకానికింన్ని మీనముఖానకున్ను దోషంచేస్తాని । యిఖను నేను మీయొక్కకుమారుడని చెప్పకడపాత్రుణ్ని కాను మీయొక్క కూలివాండ్లలో పఖనివలెనె నన్ను యెంచుకొవలెనని చెప్పుతానన్నట్టుగా అనుకుని లేచి తనతండ్రివద్దికివచ్చెను । అయితే వీడు యింకా దూరానవున్నప్పుడే వానితండ్రి వాణ్నిచూచి కనికారింబ్బి భరుగల్గివచ్చి వానిమెడమీద బడి వాణ్ని ముద్దులాడెను । అయితే కుమారుడు వాణ్నిచూచి ఓతండ్రి భరలోకానికింన్ని మీనముఖానకున్ను నేను పాపముచేస్తాని యిఖను నేను

మియొక్కకుమారుడనని చెప్పబడ పాత్యంజ్ఞి కాననిచెప్పగా తండ్రి శేషకు లతో ప్రధానవస్త్రము బైటికి కొంచవచ్చి వీణ్ని ధరింపచేళి వీనిచేతికి వుంగర మున్న పాదాలకు పాదరక్షలనున్న తొడిగించండి । మరిన్ని కొవ్వినదూడను కొంచవచ్చికొయ్యండి మనము భోంచేళి సంభ్రమముగావుందాము । యేమంటే యీ నాయొక్కకుమారుడు చచ్చినవాడై తిరిగీబ్రతికెను. పోయినవాడై వుండి తిరిగీ దొరికెననిచెప్పినందున వాండ్లు సంభ్రమముచెయ్య ఆరంభించిరి । అయితే వానియొక్క పెద్దకుమారుడు పొలములో వుండివుండెను వాడు యింటినమీపానకు వచ్చినప్పుడు సంగీతమునున్న నాట్యమాడేదిన్ని విన్నం దున । శేషకులలో వఖణ్ని పిలచి యిదియేమిటి అని అడిగినాడు । వాడు యేమంటే మియొక్కతమ్ముడు వచ్చెనుగనుక నీతండ్రి సుఖంగానున్న తేమ ముగానున్న వన్నవాణ్ని చేడుకాకుని కొవ్వినదూడను కొయ్యించిరిని చెప్పి నప్పుడు । వాడు కోపగించి యింట్లోకి ప్రవేశించనివాడుగా వుండెను అందు వల్ల వానితండ్రి బయలుపెల్లి వాణ్ని వేడుకొనెను.

అయితే వాడు తండ్రినిచూచి యిదుగో యిన్నిసంవ్వత్సరములనుంచి నేను మీకు శేషచేస్తూవుంటిని మియొక్క అజ్ఞను యేకాలమందైనా మీరిన వాణ్నికాను అయినప్పటికిన్ని నాశ్చైవ్యతులతోను నేను సంభ్రమమును చేసుకోవడానకు యేసమయమందైనా మేకపిల్లనహా యివ్వకవుండిరి. అయితే వేళ్ళలతోకూడి మియొక్క జీవనోపాధిని బ్రతీంచిన యీమియొక్కకుమారుడు వచ్చినప్పుడు వానికి కొవ్వినదూడను కోళివేయ్యిస్తిరిని పలికెను । అయితే వాడు వీనితో చెప్పినదేమంటే వో నాకుమారుడా నీవు నావద్ద యవుడున్ను వున్నావు నాకు కలిగినదంతా నీదేను. అయితే సంతోషము చాత సంభ్రమంచెయ్యవలసిననిమిత్తంకద్దు యేమంటే నీయొక్కతమ్ముడు చచ్చినవాడై తిరిగీ బ్రతికెను పోయివుండి తిరిగీ దొరికెనని చెప్పిననేదిగా కలవుయిచ్చిరి.

లూకా 15 అధ్యాయము

పాతకూర్పులొని పాతములు కొన్ని ఈకూర్పులొ మారినవి. (1871)

ఒకమనుష్యునికి ఇద్దరు కుమారులు కలరు । వారిలో చిన్నవాడు తండ్రితో—తండ్రి! ఆస్తిలో నాకు వచ్చుపాటు ఇవ్వుని పలికెను. అతడు వారికి తనఆస్తిని పంచివెట్టెను। కొన్నిదినములైనతరువాత అదిన్నకుమారుడు సమస్తము కూర్చుకొని, దూరదేశమునకు ప్రయాణమైపోయి, తనఆస్తిని దుర్వ్యాపారములొ పాడుచేసెను. అదంతయు వ్యయముచేసినతరువాత, ఆ దేశమందు గొప్పకరువు కలిగెను. అప్పుడు అతడు ఇబ్బందిపడసాగెను. అతడు వెళ్లి, ఆదేశస్థులలో ఒకనితో కలుసుకొనెను. అతడు పండులను మేపుటకు తనపాలములలోకి అతని పంపెను. అతడు పండులుతినుకాయలతో తన కడుపునింపుకొన ఆశపడెనుగాని, ఎవడును అతనికి ఇచ్చుచుండలేదు.

అయితే బుద్ధి వచ్చినప్పుడు, అతడు—నాతండ్రియొద్ద ఎంతోమంది కూలివాండ్రకు అన్నము అందిస్తారముగా నున్నది. నేను ఆకలివల్ల ఇక్కడ నశించిపోవుచున్నాను.

నేను లేచి నాంత్రియొద్దకువెళ్లి,—తండ్రి! నేను ఆకాశమునకు విరోధముగాను నీయెదుటను పాపముచేసితిని, ఇకమీదట నీకుమారుడను అని పించుకొనుటకు యోగ్యుడనుకాను; నన్ను నీకూలివాండ్రలో ఒకనివలెచేయు మని అతనితో చెప్పుదననుకొని, లేచి తనతండ్రియొద్దకువచ్చెను. అతడు ఇంక దూరముగానున్నప్పుడు అతనితండ్రి అతనిచూచి, కనికరపడి, పరుగెత్తి, అతనిమెడ కట్టుకొని ముద్దుపెట్టుకొనెను. అప్పుడు ఆకుమారుడు అతనితో— తండ్రి! నేను ఆకాశమునకు విరోధముగాను నీయెదుటను పాపముచేసితిని; ఇకమీదట నీకుమారుడను అనిపించుకొనుటకు యోగ్యుడనుకానని పలికెను. అయితే తండ్రి తనదానులనుచూచి—ప్రళస్తవస్త్రము తెచ్చి ఇతనికి తొడిగించి, ఇతనిచేతికి ఉంగరమువెట్టి, పాదములకు చెప్పులు తొడిగించుడి కొన్నినదూడకు తీసుకొనివచ్చి వధించుడి; మనములిని సంభ్రమపడుదుము; ఈ

నాకుమారుడు చనిపోయి తిరిగి బ్రతికెను; తప్పిపోయి దొరికెననిచెప్పెను. అప్పుడు నారు సంభ్రమపడసాగిరి. అంతట అతనిపెద్దకుమారుడు పొలములో నుండెను. అతడు వచ్చుచు ఇంటికి సమీపించినప్పుడు, వాద్యము నాట్యమును విని, సేవకులలో ఒకనిపిలిచి,—ఇవియేమిటి? అని అడిగెను. అసేవకుడు అతనితో—సీతమ్ముడువచ్చెను. అతడు తనయొద్ద సురక్షితముగా చేరి నందున సీతండ్రి కొవ్వినదూడను వధింపచేసెననెను. అయితే అతడు కొవపడి లోపటికి వెళ్లనొల్లకపోయెను. గనుక, అతనితండ్రి వెలుపటికివచ్చి అతని వేడుకొనెను.—అందుకు అతడు తనతండ్రితో—ఇదిగో! ఇన్నియెండ్లు నిన్ను సేవించుచున్నాను. నీ ఆజ్ఞను నేను ఎప్పుడును మీరలేదు. అయినను నేను నాస్నేహితులతో సంభ్రమపడునట్లు, నీవు నాకు ఎన్నడును ఒక మేకపిల్లనైన ఇయ్యలేదు.—అయితే నీ ఆస్తిని వేశ్యలతోకూడ తినివేసిన ఈ నీకుమారుడు రాగానే, వీనికొరకు కొవ్వినదూడను వధింపచేసితివని చెప్పెను.—అందుకు అతడు—కుమారుడా! నీవు ఎల్లప్పుడును సూతోకూడరున్నావు; నావన్నియు నీవైయున్నవి. మనము సంభ్రమపడి సంతోషించుట యుక్తమే. సీతమ్ముడైన ఇతడు చనిపోయి తిరిగి బ్రతికెను. తప్పిపోయి దొరికెనని అతనితో చెప్పెననెను.

౪ క థ లు.

చార్ ద ర్వి షు

పీఠిక... భగవదనుగ్రహముచేత హిందుస్తాన్ ఖండముయొక్క ప్రజాపరిపాలనము వర్తమానమునందు ఇంగ్లీషువారు జరిగించుచున్నారు. పూర్వయుగములయందు ఋషులయొక్క శపస్సుచేత సాధించబడినదూర దృష్టి, దూరశ్రవణము, వాయువేగము, మనోవేగము కాలపరిమాణనిరూపణము మొదలయినవి వీరికి లావాదయంత్రములచేత సమకూడినవి. అధికారులకే యిటువంటియోగ్యత కలిగినప్పుడు ప్రజలకందరికిని క్రమక్రమముగా సత్ప్రవర్తనకలుగుచున్నందున ఆయుధికారమే యింకా అభివృద్ధికిరావలెనని కోరతగినది.

“ఈయుధికారము కింద నున్న గొప్పపట్టణములలో నొకటియైన వికాఖపట్టణమునుపట్టణమందు నివసించి యున్న మహారాజాశ్రీ గౌడే నాయకగజపతి రాయనింగారు విద్యావ్యాసంగమునిమిత్తము అనేక గ్రంథములను చూచుచుండగా, వాక రోజున చార్ దర్విషు అనే నలుగురు ఘోరీరులచరిత్రమును చిత్తగించగా, చిత్రవిచిత్రములై మనోల్లాసము కల్పించినదే కాక, యీగ్రంథములోగడ ఆమీరుఖుశురూ యను ఒక మహమ్మదీయునివల్ల ఫారసీభాషలో జాతమయియున్నట్లున్న, అది ౧౮౦౧ సం॥ లో ఢిల్లీకాపురము దయిన మీరుఅమ్మన్ అనే యొకతురకవల్ల ఉడుదూభాషలోనున్న ౧౮౦౧ సం॥ లో మేష్టర్ ఎల్ ఎస్ సిల్ అను యూరోపియన్ వల్ల ఇంగ్లీషుభాషలోను తర్జుమ అయినట్లున్న కనబడుతున్నందున, దీన్ని లావాదయకారముగా తెనుగు

భాషలో యెవరైనా చేస్తే బాగా వుండునని చెప్పినందున ఆపుడు యెట్టి మిల్లి మల్లికార్జునులనే యొకబ్రాహ్మణుడు ఆమోదించి ఈ గ్రంథమును తెనుగించడమున కుపక్రమించెను. తెనుగు దేశములో రాజ్యాంగములు బదలాయించడము చేతను యితరదేశస్తులనేకులు ఒక్కొక్కస్థలమందు తరుచుగా కలిగియుండడము చేతను అనేక భాషలయొక్క శబ్దములు మిళితమయి, స్వభాషవలె వాడికై యున్నందున, వాటిని భేదించి తెనుగుమాటలలో వ్యాకరణపద్ధతిగా గ్రంథముచేసేయెడల, సర్వజనసాధారణము కాకపోవడమేకాక దేశీయభాషాచమత్కారము బోధపడక, విరసమానని లోచి, స్త్రీపురుషులం వకరిలో నొకరు మాటలాడునట్లు సులభముగా అర్థమయ్యేలాగున సంక్షేపముగా జాతీయరసముతో (భాషాంతరులకు పూర్వోత్తరములు తెలియడమునకు ముఖ్యమయినరిమార్కులతో) యీ గ్రంథము సేయ నిశ్చయించడమయినది; గనుక, ఇందుకు సమస్తమయినవారు హర్షించవలసినది.

“ఈచార్దర్శిపుకే బాగ్-బహార్ (అనగా శృంగారతనము) అని కూడ రెండోపేరు కలిగియున్నది. యందుకు అధిదేవత విద్యయు, స్తానము సరస్వతీదేవతయు అయినందున కాలనిర్ణయములేకుండా యెల్లప్పుడు సందనవనమువలె పల్లవించుచు పుష్పించుచు ఫలించుచున్నది. విశేషించి యీవనము మున్నీ నూరుమహమ్మదుసాహేబు మొదలయిన వారిసహాయమువల్ల ఆయా భాషలనే తోటలోనుండి అంటుగట్టుతీసి నాటినటువంటిన్ని, విద్వాంసులయిన శ్రీమత్సరవస్తు వేంకటాచార్యులయ్యవార్ల గారి పాండిత్యమునే దోహదమువల్ల పెరిగినటువంటిన్ని, కృతినియకుని యాదరణరసమునే జీవనమువల్ల సంరక్షింపబడినటువంటిన్ని ఈయారామవిహారము సమస్తమయిన దేవతలకు మనుష్యులకుకూడా అభిరామమయి యుండడమే కాకుండా, దైవకటాక్షమువల్ల యీ సంతానప్రతిష్ఠాఫలము గ్రంథకర్తకు కలగడమునకు యేమివంత. మరిన్ని, యిది యేచ్ఛుపదడమువల్ల బంగారు పుష్పసమూహమునకు పరిమళము గలిగినట్టు ప్రకాశించి మనోహరమయి యుండుననికూడా నమ్మతగివున్నది.

శ్రీ 9-9-99

అయితే కొన్ని పుష్పములక్రింద ముట్టెను ఫలములయందు గింజలున్న రస మందు నలకలున్న పున్నట్టుగా నిందుకా తప్ప లుండక మానవు. గనుక కరుణచే స్వారస్యమును మాత్రమే గ్రహించవలసినదని సమస్తమయిన యోగుల నున్న ముందుగా ప్రార్థించి కథాప్రారంభము చేయడమయినది."

[గ్రంథకర్త రచనకుమాదిరిగా "రెండోఫకీరుకథలాని" ఉపాఖ్యానము—హాతేంతాయి అనే ఆయనయొక్కవృత్తాంతము ఉదాహరిస్తున్నాను.]

"హాతేం దినములలో ఆరబ్బి దేశంబునకు నవుఫల్ అనేపేరుగల పాదుషా అధికారియై యుండెను. అతడే హాతేం విశేష ప్రతిష్ఠాపంతుడయి యున్నాడనే హేతువుచేత విరోధంబు పుట్టి విస్తారంగా బలములు తీసుకొని యుద్ధానకు హాతేం పయిక వచ్చెను. హాతేం భగవద్భక్తుడును పుణ్యాత్ముడును అయినందున, నేను యుద్ధసన్నద్ధుడనయితే ప్రజలు చనిపోదురని యాలోచించి తానొంటిగా వెళ్లి పకళిండ గుహలో దాగి యుండెను. అది నవుఫల్ కు తెలియగానే హాతేంయొక్క చరస్థిరములయిన, ఆస్తి తీసుకుని హాతేమును ఎవరైనా పట్టుకునివస్తే, వారి కయిదువేలమొహర్లు ఇనా మిప్పించెద మని ప్రకటనచేసి, యిస్తియారునామా కూడా కట్టించినందున, అతణ్ణి వెదకడము కంద రారంభించినారు. పొక రోజు నొక ముసలివాడు, వాడి ముసలిది, యిద్దరును, ముగ్గురు చిరుచిన్నవాళ్లను కూడా తీసుకొని, యడవిలో కర్రలు కొట్టి తెచ్చుకొనే నిమిత్తం హాతేం దాగియున్న స్థలముదగ్గరికి ప్రవేశించి, కర్రలు విరుచుతుండిరి. అప్పుడా ముసలిది మనదినాలు బాగావుంటే, హాతేం మన కెక్కడనయినా కనుపడతాడు; అతణ్ణి మనము నవుఫల్ దగ్గరికి తీసుకొని వెళ్లితే ఆయనయిదువేల మొహర్లినామిచ్చును; అధనము తీసుకొని ఇబ్బందిలేక కుఖముగా వుండవచ్చు ననగానే, ముసలివాడు విని,—యేమిపేలుతావు. మన నుదుట ప్రతిరోజు కర్రలుతెచ్చుకొని బాజారులో అమ్మి జీవించవలసినదని, లేదా, అడవిలో పులి యెత్తుకొని

పోవలసిన దని, వుండగా, మనచేతికి హాతె మొందుకు దొరుకును; పాదుషా యొందు కిచ్చు ననగానే, ముసలిది విచారపడి, ఉహారుమని ఊరకున్నది. ఈ యిద్దరి ప్రసంగం హాతెం విని, తాను దాగియుండి ప్రాణమును సురక్షించు కోవడము వృథా; యీ యదృష్టహీనులకొరికె లభింప జేయక పోవడము తనపొరుషమునకు ఔదార్యముకు దూరమై యున్న దని కనికరము లేని వాడు మనుష్యుడేకా డని, వారులకష్ట మెరుగనివాడు కటికవా డని, వక రాయాసము పోగొట్టడముకు భగవంతుడు మనుష్యుని సృజించెనుగాని, తన పూజార్థమై పుట్టించిన యెడల, దేవ దూత లాయనకేమి తక్కువగా నుండి రని, ఎంచి, పైకి వచ్చి—నేనే హాతెమును; నన్ను నవుఫర్ దగ్గరికి తీసుకుని వెళ్లితే, ఆయన ఖరారు చేసిన ప్రకారము నీకు సొమ్ము యిచ్చు ననగానే, అముసలివాడు—ఇప్పట్లో ఈలాగు జరిగించడమువల్ల తనకు నమపాయము, జేమము కలుగును; విలే, యతడు ఏమి యాలోచించి ఏమిచేసునో; నిన్ను వక వేళ చంపివేస్తే ఏమిచేతును. నీవంటియోగ్యుణ్ణి ఆక చేత విరోధికి వప్పగించుట నావల్ల నయ్యేటని కాదు. అసౌ మైంతుకాలము తిని జీవిస్తాను. చచ్చిన తరువాత భగవంతుని కేమి జవాబు చెప్పను. అనగా, హాతెం బహుశా ప్రార్థించి,—నాయొక్క ప్రాణమున్ను ధనమున్ను ఎవరికైనా అక్కరకు రావడమే నుంచి దని యాలోచించుకుంటాను. నన్ను తీసుకొని వెళ్లవలసిన దని, నే నెల్లప్పుడు ఇటువంటి తాత్పర్యము కలిగే వున్నా నని, సంతోషముగా ననెను; గాని, అతణ్ణి తీసుకొని వెళ్లి వప్పగించి అలాభమును పొందడము కా ముసలివాడు వివిధముగానున్ను వొప్పినవాడుకాదు. తుదకు హాతెం ముసలివానిని చూచి, నీవు తీసుకొని పోని యెడల ఖుద్దన పాదుషా దగ్గరికి వెళ్లి, ఈముసలివాడు (నన్ను అడవిదగ్గర కొండ గుహలో దాచినట్టు చెప్పుక మాననన్నందున, వాడు నన్ని మంచికి బదులుగ చెడుగు సంప్రాప్త మయితే నా గ్రహచారమని, వకరి నొకరు మాటలాడే సందడి యనేకులు విని, పోగయి, యితడే హాతే నుని పట్టి, తీసుకొని, నవుఫర్ వద్దకి వెళ్లిరి. ఆ

ముసలివాడు విచారపడుతూ వెంటబడ్డాడు. నవుఫల్ యెదుట పడగానే యితణ్ణి ఎవరు పట్టుకొన్నారని అడిగితే, వక రాతిగుండెగల అబద్ధికుడు, ఇటువంటి వని తనకన్న మరెవరు నేయ గలరని, ఈఫలితము తనకే గల్గి నందున ఆకాశముమీద జండాపాతిలి ననెను. మరియుకడు—తాను చాలా రోజులనుంచి బహుప్రయత్నముచేసి యడవిలోనుంచి తీసుకు వచ్చె ననియు, చిత్తగించి కరారుప్రకారం బహుమతీ నేయవలసినదనియు కొందరు సొమ్ము కాకపడి యనేక విధములుగా తమవల్లనయినమట్టుకు ప్రజలు చెప్పిరి. ముసలి వాడు వక మూలనుండెను. అప్పుడు హాతెం అందరు చెప్పినఅబద్ధములు విని, నవుఫల్ ను చూచి, మీకు నిజము తెలియవలసియుంటే, కేటాగా నిజవబడి యున్న ఆముసలివాడు నన్ను పట్టి తీసుకొనివచ్చెను; వానికి మీ కరారు ప్రకారము ఇవ్వవలసిన దని—యవయములలో ముసుప్పుని నాలుక ముఖ్య మయినది గనుక, అన్నమాట తప్పకూడదు; లేకుంటే, ఆనాలుక నోరు యెర గసి పశువుకు కలిగి యున్నందున ముసుప్పునికి పశువుకు భేదమే లేదని— హాతెం పాదుషాకు చెప్పెను. ఆపాదుషా ఆముసలివానిని పిలిచి, యిందుల నిజము యే మని అడగగానే, వాడు యావత్సంగతులన్ను తెలియజేసినందున, నవుఫల్ హాతెం యొక్క ధయిర్యమునకు ఆశ్చర్యపడి,—చహభాష్ ! నీయొక్క దాతృత్వము ప్రాణానకు సహితము లక్ష్మ్యపెట్టలే దని, నేను తరు వాత అబద్ధపు దావాలు తెచ్చిన ముసుప్పులను విరిచికట్టి ప్రాణము పొయ్యె లాగున, అయిదువేల మొహరులకు బదిలీగా ప్రతివారికి అన్నేసి పయిజారు దెబ్బలు కొట్టించి తోలివెయ్యడమేకాకుండా, అనేకమందికి ఉపకర్తయున్న యాచకులవిషయమయి ప్రాణము నిచ్చే ముసుప్పుడున్న దయివకార్యమందు ఎల్లప్పుడు నిలిచియుండే వాడున్న అయిన హాతెముతో ఈవ్యతాగా నుండ డము ధర్మముకాదని, నవుఫల్ ఆలోచించి, హాతెం చెయ్యిపట్టుకొని, అందుకు యిందుకు నీవే తగుదువని, తాజీ మిచ్చి, తనయొద్ద కూర్చుండబెట్టు కొని, ఆయనయొక్క దేశము, అస్త్ర, ధనము తక్షణమే యాయన యధీనము.

చేసి, అతనికి కలిగియున్న కులపెత్తనము తిరిగి యిచ్చి, యాముసలివాని కయిదుపేటమొహరు లిప్పించినందున వాడు దీవిస్తూ పాఁయెను.

ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలకథలు.

(ఇది 1819 వ సం॥న రావిపాటి గురుమూర్తికాస్త్రి బడిపిల్లలకోసము రచించి అచ్చువేయించినది; ఆకూర్పుప్రతి లండనునగరముందున్నది. 1851వ సం. కూర్పులోని పాఠము ఉదాహరిస్తున్నాను. ఇంచుమించుగా మొదటి కూర్పులో ఉన్నట్లే ఉన్నది.)

విక్రమార్కుడు భూసంచారముచేసేకాలములో పకనాడు అతని వద్దకి నలుగురుసిద్ధులు వచ్చిరి. వారినిచూచి విక్రమార్కుడు అయ్యా మీరు యేయేదేశములుచూచినారు. యేయేనదులలో స్నానముచేసినారు - యేయే పుణ్యస్థలములు సేవించినారు. యిప్పుడు యొక్కడినుంచినస్తున్నారు. యొక్కడ నుంచి యొక్కడికిపోతున్నారు-అని అడిగెను. మేము సకలమైనదేశములున్ను తిరిగినాము-సకలమైననదులలో స్నానముచేసినాము. సకలమైనపుణ్యస్థలము లున్న సేవించినాము. సకలమైన మహానుభావులదేశము చేసుకొన్నాము. అయితే మంచుకొండమీద పన్నుగాటవిలోనుండే సిద్ధయోగీంద్రుని చూడ మైతిమి. అక్కడ విస్తారంగా పాములున్ను మంచుగడ్డలున్ను వుండునుగనక మాకు అసాధ్యమయినది. యిప్పుడు మేము ఆహిమవత్సర్వతముదగ్గిరనుంచి వస్తున్నాము. యిట్లాదక్షణంగాపోవలెనని వచ్చినాము అనిచెప్పగా వికా మాకుకాదు తక్షణమే లేచి మంచుకొండకుపోయి పన్నుగాటవిలో చొచ్చి పోతూవుండగా పాములు లెక్కలేకుండా అతనిదేహముచుట్టుకొనెను. అందుకు భయపడనివాడై మంచుగడ్డలు విరగలొక్కుకుంటూపోగా సిద్ధయోగీంద్రుడు ఆగుపడెను. అతనుసమీపానకుఠోగానే దేహముదుచుట్టుకొన్న పాములన్నిన్ని వదలి పారిపోయెను. అంతట ఆమహాపురుషుడు వికామాకునిచేత నమస్కరించబడ్డవాడై లేచి వికామాకునికొగలించుకొని కూర్చుండబెట్టుకొని సీపు

మనుష్యమాత్రుడవుగావు మనుష్యుడవై లే యిక్కడికిరాలేవు. నీవు మహాను
భావుడవు. నీవు యవరవు. నీపేరేమి-నీవు యిక్కడికివచ్చిన కార్యమేమని
అడగగా నేను వుజ్జయినీనగరముయేలేరాజు నాపేరు వికామాకుఁడు-మిమ్ము
లను చూచిపోదామనివచ్చినాను అనిచెప్పెను. అనగా సిద్ధయోగింద్రుడు నంతో
పించి ఆరాజుకు వకబలపమున్న వొకబొంతానున్న పఖలాతాపుకోలా
నున్న యిచ్చి ఏజంతువైనా నీకు కావలసివుంటే యీబలపానవ్రాసి యడమ
చేత లాతాపుకోలీలీనుకొని తాకిస్తే ఆజంతువుకు ప్రాణమువచ్చి లేచును.
ఏజంతువైనా నశించవలెనని నీవు తలస్తీవా బలపాన ఆజంతువును వ్రాసి
కుడిచేత లాతాపుకోల లీనుకొనితడిస్తే ఆజంతువు నశించును. ఈబొంత విధి
లిస్తే కొరినంతధనము కుప్పబడును. యివిలీనుకొని పోయిరమ్మనగా ఆసిద్ధునివద్ద
నుంచి విక్రమార్కుడు తిరుగా వస్తూవుండేసమయములో మనుష్యసంచారము
లేనియడవిలో వకడు కట్టెలు విరుస్తూవుండగా వాణ్ణిపీలిచి నీవు కట్టెలకుగాను
యింతదూరం యేవూరునుంచి వస్తీవి. మీవూరిదగ్గర అడవిలేదా అని అడిగెను.
వాడు రాజుకు మ్రొక్కి తాను తూర్పుదేశముయేలేరాజుబంటును ఆరాజు
వగవారిచేత రాజ్యముకోలుపోయి జగదములోచచ్చెను. తర్వాత ఆయన
కోమారుడు నన్నువకణ్ణి పెంటబెట్టుకొని పట్నంబిడిచి యీ అడవికి వచ్చినాడు.
ఇన్నాట్లరాజ్యముయేలి యికను బిడ్డ మెత్తుకొని తిరిగేబ్రతుకు యెందుకని
అగ్నిప్రవేశమయ్యేటందుకు ప్రయత్నపడి నన్ను కట్టెలువిరుచుకొని రమ్మనగా
వస్తీని. నేనున్న ఆయనతోగూడా అగ్నిప్రవేశమవుతాను అనిచెప్పెను.
వికామాకుఁడు ఆరాచకొమారుడివద్దికిపోయి రాజులకు జగదానవడేది వుత్త
మం. లేదా తమ్ముజయించినవారికి శత్రువులయినవారితో గూడుకొని మరి
కొన్నాళ్లకయినా సాధించవలెను. యిటువంటికార్యాలుచేతురా అనగా
ఆరాచకొమారుడు తన అవ్యవహారాగునవుండగా యేమిచేయవచ్చునని అంగ
లార్చెను. అప్పుడు రాజు అదిన్నవాణ్ణి ఆదరించి కన్నులనీళ్లుతుడిచి పట్లదువ్వి
నీవుయేల అంగలార్చెవు. నీకు వచ్చిన కొదవ యేమి. నీవు అభైరవదవద్దు

యిదిగో యిది తీసుకొమ్మని తాను తెచ్చిన బలపమున్ను, లాతాపుకోలానున్ను బొంతాను యిచ్చి నాటిమహాత్యముచెప్పి ఆరాచకొమారునిచేతనే బలపముతో చతురంగబలాలున్ను వ్రాయించి యడమచేత లాతాపుకోల మోపించెను. ఆచతురంగబలాలున్ను ప్రాణమువచ్చి లేచి సంచరించసాగెను. తర్వాత బొంత విడలించుమనెను. విడలించగానే అతడు కోరిన ప్రకారం తొమ్మిదికోట్ల ధనము కుప్పబడెను. తర్వాత వోరాచేకొమారుడా యీచతురంగబలాలున్ను యీధనమున్ను వుంచుకొని నీపగవారిని జయించి నీవు సుఖముగా రాజ్యము చేస్తూవుండుమని చెప్పి వికామాకుడు తననగరానకు పోయెను. కాబట్టి అటువంటివితరణసహసాలు నీకులేవు పొమ్మనగా యంతలో లగ్నము తప్పే గనక ఆదినం భోజరాజు యింటికిపోయెను.

ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలకథలు.

విద్యాభిలాషగలబాలుర కత్యంతోపయోగంబగునటుల నందినారద సంవాదపు క్తతితోపాఖ్యానంబను గీర్వాణగ్రంథంబును ఆంధ్రంబున రచియింపబడి ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలను విక్రమార్కుచరిత్రంబును నామద్వయంబున బమర్చి పండితులసహాయముచే లేఖక ప్రమాదజనితాశుద్ధదోషములను దొలగదోసి చెన్నపట్టణము - పెద్దినాయనిపేటలోపు వెంకటాచలయ్యసీథిలో స్థాపింపబడియుండే విద్యాకళానిధీమద్రాక్షరశాలయందు కం॥ ఆళ్వారునెట్టివలన ముద్రాకరాంతము చేయింపబడియె. 1856 జూలై నెల ౧౦ తేది.

(పుట ౨౧)...

విక్రమార్కునిగుణాలు చెప్పుతాను విను - ఆవుడు వచ్చినట్లయితే కెయ్యివరహాలున్ను ప్రోతము చేసినవానికి పదివేలవరహాలున్ను విద్యులలో పరిక్షయిచ్చి మెప్పించినవానికి లక్షవరహాలున్ను విక్రమార్కుడు యిచ్చును యిట్లావుండగా వొకనాడు వొకవిద్యావంతుడు వచ్చి రాజును చూచి బహు ప్రకారములుగా ప్రోతము చేసెను. నీ వెవరని రాజు అడిగెను. నేను చిన్న

నాటి స్నేహితుణ్ణి. ఆరుఅక్షరాల పేరుగలవాణ్ణి ఆపేరు యెట్లాగంటే చెప్ప
తాను విను. చతురంగశ్రజ్ఞాదను మొదటి అక్షరమువిడిచితే తురంగతుజ్ఞాదను
రెండు అక్షరాలువిడిచితే - రంగతుజ్ఞాదను. మూడు అక్షరాలువిడిచితే-గత
జ్ఞాదను. నాలుగు అక్షరాలువిడిచితే-శ్రజ్ఞాదను. అయిదు అక్షరాలు విడిచితే -
జ్ఞాదను-యీవిద్యలలో పరీక్షపుచ్చుకొమ్మని చెప్పి పరీక్షయిచ్చి రాజును మెప్పిం
చెను. అప్పుడు రాజు తనకు ఆవిద్యావంతుడు ఆపుడైనందువల్లనున్న స్తోత్రము
చేసినందువల్లనున్న విద్యలలో పరీక్షయిచ్చి మెప్పించినందువల్లనున్న లక్షా
పదకొండువేల వరహాలు యిచ్చిపంపించెను. అటువంటి వితరణగుణము నీకు
పున్నట్టయితే నీవు యీసింహాసన మెక్కుమనగా నాటికిపోయి మరియొకనాటి
శుభలగ్నమునందు సింహాసన మెక్కవచ్చెను.

(హంసవింశతి - వచనము) } పేజీలు 20-21.
పరిష్కృతువారి సంబరు 1087

పదునాలుగవనాడు ప్రొద్దుగూతుటయ్య హేమావతి చిత్తశాకా...
మోహంబు చిత్తం బుత్తర పరప కస్తూరి తిలకవాసనలు ముఖవాసన
లకు లంచం దివ్వంగా నవరత్నఖచిత తాటంక ద్యుతులు కపోలంబుల
జీగికి నుపాయంబు లొసంగంగా మానికంపుదండలహాయిలు శరీరకాంతికికట్టం
బిడగా...గడాలు పాదంబుల రక్త ఛవికి వగిది బెట్టంగా విడివడిన మన్నధ
గజంబు బలె బెడగైన నడల నిట్లు వెడలి జనుచో హంస యో హంస గమనం
గాంచి భళి నీవు రాజహంస కడ కేగెద వేమో యీకథ విని పోవలయు
ననిన...యో కలహంసమ్మా యనన్యసామాన్యంబులగు శృంగార కథలు జెప్పెద
నవి నీస్వబుద్ధి చెంగల్పితంబు లైనవో బెద్దలవలన పూర్వంబున విన్నవియో
జేవతావరప్రభావలబ్ధంబులో వింతలుగా నున్నయవి. నీమేధాశక్తి యిట్టిదట్టి
దని చర్చించ దగునా హంస రెక్కల నట్టె విడచి యిట్లనియె.

25 వ పేజీ.

యనహ్యంబైన నొక పాదూరిలో నొకనాటికడజామునం దారి పోయి దేహంబును గుంటికాట్లను వీడిన బంధంబును గలిగిన యొక బక్క గుర్తంబును యొక ముసలి యెద్దును వచ్చి యుండగా గుంటికొమ్ములు ...నుగల యాకుమ్రురవాని యెనుబోతువచ్చి యో గుర్రమా నీకు శుభమా యో పుషభమా నీకు శుభమా మిరీతీరున నేల డస్సియున్నా రది తెల్పిందని యెదుగ నా యెద్దు పోతుతోడ నిట్లనియె. వోన్నేహితుడా నాయజమా... దున్నించి బడగొట్టి బళ్లకు గట్టి పావనంబులు దోలి గానిగెలలో ద్రిప్పి యవార్యంబులగు బాధల పాలు జేరి యనుబండ్రెడు దుక్కులు కాగానే నన్నుం బనికి రాదని పోదోలిన నేనిట్టై తినని విని పోతుతల త్రిప్పి

కాంభోజరాజుకథలు.

No 356 Pages 39-41.

అయ్యో సకల జన్మలయెందున్న మనుష్యజన్మ యెత్తుట దులభం । మనుష్య జన్మ మెత్తిన్ని । అసత్యం పలుకుదురా । పశువువంటిది పులికి అగపడి సత్యంపలికి విడిపించుకునిపోయి పులికి హారమయ్యెకొరకూ తిరిగి రాలేదా అని రాజుకుమారుడు బల్కగా । ఆ కథ యెటువంటిదో తెలియ చెప్పమని అడిగితే బహు రాక్షసునితోను రత్నమండనుడు చెప్పిన చిత్రకథ । పూర్వమండ్రు తుంగభద్ర వీరాన రోహితాద్రి అనే పర్వతము గడ్డు । ఆ పర్వతము దరిని చంద్రపురమనే అగ్రహారం గడ్డు । ఆ యగ్రహారములో వొక బ్రాహ్మణుని ఆవు మేతమెయ్యబోతె । పులి వెయ్యవచ్చె గనుక । ఆ గోవు తండ్లరపడి పులితో ఒక వుత్తరం బలికెను । శాదూలరాజా । నీవు బహు ఆకలి గొని వున్నావు । నీకు ఆహారమయ్యా అంతకంటే విశేషము లేదు । మూడుదినములకిండ్లను నాకు వక కుమారుడు పుట్టినాడు గడ్డి మెయ్య శేరడు । అటు గనుక పోయి కుమారునికి పాలు గుడిపి । తిరిగి నీకు ఆహారానకు వస్తున్నానగా । పులి అన్నవుత్తరం । నీవు ప్రాణాలమీద ఆక చాక!

అబద్ధమాడి లొలగిపోవలశ్చిమత్రాన । నేను యాల పోనిస్తున్నాను ।
 ప్రాణం కంటే తీసిలేదు । ఆ కథ యాలాగంటేను । ఒక బ్రాహ్మడు వేదాంత
 శిద్ధాంత రహస్యవేదియై శిష్యులు తానున్ను । గౌతమీ తీరాన సంచ్చారం
 చేస్తూ వుండగా ఒక చాకలిది ఆ బ్రాహ్మణునిచూచి అతని చక్కదనానకు
 భ్రమపడి నమస్కారం చేశి సీమిద నాకు వాంఛ పుట్టినది. నాశోరిక దీచి-
 నన్ను బ్రతికించు యనగా ఆ బ్రాహ్మణుడు అన్నా ఉత్తరం । నీవు యిటువంటి
 వినరాని ఉత్తరం ఎందుకు అడిగితివి । నీవు అడదానవు శిశు చేయరాదు అని
 శోపంచేసి చక్కా పోగా । చాకలిది పోనివ్వక కాట్ల బట్టుకొని యాడ్వగా
 బ్రాహ్మణుడు యేమిన్ననలేక । ఆ చాకలిదానితో సంసర్గ్ చేసెను । అదిన్ని
 సంతోషపడి చక్కా బోయను । అంతట బ్రాహ్మణుడు చిన్నబోయి వున్న
 గురువును శిష్యుడు చూచి నమస్కారం చేశి । అయ్యా వున్నా లాగు యేమని
 అడిగితే శిష్యునితోను బ్రాహ్మణుడు తన వృత్తాంత మంత్రా తెలియజెప్పి । నీవు
 ప్రియశిష్యుడవు గనుక నీతో వక వుత్తరం తెలియచెప్పవచ్చున్నాను
 యేమంటే నేను యిప్పుడు చేసిన పాపానకు యిద్దాపున యెరుకలవల్లిలో
 యెరుక రాజు యింట్ట వున్నా పందికి ఆయిదో పిల్లనై పుట్టగలవాడను
 నీవు ఆ యెరుక రాజును ఆనుసరించి పందికి బుట్టిన ఆయిదో పిల్లను అడిగి
 పుచ్చుకొని పుట్టగానే చంపితివా నాకు వుత్తమలోకం కద్దు । యీ ప్రయో-
 జనం అత్యావస్యంగా కాయమని చెప్పి బ్రాహ్మడు అగ్ని ప్రవేశమయి యెరుక
 వాని యింట వున్న పందికి చూలై వుండెను । అంతట శిష్యుడు గురువు
 చెప్పిన లాగుననే యెరుకవాండ్ని ఆనుసరించి । ఆపందిపిల్ల పుట్టగానే అడిగి
 పుచ్చుకొని దూరానకు దీక్షుకపోయి చంపుపోగానే । ఆపందిపిల్ల మానవ
 భావలతో ఆ బ్రాహ్మణుని వక వుత్తరం బలికెను । బ్రాహ్మడా పందికడుపున
 పుట్టగానే యాల చంపవలెతివి । గాలి సోకినందు ప్రాణాలమీద ఆకవదలదు
 నకలవచ్చువులు కంటే ప్రాణం తీసి । యింకాకొన్నిదినములు యీ శరరీసుఖం
 అనుభవించవలశ్చిది । అంతట కొన్నిదినములకు క్రిమహావిష్టువు అజ్ఞ చేక

ముక్తిని పొందగల వాడననగానే శిష్యుడు చక్కాబోయెను । మరికొన్నిదినములకు విష్ణుదేవుడు కపట శూద్ర వేషధారియై యెరుకలవాని యింటికివచ్చి ఆ పందిరిల్ల ను కొనుక్కుని అరణ్యంలోకి తీసుకపోయి వక వుత్తరం బలికెను । పందిరిల్లా నిన్ను చంపుచున్నాను నీ యిష్టజైవమును తలంచుకొమ్మనుమంటే పందిరిల్ల మానవభాషను వక వుత్తరము బలికెను । అయ్యా నాయిష్టజేల్పులు ఆదినారాయణమూర్తి ఆఖలాండకోటి బ్రహ్మాండనాయకుడు వేదవేదాంత వేద్యుడు పురాణ పురుషుండు దీనరక్షకుండు ఆయన వినాగా నాయిష్టజేల్పు మరి యవ్వరూ లేదు । అనగా శ్రీమహావిష్ణువు సంతోషపడి కపట శూద్ర రూపం మాని గరుడ వాహనారూఢుడై యడుట నిలిచి బ్రంహ్మణునికీ । పంది జన్మం విమోచనం చేసి ఆతని పూర్వజన్మం శరీరం తోటట్టు తనలోకానకు దీక్షుక పాయను అటుగనుక మహాయుని వంటివాడు శూకరరూపం యెత్తిన్ని పూర్వజ్ఞానము తెలికిన్ని ప్రాణాలమీద ఆక వదల లేక చంపనియ్యడామెను కాగా వో భేషవా నీవు యెన్నిమాట లాడేదిన్ని ప్రాణాలు విడువలేక తప్పించుక పోయ్యే నన్నావు నేను యాల పోనిస్తూ వున్నానగా గోవు వక వుత్తరం బలికెను.

తాతాచార్యులకథలు.

ఆచ్చుర్రతి 1855.

గిరిస్తయూరే అనేకథ.

చెన్నపట్టణములో లక్ష్మీనర్సు పంతులనే వొక వేపారి కొంచము సంస్కృతము చదువుకొని ఇంగ్లీషుయందున్న అరవమందున్న తెలుగుయందున్న ఫారెషీయందున్న మహారాష్ట్ర మందున్న కన్నడమందున్న మలయాళ మందున్న యావిద్యలయందు కొంచెము కొంచెము పాండిత్యము కలిగి తాను అష్టభాషాపండితుడని వొకచిరుదు వేసుకొని యాయెనిమిదిభాషలలోగా యే విద్యావంతులు వచ్చినా నారితో మహావినయపూర్వకముగా ప్రసంగములు

చేస్తున్న కించితార్థం ఆయా విద్వాంసులకు సంభావనలు యిస్తూ తాను మహాభాగ్యవంతుడై కీర్తిబొంది వుండగా ఆయన దగ్గరికి వాక విద్వాంసుడు వచ్చి ఆశీర్వాదముచేళి తాను తర్కవ్యాకరణములయందు బహుశుటివాడనిన్ని తనతో యీబట్టుములో యెవ్వరూ ప్రసంగముచేసేవారు లేరనిన్ని ఆత్మస్తుతి చేసుకొనెను. ఆప్పుడు యీలక్షీనర్పుపంతులు యెనిమిది విద్యలు తెలిసినవాడైయుండిన్ని ఆవాక సంస్కృతవిద్యమాత్రము తెలిసి గర్వపడినటు వంటి ఆవిద్వాంసుణ్ణి చూచి మనస్సులో నవ్వుకొని లోకాభిరామముగా కొంతసేపు మాట్లాడగా ప్రస్తావించితముగా ఆపంతులు వాక స్తోకము చదివెను అదియేలాగంటే:—

స్తోకం! గిరిన్తయూరె గగనే పయోధరే లక్షాంతరే భానుజలేచపద్మం ద్విలక్షస్తోమో కుముదోత్పలానాం స్నేహేచ బంధునకదాచ దూరః. అని యీశ్లోకమును చదవగా ఆవిద్వాంసుడు యీస్తోకమును విని నవ్వి యీ శ్లోకము శుద్ధతప్పలు యిది తమబోటి పండితులుకూడా యిట్లా తప్పలు చదివితే యికను బాగా చదివేవారు యెవరున్నారు అని ఆక్షేపించెను ఆప్పుడు ఆపంతులు యీవిద్వాంసుణ్ణి చూచి తమరు తర్కవ్యాకరణములయందు బహుసమర్థులుగదా యీశ్లోకమును తప్పిది శుభద్ధముగా చేసినట్టయితే మీకు శిష్యులమైన మాబోటి వారందరమున్ను చదువుకొంటున్నాము అనగా ఆపండితుడు ఆశ్లోకమును దిద్దెను. యేలాగంటే!

శ్లోకం! గిరౌ మయూరో గగనే పయోధరో లక్షాంతరే భానుః. యంతమట్టుకు దిద్ది పుత్రరార్థము యోచించి దిద్దవలసినది అని చెప్పెను. యీపంతులు నవ్వి యీపూర్వార్థమును దిద్దినందుకు వాకఫలమున్ను లేదు. పుత్రరార్థము దిద్దక పోయినందుకు వాకనష్టిన్ని లేదు అయితే తమపాండిత్యము యిందువల్ల అందరికి బాగా ప్రకాశించినది. కడమపాండిత్యమున్ను యిటువలెనే వుండునని చెప్పి తమరు దిద్దినప్రకారం యీశ్లోకమును చదివేటందుకు వేరే వాక కొత్త బ్రంహపుట్టి కొత్తగా తమవంటి విద్వాంసులను

నృతంచేమట్టుకు మీరుదిద్దిన శ్లోకమును మీవద్ద భద్రముగా దాచి పెట్టవలసి నదేకాని యీలాళికములా యెవ్వరున్న మెచ్చరని చెప్పెను. అందుకు ఆ విద్వాంసుడు రోషపడి నన్నయెగతాళిచేస్తున్నావా నీవు తెలిసినవాడవని నీవద్ద నాపాండిత్యమును ప్రకటన చేయవలెనని వచ్చినందుకు నీయంతమూఢుడు యీలాళికములా లేడని తెలిపెను. నీసాహవాసమువల్ల నాకున్నా మూఢత్వము వచ్చెనని చెప్పెను. అప్పుడు వీధి అరుగుమీద యీవుభయము కూర్చుండి ఆదోషము వచ్చేపొయ్యే పండిత పానుగసాధారణజనులకు పిలిచి వద్ద కూర్చుండ తెట్టుకొని యీశ్లోకమును అడిగితే అందరున్న యీపంతులు చెప్పిన ప్రకారమే చదివిన ఆవిద్వాంసుడు దిద్దిన ప్రకారము వాకరున్నా చెప్పకపోయిరి. అప్పుడు కొందరు పండితులు అక్కడ సభగూడి యీశ్లోకమును పూర్వము యేకవి చెప్పినాడో అప్పుడే దిద్దవలసివుండెను, యిప్పుడు దిద్దేవాడు పిచ్చివాడని సిద్ధాంతము చేసిరి.

తెనాలిరామునికథలు

పేజీ 66. న. 209.

4 కథ. అప్పలవాడికిపోను చెప్పినది.

పఖశెట్టిదగ్గర పఖకాపుతనంచేసేవాడు వేయివరహాలు అప్పులీను కొనెను. శెట్టి గడువులూవచ్చి రూకలు అడిగెను. కాపుతనంవాడు సవత్సరం గడువుగా కొంతసవత్సరములు చెప్పకొనివచ్చెను. అదిచూచికండించి అడిగేటప్పుడు నెలలగడువుగా కొన్ని నెలలుచెప్పి అవతల వారములుగడువుగా కొన్ని గడువులచెప్పి అవతల దినాలగడువుచెప్పి యీతలో నలభైయేండ్లవరకు తిరిగి తిరిగి అలకిపోయినట్టిదినం యెట్లయినయిచ్చునని శెట్టి నమ్ముకొనివచ్చెను. వీధి కొనలో అప్పలవాడువచ్చేదిచూచి కాపుతనంవాడు శీఘ్రముగాలేచి పఖపుటికలో చింతవిత్తుయెత్తుకొని పఖగెరిటకాడలో వెలివోరలూగుంటలోవ్వి వరుసగా వేస్తున్నాడెను.

శుకసప్తతికథలు.

ఇది 1910 వ సం॥ లో చెన్నపట్నము శ్రీరామానందమద్రాక్షర కాలలో అచ్చు పడ్డది; చాలా కాలముకిందటనే వ్రాసిన పంచకావ్యముట. పండితులు చక్కగా పరిష్కరించివారట. వారు దిద్దక ఏ కారణము చేతనో విడిచి పెట్టిన వాడుక మాటలు ముద్దులు గులుకుతూ ఉన్న చిలక పలుకులు అక్కడక్కడ వినబడు తున్నవి. ఒక్క వాక్యం చూడండి.

యీ క్రూర మార్గరుని పారవేసి ఏడో వాణ్ణి యెత్తుకొని వీడు యెక్కడ వేసినా లేచి నా కంటె ముందుగావచ్చి చేరుతున్నాడు. యీ లేప పూరి వెలపల వుండే గుంటలో వేతామని గభస్కన వేళి వీడు యెట్టు లేచి వస్తాడో చూతామని నలుదిక్కులూ కనిపెట్టి యుండెను. ఆపూర్ణో పక దేవాలయంలో పూజచేసే వైష్ణవుడు ధనుర్దాస మాటవల్ల వేకువజానున ఆ గుంటకుపోయి స్నానసంధ్యాదులు నెరవేర్చి తిరుమణి శ్రీచూర్ణాలు చక్కగా ధరించి ధోవతులు వుతికి ముసుస్తూ వుండి యకస్తాత్తుగా గుంటలోబడ్డ ధ్వని విని ధయవడి ఎండి యేమో దయ్యముగా నున్నదని తన ధోవతులు చేత బట్టికొని వెళ్ల సాగెను. గట్టు మీదవున్న దాసరి వరుగెత్తి యా ఆయ్య వారిని చూచి తాపారవేసిన పీచుగ తిరిగా లేచి తనకన్నా ముందుగా పో తున్నదని కూడావెంబడించి తరిమి పట్టుకొని చూస్తే నామములు బలంగా వుండుటచేత నేను వైష్ణవుడని యెంత చెప్పినా వినక పట్టుకొని మూట కట్టి గుంటలో వేసెను. (పుట 145)

కీరాబహుత్తరికథలు

విక్రమార్కుడు నవరత్నపట్నానికి వచ్చెను. నవరత్నరాజుమాతురు దేవయాన యనేది మహాచక్రనిది దాని పుద్బానవసంతో పట్ల ఫలాలు విస్తారం కలవు మంచి మధ్యాన్నవేళ ఆదేవయాన వనానికివచ్చి నేరేడుచెట్టు యొక్కి పండ్లుకోయగా విక్రమార్కుడు చెటుకిందవుండి చిన్నదానా వొక

పండు వేయమని అడిగెను. అడిగితే వేడిపండు వేతునా సద్దిపండు వేతునా అని అడగగానే శవ్వాసు ఎంత జాణగావున్నది. చూతాముగాని అని వేడి పండు వేయమనెను మంచి మాగిన నేరేపండు వేడియినకల వేయగానే కందెను. పండు యెత్తుకొని పూదబోయెను. ఊదకపూదక బావా సీమిసా లెల్ల కమిలేను. అనగానే విక్రమార్కునికి శోపంపచ్చి మంచిదే చిన్నదానా నిన్ను పెండ్లిఅడి యెవరురానిచోట యిల్లుకట్టి నీకు యెవరూ సహాయం లేకుండా నిన్ను వొంటిగా యిరవైయేండ్లు చెరసాలలో వేయకపోతున్నానా అని అనగానే మంచిదోయి రాచకొమారా, నీకే వకకొమారుణ్ని కని వాని చేతను నిన్ను చీమలమానుకు కట్టించకపోతున్నానా అని చిన్నది చెట్టుమీద నుంచి అగెను. మంచిది అని హుజ్జయిన్ని బోయి భట్టుతో యీసమాచారం చెప్పి చీకారణ్యమైన అడ్విలో నగరు కట్టించి అందులో యిరువైయేండ్లకు తినుబండారం వుంచి సకలమైనవస్తువులు నీళ్లు కూరలు వక్కలాకుల శోకలు రవికలు మొదలయినవస్తువులు అన్నీ వుంచి చీమసహా దోమసహా దూరకుండా.

ఇదే శుకసప్తకథలు. వేరేతరహా

నిజమయిన కాళీమజిలీలు.

18 వ మజిలీ

పు. 230.

పడునెనిమిదవ మజిలీలో నొకచోట నొక చెరువుదగ్గర నొకరాలిమీద స్త్రీలయొక్క చర్యలు వ్రాయబడియుండగా జూచి యిది యేమిటని యడు గగా యేమిలేదు. స్త్రీలు స్నానముచేయుచున్న చర్యలను అనేక చిత్రవిచిత్రములుగా జేయుచుండగా నొక రాచచిన్నవా డారాలిమీద వేయించెను గాని మరియొక విరుద్ధమయినదేమీ లేదని చెప్పుగా నీవు చెప్పాజాలవు నేను వినాజాలను అని తనదారిని తాను పయనముకాగా సింహాద్రి అవృత్తాంతము చెప్పెదనని నన్యాసిగారు చెప్పుచుండగా సింహాద్రి ఊకట్టుచున్నాడు.

ఒక రాజాకుమారుడు తండ్రిగారు వివాహము చేస్తామంటే స్త్రీ యొక్కమర్త్యము కనుక్కుంటేనేగాని వివాహము చేసుకొననైన. క్రమచములో మహాముఖపలవంటివారికి లెలిసింది గాని రాజాధిరాజులకు లెలియలేదు. కనుక సరే దేశాంతరము వెళ్లవలెనని సరదాగా నున్నది కాబట్టి వెళ్లిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను.

గాంధారికథ

అక్కడ కాకరపాద వుండగాను ఆకాకరపాదలో దొరబడ్డాడు. గాంధారి చూచి వొకపదం పాడుతుంది పదం.—

కాకరచెట్టోదిబూచీ నాతో కలసిపోదువురావే బూచీ
నావద్ద యెవ్వరులేరె బూచీ వచ్చి నాలలాడిపోవె బూచీ
నీకు బాసలిచ్చినానె బూచీ నీకు బలిపీఠగొట్టానె బూచీ
నీవు రట్టుసేయకరావె బూచీ నీవు రట్టాడిసేయకే బూచీ

ఓరెన్నో యేమో బూచిబూచిబూచి అంటుంది చేసుకున్న మొగు జితో చెప్పకుంటూవున్నది కాబోలు వోరె అని చెప్తంతా వెదకులాడినాడు ఎక్కడచూచినా యేమీలేదు తనపైని చూచుకున్నాడు. కంబడివున్నది. ఆరెన్నా నాకంబడి నాకొంపలీసెరా. సోయిత రాజాతో చెప్పకుంటూవున్నది వాడు వచ్చెనా నాసన్నగొంగడి జడ్డిగం వ్రాడబొడుస్తాడు. అని కంబడిలీసి దూరంగా పారవేసినాడు గాంధారి స్నానంచేసేదిక్కున జాలారిబండ వుండగాను ఆబండ పొర్లిగించి బండకింద మొద్దుకటారితో గొమ్ములలోతు గొయ్యి తవ్వి ఆగోతులో కూర్చుండ పదిమళ్లచాపు బండ కెత్తిన పెట్టుకున్నాడు. ఏవు పాయంచాత పెట్టుకొన్నాడు కాకరచెట్టులో బూచి వున్నదని పోయింతరాజాతో గాంధారి చెప్పతూవున్నది వాడు కొట్టుతానని కత్తి తీసుక చక్కావస్తాడు అవతల యివతల చూస్తాడు ఎక్కడచూచినా యేమీ లేకపోతుంది ఆగోపంచేత బాకు బండనేసి పాడుస్తాడు. ఫెట్లన విరిగి

పోతుంది అది విరిగిపోగానే అట్టే గోతులోనుంచి దిగ్గున లేచిపోయిత
రాజును పట్టుకుని అగోతులో పడవేసి పైన యాబండవేసి అట్టే అణగ
ద్రోక్కి పోదామని ఈ పాయంచేసుకొని కూర్చున్నాడు గాంధారి చూచి
పదం పాడుతున్నది.....యెటువలెను.

పదం.

అదినాథుడ రావె తుమ్మెదా అల్లతడు పూరికిపోయె తుమ్మెదా.

నావద్ద యెవరూ లేరు తుమ్మెదా వచ్చి వాలలాడిపోవె తుమ్మెదా.

చీట్టువేసి పాయెతుమ్మెదా వో కావి లెవ్వరు లేరు తుమ్మెదా.

రాతికిందా వున్న తుమ్మెదా నీ నెత్తిబిడ్డ దింపె తుమ్మెదా.

బాసలిచ్చినాను తుమ్మెదా నీకు బలిపీతగొట్టాను తుమ్మెదా.

రావె సుందరగిరి తుమ్మెదా.

అ. అ. ఈలేప కాస్తై వున్నదోయ్య. అదినాథుడ రావె తుమ్మెదా
అనెను. అదిని వచ్చినవాణ్ణి నేనూ అంతానైన వచ్చినవాడు పోయితుడు
అతడు పూరికిపోయినాడు కాబోలును సుందరగిరి తుమ్మెదా అని అనెను
సుందరగిరిపట్టణము నాది. నేనేకదా గాంధారిచేతులో చచ్చినామేలే బలి
నామేలే. అగోలిలోనుంచి దిగ్గునలేచి గాంధారిదగ్గరకు వస్తున్నాడు.

పలుకని పద్మాక్షీకథలు

అచట్రుం యేలేపుపంటిరాజు అధిపరాజు అనే బ్రాహ్మడు అరుతాళ
యనే గౌడుడు నాడి పెండ్లాంపేరు అంజనవల్లి ఆ అంజనవల్లి యెనేది
తనపురుషుడు మేదకుడు కాబట్టి ఆవీరబ్రాహ్మణుడునే బ్రాహ్మణ్ణి పుంచుకొని
పుండునూ! దానికి వక ఆవు కద్దూ. ఆబ్రాహ్మండు దీనియింటికి వచ్చేదిలేదూ.
కాబట్టి ఆయావుపాలు పిండి కాచి చక్కెరవేళి కొంచపోయి ఆబ్రాహ్మణు
డికి యిచ్చి వానిదగ్గరవుండి వచ్చును. యిట్లా దినకాలముంన్ను బోయ్యే
నమాచారం ఆగౌడుడికి తెలియదూ. వకనాడు అధికారాత్రిలో మేలుకొని

యిండి చూచినాడు పెండ్లాన్ని పక్కను కానకుండా పేలుకొనియిండిను. తెల్లవారరాగానే పెండ్లాను వచ్చెను. వచ్చినదాని చూచి యింతశ్రేపు యక్కడికిపోతివి అని అడిగినాడు. నేను యిప్పుడుదా పెళ్లుకుపోయివస్తినని చెప్పెను మంచిది శ్రేపుచూస్తానని పండుకునెను.

బాలనాగమకథ (వచనపుపట్టు)

వరహా చేతికిచ్చెను. అన్నం పండుతూవున్నది. ఓ పేదరాసిపెద్దమ్మా మీపట్నంలో యేమి వర్తమానాలే. ఏమి వర్తమానం నాయనా. ఆరునెలల బట్టి మంచినీళ్లుయెరగము. ఉప్పునీళ్లుతాగి బతుకుతున్నాము. యెందునుంచే పేదరాసి పెద్దమ్మా. నాయనా వూరి మంచినీళ్లు బావికాడ పెద్దపులి చేరింది అది నిత్యా అయిదుగురిని నియమంచేసింది దాన్ని యెవరూ చంపలేకుండా వున్నారు నరులకు అలవిఅయ్యెమార్గం లేనట్లుగా వున్నది కొట రాళ్లు పడ గొడుతూవున్నది. అందుకు మీపట్నంరాజు యెమన్నాడే. మారాజు షరతు చేసినమాట యేమిటంటే పద్దెన్నిసిక్కులలో యెవడైనానరే యీపులిని చంపి నట్లైయితే వానికి నాగొమార్తె సుభద్రాదేవిని యిచ్చి పెండ్లిచేస్తానని నాలుగు వీధులాసాటంట చేయించి మూడుమూర్ల కాకితం వ్రాయించి నడివీధిలో గెడపాతించి ఆగెడను ఆకాకితం కట్టించినాడు. నేను అడినమాటతప్పినా కాళిలో గోహత్య చేసినపాపాన పోదునని రాజు దీక్షపపించినాడు. దాన్ని యెవరూ చంపేవారులేరు ఇదే వర్తమానం. నాయనా పట్నంలోను-

భేతాళపంచవింశతి ౫-వ కథ

వినవోయి రాజా సూజినీపట్నమందు ఆగమస్వామి అనే బ్రాహ్మణు డొకడు గలను. ఆయనకు పేదపాలకుడనే కొమారుడు సోమవ్రథయనే కూతురు అబడుచు పెళ్లిప్రాయమైనప్పుడు యాకన్యకను అనుకూలమైనవరు నిగా జూచి యియ్యవలెనని ఆలోచనకాయగా జ్ఞాని విజ్ఞాని కూరుడనేవారు ముగ్గురు పెళ్లికొమాట్లవచ్చిరి అబడుచుచు తండ్రి జ్ఞానికీ యిత్రామనెను తోడ

బుట్టినవారు కూరుని క్రితామనను యారీతున తమలోతమరు ఆలోచనచేళి నప్పుడు పకరాక్షసుడువచ్చి ఆకన్యకను యెత్తుకొనిపాయెను దానితలి దండ్రులు అన్న విచారపడుతూవుండగా జ్ఞాని అనేవాడు రాక్షసుడుపోయిన జాడ జ్ఞానముతో తెలిసిచెప్పెను. విజ్ఞాని అనేవాడు రథము విల్లు అములు సంపాదించియిచ్చెను కూరుడనేవాడు రథంయెక్కి ధనుర్పాణాలచాత రాక్ష సునిజంపి ఆకన్యకను తెచ్చెను యాముద్గురిలో ఆకన్యకకు మొగడు యెవరు అని అడగగా విక్రమార్కుడు విని కూరుడే వరుడని చెప్పగా భేతాళుడు పోయి ములుమోదుగందు పశియించియుండెను తిరిగిన్నీ విక్రమార్కుడు భేతాళుణ్ని తెచ్చేటప్పుడు కథచెప్పతున్నాడు.

పంచతంత్రీకథ

శ్రీరావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రులుగారి పంచతంత్రం. 1834;

అనేకకూర్పులు 1871 వరకు.

Schoolbook.

తరవాత గ్రాంథీకరణం.

ఈగ్రంథము శిథిలాది నామసంపత్కర ఫాల్గుణ శు ౧౩ సోమవారం సాయంకాలమునకు పూర్వప్రతినున్న క్రమంగా యీపంచతంత్రీ యనెడు అయిదుతంత్రములు సంపూర్ణముగా వ్రాతాయెను.

“ఆరాజశ్రేష్ఠుండు ఒకనాడు...తన కొడుకులంజూచి సభలో నున్న వారితో నిట్లనియె. విద్వాంసుండును ధార్మికుండును కాని కొడుకు పుట్టిలే ఫలమేమి. చూడి పాడిలేని గోవును పెట్టుకొని యేమిచేయవచ్చును. బహు మంది కొడుకులు గలరని తెక్కపెట్టుకొనుటచేత కొంచమైనా ప్రయోజనము కద్దా వంశమునకు కీర్తి తెచ్చిన కుమారుడు ఒక్కడేచాలును రూపమున్న ధనమున్న బలమున్న కలిగినా శాస్త్రజ్ఞానములేనికొడుకు యెందుకు అటు వంటి కొడుకును గనుటకంటె తల్లి గొడ్డాలైనా మేలు కడుపు దిగబడిపోయినా

మంచిదే. పుట్టినవాడు చచ్చినా మంచిదే అడదిగా బుట్టినా వాని పూర్వ జన్మములయందు తండ్రి జేసిన పూర్వకర్మముచేత ఉదారుండును తల్లిదండ్రులు జేప్పినమాట జవదాటనివాడున్ను మంచినడక గలవాడున్ను సర్వజనులకు హితు డున్ను విద్వాంసుండును సమర్థుండును ఒకరు తనకు చేసినమేలు మరవని హితుడును అడితప్పనివాడు నైన పుత్రుండు గలుగును. పాపకర్తముచేత పాలనముద్రముతో విషము పుట్టినట్టు మంచివంశములో దుర్మార్గుడు పుట్టి కులము చెరచును. యౌవనము, ధనము, దొరతనము, అవివేకము అనే యీ నాలుగింటిలో ఒకటొకటె అనర్థము బుట్టించును. ఈనాలుగున్న వకచోట బుట్టిన చెప్పవలసినదేమి కాబట్టి వివేకములేనందున దుర్మార్గులైన నాగొడుకు లకు నీతిశాస్త్రము చదివించి వివేకము కలుగజేసుటవలన వారిని పునర్జన్మ సంభూతులుగా నేర్పరచగల పుణ్యాత్ము లేవరే నా యీసభయందు గలరా అని రాజు చెప్పగా...విష్ణుకర్త లేచెను...”

విక్రమార్కుచరిత్రము.

“మా రాజు రాజసూయయాగము చేస్తూవుండి నానాదేశముల రాజు లను పిలువనంపించి సముద్రుణ్ణి పిలిపించే నిమిత్తం బ్రాహ్మణుని అంపించగా ఆ బ్రాహ్మణుడు సముద్రుణ్ణిదర్శించి విక్రమార్కుడు రాజసూయయాగము చేస్తూ వుండి మిమ్మును తోడుకు రమ్మని అంపించినా డనగా సముద్రుడు చాలా సంతోషపడి బ్రాహ్మణుని సన్మానం చేసి బ్రంహ్మదేవుని అనుమతి తప్పరాదు. మేము వచ్చినట్టే రాజుకు ప్రియంచెప్పుమని అమూల్యమైన నాలుగు రత్న ములు యిచ్చి రాజుకు అంపించగా రాజుసముఖానకు వచ్చి బ్రాహ్మణుడు సముద్రుడు అడిగినమాటలు చెప్పి ఆనాలుగురత్నాలూ పొడగనుపు పంపినాడని చెప్పి అరత్నాలు నాలుగూ ముందరవుంచి యిందులో వకరత్నము యిష్టాన్న ములూ గూర్చును, వకరత్నము కోరిన ధనము గూర్చును, వకరత్నము దివ్యాంబరములూ కలుగజేసును, వకరత్నము చతురంగ బలములూ కలుగ

జేసును. అని రాజాకు చెప్పగా మారాజు బ్రహ్మణునిచూచి నాలుగురత్నముల
తోనూ నీకు కావలసిన రత్నము పుచ్చుకొమ్మనగా ఆబ్రహ్మణుడు మహారాజా
నా భార్యనున్న నా కొమారుణ్ణి కోడలినిన్ని అడిగి వచ్చి పుచ్చుకునేనని
యింటికిబోయి తమవారిని అడగగా కొమారుడు చతురంగ బలములా యిచ్చే
రత్నము పుచ్చుకొమ్మనెను. భార్య యిష్టాన్నములా గూర్చే రత్నము
పుచ్చుకొమ్మనెను. కోడలు వస్త్రాలుగూర్చే రత్నము పుచ్చుకొమ్మనెను. బ్రహ్మ
ణుడు రాజాసముఖానకు మగుడివచ్చి తనభార్యనున్న కొమారుడున్న కోడ
లున్న అన్నమాటలు బ్రహ్మణుడు చెప్పగా రాజు విని బ్రహ్మణుడు ధనము
గలిగితే యీసదార్థములు అన్నీ కలిగిని అనగా రాజు నవ్వి ఆనాలుగురత్నా
లూ బ్రహ్మణునికి యిచ్చెను...

ఈ గ్రంథము ప్రమాదీచనామ సం॥ ర ఆషాఢ శు 3 ఆదివారంనాటి
రెండుర్షాముల సరికి ధర్మీసుపుత్రికలు తప్పినై న రామకృష్ణం నైదు మాతృ
కలూ పున ప్రకారం శ్రీకుంబోదిమెట్టి పేరుభట్లు కుమార్డు లోకంభట్లు
సంపూర్ణముగా వ్రాశెను. ఆతని నిమిత్తం.)

విక్రమార్కచరిత్రము.

పేజీ 16. నె. 79.

చిత్రకూటాద్రియందు కనకమైన ప్రాకారములు నాలుగు వాగిట్లు
నాల్గుగోపురాలు గల్గినపువంటి దేవాలయ మొకటియున్నది ఆదేవాలయ
సమీపముననూ హిమవత్సర్వతమందు గంగాప్రవహించినటువలెనే మహా
నిర్మలమైనటువంటి త్యాటయై కనువట్టే శలయేరువఖటి ప్రవహిస్తున్నది. అది
యందు పుణ్యాత్మలైనవారు స్నానం చేస్తే ఆపుడకము అత్యంతం శ్వేతమై
పాలువల వుండుగనక వానిశరీరము శలయేటి ఉదకముచాత పరిశుద్ధమై
యుండునూ. పాపాత్ములైనవారు స్నానం చేస్తే కలుకవలనై యుండును. వాని
శరీరమున్ను అత్యంతం నలువైయుండును. అటువంటిపుణ్యనదీతీరమందు వౌఖ

బ్రాహ్మణుడు నిత్యమున్న హోమగుండమందు హోమముజేసి అవిభూతి యైతి అవతల కొవ్వరించిన రాశి ఒక పెండికొండగావడి ఉన్నట్టు ఉన్నది. అదియేమి నిమిత్తముగా యిటువంటి హోమముజేస్తున్నాడో తెలియదూ అని చారులు చెప్పగా విని సాహసాంకమహీపాలుడైన విక్రమార్కుడు అవంత చూశామని.

సారంగధరచరిత్రము.

పరివత్తునంబురు 62. 76-77 పేజీలు.

గ్రంథకర్త సముఖము వేంకటకృష్ణప్పనాయకుడు

అప్పుడు ప్రోడలగు చేడియ లాచేడియం జ్ఞాచి యిక్కుమారుని చక్కదనంబును యీచక్కెరబొంపు యక్కరయుం జూచిన నెటికిం బొటికెమోపాటు వచ్చునని తోంచుచున్నయది. యితరి యాచిత్తిరి కింత తత్తరం బేమిటికి సూటిగానిచోట మోహంబు పాటించుటంబాలిగాదు యివిధంబు మానుమని పలికినంబుగ... యీవనిత మనము మానుపలేము. ధైవగతి వివరీతంబయ్యెనని దోంచుచున్నయది. మనమేమి కాయంగలవార మా యప్పునియమించిన చందంబున నుండున మట మీద నెట్టులయ్యె నట్టు కాగాకయని గుసగుసలంబొవుచు నటునిటునడచూడుచుండ చిత్రాంగి విచిత్రంబైన మేడమిది కతనిం దోడ్కొని తనపద్మరాంగంబులు సోపాన పద్మ రాగంబులు పరస్పరంబును సంధింప—

X దేశచరిత్ర.

తంజావూరి యాంధ్రరాజులచరిత్ర.

[ఇది గవర్న మెంటువారి విభుతపుస్తకభాండాగారముం దున్నది.

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1914-వ సం॥

ముద్రించి ప్రకటించినారు.]

శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారు, పాండ్యరాజ్యము, చోళరాజ్యము సంపూర్ణంగా స్వాధీనపర్చుకున్నారు. వారి అన్యజ్ఞమీదనే మొదట, విశ్వనాథనాయకు, అక్కడకుపోయి ఆరెండురాజ్యములు, ఆలించి పాలించినట్లు కొన్నిచోట్ల వున్నది. కృష్ణరాయలతర్వాత ఆయనసవతితమ్ముడు అచ్యుతరాయలు రాజ్యానికివచ్చెను. ఈతడే చోళచేశానికి ప్రత్యేకం చెప్పవచ్చునాయణ్ణి రాజుగా యేర్పాటుచేసెను. అచ్యుతరాయలవారిభార్య తిరుమలాంబ, ఆని, ఆమెచెల్లెలు మూర్తమాంబ అనీ, మూర్తమాంబధర్త ఆయిన చెప్పవచ్చునాయనికి అచ్యుతరాయలవారు చోళదేశం స్త్రీధనంగా అరణం యిచ్చినారని కొన్నిగ్రంథాలవల్ల తెలుస్తూ వున్నది.

“గీ. తీని నచ్యుతరాయలదేవియైన

తిరుమలాంబకుఁ జెలియలై లేజరిల్లు

మూర్తమాంబను బెండ్లియై కీర్తి వెలయఁ

జెప్ప విభుండు మహాన్నతశ్రీఁ జెలంగె.”

విజయవిలాసము.

కాని యిక్కడ వొకచిక్క తగులుకొన్నది. కృష్ణరాయలవారివంశం
 క్షత్రియవంశం, అని కెనకటికాననాలలోను ప్రబంధాలలోను వర్ణన
 వుంటుంది. చంద్రవంశపు క్షత్రియులట! చెవ్వప్పనాయనివారివంశం, కూద్ర
 వంశం, అనికూడా అప్పటికాననాలే ప్రబంధాలే చెప్పతూవున్నవి. అప్ప
 నెల్లెళ్లు క్షత్రియుడికి కూద్రుడికి భార్యలుకావడం యేవిధంగా? ఆకాలంలో
 కులమర్యాదలు చెక్కుచెదరకుండా వుండేవే! అని సందేహం! ఇదేచిక్క.
 వైసంబంధం ఆధారంచేసుకొని, కొందరు కృష్ణదేవరాయలవారిని కూద్ర
 లలో కలుపుతున్నారు. రాజులయినారు గనుక, దర్బానికి క్షత్రియులని
 పెద్దగా వర్ణించుకొన్నారేగాని నిజానికి క్షత్రియులుకారని వారిసిద్ధాంతం.
 ఈమాట అంతపొందుబాటుగాలేదు. కృష్ణరాయలవంశం కూద్రవంశం
 అయితే అవెనుకటిబుక్కరాయలవంశం, సాళువవారివంశం క్షత్రియవంశా
 లగునా? గజపతులుమాత్రం క్షత్రియు లెట్లా అవుతారు? ఆకాలంలో, కుల
 కట్టుతప్పడమే! విద్యారణ్యులంతవారు మంత్రులు, గురువులుగావుండేవారు!
 ఆరాజులు తాము వాణీవీలాసం మొదలయిన ధర్మకాస్త్రగ్రంథాలుకూడా
 రచించేవారు. కూద్రులైతే యిట్లా సాగునా? దర్బానికే క్షత్రియులమని
 చెప్పుకున్నారు. అప్పుడు తావొప్పుకున్నారు, సరే, అయితే వారిబంధువులిక
 కూద్రులమని చెప్పుకుంటారా? చిక్కుగాదా? అచ్యుతరాయలమరదలిని
 పెళ్లిచేసుకొన్న చెవ్వప్పనాయుడుకూడా క్షత్రియుడే అనిపించుకోవలెగాదా?
 లేదే! ఏమికుదిరింది! పెంచడం యెందుకు? వైసిద్ధాంతం అపసిద్ధాంతంగానే
 వున్నది కొందరంటారు:—“అచ్యుతరాయలమరదలిని పెళ్లిచేసుకొన్నాడని
 వున్నది. అంతమాత్రంలో ఆ అచ్యుతరాయలు విద్యానగరం అచ్యుతరాయల
 నడం యెట్లా? ఈఅచ్యుతరాయ లింకొకడు కావచ్చు”నని ఈయొత్తుగడకూ
 పొత్తు కుదురలేదు. విజయనగరం రాయలుగాక మరియొక్క డియ్యగలడు
 చోళరాజ్యం! చెవ్వప్పనాయుడు సరిగా విజయనగరపు అచ్యుతరాయల కాలం

లోవున్నాడు. వీరికి రాజ్యం రావడానికి వేరేకారణం కనపడదు. కార్యంతో జయించినట్టు ఎక్కడాలేదు.

నా పూహయేమంటే:—అచ్యుతరాయలనాళ్లలోనే “అచ్యుతరాయా భ్యుదయమ్” అనేసంస్కృతకావ్యం వాకటి వెలసింది. అందలివిషయం ఆయనచరిత్రమే. ఆగ్రంథంలో అచ్యుతరాయలను తిరుమలాంబ అనేభార్య ఉన్నట్టు కానరాలేదు. తిరుమలాంబ పట్టమహిషిగాక పరిగృహీతకావలెను. రాజులకు చాలామంది భార్యలుండేవారు. కొందరు పట్టపురాణులు కొందరు పరిగృహీతలు. పరిగృహీతలు భిన్నజాతివారుమాడా కావచ్చును. కృష్ణరాయలవంశం క్షత్రియవంశమే. చెవ్వప్పనాయనివంశం కూడ్రవంశమే కావడమునకు ఇప్పుడు చిక్కేమున్నది? నిజమేదో నిలకడమీద లేలవలెను.

పాండ్యరాజ్యానికి విశ్వనాథనాయనివారి సంతతిన్నీ, చోళరాజ్యానికి చెవ్వప్పనాయనివారిసంతతిన్నీ రాజులై నాటినుండీ రెండురాజ్యాలూ యేలు కొంటూవచ్చిరి. వారిలో వరస్వరం చుట్టరికమున్నూ మధ్యనడిచెను. చోళరాజ్యంవారు విజయనగరరాజులకు విధేయులయి సర్వవిధాలా వారికి తోడ్పడుతూ వచ్చిరి. పాండ్యరాజ్యంవారు కొన్నాళ్లయినతర్వాత తిన్నయింటి వాసాలు తెక్కపెట్టినారు.

చెవ్వప్పనాయడికే చినచెవ్వప్పనాయడనిన్నీ పేరు. వీరిపూర్వులు రాజ్యమేలినట్టు కనపడదు. విజయనగరరాజుల దగ్గరనే నేనానాయకులయి వుండురు. వారినిగూర్చి విజయరాఘవనాయనివారు రచించిన రఘునాథాభ్యుదయంలో వున్నవిధం:—“ద్విపద. వనజాత్మపదముల వరలు నాహినికి ననుజయై మించు నాలవజాతి జగతి. ఆజాతిలోఁ జాల నధికలైనట్టి, రాజులు కొందఱు ప్రఖ్యాతిఁ గనిరి, వారిలోఁ గృష్ణభూపరుఁడు లావణ్య, కారుణ్య గుణముల ఘనకీర్తి గాంచె, నమ్రహామహానకు నాత్మజుడైన, తిమ్మభూపాలుండు ధీరత వెలసి, బయ్యాంబిక పరించి ప్రాశీవహించె, నయ్యరువురు గాంచి రాత్తసంభవులఁ, బెదచెవ్వభూపాలుఁ దినచెవ్వ విభునిఁ, బెదమల్లభూపాని

చినమల్లవిభుని, వారిలోఁ జినచెప్ప వసుధాబలారి, మేరుధీరుఁ డనంగ మేదిని
 వెలసెఁ, జిరతంబుగఁగఁగి క్రితైలమందు, నరుణాచలమున వృధాచలమందు,
 శంకరార్పణముగా శాశ్వతానేక, కైంకర్యములుచేసి ఘనకీర్తిగాంచె, నుగుణ
 సంతతికి నచ్యుతరాయసతికిఁ, దగిన సోదరి కృశోదరి మూర్తమాంబ, యతనికి
 భార్యయై...చోళదేశంలొ వీరిరాజధాని తంజావూరు. వీరు తెలుగువారు.
 ఆదేశం అరవదేశం. భాషవేరు. అందుకని వీరు తెలుగుదేశమునుండే,
 మంత్రిలు, దండనాథులు, పండితులు, కవులు, గాయకులు, వేళ్ళలు మొద
 లయినవారిని తీసుకొనిపోయిరి. ఆకాలంలొ అక్కడకుపోయి నెలకొన్న
 తెలుగువారిసంతతి యిప్పటికిఁగిన్ని ఆయాస్థలములలో వున్నారు. ఇప్పటికిఁగిన్ని
 తంజావూరులో సగంమూడుపాళ్లు తెలుగుమాట్లాడగలరు. తిరువైయూరు,
 మొదలయినస్థలాలలో ఎందరో తెలుగువారున్నారు. అప్పుడు రాజులవల్ల
 అగ్రహారాలుపొందిన తెలుగుబ్రాహ్మణసంతతి యిప్పటికి అగ్రహారాలు అనుభ
 విస్తూ వున్నారు.

చెప్పవ్వనాయుడు తంజావూరులో, శోట, అగడ్తలు, మొదలయినవి
 విర్తించినాడు. శివగంగాతటాకమనే తియ్యనీటిచెరువు తవ్వించినాడు. ఇప్ప
 టికి ఆచెరువు చెక్కుచెదరకుండా వున్నది. తంజావూరి కది మహాబయోగం.
 శోట, అగడ్తలు, కొంతచెడినప్పటికి, యిప్పటికి ఆశ్చర్యం కలిగిస్తూవున్నది.

రఘునాథరాయలు రచించిన సంగీతసుఖ అనేగ్రంథం పీఠికలో
 గోవిందదీక్షితులవారు (ఈయన యెవరో ముందు తెలుస్తుంది) చెప్పవ్వనా
 యణ్ణి వర్ణించినవిధం:—

“శ్లో॥ కర్ణాటసింహాసనకార్యధుర్యః పరాక్రమాక్రాంతపరావ సీహః శోగాద్రి
 నాథస్య సచెప్పభూపో నిర్దాయ చత్వార్యపి గోపురాణి. ప్రాకారపక్షీ రథ
 మంటపాని తటాకదివ్యో పవనాని భూయః, గ్రామాననేకానుపకంఠసీమ్ని
 దత్వా విదిత్రాణిచ భూషణాని. రథాననేకాన్నిరచయ్యరమ్యాం శృతే మహా
 రాజవిభూతి మన్య, స కేవలం శోణగిరీశ్వరస్య కైటభ్య మేవం కృతవాక్

న భూటః. ఏకామ్రనాథస్య చ దీర్ఘ (?) కైలనివాసినశ్చాపి రఘూద్వహస్య,
వృద్ధాచలేకస్య సమస్తమేత త్ప్రకారముఖ్యం వ్యతనో ద్విశేషాత్. శ్రీకైల
నాథస్యచ వేంకటాద్రినివాసినః పద్మవిలాచనస్య, హైమం విమానం విర
చయ్యహర్షా దన్యచ్చ కైంకర్య మసావతానీత్. చోళేశు (?) కిం బహునా
నరేంద్ర! స్థానేషు సర్వేషు హరేర్హరస్య, ప్రాకారసౌధప్రముఖాననేకాన్ని
ర్తాయ ధర్మాన్తముజేనరేంద్రః. మహీసురాఁ కించ మహాగ్రహైరహర్షితం
సాదరమన్నదానైః, దానైరనేకైరపి భక్తిపూర్వం సంప్రీత యామాస స చెవ్య
భూటః.”

ఈధర్మకార్యాలలో కొన్నిటికి కాసనాలున్నవి. ఈచెవ్యప్పనాయ
కుడు, శ్రీ 1580 ప్రాంతములవరకు జీవించెను. ఈయన కుమారుడు అచ్యుతప్ప
నాయుడు. ఈయనయోగ్యత సంగీతసుధపీఠికలో యిట్లు వర్ణించబడినది:—

“శ్లో! తత్తాదృశైర్ధర్మభరైరముష్ణదావిర్భూవాచ్యుత భూమిపాలః
మూర్త్యంబికాయాం జగదంబికాయాం బాలేందుమాళేరివ బాహులేయః॥
అరభ్య బాల్యాదపి భక్తికాలీ...రంగనాథం. అవాప్య తంజాపురమప్రతీపః
కామారవివాభృతరాజ్యభారః, గజైరనేకైస్తురగైర్పటైశ్చ నిర్జిత్య సామంజః.
నృపాలవర్గః. సంపాద్య దత్తేన్ద్ర సమస్తమర్థం శ్రీరంగనాథాయ తథా
ద్విజేభ్యః, రంగేశుర్ద్వివ్యమసౌ విమానం హైరణ్మయం రత్నమయం కిరీటః.
మణీమయం వర్త చ నిర్మమితే సింహాసనం స్త తీలిపాల విషః, తస్యైవ
పూర్వోత్తరపశ్చిమాని సగోపురాణ్యప్రతిమప్రభాని. ప్రాకారమవ్యష్టమూత
నిష్టమహాససం చాపి మహీమహేంద్రః, లక్ష్మ్యైశ్చ సర్వాణ్యపి మండపాని
దివ్యాని రత్నాభరణాన్యతానీత్. ఆరోహమార్గం చ మరుద్వరాయా (?)
మలంక్రియాభావ ముపేయివాంసః, ఆరామసీమామసి రంగభర్తృర్రామాననే
కానసినవ్యతానీత్. దానం కులాపూరుషమచ్యుతేంద్రో హిరణ్యగర్భం ప్రతి
వర్షమేవ, హేమాద్రికల్పేకధితాని సమ్యక్ సర్వాణి దానాని ముహూర్వ్య
తానీత్. రామేశ్వరస్యాపిచ సగోపురాణి తీర్థాని సర్వాణి నవీదకార. సంధర్మ

నం కించ సిరామసేతోరసావత్సదనువర్ష మేవ, దినే దినే భోజయదేవ లఖా
ధికాన్ ద్విజానద్యుతభూమిపాలః.”

రాజమాదామణిదీక్షితుల దుష్టణిపరిణయమహాకావ్యమునకూడా
యిట్లే వర్ణించినాడు.

“శ్లో. మాయూరమధార్జునకుంభఘోష శ్రీచంపకారణ్యముఖస్థలేషు,
మహాత్తరం మండపమాతతాన భక్త్యా మహత్యా పరమచ్యుతేంద్రః. ఆగ్రా
ననేకానపిచాగ్రహారాసౌ వ్యతారీదవసీసురేభ్యఃకౌర్యే చ ధైర్యేపి చ దాన
కేశ్యాం సమోనకశ్చిద్ధరణీభృదన్యః.”

“రంగాజి” మన్నారదానవిలాసమందు వర్ణించినవిధం:—

“సీ. మన్ననానునకులు మహాసీయగోపుర, ముఖములౌ గోపురముల
నొనర్చె, రామసేతువునఁ దీర్థములెల్ల బ్రకటించి, యిలమహాదానంబులెల్లఁ
జేసె, రంగధామున కంతరంగ ముప్పొంగఁగా, రత్నాంగియుఁ గిరీటరాజ
మొనఁగె, శ్రీముష్ణముఖ్యవిశేషస్థలంబుల నకలవైభవములు సాగఁజేసె,

గీ! నార! నాలుగుదిక్కులయందు కొరి, కతమ సేయనికైంకర్య
మవనిఁ గలదె, పాండ్యతుండీరముఖ్యభూపతులఁ గెల్చె, సొరిచి నాఘముఁ
దనహాయకూరుఁ దగుచు.

శి! సారభూజాబలంబునను జక్కదనంబున నద్దణంబులన్
ధీరసుతప్రతాపమున దిక్కుల మిక్కిలి నిండుకీర్తులన్
ధారుణిఁ బ్రోచు నేర్పుననుదారదయౌ గవితాచమత్కృతిన్
శ్రీరఘునాథభూమి పరిణీమణికిన్ నములే నృపాలకుల్?”

విజయవిలాసంలా:—

“కా! శ్రీరంగేశుఁడువచ్చి యచ్యుతధరిత్రీభర్తయై భాగ్యరే
ఖాదూఢిన్ విలసిల్లితాన తనకున్ గైంకర్యముల్ చేసె: గా

శరాజైనను జేయఁగాఁ గలిగిన యిట్టినిమానం బహా
భూరిస్థిగముగా, మహామణిమయంబుల్లాఁ గిరిటాదులన్.”

మహానుభావుడైన యాతమృతవృషాయనికి, విద్యారణ్యులవంటి మహా
త్తుడు గోవిందదీక్షితులు మంత్రిగా వుండెను.

రాయవాచకము.

“(ఈగ్రంథము తాటియాకుప్రతులు రెండు పుదుకోటలో దొరకి
నవి. అందొకటి సంపూర్ణముగను మఱియొకటి యసంపూర్ణముగను నున్నవి.
రెండిని బరిశీలించి పాఠమును నిర్ణయించుట యైనది. భాష తఱచుగా లక్షణ
విరుద్ధమయినను జరిత్రాంశములే ప్రధానముచేసియు దక్షిణదేశమం దానాఁడు
వ్యాపించియున్న వ్యావహారికాంధ్రభాషాస్వరూపము లోకమునకుఁ దెలి
యఁట మంచిదనియు వాక్యరచన మున్నది యున్నట్లే ప్రకటించుచున్నా
రము. శ్రీమ్రుముగనే యీగ్రంథము టిప్పణముతోఁ బుస్తకరూపముగఁ బ్రక
టింపఁదలచినారము.)”

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుప్రక.

అ వ తా రి క.

క. విజయనగరవృత్తాంతము

సుజనులచే విన్నయట్టి సూన్యతవాక్కుల్
ప్రజలకుఁ దేటబడంగా
నృజియించితిఁ గృష్ణరాయశిఖరుచరితల్.

క. విజయనగరజన పాలుఁడు

విజయాపురి గోలకొండవీరులతోడన్
గజపతిని నాజి గెలిచిన
విజయఁడొ కృష్ణరాయవీరునిచరితల్.

క. రాయలకు రాజసీతులు

నాయుండు నప్పాజి చెప్పినదియన్నియుఁ దాఁ
బాయక మనసున నునిచిన
రాయసములు వ్రాయఁ జదువ రసికతగలుగున్.

క. బాలురు చదివిన బుద్ధివి

కాలురు గావలయు శాస్త్రజలంబులతో
లోలురు నరివధచింతా
శీలురు గావలయు భక్తిశీలత నెపుడున్.

కథాప్రారంభము.

శ్రీవంతు నకలగుణసంపన్నులయిన మహామేరుసమానధీరులైన ఆఖం
డితలత్తీవ్రసన్నులయిన శ్రీమన్మహామండలేశ్వరరాజమాన్యమహారాజరాజశ్రీ
కాశివిశ్వనాథనాయనయ్యవారి దివ్యశ్రీపాదపద్మములకు దేవరవారిస్థానాధి
పతి భక్తవరాధీసుండు సద్విసయభయభక్తులనున్న కాయంగలవిన్నవం.

విద్యానగరమందు వీరనృళింహారాయలవారు బ్రాంహ్మమువహారాన
లేది ఆరాధ్యులు నామావళులున్న ఆధ్యాత్మ సంకీర్తనములున్న పాండవగీతలు
భ్రమరగీతలు గజేంద్రమోక్ష భారతసావిత్రి దధివామనస్తోత్రము గంగావ

తరణము నదీప్రార్థనమున్న భారత భాగవత రామా
కర్ణాటరాజుల యణం ముచికుండ్లస్తుతి ఆక్రూరస్తుతి భీష్మస్తుతి సంజ్ఞి
దినచర్య యునినీతి విదురనీతి చాణూరనీతి పద్యనీతి ఇని మొద

లైనవిన్ని నీతి వైరాగ్యశతకం పురాణశ్రవణమున్న
రాజసీతులన్నియు విని దర్శనావలోకనాంతరం కన్యకామణులు కపిలకామ
భేసువను స్వర్ణనంబుచేసి విప్రవరులదర్శనంబు చేసినప్పుడు దంతధావనముఖ
మజ్జననామరీర్థమై విభూతి ధరియించి శేరోలగంటై కూర్చుండగా నూట
యొనిమిది రిరుపతులనుందిన్ని తీర్థప్రసాదములున్న రాగా యెదురుకొని

ప్రత్యుద్ధానముచేసి అంజలి చేసెందుకొని శిరసావహించి స్థలాంతరాలనుంచిన్ని వచ్చిన అయ్యంగార్లనున్న ఆరాధ్యులవారలనున్న వుచితాననములయందు గూర్చుండనియమించి అవ్వస్వయంవ్యక్తం శ్రీరంగం శ్రీముష్ణం వెంక్కటాచలం సాలగ్రామంతోతాతాద్రిశైమికారణ్యం పుష్కరక్షేత్రం ఇవి మొదలయిన స్థలాలకు సురక్షితముగలవా అని అడిగినందులకు దేవరవారి ప్రతాపాతిశయమువల్ల ఆయాస్థలాంతరములనున్న ముద్రకర్త వాఖట్యోకటి కొదువ లేకుండ వడుపుతూ వున్నారు నూటయొనిమిదిలిరుపతులున్న నిత్యోత్సవములుగా నడుస్తావున్నవి అని అయ్యంగార్లున్న పలకగా, పృథివ్యాపత్నీజో వాయురాకాశకాత్మకమైన యేకామ్రనాథ జంబునాథ ఆరుణాచలేశ్వర కాళహస్తీశ్వర చిదంబరం మొదలైన డెల్లెరెండుదేవస్థలాలున్న పదునెనిమిది శక్తులకున్న నిండుపడితరములుగలిగి నిత్యోత్సవములు గలిగియున్నదనే టట్టుగా ఆరాధ్యులు దెలుపంగా, విన్నవాడై చాలసంతోషపడి వార్లకు వట్టెమలమర్చి ధర్మాననం ధర్మయ్యను పిలువనంపంగా ఆయనవచ్చి నిలచి దేవరవారు ఆనతిచ్చిన ప్రకారం ద్రావిడరాజ్యములొగల అగ్రహారములున్న ఆంధ్ర దేశం హాననదేశం మొరసునాడు మొల్మాడు కర్నాటకం ఘట్టశిమి చేర చోర పాండ్య మగధ మళయాళ ఆదిగాగల అగ్రహారములకున్న అవధి అటంకములులేక నిత్యకర్తానుష్ఠానపరులై ఋగ్వజుస్సామాధర్వణపారీజులయి షట్పాస్త్ర పారీజులయి పంచయజ్ఞపరాయణులై అతిథిసంతర్పణలు చేసుకొని నిర్విచారులై సుఖవసతిగావున్నారని విన్నపంకాయగా, రాయలవారు విననవ ధరించి దళనాయకుల పిలువనంపగా, వారువచ్చి పొడగని నిలిచి వినయము తోడట్టు సింహాసనరాజ్యములొగల గిరిదుర్గ వనదుర్గ జలదుర్గ స్థలదుర్గముల యందు కావలికట్టు ప్రహరిబడగరములున్న బీగముద్రలు స్వామివారి ప్రతాపమువల్ల జతనమైయున్నవి, సామంతరాచకార్యములు విశేషముగా లేదు అని విన్నపంకాయంగా; అనెబడిగా తలారి జంగమయ్యవచ్చి రాయలవారి నముఖానకు అడ్డబడి చేతులుకట్టుకొని నిలిచి దళనాయకులతోను విద్యానగర

పట్టణములనున్న వెలిపాళ్ళములయందున్న యాదిహచ్చరికలు గలిగి రాత్రి బగట్ల తలార్లు జతనమై కాగ్రతగా కాస్తావున్నారు; గనక పట్టణము లొగల అష్టదశవర్ణాలవారును అంత్యంతసంతోషపరులై అలెవైభవములతో డట్టు నిత్యకల్యాణములున్న పచ్చతోరణములున్న గల్లియున్నారని విన్నపం కాయంగా, దళనాయకులు విని రాయలవారికి విన్నపంజేసినారు. ఆసిమ్మట వితలవిరూపాక్షస్వామి ధ్వజారోహణమై వున్నది రథోత్సవానకు విజయం కాయవలెను అని విన్నపం కాయంగ దగ్గరవున్న దళనాయకులు ఆతీరుక్మి రాయలవారు విచ్చేస్తావున్నారు స్వామి రథారూఢులైనతోడుతోనెవచ్చి విన్నపం కాయమని అంపించి రాయలనగరికి తొమ్మిది సంక్రతులనున్న బిలువనంబగా కరణాలువచ్చి పదునెనిమిదిరేవులలెక్కలున్న వినుపించిన తర్వాత రాయలవారు దిక్కులనుంచినచ్చిన కమ్మకాకితములు యేకాంత ముగా వినుపించుగా విని ప్రధానులను దళవాయిని రప్పించుక కొంతతడవు యేకాంతముగా ఆహ్వానించి ఆసిమ్మట నిండుకొలువునకు వచ్చినవారై సకల సామాజికులను రప్పించుక నగరీఅట్లళ్ళు కొమాళ్ళు దొరమన్నీలు ప్రభువులు పాశెగార్లు అమరనాయకులు పురోహితులు ఆచార్యపురుషులు జియ్యంగార్లు యేతీశ్వరులు దైవజ్ఞులు నాటకాలంకారులు విద్వాంసులు వీణాధరులు చేరువగార్లు రాజులు వందితైతాళికులు పాటకులు పఠాణీకులు కాస్త్రులు ఇది మొదలుగాఁగల డెల్వైరెండు వినీయోగాలవారలున్న వచ్చి కొలువుండగా దైవజ్ఞులు లక్షణీకులు దళనాయకులతోను అగతానాగతభూతభివ్యవర్త మానంబులు ప్రసంగనకాయగా ఆమెంబడిని విద్యానగరపట్టణంగవిచ్చే టందుకు మునుపు విద్యారణ్యక్రీపాదులు యెందుండిరి వారు ఇచ్చటికి రా కారణంయేమి వారువచ్చి పట్టణంగావించినది యెట్లు అని అడిగినందులకు ముల్లంద్రడిండిమపుంభావసరస్వతి విద్యారణ్యులవచనాలున్న విజ్ఞానేశ్వరమున వచనాలున్న ఆయనకు దెలికివుండును. పుంభావసరస్వతి విన్నపం జేసిన వివరం:—

కష్టాటరాజ్యవృత్తాంతము.

(ఉత్తరభాగము.)

అవతారిక.

[ఈవృత్తాంతముగల కాగితపుగ్రంథము పరిచిత్తువ్రతభాండాగార మందున్నది. దీనిసంఖ్య ౩౯౦౬ మదనపల్లిగ్రామములో దొరకినది. ఇందు, తాళికోటయంధము, తరువాతివృత్తాంతము కొంతవర్ణింపబడినది. కథ పూర్తి కాలేదు. కొన్ని విషయములు యథార్థములుగానున్నవి. కొన్ని పుక్కిటిపురాణములుగూడ గలవు. పూర్వావరసంబంధము చక్కగ బాటింపబడలేదు. భాష సలక్షణమైనదిగాదు. ఇన్ని దోషములున్నను విషయము దేశచరిత్రపరిశోధకులకుపచరించు ననునూహతో గ్రంథ మున్నదియున్నట్లే ప్రకటించినారము.]

అంధసాహిత్యపరివత్సలిక.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్రాజాధిరాజతేజోనిధిరాజకందవరాజకంఠీరవ అమరాయర గండాంకరాజమనోధయంకర । శశివంశకులసావనా । ధామా । ఆత్రేయ గోత్ర ఆచస్తంభసూత్ర రమణచరణకమలనికేతనపూర్వసింహాసనోద్ధారణ శ్రీ రాజవరమేశ్వర । యశవతిత్రోదయ । శ్రీమద్రాజాధిరాజవరమేశ్వర శ్రీవీర ప్రతాపశ్రీవీరవెంకట । పిన్నమకాకల్లారాజ్యంలోగాను గుండాండమనేపట్నం బనేది లక్షరాజ్యం తానావేసుకొని నబాంధవగ్ధాలినమేతముగా రాజ్యభారం చేస్తువుండగాను తొరకంటినరసరాజువారియంటిలిప్తువుగానిక వివాహం చేసు కొని యాయంపుయందు కుమారుడు శ్రీరంగరాజు నంద్యాలతానావేసుకొని వుండి । అంబికాదేవి । చెల్లాదేవి । ఆనంద్యాల విజరాజ్యధానిగా రాజ్యపరిపాలనచేస్తువుండి । వారికుమారుడు రామరాజు అనేఅయనా । కందనూలు తానావేసుకొని బ్రభుత్వం చేస్తువుండెను । మూడోఅయన నారసింహురాయ

లువారు కుతుబశాయివారిమీదను | గజపతివారిమీదను మోహరంచాయ
గాను | యాబుక్కురాజున్న | నాల్గువేలమురికినాడురాచిరికేమున్ను | రెండు
వేలాయెనూరు కత్తువెలమలూన్ను | అట్లుండు | కుమాల్లుకామున్నుటితోను
నారసింహరాయలవారితోను డిల్లిఅప్రాంత్యమునకు గమనంచేసిరి | కుతుబ్ కా
ఫాచ్చాయివారి మొనదిరిగినంత బార్ నోగజపతివారిపూజువారికి సహాయము
పచ్చి యెదిరించి యుద్ధంచేసేయెడల రాయలవారిపూజుదిరిగిపచ్చి సర్తదా
తీరంచేరినంతలో బుక్కురాజు వారు స్వజనంపూజితోకూడా యెదిరించినిలిచి
కుతుబ్ కావారిని సహగాను గర్వభంగముచేసి కలాయనముచేసినందున రాయల
వారికి శ్రేయస్సుపచ్చెగనుక నారసింహరాయలవారు మెచ్చి వీరికి లక్ష
రాజ్యముకాక | ఆరవీడు | చెలమనూరు | అనేడిస్థలాలు రెండులక్షలరాజ్యము
జహగీరుఇచ్చి మీరుమానముఖమందువస్తేను మీకుమర్యాదలు మాకుమాట్లు
అచ్యుతరాయలు | ప్రాధదేవరాయలు | వారితోసమముగా కూర్చునేటట్లు
నిర్ణయించి | మాఫాజుకు ప్రథమజండానడచేటట్లు నిర్ణయించి అంపించిన
వెనుక | ఈరెండునర్కార్లుచేసుకొని మందీలుహోదీలకన్నా మేలుగా వెల్లోటి
యూచమనాయనిగారు | పెన్నుసాని తిమ్మనాయనిగారు | యానాల్లుమన్నిరి
కాలుకన్నా అండ్డెహిరెబసప్పనాయకపదీరుకన్నా అతిశయముగాను | నడి
పిమ్మూవున్నారు | యేతకొం నిమిత్తముగాను స్వజనబంధునల్లరి పెద్దలపిలువ
నంపించి యేకాంతంచేసి వారితోను | రా | బుక్కురాజుగారు పలుకరించిన
వివరం | నారసింహరాయలవారు బహుమానపురస్కరంగాను | మాకుమర్యా
దలుచేసివారుగనుక మీనల్లరిదయావిశేషంచాతను ఘేషక్కుపొందినారం |
కాగా మీరుమాకు వధుపెద్దతనంనడిపించవలసినదని అడిగినందున ఆబుక్కు
రాయలవారితోను నల్లరుబంధులు అనినవివరము మనవార్లకాలోను సీవు
ఆరవేటిబుక్కురాజవు | దశావంతుడవు | మీకు మేముమర్యాదయిస్తున్నారం
యావత్తుత్త్రయకాలమున్ను | మొక్కిచాయంగలవిన్నపాలు అని వుత్త
రంలో రానుకుంటున్నారం. మీరు మాపేరవ్రాయించవలసిలేను దీవించివుత్తె.

చినప్రయోజనం అని నిరూపించవలెను । అని నల్లరు బంధులు
 పేషక్కుయిద్దిరి । ఆసింతుట నుహారాజులగాను రాయలవారిచి త్తంసంపా
 యించుకుని । నబాంధవనపరివారయుక్తంగాను రాజ్యంచేస్తూవుండగాను ఈ
 బుక్కరాజుకు పెద్దరామప్పయ్యగారు జననమైరి । యారామరాజుగారు
 కందనూరులో ప్రసిద్ధిగారాజ్యంచేస్తూవుండిరి । వీరికి లింపురాజు । శ్రీరంగ
 రాజు । రామరాజు । తిరుమలరాజు । వెంకటపతిరాజుగారు । అయిదుగురు
 కుమార్తెలొగాను కృష్ణరాయలవారిపట్టం అల్లుడు రామప్పయ్యకు లభ్యమా
 యను । యువరాజ్యపట్టం తిరుమలరాయలకుయిచ్చెను । కడమమ్మగ్గరిలో
 కందలనూరు వెంకటపతిరాజుకుయిచ్చెను । రాయవేలూరిలోను తిమ్మరాజును
 వుంచెను । గుర్తంకొండ । బెల్లంకొండ । కంభం । కాకర్ల । పెనుగొండ ।
 నూగాను కోనేటిరాజుగారికి యిచ్చెను । తాము యేకపత్నివ్రతుండై రాజ్యం
 చేసెను.

ప్రతాపచరిత్రము.

(ఇది ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుప్రకటన.)

ఈ క్రమంబున శ్రీమత్ ప్రతాపవీరుడు రాజ్యంబు నేయంగాను,
 తన ఆజ్ఞకు మరలబడిన పశ్చిమదేశాధీశ్వరులవై దళంబుబంపి వారినోడించి
 పట్నీయుక్తంబుగా ఆపారశిరాజును ఏకశిలానగరంబునకు దెచ్చుటయు—
 ఆనమయంబున దేవగిరినున్న రామదేవరాయలు పారశిరాజు తమ్మునింగలయు
 టయు—ఇక్కడ ఏకశిలానగరంబుననున్న పారశిరాజు మృతిబొందిన
 యంతనితమ్ముడు జవానుములకు వక్కిరువేషంబున ఏకశిలానగరంబున జొచ్చి
 పురంబు అంత తనచేత సాధ్యంబుగాకుండజేసి తనఅన్న నలెనుతులకున్న
 తాను యెరుక చేసుకొని వారిని పశువువేషంబున పురంబు వెడలదీసుకొని తమ
 రాజ్యంబునకువచ్చి వాండ్లనుంచి రామదేవరాయలు తానున్న జవానీములకు
 ధీల్లికిందోయి సుల్తానునుజూచి యేకశిలానగరంబు బలంబు తెరంగుకొలందియు,

చెప్పగ కొంచెంబని కార్యంబూహించి యేకశిలానగరంబు సాధింపన్ దలంచి
 అప్పుడు సుల్తానుతో మాడినరాజులు పశ్చిమదేశాధీశ్వరుండు లక్షగుర్తంబులును
 రెండులక్షలపదాతివర్గంబును, కటకవల్లభుడు విభయవెయిలగజంబులును, రెండు
 లక్షలతురంగంబులును, ఎనిమిదిలక్షలపదాతివర్గంబులును, తక్కినరాజులు
 రెండులక్షలతురంగంబులును, రెండులక్షలపదాతివర్గంబులును, ఈచొప్పున
 దళంబునుగూర్చుకొని రాచర్లపద్దవిడియుటయు ఢిల్లీశ్వరుండును మల్కిశేఖా
 నును దళవాయంజేసి రెండులక్షలయాభయవెయిలగుఱ్ఱంబులున్న పదిహేను
 లక్షలపదాతివర్గంబునుగూర్చి యేకశిలానగరంబునకు ఉత్తరదిగ్భాగంబున
 మాద్దల్యంబునవిడియుటయు, ఇట్లు మూడుదిక్కులవిడియుట శ్రీమత్ప్రతాప
 వీరుదుండు చారులచే విని నరపతిరాయలకెరిగించిన ఆతండు ముప్పయి
 రెండులక్షలపదాతివర్గంబును యేడులక్షలతురంగంబులతో దక్షిణదిగ్భాగంబున
 వేల్పుగొండద్వారంబున నరపతిరాయలువిడియుటయు, ఏకశిలానగరంబునం
 గల కొంతబలంబును డెబ్బయియేడ్గురుపద్మనాయకులున్న రాజతమ్ముడు
 అన్నమదేవుండును పశ్చిమంబునడిగిన బలంబులమీదికిపోవుటయు, సుల్తాను
 బలంబులమీదికి తనమూలబలంబును తలపడి, అఘోరయౌద్ధంబు జేయునను
 యంబున మల్కిశేఖానుండు సమసినహతశేషులు డిల్లిమార్గంబుపట్టి పారు
 టయు అన్నమదేవుండు డెబ్బయియేడుగురుపద్మనాయకులును తలపడిన
 జవానుములుకువిరిగి పారుటయు రామచంద్రరాయని తలదునిమిన బలంబులు
 పారిపోవుటయు కటకవల్లభునిపై నరపతిరాయలు కయ్యంబుచేసినరాయలు
 తనపరాక్రమంబున రెండువెయిలనుదగజంబుల పదివెయిలగుఱ్ఱంబుల యెని
 మిదిలక్షలపదాతివర్గంబులను ద్రుంచి వెయ్యిగజంబులపట్టుకొనిన ఆతండు
 తిరిగి పారుటయు, ఇట్లుహతశేషులైనవారలు ఢిల్లీకింజని సుల్తానుతో జెప్పిన
 విని బలంబులునుగుడాగూర్చి చిగురుఖానునిదళవాయంజేసి ఉత్తరానవిడియు
 టయు చిల్లరరాజులు ఎప్పటియట్లబలంబులుగూర్చుకొని భద్రమరరాచర్ల కాడ
 విడియుటయు, ఎప్పటియట్ల మూడుదిక్కులవారు సంగరంబుచేసివిడియుటయు

కటకవల్లభుండును ముకుందనందనుండును వానిపట్టణంబుగట్టుకొని మగుడా
బలంబులుగూర్చుకొని యప్పటినుల్తానుబలాబులగూర్చి పుల్లుఖానును దళ
వాయించేసి యేకశిలానగరంబునకు ఉత్తరదిగ్భాగంబునవిడియుటయు చిల్లర
రాజులు బలంబులుగూర్చుకొని పడుమరిరాచర్ల కాడవిడియుటయు యప్పటి
యట్ల మూడుదిక్కులనంగరంబు చేసివిరుగుటయు ముకుందనందనుండు ఒక్క
నాడు ఏకశిలానగరంబుమాడవలెనని విప్రవేషముదాల్చి పురంబుజొచ్చి
అన్ని వీధులు రాజద్వారంబుజొచ్చునమయంబున ఆతన్ని యెరిగినధోరలు
అతడు కటకవల్లభుండనిన ఈవార్త శ్రీమత్ప్రతాపరుద్రునకు ఎరింగించిన్
ఆతన్నిగిరివేయించిన అప్పురివైశ్యుండు కోటిపల్లవిశ్వనాథుండనువాడు శ్రీమ
త్ప్రతాపవీరుడు ద్రునకు మూడుకోట్లధనంబులుఇచ్చి యాముకుందనుందరున్ని
విడిపించుటయు అంతట కటకవల్లభుండు తనబలంబులచేరి నరపతిరాయులచే
నంగరంబు చేసివిరుగుటయు పుల్లుఖానుండు జగదంబు చేసివిడిబడుటయు
అన్న మదేవుండు చిల్లరరాజులతో యుద్ధంబుచేసిన తిరిగి తమతమదేశంబులకుం
బోవుటయు.

కాశీయాత్రచరిత్ర. 1838

నూటయిరవైయేడ్లక్రిందట చెన్నపట్టణమందుండే ను ప్రీక్షికోర్టులా
ఇంటర్ ప్రీటర్ హోదాతో గొప్ప ఆధికారమువహించి, చాలా కలుకుబడి
గలిగి, తన విద్యచేతను ధర్మముచేతను శీలముచేతను త్యాగముచేతను అసా
ధారణపురుషుడని కీర్తిపొందిన వినుగుల వీరాస్వామయ్యవారు నకుటుంబము
గాను నవరివారముగా కాశీయాత్రచేయినప్పుడు, తానుచూచిన దేశములు,
నగరములు, వల్లెలు, అందుండే నానాజాతులమనుష్యులు, వారివృత్తులు,
ఆచారములు మొదలయిన విషయములు నవివరముగా వర్ణిస్తూ దినచర్య
రచించినాడు. అతనిమిత్రుడు కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసశర్మ అనే ఆయన
గవర్న మెంటువారి ఉత్తరువుప్రకారము ఈగ్రంథము 1838 వ సం॥ లో

అచ్చువేయించి ప్రకటించినాడు. 322 పుటలు గలిగి ఉన్నది. గ్రంథకర్త చరిత్రకూడా పిల్లగారు రచించి చేర్చినారు. ఆచరిత్ర ముందుగా ఉదాహరించి, వీరాస్వామయ్యవారి గ్రంథములోనిది ఒకనాటి దినచర్యమాదిరిగా ఎత్తి చూపిస్తున్నాను. ఈ రెంటిరచనా ఎంత చక్కగా ఉన్నదో ఉదాహరించిన వాక్యములనుబట్టి తెలుసుకోవచ్చును. గ్రంథకర్త పాండిత్యము లోకజ్ఞానము గ్రంథమంతా చదివితే కాని తెలియదు; అయినా పిల్లగారి వాక్యములు కొంత మట్టుకు సూచన చేస్తున్నవి. 1912 సం. లో ఈ గ్రంథము వ్యావసారికభాష రచనకు మాదిరిగా విద్యాధికారులు ప్రకటిస్తే కాసననిర్దానసభలోని తెలుగు సభ్యులు నిజము తెలుసుకోకుండా గ్రంథకర్త ఊరూ పేరూ లేనివాడనిన్ని గ్రంథము చదవదగినది కాదనిన్ని హేళన చేసినారు!]

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యవారిచరిత్ర. 1838

ఈ చెన్నపట్టణపు కాపురస్థుడయిన శ్రీవత్సగోత్రోద్భవుడైన యేనుగుల.....మంత్రి మూఢకాన్యూనకు పుత్రుండగు యేనుగుల వీరాస్వామయ్య (వారితో)ను బహు దినములు సహవాసముచేసి స్నేహితుడనై యుండిన నేను ఆయనచేసిన కాళియాత్ర చరిత్రలోని సంగతులను వ్రాసేటందుకు ముందుగా ఆపురుషుని చర్యలను తెలిపినమట్టుకు చెప్పకపోదునేని ఆయన విషయమై న్యాయము నడిపించినవాడను కాకపోదునన్న భయముచేత వాటిని పూర్తిగా వణికొంపను శక్తియోగ్యతలు లేనివాడనైనా పూనుకోవలసివచ్చినందున వాటిలో కొన్నిటిని సంగ్రహముగా వణికొంచినవాడ నాచున్నాను.

యేనుగుల వీరాస్వామయ్యవారికి తొమ్మిదవయేట పితృవియోగము సంభవించెను. అప్పుడు ఆయనకు తల్లివినాగా వేరేపోషకులు లేకయుండిరి. తండ్రి వుంచిన అస్తిని మితముగానే యుండెను. పండ్రెండవ యేట యింగిలీషు బహువేగముగా చదవ శక్తిగలిగి యుండినందున అప్పుడు ఆయన వాలంటీరుగా వుండిన - బోడుకా అథ్లెట్టు అనే ఆఫీసులోనుండే యుగ్గామినకులు

యిద్దరున్న ఆయనను రీడరుగా వుంచుకొవలెనని వివాదపడుచు వచ్చిరి. దాని వల్ల ఆయనస్థులో ఆయనకు కలిగియుండిన సామర్థ్యము తెలియవచ్చుచున్నది. పదమూడవ యేట తిర్నవల్లి కలక్టరు కచ్చేరీలో యింటేరు ప్రీటరు గానున్న త్రాన్సులేటరుగానున్న రెండు సంవత్సరములు వుండి పదియేనవ యేట పట్టణమునకు వచ్చిచేరెను. అ...చేయుచువచ్చి వాయర్ హవుసులో బోక్సి-పరుగా వుండి హేడుకాంటాంటు అయి తర్వాత సుప్రీంకోర్టు యింటేరు ప్రీటరుపనిలో ప్రవేశించినారు. అప్పుడు బోర్డు ఆఫ్ ఫ్రేడు ఆఫీసు వారు ఆయన యెడల తమకు కలిగియుండే విశ్వాసమునకు గురుతుగా ముక్కుపాడివేళే బంగారు డబ్బి యొకటి బోర్డు శక్రి బేరిమాలముగా సుప్రీంకోర్టు జడ్జిగారి సెలవుమీద ఆయనకు యిప్పించినారు. ఆయన తనకు పరులు స్వల్పావకారము చేసినా వారియెడల జరిగించిన మేలు చెప్పనలవి గాదనుటకు ఆయన తిరుణామలకు వెళ్లినప్పుడు ఆగుడిగా తనవలెనే స్వామి దళానమునకు వచ్చిన ప్రజలకు సహాయముగానుండే యొక బండ్రాకు తనకు కాగ్రతగా స్వామిదళానము చేయించినందుకు వాని మంచి నడతలను యెచ్చట రివిన్యూబోర్డువారికి శ్రుతపరచి వానికి వెండిబిళ్ల యున్న ఒక వరఫా యొక్కవ జీతమున్న కలిగేలాగు చేసినది సాక్షిభూతముగా నున్నది. ఆనల మునకు అష్టబంధము చేయించి గజదానము చేసినారు. యిది వారిశక్తికి యెచ్చయిన కార్యముగా అందరికిన్ని తెలియవలసినది. అక్కడి కలకటరు ఆయననున్న ఆయనతో కూడా వచ్చిన మరికొందరు ప్రభువులనున్న చూచి మిరందరున్న కూడి యిక్కడి దేవునికి రథము కట్టిస్తే బాగా వుండునని చెప్పగా అప్పట్లో ఆ ప్రభువులందరున్న ఆలాగే చేయుచున్నామని ఆయన గుండా అనిపించి అక్కడినుంచి పట్టణమునకు వచ్చిన తర్వాత ఆ ప్రభువులు ఆకార్యమును గూడీ సదరహీ అయ్యవారితో యెచ్చరించడమే మానుకొనిరి. అయ్యవారు తానుమంచిదని చెప్పినందున ఆకార్యము తనశక్తి మించినదైనా ఆపరి మితమైన ధనవ్రయముచేసి రథము కట్టించి తనమాటను

కాపాడుకొన్నారు. యిందువల్ల అడిన మాట కాపాడుటకై శక్తికిమించిన కార్యములను సాధింపుచు వచ్చినారని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. వారు కాశీయాత్ర వెల్లినప్పుడు నేను ఆరథానకు యినపగొలుసులు జాగ్రతపెట్టి గవర్నమెంటు వారిగుండా వాటికి రంగు పూయించిన సంగతి స్వల్పసహాయ మైనా దాన్ని అనేక ప్రకరణములలో సుదాహరించి గొప్పగా కొనియాడిరి. యీలాగు స్వల్పప్రకారములను గొప్పగా కొనియాడుచూ వచ్చినందున యితరులకు విశేష కార్యములయెడల ప్రవృత్తిలుగుచూ వచ్చెను. ఒక్కసంవత్సరమునకు అధికముగానే వారు కృతిద్వాదశిన్ని భక్త్య భోజ్య ఫలాజ్య దధి ప్రాజ్యములయిన బ్రాహ్మణారాధనలు చేసి తర్వాత తాను ద్వాదశీ పారణ చేయుచు వచ్చినారు ఆ సంవత్సరములు యీపురమందు మహోత్సవములుగా నుండినవి. అన్యప్రదానమందు వారి చాతుర్యమును జాగ్రతయును వణికాంబ శక్యంబులు గావు. వొక్కస్థలమందు ఏకపాకములో ఏకాపాకనముగా వొక్కలోపమును లేకుండా మూడు నాలుగు వేల బ్రాహ్మణులు భుజించునప్పుడు తానొక పరిచారకునికంటే సులభుడుగా నటించెను. అందరి కిన్ని ఆ నేకవిషయములలో కాలయాపనమాచున్నది. ఆపురుషుడు యిట్టి సద్విషయమందు శ్రమను యెంచక స్వల్పకాలమును వ్రయవరచినది పరలోకగతుడైనా వున్నట్లే కొనియాడబడేలాగు చేయుచున్నది. యిట్టి సత్కార్యము చేసినవారికి అది కీర్తిహేతువు కావడము మాత్రమేగాక యితరులకును అలాటికీర్తి యెడల సుబుద్ధిలుగుటకు కారణమవుచున్నది. యీపురమందు ఊయ మాస విషయమయి మహాసభకూడినప్పుడు ఆయ్యవారు తన బక్షమును కృతి స్మృతి ప్రమాణములతో స్థాపనచేయగా ఆసభవారు మిక్కిలీ సంతోషపడి అందుకు చిహ్నగా ఆయ్యవారికి రత్నహారమును బహుమతిచేసి వారి సద్గుణములను వాకవల్లికలా వ్రాసి ఆయనకు పంపిరి.

ఆయన వుద్యోగములో నుండినకాలమువరకు ఆశోద్భజణీలకు తృప్తిగా నడుచుకొన్నారనే టందుకు దృష్టాంతముగా పెద్దజడ్డీయయిన నర్సరాల్పా

ఫాల్గురు దొరగారు ఆయనకు వ్రాసియిచ్చిన బెట్టి మొనియాల్ - అనే యోగ్యతా పత్రికలో విశేషముగా ఆయన కొంటూలునున్న చేంబరులోనున్న అలసటలేక బహు శెయ్యదితో పనులు గడుపుచు వచ్చెననిన్ని ఆయన తన గొప్ప వుద్యోగపు పనులను మిక్కిలీ నమ్మకముగా జరిపించెననిన్ని మరిన్ని ప్రజల మేలునుకొని స్వలిచంద్రిక మొదలైన కొన్ని పుస్తకములకు త్రాసులేవ్ చేసెననిన్ని నేనెరిగినంతలో గవర్న మెంటువారి విశేష కృపకు యీ పురుషుడు పాత్రుడయినట్లు హిందు పెద్దమనుష్యులలో మరి ఎవరున్న యొక్క దైనవారు లేరని నృథముగా నాకు తోచియున్నదనిన్ని ప్రాయబడి యున్నది.

లోకములో గంగా స్నానమునకు వెళ్లి నపురుషుడు తన తల్లిదండ్రులకు గంగ తెచ్చి యివ్వడము వాడికె బడియున్నది. యామహాపురుషుడు గంగను వడపలు బండ్లు కావట్లు వగయిరాలమీద తెచ్చి యాదేశములో నుండే నాలుగు వణాలవారిలోనున్నుండే గొప్ప మనుష్యులగుండా ఆయా వణములలోని ముఖ్యుల పేట్లు తెలుసుకొని వారికందరికి గంగనున్న జగన్నాథపట ప్రసాదములనున్న యిప్పించెను. అందువల్ల అందరినిన్ని తనబంధుసమానులుగా చూచేవారని స్ఫుటముగా తెలియుచున్నది. ఆయన యాత్ర బోవునప్పుడు నేను సక్కదావుత్రి అక్కడి వినోదములను, వ్రాయించివంపించవలెనని అడుగుకొన్నందుకు యాత్రలో ప్రతిదిన చర్యలనున్న ఆయా ప్రస్తావములలో జగదీశ్వరుడు తనకు తోవచేసిన తాత్పర్యములనున్న మార్గమందు వరులవల్ల తానుచెందిన సహాయములనున్న తనవలె యాత్ర బోవువారు మాగ్గములో పూర్వముగానే జాగ్రత పెట్టుకొనవలసినవిషయములనున్న క్రమముగా అభ్యుదయపు వ్రాసిపంపుచువచ్చిరి. ఆ పుస్తకమును చూచుటవల్ల యాత్ర బోయి చూచి తెలియవలసిన సంగతులన్నీ తెలియుచున్నవి. ఆ పుస్తకము పనయూరి వెంకు మొదలారిగుండా అరవములో తజామా చేయించబడి అచ్చునేయించబడి యున్నది. నాగపూరి వీరాస్వామి మొదలారి మహారాష్ట్రములో భాషాం

తరము చేయించినాడు. ఆ మహారాష్ట్ర ప్రజలమును నాగపూరి రిసైడెంటుగారు తాను యింగ్లీషులో త్రాన్సులేషన్ చేసి ప్రసిద్ధిపరచ తలచి అయ్యవారిని నెలపు అడిగినందుకు వీరు నేనే భాషాంతరము చేయించి పంపుచున్నానని తెలియజేసి కొంత భాషాంతరము చేయించినారు. భగవంతుని కృపవల్ల కొదవ యున్న యేళుక్యాత్తులగుండా నయినా పూర్తికావచ్చును.

నందనసంవత్సరపు త్వామములో నేను కొంతధాన్యసంగ్రహముచేసి పుంచడము మేలని చెప్పినందుకు అయ్యవారు మనము ధాన్యము సంగ్రహించి మనముమట్టుకు భుజించి అన్నాతురులై దుఃఖిపడే పేదలను చూచుచు జీవించుట అప్రయోజకము గనుక తన ప్రయోజనమునకుగాను విస్తరించి కాగ్రత పెట్టుకొనరాదని చెప్పి అదుబిక్షములో శక్తివంచన లేకుండా తాను అన్న ప్రదానము చేయుచు యితరులను స్వప్రయోజనమునకు అనుసరించేలాగు అనుసరించి వారినిన్ని పేదలపోషణవిషయమై ప్రవర్తింపజేయుచు ఆలాగు ప్రవర్తించినవారిని తాను మిక్కిలి కొనియాడి సంతోషపెట్టుచువచ్చిరి. అందువల్ల మరికొందరున్న అన్నదానమందు ప్రవర్తింపుచు వచ్చిరి.

మరిన్ని గంజిదొడ్డియనే అన్నసక్రములో గవరన్ మెంటువారు ఆపార ద్రవ్యమును బీదల అన్నప్రదాన విషయమై ఖచుకా చేసినప్పుడు అయ్యవారు ఆధమకాచారణప్రభువులలో తాను వొక్కడుగా నుండి పేదలకు కాలములో విమర్శగా అన్నమును అందచేసే కొరకై పడినశ్రమ చెప్పకకర్తము కాదు. అది యేలాగంటే ౧౦౦౦-౨౦౦౦ తూముల బియ్యమును ప్రతిదినమున్న పాకము చేయించి తన దృష్టిరథములో పేదలను శ్రమపడనీయకుండా రెండు జాములకు లోగానే అన్నమంతయు వినియోగపరచుచు వచ్చిరి. మరిన్ని తన బుద్ధిశక్తిని యావత్తున్న రాత్రిన్ని పగలున్న ఆ కార్యము విషయమై వాడుచు వచ్చిరి. యిదిగాక అయ్యవారు సాతో ఒక ప్రస్తావములో చెప్పియుండే యొకసంగతి మిక్కిలి ప్రయోజనకారిగా లోచనమందున యీ అడుగున వ్రాయుచున్నాను. వొక పురుషుడు విత్తరించి ద్రవ్యము సాజించి

పెట్టి తాను సద్వ్రాయముచేయకుండా చనిపోవుట నిష్ఫలమనియున్న చనిపోవువారు తమకు పిమ్మట జరగవలసిన కార్యములను వ్రాసే మరణశాసనములు అనేకముగా తన పుష్కరికమునుబట్టి త్రాన్సులేషన్ చేయవలసి వచ్చినందున ఆ వ్రాసినవారి తాత్పర్యములనున్న వారు జీవించియుండగా చేయుచు వచ్చిన కృత్యములనున్న వారికి యీలాకవిషయమై యుండిన తాత్పర్యములనున్న వారు వ్రాసినమరణశాసనములు వారి మరణాంతరము ఆ తాత్పర్యమునకు సంబంధించక పోవుటనున్న వారు స్వప్నావస్థలోగూడా చూడనివిగానున్న యెట్టి బుద్ధిమంతులనున్న యీలాగు సంభవించునని ఊహించ మాడనివిగానున్న వుండే అనేకవిషయములు సంభవించడమునున్న తాను తెలుసుకొన్నందున తన మనసుకు లోకరీతి బాగాతెలిసి పరలోక దృష్టి ప్రబలమవుచు వచ్చినదని చెప్పినారు. మరిన్ని తన మాతురివివాహమందు అన్నస్య షుద్ధితక పాత్రమునే వచనప్రకారము అన్నానకు ఆకలిగొన్నవారందరున్న పాత్రులని యోచించి అందుకు ఆక్షేపించినవారినిన్ని సమృతిపెట్టి సమస్తజాతులనున్న అన్నప్రదానము చేసినారు. దీనివల్ల ఆయన సర్వసమదృష్టిగల పురుషుడని స్పష్టముగా తెలియవచ్చుచున్నది. కొందరు యీవివాహవిషయమై ద్రవ్యమును వ్రయపరచుటకంటె చిన్నదానికి ఆస్తిగా వుండుట మేలని అయ్యవారిలో చెప్పినందుకు ఆయన చిన్నదాని పోషణకొరకు ద్రవ్యమును మనుష్యాధీనముగా నుండుటకు ప్రతిగా యాశ్వరునిచేత నేను వుంచుచున్నానని చెప్పి ఆపారముగా అన్నదానము చేసినారు.

యీ చెన్నపట్టణమందు హిందు లిటరైరి సాసయిటి యనే విద్యత్సభను తాను కల్పనచేసి దాన్ని వృద్ధిపొందించను యిచ్చటి గొప్పమనుష్యులను స్వంతపనికి అనుసరించేలాగు అనుసరించి వారివారికి ఇష్టములయిన విద్యావిషయములన్నీ యీ సభవల్ల సిద్ధించునని అనేక మాగణములను కనుపరచుచు వారికందరికిన్ని యీసభమీద క్రద్ధ వృద్ధిబొందేలాగు చేయుచువచ్చిరి.

అయ్యవారు తన వుద్యోగమును వదలుకొని విరామదశను బొందవలె నని తన్ను యేలుచునుండిన సుప్రీంకోర్టు పెద్ద జడ్జియైన సర్ రాబర్టు కమిన్ దొరగారికి వ్రాసుకొన్నప్పుడు ఆకోర్టు ఆద్యోకేటు జనరల్ కాజ్-నార్త్ ను దొరగారు అయ్యవారియొక్క అతి చాతుర్యవిశిష్టమయిన ద్విభాషిత్యక్రమములను విస్తరించి చెప్పినంతలో జడ్జిగారు తానున్న అయ్యవారి సుగుణములను బహుతరముగ తెలియపరచునప్పుడు యీవుద్యోగమును యీపురుషుడు గడిపినట్టు గడిపే శక్తిమంతులను నేను యిదివరలో చూడలేదనియున్న యీ పురుషుడు యీవుద్యోగమును వదులుట యీగారుటుకు బహు నష్టమనిన్ని వ్యసనపూర్వకముగా నెలవిచ్చినారు. జడ్జిగారు యీలాగు చెప్పేపాటి యోగ్యతతో అయ్యవారు తన వుద్యోగమును జరుపుకొన్నారు.

అయ్యవారు తాను జీవించియుండిన కాలమువరకున్న కీర్తిప్రతిష్ఠా హేతువులయిన సత్కార్యములను అనేకముగా జరిగించి తుదకు నిర్వాణ కాలము సంభవించినపుడు తీర్థయాత్రా ఋగ్యజుస్నానము వేదత్రయ పారాయణాది సత్కర్మప్రభావ పరిశుద్ధాంతఃకరణులై పరమేశ్వర కరుణాకటాక్ష లబ్ధ తత్వావబోధచేత మాతృ భౌతృ పుత్రికా భార్య సుహృన్నిత్ర బంధు ఫీలయెడల నుండిన స్నేహపాశములను మూషికాజాలచ్ఛేదనన్యాయముగా భేదించి యాషణత్రయరహితులై దేహలోకకాన్తవాసనలనే వాసనాత్రయమునున్న అవిద్యాస్థితారాగద్వేషాభినివేశంబు లనియెడు పంచక్షేకములనున్న జయించి నిస్సంగులై వాసప్రస్థాశ్రమ ప్రతినిధిగా కొన్నిదినములు ఆరామవాసముచేసి మహావాక్యార్థవిచారణవల్ల సద్విదానందఘనమయిన బ్రహ్మకున్న తనకున్న భేదములేదని తెలిసి సోహంభావన జేయుచునుండి యిష్టులుగా నుండినవారిని తనకు అవత్సన్యాసము సిద్ధింప చేయవలెనని బహు తరముగా ప్రార్థించి తన స్నేహసంబంధికులయినవారికి అనేకవిధవివేకహేతువులగు వాక్యములను బోధచేసి నమ్రతిపరచి నిర్వాణదినమందు బహిరంగమయిన అవత్సన్యాసమును స్వీకరించిన ముహూర్తములోనే యోగాసనా

సీనులయి ప్రణవానుసంధానము చేయుచు ప్రాణోక్తి¹ను జ్ఞాపర్యంతమున్ను పూజామయిన తెలివికలిగియుండి ఆత్మనిత్యుడు దేహము అస్థిరమనియున్న తెలిసినవారు గనుక దేహము వదలుటవల్ల వ్యసనమును చెందక సంతోషముతో అనాయాసముగా కాలివాహనశకంబు ౧౭౬౦ అగు దుముకాని సంవత్సర భాద్రపద బహుళపక్షష్టమి సోమవారమునాడు ఉదయాన స్థూలదేహము వదిలి లింగదేహముతో పునరావృత్తిరహిత కాశ్వతర్ద్రపదలోకనివాసమును పొందినారు.

కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసవిల్ల.

కాశీయాత్రచరిత్ర.

౬ లేచి ఉదయాన గి ఘంటలకు లేచి యిక్కడికి నాల్గు కోసుల దూరములో నుండే తిలవారా అనే ఊరు దారిలో నర్తదా మహానది దాటి ౯ ఘంటలకు ప్రవేశించినాను. ఇక్కడ ౨ వందలమంది యొక్కేపడవ ఒకటిన్నీ ౫౦ మంది యొక్కే చిన్నపడవ ఒకటిన్నీ ఉన్నది. ముందు యిటువంటి పడవలు ఈ నర్తదామహానది రేవులో అనేకములుగా నుండినవి. అయితే యిటుకర్వాతను ౨ సంవత్సరములకిందట ఆకస్మాత్తుగా ప్రవాహము వచ్చి రేవున నున్న పడవలన్ని కొట్టుకొని పోయినందున ఇప్పుడు కుంభిణీవారు రెండు చేయించివేసి ఘాటునుంకము సంవత్సరము ౧ కి 3౦ రూపాయలకు ఒక ఆసానికి గుత్తకిచ్చినారు. వాడు మనిషికి ఒక పయినా గుర్రానికి ౧ అణా ఈ పంతున హాళ్ళిలు లీస్తాడు. ఈనది పశ్చిమవాహిని నుమలి అనే పశ్చిమ సముద్రతీరపు గ్రామమువద్ద సాగరసంగమమవుచున్నది. యిక్కడికి అనంగమప్రదేశము రెండు గెలల ప్రయాణమున్నది. అమరకంటకమనే ప్రదేశములో పెద్దరు పొదమధ్యే యీనది పుట్టినది. ఆ మహాస్థలము ఇక్కడికి ౨౦ దినముల ప్రయాణముంచున్నది. యీ నది మహిమ యేమంటే ధ్రువమహారాజు యాగము చేసినప్పుడు ఋత్విక్కులుగా వచ్చినమహాపురు

ఫలు యాచనమీద సాంబమూలికాని తపస్సుచేత సంతోషపెట్టి భూమిలో ఎక్కడా నదులులేకనుండగా పశ్చిమ వాహినిగా ఒకనదికావలెనని ప్రాథికంచి సాంబమూలికాయొక్క అధికదేహాన్నే ప్రవహింపేటట్లు చేసుకొన్నారు. తద్వారా యిది పురుషునిది అనిపించుకొనుచున్నది. యీమహానది మహిమ వాయుపురాణములో ౧౨ వేల గ్రంథములచేత విస్తరించి చెప్పియున్నది. యిందులో పుట్టే శిలలంతా లింగాలుగా ఆరాధింపుచున్నారు. ఈ లింగాలు హిందూస్తానీమాటతో నర్మదుకాకంకరు నమి శంకరు అంటారు. బెడా ఘాటులో కృష్ణవణాశులింగాలు పుట్టుచున్నవి. ఆ స్థలము ఇక్కడికి ౪ కోసులదూరము. ఓంకారం ఘాటులో శ్వేతలింగాలు పుట్టుచున్నవి. ఆ స్థలము ఇక్కడికి ౧౦ దినముల ప్రయాణము ఈ లిలవారా స్థలములో ఒక దృష్టాంతము నాకండ్ల చూచినాను. ఆదియేమంటే వేసిన అనులు సగము ముక్కలువాళి శిలామయములవుచున్నవి గనుక క్రమముగా అంతా శిలామయము లవుచున్న వనడానకు సందేహములేదు. ఈమహానది పశ్చిమవాహిని కావడముచేత అత్యాశ్చర్యముగా పది యిరువై తాటిచెట్ల పొడుగుగల కొండలనడమను భేదించుకొని ప్రవహింపుచున్నది. యీవేడుక బెడాఘాటుకు పోలే చూడవచ్చును. ఈమహానది ఇక్కడ నిండా వెడల్పులేదు. 3౦ సంవత్సరముల కిందట రఘూజీబాబాతల్లి బహుస్తామముతోకూడా యిక్కడికి యాత్రకువచ్చి ముందర నర్మదానదిని పూజచేసి దాటవలసినదని ఘాటువారు చెప్పగా మా నాగపూరివద్ది ఖనానా ఆసేనదిపాటి వెడల్పులేదే పూజ విమని అలత్యై పెట్టినందుకు నాటిసాయంకాలమే యివతలిగట్టుకు వచ్చినది వోరగా దిగి వుండగా గడియలో అమితముగా ప్రవాహమువచ్చి ఆమె సర్వ స్వాన్ని హరించి మరుసటి గడియలో ప్రవాహము తీసిపోయి యథాస్థితికి వచ్చినది. ఈ లిలవారా ఆసే డోరిలో ౧౨ ఇండ్లవారు కృష్ణాతీరమందలి యాంధ్రబ్రాహ్మణులు ఇండ్లుకట్టుకొని బహుకాలముగా ఈ దేశపు బ్రాహ్మణులతో సంబంధబంధుత్వములు చేయకుండా అధ్యయనముచేయుచు పాఠము

చెప్పకొనుచున్నారు. రామదేవి! వదిలినవెనక ఈయూరివరకు బ్రహ్మణదళకా
నమే అయినదికాదు. ఈ యూరిలో వసలి అయిన కొట్టాయి కట్టియున్నారు.
నేను బ్రహ్మణ యింట్లోనే దిగినాను. నకల వదాథాకాలు దొరుకును. ఇక్కడ
తైరము మొదలయిన పితృక్రియలు చేసినాను. నేటిదారి నల్లరేగడ అయినా
ప్రయాసకాదు. అడివిరాలిగొట్టు లేదు. ఈ మహానది దాటిన వెనక రంగిడి
జాతి బ్రహ్మణులని ఒక సమూహమును చూచినాను. వీరికి గాయత్రీజపము
కలిగియున్నా వ్యవస్థలేని నడిలిని నడిచేవారు. ఈదేశపు కరాడీ బ్రహ్మణు
లున్న చిత్తావనీ బ్రహ్మణులున్న వీరిని గహీంపుచున్నారు. పిమ్మట వ్రాసిన
రెండు తెగలవారిలో మనదేశపుబ్రహ్మణులు సాహచర్యము కలిగి సహపక్షిగా
భోజనమజ్జనాదులు గడుపుచున్నారు. చిత్తావనీవారు పునాశ్రమంతుని జాతి
కరాడీవారు కత్తి పూజాహుకాలు. ఈ యిరు తెగలవారినిన్ని వరకురాముడు
బ్రహ్మణులయెడల జహాసతోచి మసీదులలో ఉండే శవాలనులేసి చిత్తావ
నీలను పుట్టించి కావ్యములగుండా కరాడీలను నృప్తించి తాను పితృకర్తాలను
ఆ రెండు తెగలవారిగుండా గడుపుకొన్నాడు. తెగకు 2 గోత్రాలవంతున వీరు
౧౪ గోత్రాలవారు. వీరిని కొంకణ దేశస్థులని అనుచున్నారు. నర్మదకు ఇవతలి
గట్టు మొదలుగా విక్రమశకము ప్లవశామసంవత్సరము బహుళ పాడ్యమి
మొదలుగా పున్నమ వరకు మాసమున్నని వ్యవహరింపుచున్నారు. వింధ్యపర్వ
తమును కురాయి అనే ఊరివద్ద ఆరోహణము చేసినట్టుగా లోగడ నేను
వ్రాసినాను. అదే వింధ్యపర్వతమునకు ఆరంభమనిన్ని యీ భూమి యావ
త్తున్న వింధ్యపర్వతముమీదిదే ననిన్ని చెప్పుతారు. రాయచౌడువద్దనున్న
పర్వతము మహాదేవ పర్వతమనిన్ని అచ్చట వరప్రసాదము చేయగల ప్రసిద్ధ
మయిన యొక శివస్థలము ఉన్నదనిన్ని చెప్పుతారు. యీ తిలవారాలలో రెండు
మూడు దేవాలయాలు చిన్నవయినా సుందరముగా కట్టియున్నవి. బ్రహ్మణ
పూజలేదు. గోసాయీల ఆధీనములో నున్నవి. కురాయి అనే పూరు మొదలు
నర్మదానది పర్వతము లోగడి కాలాలలో దారి నడిచి సురక్షితముగా చేర

దము బహు దుర్లభము. అందుకు దృష్టాంతముగా యిక్కడి దేశములు సాహిత్యాలుగా ఈమధ్యే వుండే ఊళ్ల పేర్లకని కొన్ని చేసినారు. వాటి తాత్పర్యము ఈ యూర్థగడిచి నర్పదచేరితే తల్లికడుపులానుంచి మల్లి పుట్టినట్లు అనుకోవలెనని యున్నది. ఆ భయాలు యింగిలీషు దొరతనము వచ్చినకైనక లేదు. ఈవిషయములలో వీరి దొరతనము మేలని అనిపించుకొన్నా యిక్కడి బ్రాహ్మణులు, "నాగపూరురాజు సాగరా రాజు మొదలయినవారు బాగా వుండగా మేము రాజాన్నభోజనము చేస్తూవస్తామి. వారున్న వారికింది అధికారములున్న పుష్కలముయిన జీవనాలు మాకు కలగజేసి యిచ్చుచు వచ్చి ఇప్పుడు పన్నుగా నున్నామంటారు. దొంగతనముపోలే దొంగను బట్టి శిక్షించే వరకు సొమ్ము పోగొట్టుకొన్నవారున్న సాక్షులున్న ఇల్లువాకిళ్లు వదిలి భత్యము కట్టుకొని తిరిగి చస్తాము తుదను శిక్ష బలములేదు కొంతకాలము గిడ్డంగిలో దొంగను పెట్టి వదులుతారు. వారు మల్లివచ్చి కన్నముచేసి దొంగిలించుచున్నే ఉంటారు. దొంగిలించినదానికి సాక్షి తెస్తుంటే యెక్కడనుంచి తెచ్చేది" అని, ఈవిషయాలలో యింగిలీషుదొరతనము బహుహింసగా నున్నదని వ్యసన పడుకొంటారు. ఈ దృష్టాంతము చూడగా ఒకమంచి వూహించి పనిచేయబోతే ఒక చెడు(గు) ఆ మంచిలోనే ఉత్పత్తికావడము నిశ్చయమేనని తోచుచున్నది. హయిదరాబాదు మొదలుగా తీయని దొండకాయలు విస్తారముగా దొరుకు చున్నవి. యీ తిలవారాఘాటులోపల వరకాయలని ఒక దినుసుకాయలు చూచినాను. వచ్చి పోకకాయలవలెనే ఆకారము గలిగి దొండకాయలవలె గీతలుతీరి యున్నవి. పంటచేసి భోజనము చేస్తే పువ్వులు రాలని లేత పంగపిండెల రుచితో సరిపోలియున్నవి. యీ కాయలు బహు ఆరోగ్యకరములనిన్ని రుచిగా నున్నవనిన్ని రాజాధిరాజులు నలభై యాభై అమడవాకా విందులకు గుర్రపుసవారీలను తపాలుపెట్టి తెప్పించుకొంటారుగాని తమస్థలములో వృద్ధి అయ్యే యోచన చేయడములేదు. యీ కాయలకు బీజము గడ్డలు. వాటిలో మొలక మొలచి తీగలు అల్లి కాయలు కాచు

చున్నది. ఆచారమునా నె నాలుగయిదు మజిలీలుగా దీపపుతమురుకు దొరుకుచు వచ్చుచున్నది. చింతకాయ తొక్కుకు నేను ఆవనూనె పోయించినంతలో అది రుచికరముగా నున్నది. యీ యూరిలో ౮ లేది మధ్యాహ్న భర్యంతము వుండినది. (పు 76-79)

జోనుబన్యానుయొక్క సంక్షేపమైనచరిత్ర.

(అచ్చుర్రులి)

ఇంట్లాండనేదేశములోని బెడ్ఫోర్డ్ నేపట్టణమునకు సమీపమైయున్న గ్రామములో జోను బన్యాను ౧౬౨౮ సంవత్సరమున పుట్టెను. అతనితండ్రి తగరపుపనివాడు. అతడు బీదవాడైనప్పటికిన్ని బాగాపనిచేసిన యధార్థమున వ్యుడై యుండెను. అతనికుమారుడైన జోను మొండిఛైర్యమున్న భక్తిహీనత యున్న గలపడుచువాడు. అతడు ౧౨ సంవత్సరములవాడు కాకమునుపు రాజా దండులో చేరు వ్రాయించుకొనెను. అయితే మఱికొన్ని సంవత్సరములైన తరువాత అతడు సర్కారుకొలుపునిడిచి తనపూరికి తిరిగివచ్చెను. అప్పుడు అతని భక్తిహీనతవల్ల అతనిప్రవర్తన మిక్కిలీ చెడ్డదై యుండెను. అతనిహృదయము బహుగా కఠినపరచబడెను. అతడు అత్యాసక్తితో దుష్కార్యములను చేసేవాడు. అయితే అతడు పాపేచ్ఛలను నెఱవేరుకొనుటవల్లను జూదము, కుండెము మొదలైన ఆటలవల్లను సుఖభోగములను వెదకు కొంటూ వున్నప్పటికిన్ని వాకానొకప్పుడు భీకరమైనతలంపులచేతనున్న స్వప్నములచేతనున్న వానిమనస్సులో చాలాపేదనపుట్టెను.

అతడు ౨౦ సంవత్సరములవయస్సు గలవాడైనప్పుడు అతడు భక్తిగల దరిద్రుని కొమార్తెను పెండ్లాడెను. వారు మిక్కిలీ బీదవాండ్లు. అయితే ఆమె తండ్రి, భక్తికి అనుగుణ్యమైన ప్రవర్తనఅనేదిన్ని విద్యలేని మనుష్యుడు పరమలోకమునకు వెళ్లెమార్గదశిక అనేదిన్నయిన రెండు మంచిపుస్తకములను ఆమెకు దయచేసెను. ఆమె ప్రేరేపణవల్ల ఆమెపెనిమిటి ఆపుస్తకములను చదివెను.

అభార్యతోకూడా దేవునిదీక్ష అతనికివచ్చెను. అయితే అతనిమనస్సు యింకా దేవునికట్టు బిట్టబడకపోయెను. అయితే అకాలమర్యాదచొప్పున అతడు మతాచారములయందు ఆసక్తిగలవాడై రోజుకు రెండుసార్లు గుడికి వెళ్లేవాడు. అతడు మునవటివలె దుష్ప్రవర్తనగలవాడై యుండేవాడు. అయినప్పటికిన్ని అతడు—యితరులవలె ప్రార్థనలను పలుకుతూ కీర్తనలను పాడుతూ గుడి, గురు, గురువస్త్రములు, ఆరాధనక్రమము మొదలుగాగల మతాచారములను వినియభయభక్తులతోటి గౌరవముచేసేవాడనని తన్నుగురించి తానువ్రాసెను.

అలాగునవుండగా వొకఆదివారము సంఘబోధకుడు సబ్బాతువారమును గురించి ప్రసంగముచేసి దేవుడు దానివిషయమై యిచ్చినఆజ్ఞను పనిచేతనైనా ఆటలచేతనైనా మీరుట చెడ్డదోషమని చూపించెను. ఆ ప్రసంగమువల్ల బస్యాయమనస్సులో చెడ్డభారము పుట్టెను. అయితే గుడి అయినతరువాత అతడు భోజనముచేసి ఆ ప్రసంగమును మరిచిపోయి తనదుష్టసహవాసులతో యెప్పటివలె ఆటలకు బైలువెళ్లెను. వారు ఆడుకొంటూ వుండగా ఆకాళము నుంచి వొకశబ్దమువచ్చినట్టు అతనికి వినబడెను. అది—నీవు నీపాపములను విడిచి ఆకాళలోకమునకు వెళ్లుదువా లేక నీపాపములను వేంటబెట్టుకొని నరకమునకు వెళ్లుదువా అని పలికెను. అందువల్ల అతడు మిక్కిలి భ్రమపడి—నేను మహాకఠినపాపిష్టుడను గనుక క్రీస్తు నన్నుక్షమించడే. అలాగైతే మిక్కిలి దురవస్థలో వున్నాను. నాపాపములను విడిచివెట్టి నాదొర్భాగ్యుడను వాటిని యింకా అనుసరించి నా దొర్భాగ్యుడనే. యేలాగైనా నాకు నాశనమే కలుగును గనుక నాపాపములు యెక్కవైతేనేమి తక్కువైతేనేమి అని అనుకొని తనబాధను నిరాకచేతనే తప్పించుకొనుటకు కోరెను.

ఒకరోజున బస్యాయ తనపొరుగువాని యింటి కిటికీయెడట తన మర్యాదచొప్పున విచ్చివాడుగా నటిస్తూ బూతులాడుతూ వున్నప్పుడు ఆ యింటి అడుమనిషి తానున్న మిక్కిలి చెడ్డదైనప్పటికిన్ని ఆమె సహా అతని

మాటలను విని చెప్పినదేమంటే—వీడు నేను జడిసి వణికేటట్టు చేసును. నేను చూచిన దుష్టులందరిలా వీడే చెడ్డబూతులాడే దుర్బుద్ధిగలవాడనిన్నీ పూరిలా వున్న పడుచువారినందరినిన్ని చెరిపివేయుటకు చాలుననిన్ని చెప్పెను. అతడు అమాట విని మిక్కిలి సిగ్గుపడి—మల్లీ చిన్నవాడనైయుండుట కోరిలిని యెందుకంటే బూతులులేకుండా మాట్లాడుట నాతండ్రిగారు నాకు నేర్పునని వ్రాసియున్నాడు. తరువాత బస్యాను బూతులాడుటమాని చాలామట్టుకు గుణపడి పది అడ్డలను గైకొనుటవల్ల రక్షణపొందుదునని అనుకొనెను. అయితే అతడు కొంతమట్టుకు మనస్సాక్షికి లోబడి బహిరంగమైన పాపకార్యములను విడిచిపెట్టినప్పటికిన్ని తనహృదయమును యింకారక్షకుడైన యేసుకు అప్పగించలేకపోయెను. అతని ప్రవర్తన చాలామట్టుకు మార్చబడినందున అతని యెరిగినవారు అతడు భక్తిగల నీతిపరుడని చెప్పుకొనేవారు. అక్రీతి అతనికి బహుసంతోషము కలుగచేసెను. అయితే ఆత్మరక్షణ పొందేనిమిత్రము తన స్వనీతి చాలునని అనుకొని యింకా యేసుక్రీస్తు విషయమైన జ్ఞానమును పొందుటలేదుగనుక ఆయనకృపయైనా ఆకృపవల్లపుట్టే విశ్వాసమైనా ఆ విశ్వాసఫలమైన నీరీక్షణయైనా అతనికి తెలిసియుండలేదు.

అలాగున తనస్వనీతియందు అతిశయపడి తన్నుతాను కొనియాడు కుంటూ వుండగా వొకరోజున అతడు తనపనిమీద బెడ్ఫోర్డ్ నే పట్టణమునకు వెళ్లి—ముగ్గురు నలుగురు బీదలైన స్త్రీలు యింటితలుపుదగ్గర యెండలా కూర్చుండి దేవునిసంబంధమైన సంగతులనుగుఱించి మాట్లాడుతూవుండుట చూచెను. ఆస్త్రీలు క్రొత్తహృదయమును గురించిన్ని దేవుడు తమహృదయములలోచేసిన కృపాక్రియనుగురించిన్ని చెడిపోయిన తమసహజస్థితి తమకు యేలాగున తెలియచేయబడెనో దానిగురించిన్ని దేవుడు ప్రభువైన యేసు క్రీస్తుయందు అగుపడిన తనప్రేమను తమకు యేలాగున విశదపరిచెనో దాని గురించిన్ని తాము యేలాగున తమస్వనీతిని ఆక్షేపించి అది కేవలము అసహ్యమైనదనిన్ని రక్షణకొరకు ధనికీమాలినదనిన్ని యెంచిరొ దానిగురించిన్ని

తాము యేయేమాటలచేతనున్న వాగ్దత్తములచేతనున్న నేదదేర్చుకొని నెప్పుది నిన్ని పాపమునకు విరోధముగా పోట్లాడుటకు సహాయమునున్న పొందిరో దానిగురించిన్ని మాట్లాడుకొనేవారు. వారు మాట్లాడుటకు సంతోషమువల్ల బలవంతము చేయబడినట్లు మాట్లాడిరని అతడు చెప్పెను.

ఆస్త్రీలు సంభాషించినసంగతులు అతనికి యెంతమాత్రమును బోధ పడలేదు గనుక తన ఆత్మస్థితి యింకా బాగా ఉండలేదని తలంచుకొని దాని గూర్చి మిక్కిలీ విచారపడుతూ బైబిలనే దేవునిగ్రంథమును చదువుటకు మొదలుబెట్టెను. అప్పుడు వేకువచుక్క అగువడెను. తెల్లవారినది. నీతి సూర్యుడు సమీపించెను. అతడు తనపాపస్థితిని తెలుసుకొని పాపజ్ఞప్తిచేతను కుంగబడి—పురుగుకంటె నీచుడనైయున్నానని అనుకొని ఆస్త్రీలవలె వుండ వలెననికొరెను. అతనిమనస్సులోపుట్టిన మొదటితెలుగు యేదంటే—క్రీస్తు యెవడో అదిన్ని ముఖ్యముగా ఆయన యీశ్వరభావకమందు సరావతార మెత్తి అగుపరిచిన సద్గుణములున్న లేటగా తెలిసియుండుటయే. అందువల్ల అతడు మిక్కిలీ నెప్పుదిపొందెనుగనుక శీఘ్రముగా చనిపోయి యేసుక్రీస్తు యొద్దికి వెళ్లవలెనని కొరెను.

అతరువాత భీకరమైన చీకటికాలము తిరిగి అతనికి వచ్చెను. అన్ని బాణములవంటి చెద్దతలంపులు విరోధిచేతను అతనిమనస్సులో పుట్టించబడెను. వాకప్పుడు యిమ్మరియోచుయూదావలె యీశ్వరభాగ్యమునిమిత్తము తన రక్షకుని అమ్మివేయుటకు భయంకరమైన శోధనలోకి వచ్చెను. మరియొకప్పుడు మిక్కిలీ బాధపడి ఆత్మత్యాగముచేసుకొనవలెనని తలంపుపుట్టెను. ఆశోధన వల్ల అతనిమనస్సు రెండుమూడుసంవత్సరములు బాధపెట్టబడెను. అప్పుడు సూర్యునికిరణములచేతను చీకటి యేలాగుపోవునో అలాగున దేవునివాక్యముల వల్ల అతని హృందయాంధకారముపోయెను. అప్పుడు అతడు సత్యమును తెలుసుకొని క్రమక్రమముగా నెప్పుదిపొందెను. దేవునివాక్యములకంటె వేరే హేతువులచేతను వచ్చిన ఆదరణయందు నమ్మిక వుంచకూడదని అతడు తన

అనుభవమువల్ల నేర్చుకొనెను. అతనికి మిక్కిలీ శుద్ధదికలుగచేసిన దేవుని వాక్యములు యేవంటే—నాకృత నీకు చాలును. నాయొద్దికి వచ్చేవాడెవడో వాని నేను యెన్నడున్ను తోలినేయును. (౨ కొరిం. ౧౨ ప. ౮ వ యోహాను. ౨ ప. ౩౨ ప.) మరిన్ని అతడు ఆలోచనచేసి—కాతన్యముగల ఆశ్చర్యమాణముకంటే దయగలసువార్త దేవునిమనస్సునున్న స్వభావమునున్న మరీ లేటగా తెలియచేసునుగదా అని అనుకొని సుఖించెను.

౧౬౫౩ సంవత్సరములో జోను బన్యాను తాను యేసుయందువుంచిన విశ్వాసమును బహిరంగముగా వొప్పుకొని ఆయనసంఘములోకి చేర్చబడెను. అయినప్పటికిన్ని అతనిమనస్సులో జరిగినకలహములు యింకా కడజేరినవి కావు. విరోధితంత్రములవల్ల అతనికి ఘోరమైనశోధనలు వచ్చెను. ఆయితే దేవునివాక్యమువల్లను అతడు వాటిని అణిచివేసెను. వొకప్పుడు అతడు తన రోగమువల్ల శీఘ్రముగా చావవచ్చునని భోచెనుగనుక—నేను దేవునియెడటికి వెళ్లుటకు సిద్ధముగా వున్నానా అని తన ఆత్మస్థితిని విమర్శించినపుడు లెక్కలేని పాపములసమూహము అతనికి జ్ఞాపకమువచ్చినందున అతడు—నేను యికను బ్రతకకూడదు, చచ్చుటకు తెగించలేననే రెండు ఆలోచనలమధ్యను మిక్కిలీ యిబ్బందిపడుతూ తనయింట్లో యిటు అటు తిరుగులాడుతూ వుండగా—యేసుక్రీస్తు యందున్న విమోచనమువల్ల ఆయనకృపచేతనే మీరు నీతిమంతులని యెంచబడుదురనేవాక్యము అతనిహృదయమునకు తగిలి మిక్కిలీ శుద్ధిని అతనికి కలుగచేసెను. అందునుగుఱించి అతడు వ్రాసినవి యేలాగంటే—ఘోరస్వప్నము కని మేలుకొనినవానివలె వుండి ఆదివ్యవాక్యమును అలకించి వొకడు దానిభావమును నాకు బోధపరిచి—ఓపావీ నీకు పాపములున్ను తప్పితములున్ను కలిగినందున నేను నీ ఆత్మను రక్షించలేనని అనుకొంటున్నావు. ఆయితే యిదుగో నాకుమారుడు నాయొద్దవున్నాడు. నేను నిన్ను చూడఁగి అతనివైపుచూచి ఆయనయందే నాకు కలిగిన మహా

సంతోషమునకు అనుగుణ్యముగా నీయెడల నడించుదుననినాలో చెప్పినట్లే నాకు వివరమైనది.

మరికొంత కాలమైనతరువాత బన్యాను అతని యెరిగినవారందరి దృష్టికి ఘనతపహించిన నీలిపరుడై తానే క్రీస్తునువార్తను ప్రకటించుటకు మొదలు బెట్టెను. అయితే ౧౬౬౦ సంవత్సరమున యింగ్లాండురాజైన చార్లెసున్ను అతనిమంత్రులున్ను యేకీభవించి ఆదేశస్థులందరున్ను తమతాత్పర్యములు యేలా గున వున్నప్పటికిన్ని సకాఢు స్థాపించినరీతిగానే దేవుని ఆరాధించవలెను. లేకుంటే బహిరంగముగా దేవుని ఆరాధించకూడదనిన్ని క్రీస్తునువార్తను ప్రకటించకూడదనిన్ని నిర్ణయించిరిగనుక అనేకులైన మంచిబోధకులు, మనుష్యులు యేమిసెలవిచ్చినప్పటికిన్ని దేవుని మాటవిని ఆయననే సేవించవలెనని నమ్ముకొని ఆ అధికారులసెలవు చొప్పున మిక్కిలి హింసనుపొందిరి. వారిలో జోను బన్యాను వొకడు. ౧౬౬౦ సం॥ నవంబరునెల ౧౨ రేదీని అతడు— నీవు దేవుని కుమారునియందు విశ్వాసముంచయున్నావా అనేవాక్యమునుపట్టి ప్రసంగముచేయబోతూవున్నప్పుడు వొకమాజిస్ట్రాటు ఆసంగతినివిని, బన్యానుశుభపట్టుకొని తనయెడటికి అతని తెచ్చుటకు సెలవిచ్చెను. అతరువాత న్యాయాధిపతి విమర్శచేసి—అతనిచూచి—నీతీర్పును వినుము. నీవు తిరిగి చెరసాలలోకి తీసుకొనిపోబడి ఆక్కడ మూడునెలలు వుండవలెను. అతరువాత నీవు ప్రసంగముచేయుట మాని దేవుని ఆరాధన వినుటకు గుడికివెళ్లుటకు నమ్మలించకపోలే యీదేశములోనుంచి వెలివేయబడవలెను. అతరువాత రాజు సెలవులేకుండా నీవు మళ్లీ యారాజ్యములో కనుబడినట్లయితే నీవు పురిషీయ బడవలెనని పలికెను. అందుకు యాశూరుడైనక్రైస్తవుడు—సరి. యీవేళను నేను ఖైదులోనుంచి విడుదలపొందితే దేవునిసహాయముచేతను రేపు మళ్లీ క్రీస్తునువార్తను ప్రకటించునని పలికెను.

కాబట్టి అతడు తనభార్యనున్ను తననలుగురుపిల్లలనున్ను విడిచి చెరసాలలోకి వెళ్లవలెనని సకాఢు సెలవైనదిగనుక అతడు తనకుదొరికిన రక్షణ

మార్గమును యితరులకు తెలియజేసినందుచేతనే ఆమంచికై నవ్వుడు ౧౨ సంవత్సరములు ఖైదులో వుండెను. ఆయితే అతడు—“ప్రభువు స్తుతించబడును గాక. నాదీనాత్వలో జీవునిసమాధానముగలవాడనై చెరసాలలోకి వెళ్లితినిని అనినను.

జోను బన్యాను గుహపంటిచెరసాలలో వున్నప్పుడు కొన్ని మంచి గ్రంథములను రచించెను. ఆయితే The Pilgrim's Progress అనే యీ యాత్రికుని ప్రయాణమే వాటిలో మిక్కిలీ శ్రేష్ఠమైనదిన్ని వుపయోగమైనది న్నయినది. యిది ౨౬ భాషలలో తరుజామాచేయబడియున్నది. అతడు విడిపించబడినతరువాత అతడు యింకా ౧౬ సంవత్సరములు బ్రిటికి జీవనము కొరకు పనిచేస్తూ నువార్తను ప్రకటిస్తూ వుండేవాడు. బహువిద్యగలవారు అతని ప్రసంగములను వినుటకు గుడికి వెళ్లిరి. వారిలో కొను ఓయెను అనేవాడొకడు. రాజుగారు విస్తారవిద్యగల అతనితో మాట్లాడుతూ—బహువిద్యగలనివు వాకకంచరపనివాడు ప్రసంగముచేయుట వినవెట్లట ఆశ్చర్యమని అన్నప్పుడు అతడు—ఆకంచరవానివలె ప్రసంగముచేసే సమర్థతకు నానమస్తు విద్యను యిచ్చివేతునని పలికెను.

జోనుబన్యాను తనప్రభువైన యేసుయొద్దకి వెళ్లవలసినకాలము వచ్చెను. అతనిపిలుచుటకు వచ్చినదూత జ్వరము. అప్పుడు ఆయన క్రీస్తు మూలముగానే రక్షణకలుగునని దృఢముగా నమ్మి తనమంచముయొద్ద నిలిచిన వానిని చూచి—నేను మనప్రభువైన యేసుక్రీస్తుతండ్రయొద్దకి వెళ్లుతున్నాను. ఆయన తన క్రీస్తుతుడైనకుమారుని మధ్యస్థమువల్ల పాపిలైన నన్ను చేచుకొనునని నిస్సందేహముగా నమ్ముతున్నాను. అక్కడ దీర్ఘకాలము కాకమునుపు మనము మళ్లి కలుసుకొని సూతనకీర్తనపాడుతూ యుగయుగాలకు నిత్యమున్ను సుఖముగా వుందుమని నిరీక్షిస్తున్నాను. ఆమేనని పలికెను. ఆలాగున ఆయన ౬౦ సంవత్సరములుగలవాడై ౧౬౮౮ సం॥

అగస్త్యుల ౧౨ తేదీని చనిపోయి లాండన్ నేపట్టణముయందలి (Bunhill Fields) బన్ హిల్స్ నే పొలములో పాతివెట్టబడెను.

స్వప్న సాదృశ్యరీతిగా రచించబడిన యాత్రికుని ప్రయాణము.

ఈలాకమనే అరణ్యమందు నేను నడుస్తూవున్నప్పుడు నేనుగుహ యున్న వాకచోటున దిగి, అక్కడనిద్రించుటకు పండుకొంటిని. నేను నిద్రిస్తూవుండగా వాకకలగంటిని. నాకలలో చినిగినబట్టలుకలిగి తనయింటికి విముఖుడైయున్న వాకమనస్సుడు వాకచోటున నిలిచి యుండుట చూచి తిని. అతనిచేతిలో వాకపుస్తకమున్ను అతనివీపున వాకభారమున్ను వుండెను. అతడు ఆపుస్తకమును విప్పి చదివెను. అతడు చదువుతూ వున్నప్పుడు అతడు కన్నీరు విడుస్తూ వణుకుతూ వుండుట చూచితిని. అంతలో అతడు అది భరించలేక—నేనేమిచేతునని యేడుస్తూ వడిగా మొరబెట్టెను.

అస్థితిలో అతడు తనయింటికివెల్లి తనభార్యయున్న పిల్లలున్ను తన వ్యసనమును చూడకూడదని అనుకొని తనవల్లనైనంతవట్టుకు తనలో తాను దాని యిముడ్చుకొనెను. అయితే అతనికి శ్రమవిస్తరించినందున బహు కాలము పూరకుండలేకపోయెను. కాబట్టి అతడు తనభార్యకున్న పిల్లలకున్న తనమనస్సును విప్పి వారిలో పలుకుటకు మొదలుబెట్టెను.

౬ కైఫియ్యతులు.

పితాపురము కైఫియ్యతు.

Local Records Vol XIX P. 46.

కైఫియ్యతునువుంజే జల్లూరుపరగణే ప్రోలునాడుతాలూకే
పితావూరు.

త్రిలింగమధ్యస్థమైన ఆంధ్రదేశమునందు దాక్షరామమహాస్థము నకు యీశాన్యభాగమునందు యోజనద్వయం పరిమిత స్థలమున ప్రోల్నాటి శిమకు అణుకువ అయిన భూమియందు పూర్వమున బిలహుడు అనే జయన రాజు రాజర్కము చేస్తూవున్నప్పుడు వకపట్నము నిర్మాణముచేళి జయహుకు అగ్రహారముగాను యిచ్చి అక్కడ జయనదైవములుగా విగ్రహాలు శిలలు చేయించి ప్రతిష్ఠచేయించినారు. తరువాతను ఆపట్నము చూడగలందులకై ప్రభువు వచ్చినప్పుడు వీధిని రాజమార్గమునుంచి చతురంగబలమును కూడు కుని రాజు వెళ్లేటప్పుడు ఆపురశ్రీలు అంతా ప్రభువుపై శేషలు చల్లిరి. ఆప్పుడు ఆపట్టణమునకు జల్లూరు అని నామం చేసిరి. తరువాతను బహుకాల మువరకున్నూ ఆపట్టణమునందు సుఖజీవనము చేస్తూవుండురు.

యీనల చంద్రవంశపురాజులు ఆంధ్రదేశము యేలినవివరములు చంద్రవంశమునకు భూషణములుగా సర్వోత్కృష్టవర్తి అయినపుషపండిన్ని విచిత్రవీరుడు అనే మహారాజుకు కొమారుడైనపుషపండిన్ని పొందురాజు. ఆయన సంతతినారు అజాకానుడు మొదలుగాగల ప్రశిద్ధి పురుషులు యాత్రై

తొమ్మిదిమందిరాజులు గలిగించినప్పటిను అవశమునందు విజయాదిత్యుడు అనే మహావీరుడున్నా అత్యంతపరాక్రమశాలిన్ని అయినపువంటి రాజు. స్వభుజాబలిమిచాత శత్రురాజులను ఆక్రమించేటి పౌరుషయంకలిగిన వాడున్నా పుట్టి-అయ్య త్రిలోచనపల్లవమహారాజు అనే అయ్య బళ్ళమ రాజ్యమునందు మధ్యరాష్ట్రమున ప్రభుత్వము చేస్తూవుండగాను ఆ త్రిలోచన పల్లభుణ్ణి సాధించవలెనని సమస్తసామగ్రి కూర్చుకుని చతురంగబలసమేతుండై కదలిపోయి మధ్యరాష్ట్రమునందున త్రిలోచనపల్లవమహారాజుతోటి యుద్ధము చేసినంతలోను ఆయుధములోను దైవబలము చాలకను విజయాదిత్య మహారాజు దైవగతిని పొందెను.

అదివరకు విజయాదిత్యమహారాజుయొక్క ధర్మపత్ని అయినపువంటి మహాదేవి అదివర్కు ఆరుమాసములు గర్భిణి అయివుండి ముడివేము అనే అగ్రహారమునకు పోయి ఆయగ్రహారమందు నివాసముచేసుకుని వుండేటి విష్ణుభట్టు సోమయాజి అనే బ్రాహ్మడివల్లనుండి పుత్రికాప్రాయముగా సంరక్షణ చాయబడి నవమాసం పూర్ణం అయినతరువాతను కుమారుణ్ణి కనెను. అవిష్ణు వర్ధనుడు విష్ణుభట్టసోమయాజివల్లను నివర్తించబడినటువంటి జాతకర్తాది క్రియలు కలిగినవాడై వర్ధమానమును పొందుతూవుండి సంప్రాప్తతయవ్వనుడై తల్లియొక్క ముఖవచనములవల్లనుండి గతమైనపువంటి యావద్వృత్తాంత మున్నూ తెలియబడి తరువాతను ఆయగ్రహారము విడిచి అక్కడనుంచి చాళుక్యగిరి అనే పర్వతమునకు పోయి అక్కడ స్వయంవ్యక్తమైనపువంటి నందు భగవతీ అనే మహాదేవిని ఆరాధించి కుమారసారాయణభగవానుల నున్న మాతృగణమునున్న తృప్తిపొందించి ఆయొక్క మహాప్రసాదమువల్ల నుండి స్వేతాతపత్రంశంఖము పంచమహాశబ్దము అలీకీతనము ప్రథక్కవర హలాంభనమున్ను పించమున్ను కుంతమున్ను మకరతోరణమున్ను మొదలైనవి మహాసామ్రాజ్యునివైనములను గ్రహించి అక్కడనుంచి కదలివచ్చి త్రిలోచన పల్లవవంశస్తుడైన రాజును జయించి నమస్తమైన రాజ్యమున్ను స్వభుజాబలము

చాతను అప్రతిహతముగా పరిపాలనచేసినవాడాయనూ అయ్యకొమారుడు విజయాదిత్యుడు అయ్యకొమారుడు కులకేళి అనే అయ్య సమస్తధర్మములున్న జరిగిస్తూ ప్రజపరిపాలనచేసెను. అయ్యకొమారుడు కీర్తివర్తి అనే అయ్య మహాధర్మవర్ధిని రాజ్యభారము యేలినాడు. ఆయనకు సత్యాశ్రయ వల్ల భేంద్రుడు కుబ్జవిష్ణువర్ధనమహారాజు అనేవారు యిద్దరు కొమారులు కలిగినారు. అందు జ్యేష్ఠుడు అయిన సత్యాశ్రయవల్ల భేంద్రుడు కుంతలిదేశమునకు రాజైపోయెను.

యాయ్య తమ్ముడైన కుబ్జవిష్ణుమహారాజు అశ్వమేధయాగము చేసినాడు. తదవ భృతస్సానము వలన పవిత్రమైన శరీరము కలిగినవాడై వేంగి దేశమునకు రాజై వడ్డనిమిది సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసినాడు.

యాయ్యకు జయసింహమహారాజు యిందరాజు అనేవారు యిద్దరు కొమారులు కలిగినారు. అందుకు జయసింహమహారాజు పిత్రేయమైనపువంటి వేంగిదేశమునకు అధిపతి అయి ముచ్చైమూడుసంవత్సరములు రాజ్యము యేలెను. అటుపిమ్మటను యాయ్య తమ్ముడైన ఇందరాజు వేంగిదేశమునకు అధిపతి అయి ఆరునొక్కదినము రాజ్యము యేలెను. తరువాతను యాయ్య కొమారులు విష్ణువర్ధనమహారాజు పిత్రేయమైన సింహాసనమునందు అధివశించి తొమ్మిదిసంవత్సరములు వేంగిదేశము ప్రభుత్వముచేసినాడు.

యాయ్యకు మంగియువరాజు అనేకుమారుడు కల్గివుండి పిత్రేయమైన సింహాసనమునందు అధివశించి మహాధర్మముగాను వేంగిదేశము యేలినాడు. యాయ్య రాజర్కము యిరువై అయిదుసంవత్సరములు జరిగినది. తదనంత మందు యామంగియువరాజు కొమారుడు జయసింహవల్లభమహారాజు అనే అయ్య పిత్రేయమైన శింహాసనమునందు అధివశించి వేంగిదేశము పదమూడు సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసినాడు తరువాతను విష్ణువర్ధనమహారాజు ముచ్చైయారు సంవత్సరములు వేంగిదేశము రాజర్కము చేసినాడు. అటు పిమ్మటను అయ్యకొమారుడు విజయాదిత్యమహారాజు వడ్డనిమిదిసంవత్సరములు

వేంగిదేశము ప్రభుత్వము చేసినాడు. తరువాతను ఆయ్యకొమారుడు విష్ణు వధానమహారాజులు ముప్పైయారు సంవత్సరములు పితృత్వమైన సింహాసనమందు అధివసించి రాజ్యము యేలినాడు । తదనంతరమునందు । యాయ్యకొమారుడు నరేంద్రుడు పితృత్వమైన సింహాసనమందు అధివసించి రాజ్యము విలినాడు.

తదనంతరమునందు యాయ్యకొమారుడు నరేంద్రుడు పితృత్వమైన సింహాసనమున అధివసించి వేంగిదేశము నలుభైసంవత్సరముల పర్యంతము వేంగిదేశమునకు అధిపత్యం చేసి వేంగిదేశమునకు యైన గ్రామాంత్రాలలోను అనేకముగా యాశ్వర దేవాలయములున్న విష్ణు దేవాలయములున్న కట్టించి ప్రతిష్ఠలు చేయిస్తూ వచ్చినారు నరేంద్ర మహారాజు రాజనరేంద్ర పురమనే పట్నముయందు శోటలు కట్టించి అక్కడ శింహాసనారూఢుండై వుండగాను రాజ్యము యేలుచువున్న సమయమునందు ఆయనకు రత్నాంగి చిత్రాంగి అనే వారు పుభయులు భార్యలు । ఆ మహారాజు పుత్రసంతానార్థమై బహుగా దేవతారాధనచేసి అనేక స్త్రీలను యాశ్వరదేవాలయమున్న శ్రీవిష్ణు దేవాలయమున్న కంట్టించి ప్రతిష్ఠలు చేయించి అనేకముగా తటాకము మొదలు గాగల ధర్మసంతానంబులు ప్రతిష్ఠించిరి. అటుతరువాతను ఆయ్యకు శ్రీవృత్తి భార్య అయ్యి రత్నాంగియందు సారంగధరదనిన్ని విష్ణువర్ధనుడు అన్నిన్ని యిద్దరు కొమార్లు కలిగినారు అందు శ్రీవృత్తి అయ్యి సారంగధరుడు మహా సౌందర్యవంతుడున్న సంప్రాప్తయవ్వనుడై వుండి వక పాపురమును పెంచి ఆపాపురముతోటి వినోదముగా ఆటలాడుతూ వుండేవాడు. వకనాటి కాలమునందున సారంగధరుడి చేతిమీద పాపురముపోయి చిత్రాంగి నగరి మేడమీదను న్నాతను. ఆపాపురమునను చిత్రాంగి పట్టుకుని దాచినది. ఆపాపురమును గురించి సారంగధరుడు చిత్రాంగి మేడలోనికి వెళ్లినంతలో ఆయన సారంగధరునియొక్క రూపయవ్వనవిలాస విశ్రమములు చూచి మదనమాయా మోహతురాలై కొమారుడని ఎగ్గు విచారింపక చిత్రాంగి సారంగధరుణ్ని నిరో

ధించెను. అందుకు సారంగధరుడు అంగీకరించక యీలాగంటి ద్రోహచింత
 నకు యేలాగున తోచెను అని పింతల్లి అయ్యి చిత్రాంగిని బహు నింద్యచేసి
 ఆ మేడలోనుంచి వెలవలకి లేచిపోయిన వాడాయన. తరువాత చిత్రాంగి
 బహు చింతాక్రాంతురాలై రాజు వచ్చేవరకు మిక్కిలి చిన్నతను పొంది
 వుండగాను రాజు ఆనేకవిధములచాత లాలించి యందునిమిత్తముచాతను
 యీప్రకారము ఖిన్నురాలవై వున్నావు అని అడుగగాను రాజుతో చిత్రాంగి
 చెప్పినమాట. నీ పెద్దభార్య కుమారుడు అయినటువంటి సారంగధరుడు నేను
 పింతల్లిని అని విచారించక నలి విడిచి యవ్వన గర్వంచాత కామాంధకార
 ముగ్గుడై నీవు నానగరున లేకుండా చూచి నామేడకు వచ్చి నేను నీకు
 తల్లిని నీకిది వుచితము కాదని మందలిస్తూ వుండగానున్నా నాపలుకు ఆల
 కించక బలత్కారముచాత నాపలివ్రతాభంగము చాయడాయన్ను సంక
 ల్పించినాడు అసమయమునందు నేనైతే దేహత్యాగం చాయవలెననే
 నిష్కర్మ చేసుకుంటిని. అయితే మీదర్శనముచేతే కలవు పుచ్చుకుని తరువాత
 యీవృత్తాంతము విన్నవించేతే నిమిత్తము అగపరచి దేహత్యాగం చాయ
 వలెనని యిదివరకు నజీవురాలను అయి నిలిచివుంటిని. యీవృత్తాంతము
 మీతో మనవిచేశినాను. యిటమీదను అనుజ్ఞ దయచేసిస్తే దేహం చాలి
 న్నున్నాను. గాని యీలాగంటి లాభువమున పొంది యేమని జీవించను అని
 మిక్కిలి దుఃఖిపడినంతట్లో రాజు చాలాదూరము విచారించి విమళకావల్లి
 సత్యం అసత్యము రెండు విధజయన చాయలేక అక్కడనుంచి బహుకోపం
 వచ్చినవాడై రాజు కచ్చేరిలో వచ్చి ఆస్థానమునందు కూర్చుండి మంత్రుల
 నున్న పెద్దలైనవారినిన్నీ పిలుపించి మాతృద్రోహికి ప్రాయశ్చిత్తము ఏమి
 అని అడుగగాను వారు చెప్పినమాటలు అరణ్య మధ్యమునందు వుదకములేని
 వ్రళములో కాట్లచేతులు కొట్టింది విడిచిపెట్టవలెనని చెప్పుగాను ఆమాటలు
 విశ్వసించి రాజు తన పట్నములోవుండే తలవర్లను పిలుపించి తనకొమారు
 డైన సారంగధరుడు కామాంధకారముచేతను పింతల్లి అయిన చిత్రాంగిని

బలాత్కారముగా పట్టబోయినాడు. అదిగనుక యీ ద్రోహిని మీరు తీసుకునిపోయి అరణ్యమధ్యమునందు వుదకంలేని స్తలములోను కాట్లచేతులు నర్కి అక్కడ విడిచి వేళిరమ్మని ఆశ్వాపించగా ఆశ్రుకారముగా తలవద్దు సారంగధరున్ని పట్టుకునిపోయి అరణ్యమధ్యమందు కాట్ల చేతులు నర్కి ఆచిన్నవాణ్ణి అక్కడ విడిచివేసి తలవద్దు ఆనమిబమైన పొదల మరుగువుండి ఆచిన్నవాడిముఖతః యేమి వాక్యము వినబడుతున్నవో విని పోవలసినది అని తలంచి పొంచివుండగాను సారంగధరుడు తన శరీరవేధకు సహించలేక బహుదుఖపడుతూ వుండగా ఆనమయమునందు ఆకాశవాణి ప్రసన్నమై సారంగధరుడుతో పలికిన వాక్యము యేమంటే వోయి రాజకుమారుడా యందుకు దుఖపడతావు పూర్వజన్మగించితమైన నీదోషమంతా యిక్కడికి నివర్తి అయ్యిది అదియెట్టిదని అడిగిలివాయనా చెప్పుతున్నాను వినుమును—

పూర్వమునందు కోకాంబ పురమనేది పకపట్టణముకలదు. ఆపట్టణము యేలేవాడు దవళచంద్రుడు అనేరాజు కలదు. ఆరాజుకు యేడుగురు భార్యలు కలరు. అందులో ఒక ఆమెపేరు భువనసుందరీ. ఆమెయందు రాజా మిక్కిలి అనురాగం కలిగి వుంటూ వుండునూ ఆరాజువద్దను సుమంతుడు జయంతుడు అనేవారు యిద్దరు బ్రాహ్మణులు ప్రధానులు అయివుండిరి. ఆపుధయులలోను సుమంతుడియందు రాజుకు మిక్కిలి అనుగ్రహంకలిగి వుండడమువల్లను సుమంతుడు అయిశ్వర్యవంతుడై వుండేవాడు. ఆయననుచూచి నహించలేక జయంతుడు విరోధం తలుస్తూ వుండేవాడు. పకనాటికాలమందు జయంతుడు సుమంతునికి కీడు చేయవలయునని నంకల్పించి రాజు నగరిలో భువనసుందరి అనే రాజుభార్యవద్ద పువచారముచేస్తూ వున్నదాకీదాన్ని పిలిపించి బహువిధముల విహితంచేకీ నాకు ఒకమేలు అయ్యేకార్యం నీవు సానుకూలము చాయవలసినది అని ఒడంపరచి చాలా కట్నం కానుకలు యిచ్చి సుమంతుడుయొక్క పాదుకలు యేలాగునైనా నంగ్రణంబుకొనిపోయి రాజు భార్యఅయిన భువనసుందరీ మేడలో ఆయన్ను పవ్వళించే మంచముకింద వుంచ

మని చెప్పుగా అది మంచిది ఆప్రకారం చేస్తానని దానినేర్పుచాత సమయం కనిపెట్టి సుమంతుడుయొక్క పాడుకలు సంగ్రహించి తీసుకొనిపోయి భువనసుందరి అనేరాజుభార్య పయండే మంచము దిగువనువుంచి వచ్చినది. అటుతరువాతను దవళచంద్రుడు అనేరాజు భువనసుందరిమేడలోకివచ్చి యిచ్చానిలాసముగా కొంతకాలపు ప్రాద్దుగడసినతరువాత పాస్సుమంచము క్రిందనువున్న పావాలు చూచి ఆపావాలు యక్కడివి అని అడిగెను. భువన సుందరివిని తాను యరగనని చెప్పినది. ఆమాట విని రాజు ఆపావాలు తనవి కావని తెలిశి అన్యులపావాలు ఆమేడలోకి రావలసిన కారణములేదని యోచనచేళి ఆమెయందు వకద్రోహము ఆపాధించి ఆపావాలు పట్టించు తుని ఆస్థానమండపమున వచ్చి కూర్చుండి డెబ్బైరెండు వినియోగములవారి నిన్ని సమక్షమానిశి రప్పించి ఆపట్నములొవుండే వడ్డంగులుపిలుపించి నగ రులొసుంచి తెచ్చినపావాలు అగవరచి యీపావాలు యెవరివి అని అడు గగా వడ్డంగులుచూచి యివి సుమంతుడివి అని చెప్పిరి. రాజుకు అప్పుడు చాలా కోపమువచ్చి సుమంతునివైపునచూచి నీపావాలు నగరిలో పాసుపు మంచము కిందకు రావలసిన నిమిత్తము యేమని అడుగగా ఆయన నిట్టూర్పు నిగుడ్చి తలవొంచుకుని నిరహేతుకముగా యీలాగంటి అపవాదం వచ్చెను గదా అని బహు విశ్లేషించాత వున్నరాజు ఆయాస్థానములో వున్న పెద్దలను చూచి మాత్రుద్రోహికి ప్రాయశ్చిత్తము యేమని అడుగగా వారువిని అరణ్య మునకు అంపించి కాట్లచేతులు నరికించి విడిచిపెట్టవలసినది అని కలవు యిచ్చిరి. రాజు ఆప్రకారముగాను తలవర్లను పిలువనంపించి కలవు యివ్వగా వారు విచ్చుకత్తులతోటి సుమంతున్ని తీసుకొనిపోయి అరణ్యములో వుదకము లేని వృక్షములో కాట్లచేతులు నరికివచ్చిరి. ఆనిమిత్తమువల్లనుండి సుమంతుడు రాజరాజై పుట్టెను. జయంతుడు నీవై పుట్టినావు. నాటి దుష్కృతము నేటి కాలమునందు నీకు అనుభవములొవచ్చినది. కాబట్టి యిక్కడితో నీయందు వుండే దోషము పరిహారము అయ్యిది. యిటమీద శుభం కాగలదు అనిచెప్పి

అకాశవాణి అదృశ్యమైపోయెను. అవాక్యములు పాదలమాటున వుండి పొందిన తలవద్దనిని యావృతాంతము అంతా తెలికివచ్చి చెప్పగా రాజు బహు చిత్తవిశేషమున పొంది ఆరాగంతి నిరపరాధి అయ్యి కొమారుణ్ణి విచారణకాయక దుర్బాధురాలు అయ్యి చిత్రాంగిమాట విని చంపిస్తాని అని చాల దుఖిపడి అప్పుడు చిత్రాంగిని వుప్పుపాతరలో వేయించి చంపించి నాడట.

తదనంతరమందు ఈరాజరాజుకొమారుడు రాజేంద్రచోళుడు వేంగి దేశమునకు అధిపతిఅయి పదిహేనుసంవత్సరములు రాజర్కిము చేశినాడు. తరువాతను యాయ్దు కొమారుడు విక్రమచోళ మహారాజు అయ్యు వేంగి దేశము ప్రభుత్వముచేళి రాజ్యము యేలినాడు. అయ్యు తదనంతరమునందున యారాజును జ్ఞాతి అయ్యి చేత రాజు అనే అయ్యు అయ్యు భార్యపేరు గంగ మాంబ అయ్యును వినులాదిత్యుడు అనే కొమారుడు కలిగినాడు. అయ్యు భార్య విజయమహాదేవి. వారికి మల్లపదేవచక్రవర్తి అనేకొమారుడు కలిగి అయ్యు యిరువైరెండుసంవత్సరముల పయిస్సు కలిగిన వాడైవుండి వేంగి దేశమునకు రాజై ప్రభుత్వం చేశినాడు. అయ్యు పట్టాభిషేక కాలమునను కాలివాహన శకవరుషములు 1120 అగునేటి కాలయుక్తి నామసంవత్సర జేష్ఠ బ ౧౦ అదివారం నాడు యీ జల్లూరు గ్రామాన్ని పశ్చిమం అయిదుక్రోసుల దూర ముననువున్న గుడివాడా గ్రామము శ్రీ సితాపురమున శ్రీకుంఠీమాధవస్వామికి భోగరాగాదులకుగాను సర్వమాన్యముగా యిచ్చినారు. తరువాతను అన్నలదేవు అనేరాజు అఖండగోదావరి తీరము మొదలుకొని తూర్పున కొనపరియంత మున్న దేశానుక్ర అధిపతిఅయి రాజ్యము యేలుచూసుండి సితాపురమునకు పశ్చిమం మూడున్నర అనుడ దూరాన వున్న శ్రీ లక్ష్మీనరసింహమూర్తియొక్క నివాస గృహమైనటువంటి కొరుకొండకు వుత్తరభాగమునందు రెండుక్రోసులదూర మునను పూర్వమున రాజనరేంద్రుడు కట్టించిన కోట కిద్దేశ్వరం ఆగ్రహారం వద్దను విస్తారమైనకోటలు కట్టించుకుని అక్కడ నివాసముగా వుండి ప్రభు

త్వము చేస్తువుండిరి. అయ్య యేలుబడిలోనను భూమిపొలకకు గడ ప్రయాణము యేరుపాటు చేశినారు-యాయ్ తొమ్మిది సంవత్సరములు ప్రభుత్వము చేసెను. తరువాతనూ కాకత ప్రతాప రుద్ర దేవ మహారాజులుగారు ఆంధ్ర దేశ ప్రభుత్వము చేస్తూ వారితట్టుననుంచి పెదమల్లిదేవరాజు, చినమల్లిదేవ రాజు అనే వారలును పుభయులును అన్నలదేవుని యేలే దేశాన్ని అధి పత్యము ఇచ్చి వుంచి అప్పుడు కాకత ప్రతాపరుద్ర దేవ మహారాజులు ఆజ్ఞ వల్లనుండి పెదమల్లిదేవరాజు చినమల్లిదేవరాజు పుభయులన్ను బెండపూడి అనే గ్రామమువద్దను కొండలు అనరాచేసి విస్తారమయ్యి దుర్గము కట్టించి కొన్నాళ్లు ఆదుర్గములో నివాసముగా నైన్యముతోకూడా వుండి గోదావరి తీరమయ్యి రాజమహేంద్రవరము మొదలుకొని తూర్పున శోనపరియంత మున్ను ప్రభుత్వముచేసినారు. తరువాతను రెడ్లవారు అనే కొండవీటి నివాసు లయ్యి కూద్యలు కూనమనాయకుడు అనే అయ్య కొరుకొండ పట్నముయందు ప్రభుత్వముచేస్తూ యుండి యీ యిట్లూరుగ్రామానికి పశ్చిమం బైపున పూర్వపుది రాజనరేంద్రుడు ప్రతిష్ఠ చేయించినది యీశ్వరుని ఆలయం పకటి సిధిలమై యుండగాను ఆదేవాలయము జీర్ణోద్ధారముచేయించి దేముడికి 20 భూమి చీకటియేరు లక్కపొలంలాను యిప్పించినారు; తరువాతను అయ్య కొమారుడు మువ్వడినాయకుడు పితృమయిన దేశమునకు అధిపతి అయి చాంగలనాడు మొదలైన దేశమునకు అధిపతి అయి చాంగలనాడు మొదలైనదేశము పాలనచేసినాడు. యీరెడ్లవారి తరువాతను వారి సమంధీకులే కోటమరెడ్డి వేమారెడ్డి అనే అయ్య బహుప్రశిధి పురుషుడై యీప్రాంత్య మైనదేశము ప్రభుత్వముచేస్తూ వుండెను. అయ్య తరువాతను అయ్య కొమారుడు మారారెడ్డి అయ్య కొమారుడు కాటమరెడ్డి; అయ్య కుమారుడు వేమారెడ్డి యీవేమారెడ్డి అందరికీ నగరశింహాసనాధీశ్వరుడైన శ్రీ కొమరాద్రిరెడ్డిగారికి నాత్తుడుగా గోదావరిపుభయతీరములైన దేశము యేలుచు వుండెను. యీ వేమారెడ్డిగారి యేలుబడిలోను ప్రోలునాడు కాకినాడు కలపాకనాడు యీ

మూడున్న మట్టిసిల్లివారు అనేకప్పువారికి జమీదారి కాయముచేసినందున
 వారికింద జరుగుతూవుండేది అప్పుడు యీజిల్లారు గ్రామము ప్రాలునాడు
 నీమలూకి చెల్లుతూ వుండేది. తరువాతను మట్టిసిల్లివారు వారిలోవారికి విరో-
 ధమువచ్చి యేడుగురు అన్నతమ్ములు కత్తులతో నరుకులాడి చచ్చిపోయి
 నారు. తరువాతను పోగా మిగిలినవారివల్ల తాలూకాపని నిర్వాహకము
 కాకపోయివున్నందువల్లను వారికి ఆక్కరలేకుండా చేళి చిట్టిడివారు అనే
 నెలమవారికి వైసవ్రాసేన కాకినాడు కలపాకనాడు ప్రాలునాడు యీమూడు
 కీమలున్న జమీదారీగాను కాయముచేళి చిట్టిడి ధర్మారాయనింగారికి యిచ్చి
 నారు. తరువాతను ఆయి కొమాళ్లు వెంగన్నగారు వెంగన్నగారితమ్ముడు
 సూరయ్యారాయనింగారు తరువాతను వెంగన్నగారి కొమాళ్లు తమ్మున్న
 గారు తరువాతను ఆయి కొమారులు రామారాయనింగారు దొరతనము
 చేస్తూ వుండిరి. ఆయి కు పుత్రసంతతిలేనందుచాతను మేనఅల్లుళ్లు ఆయి
 రావుతెనుగురాయనింగార్ని వద్దవుంచుకుని వుండిరి అదివరకు దొవలతు దక్క-
 నుకు సులతాను అబ్దుల్ హాసను కుదుబను ముల్కుగారికి ఆయను గన్ను-
 తాలూకానుగురించి ప్రైకము పాలికెలు బాకివుంటే అందుకు వాయిదా
 పాయిదాలు చేసుకుని ఆవాయిదాల్కు రావుతెనుగురాయనింగార్ని బామీను
 ఇస్తూ వచ్చి యీర్రాజుకారము చిట్టిడి రామారాయనింగారు దొరతనం చేస్తూ
 వుండిరి. రావుతెనుగురాయనింగార్ని మాధవరావు వెంకటపతిరావు చిన్నా
 రావు చంద్రారావు జగ్గారావు వెంకటక్రిష్ణారావు రంగశాయిరావు యీ ఆరు
 న్నొక్కరు కొమాళ్లు. వీరు చిట్టిడివారి స్థములూ క్యామనకోట గ్రామములూ
 గృహాలు కట్టుకొని వుండేవారు. యీయేడుగురిలోనున్న వెంకటక్రిష్ణ
 రాయనింగారు గోలకొండలో సులతాను అబ్దులిహాసను కుదుబనుముల్కుగారి
 తావున రెండువేలమందితోటి సరదారీ కొలువు కొలుస్తూ వుండేవారు.
 వెంకటకృష్ణారాయనింగార్ని దేహములూ స్వస్థములేక మూడు నెలలకు
 కలవు పుచ్చుకుని యింటికివచ్చిరి. యిక్కడ ఆయిదుమాసముల పరియంతము

నిలిచినారు. వాయిదా మిగిలినందున ఆయన గోలకొండవెళ్లి ఖావండు దర్శనం చేశాడని మూడునెలలకు కలవు పుచ్చుకుని మా అన్నగారు కాద్య మతో యింటికివచ్చిరి. యీ అయిదుమానములు అతిక్రమించినది. ఆయన దేహస్థితి యేలాగు వున్నది యేమి అని అవసర్యభావచాత అడుగగా ఆ మాటలు కోపంచాత మిగలనాడినట్టుగా బాకున పొడుచుకొని దేహం చాలించినారు. అందుమీద ఖావండు వెంకటక్రిష్ణారాయనింగారిని హుజూర్కి పిలవనంపించిరి. యిక్కడ రావుతెనుగురాయనింగారు శ్రీజగన్నాథం యాత్రకు వెళ్లి అక్కడను కాలము అయిపోయిరి. చిట్టినిడి రామారాయనింగారు చామర్లకోటలో కాలము అయిరి. వెంకటకృష్ణారాయనింగారు గోలకొండకుపోయి ఖావండుదర్శనము అయ్యితరువాతను నిండా సన్నాసము చేశి మేముయితే మరేమీ మోతాదు మిగిలినజబాబు సవాలన నడిపించలేదా. మేము కుకలప్రశ్న అడిగినంతలో మీతమ్ములు వేరే అర్థము చేసుకుని దేహము చాలించినారు. ఆయన గరఫ్తారి ఆరీతిని వున్నది. యెవరు యేమి చేసేరు. యిప్పుడి చిట్టినిడి రామారావుదేహం చాలించినారు గన్ను కాకినాడు ప్రాంతాదు కలపాకనాడు తాలూకాలు మూడున్ను మీఠరం చేయిస్తున్నాము మీకు వసతి చెప్పుతున్నాము జమీదారీ నడిచేలాగునూ నాలుగువేలరాజువకు ముజరా ఉండచెప్పి మీకు కాయం బేరీజు మొక ర్రు చేయిస్తున్నాము. దివాణపు వైకం యిచ్చుకుని మీవసతులున్ను ర్యాయ తిన్ని మీరు అనుభవిస్తూ సర్కారు దౌలతు బాహిలో ఉండుకుని తాలూకా బండుబస్తు చేసుకోమని ఫరవానా సాందిరుచేయించి యిచ్చి అప్పించి అప్పుడు పితాపురం తాలూకా పెద్దాపురం తాలూకా రెండుతాలూకాల గ్రామాల్ని మాగాణీ వైరులకు ఆస్పదముగా నీరుప్రవహించే యేలేటి నీరు పెద్దాపురం తాలూకాకు ఆరురోజులున్ను పన్నెండురోజులు పితాపురం తాలూకాకున్ను నిర్ణయించి అంపించి వెంకటక్రిష్ణారాయనింగారు ఖరవానా తీసుకొని వచ్చి పితాపురం ప్రవేశించి వెంకటకృష్ణారాయని అన్నగా

రయిన చంద్రరాయనింగారికి బట్టాభిషేకం చేసినారు. చంద్రరాయనింగారున్న జగ్గరాయనింగారున్న కూడా తాలూకా బంధుబంధువు చేసుకున్నారు.

చంద్రరాయనింగారికరువాత వెంకటకృష్ణరాయనింగారు దొరతనము చేశినారు. తరువాతను చంద్రరాయనింగారికొమాట్లు మాధవరాయనింగారు నలభైసంవత్సరములు రాజరికం చేసినారు. తరువాత ఈయి తమ్ములు నరసింహరాయనింగారు సంవత్సరము దొరతనము చేశినారు. తర్వాత ఆయన కొమాట్లు వెంకట్రాయనింగారు దొరతనముచేశినారు. తరువాత వీరికి జ్ఞాతి వెంకట్రాయనింగారికి నన్నిహితులు వెంకటకృష్ణరాయనింగారు దొరతనము చేశినారు వీరిదొరతనములో ఆజుహుళేను అనే నల్లస్కరుడు వచ్చి పుండగా సుబాదారుడిమీద తిరుగబడి వారికి జ్ఞాతిఅయిన బుచ్చన్నగారిని వెంటతీసుకొని తోటబల్లి మాన్యానికి మొవాసుగిరికి లేచిపోయి ఆక్కడ వెంకటకృష్ణరాయనింగారు దేహం చాలించినారు. బుచ్చన్నగారు తిరుగ పిఠాపురం వచ్చినతరువాత ఆజుహుళేను పట్టుకుని తలకొట్టి వేసినారు. తరువాత బుచ్చన్నగారికుమాట్లు చిన్నమాధవరాయనింగారు మూడు సంవత్సరములు దొరతనము చేసినారు. అటుపిమ్మట ఆయి కొమాట్లు పెదమహిపతిరాయనింగారు యిరువైసంవత్సరములు దొరతనముచేశినారు. యియ్యికు సంతులేడు. వీరిజ్ఞాతి సీలార్దిరాయనింగారు పన్నెండు సంవత్సరములు దొరతనము చేసినారు. తరువాతను యియ్యికు నలుగురు కుమాట్లు పెదవెంకటరావు, యర్ర వెంకటరావు బుచ్చివెంకటరావు ముద్దువెంకటరావు నల్లరు. ఆందులో పెదవెంకట్రాయనింగారు వికృతి సంవత్సరములగాయలి నందనసంవత్సరం వర్కుదొరతనముచేసి మనుచక్రమువచ్చి దేహం చాలించినారు తరువాత తాలూకాకు జమీనుదార్లు అయిన వత్సవాయ లిమ్మరాజుగారు తాలూకా ఆహంత చేసుకొనిరి. 1744 H. D. జయసంవత్సరమువరకు జి.ప్రీ గవర్నరు వత్సవాయనివారి అములు మన్వధసంవత్సరములోను బుచ్చివెంకటరాయనింగారు జి.ప్రీ

వదలించి తాయాకా స్వాధీనంచేసుకొని మన్వధసంవత్సరంలగాయలి పరాధన సంవత్సరంవద్దు దొరతనం చేసివారు. క్షవంగనంవత్సరం లగాయలి పెద వెంకటరాయనింగారికొమాట్లు కొమారవెంకట్రాయనింగారు దొరతనంచేసి కుంపిణీవార్కి పైకం బాకీఅయి చితపట్ల మాధవరాయని బోధనునుంచి మోవాళిగిరికి పాలవంత్సలేచి ఆక్కడ దేహము చాలించినారు. ప్రమాదినంపత్సరం వద్దు దొరతనం జరిగినది. ఆనంద సంవత్సరంనుండి యీపల బుచ్చి వెంకట్రాయనింగారికొమాట్లు వెంకటనీలాద్రిరాయనింగారు దొరతనం భావనంవత్సరం ఆషాఢ శు ౧౦ వద్దు జరుగుతూ వున్నది.

యీ జల్లూరుగ్రామాన పూర్వమున వుండే యీశ్వరదేవాలయం ఆజాహ్నుసేనువచ్చినప్పుడు దేవాలయం నిర్మించి పెద్దాపురం పితాపురం చామర్ల కోట కోటమీద పోట్లాడడానికి దమదమాలు తయారుచేయించడానికై రాయి తోవించుకు పోయినారు. మాన్యంనగర కలిశిపోయినది. యీపూరిపాటిమీద జయప్రతిమెలు శిలావిగ్రహం వకటి కొంత శిథిలమై వున్నది. పాతపూరి వద్దనుండి దండుదోవగనుకు దోవతప్పించి పాతపాటి వుత్తరం వైపున పూరు నలభైసంవత్సరములకిందట తిరుగ కట్టుకున్నారు.

యీగ్రామానను పద్దు రాగులు పెసలు మినుములు అనుములు ఆముచాలు ఆలచందలు గోగులు జనుములు యీధాన్యములు పనిస్తవి.

చామర్లకోట కైఫియ్యతు.

కైఫియ్యతు మాంజే, చామర్లకోట,

భీమవరంతాలూకా. అచ్చుప్రతి.

పితాపూరు మాంజే, మజుకూరు కులకర్ణి వద్దివర్తి నీలాచలం
వగయిరావారు చెప్పినసంగతులు.

జంబూద్వీపమున దక్షిణవారాశిసమీపమునకు త్రిలింగమధ్యస్థమై
వుండే ఆంధ్ర దేశంలాను వేంగిమండలమునందు అఖండగౌరవమికి పూర్వ

భాగమునందు నాలుగు అమడదూరమునను పూర్వమున ఈశ్వరపుత్రుడైన కుమారస్వామి తపస్సు చేస్తూవున్న ఘవంటి వనం కలదు. అది కుమారవనం అని ప్రసిద్ధి కలదు. తరువాతను యీ ఆశ్రమమునకు పూర్వభాగమునందు వకనది కలదు. అది కుమారనది అని పేరు. అక్కడ సామీప్యములోనే వక దివ్యోదకము గలగిన సరోవరము కలదు. అది కుమారసరస్సు అని ప్రసిద్ధి కలదు. ఇందుకు ఉత్తరంబైపున సామీప్యములోనే ఒకనిమ్మర దేశమునందు సర్వదా అలిసిర్పలమైన మధురోదకము కలిగియుండుటవల్లను, పూర్వమునందు ఆతీర్థమందు కొందరు మునులు స్నానముచేస్తూ నిత్యకర్మలు తీర్చుకోవడము చేతను అదిమునులతీర్థము మహాత్మ్యమని ప్రతిష్ఠితమైనది. మండనారాయణ స్వామికలరు. ఇది బహుపురాతనమనివాడుక అయియుండేది. ఈప్రకారం వుండగాను ఈశ్వరుడు త్రిపురపురాలు సంహారం చేసిన సమయమందు త్రిపురాలయందలి రాక్షసులయొక్క ప్రాణలింగము భిన్నమై అయిదుఖండములు భూమియందుపడినవి. అవియేవి అంటే అమరారామ, క్షీరారామ, ద్రాక్షారామ, కుమారారామ, సోమారామ, యీప్రకారము అయిదు స్తలాలయందు పడినలింగములు యింద్రప్రతిష్ఠమై అందుల మహాత్మ్యము విశేషముగా కాశీ ఖండములో చెప్పబడుచున్నది. తరువాతను చాళుక్యభీమమహారాజు, కుమారారామ భీమేశ్వరునియందు మహాభక్తి తాత్పర్యముచేతను సమస్తవిధభోగములు గడిపిస్తూ వుండెను. మరిన్ని భీమేశ్వరుని స్థలమందున్న ద్రాక్షారామ స్థలమందున్న యేనూరేసి శిలాస్తంభాలతో మంటపములు కట్టించినాడు. కుమారారామ స్థలమందు కట్టించినపట్నము చాళుక్యభీమనగర మనేవాడుకగలిగి యుండెను. (అదియే యిప్పటి చామర్ల కొట భీమవరము) ఆపట్నంలో భీమమహారాజు మహాభక్త కట్టించి యుండిరి. ఆపట్నానకు తూర్పు పశ్చిమ వుత్తర దక్షిణబైపులను నాలుగు వాకర్లు కలిగి యుండెను. తరువాతను కీర్తిపురమనే పట్నానకు రాజైనఘవంటి యింద్రసేనుడు అనేరాజు చతుర్ధాన్వయుడు. ఆతైశమునందు కీర్తివర్ధ అనేరాజు వుదైను. ఆయన పంకమందు మళ్లవర్త

పుట్టెను. ఆయనకు రణదుర్బయుడైన కుమారుడు కీర్తివర్మరాజు పుట్టెను. ఆయన పాలన యీవేంగి దేశమందలి చాళుక్యనగరమునే పట్నానకు నాలుగు వాళ్ళకు పశ్చిమపు దరవాజాలో మారదు అనేవాడున్ను దక్షిణపు దరవాజాలో పోత దనేవాడును పుత్తరపుదరవేజాలో పుల్లడు అనేవాడున్ను యీ ప్రకారంగాను దేవీదీలలోని నాయకులు వుండేవారట. కళింగదేశ గంగురాజుగారు యేలేటప్పడు వేములవాడ భీమకవి అనే కవీశ్వరుడు పశ్చిమరాజ్యమునుంచి వచ్చి పడమటి దర్వాజాలోనుంచి చాళుక్య భీమనగరములో ప్రవేశించబోలే అదరవాణా కావలికానీ మండడు అనేవాడు ఆయను సత్తువ యెరుగ లేనివాడై ఆయనను పట్టములోనికి వెళ్లకుండా అడ్డగించి నిలిపిన వాడాయెనట. అంతట భీమకవిగారికి కోపమువచ్చి తిట్టినారట ఏమనియుంటే.

క. కొండికల భీమవరమట

గుండా కొయ్యలును గూడి కుహకములచే

బండాను భీమనగరము

మండడు రాకుండగట్టె మడిశెం గిడిచెకె.

అని యీ ప్రకారము తిట్టినంతమాత్రాననే ఆయన మహాదేవి వర ప్రసాది గనుక అదేవిడీ కావలికానీ మండడు అనేవాడు తక్షణమందే మృతి పొందినాడు. మరికొద్ది దినములలోగానే చాళుక్య భీమనగరమున్ను ప్రజలకు జయప్రదంకాక దినదిన ప్రజహరించి పోవడంచేతను పట్టం పాడు అయినది. తరువాతను మైసూరిన కీర్తివర్మ అనేరాజుకు మళ్లవర్మ అనే కుమారుడు కలిగి ఆయన అంగ, కళింగ, వంగ, మధుర, ఆంధ్ర, పులింద, కుంతల, కేరళ, గౌడ, పాండ్య, మరాట, లాట, కటక, రాజులను జయించి ద్వనధపురమునే పట్నానకు రాజైనాడు. ఈయనకు బలియవర్మ అనే కుమారుడు కలిగెను. ఆయనకు మల్లమహిపతి అనే రాజు పుట్టెను. యీయనకు కుడియవర్మ అనే కుమారుడు పుట్టెను. యీయనయొక్క యుద్ధభూమిని పొందినపువంటి క్రూరాజులను దేవతాస్త్రీలతో సంతోషముగా విహరి

స్తుండేలాగున చేస్తూవచ్చినాడను. అంతట చాళుక్యవంశభూషణుడైనటువంటి విమలాదిత్య దేవమహారాజు యీవైనబ్రాహ్మి కుడియవర్త అనే రాజుయొక్క నహాయమువల్లనుండి యుద్ధభూములను జయములను పొందినవాడై కుడియ వర్తకు గరుడవెక్కిం యిచ్చినవాడాయెను. యీకుడియవర్త అనేరాజు వేంగీ దేశము పాలనచేస్తూవుండెను.

హరికోటయానాదుల కైఫియతు

Mackenzie manuscripts Vol I. 1837 P. 619 to 623.

యీ శ్రీహరికోటలోవుండే యానాదులజాతి

విలాజుకై ఫియ్యతూ సన్ 1812 సంవత్సరము.

పూర్వం రాఘవరెడ్డి అనేవాడు పాకనాటికిమనుంచి యీశ్రీహరి కోటకు వచ్చి అశీమలోవుండే యానాదులు అరువైయిండ్లవాండ్లను పిల్చు కొనివచ్చి యీశ్రీహరికోట అడవియూపత్తు సంసరించి రాఘపురం అనే పట్నం నిర్మాణంచేసి యీ రాఘపురానికి ఆగ్నేయమండ్లు యీ అరువైమంది ధూనాదులకున్న యిండ్లు కట్టించి పెట్టుకొని వున్నంతలో కొన్నాళ్లమీదట యీయానాదివాండ్లు ప్రబలమయి యీవెనాడుపేర నాడుమొదలుచేసు కొని అడువులో తిరుగుతుంన్న తిరుకమానుతోకూడ వుండేది. యిట్లా యీ శ్రీధరకోట మొదలయిన అరంజ్యాలలో తిరుగుతూ వుండగా వక నల్లమందు అంబురకేళి అనే దుషీశ్వరుడు యీశ్రీహరి కోటమధ్యరంజ్యమండ్లు వక నరోవరందగ్గర నిత్యమున్న కాళీనుంచి వచ్చి స్నానాజపానుష్ఠానాలు తీర్పు కొని శివపూజ చేస్తూ వుండేది. వఖనాడు యీకిరాతలు అయిన యానాది వాండ్లు యీదుషీశ్వరుండ్ని చూచి మహాభయభక్తితోకూడా సమస్త పండ్లు ఫలాలు అడవిలో కలిగినపువంట్టిది తెచ్చి అయిన శివపూజ చేయడం వుంచేసి యిట్లా అనేకదినాలు జరిగినపిమ్మట అరుషీశ్వరుడు వఖనాడు యీ కిరాతలనుచూచి వోకిరాతులారా మీరు బహుదినాలనుంచి మాకు సమస్త

మైన ఫలాలు తెచ్చి యిస్తున్నారూ మాకు యేమికావలెననిది మీరుయేమి నిమిత్తముగాను నంన్ను ఆశ్రమిస్తున్నారూ అని అడుగగా అప్పుడు యీ కిరాతులు చెప్పింది స్వామీ మేము యిదేస్త్రమందు సార్వదా నివాసంగా వుండేటట్టుంన్ను మేము సంచ్చారం చేసేయడం మరియు సర్వభయం మొదలయినది యేమీ తట్టకుండా వుండేటట్టుంన్ను మాకు మంత్రతంత్రశిధి అయ్యేటట్టుంన్ను వరం దయచేయవలెననేటప్పటికి ఆదేప్రకారం అంబురకేశి మునీశ్వరుడు వీడ్లకు యేమివుపద్రవం తట్టకుండా వరమిచ్చి అంతర్ధాన మయినాడు.

ఆసింపుట యాయానాదులు మహాప్రబలమయి మంత్రతంత్రాలలో విచక్షణలయి అరణ్యమందే నివాసంగా వుండేది. వీడ్లలో నాలుగువిధాలు యేమంటే చెంచువాండ్లు | యానాదులు | కోయవాండ్లు | యిరలవాండ్లు | నాలుగువిధాలు | యానాదివాండ్లు అనేవాండ్లు ఆవుషధక్రియలయండ్లు మంచి విక్షణ కలిగినవాండ్లు కోయవాండ్లు అనేవాండ్లు పడమట గుత్తి అడవిని ఆస్రాంత్యాల అరణ్యమందు సంచారం చేస్తున్నవాండ్లు తిరిగే సరివాడ్లు లలో యేప్రిత్యాలకేగాని ఫలాలకేగాని మంత్రతంత్రాలవల్ల దిగ్బంధనచేళి వుండేది. యెవరైనా బాటసారుగావుండి అడవిలో పోతూవుండి పండ్లు ఫలాలుచూచి తినవలెననే ఆపేక్షచాత ఆవుత్యాల పండ్లుకోశేటండ్లకు పొంగ్గానే అడేరిలిగా వీడుకోశేలాగున వుండవలెనేగాని తిరిగి రావడంలేదూ యిట్లా వీడు వృక్షంమీదికేకగులుకొని వుండేటప్పుడు కొంతకేపుసింపుట యవడైనా పఖి కోయవాడూ చూచి అదేమార్గంగా యావస్తుంన్ను వుండేవాండ్ని చూచి, యేమొయినీకు పండ్లమీద ఆశగావున్నదా అనిపిండ్ని అడిగి లే అప్పుడు ఆవుత్యాల చిక్కుకుంన్న బాటసారి పిండ్ని చూచి వోయీ కోయ ధోరా నేను పండ్లుతినవలెననే ఆశచాతను పండ్లుకోయపోలే ఆచెయ్యి తిరిగి రాకుండా వున్నది నాయండ్లు అవచారం వచ్చింద్ది అనిచెప్పుకుంటే అప్పుడు ఆకోయనాడు వీణ్ణి వృక్షంనుంచి విడదలచేళి యెన్నిపండ్లుకావలెనో అన్ని

కుండ్లు కోసుకోమని వాడు పుత్రర్షు చేయంగ్గానే వాడి పుత్రర్షుమీద యెన్ని కుండ్లుకోసుకున్నా మరి యేమిభయం లేదూ ఆమీదట ఆకోయవాడికి వఖ పొగాకుమట్ట యిస్తే వాడికి ఆలిసంతోషమవుతున్నది. యిదిగాక నలభై యేండ్లకుమునుపు పాలవంచు భద్రాచలాన పుత్రరంగం వుండే కాసులో విస్తరించి కోయవాండ్లువుండగా కాలివాహనశకం 1635 వఖ బ్రాహ్మడు దక్షిణాశిమనుంచి పుత్రరంగం పోతూ ఆపాలవంచు భద్రాచలం ఆడవులలో పోతుంన్నూ యాకోయవాండ్లు యావత్తుకూడి సర్పాలు మొదలయినది లింట్టూ వుండేసిమంచి యీబ్రాహ్మడు ఆత్యాశ్చర్యం చాతనూ వీండ్లను మంచి వోయీ కోయదొరలారా మహాకాలకోటివిషంగా వుండేసర్పాలను లినేవాండ్లను నేను యొక్కడా చూడలేదు అనిఆడగగా ఆప్పుడు యాకోయవాండ్లు యావత్తు బ్రాహ్మడు చెప్పినమాటలు విన్నపువంటివాండ్లై యీబ్రాహ్మణ్ణి మంచి వాండ్లు అన్నది యేమంటే వోబ్రాహ్మడా యింసర్పాలుకావు యివిపురుగులు సర్పాలు అనేది బయట తిరిగేదిలేదూ మేముయేవిషంగావుండే జీవరాసులును లిన్నప్పటికింన్ని మాకు యేమిపుపద్రవం ఆయ్యేదిలేదని మాకు అంబురకేశి ధృషీశ్వరుడి వరంగనక మేము లింట్టున్నాము. మీకు సర్పాని చూడవలె నంటే మేము చూసిస్తామని చెప్పేటప్పటికి యీబ్రాహ్మడు అది యేమంటి సర్పమో అదిచూడవలెననే ఆపేక్షచాత చూడవలెనని చెప్పేటప్పటికి ఆప్పుడు ఆకోయవాండ్లు నమ్రులించి వఖచింన్న దాంన్ని పిలిచి యీ బ్రాహ్మడితోకూడా యిచ్చి యీ బ్రాహ్మడికి సర్పం చూపించువలెనని ఆసలిచ్చి కంపించేటప్ప టికి అదే ప్రకారం ఆచింన్నది పొయ్యేటప్పుడు వఖ వఖమోపు యెండ్లుగడ్డిన్ని వఖచాటానున్న తీసుకోని యీ బ్రాహ్మణ్ణికూడా వెంటపెట్టుకొని అనేక ధూరం ఘోరారణ్యమండ్లు పోయి ఆక్కడ వఖపుట్టమంచి ఆపుట్టమీదఆగడ్డి యావత్తు పర్చి యీబ్రాహ్మణ్ణి దూరంగా చూస్తూంన్న నిల్వమని చెప్పి తన చాతవుండే చాటతీసుకుని విశిలేటప్పటికి మరి ఆరణ్యదీయకు ఆపుట్టలోనుంచి ధూప్తం బయలుదేరినది. మరినిమిషానికి నలుపువర్షంగానుంన్న వసువువర్షం

గానున్న అనేకవర్షాలుగా ధూత్రం బయలుదేరినది ఆమీదట మరినిమిషానికీ యరుపువర్షంగా ధూత్రం బయలుదేరి దానితోకూడా జ్వాల బయలుదేరి ఆజ్వాలతోకూడనే మహాగొప్పసర్పం అద్భుతాకారంగా యేడుకొర్రులతోటికూడ పుట్టజూసు బయలుదేరేటప్పటికీ యీగెడ్డి యావత్తు కాలిపోయినది. అప్పుడు యీ బ్రాహ్మణు ఆసర్పం యొక్క కొర్రు మాత్రమచి మహాభయముడై వుండే బ్రాహ్మణ్ని యీకోయచిన్నదిమాచి అయ్యో బ్రాహ్మణా సర్పమనేదియిది చూచినారా అని అడిగేటప్పటికీ బ్రాహ్మణి నోటమాటాడేటండ్డుకు ద్రవంల్యాకుండా వుండేటప్పటికీ యీకోయపడుచుమాచి యీ బ్రాహ్మణు యీసర్పాన్ని చూచి నిండ్డా భయముడైనాడని తెలిగి తిరిగి యథావ్రకారం పుట్టజూపలికి సర్పం పొయ్యేటట్టు ఆభిమంత్రించేటప్పటికీ అదిలోపలికి పోయినది ఆ పిమ్మట ఆకోయచిన్నది యీ బ్రాహ్మణికి అనేక వండ్లు ఫలాలుచాత శైతోపచారం చేగి యీబ్రాహ్మణ్ని కూడా పెట్ట పెట్టుకోని తమయొక్క గడ్డానికివచ్చి తమవాండ్లతో యీవృత్తాంతం అంతా చెప్పేటప్పటికీ వాండ్లు యీవృత్తాంతం విన్నపువంటివారై బ్రాహ్మణా సర్పాన్ని చూచినావా అనిఅడిగేటప్పటికీ యీ బ్రాహ్మణు విగ్రమించుకోని వాండ్లతో చెప్పింది యేమంటే మీరు మహాత్ములు మీవంటివారివల్ల అటువంటి మహాఘనమయిన సర్పాన్ని చూడడమయినది అనిచెప్పి అక్కడనుంచి బ్రాహ్మణు బయలుదేరి వుత్తరయాత్రకు నడిచినాడూ.

చెంచువాండ్లు అనేవాండ్లు పడమట అహోబిళం క్రితైలం మొదలయిన అరణ్యప్రాంతాలలో వుండుకొని విల్లు అంబు సమేతంగా వ్యాట ఆడుతున్న అరణ్యమండ్లు సంచరిస్తున్న వుండేవాండ్లు అతులుకుట్టేది పెడురుబియ్యం పుట్టలేక తినేది బాటసార్లను దోస్తున్న అండ్లరినిన్ని చంపుతున్న సమస్త ప్రాణులకున్న పుషపాతిచేస్తున్న వుండేది వాండ్లంన్న మంత్రశంక్రాణయందు సామర్థ్యము.

యిరలవాండ్లు అనేవాండ్లున్న విల్లుంబులు తీసుకుని అడవిలో సంచరిస్తున్న వుండేది. దొంగతనం చేస్తూవుండేది యీ యానాదికాళిలో

మాత్రం దొంగతనం చేశాడేమో. వీండ్లు పూర్ణానానే సర్కారు తరుపున కావలిగావుండేది. వీండ్లు పూర్వంనుంచిన్న సురటి పట్టణాన్ని శిరిశిరుండ్లు యివరెండ్లు దినుస్సులున్న రంగువెయ్యడానుక సర్కారుకు అనేక చార్జులు తెచ్చిచ్చేసింది అడవిలో కల్గినటువంటి వల్లిగడ్డలు అనేదిన్నీ లేన మొదలయినది అనారం చేస్తున్నా సర్కారువారు దయచేసినది పుచ్చుకుంటున్నా సర్కారుకావలితనం చేస్తావుండేది యిప్పటికిన్ని అదే రీతిగా వున్నారా. యిప్పుడు యీ శ్రీహరికోట అడవిలో నలులైమంద్రి యానాదులువున్నారా. యీనలులైమందికి ముఖ్యమారుగావుండే యానాదికి సర్కారులోనుంచి కలిమెడువడ్లు నెల 1 కి యిస్తారా వాండ్లు శిరిశిరుండ్లు సురటిపట్టాకుండ్లు నెలకు పదిబార్జులు తెచ్చిచ్చిస్తారా లోతక్కువ యానాదులకు సర్కారులో యేమిన్ని యివ్వరూ వాండ్లు అడవిలో వల్లిగడ్డలు లెంట్టున్న జీవనం చేస్తారు యీ యానాదిజాతిలోమాత్రం యీ ప్రాంతాలలో ఉండేవాండ్లు మరివఖప్రాప్యం అడవిలో వుండవలెనని పోలే అక్కడికిరాతలు వీండ్లనుచంపి వీండ్ల పెండ్లాలను పట్టుకొని తమవశం చేసుకుంటారు కాబట్టి వాండ్లను యీప్రాంతాలకు వీండ్లు రానియ్యరు వీండ్లు ప్రాంతాలకు పోరు.

యిది తాను గుర్తెరిగినవట్టుకు యానాదిఅయిన జాతామారుడు అనే వాడు వ్రాయించిన కైఫీయ్యతూ.

అర్జీ.

Local records. vol. 62

(అన ౧౮౪౨ సం॥ ది 3 నవంబరు)

మకాం దాచెపల్లి.

మహారాజశ్రీ గుంటూరుజిల్లా మేజిస్ట్రేటువారి సముఖానకు తమ సపుతరు వెలిదండ దానప్ప పాడ్డాపు పోలీసు తాజే దాచేపల్లి వ్రాసుకున్న అరేజీ విన్నవము ।

యీ జిల్లాలోనేమి యితరజిల్లాలోనేమి కుడియెడమ కులాలవారిలో
కులాచారవిషయమై వ్యవ్యసంగతులను గురించి గొప్ప కలతలున్న ప్రాణా
నిన్ని సంభవిస్తూ వున్నది గనుక యీలాగంటే దుర్భాగములు జరగకుండా
యే ప్రకారం జరిగిస్తే నిలదిపోతనో అందునగురించి ఆవలంబించ వలసిన
యుక్తమయిన మార్గమును గురించి నా ఆభిప్రాయమున్న ప్రతికులస్తులలో
ముఖ్యమయిన వార్ని విలిపించి వారికి యేయే మర్యాదలు యేమేమి బిరుదులు
జరగవలసినవో ఆదిరుదులు వారికి యేవిధంగా రాబడ్డవో ఆలాగంటే బిరుదులు
అన్నిన్ని జరిగించే కక్షము వచ్చే లాభమేమో నిలిపివేసే కక్షముకు సంభ
వించే చెరుపు యేమో వారిని విచారించి జమీరుచేసేదనిన్ని పోయిన నెల
ది 21 తారీఖున దయచేయించిన గౌ. నంబరు సరికిలేదు హుకుం ది ౨౨
తారీఖున రాత్రి నాకు చేరి అందుల సంగతులు గ్రహించి మనవి వ్రాసు
కొనేది యేమంటే—

తానా మజుహూరు యిలాకాలో కుడియెడమ కులాలు అనేవాడిక
లేదుగాని యితరజిల్లా యిలాకాలో యీవాడిక కలిగి వున్నట్టున్న కుడి
అనగా మహానాటివారు అనిన్ని యెడమ అనగా మత్తులలో చేరిన కంసాలులు,
గొల్లలు ముతరాచలు మాదిగలు వగయిరాలు అనిన్ని తెలియవస్తూ వున్నది.
యీరెండు విధాలవారిలో పెండ్లిండ్లు మొదలైన వాటిలో యేమేమి కలతలు
వుంటూ వున్నవో నని విచారించి నంతల్లో—మహానాటి కులస్తులలో మాల
కులస్తులు గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగడముకు మాత్రం కొన్ని గ్రామాదులలో
కలతలు వున్నట్టున్న తరిక్తూ కులాలలో వారివారి కులాచారం తారతమ్య
ప్రకారం గుర్రాలు పాలకీలు మొదలయినవి యెక్కి భజంత్రీలు వగయిరా
మేళాలలో కూడా పెండ్లిండ్లలో పూరేగడం మొదలయినవి జరిగించుకునే
యెడల యెడమ కులస్తులవల్ల ఆటంకమయి వున్నట్టున్న తెలియలేదు.

మాలవాండ్లు గుర్రాని యెక్కి పూరేగేయెడల కొన్ని గ్రామాదులలో
కూరిపించి వున్నట్టున్న కొన్ని గ్రామాదులలో యెడమ కులస్తులు మొదలయిన

వాండ్లు కలతలు చేస్తూ వున్నట్టున్నూ తెలియవస్తున్నది. యెడమ కులస్తులలో కంసాలిలు మొదలయిన పంచనాయీల వాండ్లు పెండ్లిండ్లు చేసుకునే యెడల గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగడముకు వచ్చిన మేళం చొద్రాయి అనగా గ్రామం కట్టేటప్పుడు సుంభర్రతిప్ప కాలమప్పుడు పాతబడ్డ రావిసుంభం దగ్గర నాదార్చకపోయినా మహానాటివారు ఆటంకం చేసి కల్ల జరిగిస్తూ వున్నట్టు తెలియబడుతూ వున్నది.

విశేషించి వీండ్ల గురువు అనే యిరువైదే సంచారం వచ్చేయెడల పగలు కంచుదివిటీలు మొదలయిన బిరుదులు చేసుకుని వచ్చిన పక్షముకు ఆటంకపెట్టడమున్ను యిందువల్ల పుభయలకు కల్ల సుంభవిస్తూ రావడమున్ను వున్నట్టు తెలియబడుతూ వున్నది.

గొల్లవాండ్లున్న గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగే పక్షముకు కల్ల సుంభ విస్తూ వున్నట్టు తెలియవస్తున్నది.

యీ యెడమ కులాల్లో చేరిన మాదిగవాండ్లు నాలుగు తట్టా పట్టు భునే వుల్లెడ తెల్లకల్లి కాలికిగజ్జ కట్టుకుని గ్రామంలోకి వచ్చే పక్షముకు మహానాటివారు ఆటంకము చేయడమున్ను పుభయలకు కల్ల జరుగుతూ వున్నట్టున్ను తెలియవస్తున్నది.

తలిస్తూ ముతరాచలు మొదలయినవాండ్లు పెండ్లిండ్లు చేసుకునే యెడల గుర్రాన్ని యెక్కి పూరేగడం మొదలయినవి జరిగించుకోవడంలో మహానాటివారు ఆటంకపెట్టటమే కాని అందువల్ల కల్ల సుంభవించడమే కాని లేనట్టు తెలియబడుతూ వున్నది.

యీలాగున సుంభవించడముకు అనగా యీపుభయవారలకు వుండే విరోధములు పూర్వోక్తం తెలియడముకు యెంత దూరం విచారించినా రూడి అయిన సంగతి తెలియబడదు.

Local Records. No. 15-5-17.

నెంబెన్సు. నెం. 4

గుంటూరుజిల్లా అసిస్టాంటు మేజిస్ట్రేటువారు చేసినతీర్పు.

ఫిర్యాదిఅయిన చీరెపూడి కోటప్ప,

సా. కంటేరు.

ముద్దాయి చెల్లంకొండ తాతయ్య

సా. పెదపరిమి

సాక్షులు. 1 నండేల క్రిష్ణప్ప, 2 పాటిబండ్ల మాదయ్య, 3 కొండ
వీటి నారాయణప్ప.

ఫిర్యాదితాలాకు ఆవు పెయ్యను మందకు తోలితే ఘమారు సంవత్స
రము కిందట తప్పించుకుని పోయినట్లున్న నాటసుంచివెతకగా ముద్దాయి
పశువులలో వున్నందున అతణ్ణి అడిగితే ఆవు పెయ్యను తోలిపెట్టకపోయినా
దని ఫిర్యాదు చేసినాడు.

యిందునగురించి ఫిర్యాదీవద్దనున్న ముద్దాయివద్దనున్న సాక్షులవల్ల
నున్నా వాంగ్మూలములు పుచ్చుకోవడమయినది.

ముద్దాయి ఫిర్యాదితాలాకు పెయ్య తనపశువులలో చేరలేదనిన్నీ
చేరినట్లుగా ఫిర్యాదీ ఎకసారి వచ్చి తనను అడిగితే లేదని చెప్పెనుఅనిన్నీ
వ్రాయించినాడు. 1,2,3 సాక్షులు—ఫిర్యాదీతాలాకు తప్పించుకొనిపోయిన
ఆవు పెయ్య ఘమారు సంవత్సరం కింద ముద్దాయిపశువులలో తాను చూచి
తక్షణం ఫిర్యాదికి తెలియచేసినట్టి సాక్షిని, తానున్న ఫిర్యాదిని ముద్దాయి
దగ్గరికివెళ్లి పెయ్యను అడిగితే అతను తిరిగితోలిపెట్టక పోయినాడనిన్నీ
అందుమీద గ్రామమునవలయిన 3 సాక్షితో ఫిర్యాదు చేసినాము అనిన్నీ
2 సాక్షిని; యాకక్షదార్లనున్న యీసంగతిన్నీ తాను యెంతమాత్రం
యొరగనని 3 సాక్షిని పల్కినారు.

యిందువల్ల విచారించగా ఫిర్యాదికాలాకు తప్పించుకునిపోయిన ఆవు పెయ్య ముద్దాయి స్వాధీనములోవున్నట్టు 1,2, సాక్షులవల్ల పూరాగా రుజువు అయినది. యిది దొంగతనం నేరంకింద యేర్పర్చడముకు చాలివుండ లేదు. ముద్దాయి పశువులలో యీ పెయ్య చేరగానే తక్షణం సర్కారుకు రిపోర్టు చాయవలసినపనికి ఆలాగున జరిగించినవాడు కాదు గనుక యీ ముద్దాయికి 1816 నంబరం. 7 రిగ్యులేషన్ 32 కెక్సన్ ప్రకారం రు 3 రూపాయలు జాలుమానా విధించి యివ్వనిపక్షముకు 6 రోజులు గొత్తాలుచాత రాలా ఖయిదున వుండేలాగుననున్నా ఫిర్యాది చార్జి దాఖలు చేసిన తర్వాత ముద్దాయి ఆవు పెయ్యను కనుపడకుండా యెక్కడికో తోలివెట్టినట్టు రికార్డు వల్ల పూహించడానకు హేతువు కల్గివున్నదిగనుక యిందునుగురించి ఫిర్యాది శివిలోకోర్టులో ఫిర్యాదు చేసుకొని న్యాయమును పొందేలాగుననున్నా ఫయి సలు చాయడమయినది.

గుంటూరుజిల్లా అశిప్టంటు మేజిస్ట్రేటు కచ్చేరి. 1842 నంబరం 23 శవటంబరు. మకాం గుంటూరు.

శెంటెస్సు నెంబరం 8

ముద్దాయిలయిన ప్రతిపాటిముతానముద్దారు తయినాతిమాలు జనానురాగా పురికోటప్ప చిల్లలూరిపాటి తాదా మాటుడఫేదారు బొప్ప వరపుగోవిందునుగురించి గుంటూరుజిల్లా మేజిస్ట్రేటువారు జరిగించిన ప్రాశ్ని డింగ్సు—

ఫిర్యాదిఅయిన పోహారు ఆచార్లుగాడు తనను 1 ముద్దాయి కోళ్లను లంచం యివ్వమని అడిగితే తాను యివ్వకపోయిన హేతువ చాత తనను తిట్టికొట్టి కర్తలతో పొడ్చినారనిన్ని 2 ముద్దాయితో చెప్పుకుంటే విచారించ కుండా ఆతనున్నా మిగల ప్రసంగములు జరిగించినాడనిన్ని చేసినఫిర్యాదును గురించి ముద్దాయిలను విచారించినంతల్లా యీ నేరమును వప్పుకోలేదు. చవడవరం చదువుకట్టనిమిత్తం పిల్చినాననిన్ని, అతను రాకపోయినందున

తోసినానని వకటోమద్దాయి చెప్పినాడు. యిందులగురించి సాక్షులయిన నేలపాటి కోటడినిన్ని వాళిమట్ల ముత్తడినిన్ని విచారించినంతల్లా ఫిర్యాదిని 1 మద్దాయి కోడిని అడిగినాడు అనిన్ని అతనులేదని చెప్పితే ఫిర్యాదిని 1 మద్దాయి చవుడవరం చెరువుకట్టకట్టవలెనని రమ్మనుమని మిగల ప్రసంగములు జరిగించి కర్రతోకోట్టి వీపుమీద కర్రతోపొడిచినాడనిన్ని 2 మద్దాయి అప్పట్లో కూడావుండిన్ని విచారించకుండా యితనుకూడా మిగలమాటలు అడిగాడనిన్ని పల్కినారు.

1 మద్దాయి యీ ప్రకారం జరిగించినందుకు అతనికి రు 3 లున్న 2 మద్దాయి హోదాదారు అయివుండిన్ని విచారించకపోయినందుకు అతనికి రు 1 జమలా నాలుగు రూపాయలు జాలుమాన విధించి యివ్వనిపక్షముకు 5 రోజులు కొత్తలుచౌతరాలా విడిఖయిదున వుండేలాగుననున్నా నద రహి జాలుమానా రూపాయలలో ఫిర్యాదికి దేహనష్టంకింద రు 1 యిప్పించి తలిస్తూ రు 3 లు గవునరుమెంటువారికి దాఖలుకాగలందుకు తీర్పుచాయడ మయినది.

ది 4 అకుజోబరు 1842 సంవత్సరం.

వినుకొండ పూసపాటిరాజులచరిత్ర.

ఓరియంటల్ లైబ్రరీబుక్కు నంబరు 31

వాల్యూము IV ఆఫ్. యల్. ఆర్.

పేజీలు 31 లగాయతు 5 వరకు:—

“పూర్వం విదర్భదేశమందు ముర్తుజానగరు సర్కారులోపల వినుకొండ తాలూకాలో పూసపాడు అనే గ్రామమందు మాధవవర్మ అనే రాజు కొమారుడు కాపురము వుండేవారు. యాయన ఒకానొక సమయమందు బెజవాడపోయి అక్కడ కనకదుర్గాంబ అను గ్రహముపల్ల దినదినప్రవర్ధమానుడై ఆరాజ్యానకు అధిపతియై రాజ్యంచేస్తూ వుండేదినములలో యితనియొక్క

సుగుణాలకున్న బలశక్తులకున్న తనయందుగల భక్తికిన్ని మెచ్చి కనకదుర్గ యేడుముడియలు కనకవర్షం కురిపించినది. గనుక తనకు కావలసినంతధనం వుంచుకొని తలిమ్మా స్థావ్యం చేసినాడు అటుతర్వాతను కొన్నిదినములకు వజ్రపుగనులున్న కనుపించే గనుక యీచెందువిధాలా అనేకధనవంతుడై రాజ్యం చేసినాడు. తదనంతరం యాయనకొమారుడు రవివర్మ ప్రభుత్వానకు వచ్చి తండ్రిసంపాదించిన రాజ్యమున్ను ధనమున్ను స్థిరంగా నిలుపుకొని బెజ వాడ కనకదుర్గ అనుగ్రహంచొప్పున రాజ్యంచేసినాడు. అటుతర్వాత యీ యనకొమారుడు భూవర్మ, యితనికొడుకు నందిరాజు యితను తనపూర్వులు సంపాదనచేసిన స్థలమందు రాజ్యంచేసినాడు. యీప్రకారం యీనలుగురు రాజులున్ను బెజవాడతత్తుకు అధిపతులై దుర్గానుగ్రహంవల్ల ఆధిపత్యము చేసినారు. తదనంతరం నందిరాజు కొమారుడు బ్రహవరాజు తండ్రిగలించిన తర్వాత పట్టాభిషిక్తుడై బెజవాడలో వుండి రాజ్యంచేస్తూవుండగా డిల్లీ పాచ్చాపారు మనరపతి గజపతి వారిని జయించి సకల దేశాలున్ను ఆక్రమించుకొనిరి. గనుక తమటాజ్యం చేసుకొనేటప్పుడు వీరిదేశమున్ను జమ్మ దారిన్ని ఆక్రమించుకొనిరి గనుక లోపడి మాకు యేమివసతి అనిమందలిస్తే ఆప్పుడు పాదుషహవారు తూర్పుదేశాలు తమకు రుజువులేనందున అది అంతా ఆరణ్యభూమి గనుకనున్ను విచారించి మీకు తూర్పుదేశానకు జమ్మ దారి దయచేసి వున్నాము. మాతోటి ఆరాలు నడవమని నెలవుయిచ్చి నారు..."

2

“శ్రీనాథుడు వారికిరి ప్రఖ్యాతపరచేయగా నానాదేశాలయందు వినికరి ఆయెను. గనుక కృష్ణదేవరాయలు శ్రీనాథుని రెడ్లవారి కవీశ్వరుడు అనివినికరి ఆయెను గనుక శ్రీనాథుని జాడవలెనని కృష్ణదేవరాయలు పిలవించెను. గనుక శ్రీనాథుడు విజయనగరం పొయ్యి రాయలదేవుని నన్నిధానానకు పోయి నిలిచినంతలో నీదియేవూరు అని అడిగెను. గనుక శ్రీనాథుడు

రాయలదేముడు అన్నవాక్యముకు పద్యముగా చెప్పెను. గనుక అప్పుడు శ్రీనాథుడని యెరుకతగిలెను. శ్రీనాథుని బహుమానంగాను కూర్చుండమని నియమించెను. కొన్నిదినములు అయినతదనంతరమందునను కృష్ణదేవరాయలు విజయనగరంలోను గృహరాజు మేడ కట్టించవలెనని యత్నంకాయగాను శ్రీనాథుడు మాధోర కట్టించినాడు అని గనుకను నేను మారెడ్డి కట్టించినాడు కొండనీటిలోను అంటే విచారించి అక్కడ కట్టించినాడా లేదా అని తమ వారిని తగువారిని పంపించిరి. వారు అక్కడకు వచ్చేవరకు మీరు మాట తప్పితం కాకుండా గృహరాజు మేడ కట్టించుమని రెడ్డికి త్వరగా వుత్తరం పంపించెను. గనుకను శ్రీనాథుడు వ్రాసినవుత్తరం చూచుకుని వారు వచ్చేవరకు యేలాగుకట్టించు ననుమాట తప్పితంవచ్చెను. అని చింతిస్తూవుండగాను వారి దేవత ముల్లూరంపువచ్చి యేల చింతిస్తూ యున్నావు. నౌలూరులోను పోతరాజుగుడిముందరను తుమ్మవున్నది. పోతరాజుకు నీపేరుపెట్టి వుత్తరంవ్రాసి మనుష్యులను పంపిస్తేను పోతరాజు ఆతుమ్మ యిస్తున్నాడు ఆతుమ్మతెప్పించి స్తంభము తెప్పించి కట్టించమని స్వప్నమందున చెప్పెను. గనుక అప్పుడే పోతరాజు రెడ్డికి తనపేరుపెట్టి మేము యిక్కడ గృహరాజుమేడ కట్టిస్తూ యున్నాము. స్తంభములేదు. మీద్వారమందుయున్న తుమ్మకొయ్య దయచేయవలెనని వుత్తరంవ్రాసి మనుష్యులను పంపించెను. గనుకను అపోయినవారు అమీలు పోతరాజుముందర చదివి ద్వారంముందర జాబు వుంచిరి. గనుక వారిచవులకు కొట్టి కొంచ పొమ్మన్నధని వినబడెను. గనుక ఆతుమ్మ నరికించి తెప్పించి స్తంభమువేయించి తొమ్మిది దినములకు మేడ అయేటట్లుగా కట్టించెను రాయలవారు తగువారు వచ్చునంతలో వారిని రెడ్డి చాలా బహుమానం చేయించి పంపించిరి. గనుకను వారుపోయి రాయలవారిలోను కట్టించినారని విన్నవించిరి. గనుకను అప్పుడు శ్రీనాథునికి చాలా బహుమానం చేసిపంపిరి. అశ్రీనాథుడు తమధోర రెడ్డి వున్నదిక్కునకు వచ్చెను..."

౨ కోర్పుతీర్పులు.

కట్టమూరి నరసింహులు దాఖలుచేసుకొన్న అర్జీ

దాని విచారణ.

మహారాజశ్రీ గుంటూరు జిల్లా అసిస్టాంటు మేజిస్ట్రేటు

వారి సముఖానకు,

ఫిర్యాది కట్టమూరి నరసింహులు సాజీన్! యనమదల; ముద్దాయి
చింతలపాటి కోటయ్యమీద న్రాయించి దాఖలుచేసుకొన్న అర్జీ యేమంటే.]
ఈ ముద్దాయి రైతిపాటి తానా యిలాకా యాదులపాళె
మునకు అగ్రహారీకుడున్న మజూరూరు కాపురస్తుడున్న ఆయినందున;
నావద్ద రెండు మూడుశెలలనుంచి వెచ్చము లీసుకొంటూఉండేది. నేను
నేటికి ౧౦ రోజుల నాడు వెచ్చం లెక్కచూచుకొని పయికం యిమ్మని అడి
గితే లెక్కచూచి వెరళికట్టుకొని, ఆపయికము యిదుగో యిస్తాను అదిగో
యిస్తానని నాలుగు రోజులు తిప్పినాడు. అంతట, వొకరోజు యివ్వవలసిన
దని నేను ఖట్టిగా అడిగేటప్పటికి నన్ను మిగులమాట్లాడి, పయికము ఇవ్వడము
లేదనిన్ని ఫిర్యాదు చేసుకోవలసినదనిన్ని, చెప్పడమేకాకుండా; నేటికి నాలుగు
రోజులనాడు నా పశువులు డొంకకుపోయి మేసి రావడములో తన అగ్ర
హారపు పొలములో మేసినవని, వొక లేనిపోని దావా బనాయించి, మొన్నటి
రోజు వుదయాన నావాటివద్ద వెట్టివాండ్రనున్న, మహమ్మలుదారుణిన్ని
కూర్చుండబెట్టి, యిదివరకు పశువులను మేతకు, నీళ్లకు, పొలాలి! పోనియ్య

కుండా, అరికట్టి, మున్ను శిశుబాలాదులను నీళ్లువగయిరాలు తెచ్చుకొనుండా నున్ను, బయటికి రాకుండానున్ను, చాలా నిర్బంధపెట్టుతూ వున్నాడు.

వయ్యా, చతువు ౧ : ౫ చొప్పున బండ్లయిస్తే, అరికట్టకుండా వదులుతాననిచెప్పి, నిండా తొందరపెట్టుతూ వున్నందున, చతువులకు మేత లేక చచ్చిపోతవిగనక, చొప్పు అయినా తెచ్చి వేసుకొందామని నేను పొలంలాకి పోయి, మోపెడుచొప్పు కట్టకొని, బజారున వస్తూవుండగా ముద్దాయియొక్క మహన్నులుదారుడైన కానంశెట్టి వెంకు చతువులకు నిన్ను చొప్పు తీసుకపోయి వేసుకొనిస్తానా? అని, ఆమోపు వడదోసి, నామెడ వంగదీసి, కొట్టుతూ వుండెను. అప్పుడు, మజాసూరి కాపురస్థులయిన మాచెర్ల పాపయ్య గూ అంకమ్మ మొదలయినవారు చూచి విడిపించి, ఆచొప్పుమోపు నాకు ఇప్పించినారు. అంతట, నేను యింటికివచ్చి ఆ చొప్పు చతువులకు వేసుకొంటూ వుండగా, ముద్దాయిశోటయ్య నన్ను తన యింటిదాకా పిలిపించి నీవు మిగుల మాటలుఆడుతావు; బండ్లదాఖలు చెయ్యవా? నీకొంప తగల వేయించి నిన్ను వెళ్లకొట్టుతానని, అనడమేకాకుండా; ఒకలాటి కర్రతీసుకొని నాయెదురు రొమ్మనపొడిచి, నన్ను వంగదీసి నాపైబట్టితో కాలికి మెడకు అంటగట్టి శ్రమపెట్టుతూవుండెను.

అప్పుడు మజాసూరి కాపురస్థులైన యండ్రప్పగడ నాగయ్య జవ్వాడి లక్ష్మడు పొన్నంరాముడు చూచి, నన్ను వదలించినారు. అప్పుట్లో యీ ముద్దాయి నావయిబట్టకూడా తీసుకొని యివ్వలేదు. నన్ను యీలాగునకొట్టి నాపశువులను మేతకు నీళ్లకు పొనియ్యకుండా, అరికట్టి వుండడముచేతనున్ను తిరిగి నన్ను కొట్టుతాడనే భీతాహముచేతనున్ను, ఖానుండులయిన తమకు మనవి వ్రాసుకొనేదియేమంటే; న్యాయకర్తలయిన తమరు, నా అర్జి సాకల్యముగా చిత్తగించి, నాయెదురురొమ్మనవుండే పోటుచూచి, ముద్దాయి కిన్ని, మహన్నులుదారుకున్ను నన్ను చేయించి పయినవ్రాసుకొన్న వూంసా యీ సాక్షులపల్ల విమర్శించి ముద్దాయికి ఖుట్టి శిక్షచేయించడమేకాకుండా

వాడు నావకువుల దరిమేనాకు రాకుండా చెయ్యవలెనని, తమకున్నాన్ని వేడుకొంటున్నాను.

ఆన ౧౮౮౩ సంవత్సరం ది ౨౪ జనవరి.

కట్టమూరు నరసింహులవ్రాలు.

Hamsa'ya; a neighbour (H)

ఆన ౧౮౮౨ డి ౨౪ సంవత్సరం ది ౨౪ జనవరి తారీఖుకు నరి ఆయన శుభకృతుసామసంవత్సర పుష్య బ ౧౦ లు ఫిర్యాది ఆయన కట్ట మూరి నరసింహులను ప్రమాణము చేయించి అడిగినప్రశ్న.

ప్ర. ఈ ఆర్జీ నీవు వ్రాసుకొన్నదేనా? యిందులో వున్న సంగతులు నిజమేనా? యీసంగతులు యెవరివల్ల నిరూపిస్తావు?

జ. ఈ ఆర్జీ నేను వ్రాసుకొన్నదేను యిందులసంగతులు వాస్తవ్య మేను. యీఆర్జీలో వ్రాసుకొన్నవన్నీ సాక్షులవల్ల నిరూపిస్తాను.

కట్టమూరు నరసింహులవ్రాలు.

స మ్మన్.

ముద్దాయీలు.

౧. చింతలపాటి కోటయ్య } సాక్షీన్ యనమదల
౨. కానంశెట్టి వెంకట

ఇందువల్ల మీకు ఆజ్ఞాపించేది యేమంటే; ఫిర్యాది ఆయన కట్టమూరు నరసింహులు, తన్ను మీరు కొట్టి ఆక్రమము జరిగించినారని చేసిన ఫిర్యా దును గురించి మేము విచారిస్తున్నాము గనక; మీరు యీనెల ౨౬ రో తారీఖు వరకు ౧౦ ఘంటలకు మా కచ్చేరికి హాజరు కావలసినది.

గుంటూరుజిల్లా ఆ. హ. ఆ. మేజస్ట్రేటు కచ్చేరి.

౧౮౮౩ సంవత్సరం ది ౨౪ జనవరి. వెలిచెర్ల.

తెల్లంకొండ వెంకటరంగాచార్యులు, మేజస్ట్రేటు జవాబునివీను.

కట్టమూరు నరసింహులు చేసిన ఫిర్యాదును గురించి, హజారు జవాను మహమ్మదల్లి మాకు నమ్రును తెచ్చినందున, జనవరినెల ౨౬ రో తారీఖు వుద యాన ౬ గంటలకు చూచినాము.

ముద్దాయీలు; ౧. చింతలపాటి కోటయ్యవ్రాలు. ౨. శానంకెట్టి వెంకు నిశాని.

స మ న్

సాక్షులు.

౧ యంధ్రాప్రగడ నాగయ్య; ౨ జవ్వాజి లక్ష్మడు; ౩ పొన్నం రాముడు; ౪ మాచెర్ల పాపడు; యీ అంకమ్మ. సా. యనమదల.

ఇందువల్ల మీకు ఆజ్ఞాపించేది యేమంటే; ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరి నరసింహులు, ముద్దాయీలయిన, చింతలపాటి కోటయ్య, శానంకెట్టి వెంకు, వీండ్లమీద చేసిన ఫిర్యాదునుగురించి, మిమ్మున సాక్ష్యము యివ్వగలందులకు కోరినాడుగనుక, యీనెల ౨౬ రో తారీఖు వగలు ౧౦ గంటలకు మీరు మాక చేరికి హాజరుకావలసినది.

The date as usual.

Signature.

ఆన ౧౮౮౩ డో సంవత్సరం ది ౨౬ జనవరి మహమ్మదల్లి అనే జవాను యీనమ్మను తీసుకొని వచ్చి మాకు కనపరచినందున మేము చూడడ మయినది.

యంధ్రాప్రగడ నాగయ్యవ్రాలు; మాచెర్ల అంకమ్మ నిశాని; జవ్వాజి లక్ష్మయ్య వ్రాలు.

మహారాజశ్రీ గుంటూరుజిల్లా హేడ్డు అసిస్టాంటు
మేజిస్ట్రేటువారి సముఖానకు.

ఆన ౧౮౮౩ డో సంవత్సరం ది ౨౬ జనవరి మాజీ యనమదల కర
ణాలు వ్రాయించి దాఖలుచేసిన కయఫియ్యతు.]

మజూరు కాపురముదయిన కట్టమూరు నరసింహులు చింతలపాటి
కోటయ్య వగయిరాలమీద చేసిన ఫిర్యాదును గురించి మహమ్మదల్లి అనే జవాను
సాక్షులకు సమ్మతము తీసుకొని వచ్చినంతట్టో; ౩ డో సాక్షిఅయిన పొన్నం
రాముడు, ౪ గో సాక్షిఅయిన మాచర్ల పాపయ్య, యియిద్దరున్న గ్రామ
ములో హాజరులేరు. గనక, యివాస్తవము కయిఫియ్యతు వ్రాశి దాఖలు
చేయడమయినది.

Signature.

౧ ముద్దాయి.

౧౮౮౩ డో సంవత్సరం ది ౨౭ జనవరికి సరిఅయిన శుభకృతునామ
సంవత్సర పుష్య బ ౧౨ శుక్రవారం.

నాపేరు కోటయ్య; యింటిపేరు చింతలపాటివారు, etc. etc.

Question about language as usual.

ప్ర. ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరు నరసింహులు, తన్ను నీవు కొట్టినా
వనిన్ని; తనపశువులకు బండ్ల రావలెనని, పశువులకు అరికట్టినావనిన్ని;
నీమీద ఫిర్యాదు చేసినాడు. యిందుకు యేమి చెప్పుతావు?

ఉ. పశువులను అరికట్టించినమాట వాస్తవమే. రెండురోజులు పది
ఘడియలపూర్వం యొక్కేమట్టుకు, పశువులు నాచేలో మేసినందుకు బండ్ల
రావలెనని అరికట్టించినాను. బండ్ల వొప్పుకొన్నాడు. బండ్లనుగురించి యెంత
మాత్రము నాకు, అతనికి తగువురాలేదు. జమీదారుగారి ఆవులు ఆవూరికి
వచ్చి వున్నందున ఆయన యిలాకా యనమదల సముద్దారు కోటరాజు

రిదుమలరావు మాగ్రామానికి వచ్చి అక్కడ వుండే అనేకమంది చొప్పమోపులను ఆయావుల మేతకుగాను నెత్తిమీదనుంచి పడదోస్తూవుండి, నరసింహుల తాలూకు మోపువొకటిన్నీ, మాచర్ల ఆంకమ్మ తాలూకు మోపు వొకటిన్నీ, పడదోయించినాడుగాని నేను యెంతమాత్రము పడదోయించలేదు. నేనున్న, గొల్లపూడి మాధవరావు, మిరియం కోటయ్య, గొల్లపూడి భగవానులు, మహమ్మదులదారు గులాంమొహద్దీసు, యింకా కొందరు వెట్టివాండ్లున్ను. అక్కడ వుండివుండగా ఫిర్యాది ఆజమీదారుగారి నాకర్లతో కొట్లాడుతూవుంటే, యిది యేమి అని నేను అడిగినందుకు, నన్ను ఫిర్యాది తిట్టినాడుగాని, నేను ఫిర్యాదిని యెంతమాత్రమున్ను కొట్టలేదు, అప్పుడు రెండోముద్దాయి అక్కడ వున్నాడు. అతనున్ను కొట్టలేదు. బండ పుచ్చుకోకూడదనేసంగతి నాకు తెలియదు గనక, బండనిమిత్తం పశువులను అరికట్టినాను.

కోటయ్యవ్రాలు.

అదో ముద్దాయి.

The date, as usual.

నాపేరు వెంకు; ఇంటిపేరు కానం శెట్టివారు; etc. etc.

Question about language as usual.

ప్ర. ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరి నరసింహులతాలూకు పశువులను నీవు అరికట్టి అతణ్ణి కొట్టినట్టుగా నీమీద చార్జి లేబడి ఉన్నది. యిందుకు యేమి వుత్తరం చెప్పుతావు?

ఉ. నేను ౧ తో ముద్దాయి తరపు మహమ్మదులదారుణ్ణి అవుట చేత, అయిన వుత్తరపుప్రకారం వొకరోజు ప్రొద్దుపొడిచినది మొదలుకొని ఝాము ప్రొద్దు యెక్కినట్టుకు ఫిర్యాదితాలూకు పశువులను అరికట్టిన మాట వాస్తవమేగాని, ఫిర్యాదిని నేను కొట్టలేదు.

వెంకునిశాని.

గతి సాక్షి.

The date, as usual.

నాపేరు నాగయ్య; యింటిపేరు యండ్రాప్రగడవారు; etc. etc.

(Usual particulars regarding Language etc.)

ప్ర. ఫిర్యాది అయిన కట్టమూరి నరసింహులు, చింతలపాటి కోటయ్య మొదలయినవారిమీద చేసిన ఫిర్యాదును గురించి నీకు యేమైనా తెలుసునా?

ఉ. ఫిర్యాదికి ౧-౬ వశువులు వుండి వున్నందున, వాటిలో ౨ వశువులు సుమారు 2-౮ రోజులక్రిందట చొప్పు *చెంగన్న చేలా పడ్డ వనిన్ని; అందుకు బంధరావలెనని ౧ టో ముద్దాయి ౨-3 రోజులు పెట్టి వాణ్ని కూర్చుండపెట్టి వాణ్ని అరికట్టించినాడనిన్ని; అరికట్టిన మూడో రోజున వశువులకు ఫిర్యాది మేత తెచ్చుకొంటావుండగా నేను అరికట్టిన వశువులకు నీవు మేత తెచ్చుకొంటావా అని, ౧ టో ముద్దాయి అతని మోపును పడదోసి అతణ్ని కొట్టినాడనిన్ని; చెప్పుకోగా విన్నానుగాని, కొట్టగా చూడలేదు. అయితే ఫిర్యాదిభార్య తన పెనిమిటిని కొట్టిరి కొట్టిరని బజారులోకివచ్చి మొత్తుకొన్నది గనక, నేను మాదుకాణం దగ్గిరనుంచి ఫిర్యాది యింటికి వచ్చేవరకు కలత అణిగిపోయినది. అప్పట్లో ఫిర్యాది యింటికాడ ఫిర్యాదిన్ని, ముద్దాయి యింటికాడ ముద్దాయిన్ని కూర్చుండి వుండిరి. వాండ్లు కొట్టుకొన్నారని నూచర్ల పాపయ, మాచర్ల అంకమ్మ, జవ్వాజీ లక్ష్మయ, వనమాచిన కోటయ, నాలో చెప్పినారేగాని, ఆకలతనమయములో నేను ఆక్కడలేను.

ప్ర. ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కొట్టినట్టుగా విన్నానని చెప్పితివిగదా? యేమిటగాని యొక్కడ కొట్టినట్టు విన్నావు? యీకలతజరిగిన స్థలం యొక్కడ?

* అని వున్నది.

ఉ. ఈకలత జరిగినది ముద్దాయి వాకిట అనిన్ని, చొప్పుమోపు పడ
దోసినప్పుడు ఫిర్యాదిని ముద్దాయి జుట్టుపట్టి వంగదీసి రెండు గుద్దులు గుద్ది
తర్వాత ఫిర్యాదిని యింటినుంచి పిలిపించి, మూరెడు బొడుగుకర్త బీనుకొని
రొమ్మన బొడిచినాడనిన్ని చెప్పగా విన్నాను.

ప్ర. కలతజరిగినది యేవేళప్పుడు?

ఉ. రాత్రి రెండు ఘడియల ప్రాద్దు పోయినపిమ్మట.

ప్ర. ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కర్త బీనుకొని బొడిచినప్పుడు కిందపడితే
నీవు వాణ్ని లేవదీయలేదా?

ఉ. నేను లేవదీయలేదు.

ప్ర. ఈకలతజరిగినప్పుడు మహమ్మదులుదారు వెంకయను చూచినావా?

ఉ. నేను బొయ్యేటప్పటికి ముద్దాయి వాకిటిముందర ఆతడు నిలు
చుండివుండినాడు.

ప్ర. చొప్పు వెంగన్నచేలా ఫిర్యాది తాలూకు కతువులుపడితే
అందుకు ముద్దాయి బండ్ల రావలెనని తగాదా చేయడమునకు యేమి
హేతువు?

ఉ. ముద్దాయి అగ్రహారపుపాలంలా చొప్పు వెంగన్న చేసేది.
గనక, అబీటిచేలా అవిమేసినవని ౧ టా ముద్దాయి అగ్రహారకుడయినందున,
బండ్లనిమిత్తం తగాదాచేసినాడు.

నాగయ్యవ్రాలు.

అ డో సాక్షి.

The date, as usual.

నా పేరు లక్ష్మడు; యింటిపేరు జవ్వాజివారు; etc. etc.

(Usual Particulars regarding language etc. etc.)

ప్ర. —కట్టమూరి వరసివ్వులు తనమీద ముద్దాయిలయిన చింతల

పాటి కోటయ్య వగైరాలు దొమ్మి జరిగించినారని విర్యాదుచేసుకొన్ననంగరిలో, నీవేమి యెరుగుదువు?

ఉ:—విర్యాదితాళుకు రెండుపశువులు, అనగా వొకఆవున్ను, ఆవు పెయ్యానున్ను ౧ టో ముద్దాయి తన అగ్రహారపు పొలములో మేసినవని, ౨ కోజులక్రిందట ఆపశువులకు పుల్లరి రావలెనని, అరికట్టి మూడుకోజుల దనుక మహస్సులుదారిణ్ని వెట్టివాణ్నినికూడా అతనివాటికి*ముందర కూర్చుండవెట్టి నిర్బంధ వెట్టుతూ ఉండెను. నేను పొలములోకిపోయి, రాత్రి ౭ ఘంటలకు ఇంటికి వచ్చేవరకు, విర్యానియిట్లో ఫిర్యాదిపెండ్లాము యేడుస్తూ వుండినది. ఫిర్యాది యిల్లున్ను, మాయిల్లున్ను, యెదురుగడ అయినందున యెందుకు యేడుస్తావని నేను అడగగా ౧ టో ముద్దాయి యింటికి వెళ్లినంత లో వాడు ఫిర్యాదిని అతనిబట్టరీసుకొని కురికి మెడకు అంటకట్టినాడు. నేను వాన్ని విడతీసేటప్పటికి ఫిర్యాది యెదురుగొట్టున ౧ టో ముద్దాయి తాను యెప్పుడున్ను చేతపట్టుకొనివుండే మూరెదుపాడుగుగల వొకలాటి కర్రతో పొడిచినాడు. పొడవగానే, ఫిర్యాది వెల్లవెలికల వడ్డందున, యంద్ర షాటి నాగయ్య, వనమాచినకోటయ్య, ఫిర్యాదికి వనినె కొమారుడయిన పెను బండ వీరయ్య వగయిరాలు వాణ్ని లేవదీసినారు, అంతట ముద్దాయి మాకు బండె యివ్వక మళ్ల పడుతారా? మీకొంపలు తగలవేస్తామని, అంటూవుండగా మేము యింటికి చక్కా వచ్చినాము. అప్పట్లో ఫిర్యాదిపంచె యవరు తీసుకొన్నదిన్ని కనువడలేదు. యిది నేను యెరిగినసంగతి.

బ్ర:—విర్యాదివాకిట అరికట్టినమహస్సులుదారుని పెర*న్ను వెట్టి వాడిపేరున్ను చెప్పవలసినది.

ఉ:—మహస్సులుదారుపేరు వెంకయ్య అనిమాత్రం తెలుసుకుగాని ఇంటిపేరు యెరగను. వెట్టివాడిపేరు నేను చెప్పకాలను. చూపిస్తే గుర్తుపట్టు

* అనిఉన్నది.

తాను. వెంకయ్య అనే అతను యిప్పుడు మేజస్ట్రేటువారియెదుట ఉండే అత
నేను. యితనితోకూడా కూర్చున్న పెట్టివాడు సత్రిగాడు అని జ్ఞాపకం.

ప్ర:—ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కర్రతో పొడిచినాడని చెప్పితివిగదా;
ఆకర్ర యెటువంటిది?

ఉ:—అది నల్లటికర్ర, అది యేమికర్రో నాకు తెలియదు.

ప్ర:—ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కర్రతో పొడిచినప్పుడు మోహతామ
వెంకయ్య యెక్కడ వుండినాడు.

ఉ:—దగ్గరనే వుండినాడు.

ప్ర:—ఫిర్యాదిని పొడిచినది యేవేళప్పుడు.

ఉ:—రాత్రి ౧౧-౬ ఖడియల ప్రాద్దుపోయినప్పుడు.

ముద్దాయి అడిగిన సవాలు.

ప్ర:—నేను ఫిర్యాది తాలూకు గొడ్డను అరికట్టిస్తే ఫిర్యాది దొంగ
తనముగా లోలుకొని పోయినది నీకు తెలుసనా?

ఉ:—నాకు తెలియదు.

జవ్వాజీ లక్ష్మయ్యవ్రాలు.

3 డో సాక్షి.

The date, as usual etc, etc.

నాపేరు అంకమ్మ; ఇంటిపేరు మాచర్ల వారు; etc. etc.

(Usual particulars regarding language etc. etc.)

ప్ర:—ఫిర్యాదిఅయిన నరసింహులు ముద్దాయిఅయిన చింతలపాటి
కోటయ్యవగయిరాలమీద చేసినఫిర్యాదునుగురించి నీవు యేమి యెరుగుదువు?

ఉ:—నరసింహులకు ముద్దాయి బాకి అనిన్ని, అబాకి అడగబోలే
అతణ్ని బంధించుచుని నకలతంటాలుపెట్టినాడనిన్నిమాత్రము విన్నానుగాని
మరియేమిన్ని యెరుగను?

ప్ర:—ఫిర్యాదీని ముద్దాయి కొట్టగా నీవు చూచినావా?

ఉ:—నేను చూడలేదు.

ఫిర్యాది అడిగిన సవాలు.

ప్ర:—నీవున్న, నేనున్న పొలములొనుంచి చొప్పు మోపులు యెత్తు కొనివస్తూ వుండగా రెండో ముద్దాయి నా మోపుపడదోసి, జుట్టుపట్టుకొని వంగుండబెట్టి నన్ను గుద్దగా నీవు చూడలేదా?

ఉ:—మోపులమాత్రము కిందపడదోసి ముద్దాయి ఫిర్యాదీని నెట్టి నాడుగాని గుద్దులు గుద్దడము నేను చూడలేదు.

అంకమ్మ నిశాని.

గుంటూరుజిల్లా అసిస్టాంటు మేజిస్ట్రేటువారు చేసినతీర్పు.

ఫిర్యాది.

ముద్దాయాలు.

కట్టమూరి నరసింహులు.

౧ చింతలపాటి కోటయ్య

సాకీన్. యనమదల.

౨ శానంకెట్టి వెంకు.

సా. యనమదల.

ఫిర్యాది దాఖలుచేసినచార్జీలో తనపశువులు ఆ గ్రహారపుపొలములలో మేసినవనే నెపం బెట్టి, బండరావలెనని, మూడురోజులు ౧ టో ముద్దాయి ౨ డో ముద్దాయిచేతనున్న యింకాకొందరు వెట్టివాండ్లచేతనున్న, పశువులను అరికట్టించి తన్ను కర్ర తీసుకొనికొట్టినాడని వ్రాసుకొన్నాడు.

ఇందునగురించి ముద్దాయాలనున్న, సాక్షులనున్న విమర్శించినంతల్లా ఫిర్యాదీని ౧ టో ముద్దాయి కొట్టి వానిపశువులను అరికట్టించినది తాను చూచినానని ౨ డో సాక్షిన్ని; ఫిర్యాది పశువులను అరికట్టించినసంగతి వాస్తవ్యమేగాని, వాణ్ని కొట్టగా తాను చూడలేదని ౧-౩ సాక్షులున్న, వాఙ్మూలములు వ్రాయించినారు.

ఇందువల్ల చూడగా, ఫిర్యాదితాలూకు పశువులను ముద్దాయాలు అరికట్టడము సర్క్యులరు హుకుముకున్ను, రిగ్యులేషన్లకున్ను, విరోధముగా వున్నదిగనుకనున్ను; సాక్షుల వాఙ్మూలములవల్లనేమి, మేము ఇప్పుడు చూచి వంతల్లో నేమి, ఫిర్యాదిని ముద్దాయి కొట్టినట్టుగానే కనబడుతున్నదిగనుకనున్ను; ౧౮౧౬ సంవత్సరము ౯ డో రెగ్యులేషన్ 3౨ డో సెక్షన్ ప్రకారము ౧ టో ముద్దాయికి రూ ౪ లు జాలుమానావిధించి, యివ్వనిపక్షమునకు ౧౦ రోజులు జైల్లాజయిలులో కయిదున వుండగలందులకున్ను; ౨ డో ముద్దాయికి రూ ౧ జాలుమానావిధించి, యివ్వనిపక్షముకు ౬ రోజులు కయిదున వుండగలందులకున్ను, తీర్పుచేయడమైనది.

గుంటూరుజిల్లా ఆ. హ. ఆ. మేజిస్ట్రేటుకచ్చేరి.

ఆన ౧౮౪౩ డో సంవత్సరం! ది ౨౭ జనవరి.

End of third case.

౮

వార్తాపత్రికలు.

Masulipatam]

April 1872. No. 4. P. 17-19.

పురుషార్థప్రదాయిని

మతవిషయము.

ఈ అగ్ని ఉపాసన అనేది ఈ దేశములో సర్వభక్షకుడు కాబట్టి ఈయనను సమిష్టి స్వరూపుడయిన ఈశ్వరునకు ముఖముగా యెంచి ప్రాధికంచడముకు కారణమయినది. ఇట్టి ఈశ్వరుని సర్వజ్ఞునిగానున్న సర్వేశ్వరునిగానున్న సర్వగతునిగానున్న సర్వాత్మునిగానున్న సర్వరూపునిగానున్న యెంచి కర్తలు చేయుటకు తవి. ఈ కర్తలు శక్తివంచనలేని విమర్శతోనున్న భక్తితోనున్న సిద్ధాంతరోధరాహిత్యముతోనున్న సాకార్యహేతువైన పరధర్మపరిత్యాగము కలిగి యథాశక్తి యమవిశిష్టములైన స్వకర్మానుష్ఠాన నిష్ఠకలిగి కర్తలు చేయుటకు తవి. ఇట్టి కర్తలు విహికాముష్ణి కోపయోగము లేయున్నవి. అటుతరువాత నిందియభోగములు చాలామట్టుకు తీరినతరువాత వానప్రస్థాశ్రమమును స్వీకరించి చిత్తశుద్ధ్యర్థమైన ఆష్టాంగయోగాదులు వనములయందుండి అభ్యసించుటకు తవి. అటుతరువాత సంపూర్ణవైరాగ్యము కలగడముతోనే సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి సర్వసంగపరిత్యాగియై, స్వరూపానందమును పొందుటయే మోక్షమని ఉత్తమావస్థ అని అనిపించుకొనుచున్నది. ఇట్లు కాక మోక్షమేలేదని విషయానందమే ప్రాధాన్యమని పర్ణాశ్రమభేదములు అగత్యములేదని కర్త ఆనగత్యమని ఈశ్వరుడు అవాఙ్మనసగోచరుడు అయినప్పటికి కేవల వాగ్వాచలచేతనే స్వగాఢాభోగములను యిచ్చునని

యీ ప్రవృత్తికి కారణములైన జడములయిన భూతములను విగ్రహములను పూజించుట హానికరములని యెంచుట కేవలము అజ్ఞానమూలమైనట్లు యిది వరకు వ్రాసిన హంకములవల్ల నేగాక యికనున్న ముందు వ్రాయుచున్నాము. మోక్షము లేదనుటకు సుఖదుఃఖాత్మకమయిన సర్వావస్థలకు అతీతమయిన సుఖదుఃఖరాహిత్యమైనటువంటిన్ని సర్వావస్థలకు ప్రాధాన్యమైనటువంటి తూష్టిసమాధిసుషుప్త్యవస్థలు ఉంటూ ఉండగా మోక్షావస్థలేనట్లు యెంచ వల్లగాదు. ఇంద్రియములకే సుషుప్తిమరణాదులయందు బాధకలుగుచుండగా తద్విషయమైన యానందములు నిత్యములనుటకు అవకాశము కలుగదు.

అట్టి అనిత్యమైన ఆనందము స్వల్పభేదముచేత అనేకవస్థలు పొందిన వర్సత్తులకు కొద్దిపాచ్చుతగ్గులతో సమానమయ్యే ఉన్నది.

అంతేకాక విషయానందము విశేషకష్టసాధ్యమయ్యున్నది. వర్ణాచారములు లేనందువల్ల పృథిసాంకర్యము గలిగి కొన్నివృత్తులకు నాశనమున్న అప్పటప్పటికి స్వప్రతి పరిత్యాగముకలిగి నూతన పృత్యర్థమై విశేష శ్రమను పొందుతూ స్వప్రతియందు తనకు ఉండే పరిశ్రమ నశించడము నకున్న కారణమగుచున్నది. వర్ణనియమము కలిగినయెడల అన్నివృత్తులు నానాటికి అభివృద్ధిని పొందుతూ సుఖజీవనోపాయములు అన్యోన్యసహాయమై విశేషశ్రేయస్సును పొందుచున్నవి.

ప్రవృత్త్యాశ్రమము అగత్యమయినట్లు యితర దృష్టాంతరములవల్ల నే గ్రహించవచ్చును. అట్టి అవస్థ యిప్పట్లో లేనందువల్ల మనపూర్వులు విశేష ప్రయాసతో సంపాదించిన తర్క-వ్యాకరణపూర్వోత్తర మీమాంస జ్యోతిష గణిత సంగీత సాహిత్య వైద్యము మొదలయిన శాస్త్రములున్న భూలోక ములొనండే అన్నిభాషలొ శ్రేష్ఠములయినవని యితరదేశీయులచేత ఒప్పుకొనబడి జర్జనుదేశీయులు మొదలయినవారిచేతకూడా పరిశ్రమచేయబడుచున్న సంస్కృతభాషకుల అశ్రద్ధవల్ల మనదేశములొ నశించి పోవడమునకున్న కారణమగుచున్నది. ఇప్పుడు అట్టి శాస్త్రపరిశ్రమ లేనందువల్ల ఇహ

పరస్పాతంత్రియ లాభమును పోగొట్టుకొని పరతంత్ర్యమయిన వస్తువ నాశించి అట్టివిద్య నభ్యసించనందువల్ల ముందు ఎంతహానికరమో విచారించగా కనుపించగలదు. గృహస్థాశ్రమమునందు వర్ణాశ్రమధర్మములు లేక ఈశ్వర విషయమైన చింత విశేషముగ లేక విహికమే ముఖ్యధర్మముగ నేర్పరచు కొన్నవారికి సద్గుణములుపదలి కేవలదుర్గుణములవల్లనే ధనాజ్ఞానగలిగి అందు వల్ల ఇహపరములందు నశించడముకు కారణమగుచున్నది. విషయపరిత్యాగము లేకపోవుటవల్ల స్వరూపానందము సిద్ధించదుగదా! లోకమునందు ప్రతి జీవిని స్వభావసిద్ధమైన కర్మగలిగియుండగా నియమనరూపమైనకర్మ లేనందువల్ల కర్మ నియమన కలగక పోవడమే కాకుండా యధేచ్ఛముగా నిషిద్ధకర్మాచరణమునకున్న కారణమయి సమిప్యోపాసనలేనందువల్ల ఈశ్వర ప్రసన్నత్వమును కలుగచేసుకోవడమునకు విశేష దుష్కరమయి యుండును.

అవాఙ్మానస గోచరుడైన యీశ్వరుడు ఎట్లుగా మనప్రాధానముల వినును! ఎట్లుగా మనకు ఫలమును యిచ్చును! కాబట్టి యిది ఆయుక్తమయి యున్నది.

• కింది అధికారులవలన కావలసినపనులు పయిఅధికారులవలన కానేరవుగదా. మూఢులవిషయములలో లీలాధామయిన ప్రయోజనములు లేనందువలన వారికి ఈశ్వరవిషయమయిన జ్ఞానశ్రద్ధలు కలుగవు. మూఢులకు లీలా ప్రయోజన మూలముగానే ఆయాశ్వర సేవగలిగి క్రమముగా అభివృద్ధి పొందడమునకు కారణమగుచున్నది.

కృ॥ కా॥ దీ॥ C. C. D.

పురుషార్థప్రదాయిని. నవంబరు 1875. పేజీ 171-172.

పత్రికావాదములోని అంశము.

మరియు భోగమోక్షరూప పురుషార్థసాధన భూతసకల ధర్మానుష్ఠానములకు వేదమే ముఖ్యకారణంబని చెప్పబడుచున్న తద్వేదంబు యదృశం

బైయుండెనని యోచించుచుగ శబ్దరూపంబుగనుండునటులఁ గానవచ్చుచున్నది. తచ్చబ్బంబు పదసమూహాత్మక వాక్యరూపంబై వర్ణపుంజంబుల కధీనంబై పెక్కుతెరంగులనుండి నానాబోధజనకంబైయున్నది. ఇట్టినానాశబ్దములకు వేదమును వ్యవహారమా లేక అందుకున్న కొన్నిటికి మాత్రమేనా ఆనుసంశయము లోచింపజేయుచున్నది. ఒకవేళ సర్వశబ్దములకు వేదమును వ్యవహారము చెప్పనట్లయితే ఒకదానికొకటి సమన్వయించక అత్యంతమైన పృథక్కులుగ నుంచుంన్నందుకు గైర్వాణి హానియాపన్యాదివేదంబులే సాత్వ్యంబులై యుంచున్నవి. కాబట్టి మొదటిపక్షమువల్లకాదు. యింకను కొన్నిటిని మాత్రమే వేదమును వ్యవహారము చెప్పవలసివచ్చును. అట్లయితే అవేటవంటివి, అందుకేమి ప్రామాణ్యంబని యడఁగఁగా యజ్ఞాదిక్రతువులను బోధించెడివియై యున్నవనియు యిందుకుఫలము పునర్జన్మమునందు కలగడమే ప్రామాణ్యమని చెప్పుచుందురు. అందుకు తరువేమనఁగా ప్రత్యక్ష రూపమయిన ఘటము ప్రత్యక్షంబుగానే నశించిపోవుచుండగ మరీయొకజన్మము సిద్ధించడ మెట్లు కలుగును. అట్టిజన్మాభావమునందు కర్తృఫలంబులు పెట్టుకలుగును? కాబట్టి అట్టిజన్మము సిద్ధించడముమిథ్యయే, కర్తృఫలంబులు పొందడముమిథ్యయై లగుచున్నప్పుడు అటువంటిఫలంబులను బోధించెడివికూడను మిథ్యయై కావలసివచ్చును. కాబట్టి యొన్నిటికి యుక్తివిహీనమయినపలుకులు ఉన్నతప్రలాపములతో సమానమైనట్టు నిరాఘాటమేగనుక అట్టివలుకులను అంగీకరించగిట్టదు. కాబట్టి మేము చెప్పుచున్న యుక్తియుక్తములనంగీకరించి లోకమునందనుభవసిద్ధంబైయున్న యుక్తి, భక్తి, భుక్తి, ముక్తులను సీతతుర్వర్గమును యైహికమునందే మామతమునందు కనుపరచకగి యుండును. ఎట్లంటే సర్వదా లోకానుభవానుగుణ్యమైనదేయుక్తి. యట్టియుక్తియందుఁగల ఆసక్తియే భక్తి. తద్భక్తివల్లనేభుక్తి యనఁగ ఉద్రస్థోపేతమైన యాహారాద్యుపభవమేయనుట యాయనుభవ వ్యతిరేకమైన దుఃఖరాహిత్యమేయుక్తి, యిట్టిచతుర్వర్గమును

పాండవజేయతగినదియే యాత్మవాక్యంబు. ఇట్టివాక్యములను బోధించునదియే మామతవేదంబు గనుక సర్వజనులను అంగీకరింపఁదగినది.

లోకమితృండు దేహాత్మవాది.

ఇది బహుళః ఆత్మలేని వాదమే.—Eld. P.

హిందూజనసంస్కారిణి

1889 జనవరి తే 1 ది పుట ౬గి.

మ-రా-రా-శ్రీ. బ్రహ్మశ్రీ వైదికమహాసభ వారిలో
౧-సభాధ్యక్షులు.

౨ వాదులు.

3 ప్రతివాదులు.

(౧) వాదివాదించే వాదమేమనగా:—ప్రస్తుతము ఈదేశమందు బ్రహ్మత్వత్రియ వైశ్యవర్ణములలోచేరిన స్త్రీపురుషులు గురుకులవాసంపదలు కొనిపచ్చి పురుషునివల్ల స్నాతక ప్రతారంభ కాలమందుంచబడిన గృహ్యగ్ని యందు తమజీవిత కాలమువరకు సాయుస్తాతః కాలములయందు ఆవుపాననా హోమము మొదలైనవి జరిగిస్తామని వివాహ కాలమందుంభయులు ప్రతిష్ఠ లోచేసి, ఆచర్యలు జరిగిస్తావుండి, భార్యచనిపోవడముతోటే, ఆ ప్రతిష్ఠకుభంగ ముగా కొంతమంది అగ్నిత్యాగం చేయుచున్నారు. ఇదిభర్తృకాస్త్రవిరుద్ధము. సమయవిరుద్ధము. శిష్టాచారవిరుద్ధము. వీరుకర్తృత్వము. వీరు చేసిన నిత్యవైమి త్రిక కాన్యకర్తృలవలన ప్రయోజనములేదు. గనుక యాయంశములు విమర్శించి వీరు క్రమప్రకారము ఆచర్యలుజరిగించేవాగున యుత్తరువు దయచేయ వలయునని వాదించుచున్నాడు.

(౨) ప్రతివాదులుచేసెడి యెదురువాదమేమనగా:—వయిన వివరించిన స్త్రీపురుషులు వివాహకాలమందు గృహ్యగ్నిప్రతిష్ఠాపనజరిగించినారే గాని స్నాతక ప్రతారంభ కాలమునందు కాదు. ఆయగ్నియందు తమజీవిత కాలమువరకు ఆవుపాననహోమము మొదలైనవి జరిగించెదమని యుంభయులు ప్రతిష్ఠలుచేసినది నిజమేను, ఆ ప్రతిష్ఠకు భర్తతోటిభార్యకు వివాహబంధ

నివృత్తికలిగినలోడనే భంగము కలిగిపోయినది. అందువల్ల ప్రత్యవాయంలేదు. పునర్వివాహము చేసికొన్న యెడల పునఃఅగ్నిసిద్ధి కలుగుచున్నయది. అగ్నిత్యాగము చేయవచ్చును. సన్యసిం చెడి యెడల నగ్ని సుండుకోవచ్చును. ఇందుకు లోక విరుద్ధము లేదు. ధర్మశాస్త్ర సమయాచార విరుద్ధము లేదు. వీరు శిష్టులేను. వీరికి కర్మాధికారమును కలదు. వీరు చేసిన నిత్యైమిత్తిక కామ్యకర్మలవల్ల ప్రయోజనమును కలదు. అని యెదురువాదము చేయుచున్నారు.

(3) సభాధ్యక్షులు విర్వఱచిన సాగ్రాంశము లేవనగా;—

(౧) వైదికసభవారి కీయంశములు విమర్శించి తీర్మానించడమునకు అధికారముకదా?

(౨) వాదికివాదిం చెడి యధికారముకలదా?

(3) ప్రతివాదులు ఇందుకు తర్రవాదులు కావలసినవారేనా?

(౪) స్వాతంత్ర్యతమనేది ఆచార్యాధీనమయినదా? లేక, స్వాధీనమయినదా?

(౫) గృహస్థాగ్ని ప్రతిష్ఠాపనాసంకల్పము ఎందుకు కలిగినది? ఎప్పుడు కలిగినది? ఎవరు చేసినారు? అందుకు వికల్పమేమైననున్నదా?

(౬) ఆపుపాననాసంకల్పము ఎందుకు కలిగినది? ఎప్పుడు కలిగినది? ఎవరు చేసినారు? అందుకు వికల్పమేమైననున్నదా?

(౭) వివాహసిద్ధి క న్యాప్రతిగ్రహమువల్లనా? లేక, పాణిగ్రహణము వల్లనా?

(౮) అగ్నిత్యాగము చేసినవానికి యాజనాధ్యక్షుడన ప్రతిగ్రహాధికారముకదా?

(౯) ఇందుకు ధర్మశాస్త్రవిరోధము ఏమయిననున్నదా?

(౧౦) సమయవిరోధమేమైననున్నదా?

(౧౧) శిష్టాచారవిరోధమేమైననున్నదా?

అనివివాదాంశములు యేర్పఱుపఁబడినయది.

(౪) వాదివల్లకనువఱుపఁబడ్డ దృష్టాంతములనేకములు.

మఱియు దాఖలుచేయబడిన సాధనములు.

(౧) యస్యప్రత్యేహాఽపత్న్యనాలంభుకాభావతి । తామపరుద్ధ్యయజేత । సర్వేనైవయజ్ఞేనయజతే । అనెడి అచ్చిద్రపాతమునందలి యజుర్వేదశ్రుతివలన, పత్నికాలము చేసినప్పటికిని అగ్నిహోత్రాదికర్తలు వదలకూడదని రుద్రదత్తయనెడి ఆపస్తంబశాస్త్ర భాష్యములో వ్రాసియున్నది.

(౨) ఆహంస్వద్వినుపసిత్వమేతత్ మమాసియోనిః తవయోనిరస్తి । మమైవసన్ వహమావ్యాప్యగ్నేపుత్రః పిత్రేహాకృజ్జాతవేదః । అనెడి యజుర్వేదశ్రుతివలన, యజమానునికి అగ్నికిని కార్యకారణభావము చెప్పియున్నది. కాబట్టి యజమానుడు చచ్చేవరకు అగ్నిని వదలకూడదు.

(౩) యజమానోవాఅగ్నేరోగీనిః స్వాయామేదైవం యోన్యాగ్ం సమారోహయతే । అనెడియజుర్వేదశ్రుతివలన, కారణభూతుడైనటువంటి యజమానునియందు, కార్యభూతమైన దోహదనాగ్నిని ఆరోపణచేసికోవలసి నట్లుండియున్నది.

(౪) సంపత్నీపత్యాసుకృతేనగచ్ఛతామ్ । యజ్ఞస్థయంక్రధుర్యావభూతామ్ । సంజానానావిజహతామరాతీ । ర్దివిజ్ఞోఽపిరజరమారభేతామ్ । అనెడి యజుర్వేదశ్రుతివలన పత్నికిగృహ్యగ్ని లేకపోయినప్పటికిని యజమానుని యొక్క పాణిగ్రహణ సుకృతమువలన పత్నికిని ఆవుపాననాగ్నిసిద్ధికలిగినది.

(౫) మృతాయామపిభార్యాయాం । వైదికాగ్నింసహిత్యజేత్ । ఉపాధినాపితక్తర్త । యావజ్జీవంసమాచరేత్ । అనేస్తృలిచంద్రికయందలి విష్ణువచనమునుబట్టి, పత్నిగృహించినప్పటికిని అగ్నిహోత్రాదికర్త యజమానుడు చేసికోవలసినట్లు, విధించియున్నది.

(౬) త్యక్తాగ్నేఃపార్వణంసైవ । సైకోద్దిప్తంసవించనమ్ । అత్యక్తాగ్నేస్తుపిండోఽస్తి । తస్మాత్సంకల్ప్యభోజయేత్ । అనెడి బరాళరస్తృలివచనమును

బట్టి అగ్నిత్యాగముచేసిన స్త్రీకిగాని పురుషునికిగాని పిండప్రదానముతో బ్రాధముచేసెడి యధికారములేదు. సంకల్పబ్రాధముమట్టుకు చేయవచ్చును.

(2) విధవావిధురాభ్యాంచ । తదైవబ్రహ్మచారిభిః । నస్త్యికార్యోన దాతవ్య । ఇత్యేవంతురబ్రహ్మచారి । అనేమనువచనమునుబట్టి బ్రహ్మచారికెట్లు స్నాతకముచేసికొనకమునుపు కన్యాస్త్రీకారమున కధికారములేదో అట్లేఅగ్ని త్యాగముచేసినవిధవకును విధురునికిని స్త్రీకారాధికారములేదు.

(గ) ప్రతివాదులవల్లకనుపఱుపబడ్డ దృష్టాంతము లనేకములు. మఱియు దాఖలుచేయఁబడినసాధనములు:—

(౧) అథోవాపిషత్కన్యాయశ్చస్త్రీ । అనేయజుర్వేదశ్రుతివలన, భార్య భర్తలూ సగభాగముగనుండికర్త నెరవేయించుచున్నది. కాబట్టి భార్యపోయిన తోడనే ఆపుపాసనాదికృత్యములు వదలుకొనవచ్చును.

(౨) గృహిణీగృహముచ్యతే । అన్యేసాధువచనమునుబట్టి, గృహిణి గతించినతోడనే గృహసంబంధము వదలిపోవుచున్నది.

(3) విధవావిధురంచైవ । దహేదుత్తపనాగ్నినా । అనెడి ధర్మశాస్త్ర వచనమునుబట్టి విధవవిధురులకు ఉత్తపనాగ్నివలన (దర్భముకాల్చియగ్నిచేసి దానిచేతదహనాది) సంస్కారములు జరిగింపవలసినదేకాని ఆపుపాసనాగ్ని వలన దహనాది సంస్కారములుకలుగదు.

(౪) అథయదితేకర్తృవిచిత్యానా । పృత్రవిచిత్యానా । స్వాత్ । యేతత్రబ్రహ్మణానమృత్సినః । యుక్తాఆయుక్తాఃఅలూక్షధర్మకామాన్యుః । యథాతేతత్రవర్తేన్ । తథాతత్రవర్తేథాః । అథాభ్యాఖ్యాతేషు । యేతత్ర బ్రహ్మణాః సమృత్సినః । యుక్తాఆయుక్తాఃఅలూక్షధర్మకామాన్యుః । యథా తేలేషువర్తేన్ । తథాతేషువర్తేథాః ॥ అనెడి తైత్తిరియోపనిషద్వాక్యమును బట్టి, పూర్వులు విమర్శించియేర్పఱచియున్న యాచారమే శిష్టాచారమని చెప్పబడియున్నది.

(౫) శ్రుతిశ్చభిన్నాః స్మృతయశ్చభిన్నాః । మహాబుష్ఠీగామ్ మత
యశ్చభిన్నాః । ధర్మస్యతత్త్వం నిహితం గుహయామ్ । మహాసనోయేన గత
స్సపాదాః । అనెడి లోకోక్తినిపట్టి శ్రుతులు నానావిధములు. స్మృతులు
నానావిధములు. మహాబుష్ఠులయభిప్రాయములు నానావిధములు. ధర్మము
యొక్కనిశ్చయ మెక్కడనో యున్నయది. పదిమందిపోయినదారియేదో
అదే మంచిదారి.

(౬) యథేష్టాచరణంధర్మం॥ అనెడి భవిష్యత్తరపురాణవచనమునుబట్టి
వారిచార్యిష్టప్రకారము జరుపుకొనవలసినదేగాని ఒకరి నిర్బంధమునకుగాని
నిబంధనగ్రంథములకుగాని లోబడవలసినదిలేదు.

౬. తీర్తానము.

(౧) ఈ విషయములో ఉభయవాదులతరపుసాక్షులను సాధనములను
వినుస్థించి యుభయులు జరిగించిన ప్రసంగములనువిని యోచింపగా వాది
పక్షమున రాబడ్డసాక్షి సాధనములు సుప్రసిద్ధములయినవిగానున్న అబాధి
తములయినవిగానున్న సార్థకములయినవిగానున్న ప్రయోజనకరమయినవి
గానున్న సాధ్యములయినవిగానున్న అనుకూలమయినవిగానున్న ఉండి
యున్నవి.

(౨) ప్రతివాదులపక్షములో రాబడిన సాక్షిసాధనములు సందిగ్ధము
లయినవిగానున్న ప్రకరణమునకు వేఱుగానున్న తక్కువుగానున్న అవ్యాప
కములయినవిగానున్న అసంగతము లయినవిగానున్న ఉండియున్నవి.

(౩) కాబట్టి సభాభ్యుత్థులుచేసెడి తీర్తానమేమనగా, వారివాదమును
స్థిరపఱచి ప్రతివాదుల యెదురువాదమును నిరాధారమయినదిగా దోసివేసి
వాది వాదించెడి ప్రకారము ప్రతివాదులు మొదలైనవారు విపత్నీకులైనప్పటి
కిని అవుపాసనము మొదలైన నిత్యకర్మములు జరుపుకొనుచుండవలసినదిగా

నున్న లేనియెడల ధర్మకాస్తోకస్త్రాయశ్చిత్తమునకు బద్ధులయి యుండవలసి నదిగానున్న సిద్ధాంతము చేయడమైనది.

సర్వదారిసామ సం! ఆహాథ బ ర లు శుక్రవారము.

వివాహములనుగురించిన దుర్వ్యయము

మహారాజశ్రీ వృత్తాంతి యెడిటరుగారి సముఖానకు.

అయ్యా

యీత్రైసిల పుట్టినవెనక మనవారిలో పెద్దమనుష్యులుగా వుండే వారి యిందల్లా కొన్ని పెండ్లిండ్లు జరిగినవి. వాటిలో రెండుమూడు యిందల్లకు ముహూర్తమునకున్న కచ్చేరికిన్ని నేను వెళ్లివుంటిని. ఈరెండువేళ్లలో ముహూర్తమునకు వెళ్లినప్పుడు నామనస్సుకు బహుసంతోషముగా వుండినది. అప్పట్లో పెండ్లిమారుడున్న పెండ్లిమూరైయున్న పందిట్లో కూర్చుండి వారివారికి తగినప్రకారము మంత్రోక్తులచేత దేవబ్రాహ్మణపూజ చేయడమున్న వారివారికి కలిగినమట్టుకు దానాలు బూరిదక్షిణలు యివ్వడమున్న బ్రాహ్మణులచేతనున్న తమతమవారిలో వృద్ధులుగానున్న పెద్దలుగానున్న వుండేవారిచేతనున్న ఆశీర్వచనములు జెందడమున్న, యివి యావత్తు మన కాస్త్రసప్తలిగానున్న ఆయాకులాచారసప్తలిగానున్న వున్నదిగనక మహాచక్కగా వుండినది. అయితే రాత్రులలో కచ్చేరీ యుంచవలెగదా. పందిలివేసి శృంగారించవలసి యున్నదిగదా అనే ఆలోచనమీద ఆందుకు పట్టబొయ్యే శలవు యెంతో అంతమాత్రము రూకలను ముహూర్తపువేళలో శలవయ్యేదానిలో లాపముచేసి విధిలేక మిగిలిస్తున్నారు. కచ్చేరీపందిలి గాట్టుము వీటిని నిలిపితే యిందుకు వృధాశలవయ్యే మొత్తాన్ని దానధర్మములక్రింద అగత్యముగా శలవుచేతురనేదానికి నేను సందేహించలేదు. పెండ్లిండ్లలో కచ్చేరీ వుంచడములోవుండే గుణగుణాలు యేమని యోచన

చేసిచూస్తే అనేకవిధాల దోషమే కనిపిస్తుందిగాని గుణలేశమున్ను లేదు. మొదలెత్తగానే యావిషయమై వారివారి వరువుకుతగినట్టు 50 వరహాలు మొదలుకొని 1000 రూపాయలమట్టుకు శలవయ్యేరూకలు వృధాగా పోతున్నవి.....రెండోది రాత్రులలో నిండాప్రాద్దుపాయ్యేవరకు మేలుకొని యుండడముచేత యింటి యజమానుడికిన్ని కచ్చేరికి వచ్చేవారికిన్ని నిద్రాభంగమై శరీరసౌఖ్యము తప్పిపోతున్నది.

మూడోది కచ్చేరికి వచ్చేవార్లలో వ్యవస్థలేక పిలవబడనివారున్ను సామాన్యులయినవారున్ను రావడమువల్ల యింటియజమానుడు వార్లను యెరగకపోయినప్పటికిన్ని తనవిద్యులవారి విహితదేమో అని భ్రమించి వీరి కంతా మర్యాదలు చేసేటట్టు సంభవించినదిగదా? అని మనస్సులో నొచ్చుకొంటాడు. నాలుగోది కచ్చేరికి వచ్చినవార్లలో నూటికి 99 మందికి భరత శాస్త్రములోగాని సంగీతములోగాని జ్ఞానములేదు. వీర్లు కచ్చేరికి రాగానే గంధము పుష్పము తాంబూలాలు ఇచ్చి కూర్చుండ పెట్టిలే వీరికి నాట్యములో రుచిలేదు గనక రవంతప్రాద్దు కూర్చుండియుండగానే నిద్రవస్తున్నది. అంతట యింటికిపోదామా అని తలచి మనసుముందర వచ్చినవారు యింతా వున్నారే మనములేస్తే మర్యాదా వుండదే అని యోచిస్తూవుండగా యింతా కొందరు కచ్చేరికి తమకు వెనకవచ్చినవారు వేరేతావులేకపోలే తమ్ము పృవ భాగముతోతోసి తమకుముందరవచ్చి కూర్చుంటారు. వద్దని చెప్పచాలక దీనికిన్ని సహించుకొని యేల వచ్చినామని తమలోతాము నొచ్చుకొంటారు. యిట్లా కొంతనేపు కూర్చుండి యెవరైనావోకరు లేస్తే ఆసమయముచూచి యామట్టుకు బ్రతికినామని తాముకూడాలేచి వెళ్లిపోతున్నారు.

అయిదోది యిందులో యింటివారికైనా కచ్చేరికి వచ్చినవారికైనా యేమయినా సార్థకముకదా అని విచారిస్తే యెవరికిన్ని యేమిలేదు 15 సంవత్సరాలకు మునుపు కచ్చేరికి వచ్చేవారు నాట్యమాడుతూ వుండేదానికి రూపాయలువేసే మర్యాదకడ్డు దానివలన యింటివారికి కొంచెము కూడుదల

యొండైనది ఇప్పుడు వాక డబ్బుకూడా వేసే మర్యాదలేదు. కచ్చేరీకి వచ్చినవార్లలో యెవడో ఒకడియందు మోపించినట్టు వాణ్ణి లాగేగొర్రై నటించేదాని తన అభినయముచేత వాణ్ణిమాత్రమే రంజింపచేస్తున్నది. కడమ వారందరున్న నిప్పుయోగకులై దాని రూపలావణ్యములను జూచి భ్రమించి యింటికి వెళ్లిన వెనక దాన్ని తలచుకొని నిద్రపట్టక వృథాగా చెడిపోతున్నారు. నర్తనముచేసే దానికయినా యేదయినా ప్రయోజనముకద్దా అని చూస్తే కచ్చేరీకి వచ్చినవారు రూపాయిలు వెయ్యడములేదు. నాలుగైదు రాత్రులు నిండా కచ్చపడి నిద్రమాని తన అభినయములచేతనున్న తానుబాడే వదాలచేతనున్న స్త్రీలనున్న పురుషులకున్న వుండేమర్యాదలు తప్పి సభలో నిలుచుండి సంజ్ఞలచేతనున్న యుక్తులచేతనున్న కొన్ని రహస్యాలనంతా బయలుపేసి లజ్జవిడిచి మానముచెడి యింతకచ్చపడ్డ వెనక యింటియజమానుడి వద్దకి వెళ్లి దేహీ అని అడిగితే అతనికి యిప్తమువచ్చినమట్టుకు యేమి ఇచ్చినా తీసుకపోతున్నది. గనక దీనిని కష్టానికిన్ని తగినఫలప్రాప్తిలేదు.

ఆరోది యీకచ్చేరీ వుంచడంవల్ల సంభవించే ముఖ్యమయిన కీడు యేమంటే కచ్చేరీ చేస్తూవుండేటప్పుడు యిదివరకు స్త్రీలముఖముచూడని పిల్లకాయలు కొందరువచ్చి కూర్చుంటారు. వారు యీవరకున్న విద్యార్థులై చదువుకొంటున్న యీలోకవ్యాపారములు యేవిన్న తెలియనటువంటివారుగా వుండినప్పటికీన్ని యీ కచ్చేరీకి వచ్చినవెనక యిక్కడ నర్తనముచేస్తూవుండే దానికన్యకలున్న నటిస్తూవుండేటప్పుడు దాని నానావిధ వ్యాపారములనున్న చూచి అదిపాడే శృంగారపదాలనున్న వినగా వీరికి యీవరకున్న తెలిసి యుండని కొన్ని వ్యాపారములు నేర్చుకొంటారు..... అవతల యీ విధమయిన సత్కామములయందు చిన్నవాండ్లకు బుద్ధిపుట్టి చదువుమీద భావ కముతప్పి యీ దానీలయిండ్లకు పోవలెననే వాక ఆపేక్ష మనసులోకలిగి మహారాజులయిండ్ల చిన్నవాండ్లయితే ప్రామిసెరినోట్లు వ్రాసియిచ్చి డిస్కాంటుచేసి రూకలు సంపాదించుకొని వారియిండ్లకుపోతారు. బీదవాండ్లంటి చిన్న

వాండ్రయితే యొక్కడనైనా దొంగిలించి రూకలు బాగ్రత్తచేసుకొని వారి యిండ్లకు పోయి వ్యాధిని సంపాదించుకొని భ్రష్టులై చెడిపోతున్నారు.

దృష్టాంతానికి కావలసియుంటే అనేకులపేర్లు పుదాహరించగలను. అయితే గడిచిపోయినవాటిని చెప్పినందువల్ల సార్థకములేదు గనక వారి పేర్లను చెప్పలేదు. యింకా అనేకదోషాలు వున్నవి. యిది అందరికీ తెలిసిన సంగతే గనక విస్తరించవలసిన నిమిత్తములేదు.

ఈవిషయమై నాయొక్క తాత్పర్యమేమంటే యీకచ్చేరీలను వుంచి దాసీలను రప్పించేటందువల్ల మనమే మనస్థిరకాములకు దుష్టచేష్టలు నేర్పిస్తున్నాము. గనక యీకమీద పెండ్లిండ్లు చేసేవారు కచ్చేరీపందిరివేసి అక్కడి దాసీలను రప్పించి నాట్యముచేయించి మాని దానికిపట్టే కలవులను ముహూర్తమువేళలో దానధర్మాలుచేస్తూ బంధువులను బ్రాహ్మణులను అన్నము పెట్టించి తృప్తి చేయించవలసినది. బంధువులుగాక స్నేహితులుగా నున్న యిష్టులుగానున్న వుండి పెండ్లికివచ్చేవారిని యెట్లా తృప్తిచేయవచ్చునని అడిగితే వారికి వాకనాటికి బ్రాహ్మణులనుకొని విందుచేసి ఆవిందు ప్రభుత్వముయి సంగీతములలో విద్వాంసుడుగావుండే బ్రాహ్మణిగాని యితర వర్ణస్తుణ్ణిగాని రప్పించి కొంతసేపు భగవన్నామస్తరణముచేయిస్తే చేయించేవారి కిన్ని విశేషానికిన్ని పరలోకసాధనముకద్దు. కాబట్టి తమరు నాయందు దయ చేసి యీ కాకితాన్ని కడామా చదివించి దీనిని తమ వృత్తాంతపత్రికలో ప్రచురము చేయించడము లోకోపకారముగా ఉండుననితోస్తే అలాగు తాము ప్రచురము చేయవలెనని కోరుతున్నాను. అయితే యీ కాకితము చదివేవారి తోడుతోనే తమయిండ్లలో పెండ్లిప్రయోజనాలు వస్తే కచ్చేరీపుంచడము మానుతారని నేను యెంచలేదు. గాని వినాలపేరటనయినా యిందులో వ్రాసి యుండేసంగతులు యావత్తున్న నిశ్చయమని బుద్ధిమంతులు యెంచుకొని కచ్చేరీయంచక మానుదురనేయెడల నేను సంతోషించలేదు.

౯

వ్యాసము.

హితసూచని—పీఠిక.

(ఇది వచన గ్రంథము. వీనిలో ఎనిమిది 'ప్ర శేయము'లను గురించి రచించిన వ్యాసములున్నవి. గ్రంథకర్త, స్వామినేని ముద్దునరసింహనాయుడు డెబ్బదియేండ్లక్రిందట రాజమహేంద్రవరములో మొదటితరగతి డిస్ట్రిక్టు మున్సిఫ్ గా ఉండెను. ఆయనకొమారుడు రంగాప్రసాదనాయుడు 1862 వ సం॥న ఈ గ్రంథము అచ్చువేయించెను. దీనిలో వాడిన భాష పూర్వకాల మందు శ్వాయస్థానములలో జడ్జీలు, మునసబులు, తహసీల్దార్లు, కోర్టుపండితులు, ప్లీడర్లు మొదలయినవిద్యావంతులు తీర్పులు మొదలయినవి వ్రాసేటప్పుడు ప్రాయశఃముగా వాడే వ్యావహారిక భాష. ఇందుకు వ్యత్యక్తముగా ఆకాలమందు పరపన్ను చిన్నయసూరి మొదలయిన కొందరు చన్నపట్టణమువారు, ఇట్టివచన గ్రంథములు ప్రాచీనాంధ్రములో రచించడము చూచి కాబోలును, ఈవిషయమును పీఠికలో చివరను గ్రంథకర్త చర్చించినాడు. ఆతనిరచనకు మాదిరిగా అపీఠిక అంతా ఉదాహరించినాను.)

స్త్రీలకు విద్యలు సాధకము లాచున్నది. విద్యలు నేర్చుకొనుటకు హిందూదేశములో గ్రంథములు మిక్కిలి నదుపాయముగా నేర్పడియున్నట్టు కొందరెంచుకుంచున్నారు కాని, యిదివరకు ఏర్పడియున్న గ్రంథములవిమి, వాటిని బాలురకు చెప్పించె పద్ధతులువిమి, యెవరెవరిచేత జరిగించబడుచున్న కృషికి తగినఫలములు ఇవ్వడములేనందుననున్న, శరీరాకోగ్యమునకు జరూరైన వైద్యాంశములను గ్రహించడము సర్వత్ర ముఖ్యకార్యమై యున్నప్పటి

కిన్ని హిందూజనులయందు అందునగురించి ఉపేక్ష చెయ్యబడుచున్నందున నున్న, సంభవించకగని కార్యములు కొన్ని సంభవించుచున్నట్లున్న తెలియ తగని సంగతులొన్ని తెలియుచున్నట్లున్న న్యాయవిరుద్ధకార్యములొన్ని న్యాయములుగానున్నట్లున్న హిందూలలో చాలామంది నమ్ముచున్నందున నున్న, వారికి వ్యర్థప్రయమున్న వ్యర్థకాలక్షేపమున్న అసౌఖ్యమున్న హాని యున్న కలుగుచున్నవి. ఐతే గ్రంథములు బహుళః ఛందోబద్ధముగా నేర్పడి యుండడమువల్లనున్న, పురాణములయందు వాస్తవములైన సంగతు లున్న అవాస్తవములైన సంగతులున్న సమస్థితిగా చేర్చబడి యుండడమువల్ల నున్న, వాటియందలి వాస్తవములను అవాస్తవములను విభజించే సదుపాయ ములు లేకుండా నుండడమువల్లనున్న ధర్మకాస్త్రసంబంధములయిన గ్రంథ ములు కొన్ని కొన్ని యంతములయందు ఒకదానికొకటి భేదించియుండే నిర్ణయములుగలిగి నానావిధములుగా పుట్టుచూపచ్చి, వాటివద్దతులు కొన్ని తరువాత పుట్టినవాటిలో వాటిని రచించినవారి యిష్టానుసారముగా దిద్దుబాటు చెయ్యబడుచూ అనేక గ్రంథములు ఏర్పడియున్నందుననున్న, పురాణాదుల నున్న ధర్మకాస్త్రగ్రంథములనున్న మరిన్ని చిక్కుపరచే యుద్దేశముగలవారు కొందరు, వచనమునుగాని వచనములనుగాని కల్పించి, కొన్ని గ్రంథములలో చేర్చియుండడమువల్లనున్న—విద్యలు సులభముగా రాకపోవడమునకున్న, శరీరాలోగ్యమునకు జరూరైన సంగతులు బాగా తెలుసుకొనేవాడిక లేకపో వడమునకున్న, అవాస్తవములైన సంగతులను కొన్నిటిని వాస్తవములైనవిగా నున్న అన్యాయములైన సంగతులను కొన్నిటిని న్యాయములైనవిగానున్న నమ్మడమునకున్న హేతువులు కలుగుచున్నవి. 'ప్రబంధఃకల్పనా కథా' యనెడిన్ని, 'నిరంకుశః కవయః' అనెడిన్ని వాడికెల్లకూడా గ్రంథములలో కల్పితములైన సంగతులుచేరి యున్నందుకున్న, ఒకదానికొకటి భిన్నముగా నుండే వద్దతులతో గ్రంథములు పుట్టుచూ రావడమునకు వాటిని రచించిన వారి యభిప్రాయములే కారణములైయున్నందుకున్న దృష్టాంతములై

యున్నది. గనుక సదరు ఆంశములనుగురించి నాకు కలుగుచున్న అభిప్రాయములను తగుమాత్రముగా సూచించుటకు అనుకూలముగా నుండునని తోచుచున్న యెనిమిది ప్రమేయములు, అనగా, విద్యాప్రమేయము, వైద్యప్రమేయము, సువర్ణప్రమేయము, మనుష్యేతర జంతుసంజ్ఞాప్రమేయము, రక్షకప్రభృతిప్రమేయము, మంత్రప్రమేయము, పరోక్షాదిజ్ఞానప్రమేయము, వివాహప్రమేయమున్ను ఈపుస్తకమందు వివరింపబడుచున్నవి.

౨.—పదవ్యాపారమునకు ఏర్పరచబడే హద్దులు భాషనురచించడమునకున్న లిఖించడమునకున్న సాధ్యమైనంత సులభముగా నుండవలసినది అవశ్యమైయున్నది. ఆంధ్రభాషయందు కొన్ని పదములలో నొకానొకయక్షరమునకు ఆర్థానుస్వార(ము) చేరియుండడము జరూరైనట్లు లక్షణగ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది; కాని అటువంటి చాలా పదములు ఇప్పట్లో ఆధాకానుస్వారము లేకుండానే సాధారణమైనభాషయందు వాడిక చెయ్యబడుచున్నవి. పదవ్యాపారమందు హద్దులు ఏర్పరచడమునకు దేశముయొక్క వాడికయున్న సీతీయున్న ఆధారములై యుండవలసినది గనుకనున్న 'వాడు' 'వీడు' అనేపదములు ఉచ్చారణయందున్న వాక్యగ్రంథములలికి యందున్న 'వాడు', 'వీడు' అని వాడిక చెయ్యబడుచున్నవిగనుకనున్న - అటువంటిపదములు వాడికకు అనుగుణముగానే యీపుస్తకమందు వ్రాయబడుచున్నవి. శకటరేఖయనే యక్షరము కొన్ని పదములలో చేరియుండవలసినట్లు కూడా లక్షణగ్రంథములలో చెప్పబడియున్నది; కాని అటువంటి పదములలో రేఖచేర్చినా శకటరేఖచేర్చినా అర్థము ఒకటే వియుంటున్నది కనుకనున్న - రేఖశకటరేఖములకు ఉచ్చారణయందు భేదమేమీ కనపడడము లేదు గనుకనున్న - అటువంటి చాలాపదములు వాక్యగ్రంథములయందు ఇప్పట్లో శకటరేఖలేకుండానే రేఖను చేర్చి వ్రాయబడుచున్నవి గనుకనున్న - 'అందలు', 'కొందలు', 'బొట్ట', 'గుట్టము' అనేపదములు ఈప్రకారము శకటరేఖతో వ్రాయడముకంటె 'అందరు', 'కొందరు', 'బొర్ర', 'గుర్రము'

అని రేభతో వ్రాయడము లినికి సులభముగా నున్నది గనుకనున్న - ఏకరీతిగా పలుకవలసినపలుకులలో నొకదానికి ఒకయక్షరమున్న మరియుకదానికి ఇంకొకయక్షరమున్న వ్రాయవలసియిందడము అధికమైన చికాకులుగడము నకు కారణమౌచున్నది గనుకనున్న - రేభశకటరేభలలో రేభయనే వర్ణమే రవర్ణోచ్ఛారణగల అన్ని పలుకులకున్న చిహ్నమై యుండతగియున్నది గనుక నున్న - ఈపుస్తకములో ఆటువంటి పలుకులన్నీ రేభతోనే వ్రాయబడుచున్నవి. వాక్యగ్రంథములయందు కొందరు సంధి యశ్రుతి మొదలైనవాటినియమము లను అనుసరించి వ్రాయుచున్నారు; కాని, ఆంధ్రదేశమందు ఆంధ్రభాషను బహుశః సంధి మొదలైనవాటి నియమములేకుండానే భాషించడమున్ను, వాక్యగ్రంథములయందు వ్రాయడమున్న వాడికయై యున్నది. యీ పద్ధతి సులభముగానున్న రమ్యముగానున్న భాషను రచించడమునకు సదుపాయమై యున్నట్లు నాకు తోచుచున్నది. గ్రామ్యాక్తి ఆంధ్రభాషతాలూక్ అంశము లలో నొకటిగా లక్షణగ్రంథములయందు చెప్పబడియున్నది. యీపదములు ఛందోబద్ధములైన గ్రంథములయందు చేర్పడము ఆయిదైయున్నదిగాని, వాక్య గ్రంథములయందున్న భాషయందున్న వీటివాడిక తరుచైయున్నది. యిందు వల్ల భాషారచన మిక్కిలీ ధారాళముగా నుండున్నది; గనుక సాధారణమైన భాషయందు వాడికలోనున్న గ్రామ్యపదములు చాలామట్టుకు సరసమైన వాక్య రచనలో నంగీకరించతగినవిగా నేను ఎంచుకుంటున్నాను.

౧౦ టీక వ్యాఖ్యానము

(a) సంస్కృతాదిగ్రంథములకు.

**బాలసరస్వతీ ప్రణీతంబైన
ఆంధ్ర శబ్దచింతామణి టీకాగ్రంథము.**

(ఇది తాటాకులపుస్తకము. శ్రీయీ పరిచ్ఛేదముమాత్రము ఉన్నది. అంతకుముందు ఉన్న గద్య:—ఇది శ్రీసకలకవితాస్వతంత్ర భట్టారక యెల కూచి బాలసరస్వతీమహాపాధ్యాయప్రణీతంబైన యాంధ్ర శబ్దచింతామణి టీకాగ్రంథంబునందు నయిదవ పరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.)

శ్లో! భవతి శ్రీయావదానాం త్రివిధానా మింశుగాగమేశ్వర ।
అనుబంధప్రార్థనయోజ్ఞా వ్యతిరాదికేచచోపస్సాన్యత్ । ౧ । యిన్ది
రెండు సూత్రములు । త్రివిధానాః । మూడువిధములయినవంటి । శ్రీయా
వదానాం । శ్రీయావదములకున్ను । శేష । నిచ్చ ప్రత్యయమునకు । ఇంచు
గాగమం । ఇంచుక్ అనే ఆగమము । భవతి । అవుచున్నది । ఇంచుక్ లో ।
కకారము హలంత్యం అనే వ్యాకరణసూత్రముచేత లోపమైతే । ఇంచు అని
ఉండెను । ఆద్యంతౌటాకితౌ అనే సూత్రంచేత ఇంచుక్ ఇత్తుగనుక అంత్య
పదమై వచ్చెను । ఉపకృత్యాదిత్రివిధతత్వమశ్రియలకు ఇంచుగాగమము
వచ్చునని చెప్పటచేతను దేశ్యశ్రియలకు రానిది సిద్ధమాయెను । అయినా
గానిన్ని శేష అని నిజంతానకు ప్రత్యేకించి ఇంచుగాగమము విధించి
నాడు గనక ఆ నిచ్చు తత్వమశ్రియలకు సమానము గనక నిజంతమయిన
తత్వమశ్రియలకువలెనే నిజంతమయిన దేశ్యశ్రియలకును ఇంచుగాగమము

వచ్చును । నేయించెను బ్రతికించెను అనుబంధప్రాధికానయో । అనుబంధప్రాధికా
నాధికములయందును । జో । జిచ్చయందున్న । వ్యతిరేకాదికేచ । వ్యతిరే
కాధ్యక్షములయందున్న । చో । ఇంచుకొనబంధి చకారమునకు । పస్యా
త్ । పవర్ణము ఆదేశముగావచ్చును । క్రియారూపతద్ధర్మములకు ఉదాహరణ
ములు । పుష్పపుష్పా । ఇతుతౌ అన్న ధాతువులమీద । ఘోప్రత్యయమున్న ।
స్త్రీయాంక్తి అని త్రిన్ ప్రత్యయమున్న కూచితే కృదంతములై ఉప
కృతి పరిణతి సంవృతి సంజ్ఞలు గలవై పోషంతి అని ఉంటే ఆపయిని వర్త
మానాధిక వివక్షకలిగితే । భవతి క్రియాపదానాం త్రివిధానా మించుగాగ
మః । అని ఇంచుగామము వస్తే । పోషించు అని ఉంటే చురితి క్రియాపదా
నాం అనే ఉత్తరసూత్రముచేత చు అనే వణము వస్తే ఆపయిని వసతిరసు
బంధకస్యాద్యస్త్ర లదధోక వివక్షితస్త్ర । అని వసత్సంధికమైన ఆంధ్ర
పదము ఉన్న అని ఉంటే పోషించుచున్న అని ఉండును । ఆపయిని వ్యతిరే
కాధోక లృటి లటి డుజ్ స్యాత్ । అనే వక్ష్యమాణసూత్రంచేత డుజ్
వస్తే । అనుక్త మన్యవత్ అనే న్యాయముచేత హలంత్యం అనే వ్యాకరణ
సూత్రముచేత జకారము ఇత్యుపోతే సానునాసికోచ్చార్థమాణం శిత్
అనే ప్రాకృతసూత్రముచేత దాపలను అధః బిందువు వస్తే పోషించుచు
న్నాడు నులించుచున్నాడు అని లద్రూపములు ఉండును । అనుబంధస
ప్రాధికయోజోక వ్యతిరేకాదికేచ చోపస్యాత్ । అనే సూత్రముచేత
ఒకవేళ అనుబంధకము వరమై వుంటే జకారము వచ్చునన్నాడు గనక జకా
రము వస్తే పోషింపుచున్నాడు నులించుచున్నాడు అని కలదు. ఈలాగునే
స్తులింపుచున్నాడు ప్రస్తులింపుచున్నాడు అనుమలించుచున్నాడు సంతో
షించుచున్నాడు పరితోషించుచున్నాడు మొదలయినవి కృదంత
క్రియాపదములుగా తెలుసుకునేది । సంకసింపుచున్నాడు మొదలయినవి
సంస్కృతభవకట్టములమీద పుట్టినవి అని తెలుసుకునేది । సంకసిల్లు
చున్నాడు మొదలయినవి ప్రాకృతసమరూపములని తెలుసుకునేది । ప్రాకృ

తమునందు యోగః । అనే మాత్రముచేత పుకుసాదేశము వచ్చెగనక
 సంతోసిలుచున్నాడు, అనే రూపము వచ్చినది । యీలాగుననే కేవలంధ్రము
 లకుచూచుకునేది లెక్కించుచున్నాడు అలిండుచున్నాడు తూలింపుచున్నాడు
 అరగించుచున్నాడు మొదలయిన శ్రీయావదములు ప్రయోగవశమువలన
 గ్రహించుకునేది । మరిన్ని ఇదిత్తులు ఈదిత్తులు ఉదిత్తులు ఉదిత్తులు అయిన
 ధాతువులకును యీలాగే శ్రీయావదములు ప్రయోగవశమువలన గ్రహించు
 కునేది । ఇదిత్తులు । చడికోపే । ఇదితోనుంధాతోః । అనేవ్యాకరణమాత్రము
 చేత సుమాగమము వస్తే, పెండింపుచున్నాడు । ఈలాగునే ఖండింపుచున్నాడు
 తుండింపుచున్నాడు ఆకండింపుచున్నాడు । చుండించు చున్నాడు
 మొదలయినవి చూచుకునేది । ఈదిత్తులకు ప్రయోగములు బునదీ
 అమృత్వా అనేధాతువుమీదను సంధింపుచున్నాడు ఉదిత్తులకు ప్రయో
 గములు । క్రముపాదవిక్షేపే । క్రమించుచున్నాడు శము ఉభశ
 మించుచున్నాడు । భ్రము చలనే భ్రమించుచున్నాడు । ఉదిత్తులకు ।
 గుపూ రక్షణే । భూసత్తామాం । గోపించుచున్నాడు అనుభవించుచున్నాడు ।
 ఇదిత్తులకు ఉదాహరణములు । పద్ధ విశరణ గత్యవసాదనేప । ఆసాదించు
 చున్నాడు । పద్ధ గతో ఆపాదించుచున్నాడు సంపాదించుచున్నాడు । ఆ
 దంతములకు హ్ర—గరినివృత్తౌ । ప్రతిష్ఠించుచున్నాడు । మ్నా అభ్యోసే
 మానింపుచున్నాడు । ఈలాగున అజంతధాతువులు చూచుకునేది । కేహించి
 దపి ధాతునా మిల్లుకాన్వయే ప్రకీర్త్యలే । కేహించిదపి ధాతునా మిల్లు
 క్షీకవి సప్తలేః । అనే అధర్వణవచనమువలన । కొన్ని ధాతువులమీద ఇల్లు
 గాగమము గలదు । వాటికి ఉదాహరణములు ప్రణిమిల్లుచున్నాడు రాజిల్లు
 చున్నాడు భాసిల్లుచున్నాడు రాగిల్లుచున్నాడు లేజరిల్లుచున్నాడు । కేహించి
 ద్దేశ్యకబ్దానా మించుగిల్లు గపీవ్యలే । చురేవ వతమానాథో కవిభల్లుట
 సప్తలేః అనే అధర్వణవచనమువలనను ఇంచుగాగమ ఇల్లుగాగమములు కొన్ని
 శ్రీయలకు లేకనేవే చు మాత్రమే వచ్చును । కలుకుచున్నాడు చూచు

చున్నాడు వినుచున్నాడు కనుచున్నాడు । అధర్వణాచార్యులున్న ఆకర్త
 కేషుతు స్వాథేఁచుకొలొపొ విధీయతే అన్నారగనక ఇంచుగాగమము
 ఆకర్త ధాతువులమీద రాదు । ఇంక నేమంటే ఇల్లుగాగమము వచ్చును ।
 భాసిల్లు ప్రవహిల్లు । త్రివిధానామీచుగాగమః । అన్నాడు గనక । కొన్ని
 దేశ్యక్రియలమీదనున్న ఇంచుగాగమమురాదు । వచ్చుచున్నాడు కను
 చున్నాడు చేయుచున్నాడు ఇత్యాదులు చూచుకునేది । ఇంక నేమంటే ।
 ఉపకృతి పరిణతి సంపృతి రూపములయినపపంటి సంస్కృతపదములమీదనే
 ఇంచుగాగమము అయి జేశ్యహేతుమతిచ అనే ఉత్తరసూత్రముచేత హేతు
 వజ్ఞీచలయందు ఆంధ్రక్రియలయందయినాగాని । ఇంచుగాగమము వచ్చు
 చున్నాది । పానరె పానరిచె అనే భూతాధికాయలు వున్నది । గనక ।
 పొ(న)రుచున్నాడు పొనరించుచున్నాడు అమరుచున్నాడు అమరించు
 చున్నాడు । పొదలుచున్నాడు పొదలించుచున్నాడు ఇగుర్పించుచున్నాడు
 ఇత్యాదిరూపములు చూచుకునేది । పరింపించుచున్నాడు మొదలయినవి
 సంస్కృత నిజంతములు ఈలాగునే చూచుకునేది । వినిపించుచున్నాడు
 మొదలయిన తెనుగు నిజంతములు ఈలాగునే చూచుకునేది । ఇంక పరిణతి
 క్రియాపదములు చెప్పచున్నాము । అథ భూత్యాదిః పరిణతిః । అన్నాడు
 గనక । భూనత్తాయాం । జి జయే । మొదలయిన అజంత హలంతధాతువులకు
 వతకమానాధకవివత్ గలుగుచుండగా వతకమానే లట్ । అనే న్యాకరణ
 సూత్రముచేత లట్ ప్రత్యయము వచ్చి । కతకారి శవ్ శప్రత్యయము వచ్చి ।
 సార్వధాతుకాధకధాతుకయోః । అని గుణము వచ్చి । ఏచోయవాయావః ।
 అని ఆవాదేశము వస్తే । భవతి అని ఉంటే పరిణతి రయ వరన్వితైవ భవత్ ।
 అన్నసూత్రముచేత ఆవ్ అని అంతము గలది గనక పరిణతి సంజ్ఞ గలుగు
 చుండగా ఉపకృతి ధాతువులయందు బలెనే ఇంచుగాగమము చుపణికము
 అనుబంధము దుష్టు మొదలయినవి అన్నీవస్తే । ఉపసగళాపూర్వకమయితే ।
 ప్రభవించున్నాడు ప్రభవింపుచున్నాడు అనుభవించుచున్నాడు అనే

చూపములాదురు ; యీలాగునే జయింపుచున్నాడు నయింపుచున్నాడు
 క్షయించుచున్నాడు ఆశ్రయించుచున్నాడు సంశ్రయించుచున్నాడు మొద
 లయిన అయంతములున్న అపహ్నవింపుచున్నాడు ద్రవింపుచున్నాడు మొద
 లయిన (ఆ) వంతములున్న ఆలంకరింపుచున్నాడు సంస్కరింపుచున్నాడు
 సాక్షాత్కరింపుచున్నాడు మొదలయిన అరంతములున్న । పరిణతిక్రియలు
 అని తెలుసుకునేది । సంవృత్తిక్రియలు చెప్పుచున్నాము । అన్యాయ రంజి
 వస్యాదిః । అన్నాడు గనక । రంజరాగే । వసనివానే । అనే ధాతువులు
 పుట్టినక్రియాపదములు సంవృత్తిక్రియలు । అవి ఏమంటే సంవృతిరహితా
 కారా । అన్నాడు గనక యీధాతువుల ఆకారములు లుప్తములుగాక
 ఉండివి గనక । యీలాగునే యేయే ధాతువులు వికృతిపొందక స్వరూప
 ములచేతనే వుండునో ఆయా ధాతువుల బుట్టినక్రియ ల్లాసంవృత్తిక్రియ
 లనిపించుకొనును । రంజరాగే । వసనివానే । అథాయాచ్ఛాయాం । గర్వ
 దపే । గణసంఖ్యానే । గుణమంత్రే । చిత్రలేఖ్యే । నివాసస్థితౌ । రచ
 కృత్యాం । పణాస్తుతౌ । లిఖలేఖనే । వచపరిభాషణే । రాశ్చ దీప్తా ।
 భజనేవాయాం । నటగతౌ । దీ దీప్తా । లపభాషణే । ఫలనిష్పత్తౌ । యివి
 మొదలయిన ధాతువులమీద ఉపకృతి పరిణతిక్రియలకుం బలిసె వతక
 మానాథవివక్షయందు ఇంచుగాగమము । చువణాకము । ఉన్న అనే అను
 బంధకము । దుష్టు వస్తే రంజించుచున్నాడు వసించుచున్నాడు ఆధించు
 చున్నాడు.....ఇటువంటి రూపములు అవును. యీ సంవృతియందు కొన్ని
 ధాతువులకు యిట్లుగాగమము వస్తే రాజిల్లుచున్నాడు భాసిల్లుచున్నాడు ప్రణ
 మిల్లుచున్నాడు ప్రాప్తిల్లుచున్నాడు అని కలవు । వికృతి పదములు కొన్ని
 యీలాగునే రంజిల్లుచున్నాడు దురటిల్లుచున్నాడు ఓరసిల్లుచున్నాడు మొద
 లయిన శబ్దములు కలవు । యీ చెప్పిన ఉపకృతి పరిణతి సంవృత్తిక్రియలకు
 భేదము లేమంటే ఉపకృతిక్రియలు సకర్త ధాతువులమీదగాని పుట్టవు । పరి
 ణతి సంవృత్తిక్రియలు కొన్ని ఆకర్త ధాతువులమీదనున్న వచ్చునని తెలుసు

కునేది । యథా ప్రసిద్ధభాతూనాం ప్రయోగస్సప్తతోభవేత్ । వివోచనద
భాజస్యస్సాదయోభ్యాదయఃక్రియాః । అనే అధర్వణవచనమువలన
కొన్ని ధాతువులు ఉపపదములై ఉంటేనేకాని ఆంధ్రమునందు పలుకవు ।
అది గనక కరించుచున్నాడు బంధింపుచున్నాడు మొదలయినవి ప్రయోగించ
రాదు । చురాదులమీదను ఇంచుగాగమము కలదు విజ్ఞాపించుచున్నాడు
అజ్ఞాపించుచున్నాడు సంజ్ఞాపించుచున్నాడు కొన్ని ద్వికర్తృధాతువులమీదను
ఈలాగే రూపములు కలవు । శిష్యుని వేదమున ధ్యాపించుచున్నాడు రిపుల
నాపదబెట్టుచున్నాడు । అపన బెట్టించుచున్నాడు । వికృతియందును కొడు
కుచేత పాట పాడింపుచున్నాడు । కొన్ని చోట్ల తృతీయ్యవచ్చును శిష్యుల
చేత వేదము చదివించుచున్నాడు । బట్టచేత రిపుల పొడిపించుచున్నాడు ।
లఘుద్వ్యక్షరభాతూనా మించు గ్వాసంధిమత్సులే । అనే విశేషవచనమువలన
లఘుద్వ్యక్షర ధాతువులమీద సంధి వికల్పమున వచ్చును హరించె హరియించె
... । యాంతానాం నవికల్పస్యా దితి శ్రీకవి సప్తలేః । అనే వచనము
వలన యకారాంతధాతువులకు సంధి వికల్పము లేదు. నయించు జయించు
ఇత్యాదికము చూచుకొనేది । స్త్ర్య థేన పున దుఃదిభవతః అనే వక్ష్య
మాణసూత్రముచేత దుబు నపవదించి స్త్రీవాచక క్రియలకు ది వచ్చును ।
ఘటించుచున్నది... । జడానాచ దుదీప్యాతామితి శ్రీకవి మలే రితి జడా
దులకు దుది అని వచ్చును । వృక్షము ఫలియించుచున్నది ।... బహుల్వే
వతఃమానాథేన రుస్యా ద్విత్వే తదైవహి । స్త్రీ జడానా రుదీప్యాతాం
ద్విత్వే చాపి తదైవహి । అనే విశేషవచనమువలన బహువచనములయితే రు
వచ్చును । పోషించుచున్నారు... । స్త్రీవాచకములకు ఈలాగునే రు
వచ్చును... లక్ష్మీ గౌరీ సరస్వతులు రక్షించుచున్నారు... । ద్వివచనములకు
ఈలాగునే రు వచ్చును । గౌరీసరస్వతులు పోషించుచున్నారు తిర్మగ్గడా
దులయితే వి వచ్చును । వృక్షములు ఫలింపుచున్నవి । మధ్యమపురుష
అయితే పురు అని కిందచెప్పినాడు । ఆవుకార రుకారములే సిప్యకు ధకుచ్చు

వస్తే । నీవు పోషించుచున్నావు మీరు పోషింపుచున్నారు అని వచ్చును । ధన్యుకు తులాగునే రు వచ్చును । రామ లక్ష్మణులారా మీరు పోషింపుచున్నారు । ఉత్తమపురుషులయితే సజసోనుఁ మూపురూ । అని కింద చెప్పినాడు గనక ఆ సుకార ముకారములే మిప్పుకు మచ్చుకు వస్తే నేను పోషించుచున్నాను మేము ప్రకాశింపుచున్నాము అని వచ్చును వ్యతిరేకాదికేచ చోపస్యాత్ చెప్పినాడు గనక యీ చెప్పిన క్రియలకు అన్నింటికి వ్యతిరేకార్థము వాచ్యమయితే పకారము వచ్చినప్పుడు వ్యతిరేకార్థభావించాత్సాహ్యత్ అని పక్ష్యమాణసూత్రముచేత అకారమువస్తే ఘటింపదు । అసి శబ్దముచేత ఘటింపలేదు ఘటింపవచ్చును ఘటింపగా । ఇత్యాది తుమున్న ధర్మకము చూచుకునేది । ఎడింశ్చ వర్తమానార్థే ఇంచుకాపి క్వచిత్తవేత్ । అని విశేష వచనమువలన వర్తమానార్థమందు ఒకవేళ ఎడిం అని కలదు । ఒకవేళ ఇంచుగాగమమున్న కలదు । పోషించెడిక పోయెడిక ఒకవేళ ఇల్లుగాగమమున్న కలదు । రంజితైడిక యీలాగునే వర్తమానార్థమందు ఈ చెప్పిన మూడువిధాల క్రియాపదములు యోగించేసుకునేది । యీచెప్పిన వర్తమానార్థములు ముందరసూత్రముచేత చెప్పచున్నాడు, ధీమంతులు ఏకవాక్యము చేసుకునేది ।

బాలసరస్వతీయము

అజంతపరిచేదము.

శ్లో. (38) స్త్రీపశుజడాన్విసాన్యమహదాఖ్యాస్తద్విషేణా నీహ
మహతోతటఉద్విభక్తమహతస్సోదుఃఖనితోభవేత్పుంసి.

టీక. స్త్రీపశుజడాన్విసా స్త్రీవాచకపశువాచకజడవాచకములైన శబ్దములువినాగా అన్య యితరమైనశబ్దములు మహదాఖ్యాః మహత్తులనే పేరుగలవి. ఇహ యీయాంధ్రమందు తద్విషేణాని అనుహత్తులయొక్క విశేషణములన్న మహత్తులబదును. స్త్రీపశుజడవాచకశబ్దములు అనుహత్తు లని

పించుకునును. ఉదాహరణ. కాంత భావ చాన చామ లేమ యివి స్త్రీవాచకము
 లైన అనుహతులు వనము ధనము రథము యివి జడవాచకములైన అనుహ
 తులు । నరసనద్దణికురంబకారదాంబ । యీవనాంతము సకలతరులతా
 క్రాంతము సంహతమృగజాలము శాదూకాలము! యీరీతిని అనుహతులయొక్క
 విశేషణములున్న అనుహతులు రాముడు కృష్ణుడు యిట్టి పురుషవాచకశబ్దములు
 మహత్తులని తెలిసేది. రాముడు నీలమేఘశ్యాముడు రఘునాయకు డానంద
 సంధాయకుడు యీరీతిని మహత్తులయొక్క విశేషణములున్న మహత్తులయి
 వుండును యిదిగాక కొన్నిచోట్లను కవివివక్ష చేతను అనుహతులున్న మహత్తు
 లుగా ప్రయోగించబడును. ఉరగులాశీవిఘ్న విహగులతివేగులు ఘనుడతివర్ష
 ఘనుడు గజేంద్రుడు మృగేంద్రుడు విహగేంద్రుడు, ఉరగము ఘనము గజేం
 ద్రము యీరీతి అనుహతులు రెండువిధములుగా ప్రయోగించబడును.
 యిందుకు మహాకవిప్రయోగము శరణమని తెలిసేది. మహతోత్తరఉద్విభక్తా
 విభక్తా విభక్తిపరమాచున్నండగాను మహతః మహత్సంజ్ఞగలిగినశబ్దముయొక్క
 అతి - అకారానకు ఉత్ ఉకారం వచ్చును మహతస్సోడుజనితోభవే
 త్వేసి పునీ-పుంలింగమంద్రి అనితః - ఇకారాంతముగానటువంటి మహతః
 మహత్తుయొక్క సోః - సుప్రత్యయమునకు దుజ్ - దుజాదేశంవచ్చును
 యిందుకు ఉదాహరణము. అనుక్తమన్యతోగ్రహ్య మితిన్యాయాత్ సంస్కృత
 కాస్త్రప్రసిద్ధమైనపువంటి స్వాదినూత్రముచేతను యీవికృతికాస్త్రమందున్న
 స్వాదినప్రవిభక్తులన్న కలగజేసుకునేది ఆంధ్రశబ్దనిష్పత్తికాయవలె గనక
 ఆరీతినే అజంతశబ్దములే నిర్ణయించేము. స్వాదినంజ్ఞలు యిందు జెప్పలేదు.
 అవియెట్లంటేను. అర్థపదధాతురప్రత్యయః ప్రాతిపదికం ధాతుం ప్రత్యయం
 ప్రత్యయాంతం చ వర్జయిత్వా అర్థవచ్ఛబ్దం రూపం ప్రాతిపదికసంజ్ఞం స్యాత్
 భూసత్తాయాం దుకృష్ణోకరణే యివిమొదలైన ధాతువులన్న ధక్ ధష్ణ
 మొదలయిన ప్రత్యయములున్నగాక అర్థవత్తులయినవి ప్రాతిపదికలనబడును
 జ్యాప్రాతిపదికాత్ జ్యంతాదాబంతాత్సప్రతిపదికాచ్ఛరణః స్వాదయః

ప్రత్యయాః స్యుః పార్వతీగౌరీ మొదలయిన జప్రత్యయాంతాలమీదనున్న చండికా అంబికా మొదలయిన టాప్రత్యయాంతములమీదనున్న రామ కృష్ణమొదలయిన ప్రాతిపదికలమీదనున్న సు మొదలయిన యేడువిధక్షులప్రత్యయములున్న వచ్చును. అవియేవి అంటేను సు-ఔ-జన్-అమ్-సున్ యివి యేలాగునంటే అకారాంతపులింగమయినరామశబ్దము మహత్తు గనక రామసు అనినిల్చుకొని మహతోత ఉద్విభక్తా అనేసూత్రముచేతను, ఏకవచన మైన సుప్రత్యయము పరమాచున్నండగాను రామశబ్దంయొక్క అకారానకు ఉకారం చేసుకుంటేను రాము సు అని నిలిచెను. మహతస్సోఽక్షాః అనే సూత్రముచేతను సుప్రత్యయానకు డుశాదేశం వస్తేను రాముడు జ్ అని నిల్చును. అనుక్తమన్యతోగ్రాహ్యమనే న్యాయంచాత హలంత్యం ఉపదేశేత్వం హలిత్యాత్ అనేశబ్దహూత్రంచేత డుజ్ అని జకారం పాయెను యీలాగునే ఉపదేశజనునాసికఇల్ అనేసూత్రంచేతను ఉకారముపాయెను. దాపలను అర్థబిందువువచ్చును. మహతోత ఉద్విభక్తా అని మహత్తుయొక్క అకారానకు ఉకారంవచ్చును యీలాగున ఉకారమున్న అర్థబిందువానున్నా వస్తే రాముడు అని నిలిచెను సర్వత్రానున్నా మహచ్ఛబ్దనిష్పత్తియందు యిటువలెనే తెలిశేది. ప్రాస్వముగనక ప్రాస్వాత్పూర్ణోఽపి భవేత్ అనేసూత్రంచేత రాముండు అనేరూపం వచ్చినది డుజ్ పూర్వమందు అనుస్వారతోగూడి వుండును ఆ అనుస్వారప్రాస్వాక్షరముమీద ఉండేదిగనక పూర్ణమున్న ఖండమున్న రెండువిధముల కనుపించును అనుస్వారకు డుజ్ పూర్వస్థానప్రయోగము మహాకవి ప్రయోగకరణమని తెలుసుకొనేది. సర్వత్రాను మహాకవి ప్రయోగకరణమంటే ఏతద్వ్యాకరణము వ్యర్థమని చెప్పరాదు అదియేలాగంటే మహాభాష్యమందు భాష్యకారులయిన శ్రీపతంజలిపాదాచార్యులవారు సిద్ధశబ్దానుశాసనమనే సూత్రవిచారకాలమందు సిద్ధశబ్దములకా అసిద్ధశబ్దములకా అని విచారించే మొదట లోకసిద్ధములైన శబ్దములకే సుశబ్దాశబ్దానుశాసనమని నిశ్చయించినారు గనకనున్న ప్రాకృతకాస్త్రమందు తచ్చాస్త్రకర్తలైన

వాల్మీకులున్న సిద్ధిగోకాద్వత్యా అని సూత్రించి లోకసిద్ధములైన శబ్దములకే
సుశబ్దావశబ్దవివేకముకొరకై సిద్ధాంతసంస్కారయుక్తంచేరి గనక యాకా
ర్తము అవశ్యమున్న అంగీకరించతగినవి అనిచెప్పినారు గనక అక్కడ
అక్కడ మహాకవిప్రయోగము శరణమని చెప్పట యిది శాస్త్రముకు మోన్య
ముకాదు. ప్రయోగశరణావైయాకరణా అనేన్యాయముచేతను కవిప్రయో
గము శాస్త్రములకు అవినాభావసంబంధమని శాస్త్రత్రయవ్యవహారములయం
దున్న అవశ్యముగా తెలిసేది స్వాదమహతావిధకౌసోభ్యము అనేసూత్రము
చేతను మువస్తీ న్యాఘ్రము వృక్షము అనేరూపము వచ్చినవి పశుశబ్దము తిర్య
గ్జాతుల కల్లా ఉపలక్షణము అటుగనకనే గృధ్రము కాకము అనేవిన్ని కలవు
కొన్నిపదములు మహత్తులయినాగానిన్నీ జడాదులుగా వివక్షిస్తే సముద్రము
మేఘము అనిన్నీ కలదు యాశబ్దములే అజడాదులుగా వివక్షిస్తే సముద్రుడు
మేఘుడు అనిన్నీ కలదు యివి విశేషణములు అయినాగానిన్నీ విశేష్యములు
యేలగునో అలాగునే ఉండును. ఘనదైనరాముడు ఘనమైనవ్యాఘ్రము.
అనితః అనివర్మదాస చేసుటచేత ఇకారాంతములకు డుపాదులు లేవు రఘు
పతి యీదుపతి ఇకారాంతములకు సోబుగితః అనే ఉత్తరసూత్రంచేతను
సుహాపమైతే రఘుపతి యదుపతి హరిగిరి అని సుహాపమువచ్చినది పుంసి
అన్నాడు గనుక పుంలింగమందేకాని నపుంసకమందు యీరూపము లేదు
దశరథావత్యము బ్రహ్మము దిగంతవిక్రాంతము నీయశము ఇత్యాది నపుంసక
దాహరణములు తెలిసేది.

శా. కర్ణాంతాయతచారునేత్రకమలకర్పూరమార్జిత్రపా
వర్ణశ్రీకరమంత్రసాధితవిభాస్వద్రూపచిద్రూపసా
వర్ణోదంచితమంచబిందుమయదీప్యద్దివ్యసింహాసనసాం
తర్ణివ్యందవిహారహరకవిరోధ్యత్కాంతికాభూషణా.

ఇది శ్రీనకలభాషాకవితాన్వతంత్ర భట్టారక యెలకూచి బాలసరస్వతీ
మహాపాధ్యాయ ప్రణీతంబయిన శబ్దానుశాసనటీకాగ్రంథంబునందు నజంక

పరిచ్చేదము నమాత్తము. ఇట్లు ప్రతిప్రకరణముయొక్క చివరను ఒక్కొక్క చద్యమున్నది.

తాళ్లపాక తిరువేంగళనాధుని అమరవ్యాఖ్య.

అనాక్యదీక్షిటీయాది టీకాబాల ప్రబోధికామ్ టీకా మమరసిహస్య రచయత్యాంధ్రభాషయా టీకా ప్రార్థమైన గ్రంథానకు విష్ణుము రాకుండా ముగిశోరకు గ్రంథకర్త యిప్పదేవతానమస్కారము స్తుతిరూపాన జేస్తూ న్నాడు.

హేధీరాః వో విద్వాంసులారా జ్ఞా ధోః జ్ఞానజ్ఞానానకున్న దయ దయకున్న సింధోః ఆశ్రయభూత మైనవాండున్న ఆప్యమప్తయశబ్దాలు రెండున్న జలవికారము పేర్లు అవి మూంమిలింగాల వలెఁబడుచు. అపాం వికారః ఆప్యమప్తయంచ ఆప్యలవికారము గాంగా ఆప్యమున్న ఆప్తయ మున్న భంగశబ్దము మొదలుకొని నాలుగుకరుల్ల పేర్లు.

అవర్ణాది శబ్దాలు యిటువలెనే సిందాధాణు అటువలెనే ఉపక్రశా దులున్న సిందాధాణు వ్యంతశబ్దాలు పుల్లిగాలు అనిన్నీ యెరంగబడిని వర్ణమనంగాను స్తుతి విపరీతమైన విపరీతమైనస్తుతి గాంగా ఆప ర్ణము ఉపాలభ్యత ఇతి ఉపాలంభః అది మంచికలమందు బుట్టిన నీకు ఇటువంటిది ఉచితమా అనిగుణావిష్కరణపూర్వమైన ఉపలంభముగద్దు వ్యభిచారిణీ పుత్రుండవైన నీకు.....అటు తర్వాత కాండమును ముగియింప ఇచ్చయించినవాండై ఈ కాండమందు జెప్పబడ్డ వర్ణాఫల నల్లాను సంక్షిప్తాన జెప్పచున్నాండు ఉత్తం అని స్వః స్వర్గమున్న వియో (వో) మ ఆకాశ మున్న దిక్ దిక్కున్న కాలః కాలమున్న ధీ బుద్ధిన్ని వాక్ వాక్కులున్న శబ్దాది శబ్దం మొదలైన గంధాదులున్న ససాట్యకం సాట్యసహితమైన గీత వాద్యాదులున్న పాతాళః పాతాళమున్న భోగిసపాణున్న నరక నరక మున్న వారిజమున్న విషం ఈ స్వర్గాదులయొక్క సంగతం సంబంధవస్తు.

లున్న అనియతుల్య (లి) సంప్రేమ స్వర్గతమైనది దేవతాదులున్న వ్యోమ
సంగతమైనది మేఘాదులున్న దిక్సంగతమైనది దిగ్గజాలున్న కాలసంగత
మైనది గ్రహణాదులున్న భీసంగతమైనది చారాలున్న శబ్దసంగతమైన
ఉదాత్తాదులున్న నాట్యసంగతమైన బృకంపాదికమున్న పాతాళసంగత
మైన కుహరాదులున్న భోగిసంగతమైన కంచుకాదులున్న నరకసంగతమైన
బాధలున్న వారినంగతమైన నాకాదులున్న చెప్పంబడెను ఇతి స్వరాది
ప్రథమకాండః సమాప్తః.

అమరము.

(ఇదితాటాకులపు వృకం. ఆనందనామసం! వైశాఖ బ గి సోమవారం
నాటికి జయంతి అమృత్యుప్రతినున్న క్రమాన్ని పానాంబి రామేశంప్రాసీ
నది. ఇది ఇప్పుడు ఈరామేశంమనములు 60 సంవత్సరములు వయస్సుగల
బ్ర. శ్రీ! పార్వంది రామశాస్త్రి గారివద్ద నున్నది.)

కళా । చంద్రనిపదహారోభాగం । ఇల్వలాః । మృగశిరమీదనుండే
నక్షత్రముపేర్లు । నిమేషః । లఘువైన ఆక్షరముచ్చరించీకాలము । అది
మూత్రాకాలముతో సమానము । మాత్ర అనంగాం నిమేషాలు 60న్ని
కాష్ఠాసంఖ్య । క్షణములు 60 న్ను ముహూర్తసంఖ్య । 3౬౦ దినములైతే
నొకవర్షము మనుష్యులమానము పితృల్లకు అహారాత్రము । ఆయః శుభము
చేసే దైవంపేరు । శుక్లాదిశబ్దములు విశేష్యములైతే పుల్లింగములు విశేషణ
ములైతే విశేష్యముయొక్క లింగములే అవును! వంశానుచరితం । పూర్వాన
నుండిన్ని రాజులచరిత్ర చెప్పట! ఆయలాపః । పరస్త్రీ సంభోగనిమిత్తమై దూరు
కోవడము । సల్లాపః । అన్యోన్యమున్న ప్రియమైన మాటలాడుట । నిహ్న
వః । కిమరించినమాట । కిమరించడమనగా ధిక్కరించడము । సుషిరం ।
పిల్లనగోరుమొదలయిన వాద్యం పేరు । లాసికః । నాట్యం చేసే స్థలమందు
ఉండివారిపేరు । చిచ్ఛోకః । ప్రియాగమనసమయమందు స్త్రీగర్వముచేతను

అదరించుటపేరు । ఆశ్రేడితం । ఇనమాటు పలుకుట । తమః చీకటిపేరు ।
శకపాత్రం ఓడవోని నీట్లు పారపాసీపాత్రపేరు । శణూత్రం వలకట్టే
కాటిపేరు । శృంగీ । మద్దురుమత్స్యము పెల్లాముపేరు ।

ఉత్తరగీతలు - తెలుగుటీక.

శ్లో । కాకిముఖ కకారాంతముకారశ్చైత సాకృతి,
మకారస్య తులుప్తస్య కొధఃస్పంప్రతిపద్యతేఇతి ।

అధికం । కాయనంగా సుఖముంస్తు । ఆకాయనంగా దుఃఖముంస్తు ।
యీసుఖదుఃఖాల్గులుచెందుంగలవాండు కాకి. యనంగా జీవుండు । జీవుడనంగా
అవిద్యప్రతిబింబం । ముఖమనంగా బింబస్థానం । బ్రహ్మముఖశబ్దం ఉత్తరా
నకు అన్వయించుకొంటే కాకిముఖమనిన్ని ముఖకకారాంత మనిన్ని
జేందును । ముఖకకారాంతమనంగాను మొదలి కకారానకు అంతమైనఆకా
రము । యీఆకారనకు స్థూలకరీరముంస్తు । జాగ్రతవస్థాను తదుభయాభిమాని
యైనవిరాట్టుంస్తు । విశ్వుండు అనిపించుకొనెపురుషుడుంస్తు అధఃము । ఉకార
మనంగాను ఆకారానకు మొదలవుండెమకారం । యీమకారానకు ఆత్మజ్ఞాన
ముంస్తు సుషుప్తిన్ని ప్రాజ్ఞాదుంస్తు అధికం అటుగనుక ఉకారమకారాలకు
వరుసనె స్థూలమాత్మకారణమైన శరీరాలుంస్తు జాగ్రత్సృష్టసుషుప్తులుంస్తు ।
విశ్వతైజసప్రాజ్ఞాలుంస్తు । ఆకారఅధఃమాయగనక । ఆకారము ఉకార
మంద్దుంస్తు ఉకారము మకారమందుంస్తు మకారము ప్రణవమందుంస్తు ।
లుప్తమైతెను లక్ష్మ్యరూపము । చైతన్యమాత్రము యొకమాయగనక అయిక్యం
సిద్ధించును. కకారోపరిఉకారము విశ్వతైజసలకు వేరుగనక మకారంతోప
మైతేను మూలవిద్యాను ప్రాజ్ఞావస్థాను నష్టమైతే అవికరణింగాగలిగిన విశ్వ
తైజసావస్థాలు నాశమై అన్నిటియందు అనువలించి వుండె నిగుణాబ్రహ్మను
దచైచ్చైతన్యమును బ్రహ్మోపాసకులైనవారు కలతురనుట. గీ.

శ్లో । గభా తిష్ఠన్ యథా కాలా । వాయుస్త్వికరణం పరం ।

సార్వకాలప్రయోగేణ । నహస్థాయ భావెన్నరః ।

అథఁ॥ పురుషునికి నూరేండ్లుఆయన్ను అని వెదముచెప్పుచున్నది. ప్రాణాయామపరులైనవారికి నహస్సాయువుంన్ను అంతటా ముక్తిగలదని శాస్త్రాలుచెప్పుచున్నవి । ఆప్రాణాయామము । యెప్పుడుకాయనలెనంటెను శ్రవనదుస్తున్న నిలుచుండింన్ని । నియమంచాతనున్న యెప్పుడుంన్ను కాయనలెను అటువలెచేసినవారికి దీర్ఘాయుస్సున్ను । బ్రహ్మపాత్రిన్ని కలదు. ౬.

సాధ్ధాంతికవిధివాక్యములు - తెలుగుటీక.

ఆకుంచనేన కుండలిన్యా కవాట ముద్ధాట్య మోక్షద్వారం విభేద యేత్ ॥ అణచడముచేతను కుండలినిచేతను కవాటము తెరచి మోక్షద్వారము భేదింపవలెను. ఆత్మానందేద్విజానీయా దయమస్మీతిపూరుషః. తన్ను వీడు అయితినిని తెలిసినట్లయితే పురుషుడు విజ్ఞేయోక్షరతన్నాత్రే జీవితం చాపి చంచలమ్ । నాశయుక్తమైనవి తన్నాత్ర శబ్ధార్థమయిన విషయము జీవించడ మును చంచలము అని తెలియవలెను. సుప్తేరుద్ధాయ సుత్యంతం బ్రహ్మకం ప్రవచింత్యతామ్ । నిద్రనుండి లేచి తిరుగా నిద్రవచ్చే వ్యంతము నొక్క బ్రహ్మమునే విశేషముగా చింతింపవలెను.

వేదాంతవార్తికము - తెలుగుటీక.

పుట 8. శ్లో 7.

అని మంత్రయోగమనిన్ని లయయోగమనిన్ని హతయోగమనిన్ని రాజయోగమనిన్ని నాలుగువిధంబులైయుండు వీటిలో లయయోగమనగా నవనాధసిద్ధిలలోన పెద్ద అయిన ఆపినాధసిద్ధినిచేతను లక్ష్యయిరువది అయిదు వేల ప్రకారంబులుగా చెప్పబడియున్నది.

మహిమస్తవ టీక.

“ఓయి సాంబశివుడా (నీయొక్క) సామర్థ్యముయొక్క ఉత్కృష్ట

మైన అంతమును గుఱెరుగనివానికి స్తోత్రము అయోగ్యమయినట్టాయెనా, అప్పుడు బ్రహ్మాదులయొక్కానున్న వాక్యములు నీయందు క్షీణాలయినవి అటుతర్వాతను స్వబుద్ధియొక్క పరిపాక మానట్టుగాను స్తోత్రము చేస్తున్నటు వంటిజనము పల్కు శక్యము కానిది. నానున్న స్తోత్రమందు ఈసాధనసంపత్తి అపరాధము లేనిది...”

శృంగారమరుకశతకము.

“ఎ! శృంగారరసప్రధాన మమరుక కావ్యము. శృంగారము సంభోగము, విప్రలంభము నని రెండువిధములు. అందులో సంభోగశృంగారము మొదలుగా నుద్యోగించి శృంగారరసానకు ఆలంబనవిభావమైన నాయికా స్వరూపమునే దేవతగా భావించి తృతీయపురుషార్థమునుగూర్చి ఆశీర్వాదిస్తున్నాడు...”

ఆశ్వందారు స్తోత్రము.

“ ‘యద్వాక్రమావధి యథామతి వాఘ్మశక్త
స్తామ్యేవ మేవ ఖలు తేషి సదా స్తువంతః,
వేదాశ్చతుర్భుజముఖాశ్చ మహార్ణవాంతః
కోమజ్జతోరణా కులాచలయో ర్విశేషః.’

యేలాగునైవాగాని శ్రమవచ్చి పర్యంతమును బుద్ధి గోచరించీ పర్యంతమున్న శక్తిలేనివాణ్ణి అయినాగానీ స్తోత్రం చేశేను. వేదములున్న బ్రహ్మాదులైన దేవతలున్న వారందరున్న యాత్రకారమై స్తోత్రం చేస్తూ వున్నవారే కదా; అదేమంటే మహాత్మైన సముద్రమధ్యమందున ముడిగేటి ఆణువును కులగిరిని తారతమ్యము యేమిటిది.”

భగవద్గీత.

భగవద్గీతకు శ్రీమత్సాంఖ్యపాక అన్నమాచార్యుల పుస్త్రుండు శ్రీ తిరుమలయ్యంగారు తెలుగుచేసి వ్రాయించిన టీకనుండి:—

(1) “సియొక్కశత్రువులు సీసానుక్షణం నిందిస్తున్నవారై ఆశరాని మాటలు ఆడుదురు. శత్రువులచేతను ఆరీతి ఆడించుకొనే అందుకంటెను ఘన మైన దుఃఖము మరే మున్నది.”

(2) “చస్తేను స్వర్గము బొందేవు, గెలిస్తేవా భూమియేలేవు అటు గనక త్రియ్యండ వైనసీవు స్వధర్మమైనయధానకు సిక్చయించుకొని లెప్పు.”

(3) “ఆత్మజ్ఞానం గరిగిన సుఖదుఃఖాలున్న లాభాలాభాలున్న జనాజనాలున్న సమం చేసుకుని అంతటమీద యుద్ధముకొరకు ఉద్దోగించు టటై తే పాపము బొందవు.”

ఈతాళపత్రగ్రంథము గరికెన సత్యకృపాసెను. కాళయ్యక్తీనామసం॥
రృ.మార్గశిర బ ౬ శుక్రవారం.....

భాగవత వ్యాఖ్య.

“ ‘అథైనమస్తా దవధార్యపూరుషం
వరంనతాంగః కృతకీః కృతాంజలిః,
స్వరోచిషా భారతసూతికాగృహం
విరోచయంతం గతభిః ప్రభావవిత్.’ ”

ఓ పరీక్షిన్నహారాజా తనకాంతిచేత సూతికాగృహమును ప్రకాశించ
చేస్తావున్న యీపురుషుణ్ణి పరమపురుషుణ్ణి నిర్మయించి చెయ్యబడ్డ ఆంజలి

గలవాడై కంసభయం లేనివాడై కుశలబుద్ధి గలవాడైన వసుదేవుడు ప్రభావమును యెరిగినవాడై స్తోత్రం చేసెను.”

రామాయణ తెనుగుటీక.

“నాల్గో నవిధవా శ్వాసక్ న చ వ్యారకృతం భయం,

న వ్యాధి చ భయం చాపి రామే రాజ్యం ప్రకాశతి.”

పెరుమాళ్లు రాజ్యం చేస్తూవుండగా స్త్రీల కందరికి సౌమంగళ్యమేకాని మరిఒక దశలేదు. సర్పభయంలేదు. వ్యాధిభయంలేదు.....

‘దదృశుః ప్రే నమాయాంతం రాఘవం పురస్కరం,

విరాజమానం వపుషా రథేన రథినా వరం.’

“అలశోకవిజయాదులైన మంత్రులు రథారూఢులై వేంచేస్తూ వున్న ఘవంటిన్ని రథికశ్రేష్టులైన ఘవంటిన్ని దివ్యమంగళ విగ్రహంచేత ప్రకాశిస్తూ వున్న ఘవంటి శ్రీ పెరుమాళ్లను సవరివారంగా నేవించిరి.

ఆరవస్తోత్ర పాఠపుస్తకములోని తెలుగుటీక.

“పరమపరంపరనై = మిక్కిలీ పరాత్పరుడైన ఘవంటి, మల్ = బలం కలిగినటువంటి, త్రిరోం = దృఢమైనటువంటి, త్రోళ్ = బాహువులు కలిగినటువంటి, మాలై = సర్వేశ్వరుణ్ణి, పత్తెన్ను = రక్షకమని, పత్రి = వట్టి, వఱుదివళ్ నాడక్ = తిరువఱుదినాడనే దేశమునకు నిర్వాహకులైన నమ్మాళ్వార్లు, శ్మోల్ = సాయించినటువంటి, త్రిడై = శబ్దసందర్భంలో కూడుకున్నటువంటి, అందాది = అందాది రూపమైనటువంటి, ఓర్ = అద్వితీయమైన ఘవంటి, అయిరత్తుళ్ = అయిరంలాపలను, యిప్పత్తుం = యాపది పాశరములున్ను, కణ్ణార్కు = అనుసంధించినవారికి, కణ్ = కృష్ణుడియొక్క, కళిలై = తిరువడిద్వంద్వము, ఓర్ = అద్వీయమైన ఘవంటి, పణ్ణాగుం = రక్షకమాను.”

“కణ్ = కృష్ణుడియొక్క, కళిలై = పాదద్వంద్వమును. నణ్ణుం = దగ్గరంచేటువంటి, మనముడైయార్ = మనస్సుకలవార్ల, ఎణ్ణుం తిరునామం =

అనసంధిం చేటువంటి తిరునామము, నారణమేనారాయణనామమే, లింగం = నిశ్చయము. ... ..

“యిరువైవొకపాటందు ఆశేపందారు తిరువడిఘళే సంబంధముల యెంబెరుమానారు నన్ను రక్షించినారు గనక యింకను త్తుద్రుల వాళ్ళనిలిచి వాండ్రగుణాలు చెప్పి స్తోత్రం కాయగలవాండను కానంచున్నారు.”

“యిరువైనాలుగోపాటందు సరిలేనిపాపిష్ఠులైన తమకు యీవిషయమును స్తోత్రంచేశేచి యెట్లుకూడెను. తమయొక్క మునుపటి నిలుకడాను తమకు యీపుత్రత్వం యిపుడు వచ్చిన మార్గమున్ను అనలిస్తున్నారు.”

“యిరువైయేడోపాటందు యీప్రకారాన తమకు...దార్డులైన శ్రీ వైష్ణవులయందు ప్రణతులైలేనే యెంబెరుమానారు వీరిమనస్సునందు నిలిచిరి, నిలిస్తేను పాపిష్ఠుడనైన నామనస్సునందు దేవర ప్రవేశిస్తేను, దేవరప్రభావానకు అపద్యం కాదా అని నామనస్సు చలిస్తున్నది, అంచున్నారు.”

“ముప్పైయ్యోపాటందు యీప్రకారాన వీరు ప్రార్థించినది. విన్న వార్డు యిదేనా మీకుఅపేక్ష మోక్షం వద్దా అంటేను. యెంబెరుమానారు కైంకర్యమే చాలును తక్కినవాంటియందు అపేక్ష లేదంచున్నారు.

తిరువాయ్మొళి టీక R 376

తోళోమాటి, భుజాలు, మలుపుకొని, ఆడియైతిరువడికళ్లను ఉళ్లంలేటి, మనశ్శుద్ధికలిగి, ఈరిత్, అంతయులేనటువంటి విశ్వరూప్యవృత్తి అత్తువ్యర్థ పదము, ఇన్ పత్తిరువేళ్లం ఇరుఇరుయై, పెరుమై, ఉత్పన్ననవశమ్నాధ్యమెష్టు బృందావనమెష్టు నపుంసకనిర్దేశం వనముకె నిర్దేశంస్త్రీలింగమై నపుంసకంచేసి, నాడు తత్త్వంకలై చిదచిదీశ్వతత్త్వాలను కూఱుటరవిలెనంసర్గమందు అఱి విలెజ్జానమందు...వళర్తుంపుద్ధిబొందించి, కందుకొత్ = మాచుకొమ్మి, ఇష్టు పుక్కవనోటు నేడుప్రవేశించినవానితోగూడ, నిష్టునిష్టు, తడబడివున్నాడు. ముళుక్కసాకల్యంగాను, మిఱుక్కు = క్లేశపడి, తరుం సామావ్యం అష్టగుణా విరూపం ఆయ్.

బృహదారణ్యకోపనిషత్.

బ్ర. సోమయాజుల వేంకటశివశాస్త్రిలవారిచేత వ్రాయబడిన పద విభాగ ప్రతిపదార్థ తాత్పర్యములు. 1893.

P 192. విసూత్రముచేత ఈజన్మమున్ను పరజన్మమున్ను బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతముండెడి సమస్తభూతములున్ను దారముతో పుష్పమాలికలువలెనే కూర్చబడియున్నవో ఆసూత్రములను ఓపకంజలుండా నీవు తెలిసికొంటివా?

P 197. ఓగౌతముండా, అధిదైవతములగుభూమి, ఉదకము, అగ్ని, అస్తరిక్షలోకము, వాయువు, ద్యులొకము, వీటిలోపలనుండి వాటినన్నిటిని నియమించుచు వాటిచే దెలిసికొనబడక విలక్షణముగా నుండెడి నాశనరహిత మగు అంతర్యామిస్వరూపమే నీయాత్మ.

సంస్కృతశబ్దార్థకల్పతరువు 1872.

అర్థోంరుకం - వేళ్ళలు సగములొడలదాక లొడుగుకొనే చల్లాడము.

అపమాలకః - జెండానువ్రేలుచుండేకుచ్చులు.

ఆసిధేనుకా - మొలచుపెట్టుకొనే సూరకత్తి.

అగ్నివృః - సువర్ణాదిలోహములుకరిగే మూస.

అక్షకౌండః - సొగటాలు బాగాఅడేవాడు.

అభిక్షం - మరిన్ని మాటిమాటికిన్ని.

అంగారితం - మోదుగుచెట్టు మొగ్గలొడగడము.

అనవధానత - తప్పడము.

అపస్నాతః - చచ్చినవాండ్రకు స్నానము చేసినవాడు.

అభ-కార్తేన్న - అంతాయచుట.

అంగమదాః - శరీరముపిసికే జెట్టివాడు.

అవ్యూఢ్యః - అబోతుకుండగినయెద్దు.

చటకః - పోతుడొరపిచ్చుక.

పక్షః - సహాయే - లోట్యుటు.

యగ్గం - కవలవాండ్లు.

రశ్మిః - గుఱ్ఱపుకణ్డమునుగ్రచ్చి కాతుపటైదు కణ్డపుత్రాదు.

(a) తెలుగుగ్రంథములు.

భారతము ఉద్యోగపర్వము కూలంకషవ్యాఖ్య.

by భారతం లక్ష్మీపతి పండితుడు (I 304 ff ఆనంద)

నెయ్యముకాకుండా మఱివక వాక్యమువంటివా 1౧| అనికె నెమ్రెయిన
లెగ్గుడు యుద్ధానకు యేల జడియుచున్నావు 1౨| మాకు యుద్ధములేకుండా
బ్రతుకుట కార్యముగాదా 1౩| పోరులేనికార్యము వెర్రివాండైనాబల్లదా 1౪|
కచ్చిన్ను వాచరిసంజయమెళ్ళిపోషి యుద్ధేషిణీయేన యుద్ధాద్విభేషి |
ఆయుద్ధంపై తాతయుద్ధోత్సరీయః | కస్తలబ్ధానాతయుద్ధేతసూలేత్యుక్తం |

1302| జనులకు పశ్యములున్నా | ధర్మానుగతములున్నా | అయిన
పనులు చేసె భీమార్జునులు | విదుష్కర్తృచునునకు | రోయనివారలే | యే
పాపమునకు రోయరు | కాసున్వరము | సమస్తమైన పాపకర్తృకున్నా రో
యదురసుట | అనగా యుద్ధములేకుండా | కార్యము సిద్ధించుచుండగా
యుద్ధము సేయరసుట | 3| మదియందు | సుఖముకొరి | దురాశకలిగి | చదురు
లేసి | చాతుర్యములేసి | జనులుదుఃఖప్రదకార్యములకు ప్రయత్నముచేయు
చున్నారు | దుర్యోధనాదులు అటువంటివారసుట | యోగ్యతృప్తవారు |
తగిన ఆశగలవారు | ఉచితప్రవర్తనులున్నా | బెడిదములకు | హింసాకృత్య
ములకు | మిక్కిలి ప్రవేశించరు | యుద్ధములు దుఃఖకరములుగాని | సుఖ
కరములూ | భీమాదులు యిటువంటివారసుట | ౫| భోగములువలదా అంటే
1౬| వస్త్రమాల్యానులేపన తూర్వశ్రయకాలములయందు | ధృతరాష్ట్రునకు |
ఇంచునట్లు | ఇష్టమైనట్లు | కొడుకులనేపట్టుకొని | మమ్మెల్ల | మమ్మ అందరి
నిన్ని | పోవదోచు | లేకుండాచేయును | అనగా రాజ్యభాగములేకపోయినా

తనయింట్లోవుంటే వస్త్రాధికములు కలుగజేయడనుట | 21 | తానైతేవక్రడై
 సీలిమార్గము విడిచెను | ముట్టైతే ఆవక్రమార్గమున నడుపుడని బుద్ధులు
 సెప్పెన్ | 1 | ఎదిరిని | ఎదుటివానిని | తనవలెనే చూచుకుంటే పొందుకలు
 గునుగాని | మాకు | కుదుము మోదకము | ఇందు | పెట్టుండు | మీకు
 ప్రక్కపూరణములీసినదొలక | కొనుడని | చదురు || చదురు | చాతుర్య
 మును | అణచివేసితే | మనస్సుకు పొందుకలుగునా | అనగా | నేను సర్వ
 రాజ్యమును చేయుచున్నాను | నీవు మాయింట్లో కడుపుకూటికి వుండుమంటే |
 సంధికలుగునా అనుట | నీయందు సామోపాయము నిరస్తమైవది | ౧౦ || ౧౧ ||
 సంపద | రాజ్యలక్ష్మి | స్వాధీనమైవుండగా | ఆశక్తులవలెనేవున్న మమ్ము
 గొప్పచేయుటకు ధృతరాష్ట్రుడు వెట్టివాండా చెప్పేవారిబుద్ధిమునుపే విన్నా
 డుకాడే | ఇటుపైని | ఏలవినును | నీవు అడియానల | అనశ్యకామములచేత
 వ్యర్థముగా మమ్ము ఆచూసాపెట్టకుము | దృతరాష్ట్రుని మనోధర్మముమీకును |
 విదురులకుమ్మా | మాకును వింతయే | వింతకాదు | ౧౨ | తగుమాటలు యెప్పు
 డైనవినునా | వినడనుట | దుర్యోధనుడువిషములిన్నా వీడుచావడు | శౌర్య
 ముకలవాండు అనే | నమ్మిగ | నమ్మికచేత | చూచుచుండును | ౧౩ | జూదపు
 సిరి శోరకూడదని విదురుడుచెప్పినమాటవంటి | అంతమాత్రముచేతనే | లీరున్
 కార్యముఅవును | ౧౪ | ౧౫ | కార్యము తెఱగిట్టిది | ముందుకార్యాంశము
 పుత్రాధీనముగా జగ్గబోవుచున్నది | ౧ | నీవు పెద్దతనానకు చెప్పుచున్నావు | ౨ |
 సీకుదుర్యోధనుని | దుర్జయముమల్లింప శక్యముకాదని తెలియకుండుట |
 పలనో | నేరో | వెడగో | వెట్టియేమో | నాకు తెలియదు | ౧౬ | చక్ర
 ధరు | కృష్ణుని | గణననీయడు | పరాక్రమనిధిఅనే | ప్రధమ | అర్జునునకు
 అనేషష్టి | విశేషణము | ౧౭ | ౧౮ | చాపాచార్యాదులు | అరుగురుమ్మా |
 మున్ను | గోగ్రహణాధికమందు | పోరెటికయ్యంబులు | ఎఱగరా | పోట్లా
 టకయ్యంబులు | పోరాటకయ్యంబులు | పోట్లాడుకయ్యంబులు | పోటిలు
 కయ్యంబులు | గొట్టెపోటేలు యుద్ధములుఅనుట | యాలాగుపాతములు

కలవు । కామబంధములు చుట్టుకొని । బహుబలజ్ఞానము లేకుండుటచేత ।
 బాలెండి । బావలెండి । మార్కొందురు । దీపకలభన్యాయముచేత యెదురు
 కొందురు । ఇంతె । పోఇంతె । చూడుమా । తమ్ము । చాపాచార్యాదులకు ।
 కసిధ్వజప్రభల కసికేతనకాంతులే ఆకారము । ఏవకారజ్యోతకము । మందు
 లనుగాచేయవా । ౧౯ । మును । ముందుగా । మమ్ము । బొగడి । ఆతరువాత
 యుద్ధమందు । వారినిగెలుచుటకు । అరడి । ఆద్యుతము ఆని । పొత్తుగ ।
 పొందుగా । చెప్పిన । నీవేదోక్తికి । వొప్పను । పక్షపాతమును విడువుమీ ।
 దీనియందు భేదోపాయము నిరస్తమైనది । ౨౦ । గాండీవగుణధ్వని మిక్కిలిన్ని
 క్రమ్ముకోగా । ౧ । భీముబాహుగదాదండము । ప్రకాశించగా । ౨ । నకులనహ
 దేవులుతాకగా । ౩ । చాపకుండవశమా । ౧ । పోవకుండవశమా । ౨ । మూర్ఖిల్ల
 కుండవశమా । ౩ । దీనియందు దండోపాయము సూచించబడ్డది । ౨౧ । ౨౨ । ౨౩ ।
 ఇంకను । ఆకురమొత్త । మొలవగా । ఆక్కిటికంబొలయంగ । దయపుట్టగా ।
 ఏవంకకు । యేదిక్కునకున్నూ । ౨౪ । రండు । రండి । అని పిలిపించి । పా
 లిండు । రాజ్యభాగము యిప్పించండి । అని దుర్యోధనాదులకుచెప్పి । ఇంద్ర
 వస్త్రమైనా । మరివాకటైనా । మాంచి । ఉంచుట । ఉచితమేకదా । దీని
 యందు దానోపాయము సూచించబడ్డది । ౨౪ । నానిని । అనగా । విని ।
 తనిపోవక । తృప్తిలేక । నీవచనంబు రాజ్యభాగముయిచ్చుట । మంచిదిగాక ।
 తక్కువదా । ౨౫ । పావక । నఖద్భాగం కురువో న్యత్రయుద్ధా త్వయ
 చేదం తుధ్యమకాతకత్రో । భైక్షచర్యామంథక పృష్టిరాశ్మ్య శ్రయోమశ్యే
 న తు యుద్ధేన రాజ్యమిత్సుక్తం । ౨౬ । ౨౭ । రాజసూయముచేసి పుణ్యా
 త్తుడైన నీచరితము హింసాదూషితము కావచ్చునా । ౧ । జాడమా అప
 కారములుచేసినవారికి గర్వము చెల్లించి తిట్టులుబడేహగు యేల చేసితివి । ౨ ।
 వనవాసామాసము యేల పొందితివి । ౩ । తాల్చియు । కాంతియేలే । తొడ
 పుగా । అలంకారముగా । యేల దుఃఖపడితివి । హింసకు ఒప్పుకుంటే ఆప్పుడే
 చంపరాదా అనుట । ౨౮ । తుదితోయి । చివరకువచ్చి । బంధువులనున్నూ ।

గురువులనున్నా । వెదకి వధియించు సౌఖ్యముయెందుకు । ఆర్యనింద్యమురము
గాదు । 30 । అల్పలకు మ్రింగుటకు । శక్యముగాని । హాలహలము । నముద్ర
విషము । హాలహలం హాలహలం హాలహలం హాలహల మితి ద్విరూపకోళః ।
దానివలెనే వున్న కోపమున్ను । మ్రింగుటకు । రుద్రుని । ఎన్ని । గణనచేసి ।
నిన్ను గణనచేయవలసినది । అటువంటి నీవు అందుకు చాలితేగాని । అజాత
శత్రుడు అనేపేరుఎందుకు । చెల్లుచున్నది । 31 । అనవుడు । ఇదియెల్ల నీపలికి
నట్టిద । కోపము మంచిదికాకుండుట నీవు చెప్పినటువంటిదివే । ధర్మముల
వలెనేవుండి సూక్ష్మదృష్టిగలబుధులు విచారించగా కొన్ని అధర్మములై చెడు
చున్నవి । కర్ణపర్వోక్తచోరమరణకారణకాళిక సత్యసంభాషణాదులు । అని
తెలియవలసినది । 1 ।

ఉద్యోగపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

పద్యములు 202-215.

(భారతం లక్షీపతిగారు రచించినట్టిక. వ్రాతప్రతి. ఆంధ్రపరిశోధక
మండలివారి పుస్తకభాండాగారములో ఉన్నది. శిధాద్రి కార్తీక శుక శిఖర
వారం తటవర్తి నుబ్బయ్య వ్రాసెను.)

వోయీ । నీ చేపత్తురువారు వీరి చేటోపుదురేఅంటిని । ఇదియెలాగంటే ।
వారు దిగ్విజయము చేసిన్న ఆరాభ్యము నీకిచ్చివెల్లినారుకారా । పోరో ।
యుద్ధమువిషయమైతే । తారు । తమరు । వనవానదుఃఖమునుపొందిన్ని ।
దుర్యోధనుని గంధర్వులచేత తప్పించినారుకారా । 3 । ౪ । రావించి । సంభా
వింపవెకాక । వారిపాలు వారికి యిచ్చినావుకావేకాని । యిచ్చినట్లైతే ఆ
దినమండే పొండవులు కోపమును విడువరా । నీఅజ్ఞదాటుదురా । ఇప్పుడైనా
పిలిచి వారిని వారిరాజ్యమందు నిలుపుము । ౫ । ఆనిన విని । ఇటవయిని తాను
ఉరకుంటే కార్యము మిగులుచున్నదనితెలిసి । అనుట । ౬ । ఆదవులయందు ।
కొండలంబడి । పర్వతములయందున్నువుండి । రూపుచెడివున్నవారిని । కూటువ

మూకగూర్చిన | మ్రుక్కడిమూకపోగుచేయగానే | అల్లరిపైన్యము గుంపు
 గూర్చగానే | పాండవులుగెల్తురా | అనగా కృష్ణుడే యీలాగు చేయు
 చున్నాడుగాని | పాండవసేనలో పేరుగలవాళ్లు లేరనుట | మాచిక్రమబల
 ములునీవు | అనదుగా | తక్కువగా | లెక్కబెట్టకుము | యేడ పాయముచేతనో
 గెల్తుము | ౭ | పరశు...బల్లిదుండు | బలవంతుడు | అలిగేనేని | నిజముగా
 కోసిం చెనేని | ౮ | కృపగురుల యోనిసంభవులు | అనగా అశ్వద్ధామ అయో
 నిజాడు కాదనుట | అయోనిజాస్త్రయోహ్యేలే పితా మాతాచ మాతులః |
 అశ్వద్ధామ్నా మహారాజేత్యుక్తం | ౯ | ఈశ్వరవరజనితుడు | రుద్రవరమువల్లను
 కృషియందు ద్రోణునకు పుట్టినాడు | కృపుచేలియలు కృషి యనుదాని వివా
 హంబై దానియం దశ్వద్ధామ యనుకొడుకుం బడసియున్నంత నొక్కనాడు |
 అని ఆదిపర్వమందు | అలఘుడు గామక్రోధాదుల యేకత్వమునబుట్టె ద్రోణు
 నకు మహాబలుం దశ్వద్ధామ రిపుప్రళయాంతకు డస్త్రశస్త్రపరిణతుడుర్వీన్ |
 అనిన్ని ఆదిపర్వమందు | ఇటువంటి సూర్యసమతేజుడైన ఆశ్వద్ధామవుండగా
 మనకు యద్ధయమైందును | ఆశ్వల్ ఆశ్వవదాచరమాణం | ఆచారాధేకృచ్ఛ |
 స్థామ౨ స్థేమేతివివక్షితం | శౌర్యమిత్యర్థః | ద్రవిణంతరస్సహ బలశౌర్యాణి
 స్థేనశుష్కపీత్యమరః | తద్యస్యస ఇతి ఆశ్వద్ధామా | జన్మవేళన యాతడుచై
 త్రవంబుభంగిఘోషించె బృధివి గంపంబుబొందె నప్పు డతని కశ్వద్ధామయని
 యొనర్చె చేరుజనములువినన శరీరవాణి | అనిద్రోణపర్వమునందు | ఆశ్వసేవా
 స్యయద్ధామనదతః ప్రతిశోగతం ఆశ్వద్ధామైవ బావోయం తస్మాన్నామ్నాభి
 వ్యతీతి | ఆశ్వల్ స్థామేత్యుక్తసమాసేనకారణాపః | ఉల్ స్థానంఉద్ధానమితి
 వల్ | ౧౦ | ౧౧ | ౧౨ | వీరలు బాహ్లికాదులు భీష్మదులకందెనున్న బలవంతులు
 మిగిలిన రాజులున్న సహాయార్థమై వచ్చినవారున్న అగ్నియందైనా ఉణు
 కుటకున్న సముద్రమైనా యిందుటకున్న | తెంపుచేసి | సాహసముచేసి |
 పొంపిరిపోవుచున్నవారు | పొంగుచున్నవారు | పాండవులకు మాదిక్కుమాడ
 కశ్యముకాదు | అదిగాక మాశిష్యులున్న లేక వారికే అందఱున్న వున్నవకు

మందు । ఇదిమాకుప్రాప్తకాలము । ఇంతేకాని! మేము వారికాట్లగుద్దటకున్న
పారిపోవుటకున్న వొప్పము! సమస్తప్రకారములచేతనున్న యుద్ధముచేతుము!
సాఅభిప్రాయముయిది । సాఅభిప్రాయమైనా । కృష్ణాభిప్రాయమైనా మే
లేవే ।

ఇతి శ్రీమదుభయకవితాశూర సూరమాలతీనృసింహ సూరికుమార ।
భారతాస్వయధీర । కైశోరప్రభృతిసమరాధితశ్రీమతి । లక్ష్మీవతి ప్రణీతం
బైన శ్రీమహాభారత కూలంకషవ్యాఖ్యానంబునం దుద్యోగపర్వంబున నర్వం
బును జతుర్థాశ్వాసము ।

ఆముక్తమాల్యద గుడిపాటి వెంకటకవి.

ఆముక్తమాల్యదటీకకు అవతారిక.

(గుడిపాటి వెంకట (కవి) ఆముక్తమాల్యదకు టీకరచించి కృష్టిపాటి
వెంకటాగ్రణికి కృతి ఇచ్చినాడు. ఈకృతికి అవతారిక రచించినాడు. ఇష్ట
దేవతాప్రార్థనము, కృతిపతివంశావళి వ్యవస్థంకములు కలిసి 32 పద్యములు
ఉన్నవి. చివర గద్యకూడా ఉన్నది. నేటిపండితులు ఈకృత్యాది పద్యాలు
తీసివేస్తున్నారు.)

ఉ. శ్రీకమనీయహారమణి చెన్నుగ దానును గొస్తుభంబునం

దా కమలావధూటియును దారతదోష బరస్పరాత్మలం

దాకలితంబులైన తమయాకృతులచ్చతలైకిదోషన

స్తోకతనందు దోచెననశోభిలు వేంకట భర్తగొల్పెదన్.

అ I. i.

టీక. వెంకటభర్త=వెంకటపతిని, గొల్పెదు = శీలించెడు. యీలాగు
అన్వయం. యిదినమస్కారరూపమంగళం. నమస్కారమనంగా మత్తత్వ
ముత్కృష్టస్తవ్యోహమవకృష్ట ఇతి మానసిక జ్ఞానవిశేషా నమస్కారం కాబట్టి
గొలిచెననంగా నేనమస్కరించెదననుట. యిందుకు సంప్రతి । కృతిముఖమున
చైవనమస్కరియొండె నభిష్టవస్తుకీర్తనయొండెన్ వికతాళిబదయొండెను

ప్రతివాదింబంగవలయు భద్రాపేక్షన్ | అనేలక్షణం. ఆవేంకటభర్త యెటువంటి
వాడని ఆకాంక్షరాగా శోభిలు ప్రకాశించేవాడని విశేషణమిచ్చినాడు యెవ
నగా ప్రకాశించెనంటే |ఉ| లక్ష్యయొక్క కమనియ్యవోప్పేటపువంటి
హారాముత్యాలహారంయొక్క, మణినాయకరత్నమండ్లు చెన్నగు వోప్పే
టపువంటి, తాను=వేంకటపతింన్ని, కొస్తుభంబునందు=తనకొస్తుభరత్నమందు,
ఆకమలావధూటియు=అలక్ష్యదేవింన్ని, ఉదారత=అతిశయంచాతను, లోహ=
సీదలుగానరాగా, పరస్పరాత్మలండ్లు = వకరివకరి మనస్సులయెండ్లు, ఆకలి
తంబులైన ప్రేమాలిశయంచాతను నిలిచినపువంటి, తమతమయిద్దరియొక్క
ఆకృతులు, ఆకారాల అచ్చత శరీరస్వచ్ఛత్వంచేత పైకిదోచి, బహుప్రకా
శాలై ఆస్తోకత ఆధిక్యంచాత, అందు=అరత్నాలయందు, లోచనన = కాన
వస్తుంన్నవో అనిపర్చించగా, స్వామికి, అల మెలుమంగా సమేతత్వము నూచిత
మాయ గనక యీలాగుకాగా శోభిల్లునన అన్వయము. శ్రీకమనియ్యంమొద
లుకొని అందుతో చెనన తుదగా పూర్వసందర్భము. శోభిలుననే విశేషణముతో
అన్వయించుగనుక వేంకటపతికి ప్రాధాన్యము చెప్పబడెను. యిందుకుసప్తవి
క్రీభూతిఅనే పద్యమం.

ఆముక్తమాల్యద

(పరవస్తువారి లైబ్రరీలోని తాళపత్రగ్రంథము.)

కా! నైరంధ్రుల్యైకై లైకజ్జలము వక్షశ్రేణికందీర్ప వా
లారుం గన్నులమీదుజూచుతరి ఫాలించచ్చతుర్రీనికా
స్సాశేందుంగను వక్త్రమక్కునుటగా వశేంద్రుడాత్మప్రభా
చోరుండుండగ తన్నుతద్గతవిభాచోరంబనుంలొకముల్ |

టీక. నైరంధ్రుల్ = గైచేనేస్త్రీలు నిరంధ్రీపరవేశస్థావకా శిల్పికారిశే
త్యమరః వైకైతి=మీదికియైతి, కజ్జలము=కాటుకను, వక్షశ్రేణికం చెప్పల
యందు, దీర్ప=దిద్దగా, వాలారుంగన్నుల, నిదువారుకన్నులచేతను మీదు

చూచుకరి, మీదు చూచేసమయమందు, 'పక్షము=ముఖము, ఫాలాంచచ్ఛ
తుర్ధనికాస్సారెందుంగను, ఫాల=నుదురు అనేటి అంచతో వొప్పుచున్న, చతుర్థ
నికా=చదిలినాటిరాత్రియందలి, స్సారెందుం=ప్రకాశిస్తూవున్న, చంద్రుణ్ణి=
చదిలించంద్రుణ్ణిఅనుట, గను=చూచును, అక్కనుటగా=అచూచినందువల్ల నేకదా
లొకమందు చతుర్థిచంద్రదర్శనము, అభికాపహేతువగనుక, పర్వేందుడు =
పూర్ణిమనాటిచంద్రుడు, ఆత్మప్రభాచోరుండుండగ తనకాంతిని చార్యం
చేసినవాడైవున్నప్పటికిన్ని లొకములు జనములు తన్ను అముఖమును. తద్గత
విభాచోరంబునన్, తత్ ఆపూర్ణ చంద్రుణ్ణి, గత, పొందినటువంటి, విభాచో
రంబునన్, కాంతినిహరించినదాన్ని గాను అవును.

చంద్రుడు తనముఖాకాంతిని హరించి పూర్ణ చంద్రుడౌటవుండగా లొకము
పూర్ణ మినాటి చంద్రకళలన్నీ యీచిన్న దానిముఖము దొంగలి పుచ్చుకొన్న
దిరా అని అందురు యందుచేతనంటే లొకమందు చతుర్థిచంద్రదర్శనంవల్లను
సీలాబనిందలురావడం ప్రసిద్ధింగనక కాటుకపెట్టెటప్పుడు మీదుగాచూడడం
వల్ల తనముఖమందు చతుర్థిచంద్రమాత్రదర్శనంవల్ల యీలాగనిరనుట రూప
కాపవన్నవహేత్వపవన్ను వోస్సంకరః.

విష్ణుచిత్రియవ్యాఖ్యానము.

మొదట ఉదయగిరి దుర్గమనేటి చెకముకిరాతితో నీఖడ్గమనే చెకముకి
తగిలేటప్పటికి ప్రతాపమనేపన్నీ కొంచెముగాజనించి తరువాత కొండనీటి
దుర్గముమీద ఆపట్టణమందుండే గజపతివెరచి పారిపొయ్యేటట్టుగాను కటక
మనగాను కొండచరి గనక దానియందుగజశ్రేష్ఠము కారుచిచ్చుకువెరచి పారి
పొయ్యేవిధముగా ననిధ్యని యాప్రకారముగా నీప్రతాపాన్ని తోకచిచ్చనే
టట్లు నమస్తకత్రువులకున్నా ప్రవేశించరాకుండా వుండెను. కృష్ణరాయా.

ద్రాక్షారామ కోమలారామ శ్యామలారామములనే గ్రామత్రయమం
దున్నా లింగప్రతిష్ఠచేటప్పుడు ఇంద్రునిపేర రాజమహేంద్రవరము కట్టి

నారుగనక అక్కడ ఇంద్రునితోకూడా రంభాద్యపురసలు వచ్చివుండిరిగనక కొండవీటిలోవుండే క్షత్రియులు పారిపోయి:

అతిప్రమత్తచేతను స్వామియొక్క ఆజ్ఞను జగత్తులయొక్క సృష్టి స్థితిసంహారాలు చెయ్యమనేటి ఆజ్ఞను కనుబొమ్మనెకాంచి భూవిశ్వసంజ్ఞ చేతనే తెలిసి బ్రహ్మాండములనే మృతస్థిత్తులను సృజించేటందుకున్నా కొండన్ననవేత్రదండమైన తన్నువివ్వకేన్నుడు గ్రహించెనటేటటుగానున్న కులాలుడు త్రిప్పేటప్పడు అగ్రముతిరిగేదిన్నీ వాడు త్రిప్పకుండేనా మొదలు తిరిగినాకానిన్నీ కొన తిరుగకుండేనిన్నీ ప్రతిసిద్ధముగనక.....

వ్యాఖ్యాగద్య. శ్రీకరఘట్టపల్లికులసింధుసభాకరుడన్ గురూవదే కాకలితోరుకాస్తహృదయప్రభుతుండను శ్రీనివాసుడన్ లోకహితంబిదోననుచు లోగుణియించిరచించిన్ మహా టీక మనీషికోటికి పఠించువిధం బొనగూడునట్లుగన్.

మనుచరిత్ర సవ్యాఖ్య.

జూలూరి అప్పయ్యపంతులు. ఆ I. 3

1851 లో ఆచ్యుపద్దతి.

ఉ. నాలుగు మోములన్ నిగమనాదము లుప్పలిలం బ్రచండ వా తూలహాలిన్ జనించు రొదతోడిగుహవళి నొప్పుమేరువుం బోలె పయోజపీతిమునిముఖులు గొల్వగ వాణిగూడి పే రోలగమున్నధాత విభవోజ్వలుజేయుత గృష్టరాయనిన్.

టీక. నాలుగు = నాలుగైనటువంటి, మోములన్ = ముఖములయందున్న, నిగమ = వేదములయొక్క, నాదములు = ధ్వనులు, ఉప్పలిలన్ = పుట్టుతూనుండగా, బ్రచండవాతూలహాలిన్ - బ్రచండ = మిక్కిలివడిగలిగినటువంటి, వాతూల = వాయువులయొక్క, హాలిన్ = తాకుడుచేతను, జనించు = పుట్టుతున్నటువంటి, రొదతోడి = ఘోషముతోగూడిన, గుహవళి = నొప్పు = కొండగవులచేత ప్రకాశిస్తూ

నుండే, మేరువుంబోలె=నల్లర పర్వతమువలెనే, పయోజపీఠి = పద్మపీఠమందు, మునిముఖ్యులుగొల్వగ=మునిశ్రేష్ఠులు కొలువుసేయగాను, వాణిగూడి=సరస్వతీదేవిలోగూడుకొని, పేరోలగమున్న=పెద్దకొలుపుదీర్చియున్నటువంటి, ధాత=బ్రహ్మదేవుడ, కృష్ణరాయనిన్=కృష్ణరాయలను, విభవోజ్వలు=విశ్వర్యముచేత ప్రకాశించేవాణ్నిగాను, చేయుత=చేసుగాక.

అనగా బ్రహ్మదేవుడు నాలుగుముఖములయందున్న పేదములు మ్రొస్తునుంటే విలాగుండెనంటే వాయువుయొక్క తాకుడుచేతను భోరుమని మ్రొస్తునుండే గుహలుగల మేరుపర్వతమువలెనే వుండెనని తాత్పర్యము.

మనుచరిత్ర వ్యాఖ్యానం. ఆ. I. 3.

నాలుగైనటువంటి, ముఖములయందు, పేదములయొక్క, ధ్వనులు, పుటుకుండగా, మిక్కిలి పడిగలిగినటువంటి, వాయువుయొక్క, తాకుడుచేతను, పుట్టుచున్నటువంటి, ఘోషములోగూడిన గుహలచేత ప్రకాశిస్తూనుండే మేరుపర్వతమువలెనె పద్మపీఠమందు మునిశ్రేష్ఠులు కొలువసేయగాను సరస్వతీదేవిలోగూడుకొని పెద్దకొలుపు దీర్చియున్నటువంటి బ్రహ్మదేవుడు, కృష్ణదేవరాయలను విశ్వర్యముచేత ప్రకాశించేవాణ్నిగాను చేసుగాక.

మనుచరిత్ర వ్యాఖ్యానము

(పరవస్తువారి లైబ్రరీలోనిది) ఆ. I. 1.

కా। శ్రీభూపుత్రి వివాహచేళ నిజమండీరాగ్రతన్నస్వలీ
లాభివృత్తివరాంఘ్రిరేణుధవ కన్యాలీలయంచున్నదిం
దా భాదింప శుభక్రమాకలనచే దద్రత్నముం గప్పు నీ
తాభామాపతిప్రాపుతన్ దిరుమలేంద్ర శ్రీమహారాయనిన్!

టీక। శ్రీ=లక్ష్మీస్వరూపురాలయిన, భూపుత్రి=సీతాదేవి, వివాహచేళ=పెండ్లికాలమందు, అనగా వరుడున్నా తానున్నా ఒకచోట కూర్చున్ననయమందనుట, నిజ=తనయొక్క, మండీర = కాలిఅందియొక్క, అగ్రతన్న =

శ్రేష్ఠమైన నాయకరత్నమందలి, స్వల్పలా = స్వకీయమైన విలాసాకృతి యొక్క, అభివ్యక్తి = ప్రతిబింబమును, వర = పెనిమిటియైన రామస్వామి యొక్క, అంఘ్రిరేణుభవ = పాదరేణువులవలన పుట్టినటువంటి, కన్యాశీల యంచున్ = కన్యకయొక్క విలాసమని, మదిన్ దాభావించు = మనస్సుయందు తాను ఊహించుచునుండంగాను - ఇక్కడ శ్రీరామపాదరేణువలన అహల్యాదేవి పాషాణరూపము విడిచి స్త్రీరూపము వహించినందున మండీ రాగరత్నమున్ను పాషాణజాలే గనుక తత్పాదరేణుస్పర్శచేతను యీరత్నమున్ను స్త్రీరూపము వహించెనాయేమి అనేటట్లుగా నూహించెనని - శుభక్రమాకలనచే = శుభశీలచేతను, తద్రత్నమున్ గప్ప = ఆరత్నమును గప్పి పెట్టినటువంటి, సీతాభామాపతి = సీతాంగనకు నాథుడైన శ్రీరామస్వామి, తిరుమలేంద్రక్రీడమహారాయునిన్ = తిరుమలదేవరాయశ్రేష్ఠునిని, ప్రోవుతన్ = రక్షించుగాక అని కృతిపతికి ఆశీర్వచనము.

ఇందులో శుభక్రమాకలనచే అన్నచోట క్రమ పాదవిజ్ఞేపే అను ధాతువువలన నన్నికల్లు దొక్కించడమనే వ్యాజముచేతను రత్నముగ పైనను ప్రకారాంతరముచేత నర్థము చెప్పుచున్నారని నన్నికల్లు దొక్కించువేళ సీతాదేవి నిలిచియుండవలసినది. అలాగున నిలిచియున్నప్పుడు నిజమండీరాగరత్నమందు నిజాకారప్రతిఫలము లెప్పుగా నంభవించదు. ఇంతేకాకుండా శుభక్రమాకలనయనగా శుభపాదవిజ్ఞేపణా కలనమని చెప్పితే శ్రీరామదోషమున్ను ప్రకటమగుచున్నది. పాదవిజ్ఞేపణాకలన రూపార్థమే కవిహృదయమైనట్లైతే పదక్రమాకలనమని రచించుచు అలాగునలేదు. కనక ప్రకారాంతము గలిగించదలచినదికాదు యిక్కడ సీతాదేవికి స్వాధీనపతికాత్వమున్ను శ్రీరాములకు అనుకూలనాయకత్వమున్ను తెలియబడుచున్నది. ప్రియోపలాదితానిత్యం స్వాధీన పతికామతా వికాయత్రోసు కూలస్యాదితి తల్లక్షణం అనగా వివాహసమయమందు సీతాదేవి సిగ్గుచేత తలవంచుకొని పాదముల వంకనే చూచుతున్నయెడల కాలి అందెయొక్క నాయకమణియందు ప్రతి

ఫలించిన తనరూపమును తానేచూచి అదివరకు పాపానాదులను స్త్రీనిగా చేసి నటువంటి శ్రీరాములవారి పాదరేణువలన యీరత్నమున్న పాపానామకనక స్త్రీ అయినదా యేమి అనేటట్లుగా బ్రాంఠినిపొందుచూ నుండగాను ఆభావము తెలిసి విలాసగతిగాను ఆరత్నముమీద చేయిచేసి కప్పినవాడై ఆమెయొక్క బ్రాంఠిని బోగొట్టెనని తాత్పర్యము.

శిష్టు కృష్ణమూర్తిగారి వ్యాఖ్యానమునుండి. ఆ I. 1.

శ్రీభూపురి = శీతాదేవి-యాపె భావింపన్ ఆనేటి పదమునందలి శ్రీయకు కర్త - వివాహచేళె=పెండ్లిసమయమున, పాణిగ్రహణాది కంకణ మోక్షాంతములయిన యావత్క్రియాపుంజము పాకకబ్బమునకు నధిశ్రయణా ద్యధ శ్రయణాంత యావత్క్రియాకలాపమున్నర్థమైనట్లుగా నగును గావున నశేకత్ ద్రోక్కించుటయు సర్థమగును. ఆశ్రయ జరుగుచున్నసమయమున ననుట; నిజమండీరాగ్రత్నస్వలీలాభివ్యక్తి - నిజ - స్వకీయో యోమం జీరః సూపురనామకః పాదభూషణవిశేషః నిజౌ స్వీయావినాశినానితి నానార్థరత్నమాలాయాం మండీరో సూపురో స్త్రీయా మిత్యమరః తత్రాగ్రం శ్రేష్ఠం - పరాధ్యాగ్రపాగ్రహోరపా గ్రాగ్రీయమగ్రియ మిత్యమరః ' - య ద్రత్నం తస్మిన్ స్వలీలాయా స్వవిలాసస్య ఆశ్రలీలాకధేన తదాధార ఆకృతిర్లక్ష్మణే తస్య ఆభివ్యక్తిః ప్రతిబింబం తాం. తన పాదభూషణము నందలి శ్రేష్ఠమగు వజ్రమునం గాననగు తనప్రతిబింబముననుట. వరాంఘ్రి రేణుభవ కన్యాలీలయంచున్ వరస్యాంఘ్రి ర్వరాంఘ్రిః - తస్యరేణుః తస్మా ద్భవతి తద్భవా కన్యాయా లీలా ఆకృతిః సేతి వరునియొక్క పాదరజస్సు వలన జనించిన కన్యయొక్క యాకృతియనుచున్ అనగా రామైవడియున్న యహల్యను విశ్వామిత్ర ప్రేరితుడై గౌతమాశ్రమమునకువచ్చి స్త్రీనిచేసిన పాదరేణువుగల మహాత్ము డన్నవాడికగన్న రాముని యాపాదరేణువువలననే సూపురత్నమునుపలకాలిగాన స్త్రీయాయనిబ్రాంఠిజేంది తనవలెనే మరియొక

కన్యయు వచ్చెగదా రాముడు తదాయత్తుడగునేమోయని భ్రాంతిజెంది
 శోపము జేంచెనట యీతాత్పర్యమును శీతాభామాపతియను ప్రధానవిశేష్య
 వాచకశబ్దముననున్న భామాశబ్దముచేత సూచనచేసెను - భామ్యతీతి భామా
 యని - భామశ్రోధయిత్యాకారక భాతువువలన కర్తరిఘ్న భాయంతమయి యయి
 నను పచాద్యజంతమై యైనను నిష్పన్న మైనదని తెలియవలయు - శీతయనే
 శోపవతియగు స్త్రీకి పతియని తెలియవలయు. శీతయనే శోపవతియగు స్త్రీకి
 పతియని తెలియవచ్చును. గావున యిక్కడ భావించి శోపగింపగా నని యను
 పంగము జేశిశానదగు శుభక్రమాకలనచే - శుభాశ్చలే క్రమాశ్చ శుభ
 క్రమాః శుభకరాః పాదక్షేపాః లేషామాకలనంరచనా తస్య కుకాదిగణ
 పరికత్వా ప్తయిక్ ఆకలనేతి స్త్రీనింగోవా. సమానాంతరమాంధ్ర త్వేదీర్ఘాణాం
 ప్రాస్వస్యాపితి ప్రాస్వత్వే ఆకలనేతిస్థం. శుభక్రమాకలనయొక్క - చే -
 చేతిచేతను ఇతి షష్ఠీసమానే తత్కరణహస్తే నేత్యర్థః. శుభకరములైన సప్తపద
 ప్రక్షేపణములను చేయించడమునకు సాధనమైన తనహస్తముచే నని తాత్ప
 ర్యము. తద్రత్నమున్ తత్-ఆభ్రాంతిపుట్టించిన వజ్రమును, గవ్వ - ఆచ్ఛా
 దించుచున్నయనుట. ఆత్రతద్రత్నమున్ గవ్వ నిత్యుభయల్రాపి పరుషా ద్రుత
 ప్రశ్నతికాత్సరళా న్యుష్టద్రుతంచ బిందుస్యాత్ - ఇతి సూత్రద్వయేన
 దారగకారా ఖండపూర్ణబిందుచ దీర్ఘత్వరత్నైస ప్రథమస్యార్థబిందుతా
 ద్వితీయస్య పూర్ణబిందుతాచ ప్రాస్వాత్పూర్ణోపి భవేత్ దీర్ఘాచ్ఛేత్ ఖండ
 విప సజ్జేయ ఇతి సూత్రద్వయేణ ప్యుత్క్రమేణ విజ్ఞేయం తద్రత్నముల్
 గవ్వ ఇతి సంక్షేపపక్షే పాతాంతరంచ శీతాభామాపతి శీతాంగనారమణుడగు
 శ్రీరామమూర్తి తిరుమలేంద్ర శ్రీమహారాయనిన్ ఇంద్రుశిరో తుల్యుడయ్యు
 శోభాయుక్తుండయ్యు తిరుమల మహారాయని యని భావము సమానస్తు తిరు
 మల ఇతి ఇంద్రః. తిరుమలేంద్రః శ్రీయా మహాన్ శ్రీమాన్ శ్రీమహాం
 శ్చాసారాయశ్చ శ్రీమహారాయః తిరుమలేంద్ర ఇతివిజ్ఞేయం. ద్రవిడాంధ్ర
 ప్రాకృతకబ్దానాం మేళనేపి విశిష్టస్య సంజ్ఞాత్వేన దోషఇతి విజ్ఞేయం - దిన

తెచ్చము - రాయభారము భూతపిల్లి కపిలగడ్డము కరకంతుడు ఇత్యాదుల వలెనని యూహించునది. బ్రోవుకన్ రక్షించుగాత అత్తప్రోవుకన్ కబ్బి.

వసుచరిత్ర సప్రతిపదటీక—

జూలూరి అప్పయ్యపంతులవారిచేత వ్రాయబడ్డది

1884 అచ్చుపడ్డది.

I. 100 కా. యాదోరాశి గభీరమూర్తి రఘునాథాధీశుడుద్దండబా । హాదర్వాంధసపాద మల్కి కనిజా మాసీకముల్ ద్రుంబజాన్యాదూరక్షేతి బారు కృష్ణకుసు కృష్ణాంకంబునాడబ్బెబి । బీబీదీవ్యన్న యనాబ్జ కజ్జలజలాభీల ప్రవాహంబునన్.

టీక । యాదోరాశిగభీరమూర్తి - యాదోరాశిసముద్రునివలెనే - గభీరమూర్తి గంభీరుడైనటువంటి - రఘునాథాధీశుడు రఘునాథరాజు - ఉద్దండ... ద్రుంబ - ఉద్దండ ఉత్కటమైనటువంటి-బాహాదర్వ భుజగర్వము చేతను - అంధకన్నుగానక యున్నటువంటి - సపాద సపాదులయొక్కానున్న - నిజాదు నిజాముయొక్కానున్న - అసీకముల్ సైన్యములను - త్రుంప సంహరించగాను - జన్యాదూరక్షేతిబారు - జన్యయుద్ధమునకు-అహారక్షిత సమీప భూమియందు పారు ప్రవహించుచున్నటువంటి - కృష్ణకు - కృష్ణానదికి - బిబ్బీ...హంబునన్ - బిబ్బీ మ్లేచ్ఛ స్త్రీలయొక్క, అనగా బూబులయొక్క - దీవ్యత్ ప్రకాశిస్తున్నటువంటి - నయనాబ్జబద్ధములవంటి కన్నులయందలి - కజ్జల జలకాటుక నీళ్లయొక్క - అభీలప్రవాహంబునన్ - భయంకరప్రవాహముచేతను - కృష్ణాంకంబు కృష్ణయనేపేరు - నాడబ్బెనాడు గలిగెను.

అనగా రఘునాథరాయనిచేత యుద్ధమందు హతులైన తురకలభార్యలంతా యేడవగాను వాండ్లకాటుక కన్నీళ్లయొక్క ప్రవాహము కృష్ణలాగలసి నదీజలమంతా నట్లబడినందున నాటనుండిన్ని కృష్ణకు కృష్ణయనేపేరు

గలిగెనని యర్థము । కష్టానదీజలమంతా నల్లబడుటకు తగినకాటుక కన్నీళ్లు ప్రవాహమై పారుతూ నుండడమునకు యెంతమంది స్త్రీలు యేడవలసి యుండునో అంతమంది తురకలను రఘునాథరాయడు పథించినాడని తాత్పర్యము.

I. 3. చద్యమునకు తాత్పర్యము:—

అనగా విష్ణుమూర్తికి వర్షర్తువుయందు నిద్రయున్న శరదృతువు యందు మెరుకవయున్న గనక । యీరామప్రభువు చేస్తూనుండే దానము లనుగురించి విడువబడిన ఉదకము నదులై ప్రవహించి క్షీరసముద్రమందు ప్రవేశిస్తూ నుండగా అప్పుడే యితనియొక్క శుభ్ర యశస్సుచేత మేఘము లన్నీ తెల్లబడుచూ నుండడముకూడా అయ్యేవరకు అక్కడ శయనించి యుండే విష్ణుమూర్తి నదులు సముద్రమందు ప్రవేశించుటచేత వర్షాకాలమని నిద్రనున్న మేఘములు తెల్లగా నుండుటచేత శరత్కాలమని జాగ్రతనున్న కూడా బొందుచూనుండెనని యర్థము.

రాఘవపాండవీయాదర్శము-

పెద్దరామధీమణి.

వెలయ నఖిలభువనములలోనవారణ । నగరిపురమతల్లి నాదలర్పి ।

రాజ్యలక్ష్మీమిగుల ప్రబలినయోధ్యనా । రాజవినుతిగనిన రాజధాని ।

ఈపద్యానకు రామాయణార్థం:—అఖిల...ను, సకలజగత్తులలోపలను విష్ణువం భువనం జగ దిత్యమరక; ఆనారణ - అనర్థశమైన, నగరిపు - ఇంద్రునియొక్క, రమ-సంపదకు, అనారణ్యపదము రమావిశేషణము, మతల్లి పోషిం. చేది నా-అనంగాను, క్రియను గౌరినాబరగుచెల్వల అని సోమయాజీప్రయోగము, తనర్పి ప్రకాశించినదై, రాజ్యలక్ష్మీ మిగుల ప్రబలగాను, అత్యుక్తి, ఇందుకు లక్షణం. చంద్రాలోకమందు - అత్యుక్తి రఘుతాత్పర్య శార్వాదా.

ర్యాదివర్ణనం | త్వయిదాకరి రాజేంద్ర యాచకాః కల్పకాఖనః భువనముల
లోను అవారణ ఆనేదిక్కున నంధికి ఆంధ్రభాషాభూషణమందు-మానుగ...
అనే లక్షణంవల్లను ఉకారలోపము రమతల్లి ఆనేదిక్కున

రమపల్కు తరువుకొమ్మ అనేలక్షణం వ్యవర్థమందు ప్రథమాంత
రూపం అయోధ్యనా అయోధ్యనే పేరుకలదై రాజవినుతిగనిన రాజధాని
వెలయును సర్వోత్కృష్టమై వర్తించును. కృతిముఖమున దైవనమస్కృతి
యుండె నభీష్టవస్తు కీర్తనమొండెన్. వికతాళః పదమొండెను ప్రతిపాదిం
పంగవలయు భద్రాపేక్షనూ | అనేన్యాయాన వస్తువిద్వేకరూపమంగళము శుభ
ఋక్షము...మల్లయరేచా అని భీమునిభందమందు జెప్పినదిగనక ఆదియందున
గణప్రయోగము వెలయు అనేది శుభపదము పకారము అనుతబీజమున్న
భారతార్థం:—వారణగరిహస్తి నగరము పురమతల్లి పురశ్రేష్ఠమయినది. నా
అనగాను అని అనంతుని భందమందును చెప్పినలక్షణంవల్లను పకారానకు
పకారము రావలసినందుకు తాతంభట్టుగారు కవిలోకచింతామణియందు...
అని విశేషవిధులుగా చెప్పి...అని పిల్లలమఱి వీరమరాజుగారి ప్రయోగ

భా | జనవరుడు పాండురాజు అదియెల్లవిని ఆవరప్రకారమునంతా
విని సౌభాగ్యంపునడకలకు వికయనంగాను అంచితపూజితమై అనంతభావమున
బాహుల్యంచాతను పర్వ వౌష్ణయందగగాను పరమనియతి మంచినయమానను
అని ముందటిఆన్వయం దౌహృదోదయానకు నిమిత్తంబులైన చిహ్నాలైన

హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానప్రకాశిక చిత్రకవి అనంతుడు

ఇది చిత్రకవి పెద్దిరాజుకొడుకు అనంతుడువ్రాసిన వ్యాఖ్యానము. పద
నాలోకతాల్పములొనివాడని వీరేశలింగం పంతులుగారు కవులచరిత్రలో చెప్పి
నారు. వీరు పుభయలున్న అనంతుని కుమారుడు రమణకవిన్ని గొప్పపండి
తులు; లాక్షణికులు, కవులు అనంతుడు వ్రాసినవ్యాఖ్యానము పూర్వప్రతిని
యాది రమారమి (1.) నాముల కిందట రేపుగడ్డ సాంబయ్య అనేతయన

స్వంతంగానైనాకొన్నాడు. ఇది ఆయన కొడుకువద్దనుంటే కవిపురపు జగన్నాథరావు పంతులుగారు తెప్పించి నాకిచ్చినారు.

అనంతకవివంటి పండితులు మూడు నాలుగువందల సంవత్సరముల కిందట గ్రామ్యవిమర్శచేసేటప్పుడు ఎటువంటి తెలుగువాడేవారో దీనినిబట్టి తెలుసుకోవచ్చును. ఇంగ్లీషులో షేక్స్పియర్, మిల్టన్ వంటికవులు వ్రాసిన గ్రంథములు జాన్సన్వంటి పండితులు విమర్శచేసి వాటికివ్యాఖ్యానములు చేసినప్పుడు గ్రామ్యభాషవాడలేదే. అనంతుని వ్యాఖ్యానములోనిభాష గ్రామ్యమనడంకన్న ఎక్కువభ్రమ నాకుకనబడదు. జాన్సన్ పెద్దపెద్దలాటికావ్యాలు ప్రయోగించినా విభక్తులు, పదనములు, పురుషలు కాలము మొదలయిన రూపములు నిత్యవ్యవహారములో ఉండేవేవాడినాడు. అలాగే తెలుగు కావ్యాలకు వ్యాఖ్యానాలు వ్రాసినవారున్న లక్షణము బోధించే లాక్షణికులున్న గద్యలలో సంస్కృతశబ్దములు సమానములువాచుతూ క్రియారూపములు విభక్తులు మొదలయినవిషయములలో లోకవ్యవహారమునే అనుసరించినారు.

వసంతవర్ణన—ఈపద్యమందు చమత్కారముగాను చైత్రాదివసంతాదివాచక శబ్దాలచేతనే వసంతునియందు అన్యత్వారోపణముచేసి స్వధర్మముగలుగ జెప్పినాడు. చైత్రికుడైన రాగ అనురాగాలనేటి రాసగవశ్యైల యొక్కసానుగిని శపస్యాంతమయి, తపస్య తపస్సులయొక్క అంతమై తుదయై ఫలప్రాప్తియనేటి యిష్టఫలప్రాప్తిచాతను మధువై ఆసవమై మధ్యమై ఆమోదపరిమళమనేటి, ఆమోద సంహోషముయొక్క మహిమను కాలగురువయి సూర్యుండు అయి అశేషాధ్వనులనేటి అధ్వనులను శ్రోవర్లును మనఃప్రసూనుండై విద్వత్కుమారుండై శుకలీలయనేటి శుకునియొక్క లీలచాతను మాధవుండై విష్ణుండై పలాళమోదుగయొక్క భేదన విరసనమనేటి పలాళభేదనము రాక్షసంహరణము అమనియై ఆమనికాలమై భూజవృక్షాలయొక్క శైవ్రాక అధికమైనదుర్లభి దైన్యమనేటి భూజన భూజనులయొక్క వీరదుర్లభి శేవలదారిద్ర్యమును, సురభియై కామభేనువై హరిహరయ మన్మథుండనేటి

హరిహర యందు నియోక్త సారసదన ప్రయోగియై సారమైనవ ప్రయోక్త ప్రయోక్తమై నకలమైన విప్రవరపక్షి ప్రవరాలనేటి విప్రవర బ్రొమ్మణులకు శుభప్రదమై నానా అనవములనేటి మకరందాలనేటి స్ఫురణలు రసములు యజ్ఞాలచేతను వసంతము అత్యంతమధురమైన పంచమస్వరకోకిల స్వరము యొక్క పూర్ణంచాత భవ్యమగుచు అలరెనని అన్వయము (16 వ పత్రం)

కాళిందీకల్యాణము.

పాపనకవి - (నిడుదవోలు సుందరంపంతులుగారి

వద్దనున్న తాటాకుపుస్తకం.)

మాపురంబులొన మణిమయకాంతుల | రవికమిటి అంబరంబునొరసి |
యన్నతంబులగుచునొప్పు మాపాలిండ్ల | జేరగలవు ఋష్యకృంగ యికను |

టీక || మాపురంబులొన=మాపట్టణమందు, మణిమయకాంతుల=కాంతులచాతను, రవిక=సూర్యునికయ్యేచే, మిటి=మించి, అంబరంబునొరసి - ఆకాశమనొరసి ఒప్పుచున్న, మాపాలి=మాయొక్క, ఇండ్లను చేరగలవు-మాపు = రాత్రి, ఉరంబులొన=వక్షమునందు, మణిమయకాంతులచేతను, రవికమిరి = రవికనుమించి, అంబరంబునొరసియున్న పక్షమునొరుస్తున్న, మాపాలిండ్ల = మాకుచములను చేరగలవని భావము.

విజయవిలాసము.

జూలూరి అప్పయ్యపండితుడుచేసిన టీక.

భూ-ఆరాలిక్షమాభ్య...

టీక. ఆరాలి... పాణ-ఆరాలి శత్రువులైనటువంటి, క్షమాభ్యల్ = రాజులయొక్క, భిదా = భేదనమందు, అంచల్ = ప్రకాశిస్తున్నటువంటి, కృపాణ=ఖడ్గముగలవాడు, నరాధీ బాణ-నరాధీశ్వర = నరులకు ప్రభుడైన రాజుయొక్క, ఆకార=రూపమువహించినటువంటి, నాశికబాణ=కమలమయ్యే

వేదాణముగలిగినటువంటి మన్మథుడు అనగా మన్మథునితో సమానమైనచక్కదనముగలవాడు అని అర్థము. సిరానంద...రణాస్థిరాభూమియందలి నందనారామసేనా నందనవనమును సేవించడమందు ధురీణ ధురంధరుడైన యింద్రుడవైనవాడా అనగా భూమియందు యింద్రునివలె ప్రకాశిస్తున్నవాడా. అని అర్థము - విరాజ...వీణా విరాజల్ మిక్కిలి ప్రకాశిస్తున్నటువంటి, చతుష్పత్తి - అమృతనాలుగైనటువంటి, విద్యా విద్యలయందు ప్రవీణునగుదుడైనవాడు.

వైజయంతీవిలాసము.

ఆరణిమతం వీరభద్రయ్యగారి టీక.

క॥ పెరుమాళ్లకాగిన్నెయు నిరుబర్వుల పసిడికాన్కయిడి తనకదియే
తిరువారాధనగాఁగొని సిరివరుంగేశ్వరున్ భజింపుచునుండెన్.

టీక॥ పెరుమాళ్లకు = శ్రీరంగస్వామివారికి, అగిన్నెయు అబంగారు
గిన్నెచున్నూ, ఇరుబర్వులపసిడి = ఇద్దరిమోత బంగారమునున్నూ, కాన్క-
యిడి = కాసుకయిచ్చి, తనకదియే = తనకు అవినమర్పించడమే తిరువారాధనగా
గొని = దేవపూజగా విచారించుకొని సిరివరు లత్యేదేవికి పెనిమిటి అయినటువంటి
రంగేశ్వరున్ శ్రీరంగస్వామివారినిహార్చి భజింపుచునుండెన్ = సేవించుతూ
నుండెను.

శ్రీప్రబంధరాజవేంకటేశ్వరవిజయవిలాసము.

(560 వ పద్యం)

సీ గోపికా కోపనాటోపభాగభిరామ గ్రీష్మర్తుమిహిరభాభీష్టధామ
యాతపోద్ధారి మహాకాస్తుభ సువక్షణలనిధండు దళితోదళనచక్ర
సాంకషమృగమద పంకమేచకదేహ ఫాలాక్షసన్నత పదసరోజ
యాదిమకుంభినసాన్వతల్పక యతులితవజ్రహస్తానుజన్మ

యనుచెలికరాక్షవచన ముఖానిలములు, గాంచికినలయోత్పలకుకగంధపవన
ములందలచి మధువిధుమార మలయములును, దనమ కన్నులంగట్టిన
దారినుండ.

టీక. గోషికాగోపనా అనేటప్పుడు పికశబ్దముమీద సూర్యునివంటి
లేజముగలవాడనే టప్పుడువలెనే అనేచదము లేదు గనుక మిహిరభాభీష్ట
ధామ అనేది బుప్తాపము. అతపోద్ధారి అనేది రూపకాతికయోక్తి, మృగ
మదముచేత మేచకమయినదనేదే హేతువు, పదసరోజ ముపమారూపక
సందేహసంకరము, అను చెలికరాక్షవచన ముఖానిలములు యిది యథా
సంఖ్యము, పవనములందలచి యిది స్మృతి, మత్త శత్రుబలము పలాయన
ముగాఁ బోవలయునని శత్రువును విడిచి తత్పక్షము పలాయనముచేస్తే ప్రత్య
సీకము, అందుకుఁజెప్పేది అను అని హేతువు.

(ఈగ్రంథము అముద్రితగ్రంథచింతామణి పత్రికాధిపతి పరిష్క
రించి ప్రకటించినది.)

రామకృష్ణోపాఖ్యానము.

అచ్చుప్రతి 1876

(శ్రీపాద వేంకటాచలకవి రచించిన ద్వ్యర్థికావ్యము.
ఈకవిన్ని వారణాశి లక్ష్మీపతికవిన్ని దీనికి వ్యాఖ్యానము
రచించినారు. వేపా లక్ష్మీనరసింహంపంతులుగారున్న రామ
మూర్తిపంతులుగారున్న అచ్చువేయించినారు.)

ఆ గ | ౬ | మ | సుతులం గాంచక యున్న మాన్యతలిలో సాంపాం
దగా నెప్పుడుం | సుతులంగాంచగ వేరుమానవులటంచు న్నట్లు వేరీతులం |
శ్రుతులంద్దుడ దేవకీరమణి విసుప్రతి దగన్సద్వచో | మృతమేపారగ
పీనులం నినువనే యేతద్విముక్త్యాప్తికై.

మ॥ సుతులం॥ టీ॥ సుతులం గాంచగయున్న । పుత్రసంతతిని పొంద
కుండావుంటేను । మాన్యతతిలో । తగినవారిలో । సుతులంగాంచగ వేరుమాన
వులు । మంచి సామ్యమును జేందలేరు మనుష్యులు । అటంచున్ । ఆలాగు
నని । డెల్పువేరీతులన్ । శ్రుతులు । వేదములు । శ్రుతి స్త్రీ వేద అమ్మయ
ఇత్యమరః అంచద్దుణి । తగినగుణములుకలవాడా । దేవ దేవతాస్వయాపుడవగు
వసిష్ఠుడా । కీరమణి విస్ఫుర్తిందగన్ । శుకరాజముయొక్క విస్ఫుర్తిని దగు
నట్టుగా । కడమసులభము । యా॥ అంచద్దుణి ! దేవకీరమణి యివి సంబోధ
నలు । కడమ సమము॥

౮॥ క॥ కరమొప్పగ గనవాణి । పరవణ నియతి నదాధి పథాన
మధురే । నరమాహరికులసుతుల । దిరముగ గనుటెట్లుధాత్రి తెల్లమిగాగన్ ।

కరమొప్ప॥ టీ॥ రా॥ కరమొప్పగగన । అత్యంతమును । మోప్పనట్లు
చూడగా । వాణీచర । బ్రహ్మయొక్క । వణన్ । అక్షరములయొక్క । నియతి ।
కట్టడిచేతను । అనగా బ్రహ్మవాసిన ప్రకారముగానని । నదా । యెల్లప్పుడును
అభిపథాన । వృద్ధినిొందుచున్నటువంటి యును । మధుర । ఇష్టమైనయట్టి
యొను స్వాదుప్రియకాతు మధురావిత్యమరః । ఇనరమ । సూర్యశోభచేతను ।
హరి । మనోహరమయిన । హరిశబ్దమునకు మనోహరము అర్థమయినందుకు ।
చంద్రాలోకే । విశాఖితన్విహారేణదక్షిణజాతపహరిణావితే । కుల । పంశము
నందున । సుతుల । మంచిసామ్యమును । తిరముగగనుటెట్లు ధాత్రి తెల్లమి
గాగన్ । ధాత్రిలో నేనేలాగున పొందుదునని దశరథవాక్యము । ఇనరమా
హరికులయిన । సుతుల । కుమారులనని ప్రకారాంతరము జెప్పవచ్చును ।
యా॥ గగనవాణి । ఆకాశవాణియొక్క । పరవణములయొక్క । నియతి
చేతను । అష్టమగధాంబు నిన్ను హరియించుణామి యని గగనవాణి పల్కిన
వణానియతిచేత ననితాత్పర్యము । నదాధిపథాన । నిరంతరమున్న వ్యాధితో
వృద్ధినిొందుచున్న । పుంస్యాధిర్వాసపవ్యభేత్యమరః । మధురా । మధురయను
పురమునకు । ఇన । నాయకుడైన కంసునియొక్క । ఇనస్సూర్యై ప్రభావపీత్య

మరః | రమాహరికుల | శోభనుహరించెడి | నుతుల | కుమారులను | కడమ
నమము | ౧౮ | క | అననాయతి వరమణియిట్లనె కాంతాతిప్రియరచితానుహర
నమాధినియతి తనుజాతేష్టవిధినిజేయుము దాన సంతతి దనరువేగఁ |

అనాయతి | టీ | రా | అనను|ఈలాగున దశరథమహారాజు పల్కు-
గానే | ఆయతివరమణి | యతిశ్రేష్ఠుడగు వసిష్ఠుడు | యిట్లనె | ఈరీతినెను.
ఇచటఅని అనియెనని ప్రయోగములుంచునుండగా వణకలోపగ్రామ్యముగా
ననెనని యెట్లుగాప్రయోగమనవలదు | యీలాగున వాగనుకాసనుడే ప్రయో-
గించినాడు |

కళాపూర్ణోదయము టీక.

వ్రాతప్రతి, విరోధిక్యకు, ఆశ్వ బ ౧౩.

(వంగిపురం నరసింహాచార్యులు రచించినది. ఈ ప్రతి కొమర్రాజు లక్ష్మణ
రావుగారు సంపాదించి ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి కిచ్చినారు.)

సీ. విశ్రామవిహతిగావింపక సారవత్సాహిత్య సౌమనస్యంబులెఱిఁగి
సమయంబుదప్పక శ్రవణకతోరంబులైనశబ్దముల నత్యాకులాత్మఁ
జేయకసత్సరిచిత సుకుమారవాక్సరళితాభిప్రాయగా నొనర్చి
పదబంధశిథితల బాటిల్లఁగానీక యేచందములయందు నేమరిలక
పరగుకవియు దోహకరుండును యశముదుగ్ధమును బడయునట్లుగానినాఁడు
గృతిదురాపమొదవుఁ గీర్తియుఁ బాలునీకుంటగాడు హాసయోగ్యుఁడేయు.

టీక. విశ్రామవిహతిగావింపక-యతిభంగము కాకుండాచేసి, సార...గి
సారవత్-అర్థగౌరవము కల్గినటువంటి, సాహిత - పదపదార్థములయొక్క,
సౌమనస్యంబులు-సుమనోభావములను, ఎరిగి-ఇది కవివరమైనఅర్థము, విశ్రామ
విహతి-స్వేచ్ఛావిహారభంగమును, కావింపక-చేయకను, సార...గి. సారవత్-
మంచిబలకరములైనటువంటి, సాహిత్య-గ్రాసము మొదలయినవాటియొక్క,
సౌమనస్యంబులు-మంచిమనస్సులు కల్గినసమయములు, ఎరిగి-తెలుసుకొని-

ఇది దోహకరపరమైన అర్థము. సమయంబుతప్పక - పూర్వకవినిబంధనలను తప్పక. శ్రవణకతోరంబులైన-వినడమునకు కఠినములైనటువంటి, శబ్దములను-వర్ణసముదాయములచేతను. అత్యాకుశాత్తజేయక-మిక్కిలిన్ని సంకీర్ణమైనట్టి స్వరూపముగల్గునట్లుగాను, చేయక-రచించక-ఇదికవిపరము, సమయంబుదప్పక-పాలుపిడికే వేళతప్పకుండాను, శ్రవణకతోరంబులైన-వినసహించకూడని శబ్దములను-గొప్పఅరుపులచేతను, అత్యాకుశాత్తజేయక-మిక్కిలిన్ని కలతబడిన మనస్సుగలదానిగాను-చేయక-ఇది దోహకపరము సత్పరి...నర్పి. సల్-పెద్దల చేతను, పరిచిత-అలవాటుచెయ్యబడినటువంటి, సుకుమారవాక్-మృదుపదముల చేతను. సరళిత-సరసమైనటువంటి. అభిప్రాయముగాను - ఆశయముగలదానిగాను-చేసి-ఇదికవిపరము. సత్పరిచిత - బాగుగా అర్థమైనటువంటి, సుకుమారవాక్-మంచిమాటలచేతను, సరళిత-కోపరహితమైనటువంటి, అభిప్రాయముగానొనర్పి ఆశయముగలదానిగాచేసి-ఇది దోహకపరము పద...క. పదబంధ-ప్రతిపదసంఘలయొక్క, శీఘ్రత-సంమంధరాహిత్యము, పాటిల్లగానీక-సంమంధించకయండునట్లుగాచేసి, ఏచందములయందు-వివిధములయందున్ను. ఏమరిలక-మోసపోక-ఇదికవిపరము. పదబంధశీఘ్రత-దాయికట్టిన తాటియొక్క, శీఘ్రతను-వీడుటను, పాటిల్లగానీక-సంభవించకుండాచేసి, యేచందములయందును-యేఉపచారములయందున్ను, ఏమరిలక - మరువకను. (ఇది) దోహకపరము. పరగుకవియు-ఓప్పుచున్నకవిత్వము చెప్పేవాడున్ను, దోహకరుడును-అపులకాపరిన్ని, యశము-కీర్తినిన్ని, దుగ్ధమును - తీరమునున్ను, వడయును-పొందును, అట్లుగానినాడు-వయిని చెప్పినలీరుగా జరిగించినాను, కృతి-గ్రంథమున్ను, దురాపమొదలు - అసాధ్యపుగోవున్ను, కీర్తియు-యశమునున్ను, పాలును - తీరములనున్ను, ఈకుంటగాదు - ఇవ్వకయండ్డదము మాత్రమేకాదు, హాసయోగ్యజేయు - పదిమంది నవ్వడమునకు తగినవానిగాచేసును.

యాపద్యమందు కవికిన్ని ఆలకాపరికిన్ని, కవితకున్ను, గోవుకున్ను, యశమునకున్ను ఊరమునకున్ను, ఉపమానోపమేయభావమున్ను, విశేషణములు శ్లిష్టములుగానున్ను చెప్పియున్నాడు గనుక శ్లేషానుప్రాణితోపమాలంకారమని తెలియవలెను.

ఉ. ఆడితెనీదుపందెమని హస్తనఖప్రవరచ్చవిచ్చటా

ప్రేడితపాండురద్యుతి సమృద్ధిగరంబమరంగఁబాచికత్

వేడుకతోడఁబుచ్చుకొనివేళ్లను నిట్టునటున్ బొరల్పివి

భ్రాడకలంక కంకణవిరావము మీఱఁ గదల్చివైచుచున్. ఆ VI. 119.

టీక. ఆడితె-ఆడినావా, నీదుపందెము-నీపందెము, అనగా పాచికల దొర్లికెవల్ల లభించిన సంఖ్యయని తాత్పర్యము. అని - యాలాగనిపలికి, హస్త...గఁ-హస్త-కరముయొక్క, నఖ-గోరులవల్లను. ప్రసరత్ - వ్యాపిస్తూనుండే, ఛవి-కాంతిలయొక్క, ఛటా-పరంపరలచేతను, ఆప్రేడిత-ద్విగుణీభూతమైన, పాండురద్యుతి-శ్వేతశాంతియొక్క, సమృద్ధి - ఆధిక్యము. కరంబు-మిక్కిలినిన్ని, ఆమరంగఁ-ఓప్పుగాను, పాచికత్-అక్షములు, వేడుకతోడఁ-విరోధమునను, పుచ్చుకొని-గ్రహించి, వేళ్లన్-అంగుళములచేతను, ఇట్టునటున్బొరల్పి-కిందుమీదుగానుపొర్లించి, వి...ము - విభ్రాట్-మిక్కిలినిన్ని ప్రకాశిస్తూనుండే, ఆకళంక - మాలిన్యరహితములైన, కంకణ-హస్తభూషణములయొక్క, విరావము-ధ్వని, మీరగఁ-అతిశయింపగాను, కదల్చి-కదిలించి, వైచుచున్-వేయుచున్ను.

౧౧ లక్షణ గ్రంథములు

అప్పకవీయము.

[అది మిక్కిలి ప్రసిద్ధికొందిన లక్షణ గ్రంథము. అప్పకవి దీనిని క్రీ. శ. 1656 వ సం. రచించినాడు. తనకు పూర్వమున బాలసరస్వతి ముద్ద రాజు రామన్న మొదలయిన లాక్షణికు లసలంబించిన పూర్వసంప్రదాయము చొప్పున టీక, అవతారిక, తెలివిడి, తాత్పర్యము మొదలయినవి రచించినప్పు డెల్లా తన కాలపువ్యవహారికభాషే అతడు వాసినట్లు వ్రాతప్రతులన్నిటిలోనూ స్పష్టముగా కనబడుతున్నది. అయితే 1559 వ సం. న ఈ గ్రంథము మొట్ట మొదట అచ్చువేయించినప్పుడు పరిష్కర్త శ్రీ శేషము రామానుజమూరి అనే ఆయన బుద్ధిపూర్వకముగా గ్రంథములోని వ్యావహారికభాష “గ్రాంథికభాష” గా మార్చివేసినాడు. ఈయన వరవస్తు చిన్నయమూరి వియ్యంకుడట. చెన్న పట్టణమందు ఆ కాలములో సాతానులయిన తెలుగుపండితులు అచ్చుకూటము లలో గ్రంథపరిష్కర్తలుగాను పాఠశాలలలో ఉపాధ్యాయులుగాను ఉండే వారు. తెలుగుదేశమందు శిష్టవ్యవహారసిద్ధమైన లాక్షణికభాష వారికి సుపరిచిత మైనది కాకపోవుటచేతను గాబోలును, వారు అభ్యసించిన ఆంధ్రప్రబంధ ములలోని కావ్యభాషే దేశభాషగా నెలకొల్పవలెనని సంకల్పించి శిశుబోధణ మొదలుకొని బడిపుస్తకములన్నీ ప్రాచీనాంధ్రభాషగా రచించినారు. ఇట్టి రచన సత్సంప్రదాయనిరుద్ధమని ఆ కాలమందు తెలుగువారనేకులు నిరసించి నారు, కాని, అంతకంతకు ఈ సాతానులు తెచ్చిపెట్టిన దురాచారము దేశ మంతా వ్యాపించినది. అప్పకవీయము అనేకసార్లు పునర్ముద్రితమైనది; గాని,

అన్నికూర్పులకున్న రామానుజమూరి మొదటికూర్నే మూలమయినది. 1922 వ సం॥ న “వావిళ్ల రామస్వామికాశ్రులు ఆండ్ నన్ను” వారు కొత్త కూర్పు ముద్రించినారు. అది నేనున్న నాపెద్దకొమారుడు వేంకటసీతాపతిని అనేకవ్రాతప్రతులనుచూచి, సాధ్యమయినంతమట్టుకు పూర్వపాఠముల చొప్పున గ్రంథము అంతా సరిచూచి పరిష్కరించి, సవిస్తరముగా విషయ విచారణచేస్తూ ఉపోద్ఘాతమువ్రాసి మా అభిప్రాయములు ప్రకటించినాము. అయితే ఈకూర్పులోపాటు మరి ఒకకూర్పుకూడా వావిళ్లవారు మాకు తెలియజేయకుండానే ప్రకటించినారు. దానికి మా ఉపోద్ఘాతము చేర్చలేదు; దానిలోని గ్రంథమంతా మేము పరిష్కరించినదే అయినా, వ్యావహారికభాషలో అప్పకవి రచించినవచనములన్నీ మేము పరిష్కరించినట్లులేవు; అవి అన్నీ కనబడేటట్లు “గ్రాంథికభాష”లో రచించినట్లుగా ఈకూర్పులో మార్పుపొందినవి. ఇట్లు జరిగినందుకు శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరకాశ్రులుగారు చాలా నొచ్చుకొన్నారు. గనుక, నిజము తెలుసుకోవలెనన్నకొరికగలవారు మా ఉపోద్ఘాతముతోనున్న గ్రంథము తెప్పించి చదివించాడవలెను. దీనిపై రు 3 లు. రెండవకూర్పులోని పాఠములు కృత్రిమములు. వ్యావహారికభాషలో రచించిన వచనములు మొదలయినవి అనేకముగా మొదటి నాలుగవశ్వాసములలో ఉన్నవి. చూడండి: ఆ I. పుటలు 30 మొదలు 37 వరకు; ఆ II-50 మొదలు 56, 65, 72, 74, 79 మొదలు 82, 85 మొదలు 93; ఆ III-పు. 154, 164, 165, 166, 174; ఆ IV-185 మొదలు 187, 199 మొదలు 216, 253 మొదలు 257. మాదిరిగా ప్రథమాశ్వాసములోనిది ఒక్క-వచనము మాత్రము ఉదాహరిస్తాను. క అనేపాఠము 1859 వ సం॥ రామానుజమూరి గారికూర్పులోనిది; గ అనేపాఠము వావిళ్లవారి సౌమ్యసంపత్సరపుకూర్పులోనిది; చ అనేపాఠము నేనున్న నాకొమారుడున్న పరిష్కరించినది. (వావిళ్లవారు 1924 వ సం॥ లో కొత్తగా ముద్రించిన మొదటికూర్పులోనిది జ అనేపాఠము చ లోని పాఠము గ్రాంథికరణముచేసి మార్చినది-వావిళ్ల

వారు 1922 లోనే శాస్త్రగా ముద్రించిన రెండవకూర్పులోనిది-ఇరవైచోట్ల మార్పులు ఉన్నవి చూడండి.

క. ఇందుకు దార్పణముగాఁ గొన్ని తదృశములు లోకమునం దాద్య ప్రకృతివలననే యయినవిగాని ద్వితీయప్రకృతియైనవిగా వందులోపల సముద్ర శబ్దమున కొక్కటికిఁ జెప్పచున్నాము. మొదలి ప్రకృతియందు లోపమయ్యెడు దళారము క్రిందటిరేఫము లోపముగాక నిలిచినందుచేతను, సంద్రశబ్దము ప్రథమప్రకృతియైన తదృశముగాని ద్వితీయప్రకృతియైనదిగాదు. అది తత్సమముచేయ సంద్రమయినది. రెండవప్రకృతియైన క క చ జ ట డ త ద ప బ మః కః పశోరుపర్యజే! అన్నందునఁ జంద్రశబ్దమునకువలెనే సముద్ర శబ్దమునందలి ధళారమునకు లోపమురాఁగా నతుద్రశజే! అనుటవలన లోపమురాదాయెను. రవలామధశ్చ! అని మునుపుచెప్పిన సూత్రముచేత దళారము క్రిందిరేఫము లోపింప సముద్ద అని నిలువ! శేషాదేశస్యాహ్రోచోభాః! అనుదానివలనను మునవటివలెనే దళారమునకు జద్దవచ్చెఁ గనుక సముద్ద యాయెను. అది తత్సమముచేసిన సముద్దము అని యుండవలెను ఈమాట నాదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారుకారు. సంద్రమనే చెప్పిరి. అటు గాన నిట్టివెల్లను శుద్ధసంస్కృతముననైన తదృశములని తెలిసికొనుండు.

గ. ఇందులకు దార్పణముగాఁ గొన్ని పద్యములు లోకమునం దాద్య ప్రకృతివలననే యయినవిగాని ద్వితీయప్రకృతియైనవిగా వందులోపల సముద్రశబ్దమున కొక్కటికిఁ జెప్పచున్నాము. మొదలి ప్రకృతియందు లోప మయ్యెడు దళారము క్రిందటిరేఫము లోపముగాక నిలిచినందుచేతను సంద్ర శబ్దము ప్రథమప్రకృతియైన తదృశముగాని ద్వితీయప్రకృతియైనదిగాదు. అది తత్సమముచేయ సంద్రమయినది రెండవప్రకృతియైన “క క చ జ ట డ త ద ప బ మః కః పశోరుపర్యజే” అన్నందునఁ జంద్రశబ్దమునకువలెనే సముద్ర శబ్దమునందలి దళారమునకు లోపమురాఁగా “నతుద్రశజే” అనుటవలన లోపమురాదాయెను. “రవలామధశ్చ” అని మునుపుచెప్పిన సూత్రముచేత దళారము క్రింది

‘రేఫము లొపింప నముద్ద అని నిలువ ‘శీషాదేశస్యాహోహోభాః’ అను దానివలన మునుపటివలెనే దశాక్షరమునకు జడ్డవచ్చె గనుక నముద్దరూయెను. అది తత్సమముచేసిన నముద్దము అని యుండవలెను. ఈ మాట నాదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారుకారు సంద్రమనియే చెప్పిరి. అటుగాన నిట్టిపెల్లరు శుద్ధసంస్కృతమునైన తద్యవములని తెలిసికొనఁడు.

చ. ఇందునకు తెలివిడి. కొన్ని తద్యవములు లోకమునం దాద్యప్రకృతి వలననే యయినవిగాని ద్వితీయ ప్రకృతినయినవిగావు. అవి యెటువంటివందేయ అందులోపల నముద్రశబ్దమున కొక్కటికిఁ జెప్పచున్నాము. మొదలిప్రకృతి యందు లోపమయ్యెడి దశాక్షరము క్రిందటిరేఫము లోపముగాక నిలిచినందు చేతను సంద్రశబ్దము ప్రథమప్రకృతియైన తద్యవముగాని ద్వితీయ ప్రకృతియైనది గాదు. అది తత్సమముచేస్తేను సంద్రమైనది. రెండవప్రకృతియే అయితే “కగచఙటడతదపబమఃకకపహోరుపర్యదే” అన్నందున చంద్రశబ్దమునకు వలెనే సముద్రశబ్దమునందలి దశాక్షరమునకు లోపముగా వస్తేను “నతుద్రశజ్ఞే” అనుటవలన లోపము రాదాయెను. “రవళానామధశ్చ” అని మునుపుచెప్పిన సూత్రముచేత దశాక్షరము క్రింది రేఫము లోపమైతేను సముద అని నిలిచిస్తేను “శీషాదేశస్యాహోహోభాః” అనుదానివలనను మునుపటివలెనే దశాక్షరమునకు జడ్డవచ్చె. గనుక నముద్దరూయెను. అది తత్సమముచేస్తేను నముద్దము అని యుండవలెను. ఈ మాట అదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారు కారు. సంద్రమనే చెప్పుకొన్నారు. అటుగనుక నిటువంటిపెల్ల శుద్ధ సంస్కృతమునైన తద్యవములని తెలుసుకొనేది.

జ. ఇందునకు తెలివిడి కొని తద్యవములు లోకమునం దాద్యప్రకృతి వలననే యయినవిగాని ద్వితీయ ప్రకృతినయినవిగావు. అవియెటువంటివనఁగా; అందులోపల నముద్రశబ్దమున కొక్కటికిఁ జెప్పచున్నాము. మొదలిప్రకృతి యందు లోపమయ్యెడు దశాక్షరము క్రిందటి రేఫము లోపముగాక నిలిచి నందుచేతను, సంద్రశబ్దము ప్రథమప్రకృతియైన తద్యవముగాని ద్వితీయ

ప్రకృతినినది గాదు. అది తత్సమము చేయఁగా సంద్రమయినది. రెండవ ప్రకృతినే అయిన “కగచజటదతదబమఃకఃకపకోరువర్మదే” అన్నందునఁ జంద్రశబ్దమునకువలెనే సముద్రశబ్దమునందలి దశారమునకు లోపముగా రాగా “నతుద్రశబ్దే” అనుటవలన లోపము రాదాయెను. “రవలామధశ్చ” అని మునుపు చెప్పిన సూత్రముచేత దశారము క్రిందిరేఖము లోపముగాఁగా సముద అని నిలువఁగా “శేషదేశస్యాహ్రోహోభోః” అనుదానివలనను మునుపటి వలెనే దశారమునకు జడ్డ వచ్చెఁ గనుక సముద్భయాయెను. అది తత్సమము చేసిన సముద్భయ అని యుండవలెను. ఈహుట ఆదిమకవులు ప్రబంధములను వాడినవారు కారు. సంద్రమనియే చెప్పికొన్నారు. అటుగనుక నిటువంటి వెల్లెలు శుద్ధరసస్ఫుతమునైన తదృశములని తెలిసికొనునది.

ఆనందరంగరాట్టండము.

ఇది వావిళ్ల రామస్వామికాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారు 1922 వ సంవత్సరమున ముద్రించివారు. కస్తూరి రంగకవి దీనిని రచించి డూప్లెక్సువద్ద దుబాఘగానుండిన ఆనందరంగపల్లెకు అంకితముచేసినాడు. ఈగ్రంథమందు వివరణవచనములు చిన్న చిన్నని కొంచెముగా ఉన్నవి. వీటిలో వ్యావహారిక భాష తరుచుగా కనబడుతుంది. వ్రాతప్రతులలోని శబ్దములు కొన్ని పరిష్కర్తలు మార్చివేసినా, అచ్చులో కావలసినన్ని నిలిచి ఉన్నది. మూడవ ఆక్వాసములో, ఇంచుమించుగా ప్రతిపద్యముక్రిందను, తాత్పర్యములో ఇట్టివి కనబడును.]

9 వ పద్యము క్రింద—‘అని పది యతులున్ను’, 10 వ దానిక్రింద—‘అని పదాఱుయతులున్ను. మఱిన్ని’, 12-‘చెప్పివున్నవి’, 15 వ దాని క్రింద—‘లలితమై చెవికింపుగానుండే అక్షరము ప్రాససావమందుంచిలే అని సుకరప్రాసము,’ 18-‘చెవికింపుగాక, నోటమెదుగక దుస్తరముగా నుండేఅక్షరములు ప్రాసచెప్పిలే నది దుష్కరప్రాస మనఁబడును’, 24-‘చరణాదిని

మొదటి అక్షరముగాక అవతలి రెండక్షరములు చెప్పిన అక్షరములే నాలుగు పరణాలకు ప్రాసములు వస్తే అది ద్వంద్వప్రాసమగును. ఆరీతిగా మూడేసి అక్షరములు వస్తే అది త్రిప్రాసమగును.' 31-'ఈ యాఱుదిధములగు ప్రాసములు నిండా నాడుక అయినందుచేత లక్ష్యాలు ప్రబంధాదులనుండేవి యెత్తి వ్రాయలేదు. తక్కిన ప్రాసములకు వ్రాయవలెను గనుక వ్రాస్తున్నాను;' 101-శకారములు మూడు ఒక సకారమయినా, సకారములు మూడు ఒకశవర్ణమయినా ప్రాసములంది పద్యములు చెప్పవచ్చుననుట.' 112-'అని...ఉదాహరణములున్నవి గనుక సూచనగా వ్రాయడమయినది.' 112-'అని పున్నది గనుక ఈజాడను అన్నిటికీ తెలుసుకొనేది.' 128-'ఈ జాడను అన్ని తెలుసుకొనేది.' 170-'వానియం దచ్చుకు హల్లుకు రెంటికి యలి చెల్లును' 194-'వాటికి యలి చెప్పిలే వికల్పయలి అనిపేరు.' 201-'ట, ఠ, డ, ఢ, త, థ, ద, ధ, ప, ఫ, బ, భ యీ పండ్రెండక్షరములకు దావల సున్నలుంటే నికార సకార మకారములకు పరుసగా యతులు చెల్లును.' 217-'అని యనేక ప్రబంధములయందుఁ జాలా చెప్పియున్నది గనుక సూచనవ్రాసినాను.' 232-'అలావశబ్దమధ్యవర్ణమగు లకారమునందు స్వరముకూడా గలసియుండుటచేత ఆలకారము యలి వచ్చుతావున అచ్చుకు హల్లుకు యలి చెల్లును.' 240-'అక్షరానికి సావత్తు పావత్తు మావత్తు వలవలగిలుక క్రారవడి యివి మొదలైన వర్ణము లేనికూడియుండినా ఆకాలియక్షరములుకూడా యతులు చెప్పవచ్చును.'"

శ్రీకృష్ణభూపాలీయము.

[ఇది మైసూరురాజ్యంలోని కోలారు వాస్తవ్యుడయిన చంద్రకవి రచించి నూరేండ్లక్రిందట మైసూరుమహారాజా శ్రీకృష్ణరాజ వాడయరు వారికి అంకితముచేసిన లక్షణగ్రంథము. ఈసంపత్సరము (1924) మైసూరు మహారాజావారికభాగ్యాలలో తెలుగుపండితులు విద్వాన్ అనంతకృష్ణశర్మగారు

దీనిని కరిష్కరించి అచ్చువేయించినారు. ఈగ్రంథమందు అవతారికలు, వివరణములు మొదలుగాగలవచనముల సంఖ్యకొంచెము; అవి మిక్కిలి చిన్నవి. వాటిలో గ్రంథకర్త వాదినవ్యవహారికభాషకు ఉదాహరణములు:]

(1) 59 వ పుటలో—“అన్నన్న మొగము వెన్నుని, యన్నన్న జయించు...అను నీవద్యమునందు వెన్నుని అన్న అన్న అనేటప్పుడు నుగా మము రావలయును గావున విచారించవలసినది.”

(2) 75 వ పుటలో—“వీటియందు భండోవిరోధంబు గనుక లోపంబు నిత్యంబు.”

(3) 81 వ పుటలో—“మఱియును ‘అదంతేసాదికబ్దే’ అని నియమము సంకీకరించునప్పుడు ‘సంతోషముపెట్టి’ అనేరూపము సమముగాదు.”

(4) 82 వ పుటలో—“ప్రియంపడి అనేటందుకు అరణ్యపర్వము నందు ‘భూసురకొటి.’”

(5) 104 వ పుటలో—“ఈవద్యమునందు కొందఱు ‘రోలంబాలక’ యని చదువుదురు; అయితే నేమి...”

ప్రశ్నోత్తరాంధ్రవ్యాకరణము

పుదుూరి సీతారామశాస్త్రిరచించినది - అచ్చుప్రతి - 1834 సం॥

హలంత ప్రకరణము.

౧. ప్ర—హలంతకబ్దంబు తెన్నివిధంబులు.

ఉ—అగుణవద్గణప్రవిష్టంబులు - గుణవద్గణప్రవిష్టంబులు - ఉభయగణప్రవిష్టంబులని - మూడువిధంబులు.

౨. ప్ర—వాటికి నజంతంబులకుం వలె మహదమహద్భేదంబులక విభక్త్యాది కార్యంబులుంగలవా.

ఉ—కలవు.

3. ప్ర—అగుణవద్గణ ప్రవిష్టంబులు తెనుగు విభక్తులకు ముందుగా నేలాగున నిల్పియుండును.

ఉ—సంస్కృత ప్రథమైక వచనాంతంబులతో నమంబుగా నిల్పియుండును.

౪. ప్ర—వాటికినన్ని విభక్తులయందు నేమివిశేష కార్యంబు వచ్చును.

ఉ—వాటితుదనున్న హల్లులకు నన్నిటికి న్నన్ని విభక్తులయందున్ ద్విత్వోత్పంబులు వచ్చును - దీర్ఘముమీదనున్న యాహల్లులకే ద్విత్వము మాత్రము కొన్ని యెడలరాదు.

౫. ప్ర—వాటిగో ద్విత్వముగల వాటికిన్ని ద్విత్వములేని వాటికిన్ని యేమి విశేష కార్యంబు.

ఉ—ద్విత్వముగలవాటికి ప్రథమైకవచనలోపము వచ్చును - ద్విత్వములేనివాటికి ప్రథమైకవచనలోపము రాదు.

౬. ప్ర—వాటికి సుదహరణంబు లేలాగు.

ఉ—ఇంద్రజిత్తు - భూభృత్తు - ఉపానత్తు - విరాట్తు - కకుప్స - మరుత్తు ఇవి మొదలైనవి ద్విత్వముగలవాటికి సుదహరణంబులు - ప్రకానుడు - భగవానుడు - హనుమానుడు ఇవి మొదలయినవి ద్విత్వమురాని వాటికి సుదహరణంబులు.

2. ప్ర—గుణవద్గణ ప్రవిష్టంబులు తెనుగు విభక్తులకు ముందుగా నేలాగునిల్పియుండును.

ఉ—సంస్కృత ద్వితీయైక వచనాంతంబులతో నమంబుగా నిల్పియుండును.

౮. ప్ర—వాటికి కార్యంబులున్ రూపంబులున్నేలాగు.

ఉ—వాటికి నజంతంబులకుంపలె మహత్వా మహత్వాభేదముచేత డువర్ణకము వణకాకాది కార్యంబులున్ రూపంబులున్ వచ్చును.

౯. ప్ర—వాటికి సుదహరణంబు లేలాగు.

ఉ—అనడాహము - అనడాహములు - గుణవంతుడు - గుణవంతులు - ఇత్యాదు బాధాహరణంబులు.

గురుమూర్తివ్యాకరణము, 1836.

సంధిప్రకరణము.

31. ఈ తెలుఁగుభాషయందు సకలమైనశబ్దములును కళలనియు - ద్రుతప్రకృతులనియు - చెందునిధములు॥

క శ లు

32. నేను తాను - అనుశబ్దములుతప్ప - కడమనమనమైన ప్రథమాంతశబ్దములున్ను - ఇప్పుడు - తటము అని కొత్తగా పేరుపెట్టబడ్డ తృతీయాదివిభక్తులకు పూర్వమునందలి రూపమున్ను - సమాసమునందు పూర్వపదమున్ను

మాచి-గురించి - కై-కోసము-కోసము-పట్టి-పట్టుండి-చేసి - నుండి - నుంచి-యొక్క-యొక-నిమిత్తము-విషయము-ఈవిధములన్ను.

శబ్దములతుదనుండి - నీవు చూచితివా - నీవు చూచితివె - నీవు చూచితివే - ఇత్యాదులయందు ప్రక్షాళకములైన ఆకార ఏకార ఏకారములున్ను నేనమాచితి-ఇతఁడె కొట్టెను - అప్పుడేపోయెను - ఇత్యాదులయందు ఏవకారాక్షకములైన-ఆకార ఏకార ఏకారములున్ను । అతఁడు వచ్చునో రాఁడో - అతడు వచ్చునోరాఁడో ఇత్యాదులయందు సంజేషాక్షకములైన ఒకార ఓకారములున్ను ।

విభక్తులను జేచఁగూడని - అట - కడ-మఱి-ఏలా-ఁడొరక-ఇంచుక-అంత-ఇవి మొదలుగాగలమాటలున్ను ।

బౌరా ఓహో ఇత్యాదులైన ఆశ్చర్యాక్షకశబ్దములున్ను - భరి - కాబాసు - ఇత్యాదులైన ప్రశంసాక్షకశబ్దములున్ను - ఆకట ఆయ్యో -

ఇత్యాదులైన సంకాపాధికాశబ్దములున్న సంబోధనప్రథమాంతములున్న అపుడు-ఇపుడు-ఎపుడు అనేమాటలున్న ।

ఁదు-దు-ది-వు-వి-రు-రి-ము-మి-మి-ఁడి-అనువణములు అంతము గల క్రియాపదములున్న । వతకమానభూతాధికములయందు కొట్టుచున్నాను కొట్టినాను-అనునవి మొదలుగాగల ఉత్తమపురుషైకవచనాంతములున్న । కొట్టి-చేసి-అనునవి మొదలుగాగల క్వాప్రత్యయాంతములున్న । కొట్టుచున్న-చేయుచున్న-అనునవి మొదలుగాగల వతకమానాధికవిశేషణములున్న - కొట్టిన-చేసిన-అనునవి మొదలుగాగల భూతాధికవిశేషణములున్న కొట్టని-చేయని-అనునవి మొదలుగాగల వ్యతిరేకతద్ధర్మవిశేషణములున్న - చాల్చుపరమైనప్పుడు కొట్టెడి-కొట్టెడు-కొట్టు-అనునవి మొదలుగాగల తద్ధర్మవిశేషణములున్న ఇవి అన్నిన్నీ కళలు - అని చెప్పబడుచున్నవి ।

ద్రుతప్రకృతులు

33. కళలు అనేతరగతిలో చేరిన - ఈభాషయందలి సమస్తశబ్దములున్న-ద్రుతప్రకృతులనబడును । ద్రుతమనగా నకారము-అది కొనయందుఁ గలిగినశబ్దములు ద్రుతప్రకృతులు॥

34. కొట్టక-చేయక - అనునవి మొదలుగాగల వ్యతిరేక క్వాప్రత్యయాంతములు - కళలలోను ద్రుతప్రకృతులలోనుం జేరుచున్నవి ।

35. తెలుఁగుభాషయందు రెండచ్చులు - అవ్యవహితములుగానుండవు కాబట్టి అజంతశబ్దమునకు ఆకాలికశబ్దము పరమైనప్పుడు సంధియైనావచ్చును- సంధిరానినక్షమందు రెండుశబ్దములనడుమను యకారమైనా ద్రుతమైనా వచ్చును - అనగా ఆరెండుశబ్దములలో పూర్వశబ్దము కళలలో చేరియున్నట్లయితే యకారమున్న ద్రుతప్రకృతులలో చేరియున్నట్లయితే నకారమున్న - వచ్చును । ఉదహరణ । హరి - అతఁడు-హరియతఁడు । చూచె - ఇతడు - చూచెనతడు.

36. సంధియనఁగా పూర్వశబ్దముయొక్క - తుదనుండెడు నచ్చుకున్న - పరశబ్దముయొక్క - మొదటనుండెడు నచ్చుకున్న లోపమువచ్చి - ఆరెంటి స్థానమునందు పరశబ్దాదియందుండెడు నచ్చు అదేశముగా రావడము.

37. ద్రుతప్రకృతిశబ్దమునకును - హ్రస్వములైన వక్రములకును - అనఁగా ఎ-ఁ-అనువణములకును - దీర్ఘాచ్చులకును - అచ్చుపరమగు నప్పుడు సాధారణముగా సంధిరాదు - విశేషవిధియున్నచోట వచ్చును॥ ఉ॥ నాచేతనయ్యె॥ హరిసీత్యంచె॥ రాముసీత్యంచె॥ ఇతఁడెయ్యె మొ య్యాశ్వ రుఁడు॥ నేజాయది॥ గాడీయిది॥ కాలాయిచ్చె॥ ఇతఁడే యేమో యిందుఁడు॥ చెయిచ్చెన్దొయ్యదయించె॥

శేషయ్యవ్యాకరణము

1857. విద్యాధికారులే అచ్చువేయించినారు.

(దీనిలోని వ్యావహారికభాష 1875 వ సం॥ కూర్పులో

గ్రంథికభాషగా మార్చివేసినారు)

సంధిప్రకరణము

౧౨. తెలుగుభాషయందు సమస్తశబ్దములు - కళలు అనిన్ని-ద్రుత ప్రకృతులనిన్ని రెండువిధములుగా ఉన్నవి.

౧౩. నేను తాను అనేశబ్దములుతప్ప తక్కిననుస్తప్రథమా విభక్తులున్న - అప్పుడు - ఇప్పుడు - ఎప్పుడు - అనేమాటలున్న - కొట్టుచున్న - చేయుచున్న - కొట్టిన - చేసిన - మొదలైన వర్తమానభూతార్థకవిశేషణములున్న కళలు॥

౧౪. తక్కినవి ద్రుతప్రకృతులు-అనగా నకారము కొనయందుగల శబ్దములు - ఉ॥ కొట్టితి॥-అడిగె॥-ఇత్యాదులు.

౧౫. సంధి అనగా పూర్వశబ్దముయొక్క చివరనుండి అచ్చు లోపించి అస్థానమునందు పరశబ్దముయొక్క మొదటనుండే అచ్చురావడము.

౧౬. ఆ-ఇ-ఈ-అనే అచ్చులు అంతమునందుగల శబ్దములకే సంధి వచ్చును-తక్కిన శబ్దములకు సాధారణముగారాదు.

శేషయ్యవ్యాకరణము 1875.

(1857 సం. మొదటికూర్పులో గ్రంథకర్త తన గ్రంథము వ్యవహారిక భాషలారబించినట్టు స్పష్టముగా కనబడుతున్నది. ఈకూర్పులో ఆభాష "గ్రంథికముగా" మారిపోయినది. తైఫారువేసి చూడవచ్చును)

సంధి ప్రకరణము

౧౨. తెనుగుభాషయందు నమస్తశబ్దములు కళలు - అనియు-ద్రుత ప్రకృతులు అనియు రెండునిధములుగా ఉన్నది.

౧౩. నేను-తాను అనుశబ్దములుతప్ప తక్కినననుస్తప్తమావిభక్తులును-అప్పుడు-ఇప్పుడు-ఎప్పుడు అనుమాటలును - కొట్టుచున్న-చేయుచున్న-కొట్టిన-చేసిన - మొదలైనవర్తమానభూతాకాశవిశేషణములును కళలు.

౧౪. తక్కినవి ద్రుతప్రకృతులు-అనగా నకారము కొనయుందుగల శబ్దములు. ఉ. కొట్టిలిక్. అడిగెక్ ఇత్యాదులు.

౧౫. సంధి అనగా పూర్వశబ్దముయొక్కచివరను ఉండు అచ్చు లోపించుట.

౧౬. ఆ-ఇ-ఈ-అనేడిఅచ్చులు అంతమునందుగలశబ్దములకే సంధి వచ్చును. తక్కినశబ్దములకు సాధారణముగారాదు.

సంధిరానిచోట ద్రుతప్రకృతికముమీడిఅచ్చునకు నకారమును కల మీడిఅచ్చునకు యకారమును కూడివచ్చును.

౧౨ బడిపుస్తకములు

పెద్దబాలశిక్ష

[ఇది ఇంచుమించుగా 90 సంవత్సరములక్రిందట పుదురి సీతారామ శాస్త్రిగారు చిన్నఃల్లలకు లోకవ్యవహారమునారముగా తెలుగునేర్పుటగాను రచించినారు. ఇది ఇప్పటివారు అప్రమేయవచ్చినట్టూ హర్షింపసినారు. వీరే ప్రశ్నోత్తరవ్యాకరణము 16వేల వ సం॥లో వ్యావహారికభాషలో రచించినారు - చిన్నయనూరికి పూర్వమును ఇదే సంప్రదాయము. మాదిరికి పెద్ద బాలశిక్షలోనివి కొన్ని వాక్యములు దాహరిస్తాను.]

అంకెశప్పచేయవద్దు. అన్నమాటశప్పవద్దు. కొండెముచెప్పవానితో పగచేసుకొనరాదు. కొటివరహోలువచ్చినా హీచుని కొలువరాదు. హరిశ్చంద్రుడు ఇక్ష్వాకువంశపురాజు సహ్యముసలికేవాడు. కామధేనువు సమస్తము నిచ్చేది. విషము జీవులచంపేనస్తువు. అన్నదానముచేసేవారికి ఉపద్రవము చేయడము, చెరువులు తెగగొట్టడము, బిడ్డలకు చదువునేర్పకపోవడము, ఇవి ద్రోహకార్యములు. సముద్రముమీద పర్షముకురియడము, ఆకలిలేనివానికి భోజనముపెట్టడము, కలిగినవారికి దానముచేయడము వ్యర్థము. విద్యవచ్చిన వానికిన్ని విద్యరానివారికిన్ని రూపమొకటిగానున్నను విద్యవచ్చినవాడే మేలు. హంసకున్న కొంగకున్న రూపమొకటిగానున్నను నీళ్లతోగలసినపాలు పేరువరచే హంస మేలుగదా.

పురుషసాముద్రికలక్షణము—పురుషులకు నేత్రలలాటవక్షములు విశాలముగానుంటే భాగ్యవంతుడగును. బాలరకు ప్రశ్నలెక్కలు: ఒక మని

షి! ఒకదినమునకు కూలి ౨ అణా ౮ పై వంతున ౧౯ మనుష్యులకు కూలి మొత్తమొక. ఒక ప్రభువునకు ౧౨౦౦౦ రుప్ప ఆస్తి వుండెను. అందొక కూతురు పెండ్లికి ౩౩౨ రుప్ప లున్న మరయొకకూతురికి ౬౮౪ రుప్ప నెలవుచేసి తనకొమాట్లు ౯ మందికి యిచ్చిన ఒకని కెంతవచ్చును. జాబులువ్రాయు పక్కణము:—శ్రీమతు ఫలానివారు నాపుత్రుడగు చిరంజీవి ఫలానివారికి సకల శ్రేయస్సులు కలుగునటుల ఆశీర్వదించి వ్రాయడమేమన్నను-శ్రీమదఖండ... మహారాజశ్రీ - సంపన్నులగు ఫలానివారికి...ఫలానివారు...అనేకవేదోక్తాశీర్వచనములు చేసి చేయంగల విన్నవములు. మేమున్న యిచ్చట...క్షేమము అచ్చట తమ సకలసామ్రాజ్యలక్ష్యవిభవాలికయములు వ్రాయించి పంపుతురావలెను. వైష్ణవులు వ్రాసుకొనుక్రమము: శ్రీమద్వేదమార్గప్రతిష్ఠాపనాచార్యోభయ వేదాంతప్రవర్తకులైన...ఆస్పత్స్వములై అడియేని! ప్రాప్యప్రాపక భూతులై వేంచేసియుండే శ్రీమాన్ ఫలానివారి తిరువడితామరలసన్నిధి దాసన్ దాసానదాసన్...ఫలానివాడు...అనంతదండములు సమర్పించి—

మహామృదుచరిత్ర. 1. అధ్యాయము.

మహామృదుయొక్క పుట్టుక మొదలు ఖాదిజాను

పెండ్లి చేసుకొనువరకు.

[ఇది M. R. T. & B. S. Series లో నెం 23 రు - మహా పురుషులజీవితములు శిల్పలోకము వ్యావహారికభాషలో రచించేవారు. అందుకు మాదిరి ఈచరిత్రలోని రెండధ్యాయములు ఉదాహరిస్తున్నాను.]

అసియాఖండములో పశ్చిమదిక్కుననున్న ఆరబ్బీదేశమందు ఒక మైలు వెడల్పున రెండుమైళ్లు నిడుపురుగల మత్కా అనుపట్టణ మొకటి గలదు. ఈపట్టణము మహామృదుయొక్క జన్మభూమి. దీనిలో ఈయన శ్రీస్తు పుట్టినతరువాత ౧౦-వ సంవత్సరమందు పుట్టెను. ఈయన కొరేషీయుల

గోత్రమువాడు. ఈగోత్రమువారు ఆరబ్బీజేశ్వరులందరిలో గొప్పవారు. వీరు మక్కాయందున్నట్టి కాబా అనేది ఆరబ్బీలగుడికి పూజారులును సంరక్షకులును అయియుండిరి. వీరిలో ముఖ్యుడు హషేమయవాడు. హషేము చనిపోయినతరువాత, అతని కొడుకైన అబ్దుల్లతలబు అనువాడు కాబాయొక్క సంరక్షణకు వారసుడాయెను. ఈయనకు కుమారులు అనేకులు ఉండిరి. వారిలో అబ్దుతలేబు, హంజా, అబ్దాలా అనువారు ముఖ్యులు. అబ్దాలా కొరేషు గోత్రస్థురాలే అయిన అమీనాను వివాహముచేసికొనెను. అబ్దాలా బహు సౌందర్యవంతుడు గనుక ఆయన అమీనాను పెండ్లాడినప్పుడు కొరేషు గోత్రములో 200 కన్యకలు ప్రేమాభంగముచేత చనిపోయిరిని మహమ్మదీయులు చెప్పెదరు. వీరిద్దరికి మహమ్మదు అను ఒక్కడే కొడుకుపుట్టెను. మహమ్మదు చిన్నవాడైయున్నప్పుడే అతని తలిదండ్రులు చనిపోయినందున అతడు తనతాతయైన అబ్దుల్లతలబువల్ల పెంపబడెను. అయితే ఈయన ముసలి వాడైనందున త్వరగానే చనిపోయెను గనుక, తన పెత్తంద్రీయైన అబ్దుతలేబు ఇంటిలో మహమ్మదు ఉండేవాడు.

.

కాబాకు యాజకులైనవారివల్ల మహమ్మదు పెంపబడినందున, చిన్నప్పటినుండి మతసంబంధములైత సంగతులను చక్కగా తెలిసికొనెను. ఈయనకు వ్రాయుటేగాని చదువుటేగాని చేతగాకపోయినప్పటికిని, సూక్ష్మబుద్ధిగల వాడైయుండుటచేత ఇతడు చాలాసంగతులను చూచుటవల్లను వినుటవల్లను నేర్చుకొనెను. అబ్దుతలేబు వర్తకవ్యాపారములనుగురించి దమస్కుబాద్గాదు, బాస్రా అనుపట్టణములకు వెళ్లినప్పుడు 12 ఏండ్లవాడైన మహమ్మదుకూడా ఆయనతో వెళ్లేవాడు. ఒకసారి బాస్రా అనుడిారికి వారు వెళ్లినప్పుడు, బహైరా అను ఒక క్రైస్తవుడు మహమ్మదుతో సంభాషించి, మహమ్మదు చాలా తెలివిగల చిన్నవాడని తెలిసికొని, అతడు ముందుకు గొప్పవాడగునని అబ్దుతలేబుతో చెప్పెను.

తరువాతను మహమ్మదు వర్తకముచేయుటకు అనేకపట్టణములకు వెళ్లుచును, కొన్ని సార్లు తన పెత్తండ్రియొక్క విరోధులమదమును అణచుచును ఉండేవాడు.

మహమ్మదు 25-ఏండ్లవాడైయున్నప్పుడు, ఈయననుగురించి ఖాదిజా అను ఒక భాగ్యవంతురాలైన విధవరాలువిని, ఈయనను తనవ్యాపారమును జరిపేవానినిగా చేసికొనెను. తన యజమానురాలివనిని, మహమ్మదు చక్కగా గెరవేర్చేవాడు గనుకను, అతడు మిక్కిలి చక్కనివాడు గనుకను, ఖాదిజా ఆయనను పెండ్లిచేసికొనగోరెను. అయితే ఆయన బహు బీదవాడైనందున కొందరికి ఈసంగతి ఇష్టములేకపోయెను. ఆయనను ఆమె తన ఇష్టముచొప్పుననే ఆయనను పెండ్లాడెను. పెండ్లియైనప్పుడు ఆమెకు 40-సంవత్సరములవయస్సు ఉండెను. ఈవివాహమువల్ల మహమ్మదు చాలా భాగ్యవంతుడయ్యెను.

మహమ్మదుచరిత్ర. 6 వ అధ్యాయము.

మహమ్మదుయొక్క స్వభావము.

మహమ్మదు సాధారణమైన పొడుగుగలవాడును మంచిదండపుష్టిగలవాడును పెద్దచేతులును పెద్దపాదములునుగలవాడును అయియుండెను. యోగనమందు ఆయన అకరిమితమైనబలముగలవాడు. పెత్తనమందుస్థూలదేశీ అయ్యెను. ఆయనరొమ్ము విశాలమైనది. ఆయనతల పెద్దదియును చక్కనిదియును అయియుండెను. ఆయన గుండ్రనిముఖమును చక్కని ముఖవైరియును గరుడముక్కును నల్లనికండ్లును ముడిపడే కనుబొమ్మలును వాగాటినితెలిపే పెద్దనోరును కొంచెము ఎడవడముగా నుండేటటువంటిన్ని ఎగుడుదిగుడుగా నుండేటటువంటిన్ని తెల్లనిపండ్లవరుసయును భుజములమీదవడుచుండెడి నల్లని తలవెంట్రుకలును నిండయినటువంటిన్ని పొడుగయినటువంటిన్ని దాడియునుగలవాడై యుండెను.

ఆయన చాలా నింపాడియైన మనిషి; గంభీరమైన చూపుగలవాడు; ఆయనకు దివ్యమైన ముఖవర్చస్సు ఉండెను.

ఆయనయొక్క మనో (నకి) పటుత్వము ఉంతంతకాదు. ఒక్కడైన ములా సంగనిని గ్రహించేవాడు. అమృతమైన జ్ఞాపకశక్తిగలవాడు; కల్పనా శక్తియందు కుశాగ్రబుద్ధిగలవాడు. విస్తారము చదువుకొనకపోయినప్పటికిని తాను అనేకసంగతులను స్వతహాగా నేర్చుకొనెను. అతడు చక్కని ప్రసంగముచేసేవాడు. ఆ ప్రసంగములయందు అరబ్బీసామెతలను విస్తారముగా నుపయోగించేవాడు. ఆయనకు రమ్యమైన కంఠస్వరముండెడిది.

ఆయనమితాహరి; తరుచుగా ఉపవాసముచేసేవాడు; సాధారణమైన బట్టలు కట్టుకొనేవాడు, పాగాచుట్టుకొనేవాడు; దానిని చుట్టుకొనడములో ఒకకొంగుచు వీపుమీదుగా జారవిడచేవాడు. దూతలుకూడా పాగాలుచుట్టుకొందురనిన్ని ఆయనయొక్క తాత్పర్యమై యుండెను.

అచ్చపట్టపస్త్రములను ఎర్రబట్టలును కట్టుకొనకూడదనిన్ని బంగారు ఉంగరములను పెట్టుకొనకూడదనిన్ని ఆయన చెప్పెను. ఆయన బహుశుభ్రముగా నుండేవాడు. “స్త్రీలును సుగంధద్రవ్యములును మాత్రమే నాకు ఈ లోకములో సంతోషకరములు. ఈరెండును నాకండ్లను ఆనందపరుచుచున్నవి. నాభిశ్రద్ధలయందు నేను మిక్కిలి ఆసక్తికలిగియుండెట్లుగా చెయుచున్నవి.” అని ఆయన చెప్పెను. ఆయన భార్యలందరు ఎందరో నిశ్చయముగా తెలియదు; 2౨ గురు అని కొందరు చెప్పుదురు. 15 గురు అని అబుల్ ఫేదా అనే అరబ్బీచరిత్రకారుడు వ్రాసియున్నాడు. మహమ్మదు చనిపోయినప్పుడు ఆయన భార్యలలో తొమ్మిదిగురు జీవించియుండిరి. ఆయన చిడ్డలందరిలో ఆలి భార్యయైన పతిమా అనేకూతురు మాత్రము ఆయన చనిపోయిన కాలమందు బ్రతికియుండెను. మహమ్మదుయొక్క సంతతివారిలో ఆమెయొక్క పెద్దకొడుకైన హుస్సేనుమాత్రము తర్వాత కలీఫా అయ్యెను.

మహాత్ముడు మిక్కిలి స్వాయత్తుడు. స్నేహితులు, ఆస్థులు, భాగ్యవంతులు, బీదలు, బలాధ్యులు, బలహీనులు మొదలైనవారందరియెడలను ఆయన బహుస్వాయముగా నుండేవాడు; గనుక, అనేకులు ఆయనను ప్రేమించిరి. ఆయన స్వాభావికముగా కోపిష్టియైనను తనకోపమును ఎల్లప్పుడును అణచి వేసెను.

భూగోళము.

(ఇది ఉపయుక్త గ్రంథకరణసభవారిచేత ప్రచురము చేయబడెను. మూడవకూర్పు 1856.)

తురష్కము.

రోమకసంస్థానము తీగించుచుండగా దానిచక్రవర్తులలో ఒకడయిన కన్స్టాన్టైన్ దిగ్రేటు అనువాడు రోమకపురినివిడిచి కన్స్టాంటినోపిలు అనుపట్టణమును తనరాజధానిగా చేసుకొనెను. అది మొదలు బహుకాలము వరకు రోమకమహారాజ్యముయొక్క తుర్పుదేశముల చక్రవర్తిత్వము అక్కడ ఉండినది. విదవ క్రీ. శ. ౧౦౫౦ వ సంవత్సరములో తురుష్క మహాత్ముడియులు ఈదేశమున చొరబడి దీని స్వాధీనపరుచుకొని అది మొదలు దీని విలుచున్నారు. వీరిచక్రవర్తి నుల్తాను గ్రాండుసీనియరు అనేగొప్పనామమును వహించుచున్నాడు.

గ్రీసు.

ఇది పూర్వమునందు విద్య నాగరికము మొదలయినవాటిచేత ప్రసిద్ధి చెందిన దేశములుకలదిగా ఉండెను. ఇది బహుకాలమువరకు రోమకరాజ్యము నకును తురుష్కరాచరికమునకును లోబడిఉండి నుచు ౨౫ సంవత్సరములకుముందు ఇంగ్లాండు ప్రాన్సు మొదలైనదేశస్థులసహాయముచేత స్వతంత్ర రాచరికముకలదిగా చేయబడినది.

భూగోళశాస్త్రము 1852.

(ఇది నరసాపురము పాఠశాలలో పాఠ్యాయులు 1840 సం. రచించినది. బడిపిల్లలు తాటాకులమీద వ్రాసుకొని చదివేవారట. 1852 సం. న అచ్చు పడ్డది.)

ప్రీ తి క.

భూగోళవివరము యితరమైన విద్యలలో విశేషమైన విద్యయైయున్న మనము దాని శ్రద్ధగా బోధపఱచుకొనడము యుక్తముగానున్నది. మనముండే ఈ భూగోళముయొక్క సృష్టినిన్ని, వాటియొక్క పోషణయున్ను, దాని మీదనుండే సమద్రములు, నదులు, మడుగులు, పర్వతములు, కొండలు, లంకలు మొదలయినవాటియొక్క మూలమున్ను, దానియందంతటా కలిగిన వేరేవేరేమనుష్యులున్ను, వారియొక్క విద్యలున్ను మతములున్ను యాచారములున్ను, వాటియొక్క భేదములున్ను, యివిమొదలైనవాటినిగురించి విచారింపుకొనడము యుక్తముగానున్నది. ఏదేశస్థులు, యితరమైన విద్యలతో, నీ విద్యను బాగా నెరిగియున్నారో, వారు యీ భూగోళముమీద గొప్పవారని యనిపించుకొంటున్నారు; యేదేశస్థులు దీనిని గురుగకుండానున్నారో, వారిని విషయములయందు హింసలనిపించుకొంటున్నారు. అయితే భూగోళవివరముతో కూడా లోకచరిత్రను విచారింపుకొనవలసినది. అన్ని కార్యములకు నొకకర్త యుండవలెనని యేలాగు తెలిసినదో, యీ భూగోళముయొక్క సృష్టినిగురించిన్ని, దానిమీదనుండే సమస్తజీవరాకులయొక్క సృష్టిపోషణలనుగురించిన్ని విచారిస్తే, నీయావశ్యకృష్టికి నొకసృష్టిపోషణలకర్త యుండవలసినదని మనకు బోధపడుతున్నది. ఈ భూగోళముయొక్క ప్రమాణమునుగురించిన్ని, దీనికి వెలుగునిచ్చే సూర్యచంద్రనక్షత్రముల ప్రమాణమునుగురించిన్ని, భూగోళము చుట్టుకలిగిన యాకాశమందువుట్టేగాలి మేఘము వర్షము మొదలయినవాటిని

గురించిన్ని విచారిస్తే యానృప్తిపోషణలకర్తయవరిమితకత్తి జ్ఞానదయలు గల వాడైయున్నాడని కనపడుతున్నది.

RAILWAYS AND THE STEAM ENGINES (1856)

౧ పటముచూస్తే—పొగయంత్రముచేత అనేకమైనబండ్లు కమ్మి తోవమీద లాగబడుతూవున్నవి. కుడిపక్కను నె ౧ పొగయంత్రమువున్నది. దానిమీద బండివాడునిలిచి అక్కరకొద్దీ దాని నిలుపుటకైనా తోయుటకైనా సిద్ధముగా వున్నాడు.

నె ౨. ఆవిపుట్టించుటకు బొగ్గుసిట్లగల బండివున్నది. దానిమీద పొక నౌకరు నిలుస్తున్నాడు.

నె ౩. ఇది సామానుగల పెద్దబండి—దానికి హానిరాకుండా అది బాగా కప్పబడియున్నది.

నె ౪. పశువులగలబండి. అది కమ్మితోవమీద కప్పములేకుండా శీఘ్రముగా దూరమైనసంతలకు తీసుకపోవబడుతున్నది.

నె ౫. ఇదిశక్కువకూలి యిచ్చేవారికొరకైన పొకబండి పొగయంత్రముదగ్గిరవుండేవి ఉండో వూలో రకములబండ్లు అంటారు.

నె ౬. ఇదియొక్కవకూలియిచ్చే గొప్పదొరలకు పనందుగా చేయ పొకబండి. యంత్రమునకు దూరముగా వుండేవాటిలో బహుశుభముగా కూర్చుండవచ్చును.

నె ౭. ఈబండిలో ప్రయాణిస్తుల సామానులున్న యంతరమైన చిన్న పెట్టెలు మొదలైనవిన్నివుండును. దానిమీద నిలిచేవాడు కావలెవాడు—అదంతా ఆయనవశములో వుండును.

౨ పటము.

బండ్లు అవియొక క్లిష్ట నడిపించబడేవిధము తెలిపేకొరకు అవియంత్రము యీపటములో వ్రాయబడియున్నది. దిగువ వ్రాయబడుతున్న వివరము

శ్రద్ధగా చదివితే ఆవింత నుభవుగా గ్రహించవచ్చును. దానిమీద వ్రాయబడిన అంకెలు చూడవలెను.

౧ అనేది నీట్లకాచి ఆవిపుటించే అన్నికొలిమి.

౨, ౨, ౨, అనేది నీట్లగల గొప్ప యిరువభాణ- అది బండి అంత పొడుగున్న పెడల్పున్నగలది.

౩, ౩, ౩ అనేది యిరువగొట్టములు. వాటివల్ల వేడిమిని పొగయున్న అన్ని కొలిమియంచి బానలోబడి ౧౨, ౧౨ అనే పొగరూడుకు వస్తుంది.

౪. అనేది బానమీదవున్న ఆవిగుప్పుటము. కాచేసీళ్ల వల్ల పుట్టేఆవి అంతా దానిలో ప్రవేశిస్తున్నది.

౫, ౫, ౫ అనేది నానుగైననాళము. బాణములు చూస్తేరా వాటి లాగున ఆవి అనాళములోబడి, ౬, ౬ అనే చివునగొట్టమువంటి పెద్దగొట్టములో ప్రవేశిస్తున్నది.

౬. అనేది (Cylinder) పెద్దగొట్టము దానిలో ౭ అనేది గజము తల (Piston) నీట్ల చిమ్మేదానివలె ఆడుతున్నది. ఆవి దానియొడమవక్కకు చేరితే ఆవిశక్తివల్ల అదికుడివక్కకు తెప్పన కొట్టబడును.

౮. అనేది వొకమాత్ర. అదియిరువగజమువల్ల యిటు అటు జారు తున్నది దాని దగ్గరవున్న రెండుబానలు నాళమునుంచి చూపించే చిన్నతో వలు పున్నవే, వాటివల్ల ౫, ౫, ౫ అనేచివునగొట్టములో ఆవిచేరి గజము తలను ఆడించును. యేలాగంటే కుడివక్కకువుండే తోవవల్ల ఆవిచేరే టప్పుడు దాని వ్యావకగుణమువల్ల గజము యొడమవక్కకు తెప్పన కొట్టబడును. అయితే ఆవి ఆయొడమవక్కకు చేరగానే యంత్రసాధన వల్ల కుడితోవమాత్రవల్ల కప్పబడి యొడమతోవ తెరవబడును గనుక ఆవి యొడమవక్కకుచేరి గజముతలను కుడివక్కకు తెప్పన తోసివేసును. మూత వల్ల వొకతోవ కప్పబడునప్పుడు రెండోది తెరవబడును గనుక ఆవి వొకసారి

యెడమవక్కునుచేరి కుడివక్కును తరువాత కుడివక్కునుచేరి యెడమవక్కును గజముతలను వెనుక ముందు కొట్టుటవల్ల అది వొకతరహాషిడిచేత పెద్ద చక్రమును తిప్పుతున్నది.

౯. అనేది యినువగజము. అది వొకతలకు అతకబడి ౧౦ అనేషిడిచేత ౧౬ అనే పెద్దచక్రము తిప్పుతున్నది.

౧౦. అనేది గ్రాంక్ (Grank) అంటారు. అదివల్ల వెనుకముందు కొట్టబడే యినువగజము దీనివల్ల పెద్దచక్రము తిప్పుతున్నది.

౧౧. అనేనాళమువల్ల అక్కరలేని అవి వెళ్లిపోవును.

౧౨. అనేది పొగగుడు. పొగధూళి మొదలైనవి ౧ అనే అన్ని కొలిమిలోనుంచి 3, 3 3 అనేనాళములలోబడివచ్చి దీనివల్ల వెళ్లిపోవును.

౧౩ అనే రెగ్యులేటర్ (Regulator) అని చెప్పబడిన వొకషిడి. దీనివల్ల బండివాడు కావలసిన ప్రకారము అని విడువవచ్చును కట్టవచ్చును. దానికిందికొననువున్న వొకముడి గి అనే అవినాళమును కావలసినప్పుడు తెరుచును కావలసినప్పుడు మూసివేసును.

౧౪. అనేది రక్షకమైనమూత (safty value) అంటారు. వేడిమి అధికమైతే అది అధికమైనకత్తితో వ్యాపించును గనుక పెద్దచక్రము తిప్పుటకు కావలసినదానికంటే యెక్కువకత్తి గొప్పవేడిమిచేత పుట్టితే ఆయెక్కువ అనిని వదలవలెను. లేనిపక్షమందు బానషిలి దగ్గరవున్నవారందరు చచ్చిపోదురు. కాబట్టి మరిగేసీట్లుగలబానలో వొకతోవవున్నది. దానిమీద నిఠా యించబడిన గొప్పబరువైనా లేక మీటైనాగల మూతవున్నది. అదికావలసినంతబలము మాత్రమేపుంటే ఆబరువువల్ల మూత అదమబడును. అయితే అది యెక్కువైతే ఆబరువునైనా మీటనైనాయెత్తి అతోవవల్లపోవును.

౧౫. అనేది వొకతరహాషిల్లంగ్రోవి. దానికింద అగుబడే షిడివల్ల బండివాడు దానిలోకి అనిని చేరనివ్వవచ్చును. అప్పుడు కొన్నికొన్నిదురముగా

విసబడేధ్వని దానివల్లపుట్టును. యెవరైనా కచ్చితోవనువుంటే పొగబండ్లు వస్తూవున్నవని ఆధ్వనివల్ల తెలుసుకొని పారిపోవచ్చును.

౧౬ అనేది టైనెస్సికర్రకారము ౬ అనే నాళములోవున్న 2 అనే గజముకలవల్ల తిప్పుబడేగొప్పచక్రము. అది తిప్పుబడితే బండ్లన్నిన్ని నడుచును. ఈపటములో రెండుబండ్లచక్రములు ఆగుపడుతున్నవి అయితే వాటికి యంత్రముతో సంబంధ మేమిన్ని లేదు.

౧౭. అనేది బఫర్స్ (Buffers) అంటారు. ఇవివొకతరహా దిండు. బండ్లు వొకదానికి వొకటి సరిగాతగలకుండా ఆతంకపరుచును.

౧౮. అనేది యిసువకమ్ములు. వాటికి 3 అంగుళములు వెడల్పున్న ౬ అడుగుల పొడుగున్న వుండవచ్చును. చక్రములు కమ్ములమీదనుంచి జారకుండా అవి చక్రములకైవారములో వున్నగాడికి సరిపరచబడును.

౧౯. ఇవి చేర్స్ లేక క్లాంప్స్ (Chairs or Clamps) అనగా గట్టిబండులు అంటారు. వీటివల్ల కమ్ములు కలుపబడును.

౨౦. ఇవి నేలమీదనున్నరాళ్లు వాటిమీద కర్రవాసములున్న కమ్ములున్న వుంచబడును.

ELECTRIC TELEGRAPH

ఎలెక్ట్రిక్ తెలెగ్రాఫు అనగా మెరుపుటప్పా.

మెరుపుటప్పా అనగా పిడుగువలె వేగముగా వర్తమానములు దూరము నకుకుంపించే యంత్రము ఈయంత్రమందు జరిగేకత్తిన్ని ఆకాశమందుఆగుబడే మెరుపున్న యేకగుణముగలది గనుక దానిని మెరుపుటప్పా అంటాము. ఇంగ్లీషులో దానిపేరు (Electricity) ఎలెక్ట్రిసిటీ.

తనుము-భూమి-నీళ్లు మొదలైనవాటిమీద మెరుపు సుభువుగా నడుచును. అయితే గాజు యెండినకర్రలు మొదలైనవస్తువులు దానితోఁకు అడ్డముగావుంటే అది దాని బలమువల్ల బద్దలు చేయబడును. గొప్ప యిసువతేగ

యైనా గొలుసుఅయినా వొకగోపురముయొక్క శిఖరమునకు తగిలించబడి ఆక్కడినుంచి భూమికి వ్రేలగట్టబడినట్టయితే పిడుగు - అనగా మేఘములూ నుంచి వచ్చే మెరుపు ఆగోపురముమీద పడేటప్పుడు అది ఆతీగవెంబడి భూమికివచ్చి దేనికిన్ని హానిచేయక భూమిగా వ్యాపించును. అయితే మెరుపు గోపురముమీద పడునప్పుడు భూమికిపోయే ఆలాటి యినుపతోవ దానికి లేకపోలే యిటికలు-రాట్ల-సున్నము మొదలైనవి బద్దలైపోయి గొప్ప నష్టము చేయబడును.

ఉష్ణతోనైనా కొంచెము గంధకపు అరకుతోనైనా కలిసిననీళ్లలో సత్తుపలకనున్న రాగిపలకనున్న వొకదానికొకటి కొంతదూరముగా వుంచి వాటిమీది అంచులకు యినుపతోగ తగిలిస్తే ఆతీగెవల్ల మెరుపు గొట్టములూ పారే నీళ్లవలె రాగిపలకయొద్దనుంచి సత్తుపలకయొద్దికి నడుచును. ఆతీగె తెంపి రెండుకొనలు వొకదానికొకటి సమీపముగావుంచితే పటపటధ్వనితో మెరుపు కనిపించును. ఆరెండుతీగెలు పవిత్రంగుళములేగాని వదిక్రొసులేగాని యెంతపొడుగు చేసినప్పటికిన్ని కొనలు కలుసుకొనిన లేక వాటిని మరీ రెండు పోహపు పలకలకు అతికించి ఆపలకలకు అంతదూరము భూమిగా పాలిపెట్టిన మెరుపురాగిపలకయొద్దనుంచి దానికి అతికించబడిన తీగెవెంబడి పిడుగువలె యెగిరిపోయి భూమిద్వారా రెండోతీగెయొద్ద ప్రవేశించి దాని వల్ల సత్తుయొద్దికి వెళ్లును. ఆతీగెలు మెరుపుతీగెలు అంటారు. ఆతీగెలు మిక్కిలి పొడుగైనవైతే మెరుపు మిక్కిలి సత్తువగా నడువదు. అయితే అనేకమైన సత్తురాగిపలకలు వొకపెట్టిలో వొకదానికివొకటి యినుపబద్దలతో బంధించితే మరీ యెక్కువైనసత్తువగల మెరుపు పుట్టును. అప్పుడు దానిని బట్టరి (Battery) మెరుపు పెట్టె అంటారు.

ఈజేకములూ సత్తువగల కర్ర స్తంభములమీదవేయబడిన యినుప తీగెవల్ల మెరుపు వాక్యలమునుంచి మరియొక్కవల్లమునకు కొంచుపోబడు తున్నది.

అయితే తీగలవెంబడి రప్పించబడే మెరుపు యేలాగు వాక్యములు తెలియచేసునని అడిగితే దాని గ్రహించుటకు దిగువ వ్రాయబడేసంగతులు శ్రద్ధగా చదువవలెను.

ఇయము దాని ఆకషింపచే నూదంటురాతితో వొక యినుపముంటి మీదనైనా చిన్న పుక్కుకమ్మిమీదనైనా రాయబడితే ఆరాతిగుణము ఆ ముంటికిన్ని కమ్మికిన్ని అబ్బి అనికూడా యినుపవస్తువులను ఆకషింపచును. అంతేకాకుండా ఆరాతిని అంటినముల్లు వొకమొన సరిగా తూగి తిరిగేట్లు వేస్తే అది పుత్తర దక్షిణము నిలుచును. ఇది (Mariner's Compass) నావికులకంపాసు అంటారు యెందుకంటే నావికులు దానివల్ల పుత్తరదిక్కునుభువుగా కనుగొంటారు.

మరియొకసంగతి జ్ఞాపకమందు పుంచుకొనవలెను. అది యేదంటే—పైని చెప్పబడిన మెరుపునున్న ఈనూదంటురాతి గుణశక్తికిన్ని వొకసంబంధము పున్నది యేమంటే మెరుపు వొకలాగున వెల్లువూపున్నప్పుడు యీరాతి గుణశక్తి దానికి అడ్డముగా నడచును. కాబట్టి వైన వెల్లువ ప్రకారము వొక ముల్లు పుత్తరదిక్కువైపువున్నప్పుడు మెరుపువచ్చేతీగ దానిమీద దానితో సరిగావేస్తే ఆముల్లు తక్షణమే తిరిగి తూర్పుపడమరలవైపు నిలుచును. అయితే అతీగ మెరుపువెట్లెను అంటుకండా నదలితే నూది తక్షణమే పుత్తరదక్షిణములవైపు తిరుగును. మెరుపువచ్చే తీగవల్ల ముల్లు చాలామార్లు చుట్టబడితే దాని తిప్పేగుణము యెక్కువచేయబడును.

మరిన్ని నూదంటురాతిలో మరియొకగుణము అగుపడును. అది యేదంటే—నూదంటురాతిగుణముగల ముంటిమీదనున్న తీగలవెంబడి మెరుపురాగివలక యొద్దయతి సత్తువలక యొద్దికి వస్తూవుండగా రాగివైపున పున్న కొన తూర్పు వైపున్న సత్తువైపునపున్న కొన పడమటివైపున్న తిరుగును. యేలాగంటే—రా.న.ఆనేది పుష్పనీళ్లలో పున్నరాగి-సత్తువలకలు -

ఉ-ప-అనేది సూదంటురాలిగుణముగల వాకముల్లు-క-ప-ర-ఫ-ఖ-అనేది వాక యినుపతీగ.

అది రాగియొద్దనుంచి ఆముల్లుమీద వుత్తరదిక్కునుంచి దక్షిణ దిక్కుకు (వచ్చి) నత్తుపలకయొద్దికివచ్చి దానికి తగిలించబడును గనుక ముల్లు వుత్తరదిక్కునుంచి తూర్పువైపు అనగా కుడిపక్కవైపు తిరుగును. అయితే అతీగలు వదలించి క-ప-అనేది చుక్కలవరసగా నత్తుకున్న ఖ-ప అనేది చుక్కలవరసగా రాగికిన్ని తగిలిస్తే ముల్లు పడమటివైపు - అనగా యెడమ వైపుకు తిరుగును.

కాబట్టి ఆలాటియంత్రమువల్ల వాక్యములుపంపుటకు రెండుస్థలము లందు - అనగా చెన్నపట్టణము విశాఖపట్టణమునే వాటియందు ఉత్తరదక్షిణ ములవైపు తిరిగే సూదంటురాలి గుణముగల రెండుముల్లున్న వైన చెప్పిన ప్రకారము రెండు మెరుపుపెట్టెలున్న వుండవలెను. మరిన్ని చెన్నపట్టణమం దున్న మెరుపుపెట్టెయొద్దనుంచి అక్కడవున్నముల్లు చుట్టబడిన యినుపతీగ స్తంభములమీదుగా విశాఖపట్టణమునకు వెళ్లి అక్కడవున్న ముంటికి చుట్టబడి అపెట్టెయొద్దికి చేరవలెను. ఆలాగువుండగా చెన్నపట్టణమందున్నవాడు తగిన వుపాయమువల్ల ఉ-ప-అనేతీగ రాగికిన్ని ద-ఫ అనే నత్తుకున్న తగిలిస్తే వెంటనే తనముల్లున్న విశాఖపట్టణమందున్న ముల్లున్న వుత్తరమునుంచి తూర్పువైపుకు యేకవిధముగా తిప్పబడును. అయితే తీగలుమార్చి తారు మారుగా రెండుస్థలములలో వున్నముల్లు వుత్తరమునుంచి పడమటికి తిప్ప బడును. విశాఖపట్టణములో వున్నవాడున్న ఆలాగే చేసి ముండ్రు తిప్పవచ్చును గనుక వాకస్థలమందు యేకంజ్ఞ చేయబడునో ఆనంజ్ఞ రెండోస్థలమందున్న అగుపడును.

ముల్లు తిరుగుటవల్ల అక్షరములు యేలాగు* తెలియబడునంటే—అది కుడివైపు వాకసారి తిప్పబడితే అదివాక అక్షరము తెలుపును. రెండుసారెలు తిప్పితే వేరొక అక్షరము - మూడుసారెలుతిప్పితే మరియొకదానిని తెలు

పురు. తర్వాత మైనిచ్చెన్సిన ఉపాయముచేత యెడమవైపు ౧,౨,౩ సారెలు లిప్పితే అది అక్షరములు తెలుపును మరియు కుడివైపు వొకసారి యెడమవైపు వొకసారి ముల్లు లిప్పవచ్చును. లేక కుడివైపు వొకసారి యెడమవైపు ౨,౩ సారులు లిప్పవచ్చును. ఆచాగు ముల్లు యిటు అటు లిరుగుటవల్ల అక్షరము లన్నిటికిన్ని తగినసంజ్ఞలు చేసి సులభముగా వృత్తాంతములు పంపవచ్చును.

తీగలు యెంత పొడుగైనప్పటికిన్ని భూమిమీదనేగాని నముద్రపు అడుగునేగాని యెంతదూరముగా వెళ్లినప్పటికిన్ని అది తగిన పస్తువులచేత కప్ప బడితే వాటివల్ల మెరుపు యెగిరి చెప్పబడిన యుక్తమువల్ల సంజ్ఞలుచేయును, ఈలాటి మెరుపుటపాలు యూరోపు ఆమెరిక ఆనేదేశములయందు వాడి కెళి వున్నవి.

చిన్న వాండ్రకు తెలివిపుట్టగలందులకున్న నడవడి తెలియ

గలందులకున్న యేవఁచఁబడ్డ వేడుకకథలు.

Madras, Reprinted for the Madras school Book society 1821

విద్యతరగనిధనము.

• విద్యయొక్కగుణములు విను. ఆవిద్యచెప్పేవాణ్ని గ్రహించే వాణ్ని వృద్ధిచేస్తున్నది. మీరు యేవస్తువయినా అయ్యలకు యిస్తే అది మీది కాకపోతుంది. యీవిద్యామాహత్వ్యం యేమంటే విద్వాంసుడయినవాడు తన విద్యను పోగొట్టుకోకుండా విద్యాదానం పూరాగా చేయవచ్చు వచ్చును; ఒకరు గ్రహించవచ్చు వచ్చును. వెండి బంగారము నిరంతరము యిస్తూవుంటే రాశిఅయినా తరిగిపోతున్నది. అయ్యలకు చెప్పడంవల్ల విద్య దినదినానికి అభి వృద్ధిఅవును గాని తక్కువగాదు. విద్య యేవిధముగానయినా ద్రవ్యముపోయి నట్టు పోదు; వ్ర యముగాదు.

దొంగలించబడదు. మంచి ఆలోచనక ర్తవలె మనకు వచ్చే అపాయ మును తెలియచేక ఆందులభలమును అగుపరుస్తుంది. గ్రహచారవశాత్తు యెప్పు

దైవా తొందరపన్నే విద్య మనకు ఆలోచనచెప్పును. జనులకు విద్య చెలికాదున్న ప్రాణిన్నే హితుడున్ను.

చీకట్లో దివిటీ ప్రకాశించినట్లు జనులలో విద్య ప్రకాశించును. దీపమున దీపము ముట్టిస్తే మొదటిది ఆరిపోనివిధమున విద్యచెప్పడముచేత మూఁగుడనే అంధునియొక్క మూఁధత్వమునేచీకటి పోతున్నది గాని చెప్పేవానికి తక్కువబడదు. కాబట్టి విద్యాధనము కల్గినవాడు అజాగ్రతవల్ల దానిని పోగొట్టుకొనుకూడదు తనకు శక్తికల్గినమట్టుకు పకరికి చెప్పడమునకు ఆసక్తుతముగానూ వుండకూడదు.

పంచతంత్రము 1834, 1861, 1870.

(ఇది రావిపాటి గురుమూర్తికాస్త్రి బడులలో పిల్లలు చదువుకొనుటకు రచించినది. మొదటికూర్పులో ఉన్నట్టి వ్యావహారికభాషలో అనేక సార్లు ఇదిఅచ్చునడి 40 నా. విద్యాధికార్లు ఆమోదమును పొందినది. 1870 వ నా. కు పిమ్మట ఎవరో ఈ గ్రంథముగాని వ్యావహారికభాష “గ్రాంథిక భాష”గా మార్చివేసినారు. 1018 వ నా. కూర్పులో కృత్రిమభాష కనిబడుతున్నది. దానిలోని వాక్యములుకూడా నూదిరికి ఉదాహరిస్తున్నాను.) •

పాటలీపురమును ప్రసిద్ధులైన యొకపట్టణముగలదు అది వేదకాన్త పురాగాదిచతుర్దశవిద్యలునేచిహన బ్రాహ్మణోత్తములచేతనున్న మిక్కిలి బలపరాక్రమకాలులయిన రాజశ్రేష్ఠులచేతనున్న క్రయవిక్రయములయందు ప్రసిద్ధులైన వైశ్యులచేతనున్న - దేవబ్రాహ్మణ విశ్వాసముగలిగియుండెడు శూద్రులచేతనున్న - నానావిధములయిన ఆయుధముల నభ్యసించుటయందు శేర్మ్యుగల వీరభటులచేతనున్న - అనేకదేవాలయములచేతనున్న ప్రకాశింపుచుండును.

ఆపట్టణమును - సుదర్శనుండనురాజు - విలుచుండును - అతడు పరాక్రమమున కుమారస్వామితోనున్న బుద్ధియందు బృహస్పతితోనున్న

భైర్యంబున హిమవంతునితోనున్న - దాతృత్వమునందు శివీకణాదభీచులతో
నున్న సమానుడై యిజ్జగంబున ప్రసిద్ధికెక్కియుండెను.

ఆరాజశ్రేష్ఠుం డొక్కనాడు మంత్రులు - పురోహితులు-విద్వజ్జనం
బులు-సామంతరాజులు - బంధువులు - మిత్రులు - మొదలయినవారు పరి
వేషించియుండగా సభలో నిండుకొలుపుండి - దుర్బాధులై నీతిశాస్త్రము తెలి
యని తనకొడుకులం జూచి - మిక్కిలి చింతాక్రాంతుడై - సభలోనున్న
మంత్రులంజూచి యిట్లనియె.

విద్వాంసుడున్న-ధార్మికుడున్న - కానికొడుకుపుట్టిలే ఫలమేమి -
చూడిపాడిలేని గోవును పెట్టుకొని యేమి నేయవచ్చును. బహుమంది కొడుకులు
గలరని లెక్క పెట్టుకొనుట చేత కొంచమైనా ప్రయోజనము కద్దా - వంశము
నకు కీర్తికెచ్చినకుమారుడు ఒక్కడే చాలును - రూపమున్న-ధనమున్న-
బలమున్న-కలిగినా శాస్త్రజ్ఞానము లేనికొడుకెందుకు అటువంటి కొడుకును
గనుటకంటే తల్లి గొడ్డాలైనా మేలు - కడపు దిగబడినా మంచిదే - పుట్టిన
వాడు చచ్చినా బాగు-అడవిగా బుట్టినా వాసి - పూర్వజన్మములయందు
తండ్రి చేసిన పుణ్యకర్మములచేత ఉదాయండును-ధర్మాత్ముడును - తలిదండ్రుల
మాట జవదాటనివాడును - మంచినడతగలవాడును - సర్వజనులకు హితుం
డును - విద్వాంసుండును - సమర్థుండును - ఒకరు తనకు చేసినమేలు మరవని
వాడును అడితప్పనివాడు నైనపుత్రుండు గలుగును - పాపకర్మముచేత
పాలనముద్రములో విషముపుట్టినట్లు - మంచిపంశములో దుమాగుడు
పుట్టి - కులము చెరుచును-యవ్వనము - ధనము - దొరతనము - అవివేకము -
అనే యానాలుగింటిలో ఒకటొకటే అనధమును పుట్టించును - ఈనాలు
గున్న కలిగినచోట చెప్పవలసినదేమి - కాబట్టి వివేకము లేనందున దుర్బాగు
లైన నాకొడుకులకు నీతిశాస్త్రము - చదివించి - వివేకము - కలగజేసుట
వలన - వారిని పునజన్మసంభూతులుగా నేర్పరచగల పుణ్యాత్మ లెవరైనా
యీసభయందు గలరా.

అని రాజు చెప్పగా దేవగురువైన బృహస్పతివలె - సమస్తసీరికాస్త్రములు-తెలిసిన-విష్ణుశర్మయను బ్రాహ్మణుడు లేచి-రాజుం జూచి - ఓమహారాజా - మీరీలాగున చింతచేయవలసినది యేమి - మీరు కలచినపని చక్క-సేయుట యొకమాత్రము-నేను-మీకొడుకులనందరిని - ఆరు నెలలలో - సకల సీరికాస్త్రములు - తెలిసిన - వారినిగా జేసి మీకు సమర్పించకపోలే ధన ధాన్యాదులతో నాయిల్లు విడిచి మీరాజ్యమునకు దూరమై పోగలవాడను అని ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

అందుకు రాజు చాలాసంతోషించి ఆవిష్ణుశర్మకు యేనుగులు గుఱ్ఱములు లేరులు పల్లకీలు గొప్ప వెలగలిగిన వస్త్రములు సౌములు ధనము మొదలుగాగలవస్తువులు ప్రీతితో బహుమానముచేసి తనకొడుకులను పిలువించి అయ్యాయదుగో పిండ్లు మీకొమాట్లగాని నాకొమాట్లగారు మీరు పిండ్లను చదివించి బుద్ధిమంతులను చేసేభారము మీది అని వారిని విష్ణుశర్మచకముచేసెను.

అంతట విష్ణుశర్మ రాజపుత్రులను పిలుచుకొనిపోయి - తనమనస్సుల్లా ఆలోచనచేసి - మిత్ర భేదము - సుహృత్లాభము - సంధివిగ్రహము-లబ్ధినాశము - అనంప్రేక్ష్యకారిత్యము-అని అయిదు తంత్రములుగల - పంచతంత్రమునే-గ్రంథముచేసి-వారితో నిట్లనియె.

మిత్ర భేదమనగా- స్నేహితులకు-విరోధము పుట్టించడము సుహృత్లాభమనగా స్నేహితులను సంపాదించుకోవడము - సంధివిగ్రహమనగా ముందుగా స్నేహముచేసి తర్వాత విరోధించడము - లబ్ధినాశమనగా దొరికినధనమును పోగొట్టుకోవడము - అనంప్రేక్ష్యకారిత్యమనగా ఏకార్యమునైనా చక్కగా విచారించక నేయడము.

పంచతంత్రమనగా ఈఅయిదుతంత్రములుగల గ్రంథము.

పంచతంత్రము.

కొత్తకూర్పు 1918

ఉపోద్ఘాతము.

పాటలీపురము ప్రసిద్ధులైన యొక పట్టణముగలదు. అది వేదకాస్త్ర పురాణాది చతుర్దశవిద్యలు నేర్పిన బ్రాహ్మణోత్తములచేతను, మిక్కిలి బలవరాక్రమకాలులైన రాజశ్రేష్టులచేతను, క్రయవిక్రయములయందు ప్రసిద్ధులైన వైశ్యులచేతను, దేవబ్రాహ్మణ విశ్వాసము గలిగియుండెడు శూద్రులచేతను, నానావిధములైన యాయుధవిద్యల నభ్యసించుటయందు నేర్పుగల వీరభటులచేతను ననేక దేవాలయములచేతను బ్రకాశించుచుండును. ఆపట్టణమును సుదర్శనం దనురాజు పాలించుచుండును. అతఁడు వరాక్రమమునఁ గుమారస్వామితోను, బుద్ధియందు బృహస్పతితోను, ధైర్యంబున హిమవంతునితోను, దాతృత్వమునందు శిబిరదధీచులతోను సమానుడై జగంబున ప్రసిద్ధి కెక్కియుండెను. ఆరాజశ్రేష్టు డొక్కనాడు మంత్రులు, పురోహితులు, విద్యజ్ఞనంబులు, సామంతరాజులు, బంధువులు, మిత్రులును పరివేష్టించి యుండఁగా నభిలా నిందుకొలుపుండి దుర్బార్లులై సీరికాస్త్రము తెలియని తన కొడుకులం జూచి మిక్కిలి చింతాక్రాంతుడై నభిలా నున్నవారితో నిట్లనియె. విద్వాంసుఁడును ధార్మికుఁడును కాని కొడుకు పుట్టిన ఫలమేమి. చూడిపాడి లేని గోవును బెట్టుకొని యేమి చేయవచ్చును. కొడుకులనేకులు గలరని లెక్క పెట్టుకొనుటచేతఁ కొంచమైనను బ్రయోజనముకలదా? వంశమునకు గీర్తి తెచ్చు కుమారుఁ డొక్కడే చాలును. రూపమును ధనమును బలమును గలిగినను కాస్త్రజ్ఞానములేని కొడుకేల? అటువంటి కొడుకును గనుటకంటె తల్లి గొడ్డలైనను మేలు. పుట్టినవాఁడు చచ్చినను బాగు. పూర్వజన్మములయందు తండ్రి చేసిన పుణ్యకర్మములచేత ధీరుండును, ధర్మాత్ముండును, తల్లిదండ్రులమాట జవచాటనివాఁడును, మంచినదతకలవాఁడును, నర్వజనులకు హితుండును, విద్వాం

నుండును, నమర్థుండును, ఇతరులు తనకుఁ జేసినమేలును మఱివనివాఁడును, అడితప్పనివాఁడు నైన పుత్రుఁడు గలుగును. పాపకర్తముచేతఁ బాలనముద్రములో విషముపుట్టినట్టు మంచివంశములో దుర్మార్గుఁడు పుట్టిన కులముచెఱుచును. రోహవనము, ధనము, దొరతనము, అవివేకము అను నీనాలుగింటిలో నొకటొకటి యనర్థమును బుట్టించును. ఈనాలుగు కలిగినచోటఁ జెప్పవలసినదేమి? కాఁబట్టి వివేకములేనందున దుర్మార్గులైన నాకొడుకుల నీతిశాస్త్రము చదివించి, వివేకముఁ గలుగజేయుటవలన వారిని పునర్జన్మసంభూతులుగా నేర్పుటవఁగల పుణ్యాత్ము లేవైన నీసభయందుఁ గలరా? అని రాజు చెప్పగానే దేవగురువైన బృహస్పతివలె నమత్త నీతిశాస్త్రములఁ దెలిసిన విష్ణుశర్మ యను బ్రహ్మజుఁడు లేచి, రాజుం జూచి యోమహారాజా! మీరీలాగునఁ జింతచేయవలసిన పనియేమి? మీరు తలఁచినపని చక్కఁజేయుట యంత మాత్రము! నేను మీకొడుకులనందఱిని ఆఱునెలలో నకల నీతిశాస్త్రములు తెలిసినవారినిగాఁజేసి మీకు సమర్పింపకపోతినేని ధనధాన్యములతో నాయిల్లు విడిచిపెట్టి మీరాజ్యమునకు దూరముగాఁ జోగలవాఁడనని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. అందులకు రాజు మిగుల సంతోషించి యావిష్ణుశర్మకు నేనుఁగులు, గుఱ్ఱములు, లేరులు, పల్లకీలు, గొప్పవెలగలిగిన వస్త్రములు, సొమ్ములు మొదలు గాఁగల వస్తువులు బహుప్రీతితో బహుమానము చేసి తనకొడుకులఁ బిలువ నంపించి యయ్యా! ఇదిగో పీండ్లు మీకొమారులు గాని నాకొమారులుగాదు, మీరు పీండ్రను జదివించి బుద్ధిమంతులఁ జేసెడుభారము మీది యని వారిని విష్ణుశర్మ వశము చేసెను. అంతట నావిష్ణుశర్మ యారాజపుత్రులను బిలుచుకొని యి తనమనస్సులో నాలోచనచేసి మిత్రభేదము, సుహృద్భావము, సంధివిగ్రహము, లబ్ధిసాశము, అసంప్రేక్షకారిత్యము అని యయిదుతంత్రములుగల పంచతంత్రమును గ్రంథముచేసి వారితో నిట్లనియె. మిత్రభేదమనఁగా స్నేహితులకు విరోధముఁ బుట్టించుట. సుహృద్భావమనఁగా స్నేహితులను సంపాదించుకొనుట. సంధివిగ్రహమనఁగా ముందుగా స్నేహముచేసి తరువాత విరో

ధించుట. లబ్ధినాశమనగా దొరకిన ధనమును బోగొట్టుకొనుట. అనంతరము
కారిత్వమునగా ఏకార్యమునైనను జక్కగా విచారింపక చేయుట. పంచ
తంత్రమునగా నీయైదు తంత్రములుగల గ్రంథము.

ఇంగ్లాండుదేశ చరిత్రము

(ఇది “ఉపయుక్త గ్రంథకరణసభవారిచేత ప్రచురము చేయబడినది.
1855)

౨ వ ఉల్లియము.

ఇది ఇట్లుండగా, పౌలోసుదేశస్థుడైన పీటరు (Peter) అనువాడు
ఒకడు, క్రీస్తుమతస్థులచేత ఆకాలముందు దివ్యస్థలము అని ఎంచబడిన జెరూస
లము (Jerusalem) నగరమునకు యాత్ర చేయవచ్చును. అదినములలో ఆపట్ట
ణము మహమ్మదీయులకు పశ్చిమైఉన్నందున, వారు అక్కడనుండు దేవాలయ
మునకువచ్చు క్రీస్తువులను ఉపద్రవించుచు ఉండిరి. మతాభిమానియులు దైవ్య
శాలియును అయినపీటరు, దానిమాది వ్యసనపడి, అతడు అచ్చటినుంచి స్వదేశ
శమునకురాగానే పోవువద్దకిపోయి, ఈసృష్టాంతమునుచెప్పి, అతని అనుమతి
పొంది, యూరోపుఖండమునందుఉన్న అనేకపూర్వ ప్రవేశించి, అచ్చ
టచ్చట, జరూసలముపట్టణమును, క్రూరులును దుర్మార్గులును అయిన మహమ్మదీ
యులవద్దకుంచి స్వాధీనముచేసుకొనుటకుగాను ప్రయత్నముచేయుట క్రీస్తువు
లకుముఖ్యధర్మముగాఉన్నది అని ప్రసంగముచేసెను. దాని వినగానే యూరో
పులో ఉన్న రాజులును, పెద్దమనుష్యులును ఒకటిగాచేరి, అమహమ్మదీయుల
మీద దండెత్తిపోయిరి అట్లు యుద్ధసన్నద్ధులైపోయినవారు అందరు క్రీస్తువు
యొక్కభటులు అనిపించునట్లు చిలువ అను క్రీస్తుమతగురువును భుజములలో
ధరించుకొని పోయిరి. కావున ఆయుద్ధమునకు క్రూసేడు (Crusade) అను
గామముకలిగెను. రాబటుకా ఆక్రూసేడు అనుయుద్ధమునకు తానును పోవల
యును అని ఇచ్చయించెను. ఆయాత్రకు కావలసినద్రవ్యము తనవద్దలేనం

దున, తాను పాలించుచున్న నామకండిని, ఇంగ్లాండుకురాజును తనకు తమ్ముడును అయిన ఉల్లియమువద్ద కుదువడించి, కొంత ద్రవ్యము తీసుకొని పోయెను. ఇదియును కాక, ఫ్రాన్సు దేశమందు అల్పరాజ్యములను విలుచున్న కొందరు పెద్దమనుష్యులు, ఆయుధమునకు పోవుటకుగాను తమతమరాజ్యములను ఈ ఉల్లియమువద్ద కుదువగాడించి, తమకు కావలసిన ద్రవ్యములను తీసుకొని పోయిరి. అటుతరువాత ఉల్లియము తాను ఆరాజ్యములను అన్నిటిని స్వాధీన పరుచుకొనుటకయి ఆచూకలములకు పోవలయును అని నేనలకు ఓడలను సిద్ధము చేయుచుండగా, ఒకనాడు ఒక అడవికి తనపరివారమును చేర్చుకొని వేటాడపోయెను. అచ్చట నరు వాల్టరు టిరలు (Sir Walter Tyrrel) అనువాడు ఒకజింకమీద వేసిన బాణము, గురితప్పి ఒక చెట్టు చాటున ఉన్న రాజు యొక్క రొమ్మున తగలగానే అతడు మృతిపొందెను. టిరలు భయపడి, పరుగెత్తిపోయి క్రూనేడు యుద్ధమునకు పోవువారిలో తానును చేరిపోయెను. ఉల్లియము మిగుల క్రూరుడు అయినందున వీని మరణమును గురించి ఎవ్వడును వ్యసనపడలేదు. వీడు చంద్రైందు సంవత్సరములు రాజ్య పాలనము చేసెను. వీడు ఎర్రని కలవెంట్రుకలు కలవాడు అయినందున ఉల్లియము రూఫసు (Rufus) అని పేరు కలిగిఉండెను. ఉల్లియము రూఫసు మృతిపొందినపుడు రాబట్టు అను వీనినవోదరుడు క్రూనేడు యుద్ధము జరుగుచున్న పాలస్తయిను (Palestine) అను దేశమునందు ఉన్నందున, ఆరాజునకు తమ్ముడైన హెర్బీ వెంటనే రాజ్యమును వశపరుచుకొనెను. రాబట్టు అచ్చటనుంచి వచ్చినపిదప, ఇంగ్లాండు దేశము తనకు రావలసినది అని తగవు పెట్టెను. అటు వెనుక, ఇంగ్లాండు రాజ్యము హెర్బీ పొందవలసినది అనియును, రాబట్టు వానివలన ఇంతమాత్రము ద్రవ్యమును తీసుకొనవలసినది అనియును, వీరు ఇరువురిలో ఎవరైనను సంతతిలేక మరణమును పొందినయెడల వారిరాజ్యమును రెండవవాడు పొందవలసినది అనియును, వారు ఇరువురును ఒడంబడిక చేసుకొనిరి. దీనివలన రాబట్టు తృప్తిపొంది, నామకండిని పోయి చేరెను. రాబట్టు

అధిక ధైర్యమును ఉదారతయును కలవాడయినను, మిక్కిలి ఒళ్లుఒంగనితనము కలవాడై ఉన్నందున, వీడుఆరంభించిన పనులుఅన్నియును శెరవేరడములేదు. నవుకరులు వీనివైబట్టలను కొన్నిసమయములలో గ్రహించుకొనిపోవుచుండిరి. అట్టిసమయములయందు అదినమంతయును పడకలానేపడియుండును. వీడు రాచకార్యములను ఖండితముగా విచారించక ఉండుటవలన, వీనిచేతిక్రింది అధికారులు కాపులను మిగుల పీడించుచుండిరి. అందువలన, ఆకాపులు వీని మీద అనూయపడి, వీనికి సహోదరుడును ఇంగ్లాండుదేశమునకు రాజును అయిన హెన్రీరివద్ద మొరబెట్టుకొనిరి. దానిపై హెన్రీగొప్ప సేననుచేర్చుకొని నామండికిపోయి, రాబటుకనుపట్టుకొని, ఇంగ్లాండుకుతీసుకొనివచ్చి, కాడిఫు (Cardiff) అను పట్టణమునందు ఉన్న చెరసాలలో ఉంచెను. రాబటుక ఆచెరసాలయందే ఇరువదియెనిమిది సంవత్సరములుఉండి, అచ్చటనే మృతి పొందెను. కొందరుగ్రంథకర్తలు హెన్రీ అనువాడు ఎర్రగాకాల్చిన తామ్ర గిన్నెలను రాబటుకయొక్క కండ్లలోఉంచి చిత్రపథచేసెను అని చెప్పకొనుచున్నారు.

మచిలీబందరు చరిత్రము 1879.

(ఇది సారంగపాణి అనేవైశ్యుడున్న మరుకుమల్లి కృష్ణకాశ్రిన్ని రచించినది.)

ఇ ను గు దు రు.

ఇప్పటికి నాలుగువందల సంవత్సరముల క్రిందట ప్రియాసున్నీమతస్థుల వైరములచే తటస్థించిన యువద్రవములో కామోదేశమునంచి మిర్యిస్టాయిల్ సముదాని మొదలుగాగల నైదులుకొందరు బారాహిమానును గొప్ప పీరును తీసుకొనివచ్చి యదివర కిచ్చటనున్న ఈరాోదేశస్థులగు ప్రియావతకుల సహాయమునుబట్టి యిచ్చట కొద్దిపాటిజోపిడిని యేర్పరుచుకొని యంటూ నుండగా దీనిమహత్యమునుబట్టి డిల్లీపాదుషా అయిన అలమ్గీర్ షాదుషాచే

దూకుని వేదములకున్న ముజావల జీవనమునకున్న 3౬ కర్తుల జాగీరు యివ్వబడెను. ఇందుకుతగిన ఆస్తానాలేకనుండిన కాలములో మీర్ జాఅబ్దుల్ కరీమ్ అనుగరిమవత్తుడు కొన్ని వేలరూపుములు ఖర్చుపెట్టి గొప్పఆస్తానాను ౧౮౧౬ సంవత్సరంలో కట్టించెను. అయితే నిప్పుడు ౧౨ కర్తులమాన్యము మాత్రము నిలచెను.

ఇట్లుండగ నిచ్చటకు అల్లాఖోలీఖాన్ గరేజియియార్ అనునతడు ఖాజాదారుగావచ్చి కొన్నాళ్లు వ్యవహరించి పిమ్మటిచ్చటనే మృతినొందెను.

ఆయనకు తరువాత ఖుతుబద్దోలా అనవల్లీ ఖాన్ బహద రిచ్చటకు పాజ్ దార్ గావచ్చి తానున్న షియామతస్థుడవుటబట్టి యీస్రాంతములందుంటే నిశ్చయించుకొని చతుర్వింశ దుత్తరశతసంఖ్యాక భావసంవత్సరమనగ నిప్పటికి ౧౨౪ సం॥ ల క్రిందట ఇరుగుదురుకు సామీప్యమందున్న మడయడని యావత్తుకొట్టించి తాను కాపురముండుటకు దివాన్ ఖానా మొదలగువాటిని గట్టుటకు వ్యాపారు లగ్రహారమువల్ల నభ్యంతరముకలిగినట్టుయ్యు యందుచేవారు కోరినంతసామునిచ్చి యాథలము తానుపుచ్చుకొనినట్టు చెప్పుదురు. అందులో నొకవృద్ధస్త్రీ తనతాలూకు కొద్దిపాటి క్షలమును సంతకు నివ్వక చాలాకాలమువరకు నవాబు ఏర్పరచిన ఆవరణములోనే యుండి చివరకువిసికి జీవనార్థము నేలకు రు ౧౫ నిచ్చేటట్టున్న తానుచనిపోయినతరువాత తనదినవారక్రియలు చేయించేటట్టున్న ప్రతిసాలను ఆద్దికములుపెట్టించేటట్టు నిర్ణయించుకొని ఆచోటనుంచి వెళ్లిపోయెను.

పిమ్మట ఆమెయున్నంతవరకు ఆప్రకారమేయిచ్చి దినవారక్రియలు జరిపి రజాలుసాహేబు జీవించియున్నంతవరకు ఆద్దికము పెట్టించుచుండువాడని వాడుకయున్నది.

మరియు నరోగ్గులపట్టణమనగ కరపట్టణ మంతరించినతరువాత గొప్పగొప్పగరిమకొరీదాలుగా గొప్పసౌధములను మహల్లులుగట్టుకొని యత్యంత

భాగ్యవైభవములతో కలంకారీ మొదలగువ్యవహారములు జరుపుచుండుటచే నది ప్రసిద్ధికెక్కిన స్థానమైయున్నది.

అందు నీ బస్తీనవాబుయొక్క కోటయున్న, వారు నివసించుతగిన దివాన్ ఖానా మొదలగునవియున్న, వారు దర్బారు చేయతగిన సింహాసనాధి స్థానములతో కూడియున్న హర్సాదివిశేషములతో రంజిల్లమా రాంత్రిం బగట్ల నవబతునగారా భవ్యులచేతనున్న, వేళలను తెలియజేయు ఘంటానాద ములచేతనున్న, మరియు నింకనుండవలసిన రాజవైభవములన్నియుం గలిగి వెలయుచున్నందువలన ఈనగరమునకు ప్రధానస్థానమనియు ఇనకుదురనగ ఇనప్రభువునకు, కుదురుస్థానమని సార్థకనామము వహించుటచే దానియంత బహిర్గతము సముదాయమునకంతయు ఇనకుదురు పరగణాయని పేరువచ్చి నట్లు తెలియబడుచున్నది.

ఇందు కింకొకపక్షాంతరమున్న దదేమనగ ఆవ్యాపార్యగ్రహారము చింత గుంటపాలెములోనిదనియు ఎన్ గుమరసు నామమునకు టర్కీభాషలో ఎన్ నూతనముగాకుదురు ఆబాదుఅయిన చోటాటంబట్టి అట్టిపేరువచ్చినదనియు చెప్పుచున్నారు.

మరియు నీది తురకలవల్ల నొనర్చబడిన నగరమైనందుకు మైచ్చన్యాపక మచ్చట విశేషముగానుండడమే సామ్యమనియు మొదట నీప్రాంతములకు టర్కీస్తాన్ దేశస్థులు వచ్చియున్న హేతువుచే వారికి తురకయనునామము ఈదేశస్తులచే పెట్టబడినట్లు చెప్పుచున్నారు. బస్తీలో చాలానుప్రసిద్ధులై తమపేటలో వాస్తవ్యులయియున్నారు. మరియు నిచ్చట సంస్కృత శంకీత సాహిత్య మల్లాది విద్యారంజకుడున్న మెచ్చహుజుఖానానిపుణుడున్న, అట్టి విద్యావంతులను మిగులనాదరించి విత్తసత్తానము చేయువారున్నగు కృత్రి వెన్ను పట్టెటరగు రాజా వెల్లూరి బుచ్చివెంకటరెడ్డినాయుడుగారు విశేష ప్రసిద్ధులుగా నుండెడివారు. ఆయనగారు గలించడమనేది బస్తీకి చాలానష్ట మైయున్నది.

ఈ (బుట్టయ్య) పేటలో యేతమలని బహువాదుకగా చెప్పుదురు. అదేమనగా ఫించి ప్రభుత్వకాలములో కోటలో మంచినీర్లు లేకపోవడమువల్ల నిచ్చట గొప్పయిటుకనూతులు గట్టించి యచ్చటికి తూములు పెట్టుకొని యేతముతో నీళ్లుతోడుటవల్ల దానికి నాపేరువచ్చినది. పిమ్మట వాటిని ఇంగ్లీషు వారున్నూ చాలాఅభివృద్ధిపొందించినారు. మరియు నాఫెించి ప్రభుత్వకాలములో కోటనుగట్టుటకు కావలసినయిటుక, సున్నము, నల్లరాయి మొదలగు వరంజాముచేసుకొనుటకు వీలుగా చిన్నాపురపుకాలువ త్రవ్వించియున్నారు. ఆకాలపు కొద్దిపాటి తెలుగుపీడలు వెళ్లుటకు తగినచోతు వెడల్పులు కలిగి యున్నది. అదియప్పుడు చాలావర్తకాభివృద్ధికికూడ తగియుండేది. ఈగొర్న మొంటువారు దానిని నిర్లక్ష్యముచేయడమువల్ల పూడిపోయి కొంతవర్తకాభివృద్ధికి లోబడెయ్యున్నదని లేటు మేస్టర్ ఆటైండెంటు రిచార్సన్ మొదలగు వారలు నూచనచేసియున్నారు.

ఈయేతమలయొద్ద డ్రెస్సరగు ఉమావేంకటస్వామిసాయండుగారు ప్రసిద్ధులైయున్నారు మరియు ఉమావంశోద్భవుండైన యాయన లోకులకు మానసికానందంబు గావించుటకు నూతనముగా నాటలపాటలనేర్పించి వ్యాపకముచేయువారలైయున్నారు. మరియు నీయన సర్వజనులకు స్నేహపాత్రులై ఇదివరకువచ్చిన యనేకులగు డ్రెస్సర్లలో విశేషప్రావీణ్యుడును సుప్రసిద్ధవాఁడ్యులైయున్నారు. తత్సామియొక్క సహోదరులు ఈపట్టణమునకు పురుషార్థముల నొసంగురంగైన సాయకులుగనున్నారు. విమనగ సాయనగారిచేత ప్రచురింపబడుచున్న పురుషార్థప్రదాయనీ పత్రికయే లేకపోయిన లేటుకలెక్టరు జే.డి. లెమోగారియొద్దేశ్యప్రకారము ఇచ్చటినుంచి డిస్ట్రక్టు హెడ్ క్వార్టర్లు తప్పించుటకు గవర్న మెంటువా రంగీకరించి జరగవలసిన యావదంశములు పరిష్కృతములైయుండగ నందుకు ఎవరుయేమిచేయలేకనుపేక్షచేసియున్ననంగరిలో నీపత్రికాసాధనముచే నిరోధింపబడుటచేతనే గదా సార్తకోసర్కారు యావత్తుకు పూర్వమున్న హెడ్ క్వార్టర్లును తప్పిం

చుటచేపాగా మిగిలియున్న ఈశాద్విజనమైన నిచ్చటనుండదమున కాన్పుడ.
మైనది. లేనియడల విదేశాదులు కావలసినప్పునే, మరియు నిది నిరర్థకములైన
మతదురభిమానమువల్ల గలుగుచెరువులను వెల్లడిపరచడమును పూనుకొనుట
చేతనే క్రిష్టియన్ మతస్థులు నోబిల్ స్కూల్ మేగ్జెస్ట్రేటు నూతనపత్రికా-
ద్వారాను చేయుటకునుపోయిన హితవాదినీ పునరుద్ధారణను గావించుటకును
కారణంబైనది. మరియు సీహేతువుచేతనే స్వధర్మప్రకాశినిగూడ వెలసిన
బ్రిటిష్ మతమును. అయితే మేగ్జెస్ట్రేటునుది యెట్లుదృఢించినదో యట్లునమ్మించి
నది. హితవాదైతే తమమతహితముతోపాటు యితరమతహితమును జూచు
కొనుచునుండేనే నింక నింకవృద్ధికాదగియున్నది. మరియు స్వధర్మప్రకాశిని
గూడ విహితసంబంధమగు ఆర్థవత్తయిన ధర్మములను తెలుపకపోవడమువల్ల
నభివృద్ధిరానట్లు గనిపించుచున్నది. ప్రస్తుతము పునరుద్ధారణ దానియు నభి
వృద్ధిగనుండక వెర్రిధోరణిగలిగియుండెను. ఇందుకు కారణము తగినసహ-
యము లేకపోవుటచేతనో లేక కేవలము క్రొత్త యుగాదను సాంగత్యదోషము
చేతనో తెలియదు, కాబట్టి యీపురజనులందరును ఈపత్రిక చే నిదివరకుగలిగిన
మేలులనుగూరించి కృతజ్ఞులుగనుండి తదిభివృద్ధికి మిగులసహాయముచేయు
వెడల పునరభివృద్ధికి రాదగును, అయితే ఈపత్రికాధిపతులందరు సార్వజనీన
మైన సంగతులను సామాన్యముగా తెలిసేభాషచే రదియించి యందరిని
ప్రోత్సాహపరిచెడివైయుండిన తమకును చదువరులకును మిగుల మేలుగలుగును.

ముస్తాఫాఖాన్ పేట.

ముస్తాఫాఖాన్ నుపతాను సరదారుడు చాలా ప్రసిద్ధిపడెయుండి జమీన్
దార్లు మొదలగువారిమీద ధాటిచేస్తూ వారివల్ల కొంతరుసుము పుచ్చుకొంటూ.
తనవరివారముతో విశేషవైభవములనుబొందుచు నివాసస్థలైయుండుటవల్ల
సామ్రాజ్యమంతకు ముస్తాఫాఖాన్ పేటయని పేరువచ్చినట్లును అగ్రామము
పూర్వపుకాష్మీరలో పోయినట్లును పూర్వీకులవల్ల కనబడుచున్నది. ఇప్పుడది

హిందువులవల్ల నాక్రమించుకొనబడినప్పటికీ తురకలదైనందుకు చిన్నగా జాహ్నుమసీదొకటి యందుగనిపించుచున్నది.

తెనుగుదేశములోవున్న యింగిలీషుబరులకొరకైన

బాలబోధ 1852 ఆఖరుపాఠము.

దైర్యముగల వొక చిన్నవానినిన్ని పిరికితనముగల

యింకొక చిన్నవానినిన్ని గురించినది.

ఒకనాడు యిద్దరు చిన్నవాండ్లు బరిలోనుంచి యింటికి వెళ్లుతూ వుండగా వీధికొనను తిరిగినప్పుడు ఆయిద్దరిలో పెద్దవాడు అడుగో జగడము జగడము పెల్లి చూతామనెను. అందుకు రెండోవాడు వద్ద యింటికి వెళ్లు దాము ఆజగడముతో మనకు యేమీ పనిలేదు; అందువల్ల యేదైనా హాని పొందగలమని చెప్పిలే నీవు పిరికివి గనుక వెళ్లుటకు జడుస్తున్నావని పెద్దచిన్న వాడు పనికి పరిగెత్తివెళ్ళెను.

రెండోచిన్నవాడు తిన్నగా యింటికి వెళ్ళెను. మధ్యాహ్నము అయిన తరువాత అతడు యెప్పుటివలెనే బరికి వెళ్లినప్పుడు జగడము చూచుటకు వెళ్లినందున చిన్నవాండ్లు అతని మిక్కిలీ హాస్యముచేసిరి. అయితే నేరమునకు తాను అర్హుడు కాకపోయినప్పుడు నేరము మోసుటచేతనే నిజమైన ధైర్యము అధికముగా కనపరచబడుననిన్ని పాపమునకేగాని మరి దేనికయినా తాను భయపడ నిమిత్తములేదనిన్ని అతడు నేర్పివుండెను.

కొన్నిదినములయినతరువాత యీచిన్నవాండ్లందరూ చెరువులో స్నానముచేసుకొంటూవుండగా వారిలో వొకడు లోతుకు వెళ్లినందుచేత ముణుగుటకు ఆరంభించెను. చిన్నవాండ్లందరూ అతని దగ్గరకు వెళ్లుటకు భయపడి అతివేగముగా నీటిలోనుంచి బయటికి వచ్చిరి.

జగదమునకు వెళ్ల నొప్పనటువంటిన్ని పిరికి అని కడమ చిన్నవాండ్రు చేత హాస్యము చేయబడినటువంటిన్ని చిన్నవాడు అసమయమునకు అక్కడికి రాకపోయివుంటే అచిన్నవాడు యింకా కొంత నీపటికి చచ్చిపోవును. అతడు ఆ క్షణమందు తన బట్టలను తీసి నీటిలో దుమికి మురిగిపోతూవున్న చిన్న వానిదగ్గరికి సమయోచితముగా వెళ్లి మిక్కిలి కష్టముతో అతని దరికి తీసుక వచ్చెను.

కడమ చిన్నవాండ్రందరున్న ఆవ్వుడు బహుగా సిగ్గుపడి తమకంటె అతడు ధైర్యవంతుడని వాఘ్యకొనిరి.

బాలమనోరంజని

వాచకపుస్తకము, పాఠము ౩7.

మంచివాయువును గురించి.

I ప్రపంచమునందు అనేకవిధములగు విషములు ఉన్నవి. అయితే అనేకులను చంపేవిషము చెడుగాలే. జీవము కాపాడుటకు అనారముకంటె గాలి మిక్కిలి అగత్యము. మనము అన్నము తినవలెనా కొన్నిదినములు ఉండ గలము కాని, చెండుమూడు నిమిషములు వాయువు లేకపోతే మనము జీవించి ఉండలేము II మీరు గర్తలమైన ఉదకములు మురికిచెంబులు పోసి కడిగితే, అసెట్ల కింద పారపోసినయడల స్వచ్ఛముగా నుండవు. వాటిని మీరు త్రాగుటకు నిశ్చయించరు. కొంచెము ఎచ్చుతగ్గు ఈరీతినే మన నిస్వాసములు ఉండును. మంచిఉదకము చెంబును ఏలాగు పరిశుద్ధపరుచునో, అలాగే గాలి మనశరీరములందు చొచ్చి వాటిని పరిశుద్ధపరుచును, కాని చెంబుకడుగుటకు ఉపయోగించిన నీళ్లవలె గాలిహూడా చెడిపోవును. మననిస్వాసములు ఒకవిధ మైన విషముతో కూడికొని ఉన్నవి. ఈవిషమే ఉరదీయబడ్డ మనుష్యుని చంపేది, లీ ప్రమైనవిషము తక్షణమే చంపును. జబ్బువిషము మనుష్యునికి

శాడ్యముమాత్రమే కలుగచేసును. మనము గాలిలేని చిన్నగదిలో ఉండిన యదల ప్రాద్దుటివరకే చతుము. కొంచముగాలి తలుపు ప్రక్కలనుంచిన్ని, తాళపురేకు రంధ్రములనుంచిన్ని లోపలికి వచ్చుటవల్ల జనులు గాలిలేక తక్షణమే చావరు కాని ఆనేకులు బలహీనులయిఉండి మంచిగాలిని నిగ్రహించకపోయినందున కొంచెము త్వరగా చతురు. పట్టణములలో అనేకమంది ఊపిరి విడుచుటవల్ల గాలి పల్లెటిదిక్కునఉన్నట్టు స్వచ్ఛముగా నుండదు. గనుక పల్లెటిదిక్కునుండే వారు పట్టణవాసులకంటె ఎక్కువ ఆరోగ్యము కల వారున్న ఎక్కువగా జీవించేవారున్న అయి ఉందురు. ఇళ్లలోనున్న గదులలోనున్న బహుజనులు చేరకూడదు. చెడ్డదైన మనఊపిరి పొగలైలుదేరి నట్టు లైలుదేరును. ప్రతిగదికి చెడుగాలిపోవుటకు కచ్చదగ్గిర ఒకటిటికి యున్న, మంచిగాలి లోపలికివచ్చుటకు దానికింద ఒక టిటికియున్న ఉండ వలసినది. ముఖము కప్పుకొని నిద్రపోవుట మంచిదికాదు. ఎందుకంటె అట్లా నిద్రపోవుటవల్ల మంచిగాలిని మనము గ్రహించలేము.

వాచకపుస్తకము, పాఠము 57

నులిపురుగును, కురుపునుగురించి.

ఉలికిపడుట.....దద్దిరిల్లుట.

కృశించుట.....చిక్కుట.

దివ్యావధము.....మంచిమందు.

ఒకపిల్ల నులిపురుగులవల్ల బాధనొందుచున్నప్పుడు దీనివల్లనే బాధపడుచున్నదని చెప్పలేము. ఎందుకంటె ఈరోగమునకున్న ఇంకా కొన్ని ఇతర శాడ్యములకున్న యేకచిహ్నములు కనబడుచున్నవి. పల్లెకొరుకుటయున్న నిద్రలో ఉలికిపడి లేచుటయున్న నిశ్చయింపకగని ఆకలియున్న కడుపుపుబ్బుటయున్న శరీరము కృశించుటయున్న ఈరోగమునకు సాధారణమైన చిహ్నములు. చెడిపోయినఆహారము తినుటయున్న ఉప్పు తినకపోవుట

యున్న దీనికి సామాన్యకారణములు. కొన్నిసంగతులలో పరగడుపున, కొంచెముఉప్పు నీళ్లలో కలిపి పుచ్చుకుంటే ఈపురుగులు చచ్చును. ఈరోగమునకు టీ గరిటెను చిట్టాముదమున్న, టీ గరిటెను కర్పూరతైలమున్న దివ్యోషధము. నులిపురుగులకు దానిమ్మవేరు బెరడుయొక్కకషాయము యిచ్చి కొంచెము చిట్టాముదముకూడా యివ్వవలసినది. అనేకవిధములైన కురుపులు కలవు. పిల్లలకు చల్లవచ్చేటప్పుడు అవి వచ్చును. వాటివల్ల నొనిలేదు. వాటికి మందువేయకపోతే మంచిది. తరుచుగా వాటివల్ల శరీరమునకు విక్రాంతికలు గను. గజ్జి చర్మమునకు వచ్చేడు సర్వసాధారణమైనరోగము. చర్మమందు పుట్టు పురుగువల్ల ఇది కలుగుచున్నదని ఊహించుచున్నారు. తరుచుగా స్నానము చేయకపోయినా మురికిగుడ్డలు వేసికొన్న మురికిపరుపులమీద పండుకొన్న గజ్జివచ్చును. గంధకము నూనెతోకలిపి శరీరమునకువ్రాయుట దీనికి దివ్యోషధము. సుమారు పావుఘంటసేపు ఒంటికి యిముకునట్లు రాయ వలసినది. రాత్రివేళ నిప్పుదగ్గర రాస్తే చాలా మంచిది. రాత్రియంతా ఉంచి ప్రొద్దున్న వేడినీళ్లతోనున్నూ సోపుతోనున్నూ కడగవలసినది. ఈరోగము కుదురువరకు ప్రతిరాత్రియందున్నూ రాస్తూ వుండవలసినది. గజ్జిపురుగులను చంపుటకై ఉడుకునీళ్లు, మైన వేసుకొన్న బట్టలమీద పోయవలసినది. పుండ్లు కుదుర్చుటకు నీళ్లు మంచిసాధనము. మెత్తనిబట్టలు చాలా మడతలుపెట్టి వేణీళ్లలో మంచి పిండినకర్వాత పుండ్లులేదినల్లలమును పొడిగానున్న పెద్ద రుమాలుతోకప్పి, ఒకమడత, కర్వాతఒకటి దానిమీద వేస్తూ ఉండవలసినది.

వ్రణముమీద ఏకధారగా నీళ్లుపోస్తే చాలామంచిది. ఒకటి రెండు అడుగులయెత్తునంచి పావుఘంటకంటే ఎక్కువగా నీళ్లుపోయవలసినది. మధ్య మధ్య కల్లుతోఉడక పెట్టినపిండి వాటికి కట్టితే మిగు ఉపయోగించును.

గణితశాస్త్రబోధ

అచ్చుప్రతి. 1848.

[ఇది విద్యార్థులకు సులభముగా తెలిసేకొరకు కల్పించబడ్డది. సంఖ్యాస్థానవివేచనము, సంకలనము, వ్యవకలనము, గుణకారము, భాగహారము, భిన్న ప్రకరణము మొదలుగాగల ౧ భాగము ౧౮౪౮ సం॥]

గ ణి త శా స్త్ర ము

అ న గా

లెక్కింపడమును తెలియజేసే శాస్త్రము.

దీనియందు ముఖ్యమయిన పద్ధతులు ఐదు అవియేవంటే.

౧ సంఖ్యాస్థానవివేచనము...అనగా...సంఖ్యలు చదవడమునున్న వ్రాయడమునున్న తెలియజేసేది.

౨ సంకలనము...అనగా సంఖ్యలుకలిసి కూడడమును తెలియజేసేది.

౩ వ్యవకలనము...అనగా ఒకసంఖ్యలో నొకసంఖ్యను తీసివేసేక్రమమును తెలియజేసేది.

౪ గుణకారము...అనగా ఒకసంఖ్యచేత నొకసంఖ్యను హెచ్చవేయడమును తెలియజేసేది. ఇదే సంతేజముగా నొకసంఖ్యనే కొన్ని అవృత్తులు కలపడమును తెలియజేసేది.

౫ భాగహారము...అనగా ఒకసంఖ్యలో నొకసంఖ్యను యెన్ని అవృత్తులు తీసివేయవచ్చునో ఆక్రమమును సంతేజముగా తెలియజేసేది.

పుట ౧౦—ప్రశ్న ౧౦

హిందూదేశపు గణితము ౧౧౫౧ సంవత్సరమునందు సీమలో తెలిసినది. ప్రకృతము జరుగుచున్న ౧౮౪౨ సంవత్సరమువరకు యెన్ని సంవత్సరములబట్టి తెలిసియున్నది?

పు ౧౬—ప్రశ్న ౨

యిరవైమంది చిన్నవాండ్రలో ప్రతిదిన్నవారియొద్దనున్న ఆయిదేసి లక్క-కాయలుంటే అందరిదగ్గిరవుండేవాటి మొత్తమెంత?

పుట ౧౭—ప్రశ్న ౩.

ఒకమనుష్యుడు దినమొక్కంటికి పదిహేను కోసులు నడిదిలే యీ భూమిచుట్టూ తిరిగిరావడమునకు యెన్నిదినములవును? ఆదూరము ౧౨౫౦౦ కోసులు.

శబ్దమంజరి.

నీడామంగల మునిపల్వవిశ్వంభరశాస్త్రి.

కాలేజి శైక టేబియైన మహారాజరాజశ్రీ హెన్రీ హాకిన్సెస్సుదొరగారి సముఖమునకు.

కాలేజీలో కార్యదర్శి సంస్కృతపండితుడైన ఆహోబలాచార్యులున్న యోగ్యతాపత్రికనుబొందిన ముద్దు రామశాస్త్రిలున్న, భీమసేనాచార్యులున్న - ఆంధ్రప్రభానపండితుడయిన గురుమూర్తిశాస్త్రిలున్న - వ్రాయించినదేమంటే,

తమరు అబద్ధములులేకుండా శోధించుమని మావద్దయిచ్చిన శబ్దమంజరి యొక్క ప్రథమద్వితీయభాగములయిన అక్షరగుచ్ఛము-సంధివృంతము - ఈ రెంటినిన్ని మేము నలుగురమున్ను బాగాశోధించితిమి. ఇందులో మాకు చూడగా అబద్ధములులేవనిన్ని యిది బాలలకు చదవనుపయోగించుననిన్ని తోచుచున్నది.

ఈరకముగా

ఆహోబలాచార్యులు

ముద్దు రామశాస్త్రి

భీమసేనాచార్యులు

గురుమూర్తిశాస్త్రి

1827 సంవత్సరం

ఆగష్టునెల 27 లేది

తమరు నావద్దికి వంసినపు స్తకము నాచేతమాడబడెను. దీని చేత సంస్కృతము చదువుకొనేబాలులకు ఉపయోగము కావచ్చునని తోచుచున్నది.

ఈ ప్రకారముగా

1827 }
అగష్టు 14 లేది. }

సదరదాలతుకోటుం పండితుడైన
వెంకటరాయశాస్త్రి.]

యీపైన ప్రాశీనందుకన్నా అధికహల్లులనుగూడప్రాస్తీ అని అన్ని హల్లులుగూడిన సంయుక్తాక్షరము లనబడును. రెండుహల్లులుగూడిన సంయుక్తాక్షరము మొదలయిన అక్షరములమీదనున్న వకహల్లుమీదనువచ్చినట్టి పదాలుగు అచ్చులున్న వచ్చును. ఇంకా ఇక్కడ అంతటా వ్రాయతగ్గవణములను ఇప్పుడు వ్రాయబడిన వణములయొక్క జ్ఞానసహాయము చేతనే ప్రయోగముల యందు తెలుసుకోవచ్చును. గనుకనున్న తెనుగుఅక్షరములలో వివరణము చాయతగిన హకార నికారములమీదను ఆకారము మొదలయ్యి వాటి లక్షణములున్న ష, య్, న్, ఇత్యాదులమీదను ఓకారాదివణరూపభేదములున్న యీపైనప్రాశీనందుకంటె ప్రకారాంతరముగా వ్రాసేరులున్న తెనుగుకే ముఖ్యములుగనుకనున్న - యిక్కడ విశేషముగా విస్తరించి వ్రాయబడలేవు - అయితే - యిది మొదలయిన వణభేదాంతరములు - తెనుగువణాక్రమమును దెలియజేసే పుస్తకములవల్ల - తెలుసుకోతగినవి - సంస్కృతమందు - ప్లుతము - యమములు - అనేటి వణముల్కు రేఖారూపములు కనుబడలేవు లోకప్రయోగముల యందు అవిశేషప్రయుక్తములు కావుగనుక యిప్పుడు వాటికి రేఖారూపాంతరములు యేర్పర్చబడలేవు - యింకా వణములను విస్తరించకపోయినప్పటికిన్ని - యింతమాత్రముచేతన సంస్కృత పుస్తకముల (లు) ను చదువను జ్ఞానముగలుగును - యిది అక్షరగచ్ఛము.

శబ్దమంజరిలోని ప్రథమభాగము.

Page ౧౬ సంస్కృత సంధిగ్రంథము.

వకటితో నొకటిచేర్చుట సంధి అనబడును. యీపైన వ్రాయబడిన వణాంబులు - వకటితోవకటి చేరేటప్పడున్న - కొన్ని భేదములుగలవు - ఆభేదములకు సవణాదీర్ఘము - గుణము - పృథ్వి - పూర్వరూపము పర రూపము ఇత్యాదులు పేర్లు - ఆపేర్లనున్న ఇంకా యాభేదములయొక్క యావత్కాయములనున్న తెలియచేత గ్రంథములకు సంధిగ్రంథములని పేర్లు సంధులు అచ్ సంధియనిన్ని - హల్ సంధియనిన్ని విసగకాసంధి యనిన్ని ద్విత్వసంధియనిన్ని శాలుగువిధములు. ఆసంధులు బాలులకు తెలితే నిమిత్తమయి-సిద్ధాంతకాముదినిన్ని బాలబోధ ముఖ్యప్రయోజనముగాగల కాతంత్రరూపమాలా అనే వ్యాకరణమునున్న చూచి వీట్లలోనున్న బాలులకు యంతమాత్రము ముఖ్యముగా ఉపయోగముకాతగ్గదో సులభముగానున్న వుంటున్నదో అంతమాత్రమే నిష్కర్షగా వ్రాయబడుచున్నది. దీనివల్లచదివే వారియొక్క వాగ్ధోరణియందు తప్పలేకపోవడమున్ను - శ్లోకములునున్న వాక్యములునున్న - పదములుగాచేయవలగ్గినప్పుడు తదనుకూల జ్ఞానమున్న కలుగును.

వాటిలో మొదట అచ్చునంది వ్రాయబడుచున్నది.

కందాళకేశవాచార్యులవారికి పరవస్తురామానుజాచార్యులు

శ్రీమద్వేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్యోభయవేదాంతప్రవర్తకులయి
శమదమాద్యనంతకల్యాణగుణపరిపూర్ణులయి అడియేనికి ప్రాప్యప్రాపకభూతు
లయి అన్వత్సాన్వయములయి వేంచేసియుండే శ్రీమత్ కందాళ కేశవాచార్యు
లస్తుండేగారి లేనేమరుల తిరువడితామరల సన్నిధికి

పరవస్తు రామానుజదాసన్ అనంతములయ్య దణ్ణములు సమర్పించి
చాయంగ్ల విజ్ఞాపనములు.

విశ్వాసను సం! మార్గశిర శు 15 స్థిరవాసరమువర్కు విశాఖపట్నం
దాసవర్గం కుశలం. దేవరవారి నిత్యతదీయారాధనోభయ వేదాంతగ్రంథశాల
క్షేపాతిశయములున్న శ్రీముఖం ప్రసాదించగలకర్తలు త! శ్రీఆమ్మగారున్న
చిన్నవాళ్లున్న ఆక్కడప్రవేశించినట్టు వుత్తరం వ్రాయించినారు. ఆంధ్రునంగ
తులు విశదమైనవి. సౌభాగ్యవతియగు ఆమ్మాయి చిన్నవాణ్ణిచూచి శాస
రోజులు అయ్యి దని దిగులు పెట్టుకొనివున్నది. గన్గ ఆమ్మగారు కొన్నిరోజులు
వున్నప్పట్టే ముందు చిన్నవాళ్లును పంపించివేయవలెను. దేవరవారికిన్ని
మమ్ముల్ని కటాక్షించవలెనని వున్నది. దాసులకున్న దేవరవార్ని సేవించవలె
నని వున్నది. మాప్రాప్తం యెప్పుడు ఖటిస్తుందో తెలియదు. నాలుగుమాస
ములకిందట గూటాలలో సామవేదం చెప్పకొవలెనని మిషకల్పించి దేవర
వారిని సేవించవలెనని ప్రయాణమైనాము. ప్రభువువారు శబ్దకూడా యిప్పి
స్తానున్నారు. యంతట ప్రాప్తకాలం సమకూడనండ్ను కొన్ని విఘ్నముల

చెరిను సర్వసిద్ధమున ప్రయాణం నిలిచిపోయినది. అయితే సమీపమందు న్నప్పుడే పరస్పరం అవకాశంగా రావలెన్ని శుభములు తటస్థించవలెనని కోరుతున్నాను. యిక్కడ మన కోవిలలో రేపటనుండి ధనుర్మాసమున్న అధ్వయ సోత్సవమున్న వస్తుంది గనక అమ్మగారు యిక్కడ లేకుంటే ఆవుత్సవము సరఫరాలే చేసుకోవడము కొంచెం యిబ్బందిగావుంటుంది. కాబట్టి అమ్మగార్నిన్ని త్వరగానే పంపించవలెనని మునిషం. అటుపయిని తిరుమల్లం అమ్మగారు అనకాపిల్లదార్ని వచ్చేపక్షమందు అక్కడ కొమ్మల శీతన్నగారి కొమారుడయ్యి సాంబన్న గారివద్ద మురారి వ్యాఖ్యానమున్న సాహిత్యరత్నాకరమున్న నీలకంఠీయమున్న మూడుపుస్తకములు మనవి వున్నదిగనక భావకార్థం యీపేట్ల చిన్నచీటిమీద వ్రాయించి ఖుట్టిగా అడిగి మరచిపోకుండా పట్టుకోవల్సివలెనని అమ్మగారిలో చెప్పవలెను. వ్రాయించవలెన్ని సంగతులు వ్రాయుతు వుండవలెను. చి తముడు అనంతములయిన దణ్ణములు సమర్పించినానని వ్రాయమన్నాడు. గాని తిరుమల్ల పెట్టవలెను.

అనేక విన్నపములు

శ్రీశ్రీశ్రీ నాచాదోషఃకంకవ్యః.

శ్రీమదుభయ వేదాంతప్రవర్తకులయి పరవస్తు వెంకటరంగాచార్యులుగార్ని దాట్ల విజయరామరాజు నమస్కారము.

సాధారణం! శ్రేష్ఠ శుద్ధ 13 స్థిరవారంవరకు మజ్జివల్లలో డేము. అక్కడి యోగడేముములువ్రాయించి పంపిస్తూవుండవలెను. త మివద్దవున్న బ్రహ్మవిద్యాభరణం ప్రథమపాదం పుస్తకం వ్రాయించగలండులకు శ్రీవేద మూర్తులయి శ్రీధర రామస్వామికాస్త్రిగారు లోకైనం మిమ్ములు అడిగి వున్నారు. యిప్పుడు ఆపుస్తకం మజ్జివల్లలో వ్రాయించడముకు సంఘటం కయారు నేయించడమైనది. లేఖరిన్ని యిక్కడే వుండడమయ్యిది. యీ

మనిషి మారీభతున సదరుపుస్తకం యిప్పిస్తే ఆపుస్తకం యిక్కడ మేము న్రాయించి తిరిగి మీపుస్తకం జాగ్రత్తగా మీకు అందేలాగున మేము పంపిస్తున్నాము గనక ముఖ్యంగా యీమనిషి మారీభతున యిప్పించవలెను. శ్రీవేద మూర్తులయి దెందులూరి జానకిరామశాస్త్రి గారు అవై నం మీవద్దవున్న కొన్ని రసగంగాధరం సంచ్చిక పది పత్రములు పంపించడమయినది. తరువాయి సంచికలు పంపించ.....శాస్త్రి గారివద్దవున్న చిత్రమీమాంస పుస్తకం మీరు చూడగలండులకు పంపించినాము గనక ప్రవేశమయిన సంగతి న్రాయించవలెను. ఆంత్తగ్యమునకు లేవలెను.

ముడుంబ రాఘవాచార్యులవారికి

పరవస్తు వెంకటరంగనాథాచార్యులు

శ్రీమద్యేదమార్గ ప్రతిష్ఠాపనాచార్యోభయవేదాంత ప్రవర్తకులైన అస్తత్సామ్యులై అస్తత్సాప్తిప్రసాదకులై శాంతికమదమాద్యనంతకల్యాణ గుణపరిపూర్ణులై వేంచేసిఉండే శ్రీమాన్ ముడుంబ రాఘవాచార్యులు మాకు గారి లేనేమరుల తిరువడిత్రామరల సంన్నిధికి.

దాసానుదాస చరమావధిదాసన్ పరవస్తు శ్రీవేంకటరంగనాథదాసన్ అనంతదండప్రణామము సమర్పించి చేయంగల విజ్ఞాపనములు. సాధారణ సం॥ ర చైత్ర శు 15 సోమవారంవరకు విశాఖపట్టణంలో దాసవర్గం కుళలం. అక్కడ దేవరవారి నిత్యతదీయారాధనోభయవేదాంత కాలక్షేపాలికయము లున్న పడేపడే శ్రీముఖం ప్రసాదించగల కర్తలు.

త॥ యీవిరోధికృత్యంవత్సర చైత్ర శు 5 ఆదివారం రోజున చిరం జీవియగు మన శ్రీనివాసభట్టనాథాచార్యులకు ఉపనయనం చేయించగలండు లకు నిర్ణయించడమయినదిగనక దేవరవారు మాకు ఆప్తబంధువులున్న చిన్న వానియొక్క ఉపనయనోత్సవం దగ్గిరవుండి జరిగించడం దేవరవారికి ఆప శ్లోకముగనకనున్న దేవరవారి సకుటుంబ సభివారముగా వేంచేయగలండు

లకు ప్రార్థిస్తున్నాను. యీనుముహూర్తమునకు మీరు వేంచేయడము అవ్యవధానమాటచేత శక్యంకానియెడల యీచైత్ర బ. 2 గురువారం రోజున ఉపనయనం చేయడమవుతుంది. గనక పూర్ణమిలాగానైనా వేంచేయవలెను. యీ బ. 3 శుక్రవారంరోజుననే రాత్రి చిరంజీవినియగు శ్రీ వేంకటరంగమ్మను బొబ్బిలిరాజగురువులయ్య శ్రీమాన్ నిడదూర్ శ్రీనివాసాచార్యులుగారి చిన్నకుమారునికి వివాహంచేయగలందులకు నిర్ణయించడమయినదిగనక రెండు తృవములున్న దగ్గిరవుండి జరిగించి మంగళాశాసనం చేయగలందులకు ప్రార్థిస్తున్నాను. చిన్నవాడికి ఉపనయనం చేయించగలందులకు అనంతపల్లెలో వాఘ్యురు వేంచేసి ఉన్నారని ఆసతిచ్చిఉన్నారు.

పరవస్తు రామానుజాచార్యులవారికి
బహదరుషా శ్రీరంగనాయకుల మహాపాత్రుడు.

శ్రీమదుభయవేదాంతప్రవర్తకేత్యాది శ్రీమాన్ పరవస్తు
రామానుజాచార్యులయ్యవాల్లగారి దివ్యసన్నిధికి.

దా! బహదరుషా శ్రీరంగనాయకుల మహాపాత్రుడు అక్కే శేషిం
పులు నేపించి శాయంగల విజ్ఞాపనం! త! విజయనగరమునుంచి ప్రకట
మయ్యు వక వీణె ఖరీదుక్కు మాబనపద్దను వచ్చియున్నది. త్వరు వీణెపగు!
సాతో శేలపుయిచ్చియున్నారు. గనుక యీ పురోటి జరూరుగా న్రాయం
చడమయినది. సొమ్ముగలవాడు త్వరపడితే 12 ఘంటలవర్యంతం నిలుపు
శాయడమైనది. కాబట్టి మేళముతో సిద్ధమయివున్నవీణె త్వరుకూడా
వాయిచ్చి నాదం విచారించుకోవచ్చును. తీరుబడైవుంటే త్వరగా వేం
చెయ్యవలెనని కోరుతున్నాను. 1844 సం. జూలాయి లే 21 ది.

మహారాజశ్రీ మేష్టరు బ్రౌన్ దొరవారి సముఖమునకు.

తమపండితుడు వశ్యేం అద్వైత బ్రహ్మకాస్త్రులు అనేకసలాములు చేసి
వ్రాసుకొన్న విన్నపము. నిన్నటిదినము తమకు చిత్తూరుజిల్లా జడ్జి హోదాకు

పయింటి అయినదని సమాచారపత్రికవల్ల నాకు తెలిసినది; గనుక తమరు
 గొప్పహోదాలూ ప్రవేశించినందుకు ఆపారమైన సంతోషాన్ని పొందినాను
 గాని దూరదేశానికి తమరు విజయము చెయ్యడముచేత అప్పటప్పటికి తమ
 దర్శనలాభము దొరకదుగదా అని నామనస్సుకు సంతోచముగా నున్నది.
 అయితే శ్రీపరమేశ్వరీ కటాక్షమువల్ల తాము త్వరగా కలక్షరు హోదాలూ
 నైనా జడ్జిహోదాలూనయినా ప్రవేశించి యీదేశానికి రావాలని పదా
 కోరుతున్నాను పదకొండుసంవత్సరములనుంచి తమయొక్క ఆపారమయిన
 దయనిండా నేను సంపాదించుకొన్నాను. తమవిషయమై నేను ప్రవర్తించిన
 ప్రవర్తన తమ చిత్తానికి విశదమై యున్నది. యీభూచక్రములూ తమకన్న
 నాకు ముఖ్యప్రాపకులు లేరని నమ్మివున్నాను. యంతకాలములూ మావంటి
 వారిని అనేకమందిని పోషించే గొప్ప హోదాలూ తమరు ప్రవేశించి అనేక
 మందిని బాగుచేసినారు గాని నాయొక్క దుర్గ్రహచారముచేత మావాండ్లకు
 యెవరికీ పనులు దయచేయించినారుకారు. చిరంజీవులగు మారానులింగకాస్త్రి
 లకు తమరు నాయందు వుంచిన అనుగ్రహమువల్ల జాకార్లు మునసబుపని
 ఖాయ్యంగా దయచేస్తారనే నమ్మకముచేత పూర్వమందు అతనికిఉండిన పోల
 యిసు పనికిమాడా రిసెన్ దాఖలు చేయించినాను. అతనికి పోలయిసు
 ఉద్యోగభ్రంశంకూడా సంభవించినది. సంవత్సరముపైన రెండుమాసములనుంచి
 ఉద్యోగములేక శ్రమపడుతున్నాడు. యిదింతా నాయొక్క గ్రహచారము
 గాని మరివొకటికాదు. యీలాటి నాగ్రహచారమును తమవంటివారు తీసి
 వెయ్యకపోతే మరియెవరు తీసివేస్తారు? గనుక తమమునుష్యులమని సర్వత్రా
 ఖ్యాతినిపొందిన మమ్మును సంరక్షించవలెనని తాము చిత్తమందు దయవుంచి
 జాఫూడి ఆదురయ్యగారికి హేడ్డు మునిషీ హోదా దయచేసి కూరపాటి
 తాణా అమీనుపని చిరంజీవులగు రామలింగకాస్త్రిలకు దయచేయించవలెనని
 మిక్కిలి వినయపూర్వకముగా కోరుతున్నాను. తమ్మున ఆశ్రయించినవారు
 అందరూ బాగుపడ్డారు. గనుకనున్న యిప్పుడు తమరు దూరదేశము విజ

యముచేస్తారు గనుకనున్న మాయందు సంపూర్ణానుగ్రహము వుంచి ఆత్మకారము కూరపాటితాగా ఆమీనుపని చిరంజీవి రామలింగకాస్తులకు దయ చేయించి కుటుంబపోషణ చెయ్యవలెనని మిక్కిలి వినయపూర్వకముగా తమ యొక్క భునాన్ని ప్రార్థిస్తున్నాను. మొదటినుంచి తమన నేను కోరినపని యిదే గనుక యితగా మనవి వ్రాసుకొన్నాను. కాబట్టి తాము దయచేసి నా మనోరథ పూర్తిచెయ్యవలెను. రామలింగకాస్తులను సముఖములొక ఆంపించుమని తాము శలవు వ్రాస్తే ఆంపిస్తున్నాను. దివ్యచిత్తానకు లేవలెను. యిదే అనేకసలాములు.

రాజాధిరాజ మహారాజరాజశ్రీ రాజావెంకటసూర్య మహిపతిరాయ ప్రభువుగారికి—

ముఖ్యాశ్రీతుడు తణికెళ్ల సుబ్రహ్మణ్యకాస్తులు సకలశ్రీయస్కరానేకాశీర్వచనములు చేసి వ్రాసుకుంన్న విజ్ఞాపనపత్రిక—కురుగంటి వెంకటరాయకాస్తులుగారివల్ల వక పూర్వపక్షమును సంగ్రహించుకుని మొదట రాజమహేంద్రవరపునభిలూనూ తరువాత తమనభిలూనూ నాయదట నుపన్యసిస్తూ వచ్చి అందుకు నేను మొదటచేసిన ఖండనను సవరణ చేసుకోలేకున్నానభ్యాయమతివల్ల ఆసభిలూనంను ఆపూర్వపక్షముపైనే నేను సిద్ధాంతముల కూడా చేస్తూ వచ్చినందున పరాజితులయిన్ని యాముఖవాదములొ పత్రికావాదమును కోరడ మసంప్రదాయమైనప్పటికీ ఆయనేకోరి తమరుకోరి శల విచ్చినట్టు పత్రికలొ వ్రాయడమేకాకుండా పూర్వపక్షమునుమాత్రమే వ్రాయగలండ్కు తమయదట చేసుకుంన్న కరారుకు వ్యతిరేకముగా పైగ్రంథవిత్తరమునుకూడా వ్రాశి అందులొ పూర్వపక్షముకు నావల్ల నడు త్తరమును వ్రాయించి పుచ్చుకుని చిత్తగిస్తే ఆయనకూ నాకూవుండే వ్యాప్యవ్యాకళభావము తమకు లేటబడబోతుంన్నదనిన్ని ఆమీదట త్వరగా ఆనడుత్తర పత్రికనూ శలవునూ దయచేస్తే విజయనగరం బొబ్బిలి సంస్థానములలొక లేచి వెనుచుంన్నాననిన్ని

వ్రాస్కుని దాఖలుచేసినందున నాకు దయచేసినారు. అది నేను చూచుకున్నంతలో వాస్తవగోపసార్థక గ్రంథకల్పనాచాతుర్యము విశేషముగా కనబడి వ్రాసుకునే మనవి యేమంటే రాజమహేంద్రవరమునుంచి - తమసముఖములోకి వచ్చిన ఉత్తరమువల్లనున్న జనప్రతీతివల్లనున్న సముఖమునందు ఆయన ముఖవచనముల రుజువువల్లనున్న కరువాత ముఖవాదముకు రమ్మనిపించినారాక పత్రికావాదముకు కోరడమువల్లనున్న మాపుభయముల వ్యాప్యవ్యాపక భావము తమకుండు సర్వత్రా పండితపామర సాధారణముగా తెలియబడుతూవుండగా ఆయనకుమాత్రము ముఖవాదంవల్ల తెలియనండునే పత్రికాద్వారా తిర్గి అప్రచారమే చేసినారు గనక యీపర్యాయము ఆయనకుకూడా పూరాగా వ్యాప్యవ్యాపకభావము బోధపడి యీపూర్వపక్షప్రచారము యన్నదూ తిర్గి కాయకుండా వుండేలాగు యీపీటిని ప్రతిపత్రిక వ్రాస్తున్నాను. తమరు చిత్తగించి యీఆసలుపత్రిక యిట్టడే ఆయనకు ఇప్పిస్తే ఆయన వ్రాస్కున్నప్రకారం త్వరగా లేచివెళ్లకమానరు. అట్లా వెళితే న్యాయ ప్రకారముండు తమరు శలవిచ్చిన రామవాక్యప్రకారముండు నాచేతకూడా ఆయనను అడిగించడము సంభవించదు. అట్లా సంభవించకుంటే ఆయనతో కూడా అన్యసంస్థానములకు వెళ్లి అయినా అదగవలశివస్తున్నది గనక ఆయనకు యిందుకు నకలు దయచేయించి తమ ముఖ్యాక్రితుడనైన నాకు తాదృశాయాసము సంభవించకుండా తమ సముఖములోనే ముఖవాదమునందు నాచాత ఆయననుకూడా అడిగించి యిటువలెనే పత్రికలుండు దాఖలుచేయించుకుని చిత్తగించి ఆమీదట మాలోవుండే వ్యాప్యవ్యాపకభావముకు తగినట్లు యెవరికి యెవరివల్ల యేపత్రికలు యిప్పించవచ్చునో అట్లా యిప్పించి అండ్డుకనుకూలముగానే శలవులుండు దయచేయించవలెనని ప్రార్థించుచున్నాను. దివ్యచిత్తానకు లేవలయును. సాధారణసం! అధికవైకాఖ కు 3 సో.

మహారాజశ్రీ బల్లారిజిల్లా కలెక్టరుగారయిన

ఎ. యన్. భీజుదొరగారి సముఖానకు:—

బల్లారిజిల్లా కుసుబా బల్లారితాలూకా తహశీలుదారుడయిన
భీమారావు వ్రాసుకొన్న అర్జీ.....

యీ తాలూకాలో 17 మంది రయితులు య్య 207-4-3 వరకు
బకాయపడి వుండేటందున అందునిమిత్తం అస్తువలసివుండేవారి భూములకు
వకబట్టి యిందులో మలుపుచేసుకొన్నాను. వీరిలో ముగ్గురు వక అణా
అయినా చెల్లించలేదు. అయిదుగురుమాత్రం ఆరవాకి చెల్లించివున్నారు.
గనుక యితరులున్న యీర్పకారం చేయకుండా వుండేనిమిత్తము వారి
భూములు అమ్మితే మంచిదని నాకు తోస్తున్నది. యెందుకు బాకీ చెల్లించ
లేదని అడిగితే రెండుసంవత్సరములుగా పయిర్లు బాగా ఫలించనందుననున్న
తమ బతువులు నష్టమయిపోయినందుననున్న యీరెండు కారణములవల్ల
తాము చాలా కష్టపడుతున్నామనిన్ని చెప్పుతున్నారు. యీరెండు సంవత్సర
ములుగా వర్షములు తక్కువ అయినవనిన్ని అందువల్ల పంటలు కమ్మి అయిన
వనిన్ని చెప్పడం నిజమేకాని అప్పుడంతా ధాన్యము ధరలు నిండా పెచ్చి
నందున పంటవచ్చమును యెత్తివేస్తున్నది. గనుక యీవిషయములో
యెట్లా నడవగలండులకున్న మాకుం దయచేయించవలెనని మిక్కిలి ప్రార్థ
నవున్నాను.

చిత్తగించవలెను.

1860 సం॥
ఫిబ్రవరి. 20 లేది }

భీమారావు,
తహశీలుదారు.

౧౪

శాస్త్రములు.

(a) ధర్మ శాస్త్రము.

JOHN FRYER THOMAS BHUPALIUM

or

VYAVAHARA DURPANAM.

being

A compilation of Vijnanaswareyum, Smruti-chendrika and several other works on Hindu Law.

Relating to the Territories of the East India Company carefully revised and dedicted to the Honorable J. F. Thomas Esq., third member of Council, Madras by Vuttyum Vasoodeva Para Brumma Sastrooloo Madras.

Printed by Reuben Twigg, at the Christian knowledge Society's Press, Church Street, Vepery.

1851.

శ్రీరారాజయినను.
జాప్రైయ ద్దామ సూపాలీయ మనే

వ్యవహార దర్శనము.

ది ఆనరేబిల్ జాప్రైయ ద్దామసు ధారగారి నెలవుప్రకారం
వత్యం వాసుదేవ పరబ్రహ్మ శాస్త్రులవారిచేత
మిక్కిలీ స్వప్రముగా తెలిసేట్టు రచించబడ్డది.

యీ గ్రంథమును రచించియుండే మేమే
చెన్నపట్టం వేపేరి మిషన్ ప్రెస్సులో అచ్చువేయించి

ప్రసిద్ధపరచడ మయినది.

విరోధిక్య న్నామనం! ఆశ్చర్యమునానం

ఆన ౧౮౮౧ సం! ఆక్టోబరు నెల. ఇందుల క్రయం రూ. ౫.

వీ తి క.

మనమును వహించి యుండే యింగిలీషువారి ధారతనముకు లోబడ్డ
హిందూరాజ్యములో ఉండే ఆంధ్రులు ద్రావిడ్లు మొదలయిన వారు విభాగము
మొదలయిన సకలవ్యవహారములనూ విజ్ఞానేశ్వరీయం - స్వలిచంద్రిక - సర
స్వతీవిలాసం - మాధవీయం-వరదరాజీయం - భగవద్భాస్కరం - నందచండీ
తీయం - దత్తకచంద్రిక - మొదలయిన ధర్మశాస్త్రగ్రంథములలో చెప్పి
ఉండే ప్రకారం ఆచరిస్తున్నారు. అయితే ఆగ్రంథములు యావత్తూ సంపూ
ర్ణంగా చూస్తేనే కాని అన్నివ్యవహారముల యొక్క రీతిన్నీ తెలియదు.
మరిన్నీ యిప్పుడు వాడుకలో లేకుండా వుండే సంగతులు కూడా ఆ గ్రంథ
ములలో చాలాగా చెప్పబడి యున్నవి. ఆ రెండు హేతువులచేతనూ ప్రసక్త
మయిన వ్యవహారముయొక్క స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవటము వ్యవహారముల

కేమి ప్రజలకేమి సులభసాధ్యమై ఉండలేదు. కాబట్టి ఆ గ్రంథములను అనుసరించి యిప్పటి వ్యవహారములకు మాత్రమే మిక్కిలీ ఉపయుక్తంగా ఉండే యావదంశములనూ సంగ్రహించి జాన్ ఫ్రైయర్ ద్వారా సూపాలీయ మనే వ్యవహారదర్పణము ది ఆనశేబిల్ జాన్ ఫ్రైయర్ ద్వారాను ధోరగారి నెలవు ప్రకారం వత్సం వాసుదేవపరబ్రహ్మశాస్త్రులవారిచేత మిక్కిలీ స్పష్టముగా తెలిసేటట్లు గీర్వాణభాషలో రచించబడ్డది - మరియు అందులోని దాయభాగ బింబమునకూ పుత్రప్రతినిధిబింబమునకూ తెలుగువాక్యములు కూడా రచించబడ్డవి.

శ్రీ పరాంతామైనమః.

జాన్ ఫ్రైయర్ ద్వారా సూపాలీయ మనే
వ్యవహారదర్పణములోని దాయభాగ బింబమునకు సరిఅయిన
తెలుగుతాత్పర్యము.

౧ దాయభాగశబ్దార్థము. సంస్కృతములో యీ ప్రకరణము యొక్క ఆరంభము యొక్కడ నంటే - పేజీ-౮౧-పంక్తి ౧౨.

వకనికి హక్కు కలిగిన సొమ్మయందు పారంపర్యముపల్ల వచ్చిన సంబంధములచాత - మరివకనికి కూడా హక్కు కలిగినా - అలాటి స్థావర జంగమాత్మకమయిన ఆస్తి - దాయ మనపడును.

[౧] ఇది స్త్రీనుసారముగా పంచుకోవటము-భాగ మనపడును.

1౨1 సమీపబాధ్యులు - ఆయొక్క దాయమును యీ చెప్పిన ప్రకారము భాగించుకోవటము దాయభాగ మనపడును.

131 ఇది దాయభాగశబ్దార్థము. యీ ప్రకరణముకు యేయే మునులయొక్క పచనములు సాధకములంటే - నారద - విష్ణు-పచనాలు - ఆ పచనాలు యే గ్రంథములలో ఉదాహరించవడ్డవంటే-విజ్ఞానేశ్వరీయ-సరస్వతీ విలాసములలోవి.

౨. పంచకోపలకిన సమయములు. పేజీ ౮౨-పంక్తి-౮.

తండ్రి చనిపోయిన పిమ్మట కొమాళ్లు అతని ఆస్తిని పంచుకోవలకి నది! ౧।

తండ్రి జీవించి వుండగా కొమాళ్లు అతని ఆస్తియందు దానము చెయ్యటానకూ-తాకట్టు పెట్టటానకూ-అమ్మటానకూ - అధికారము లేదు! ౨।

తండ్రి జీవించి వున్నప్పటికీ తాము ఆజీవించిన సొమ్ముయందు కొమాళ్లు యధేచ్ఛవినియోగాధికారము కద్దు! 3।

తండ్రిచాత తమకు యివ్వబడ్డ సొమ్ములు వగయిరాలయందు అవిభక్తుడయిన తండ్రిజీవించివుండగా కొమాళ్లు యధేచ్ఛవినియోగాధికారము సిద్ధించదు! ౪।

తండ్రి పిచ్చివాడై కాని - ముసలివాడై కాని - పెద్దరోగముకలవాడై కాని - జీవించివున్నప్పటికీ అతని ఆస్తియందు కొమాళ్లు యధేచ్ఛవినియోగాధికారము కద్దు! ౫।

పక్షపాతముకాని-కోపముకాని - యీలాటి మరివకదోషము కాని-లేక జీవించి వుండే తండ్రి-తానే ఆస్తిని పంచవలెనని యిచ్చ యిస్తే అప్పుడు విభాగము సిద్ధిస్తుంది! ౬।

వైరాగ్యము కాని-పిచ్చి కాని-యింకా బలవత్తరమయిన యే దోషమయినా కాని-కలిగి తండ్రి జీవించి వున్నప్పటికీ - కొమాళ్లు అతని ఆస్తిని పంచుకోవచ్చును! ౭।

యీలాటి దోషములు లేక జీవించి వుండే తండ్రికి సంతానమును కనే సామర్థ్యము నశించినట్లయితే అతని ఆస్తిని కొమాళ్లు పంచవచ్చును! ౮।

జీవించి వుండే తండ్రియొక్క భార్యలకు నెలనెలకూ కలిగే చికిత్స అవుట నివర్తించినట్లయితే అప్పుడు మరివక చిన్నదాన్ని తిరిగి వివాహము చేసుకోవటముకు తండ్రి ఆయత్తపడనట్లయితే - అతడు రెలిసామర్థ్యము కలవాడైనప్పటికీ అతని ఆస్తిని పంచేటందుకు కొమాళ్లు అధికారము కద్దు! ౯।

పెండ్లి కాని ఆడచిన్నవాళ్లకు పెండ్లికి యెంత భయం కావలెనో అంతసామును పంచుకోవటముకు మునుపే యెత్తి యివ్వవలసినది. |౧౦|

హక్కును గురించిన సంగతి యింకా ముందు విస్తరించి చెప్పబడుతుంది. |౧౧|

ఇది పంచుకోవలసిన సమయములు. నా. మరు. శంఖ. హారీత. దేవలనా. బోధాయన. శం. నా. బృహస్పతి. వచనాలు. నిజ్ఞా. స్తుతిచంద్రికా. స. వివాదరత్నాకరములలోవి-వివాదరత్నాకర మనే గ్రంథములొనంది లీసుకోబడ్డ వచనము యీ దేశగ్రంథములయొక్క సిద్ధాంతముకు ఉపవృద్ధక మయినదే కాని మరిపకటి కాదు. యీలాగే అన్యదేశీయగ్రంథములపేర్లు యొక్కడ వచ్చినా తెలుసుకోవలసినది. అందుకు 'పక ఉదాహరణను యొక్కడ వ్రాస్తున్నాము. ౧౭ డో ప్రకరణములో భౌతుర్భౌత్యాణాం స్నుషాణాంచ న్యాయ్యపుత్రైనా మనపత్యాసాం పిండమాత్రం గురుదాద్యా జ్జీణకావాసాంస్య వికృతాని. అనే శంఖ లిఖితవచనము వివాదభంగాణావములొనంది తేబడి వ్రాయబడ్డది. అయినప్పటికీ యీదేశగ్రంథములగా చెప్పి వుండే ప్రకారమే ఆవిధత్తుడయి చనిపోయిన వాడియొక్క భార్యలకు భరణ మివ్వవలసినదని ఆ వచనముకు అర్థము గనుక యేమీ విరోధము లేదు. ఆ వచనము ౧౫౪ గో ఫేజీలో వ్రాయబడి వున్నది. యీ దేశగ్రంథములలో వుండే సిద్ధాంతములకు విరుద్ధంగా వుండే నిర్ణయములను అన్యదేశగ్రంథములలోనుంచి బోత్తుగా లీసుకోవూడదు.

3. తండ్రికానీ అతనియెదుటకొమాట్లుకానీ. చేశీ విభాగము ౮౫ పం ౨ యెందరు కొమాట్లో అందరిలో తాను కూడా కలిస్తే యెంత లెక్క అవుతుందో అన్నింటిచాత తన యావదాస్తిని యెచ్చుతగ్గు లేకుండా పాట్లచేతి అందులో వొక్కొక్క పాలును ఒక్కొక్క కుమారుడికి యిచ్చి తండ్రి తాను పకపాలు పుచ్చుకోవలసినది. |౧|

కొమాళ్లు అందరూ సమలించినట్లయితే తండ్రి తనకు యెవరిమీద నిండా విశ్వాసము కలదో ఆ కొమారుడికి కొంచెం అధికంగా సొమ్ము యియ్య వచ్చును. 12

అందరు కొమాళ్లూ తమశక్తివల్ల తండ్రి ఆస్తిని వృద్ధిపొందించి పున్నట్లయితే అప్పుడు కొమాళ్లందరూ సమలించినా తండ్రి వకరికి యెక్కువ మరీవకరికి తక్కువ యివ్వ కూడదు. 13

కొందరు కొమాళ్లు మిక్కిలీ సామర్థ్యాముకలవారై పాళ్లు పుచ్చుకొనేటందుకు బోత్తుగా అపేక్ష లేని వారయినట్లయితే అప్పుడు వారి సంతానము వారితో ముందు వివాదరాకుండా వుండుటకై వారిలో వొక్కొక్కరికి వొక్కొక్కటిగా కొద్ది ఖరీజు గల వస్తువలకు ఆస్తిలోనుంచి యెత్తియిచ్చి అంతటితో వారి హక్కును నివర్తించిన దాన్నిగా తెలుసుకొని మిగిలిన కొమాళ్లతో కూడా తండ్రి విభాగం చేసుకోవలసినది. 14

అందరు కొమాళ్లూ ఆలాటివారే అయినట్లయితే అందరినీ ఆలాగేహక్కు లేని వారిని చేజి తండ్రివక్కడే యావదాస్తిని పుచ్చుకోవచ్చును. 15

ఉత్తరకాలమందు యింకా సంతానము కలగవచ్చు ననే ఊహ దృఢముగా కలిగివున్న సమయములో వొక్కడే అయిన తనకొమారుణ్ణి యెదో వక హేతువచాత వేరుపెట్టవలె నని తండ్రిశసంతటతానేయిచ్చి యిచ్చినట్లయితే అప్పుడు యావదాస్తిని మూడు పాళ్లు చేజి అందులో వక పాలుకొమారుడికి యిచ్చి రెండుపాళ్లు తండ్రి పుచ్చుకోవలసినది. 16

తండ్రియెదట అతని ఆస్తిని వంచేటందుకు వచ్చినకొమాళ్లు యెందరవుతుంసారో అందరిలో తండ్రిని కూడా కలిపితే యెంత లెక్క అవుతుందో అన్నింటికాత యావదాస్తిని యెచ్చుతగ్గులేకుండా పాళ్లుచేజి అందులో వక పాలును తండ్రికి యిచ్చి వొక్కొక్క పాలును వొక్కొక్కకుమారుడు పుచ్చుకోవలసినది. 17

కొందరు భ్రాతలు తమకు పాళ్లు ఆక్కరలే దన్నట్టులే వారల మాక్కును వెనకటివలెనే నివర్తింప చెయ్యవలసినది. 1౮1

ఉపనయనము కాకుండా ఉండే కొమాళ్లుకు ఉపనయనము యెంత భయముతో సిద్ధించునో అంతసొమ్మును పంచుకొనే టందుకు పూర్వమే ఆస్తిలో నుంచి యెత్తి యివ్వవలసినది. 1౯1

కొందరు కొమాళ్లు పెండ్లి అయినవారూ కొందరు కొమాళ్లు పెండ్లి కానివారూ, ఉన్నట్టులే అప్పుడు పెండ్లి కాకుండా వుండే కొమాళ్లుకు పెండ్లికి కావలసిన సొంమును పయిన చెప్పిన ప్రకారము ముందుగా యెత్తి యివ్వవలసినది. 1౧౦1

బ్రాహ్మణులలోనూ, క్షత్రియులలోనూ, తండ్రి ఆస్తి కొమాళ్లుకు చెందే యెదల తల్లులవల్ల కలిగే విశేషము యేమీ లేదు. 1౧౧1

మిగిలిన కులస్థులలో యెప్పుడు తల్లులు చాలా మందీ తండ్రి వక్కాదూ కల అన్నతమ్ములు తండ్రిలో కూడా ఆస్తిని పంచుకొనే టందుకు తటస్థిస్తారో అప్పుడు కొమాళ్లు కల భార్యలు యెందరో అందరిలో తానుకూడా కలిస్తే యెంతలెక్కి అవుతుందో అన్నింటిచాత తనయావదాస్తిని యెచ్చుతగ్గు లేకుండా పాళ్లుచేసి అందులో వొక్కొక్క పాలును, వొక్కొక్క భార్యకొమాళ్లుకు యిచ్చి తండ్రి తాను వకపాలు పుచ్చుకొవలసినది. 1౧౨1

వైశ్యులు మొదలయిన వారిలో కొమాళ్లు పంచేటప్పుడూ యీలాటి శ్రేణులలో యిదేమాగము. 1౧౩1

ఇది తండ్రి కానీ. అతని యెదట కొమాళ్లుకానీ. చేత విభాగము నా. యాజ్ఞవల్క్యు. ఆపస్తంబ. కాత్యాయన. వచన. ఆప. మ. యా. హ. శంఖ లిఖితవచనాలు. విశ్వా. ఉద్వల. స్మృచం విర. ములలోని.

౪. తండ్రి చనిపోయినప్పుడు అన్నతమ్ములు చేరుకొనే విభాగము పే. ౮౮ పం. ౨౨. భ్రాతలు యెందరో అన్నింటిచాత యెచ్చుతగ్గులేకుండా చని

పోయిన తండ్రియొక్క ఆస్తిని పాట్లచేళి వొక్కొక్క భ్రాత వొక్కొక్క పాలును పుచ్చుకొవలెనది. 1౧1

తండ్రి చేళిన అప్పనూ. ఆలాగే పంచుకొవలెనది. 1౨1

కుటుంబసంరక్షణకొరకై అవిభక్తుడయిన మరివకడు చేళిన అప్పనూ ఆలాగే పంచుకొవలెనది. 131

కొందరు భ్రాతలు తమకు పాట్ల అక్కరలేదన్నట్టయితే వారల హక్కును వెనకటివలెనే నివర్తింప చేళి తక్కినవారే యావదాస్తిని పంచుకొవలెనది. 1౪1

తల్లి గర్భిణి అయివున్నట్టయితే - ప్రసవమయ్యే దాకా ఆగి కలిగినసంతానము మొగడో ఆడదో కనుక్కొని ఆపయిననే పంచుకొవలెనది 1౫1

తల్లి కడుపులో వున్న సంగతి కృష్ణముగా తెలియక వున్నప్పుడు ఆస్తిని భ్రాతలు పంచుకొనట్టయితే తర్వాత ఆమెకు ఆ గర్భమువలన కొమారుడు కలిగినట్టయితే వారలు తమ పాళ్లలోనుంచి ఆ చిన్నవాడికి క్రమంగా రావలెన పాలును యెత్తి యివ్వవలెనది. 1౬1

యీలాటిస్థలమందు కొమార్తెగలిగినట్టయితే వారలు పెండ్లికి కావలెన సొమ్మును యెత్తి ఆ చిన్నదానికి యివ్వవలెనది 1౭1

గర్భిణిని గురించి చెప్పిన సంగతి యావత్తూ భ్రాత మొదలయినవారి భార్యలకు కూడా యుక్తం చొప్పున ఊహించుకొవలెనది. 1౮1

తండ్రి వక్కనూ తల్లులు యిద్దరు మొదలుగా గలవారూ కల అన్న తమ్ములు పంచుకొనే యెడల వెనక చెప్పినవిధము యిక్కడా తెలుసుకొవలెనది. 1౯1

ఉపసంహారము. వివాహము మొదలయిన కులమునుపట్టిన సంస్కారములు కొందరికి అయి కొందరు భ్రాతలకు కాకుండా వున్నట్టయితే అప్పుడు ఆ సంస్కారములకు కావలెన సొమ్మును ఆస్తిలోనుంచి యెత్తి యివ్వ

నంస్కారములు కావలెపున్నవో వారికి మిగిలిన భ్రాతలు పంచుకొనే టందుకు పూర్వమే యివ్వవలెనది. 1౧౦1

అస్తి లేనట్లయితే ఆంనలు తాము సంపాదించి అయినా తమ్ములకు ఉభయనము చెయ్యవలెనది. 1౧౧1

ఇది తండ్రిచనిపోయిన పిండు ఆంనతమ్ములు చేసుకొనే విభాగము. హా. వైతేననీ-బృ. మ. మ. మ. ఆప. శ్రుతి. యా. కా. కా. మ. వసిష్ఠ. యా. నా. బృ. వ్యాస. వ్యా. వచనాలు. విజ్ఞా - స్మృచం. ఉ. లలావి.

గ. తండ్రులు చనిపోయిన పిండు ఆంనతమ్ముల కొమాళ్లు చేసుకొనే విభాగము పే. ౯౪. పం. ౯.

యద్దరు మొదలుగాగల భ్రాతలు కొమాళ్లు కలవారై చనిపోయినట్లయితే అప్పుడు వారల అస్తిని పంచుకొనే టందుకు వచ్చినటువంటి పినతండ్రి పెత్తండ్రికొమాళ్లు తమ అందరియొక్కా తండ్రులు యెందరో అన్నింటి చాత యెచ్చుతగ్గులేకుండా అస్తిని పాళ్లుచేళి వొక్కొక్కపాలును వొక్కొక్కచనిపోయిన భ్రాతకొమాళ్లు పుచ్చుకోవలెనది. 1౧1

పెండ్లి కాకుండా వుండే అడచిన్నవాళ్లు కొందరు పున్నట్లయితే వాళ్లకు పెండ్లికి కావలెన సొమ్మును వాళ్లలోడబ్బుట్టినవాళ్లే యివ్వవలెనది. ౨

వకతండ్రి పాలునుపుచ్చుకొనే భ్రాతలలో వకభ్రాత కొమాళ్లు కల వాడై చనిపోయినట్లయితే అతనికి రావలెన సొమ్మును అతనికొమాళ్లకు యివ్వ వలెనది. 131

తమ తాతఅస్తిలోనుంచి తమ తండ్రి ద్వారా తమకు వచ్చిన సొమ్మును మనమలయిన తమరు యెచ్చుతగ్గు లేకుండా పంచుకోవలెనది. 1౪1

తమలో వకడు కొమాళ్లు కలవాడై చనిపోయినట్లయితే అతనిపాలును అతని కొమాళ్లకు యివ్వవలెనది. 1౫1

ముత్తాత అస్తిలోనుంచి తండ్రి తాతల ద్వారా తమకు వచ్చినసొమ్మును మునిమనములు నమంగా పంచుకోవలెనది. 1౬1

మంత్రాత తండ్రి మొదలయిన వారి ఆస్తి యందు మునిమనమడిగొడు
కు మొదలయినవారికి హక్కులేదు. 121

వేరుపడకుండా ఉండే మునిమనమడు మొదలయిన వారికికలిగే
హక్కు ముందు చెప్పబడుతుంది. 1౨1

తక్కినవారికి వేరుపడ్డా వేరుపడకపోయినా తండ్రితాతముత్రాకల
యొక్క ఆస్తియందు హక్కుకలదు. 1౨1

ఇది తండ్రులు చనిపోయినపిమ్మట అనంతముల కొమాట్లు చేసుకొనే
విభాగము యా. బృ. కా. కా. కా. కా. దే. దే. దే. కా. వచనాలు.
విజ్ఞా. స్మృచం. లలావి.

పద్యాలు.

భార్యకొవకారాధా మట్టి ధర్మవాక్యతతి తెల్లభావచే బల్కుబడి
యె. గాన నన్నయసూత్రసంస్కారములకు విడిచిపెట్టుట దోషమై కెలయ
దచట. 1౧1

శ్రీ చాక్రైయర్తామ స్ఫూళాని పురందరుడు ప్రభుతయశముచే
భోజ నల విక్రమాదిత్యాజి సుతుల బోలు ననియె వార్యతతి గడున్. 1౨1

వాసుదేవవర్తన పండితకవి తను రచించిన వ్యవహారదర్పణములోని
పుత్రప్రతినిధిబింబాన కెలమి తెలుగు తాత్పర్యమును వ్రాసె లలితముగను. 131

చాక్రైయర్తా మ స్ఫూపాలీయమనే వ్యవహారదర్పణములోని,
పుత్ర ప్రతినిధిబింబముయొక్క తెలుగు తాత్పర్యము సంపూర్ణ మాయెను.

K. 2. 54 1916 & 17]

Pages 59-63

[విజ్ఞానేశ్వరము.]

స్వార్జిత ద్రవ్య విషయము.

తండ్రిన వాడు తా సంపాదించిన పదార్థము కొడుకులకు పంచిపెట్టే
ప్పుడు విషయ విభాగముగా పంచిపెట్టవచ్చును. తండ్రి తాతలు సంపాదిం

చిన ద్రవ్యమందైతేను అన్నదమ్మలకందరికిన్ని స్వాతంత్ర్యము సరిగనుక విషమ విభాగము.....కూడదు తండ్రి తా నార్జించిన ద్రవ్యమందు ఆ లేక భాగమందు యిచ్చలేక యున్నప్పుడు తల్లికి ముట్టు వుడికి వున్నప్పుడు తండ్రి ద్రవ్యవిభాగానికి వాప్పుక వున్నప్పటికిన్ని కొడుకులే విభాగానికి న్యతంత్రులు. తండ్రి చనిపోయినతరువాత పంచుకొనేటప్పుడు సమవిభాగము తల్లి ముట్టుడిగినప్పుడు తండ్రివిభాగానికి చెప్పుక పోయినప్పటికిన్ని తండ్రి రోగస్థుడైనా, అధార్మికుడైనా కొడుకులకు విభాగము చెల్లును. సమవిషమ భాగాలు గెంటిలోనున్న సమవిభాగ పక్షమందు తండ్రి కొడుకులలో సరిగా తన స్త్రీలకు భాగమియ్యవలెను, స్త్రీ ధనము కలిగి వుంటే వారికి సమవిభాగ మియ్య వలెదు. స్త్రీ ధన మనంగా మొగుడైనా మామైనా గాని యిచ్చిన సొమ్ము స్త్రీ ధనం కలిగి వున్నట్టయినా కొడుకులకుయిచ్చే భాగమును బట్టి అర్థభాగ మియ్యతగినది. విషమ విభాగ పక్షమందు తండ్రియైనవాడు జీవ్య కనిష్ఠ భాగాంశములచాత పంచేటప్పుడు కొంత ద్రవ్యమెత్తి ఆవల వుంచి మిగిలిన ద్రవ్యము కొమాంట్లకు విషమవిభాగముగ పంచి ఆ వెనక మధ్య తాంశ మెత్తి స్త్రీలకు సమభాగముగా పంచదగినది. తండ్రి కొమాంట్లకు ద్రవ్యము పంచిపెట్టవలసినప్పుడు యే కొమారుడైనా తండ్రిసొమ్ము ఆసించక న్యతహా ద్రవ్యార్జన నమర్థుడు అయి వున్నప్పుడు వానికి వుట్టిన కొమాంట్ల వ్యాజ్యము పట్టకుండా యెంతమాత్రమయినా భాగము వచ్చెననిపించి తక్కిన కొమాంట్లకు నమభాగంగా యియ్యతగినది. తండ్రి అయినవాడు ధర్మప్రకారంగా విషమ విభాగము చేస్తే తిరుగదు. లేకపోయినా తిరుగును. అధర్మ మనంగా కోపముచాత వ్యాధిచాత విషయాసక్తిచాత మార్గం తప్పించిపెట్టుట. అందువల్ల వ్యవహారం తిరుగును. తల్లిదండ్రులు చనిపోయినపిమ్మట కొడుకులు సరిగా ధనరుణాదులు పంచుకోవలెను. కొన్ని కార్యములయందు తండ్రి సంపాదించినసొమ్ముతా జేష్ఠుడు వుచ్చుకొనేది. తక్కిన తమ్ములు తండ్రిని అనుసరించినట్టు అన్నను అనుసరించుటని బ్రతికేది. అట్లాగే వున్నసొమ్ములో

యిరువయ్యింట ఒకపాలున్నూ మేలిమైన సొమ్మున్నూ జేష్ఠునిది మధ్యమునికి
 నలభైయింట ఒకపాలున్నూ నడితర సొమ్ములున్నూ కనిష్ఠునికి యేనభైయింట
 ఒకపాలున్నూ బొనద్రవ్యము పాలికి వచ్చును. మరి ఒక పక్షమందు జేష్ఠు
 నికి రెండు భాగాలున్నూ ఆ వెనకటివానికి ఒక భాగమున్నూ ఆ వెనకటివానికి
 అంతా ఒక భాగమున్నూ అని పుద్ధారం వెనకనే విషమవిభాగము వున్నది.
 తండ్రి చనిపోక మునుపైనాగానిన్ని ఈ విషమవిభాగము లొకవిద్విష్టము
 గనుక అశ్వాలుంబ గవాలంబాదులవలెనే ఆచారానుకు రానేరదు. తల్లికి వున్న
 సొమ్ము ఆప్య తోయగా మిగిలినది కూతుంట్లకు వచ్చును. తల్లిసొమ్ము కూతు
 ళ్లకు భాగాన వచ్చేటప్పుడు ఒక విశేషం. పెండ్లిఅయిన పడుచులున్నూ
 పెండ్లిగాని పడుచులున్నూ వున్నప్పుడు పెండ్లిగాని పడుచులకు భాగం
 అందరూ పెండ్లి అయినప్పుడు కాపురము కుదరినవారికి భాగం. పాలికిరాని
 సొమ్ము వివరం తల్లిదండ్రుల సొమ్ము.....చేసుకోక తనచేపడి ఆర్జించిన
 సొమ్మున్ను స్నేహవిషయముగా ఆర్జించిన ద్రవ్యమున్ను వివాహాలబ్ధమయిన
 ద్రవ్యమున్నూ అన్నదమ్ములకు పాలికి రాదు. తండ్రి తాతలవల్ల వచ్చినవాటిని
 తీసుకోవలెను. భూమివిషయమయినట్టాయనా పుద్ధరించినవానికి నాలగో
 భాగము మిగిలినది అన్నదమ్ములకు సరిగా భాగము కద్దు. విద్యచాత ఆర్జించిన
 ద్రవ్యము భాగానికి రాదు. పితృద్రవ్య విరోధములేక ఆర్జించినసొమ్ము అనే
 మాట యిన్నిటికి సరి. అటు గనుక తండ్రి సొమ్ముకు విరోధములేక తండ్రి
 చేసిన ప్రకారమువల్ల వచ్చిన ద్రవ్యమున్ను అనుసరాది వివాహాదులయందు
 దొరికిన ద్రవ్యమున్ను పితృద్రవ్య విరోధమువల్ల సుద్ధరింపబడ్డ క్రమాయాత
 ద్రవ్యమున్నూ తండ్రిసొమ్ము వ్రయంచేసి లబ్ధమయిన ద్రవ్యమున్నూ విద్యా
 ర్జిత ద్రవ్యమున్నూ అన్నదమ్ములందరూ సరిగా పుచ్చుకుందురు. పితృద్రవ్య
 విరోధముచాతనైనా ప్రతిగ్రహాలబ్ధ ద్రవ్యమున్ను అన్నదమ్ములందరూ సరిగా
 పంచుకుందురు. అన్నదమ్ములలో ఒకడు విద్యాభ్యాసము కాయకపోయి
 యున్నప్పుడు యవ్వలైనా సంసారభరణం చేస్తూ వుండును. ఆ పిమ్మట ఆచడు

పుకున్న విద్యవల్ల సంపాదించిన ద్రవ్యముందు ఆ కుటుంబమును పోషించిన యతడు భాగమును పొందును. పూరివారి అన్నం దిని చదువుకున్న విద్యచాత గణించిన సొమ్ము పాలికి రాదు. శ్రమచేత నార్జించిన ద్రవ్యమున్ను పాలికి రాదు. యివి లోకసిద్ధాంతవాదము. తండ్రి పున్నప్పటికిన్ని చనిపోయినప్పటి కిన్ని అన్నదమ్ములలోను చిన్నవాండ్రచేత దొరికిన ద్రవ్యమైనా పెద్దవాండ్ర చేత దొరికిన ద్రవ్యమైనా పాలికి వచ్చును. యికను విభాగానికి రాని ద్రవ్యము!—

Note. విజ్ఞానేశ్వరీయము - వ్యవహారకాండ - పూర్వార్థము దీని లోని ప్రకరణాలలో ౧ మొదటి వ్యవహారమాతృకా ప్రకరణం | ౨ ఘట్టి లక్షణము | 3 నిక్షేపహరణము | ౪ సాక్షిప్రకరణము | ౫ లేఖ్యలక్షణము | ౬ దివ్యస్వరూపకథనము | ౭ దాయవిభాగము | ౮ సీమావివాదము | ౯ స్వామిపాలనవివాదము | ౧౦ అస్వామివిక్రయము | ౧౧ నత్తప్రదానము | ౧౨ కృత్యానుశయము | ౧౩ ఆభ్యుపేత్ర శిక్షాసు | ౧౪ సంవిద్యతి క్రమము | ౧౫ వేతనాదానము | ౧౬ ద్యూతసమాహృత్యాభ్యు | ౧౭ వాక్పాదుష్యము | ౧౮ దండపారుష్యము | ౧౯ సాహసము | ౨౦ విక్రీయా సంప్రదాయము | ౨౧ సంఘాయసముద్ధానము | ౨౨ స్త్రీయప్రకరణము | ౨౩ స్త్రీసంగ్రహణము | ౨౪ ప్రక్షీర్ణసమితి | .

తారణనామ సం| భాద్రపద శు ౫ శుక్రవారమువరకు వేమూరి గోపాలసోమయాజులు విజ్ఞానేశ్వరము వ్యవహారకాండ ౨౪ ప్రకరణాలు మాతృకలోపున్న క్రమాన సంపూర్ణంగా వ్రాసెను.

ప్రాయశ్చిత్తేందు శేఖరమ్

[ముఖపత్రమునందు “ఈ గ్రంథము సులభముగా దెలియుటకై ఎల్లం భట్లు శీతారామకాస్త్తులవారిచేత టికింపబడి, వె. సో. సుబ్బయ్యగారివలన పరిష్కరింపబడి, బెంగళూరు కంటాన్సెంటు పటాల బజారులో స్థాపించి

యందుండి శ్రీచింతామణి ముద్రాక్షరకాలయందు, వె. సో. సుబ్బయ్యగారి
కొరకు అచ్చువేయించి ప్రకటింపబడియె. ఈ గ్రంథము గౌరవైంటువారి
చట్ట ప్రకారము కాపీరైట్ చేయబడినది. ౧౮౭౬ సం. మాచి=నెల ౨౫ లేది”
అని ఉన్నది.]

అవతరణిక: శ్రీ సచ్చిదానంద గురవేనమః శుభమస్తు. ప్రాయశ్చిత్రేందు
శేఖరమనెడి గ్రంథము జనుల అజ్ఞానజన్యమైన పాపములను బోధించును.
లోకములో సుఖకరమైన కార్యమును చేయవలె, దుఃఖకరమైన కార్యమును
విడువవలెనని యెఱిగిగా నీతివుండునో అటువంటి మంచివికానివి అని నిశ్చ
యింపచేయునది శాస్త్ర మేకాని మనుష్యబుద్ధి కానేరదు. మితమైన బుద్ధిగల
జనులలో వకరిబుద్ధిరీతిగా మరొకరికి వుండనేరదు. యెటువంటిమనిషి అయి
నప్పటికిన్ని, తనబుద్ధిలో తెలియక నేవుండిన సంగతులను శాస్త్రమువల్ల నే
తెలుసును. పరలోకమే లేనియడల మనుష్యులు పశువులరీతిగా వుండవచ్చును
గదా. యెటువంటి ప్రాణియైనా మృతినిపొందక నేవుండదు. అయినప్పటి
కిన్ని విశేషద్రవ్యార్థనాదులను చేసి స్వసుఖాన్ని పొందక నేవుండడము అజ్ఞా
నమేగదా. మనిషికి స్వాతంత్ర్యమేగలిగియుంటే నిద్రాద్యవస్థలనుపొందుట
అశ్చర్యముగదా. యెటువంటి సర్వజనమోహకరమయిన అజ్ఞానమును యేమత
స్థూఢా చెప్పజాలదు. అటువంటి అజ్ఞానమును భగవచ్ఛక్తిగా శాస్త్రము
చెప్పుచున్నది. పుణ్యపాపములు లేనియడల లోకమునందు తారతమ్యము
యెఱిగిగా సంభించునో, బుద్ధిసుంతులు దాన్ని ఆలోచించగా భాగ్యదారి
ద్రవ్యములకు పుణ్యపాపములే కారణములని యెంచవచ్చును. రాజా కావడము
దరిద్రుడు కావడము మనిషియత్నముకాదు. భగవంతుడైనప్పటికిన్ని కారణము
లేనట్లుగా జనులను హెచ్చుతక్కువగా సృష్టిచేయును. ఆరీతిగా సృష్టిచేసిన
యడల అటువంటిదేవుడు పక్షపాతి అవునుగదా. ఇత్యాది కారణములను
ఆలోచించగా అనాదిగా మనుష్యుల సుఖదుఃఖకారణ భూతములయిన పుణ్య
పాపములు శాస్త్రసిద్ధమైయున్నవి. ఆరెంటిలో పాపమును పోగొట్టుటే

ప్రాయశ్చిత్తము - లేకబిడ్డలు తెలియకనే నిప్పునుముట్టిలే, దానికి చికిత్సకలిగినట్టు, ఆక్షానకృతమైనపాపమునకు నివర్తకమయిన ఉపాయమున్న శాస్త్రము నుంచి తెలియవలెను. గనుక యీ గ్రంథము సులభముగా తెలియడానికై టీక చేయడానికి కారణమైనది. యీ గ్రంథమునందు హస్తదోషములు కలిగియున్నట్లే లే విద్వాంసులు ఊహించవలెనని ప్రార్థిస్తున్నాను. ఎల్లంభట్ల శీతారామశాస్త్రి.

మూ. ప్రాయశ్చిత్తలక్షణం: యద్యథా విధ్యననుష్ఠానామ్యుపచితాశుభ నాశకమేవతత్ప్రాయశ్చిత్త... అన్యథా ప్రత్యవైతి.

టీక. ధర్మశాస్త్రమునందు చెప్పినరీతిగా చేయకనే ఉండుటచేత కలిగిన పాపమును పోగొట్టుట ప్రాయశ్చిత్తము. పాపమును నశింపచేయుట ధర్మమే ప్రాయశ్చిత్తమని ధర్మశాస్త్రసంకేతము. యీ ప్రాయశ్చిత్తము నిత్యమైమిత్రికకామ్యములని మూడుపేర్లును పొందును. నిత్యమనగా అవశ్యకముగా చేయతగినది. మైమిత్రికమనగా కొన్ని కార్యములయందు చేయతగినది. కామ్యమనగా కోరికతో చేయతగినది. రోగికి ఔషధసేవనవలె పాపికి ప్రాయశ్చిత్తము నిత్యము. రోగసంభవకాలమునందు ఔషధసేవనవలె మైమిత్రికము. రోగమును పోగొట్టుకోవలెనని కోరికచాత ఔషధసేవనవలె కామ్యము. యేథలమునందు వకప్రాయశ్చిత్తముచేత అనేకపాపములు నశించును అని ధర్మశాస్త్రమునందు చెప్పివుండునో ఆథలమునందు వకే ప్రాయశ్చిత్తము. గొప్ప పాపమును పోగొట్టెడు ప్రాయశ్చిత్తముచేతనే స్వల్పపాపములు నశించును. పాపమునకు తక్కువకాకనే ప్రాయశ్చిత్తము చేయించవలెను. పాపిష్ఠులకు ప్రాయశ్చిత్తము చప్పడము పుణ్యమే నరి అని చెప్పడమున్న ధర్మశాస్త్రములను తెలిసిన విద్వాంసుడే అడిగినవానికి సభయందు చెప్పవలెను.

మూ. సంసర్చతుభిః స్త్రీభిర్వా... బోధ్యం;

టీక. సభ అనగా ధర్మశాస్త్రమును తెలిసిన ముగ్గురు నలుగురుచేరి వుండడము. అథవా బ్రహ్మజ్ఞానియైన వకడైనానరే. సన్యాసికూడదు. 'వకడు

మొదలుకొని వెయ్యిజనముచేరినా ప్రాజ్ఞులుగావుండదమేసభ. సభాదక్షిణ లక్షగోవులపర్యంతము, వానికత్తికొద్ది ముందరచెప్పబోయ్యే కృత్యసంఖ్యగా యివ్వవలెను. సభాసంతోషమును యేరీతిగానైనా చేయించడము, ఆవునైనా యెద్దునైనా యివ్వడము సభాదక్షిణయని చెప్పబడును. సభలూ చెప్పబడిన దోషమునకు సభాసమృతిచాత ప్రాయశ్చిత్తము చేయవలెను.

మూ. మహాపాతకాని.

టీక. మహాపాతకములనగా బ్రంహ్మణులను చంపడము, బ్రంహ్మణుల బంగారును దొంగలించడము, గురుస్త్రిగమనము, మద్యపానము, యానలుగు రితో వఘనంపత్సరము స్నేహించేయడము. బ్రంహ్మణుడు సురాపానంచేయ డము—యారెండ్రూసమం.

మూ. మహాపాతకసదృశాని...గురుతల్పగసమః ।

టీక. మహాపాతకములతో సమానములైన అనుపాతకములను చెప్ప చుంనాడు. యజ్ఞంచేస్తూవుండిన క్షత్రియవైశ్యులసంహారము, సంరక్షించమని వేడిన మనిషిని సంహరించడము, రజస్వలసంహారము, గర్భిణీసంహారము, ఆశ్రేయనగోత్రస్త్రిసంహారము, తెలియకనే గర్భాచ్ఛేదము, మిత్రవధ, గురు విషయములో వ్యూహముగా తిట్టడము, శోపంపుట్టించడము, అవమానంచేయ డము, మాటిమాటికి తొందరచేయడము, రోజుకుకూన్యం చేయడము, గురువు యందు మహాద్వేషము, వేదమును నిందించడము, వేదవిరుద్ధములైన మతములను ఆశ్రయించి దురుత్తులచాత వైదికమతమును నాశంచాయడము, వేదములను మరపడము—యివి బ్రంహ్మహత్యతో సమానములు...

మూ. పాపినఃపంచధా...

టీక. పాపము చేసినవారలు అయిదువిధములుగావుందురు. స్వయం చేసినవాడు, పాపముచేసినవానికి అనుగ్రహించినవాడు చేయమని ఆజ్ఞ చాయడము, ప్రార్థించడము, ఉపదేశించాయడము, ప్రయోజకుణిదని చెప్ప

బడును. తననిమిత్తమైనా, యితరనిమిత్తమైనా సమృద్ధించినవాడు. నిజీమి
త్తగా బెదిరించడము, కొట్టడము, దోచుకోవడము, వీట్లచాత మరణము
కలిగితే వాడే నిమిత్తమవును. యీరీతిగా కర్తృవని, అనుగ్రహీతృవని,
ప్రయోజకుడని, అనమృతృవని, నిమిత్తుడని, ఆయుధవిధముల పాపులలో
మొదటివాణికంటె రొండోవాణిని తక్కువతక్కువగా ప్రాయశ్చిత్తమును
తెలియతగినది.

క్రీస్తుపుట్టిన ౧౮౦౨ సంవత్సరం రెండోచట్టం.

చన్నపట్నపు దొరతనంతో చేరిన యింగ్లీషుచేశములలో సీవిల్ స్క్వా
ట్సు అనే వ్యవహారములను మొదటిపరిశోధించేటందుకు కోటున్ ఆఫ్
జ్యూడైకేట్యూర్ అనే అదాలతుకోటులను స్థాపించి వాటియొక్క అధికా
రపు సరహద్దులను యేవరచేటందుకు చేసినచట్టం.

మహమ్మదులు వసులుచేతే కలెక్టరులనే వుద్యోగస్థులకు న్యాయ
విచారణ వుద్యోగమున్ను యిచ్చివున్నందువల్ల యిదివరకు మిక్కిలి తొంద
రలు కలిగివుండెను - యొద్దువల్లనంటే పకవుద్యోగములలోచేసిన కార్యములను
మరివక వుద్యోగంలో మొట్టమొదట మల్లిచూచి లీచేబట్టుగా అనేకమాట్లు
సంభవించెను. మరిన్ని ఆవుద్యోగస్థులు వారికివుండె యితరకార్యములవల్ల
న్యాయవిచారణ వుద్యోగములను చేసేందుకు శక్తులుగాకనున్ను వుండెరి
కాబట్టి గౌనరువారు ఆలోచనలో నిష్కర్షచేసినది యేమంటే వ్యవహార
ములను విచారించేజడ్జి అనే వుద్యోగమున్ను నేరములను విచారించే మేజి
స్ట్రేట్ అనే వుద్యోగమున్ను మహమ్మదులు వసులుచేతే కలెక్టరనే వుద్యో
గమున్ను యికమీద వేరే వేరే మనుష్యులు చేయవలసినది. మరిన్ని న్యాయం
చక్కగా నడిపించేటందుకుగాను యీచట్టములోవుండె నిన్నయముల
చొప్పననున్న నిబంధనల చొప్పననున్న యిక మీద చెప్పబోయ్యేకాలా
కాలలో జిల్లాకోటులు స్థాపించబడవలసినది.

సివిల్ అనే వ్యవ
హారములను మొట్ట
మొదట విచారించ్చు
టంవఱకు ఆదాలతు
కోటులను స్థాపించు
టం ||

అ యికమీద విశదముగా చెప్పబోయ్యే జిల్లాలలో
ఆదాలతుకోటులు స్థాపించబడవలసినది - యేయేజిల్లాలో
వుండే కోటుకు ఆయాజిల్లాపేరే యాకిండ్లవచ్చే ప్రకార
ముగా పెట్టవలసినది ।

1860 వ సంవత్సరపు 4^వ వ ఆక్టు.

ఇండియా లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిలువారివలన జారీ చేయబడినది

(1860 వ సంవత్సరము ఆక్టోబరు 6 వ తేదిన గవర్నర్ జనరలుగారి
యనుమతి పొందినది)

ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ అనగా ఇండియాదేశపు శిక్షాస్మృతి

(1860 వ సంవత్సరము మే 1^వ తేదీ నకు సవరింపబడిన ప్రకారము)

శిక్ష

బ్రిటిష్ ఇండియాలో అంతటా వ్యాపించే ఒక సాధా
రణమయిన శిక్షాస్మృతి యేర్పాటు చేయబడము యుక్త
ముగా వున్నందున నిర్ణయించడము యేమంటే:—

1 టి అధ్యాయము.

ప్రారంభము.

1. ఈ కాసనము ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ అనగా,
శిక్షాస్మృతి పేరున్న ఇండియాదేశపు శిక్షాస్మృతి అని చెప్పబడి “ఇండియా
దేశము యిప్పటికంటె బాగా యేలడముకుగాను పుట్టిన
కాసనము” అని చెప్పబడ్డ శ్రీవిక్టోరియారాణిగారి ప్రభు
త్వపు 21, 22 సంవత్సరములలో నిర్ణయించబడ్డ స్టాట్యూటు తాలూకు
106 వ చాప్టరువల్ల శ్రీహరేశ్వరరాణిగారి అధికారములో వుంచబడివుండే,
లేక వుంచబడే దరోబస్తుదేశములలో అంతటా అమలులోకి రావలసినది.

2. సదరహీ దేశములకు లోపుగా ప్రతిమనిషిన్ని తాను యీశ్వరి

సదరహీ దేశములకు
లోపల జరిగించబడ్డ
సదరమును గురించి
శిక్షించడము

తాలాకు నిబంధనలకు విరోధమున ప్రతికార్యము,
లేక లోపము జరిగించడమును గురించి యీశ్వరిప్రకారము
మాత్రము శిక్షలకు పాత్రుడు కావలసినదేగాని
మరివకతరహాను పాత్రుడు కాకూడదు.

3. సదరహీ దేశములకు వెలపల జరిగించబడ్డ సేరములగురించి ఇండియా

సదరహీ దేశములకు
వెలపల జరిగించబడ్డ
వృత్తికిన్ని న్యాయ
శాస్త్రమును వట్టి
అదేశములకు లోపల
విచారణ చెయ్యబడ
గూడన సేరములను
గురించి శిక్షించ
డము

దేశపు గవర్నర్ జనరల్ ఇన్ కాన్ సిల్ వారివల్ల నిర్ణయించబడ్డ యే న్యాయశాస్త్రమువల్లనయినా విచారణ
చెయ్యబడడముకు పాత్రుడయిన యేమనిషి యెడలనయినా
సదరహీ దేశములకు వెలపల జరిగించబడ్డ యేవయినా
సేరములనుగురించి అట్టి సేరములు సదరహీ దేశములకు
లోపుగా జరిగించబడి ఛన్నట్టయితే యేహాగో ఆహాగో
యీశ్వరి తాలాకు నిబంధనలప్రకారము జరిగించ
వలసినది.

4. శ్రీ రాణిగారి తాలాకు ప్రతి వుద్యోగమును శ్రీ రాణిగారి

శ్లోహబంధుకట్టుగా
వుండే వరాయి
రాజుగారి దేశముకు
లోపుగా శ్రీ రాణి
గారి వుద్యోగముని
వల్ల జరిగించబడ్డ
సేరములను గురించి
శిక్షించడము

వుద్యోగములూ వుండగా యిదివరగా ఈస్టిండియా
కంపెనీవారిలోటి జరిగించబడివుండే, లేక ఇండియా
దేశముతాలాకు యేగవరనైంటు వారివల్లనైనా శ్రీ రాణి
గారి తరపున జరిగించబడివుండే, లేక యింకముందు జరి
గించబడే యేదయినా సమాధానపత్రికయొక్క లేక
ఒడంబడికయొక్క బలమునుబట్టి శ్రీ రాణిగారిలోటి
శ్లోహబంధుకట్టుగా వుండే యేరాజుగారియొక్క అయినా
సంస్థానముయొక్క అయినా రాజ్యములకులోపుగా యీ

స్వలి తాలాకు నిబంధనలకు విరోధముగా ఆతనివల్ల జరిగించబడే ప్రతి
కార్యమును, లేక లోపమునుగురించి యీశ్వరిప్రకారము శిక్షకు పాత్రుడు
కావలసినది.

5. ఈ కాసనములలో వుండేది యేదీన్ని, శ్రీ 4 వ ఉల్లియం రాజాగారి ప్రభుత్వపు 3, 4 సంవత్సరములలో నిర్ణయించబడ్డ స్టాట్యూట్లకాలాకు 85 వ ఆధ్యాయములలో వుండే నిబంధనలనుగాని యేతరహాగానైనా ఈస్టిండి

* కాసనములన్ని
కొన్ని న్యాయశాస్త్ర
ములకు హాని కలగ
కూడదు

యా కంపెనీవారిలోటి, సదరహీ దేశములలోటి, లేక అందుల కాపులలోటి సంబంధముకలిగివుండే అస్టాట్యూట్లకు తర్వాత నిర్ణయించబడ్డ పార్లమెంటువారి కాలాకు యేదయినా కాసనములలోని నిబంధనలలో వేటినయినా గాని; శ్రీహర్ మేజస్టీరాజిగారి వుద్యోగములలోవున్న

ఆఫీసర్లు, సోల్డ్ డ్లర్లు తిరుగుబాటు చెయ్యడమును గురించిన్ని వదలివెట్టి పారిపోవడమును గురించిన్ని వారిని శిక్షించగలందులకయి వుట్టిన యేదయినా కాసనముయొక్క నిబంధనలనుగాని, లేక యేదయినా విశేషమయిన, లేక ప్రదేశసంబంధమయిన న్యాయశాస్త్రముయొక్క నిబంధనలలో వేటినయినా గాని రద్దుచేసేలాగున, భేదపరచేలాగున, నిలిపివుంచేలాగున లేక వాటికి హాని కలగ చేసేలాగున వుద్దేశించబడివుండలేదు.

Guide to Legal Practitioners part II by
Atmury Lakshminarasimham garu B. A. & B. L. 1882.

శిక్షలు.

27. స్టేడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకున్న, పట్టిలో చేర్చుకొనబడుటకున్న అనాత కలుగజేసే పరీక్షయిచ్చి మెప్పించిన యేమనిషియైనా అట్టి పరీక్షకాలమునుంచి వకసంవత్సరపు కాలమువరకున్న అలా ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకున్న, పట్టిలో చేర్చుకొనబడుటకున్న దరఖాస్తు చేయకుండా తప్పిపోయినయెడల హాయికొద్దవారి విశేషఉత్తరువువలన అట్టి దరఖాస్తుల కాలము న్యాయపరచేయబడిలేనే తప్ప ఆయనకు ప్రవేశపెట్టుకొని పట్టిలో చేర్చుకొనకూడదు.

28. స్టేడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడి పట్టిలో చేర్చుకొనబడిన యేమనిషియైనా నటికాభిశిష్టు పుచ్చుకొనుటకు ఉపేక్షచేసినా, లేక నర్సిఫి

కెట్టు పుచ్చుకొని మూడుసంవత్సరముల కాలమువరకు అనర్బిఫికెట్టు తాజాగా పుచ్చుకొనుటకు తప్పిపోయినా, ఆయన సస్పెండుచేయబడి హాయికోటువాది దిగరు ఉత్తరువులు లేనిదే సర్టిఫికెట్టు పుచ్చుకొనుటకుగాని, అది క్రొత్తగా చేయించుకొనుటకుగాని అనవూడై యుండవలసినది.

29. యేమనిషియైనా స్టీడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకు దరఖాస్తు చేసేకాలమందు గవర్నమెంటు యిలాకా యేయిన్వోగమునా నయినా ఉన్న యెడలగాని యేదయినా నొక వ్యాపారము లేక యితరమయిన పని జరిగించుకొనుచున్న యెడల గాని ప్రవేశపెట్టుకొనబడుటకు తానుచేసే దరఖాస్తులో యీ యంశము వివరించవలసినది. మరిన్ని హాయికోర్టువారు అట్టిమనిషిని ప్రవేశపెట్టుకొనుటకు నిరాకరించవచ్చును లేదా వారికి క్రమ మనిలోచే వుత్తరువులను జారీచేయవచ్చును.

30. స్టీడరుగా ప్రవేశపెట్టుకొనబడిన యేమనిషియైనా గవర్నమెంటువారి యిలాకాను యేయిన్వోగమునయినా అంగీకరించిన యెడలగాని యేదయినా వ్యాపారము లేక యితరపనిలో ప్రవేశించిన యెడలగాని ఆయన అట్టిసంగతి హాయికోర్టువారికి తెలియపరచవలసినది. వారు అందుపైని అట్టి స్టీడరును పనిచేయకుండా నిలిపివేయుదురు, లేదా సడరుకోటువానికి ఆయనకులమని లోచే ఉత్తరువులను జారీచేయుదురు.

31. పయి నిబంధనలలో యేనిబంధనయైనా కావలెనని యిది క్రమించే స్టీడరు నిలిపివేయబడుటకుగాని - బరతరపు చేయబడుటకుగాని లోబడియుంటాడు.

1879 సంవత్సరము 18వ చట్టముయొక్క 27 సెక్షన్ ప్రకారము హాయికోటు అఫీసు పక్షముననున్న, సబార్డయినేటు కోర్టులలోనున్న ఉండే ప్రతికక్షిదారుని అడ్వోకేటు, వకీలు, అటర్నీ లేక స్టీడరులవిషయములో యివ్వవలసిన ఫీజు.

32. కోర్టువారి విశేషకలవువలన తప్ప తాను అట్టిఫీజు పుచ్చుకొన్నానని ఆద్యోగేటు, వకీలు, అటార్నీ లేక స్టీడరువద్దనుంచి నర్సిఫీజేటు కనుపరుస్తేనేగాని తీర్పులో లేక ఉత్తరువులో యేఫీజున్న యేవిషయములోనున్న వసూలుచేసుకొనతగ్గదిగా నమోదు చేయబడకూడదు.

33. సామ్య, సాత్తు, లేక యితర చరాస్తినిగురించిగాని, భూమిలేక యేవిషయముగల యితర స్థిరాస్తినిగురించిగాని, లేనిదైన వ్యాజ్యములలోగాని, ఆసలు వ్యాజ్యములలో లేక అప్పీలు వ్యాజ్యములలో డిక్రీలపయిన చేయబడిన అప్పీళ్లలోగాని, యాక్రిందిపద్ధతుల ప్రకారము ఫీజు ఉండవలసినది.

(b) జ్యోతిషము.

మాధవరాజీయము. P. 4 No. 490

కుటుంబ సత్తమాప్తమ చతుర్థ వ్యయస్థానములయందు కుజుడువుండి శుక్రను బలహీనుడైవుంటే ద్వికళత్రయోగము. ఈనెప్పిన స్థానములయందు కుజుడువుండా ద్వితియ్యమందు గురుడువుంటే ఆలస్యానకు ద్వికళత్రయోగము. ద్వితియ్యమందు శనివుండి సప్తమమందు రామువుంటే ద్వికళత్రయోగము. ద్వితియ్యాధిపతి సత్తమాధిపతి అయి శుక్రుడున్న ద్వితియ్య సప్తమ స్థానములు చూస్తూవున్నప్పుడు యెందరు గ్రహములలోటి వుంటున్నారో అన్ని వినాహములు చెప్పవలసినది. ఈనెప్పిన గ్రహసంబంధంలోను పాపగ్రహ సంబంధం వీక్షణములు లేక కేవల శుశులైరట్టాయనా జీవకళత్రములు అవుతున్నవి.

P. 5 మారకనిర్ణయం । వ్యయాధిపతిలో ద్వితియ్యాధిపతి మారకుడు. ద్వితియ్యాధిపతిలో వ్యయాధిపతి మారకుడు. వ్యయమందువున్న గ్రహాలలో ద్వితియ్యాధిపతి మారకుడు. ద్వితియ్యముందున్న గ్రహాలలో వ్యయాధిపతిమారకుడు. ద్వితియ్యపక్షతాభాధిపత్యాలు నర్వగ్రహాలకున్న దోషము.

వ్యయాధిపతిలో ద్వితీయాధిపతి సంబంధులున్న ద్వితీయాధిపతి చేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు ద్వితీయాధిపతిలో వ్యయాధిపతిసంబంధులున్న వ్యయాధిపతిచేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు. ద్వితీయమందు పాపులువుంటే వ్యయమందువున్న గ్రహాలు మారకులు. ద్వితీయాధిసంబంధులైనవారున్న షష్ఠాధిపతిచేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు. షష్ఠాధిపతిలో అష్టమాధిపతిలో సంబంధులున్న అష్టమాధిపతిచేత వీక్షితులున్న ప్రబలమారకులు. అష్టమమందువున్న పాపుని మహాదశలో షష్ఠాధిపతి అంతర్దశమారకము షష్ఠమందున్న పాపుని అష్టమమందున్న పాపుని అంతర్దశమారకము. అష్టమమందున్న పాపుని మహాదశలో పాపుడైన అష్టమాధిపతి అంతర్దశమారకం. బుధ శుక్రలు పంచమమందు వున్నప్పుడు బుధుని శుక్రడున్న మారకులు. కుజాడు పంచమమందు పాపుడైవుంటే కుజదశలో మారకము. ఆధిపత్యము చేతను శని శుభుడైనప్పటికిన్ని మారకసంబంధం వుండేరా ప్రబలమారకుడు.

గోపాలరత్నాకరము.

[ఇది ప్రఖ్యాతమయిన జ్యోతిషగ్రంథము. అచ్చుపడ్డది. మారికి పంచమభావము.]

ద్వితీయపంచమసప్తమాధిపతులలో నొకరయినను షష్ఠాష్టమ ద్వాదశ స్థానములలోనుండి యుధయపాకములయందు శత్రుగ్రహములుంటెను గొడ్డువాడెను. పంచమాధిపతి షష్ఠాష్టమములోగాని శత్రునీచరాసులలోనుండి నను పుత్రహీనమవును. నవమమందు క్యూరగ్రహమువున్నా పుత్రహీనము. పంచమాధిపతి పాపయుక్తుడయితేను పిండములు జారిపోవును. పంచమనవ మాధిపతులు పరస్పర దృష్టివంతులయితేను గొడ్డువాడవును. పుత్రస్థానమున శనియుంటె సంతానము కలిగిపోవును. అయిదింట రవియుంటె నొకగొమారుడు కలుగును. కుజాడుంటె యిద్దరుకొమారులు దుర్భాగ్యులయి పుట్టుదురు.

గురువుంటే సుగుణమైనవాలుకా గల్గుదురు. రాహువుంటే అన్యవీర్యసంతానము కలుగును. శనవీర్యము నష్టమవునని తాత్పర్యము. కేతువుంటే స్త్రీసంతానవృద్ధి. పంచమాధిపతి పురుషగ్రహమయితే వ్రధమమందు పుత్రజననము. పంచమాధిపతి శుక్ర, చంద్ర, శని, రాహులలో నెవరితోగలసినా స్త్రీసంతానము కలుగును. బుధయుక్తమయితే కొమారులు, కొమార్తెలు గలుగుదురు. గురువు నవమమందున్నాచూచిన బహుమంది కొమారులు గలుగుదురు. పంచమాధిపతి సప్తమమందున్నా నవమాధిపతితోగలసినా కలక తుల వృషభములలోవున్నా వ్రధమమందు ఆడశిశువు కలుగును. పంచమాధిపతి పురుషక్షేత్ర పురుషగ్రహయుక్తమయినా లేక చూడబడినా పురుష సంతానము కలుగును. గురుడు లగ్నపంచమాలలో నెక్కడనున్నా పుత్రజననము పంచమాధిపతి లగ్నాధిపతికలిసి పంచమంలోవున్నా - చంద్రుడు కలిసినా చూచినా నొక కొమారుడు కలుగును. వారిద్దరిలో బుధుడుకలిసినా యిద్దరుకొమాల్లు కలుగుదురు. వారిద్దరిలో శుక్రుడుకలిసినా చూచినా కొమారులు, కొమార్తెలు కలుగుదురు. కేతువుకలిసినా చూచినా కొమారులు కొమార్తెలు కలుగుదురు. కేతువుకలిసినా చూచినా ఆడశిశువులు కలుగుదురు. పంచమాధిపతికేంద్రోచ్చ మిత్రక్షేత్రములలోనుండి శుభునిచే చూడబడినా కూడబడినా సంతానవృద్ధి యవును. నవమమందు శుభుడుంటే సంతానవృద్ధియవును. నవమమందు కుజుడుంటే స్వీటకథయము. రాహువుంటే జీకాంతరసంచారి. శనివుంటే వాత రోగి. రవిచంద్రులలో నొకరైనా పంచమములోనున్నా లాభస్థానంలోవున్నా బంధకమవును. లగ్నపంచమాధిపతులలో నొకరిని శత్రుగ్రహముచూస్తే బంధ కుడగును. పంచమసప్తములలో హ్యారగ్రహమున్నా పంచమనవమాదిపతులలో నొకరైననూ శత్రుగ్రహముతో చేరియుండినను హ్యారగ్రహరాసులయందుండినను గుండెనొప్పి - కూలనొప్పి కడుపునొప్పి కల్గును. యిట్లని పంచమభావము సంపూర్ణము.

గోపాలరత్నాకరమునకు వచనకావ్యము.

ఇది అలారి ఏకామ్రదైవజ్ఞునిచే రచితమైన జైమిని గోపాలరత్నాకరమునకు తెలుగు పండితుభావము. ద్వితీయ్య పంచమ సత్తమాధిపతులలో నొకరైనను షష్టాష్టమ ద్వాదశస్థానములలోనుండి యభయపాశ్వాముల యందు శత్రుగ్రహములుంటెను గొడ్డువాడవును.

పంచమాధిపతి షష్టాష్టమములలోగాని శత్రుసీచరాసులలోనుండినను పుత్రహీనుడవును.

నవమందు కౌరగ్రహములువున్నా పుత్రహీనము.

పంచమాధిపతి పాపయుక్తుడయితేను ఆంధములు జారిపోవును.

పంచమనవమాధిపతులు పరస్పరదృష్టివంతులైతేను గొడ్డువాడవును.

పుత్రస్థానమందు శనివుండే సంతానము కలిగిపోవును.

అయిదింట రవియుంటె నొకకుమారుడు గలుగును.

కుజుంటె యిద్దరుకుమార్లు దుర్మాగులై పుట్టుదురు.

గురుడుంటె సుగుణమయినవారు కలుగుదురు.

రాహువుంటె అన్యవీర్యసంతానము కలుగును. శనవీర్యము నష్టమవునని తాత్పర్యము.

శేతువుంటే స్త్రీసంతానవృద్ధి.

పంచమాధిపతి పురుషగ్రహమవుతే । బ్రహ్మమందు పుత్రజననము.

పంచమాధిపతి శుక్రచంద్ర శనిరాహులలో నెవరితోగలగినా స్త్రీసంతానము కలుగును. బుధయుక్తమయితే కొమారులు కొమార్తెలుకూడా గలుగుదురు. పంచమమందు బుధుడున్నాచూచినా బహుమంది కొమార్లు కొమార్తెలు గలుగుదురు. గురువు ననమందువున్నాచూచిన బహుమంది కొమార్లు గలుగుదురు. పంచమాధిపతి సత్తమమందున్నా నవమాధితో గలగినా కటకతులావృషభములలోవున్నా బ్రధమమందు ఆడశిశువుగలుగును.

పంచమాధిపతి పురుషక్షేత్రపురుషగ్రహయుక్తమైనా లేకజాడబడినా పురుషసంతానము కలుగును. గురుడు లగ్నపంచమాలలో నెక్కడనున్నా పుత్రజననము. పంచమాధిపతి లగ్నాధిపతిగలసి పంచమంలావున్నా చంద్రుడు కలశినా చూచినా నొకమూరుడు గలుగును. వారిద్దరిలో బుధుడుకలశినా యిద్దరుకొమాట్లు గలుగుదురు. వారిద్దరిలో శుక్రుడు కలశినా చూచినా అడశిశువు గలుగును. గురువుచూచినా కలిశినా కొమారులు కొమార్తెలు కలుగుదురు. కేతువులు కలిశినా చూశినా అడశిశువులు కలుగుదురు. పంచమాధిపతి కేంద్రోచ్చమిత్రక్షేత్రములలోనుండి శుభునిచే జాడబడినా కూడబడినా సంతానవృద్ధియవును. నవమందు శుభుమంటె సంతానవృద్ధి అవును. నవమందు కుజుమంటె స్పృటకభయము. రాహువుంటె దేశాంతరసంచారి. శనివుంటె వాతరోగి. రవిచంద్రులలో నొకరైనా పంచమములోనున్నా లాభస్థానంలావున్నా బంధకమవును. లగ్నపంచమాధిపతులలో నొకరిని శత్రుగ్రహము చూస్తే బంధమడవును. పంచమసప్తములలో క్రూరగ్రహములువున్నా పంచమనవమాధిపతులలో నొకరైనను శత్రుగ్రహముతోదేరియుండినను క్రూరగ్రహరాసులయందుండినను గుండెనొప్పి శూలనొప్పి కడుపునొప్పి గల్గును. యిట పంచమభౌషము సమాప్తము.

(c) సిద్ధాంతము.

భూభగోళదీపిక.

అచ్చురతి 1843.

పీ ఠి క.

క్రిమదఖండబ్రహ్మాండనిర్మాణ చతురీధురీయండగు భగవంతుడు నిఖిలజగదుపకారముగా నేర్పరచిన జ్యోతిశ్శాస్త్రము - ముందు బ్రహ్మ సూర్యవ్యాసాదులగు నెనమంద్రుగురిచే గీర్వాణభౌషయందు రచింపబడదైయున్నది. అటుతర్వాత భాస్కరాచార్యులు మొదలయినవారలు తత్తథోపబృంహక

ములుగానే సిద్ధాంతశిరోమణి మొదలయిన గ్రంథములను ఆగీర్వాణభాషయందే రచించిరి గాని దేశభాషలయందు నర్వజనవేద్యంబగునట్లు నేర్పఁజేసబోయిరి. అట్లు దేశభాషలయందు నేర్పఁజనందున సాంప్రదాయముగా నభ్యసించెడు పండితజనులకుమాత్రము గ్రహించుటకు సాధ్యమైనదిగా నున్నది గాని తక్కినవారికి గ్రంథమాత్రమున్ను సాధ్యముగా నుండలేదు. ఇట్లు అన్నదీయనిఖలజనులకు నాశాస్త్రమునందు ప్రవేశములేకబోవుటవల్లనే ఆశాస్త్రప్రమేయములు నానాటికి కృష్ణపక్షపు చందురుని చందమున క్షీణత నొందుచున్నవి గాన మీద జెప్పిన జ్యోతిశాస్త్రమునందు నత్యంతావశ్యకములయియుండే భూగోళ, భగోళవిషయములనున్న (శ్రుతి-స్మృతీతహాస-పురాణాదులగు సప్రమాణగ్రంథములయందు జెప్పబడిన బ్రహ్మాండవిషయమునున్న) తెలుగున వచనరూపముగానేర్పఁచి యనేక గ్రంథములుగా నేర్పడునట్లు అచ్చువేయించడము, నకలజనోపకారముగా నుండునని వివేకనిధులగు ననేకులచేత పలుమారు ప్రార్థింపబడినవాడనై కాంచీనగరనివాసియైన (వెంకటాచార్యతనూభుండగు పుసులూరి వైద్యనాథసిద్ధాంతి యనేపేరట ప్రసిద్ధి నొందియున్న నేను-నిఖల తంత్ర స్వతంత్ర ప్రతిభాభాసురులగు-పురాణము-హయగ్రీవశాస్త్రులవారి సహాయంబువలన-బ్రహ్మాండపురాణము మొదలయిన పురాణమునున్న సూర్యసిద్ధాంతము మొదలయిన సిద్ధాంతగ్రంథములనున్న తెన్నగా పర్యాలించి చీవ్యాసభట్టారకాచార్యులవారి యభిప్రాయమునకున్న శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదులవారి తాత్పర్యమునకున్న పౌరబాటురాకుండానుండునట్లు భూభగోళదీపిక అనేగ్రంథము నేర్పఁచి వివేకదర్శమును ముద్రాక్షరకాలయందు అచ్చువేయించి ప్రకాశపరచడమైనది.

కాలీవాహనశక! సం॥ ౧౭౬౫ - అగునేటి శోభకృష్ణాచార్యులసం-జ్యేష్ఠ - బి॥ సిరవానరంబున ముద్దుడికెట్టి పాదకాసారధి కెట్టిగారిచేత అచ్చు సంపూర్ణముగా నెరవేరబడెను.

భూగోళస్వరూపలక్షణాదివిషయము.

మీద జెప్పినతీరున బ్రహ్మాండాంతరాలయగు జ్యోతిశ్శక్తి సమ
 మధ్య ప్రదేశమునందునుండే ఆకాశమున నీభూగోళము స్థిరముగా నుండే
 లాగున భగవంతుని విచిత్రశక్తిచేత నేర్పరచబడియున్నది అట్టి భూగోళము -
 పృథివ్యప్రజావాయాకాశము లనియెడు పంచభూతాత్మకమైనదిగా నుండి
 నాపృథివీభూతాంశముతో మెండుగా జేరియుండడమువల్ల పృథివియని వ్యవ
 హరింపబడియున్నది. ఇదేతీరున వాయువు వరుణ-అగ్ని లోకములయందున్న
 ఆయా భూతాంశములు ఆధికముగా జేరియుండుటవల్ల వాయులోకము -
 వరుణలోకము - అగ్నిలోకము - అని ఆయా శబ్దములచేతనే వ్యవహరింప
 బడుచున్నవి. కాగా ఈభూగోళమునందు గల మృత్తురైలగుల్లతాది
 స్థావరములున్న మనుష్యమృగపక్షి క్రిమికీటాది జంగముములున్న పంచభూతా
 త్మకములుగానే గ్రహింపబడగలిగి. ఈభూగోళమునందు అబాది నాలుగుభూతము
 లుండు తెరింగెట్లన్నను - సముద్రనదీనదతటాకాదులు జలాంశములు తరు
 రైలపాషాణాది పరస్పరసంబంధాదులవల్ల కలిగే కార్పిచ్చు మొదలయినవి,
 లేజీంశములు. సర్వవ్యాసియగు వాయువు - భూగోళాంతరాంత జంతువుల
 కున్న భూగోళోపరిపాక్షికవాంశములగు స్థావరజంగములకు న్నాధారముగా
 నుండడమే వాయుంశములు, విభువగునాకాశము. భూగోళాంతరాళ పాతాళ
 భూములయందున్న తక్కిన యావద్విషయములయందు న్నుండడమే ఆకా
 శాంశములు. ఇట్లు - అబాది నాలుగుభూతములయొక్క అల్పాంశసంబం
 ధము నానూనలములయందు నూహించుకొనవలసినది. పృథివి అని చెప్ప
 బడిన యీభూగోళమునకు ప్రదానాంశముగా నుండే భూతముయొక్క
 ముఖ్యగుణము గంధము - అనగా, వాసన-అట్టి పృథివియందు-తీసి-పులుసు-
 వగరు - మొదలయిన చద్రసములున్న పృథివ్యంశమును చేరినవేగాని తక్కిన
 వాటిని చేరినదికావు. అయితే జలమునకు - మధురరసముమాత్రము కలదు

యావృథివియందు రూపరసగంధాది పదునాలుగు గుణములుమాత్రము గలవు. మీదజెప్పిన గంధరసములుగాక తక్కిన ౧౨ గుణములు తక్కాశాస్త్రానుసారముగా తెలుసుకోతగ్గది. ఇట్టి పంచభూతాత్మకమగు నీభూగోళము సమఘన వృత్తముగా నిష్కపండువలె నుంటున్నది గాని పలకవలె సమముగా నుండుట లేదు అయితే - యీభూగోళమందుగల నదనదీసముద్రపర్వతాదులవల్ల నతి విస్తారముగా నుండే యీభూగోళముయొక్క సర్వతోవృత్తతను అత్యంతాల్ప కాయులుగానుండే మనము మన సాధారణదృష్టిచేత జూడగా మిక్కిలి నిమోన్నతముగా కనబడుచున్నది గాని ఆఖండదృష్టితో నాలోచించగా దాని స్వరూపము సమఘనవృత్తముగానే యుంటున్నది. ఈయర్థము విశద బడునట్లు లోకమునకున్న-శాస్త్రమునకున్న-సప్తకములుగా నాలుగుయొత్తులు ఈక్రింద వర్ణింపబడుచున్నవి.

౧ ది. ఆదకాకాలమునందు ప్రతిఫలించెడు బింబము ప్రతివింబము తెరంగుననే యుంటున్నది గాని బింబమునకు వ్యతిరేకముగా నుండుటలేదు గాన - ఈభూగోళచ్ఛాయ చంద్రగ్రహణము తటస్థమగునప్పుడు చంద్రగోళమునందు (మహిచ్ఛాయేందు మండలం అనే శాస్త్రప్రమాణవచనము చొప్పున) ప్రతిఫలించుటవల్లనే చంద్రగ్రహణము తటస్థమౌచున్నది. అప్పుడు ఈభూచ్ఛాయ సర్వతోవృత్తముగానే కనబడుచున్నది. వక్రముగాగాని చతురస్రముగాగాని యింకా యేవిధముగానున్న కనబడుటలేదు. యిది సర్వజనులకు ప్రత్యక్షముగానే యుంటున్నది గాన నీభూగోళము సర్వతోవృత్తముగానే యుంటున్నదని తెలియతగ్గది.

౨ ది. నిరక్షప్రదేశమునందు నిర్విచూడగా దక్షిణోత్తరధృవులు ఇరుపలకాన్న యేసుగకు సమముగా వ్రేలాడునట్లు వేసియిందే ఘంటా ద్వయమువలె యిరుపార్శ్వములయందు సమముగా కనబడుచున్నారు. జ్యోతిశ్చక్రము మనశిరమునకు సుపరిగా కనుబడుచున్నది. ఆనిరక్షప్రదేశమునుండి మేరుమూలమునకు బోయెడువానికి తాను బోయెడు దిశనున్న ధృవును క్రమ

క్రమముగా పొందుచున్నాడు. అదేతీరున జ్యోతిశ్చక్రము క్రమముగా కిందికి వ్రాలుచున్నది గనుక యీ భూగోళము సర్వతోవృత్తముగా నుండక సమముగా నుండిన పక్షమందు మీద జెప్పినతీరున ఛవునుకిన్ని జ్యోతిశ్చక్రమునకున్న వున్నతనతులు కలగనేరవు. అయినందున ఈ భూగోళమునకు సర్వతోవృత్తతయున్న అట్టి వృత్తరూపముగా నుండె ఈ భూగోళమునకున్న జ్యోతిశ్చక్రమునకున్న పరస్పరసంబంధము అవినాభౌషముగా నున్నదనిన్ని నిశ్చయించబడియున్నది. యీ అర్థము సూర్యసిద్ధాంతమునందుగల గోళాధ్యాయమున దెలియజేయబడియున్నది.

3 ది. ఈ భూగోళమున నొక ప్రదేశమునందు వసించియుండెను జనులకు సూర్యోదయము - అందుకు పశ్చిమదిశయందును వారికంటె త్వరగా నొచ్చుచున్నది అదేతీరున క్రమముగా సూర్యోదయము కాలవ్యవధానముగానే అంతకంతకు పశ్చిమదిగానులకు కాలవ్యవధానముగా నొచ్చుచున్నది. ఈ భూగోళము సర్వతోవృత్తముగాక పలకవలెనే సమముగానున్న పక్షమందు సమభూమియందు నుండిన దివిటిదీప్తము మొదలయినవాటి ప్రకాశము ఆసలమునందంతా ఏక కాలమునందు కలిగెతీరున భూగోళమంతా కాలవ్యవధానములేక సూర్యప్రకాశము కలుగును. అటులేక కాలవ్యవధానముగా సూర్యోదయము కావడము సర్వజనవేద్యముగా నుండడమువల్ల భూమి సర్వతోవృత్తముగానే యుండుచున్నదని నమ్మతగ్గది.

౪ ది. సర్వజనసాధారణముగా దూరమునందుగల పర్వత గృహారామాదులకు జానేయడల వాటి అగ్రభాగమును కనుచున్నాము గాని ఆదిభాగమును కనుటలేదు. పిమ్మట వాటిసమీపమునకు పోవునెడల క్రమముగా ఆదిభాగమును కంటున్నాము. ఈ హేతువలన భూమి సర్వతోవృత్తముగా నుండక పలకవలె సమముగానుండిన పక్షమునందు మీద జెప్పిన దూరస్థములగు పర్వతాదుల యాద్యంతభాగములు ఏక కాలమునందు కనిపించును గాని అగ్రభాగముమాత్రము కనుబడదు ఇది మొదలయిన శాస్త్రప్రతిపాదిత దృష్టాంత

ములచేత మీద జెప్పినవిషయమును స్వామిభవమునకు వచ్చేలాగున యూహించుకొనవలసినది. ఇదియునుంగాక! ఈయర్థము నమస్తజనులకు నిన్నుం దేహముగా దెలుపుటకుగాను భాస్కరాచార్యులవారు సిద్ధాంతశిరోమణి యను గ్రంథమునందు శ్లోకద్వయముచేత నీభూగోళమునకు నర్వతోవృత్తతను కరతలామలకముగా సాధకబాధకనిరూపణ చేసియున్నారు. అట్టి విషయము మీద వర్ణించబడిన యుక్తిచతుష్టయమునకు విశేషోపయోగమని తలచి యీ కింద వివరింపుచున్నాము. ప్రథమశ్లోకార్థము - ఇప్పుడు మనకు ప్రత్యక్షముగా కనబడుచునుండే ఈ భూగోళము అద్దమువలె సమానమై వృత్తముగా నున్న పక్షమునందు ఈ భూగోళమునకు సుపరిభాగమున కనుబడెడుసూర్యుడు మహాభూమియందు నుండు దేవతలకుంపలె మనకేల నెల్లప్పుడు న్నుదయాస్తమయములులేక నొకేతిరున కనుబడలేడు. అనగా నమముగా నుండక వర్తలముగా నీభూగోళ ముండుటవలన నుదయాస్తమయములు కలుగజూచున్నవని తాత్పర్యము.

ద్వితీయ శ్లోకార్థము.

పలకవలె నమముగానున్న భూమికి మధ్యమునగల మేరువును సూర్యుడు ప్రతిదినమున్న ఒకమారు ప్రదక్షిణము చేసుటవలన మేరువు చాటుకు సూర్యుడు పోతె అస్తమయమున్న ఇవలితికి వస్తే సుధయమున్న కలుగుచున్నది యని చెప్పితిరేని - ఉత్తరాయణమునందు ఆసూర్యుని మండలమును నడ్లగించుకొనియుండే మేరువు మనకేల కనుబడకబొయ్యేని - ఆ మేరువు విశేషదూరమున నుండుటవల్ల మనకు దృష్టిగోచరము కాలేదని చెప్పి పూర్వపక్షసాధనము చేయదలచితిరేని దక్షిణాయనముందు సూర్యుడు దక్షిణపుదిక్కున ఉదయమవుచున్నాడు గాన ఉత్తరపు దిక్కుననుండే మేరు సంబంధము సూర్యునకు బొత్తిగా కలుగనేరదే ఉదయాస్తమయములు యేలాగున కలుగజూచుకాగలదు. అనెడు ప్రత్యుక్తిచేత సూర్యుని ఉదయాస్తమయ

మలకు నీ భూగోళము సర్వతోవృత్తముగా నుండడమున్నూ - చక్రముతో కూడా నీ భూగోళముచుట్టున్నూ సూర్యుడు తిరుగుతున్నూ దృశ్యాధ్యక్షదేశమును పగలుగా చేయుచున్నూ అదృశ్యాధ్యక్షదేశమును రాత్రిగా చేయుచున్నాడనడమే ముఖ్యకారణమని తెలియకగది ఆని భూగోళమునకు సర్వతోవృత్తత సాధించినారు. మీదజెప్పిన కెందువిషయములకు ప్రమాణవచనములు.

సిద్ధాంతశిరోమణౌ - భాస్కరః

౧. యదిసమా ముకురోదరసన్నిభా భగవతీ ధరణీ తరణిఃక్షితేః ।

ఉపరిదూరతరోపి పరిధ్రుమః కిమునరైరమైరివనేత్వైః ।

౨. యదినిశాబసకః కనకాచలః కిముత దంతర గస్సన దృశ్యతే ।

ఉదగయం నను మేరుధాం శుమాకౌ కదముదేతి చ దక్షిణభాగే ।

ఇదియునుంగాక ఈ భూగోళము సమఘనవృత్తముగా ఫిరంగిగుండు వలెనే యిండుటవల్ల రొట్టెకు కేవడి - అనియును సాధారణజనులు చెప్పెను దృష్టాంతవచనము చొప్పుననే ఈ భూగోళమునకు సూర్యాధ్యక్షదేశములను కనుపెట్టుట శక్యముకాదనిన్ని - లంకానిరక్షదేశవృత్తపత్తన చతుష్టయవాసులున్న సుమేరు బడవా ముఖములయందు వసించెను దేవాసురులున్న తక్కిన వృత్తములయందు నుండే మనవంటివారున్నూ అందరున్నూ తమంతటాము ఈ భూగోళమునకు మీదుగా నుండేలాగుననే నమ్ముచున్నారు గాని వేరుగా దలచుటలేదు. మీద జెప్పిన దేవతలవిషయముగా బ్యోతిశ్చక్రధ్రమణిము వ్రదక్షిణముగానున్న ఆసురుల విషయముగా ఆ వ్రదక్షిణముగా నున్న మనకు సుపరిభాగమున పశ్చిమముభిముగానున్న బ్యోతిశ్చక్రము నంచరింపుచున్నది. ఇట్లు ముత్తైరులగుల సంచారము సమ చతురశ్రముగా భూగోళముండేనేని తటస్థము కానేరని బుద్ధిమంతులు ఊహించుకొనవలసి నది. ఈవిషయము సూర్యసిద్ధాంతమునందు కఠోక్తిగా జెప్పియున్నది. ఇది

మొదలయిన అనేకయుత్తరాలు వెన్నేరు తెరంగులగా నభివర్ణింపబడియున్నవి. ఈమీద వర్ణింపబడిన యుత్తరసహాయముచేత బుద్ధిమంతులు భూగోళమునకు సమసునవృత్త స్థాపనము చేసుకొగలరని తలచినందువల్లనున్న గ్రంథవిస్తర భీతివల్లనున్న యిచ్చట విశేషించి ప్రకాశపరచలేదు.

భూగోళదీపిక, దిగ్వివస్థోపయుక్త శంకుస్థాపనావిషయము.

జలసమానమయిన శిలాతలమునందుగాని లేక జలసమానముగా వజ్ర గారచేసిన స్థలమునందుగాని వన్నెండు అంగుళాళనిశువును అంతవలమున్న గల శుభదారునిర్మితమగు శంకువును స్థాపించి అది మధ్యంచేతి ఉదయాది మూడుగడియలకాలమునకు శంకువుయొక్క చ్చాయ పడమరగా సెంతదూరము పోవుచున్నదో అంతమాత్రము ప్రమాణముగల వృత్తమును శంకుమూల మధ్యమును అదివేసి విసిరేది - ఉదయాది మూడుఘడియలవ్వును శంకు చ్చాయ అవృత్తమునందు నెక్కడ పడుతున్నదో అక్కడ బిందువు నింపేది. అదేప్రకారము సాయంకాలము మూడుగడియల ప్రాద్దువుండగా శంకువుయొక్కచ్చాయ పూర్వభాగపువృత్తమునందు నెక్కడ పడుతున్నదో అక్కడ నొకబిందువు నుంచేది. అటుతర్వాత తూర్పుబిందువుమీద లేఖనీ మూలమున్న పడమటి బిందువుమీద లేఖస్యగ్రమున్న వుంచి యొకవృత్తము వివరగా యీరెండు వృత్తములన్ని కలిసి దక్షిణోత్తర ముఖపుచ్చములుగల మశ్చ్యమువలె నేర్పడును. దాని ముఖపుచ్చంబులు దూసేలాగున అడ్డముగా నొకరేఖ తీస్తే అది దక్షిణోత్తరరేఖ అనబడును. అముఖపుచ్చములలో ముఖమందు కైవారమూలమున్న పుచ్చమునందు కైవారాగ్రమున్న వుంచి వొక వృత్తము విసిరేది దాని పుచ్చమునందు కైవారమూలమున్న ముఖమునందు కైవారగ్రమున్న వుంచి వొకవృత్తము విసిరేది. ఈరెండు వృత్తములున్న వొకదానిమీద నొకటి కలిసి పూర్వ పశ్చిమయికమగు మత్స్యకారమగును. దాని ముఖపుచ్చములు దూసేలాగున నొకరేఖ వేస్తే పూర్వ పశ్చిమరేఖ కలు

గును. ఆ ముఖపుచ్చాగ్రములగు నాలుగు స్థలములలోనున్న నాలుగు బిందువులు నిలిపితే పూర్వాది చతుర్దిక్కులగును అందు పూర్వబిందువుమీద కైవారమూలమున్న దక్షిణ బిందువుమీద తదగ్రమున్న మోపి వాక వృత్తము విసిరేది. దక్షిణ బిందువుమీద కైవారమూలమున్న పశ్చిమ బిందుమీద తదగ్రమున్న మోపి వేరొకవృత్తము విసిరేది. పశ్చిమబిందువుమీద కైవారమూలమున్న యంత్రబిందువుమీద తదగ్రమున్న మోపి మరియొక వృత్తము విసిరేది. ఉత్తరబిందువుమీద కైవారమూలమున్న పూర్వబిందువుమీద కైవారాగ్రమున్న మోపి వాకవృత్తము విసిరేది. ఇట్లు నాలుగువృత్తములు విసిరితే అన్యోన్యసంలగ్నములగు నాలుగు మత్స్యకారరేఖలు పుట్టును. అందు ఆగ్నేయ వాయవ్య మత్స్యములు దూసేటట్టు వాక రేఖయొప్పు ఈశాన నైఋత దిశలయందుగల మత్స్యముల దూసేటట్టు వాక రేఖ లీపి ఆగ్నేయాది విదిక్కులు నాలుగున్న కలుగును. ముందు నిర్ణయించిన చతుర్దిక్కులనున్న బిందువులను విదిక్కులనున్న రేఖలతో కలిపేలాగున మార్చిస్తే చతుర్విమండలమాను. యిదిక్ సూత్రలగ్నమగు మధ్యప్రదేశమునందు నొకబిందువుంచి ఆబిందువులో కైవారమూలము నుంచి శంకువ్యాసార్థప్రమాణమగు వాకవృత్తము విసిరేది ..... ఈమీద చెప్పినతీరున నేర్పరచబడిన మండలము దిక్ సాధన మండలమని వ్యవహరింపబడతగ్గది. ఇట్టి మండలము నేర్పరచుకొని పూర్వోక్తవిషయవర్ణనములనాటి మధ్యాహ్నకాలమున శంకుస్థాపనముచేసి ఛాయానిర్ణయము చేసుకోవలసినది. మరిన్ని ఈ విశిష్టతయము గ్రహారమక్షత్ర జీవాళాయాదుల నిర్ణాణమునందు విశేషముగా నుపయోగించును !

శ్రీ ఆర్యభటశిద్ధాంత వ్యాఖ్యానము,

R. No. 587-S/5-1-49 1920.21

శ్రీ కొటికెలపూడి కోదండరామయార్యవिरచిత ఆర్య
భటసిద్ధాంత సుధాతరంగాహ్వయవ్యాఖ్య.

బహుధాన్యసం॥ భాద్రపద బ 2 బుధవారం...మంగిపూడి సాంబన్న
(చిత్తూరుజిల్లా) రాయప్రోలు సుబ్రహ్మణ్యంగారికివ్రాసి దాఖలు చేశెను.

PP 6, 7, (1) అక్షపంచమసూత్రం.

శశిరాశయోష్ఠ (౧౨) చక్రం తేం శకలాయోజనానియ (30) వ
(౬౦) ఇ (౧౦) గుణాః । ప్రాజ్ఞేనేతికలాభం ఖయుగాంశే గ్రహజవోభవాం
(౬౦) శీర్షకః ॥

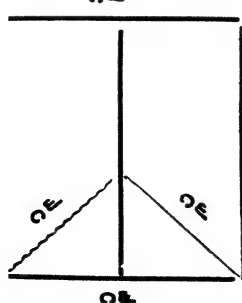
టీ. అన్నికక్షలకంటెనున్న ఆఫోభాగమందు చంద్రకక్షవుండబట్టి
చంద్రకక్షపుచ్చుకుని శేషించినవారియొక్క కక్ష్యయోజనములు లేవలెన్న
తాత్పర్యంచాతను 'శశిరాశయః' అనిసూత్రమందు చెప్పినారు గనుక భగణం
౧ కి ౧౨ రాసులు అగుటచాత చంద్రభగణం ౧౨ ట గుణించి రాసులు
చేసి ఆరాసులు 30 ట గుణించి భాగలుచేసి భాగలు ౬౦ ట గుణించి
లిప్తలుచేసి లిప్త ౧ కి పదియోజనాలుగనుక యాలిప్తలు ౧0 ట గుణించ
గాను చంద్రకక్ష్యప్రమాణమైన ౨౧౬౦౦౦-యో యోజనములున్న ఆమెను.
యోచంద్రకక్ష్యయోజనములచాత చంద్రభగణములయిన ౫22౫333౬
వీటిని గుణించగాను ఆకాశకక్ష అగును, ఆకాశకక్ష అనగా బ్రహ్మాండకటా
హంతరమందు సూర్యరస్తులు వ్యాపిస్తూవున్న ఆకాశమనబడును. పంచభూతా
త్తకములైన గ్రహనక్షత్రాదిగోళములు యీ ఆకాశకక్షలోగావున్నవి
మాత్రమే సూర్యకిరణప్రసారంకలవై లేజోమయములై గ్రహతారాదూ
పంగా కనిపిస్తూవుంటవిగాని ఆకాశకక్షకు వైవిధ్యముగోళములు గాఢాంధకార
మయములావట్ల కనిపించుపండావుంటవి. ఆకారకక్ష్యంతర్వర్తియైన యీ

జ్యోతిశ్శత్రం వశప్రాణకాలమనగా దశగుర్వక్షరోచ్చారణకాలానకువొక్కొక్క చిత్రచోప్పన దినం ౧ టిక్రి ౨౧౬౦౦ చిత్రలున్న నడుస్తూవుంటుంది. యాచకాశకక్షా యోజనములు యెగ్రహంయొక్క భగణములచాత పాలు గొంటాడో ఆగ్రహంయొక్క కక్ష్యయోజనములు త్రైరాసికన్యాయాన అవును. సూర్యకక్ష్యయోజనములు పెట్టుకుని ౬౦ ట గుణించగాను ఆక్విన్యాది ౨౭ నక్షత్రములయొక్క కక్ష్యయోజనములు అవును. ఇలివంచగలిసూత్రం. P 27, 28

(2) త్రిశోణాకారమయిన త్రిభుజక్షేత్రంయొక్క ఫలానయిన ప్రకారమున్న షట్కోణాకారమనగా దీనియొక్క ఘనమనిపించుకున్న షడ్భుజాక్షేత్ర ఘనాయన ప్రకారమున్న ఆరోసూత్రంచాత చెప్పచున్నారు.

ఆర్య. త్రిభుజన్యఫలశరీరం సమదశకోటిభుజార్థసంవర్గః ఊర్ధ్వభుజా తత్సంవర్గార్థం సఘనోఘనషడక్రితి.

టీ. కోణత్రయంతోమాడుకున్న యాత్రిభుజాక్షేత్రం త్రిసమభుజాక్షేత్రమనిన్ని ద్విసమభుజాక్షేత్రమనిన్ని విషమభుజాక్షేత్రమనిన్ని మూడు ప్రకారములైవుండును. అందులో త్రిసమభుజాక్షేత్రం ఫలం ముందుగా వ్రాశేము. యిష్టాంగుళములచాత కాయబద్ధ సమచతురశ్ర భూమియొక్క పృథివి అనుపించుకున్న ఉభయాంతములయందున్న భుజాప్రమాణకలాకలు నిలిపి క్షేత్రంయొక్క మధ్యరేఖను పుధయాగ్రములున్న తగి లీలాగు వంచ గాను సమత్రిభుజాక్షేత్రమగును. యాసమత్రిభుజాక్షేత్రంయొక్క యిష్టాంగుళములు ౧౬.

క్షేత్రప్రకారం యాక్షేత్రమందు కనిపిస్తూన్న సమప్రిభుజాక్షేత్రం యొక్క ఫలం లేవలసి మధ్యరేఖయొక్క మొదటిమంచి వుభయశలాకాగ్రములున్న స్పృశించిన స్తలానకు యెన్ని అంగుళములు అయినవో ఆసంగతం వకటి ముందుగా తెలియవలెను గనుక అర్థాయత దీర్ఘచతురగ్రకర్ణమనిపించు కున్న యీ ౧౬ టి యొక్క వర్గమయిన ౨౫౬ న్ను యిది పృథివ్యర్థవర్గమున్న అవ(ద)లంబవర్గమున్న కూడగానైన ప్రతిగచక యందుతో పృథివ్యర్థవర్గమయిన ౬౪ గున్న పుచ్చగా నిలిచిన అవలంబమనిపించుకున్న మధ్యరేఖయొక్కవర్గము ౧౯౨ యిది వర్గమూలం గొనంగానయిన అవలంబాంగుళములు ౧౩|౫౧ యీ అవలంబప్రమాణమయిన భుజాలెంచున్న పృథివీ ప్రమాణమయిన ౧౬ చాత గుణించి అర్థించగానయిన షేత్రఫలం ౧౧౦|౪౮ మరివక ప్రధావరణ - ౧౨౦ అంగుళముల సమఘటకుల షేత్రం యొక్క ఫలం లేవలసి భుజావర్గం ౧౪౪౦౦-యందు ౧౪౪౦౦-యందు ౧౪౪౦౦-యందు ౬౦ టి యొక్క వర్గం పుచ్చగా నిలిచిన కేషం ౧౦౮౦౦-యిది వర్గమూలం గొనంగానయిన అవలంబం ౧౦౩|౫౫ యీ అవలంబము భూప్రమాణము చాత గుణించి అర్థించగానయిన సమప్రిభుజాక్షేత్ర ఫలం-౬౨౩|౫౦ ద్విసమ భుజాక్షేత్రఫలమున్న యీ ప్రకారంగానే వచ్చును.

P P 52, 53.

(3) ఇంకా స్థానవ్యయస్థిత శంకుఛాయసవట్టి అజ్ఞాతకోటి భుజా సాధనం షోడశమాత్రంచాత చెప్పబడుచున్నాము.

అర్థ. ఛాయా గుణితం ఛాయాగ్ర వివరమానేన భాజితాకోటిః

శంకుగుణా కోటిః స్వచ్ఛాయా భక్తా భుజా భవతి.

టీ. ఉన్నత స్తలమందు దీపం వుంచి ఆ దీపసమీపమందు భవయిష్టం వచ్చినంతదూరాన వక శంకు వుంచి ఆ శంకుఛాయ యటువైపు ప్రసరించునో ఆ ప్రసరించినవైపు ఛాయకు సూటిగా తన యిష్టంవచ్చినంత దూరాన మరి వక శంకు వుంచి యీ వుభయఛాయలున్న కొలుచుకొని ఆఛాయాం

గుళిములున్న ప్రథమ శంకు ఛాయాగ్రం నుంచి ద్వితీయ్య శంకు ఛాయాగ్రం పర్యంతమున్న కొలుచుకుని అగ్రాంతరమయిన అంగుళములు వ్రాసుకునేది. యిందువల్ల అక్షాత భుజకోట్లు సాధించేక్రమం. యీ రెండుఛాయలలో యిష్టమయిన ఛాయచాతను అగ్రాంతరం గుణించి పుభయఛాయా విశ్లేషం చాత పాలుగొనంగాను కోటి అనగా శంకుఛాయాగ్ర భుజాంతరాభూమి వచ్చును. యీ కోటి శంకుచాత గుణించి ఛాయచాత పాలుగొనంగాను దీక్ష స్తంభప్రమాణం వచ్చును.

P 54, 55

(4) పర్వతమందు వస్త్రాకారగోపురాద్యన్నత స్థానాలయొక్క భుజాలు కోట్లు తెలియవలెనన్న భావం కలిగినప్పుడు దర్పణాదులవల్లనున్న దృగ్భ్రంశములను వాటివాటియొక్క స్థానద్వయస్థిత శంకుఛాయలు సాధించి అగ్రాంతరం తెలిసి యీ చెప్పబడ్డప్రకారంగాను భుజకోట్లు సాధించు కునేది. ప్రభాసూన్యములయిన పర్వతమంటట ప్రాకార గోపురాద్యన్నత స్థానముల సంబంధమయిన శంకుఛాయలు వారలెకుండా తెలియగలందులకు యంత్రములు చెప్పుచున్నాము. నిర్మలమైన దర్పణయొక్క మధ్యభాగ మందు శంకువుంచి శంకర్వగ్రం మీదినుంచి దర్పణమందైన పున్నత ప్రతిబింబం యొక్క అగ్రానకు గురికగిలీగాను రుజువైన శలాకదర్పణాన్ని మొయ్యనిలిపి ఆశలాకమోళిన స్థానమందు చిహ్నవుంచి ఆచిహ్న దగ్గరవుంచి శంకువ్యాసార్థ మధ్యబిందువును అంటిలాగు చిహ్నముయదురుగా నీర్మలమైనమాత్రం నిశ్చయి శంకుమూలంనుంచి చిహ్నదాకాపున్నమాత్రం మునుపటిమాత్రంమీదికినుడిచి ఆ అగ్రమందు బిందువవుంచగాను పర్వతగోపురాదులయొక్క ఛాయవచ్చును. యిదిగాకమరివకప్రకారం చెప్పుచున్నాము. నాలుగుఅంగుళముల వేడలుపున్న నాలుగు అయిదుహస్తములు పొడుగున్నగల బల్లవకటి భూమికి మూరెడు రెండుమూళ్లయ త్తరవుగావుంచి అందుమీద శంకువుంచి నూత్నమైన వివరంగల రుజువైననాళం అనగా గొట్టియొక్క అగ్రం శంకర్వగ్రంమీదవుంచి అవివరం

లాగుంచి వున్న కష్టలాగ్రమంత్రంచూచి అప్పుడు నాశంబల్లును మోళిననలం
చాయాగ్రంగా గ్రహించేది లేనిపక్షమందు వున్న కష్టలాగ్రమందు మణిదీపా
దులువుంచి అయినా ఛాయకొల్పుకుని భుజకొట్టు సాధించుకొనేది! ఇతి
షోడశకంసుత్రం! కర్ణం తెచ్చే ప్రకారమున్న కరవరిజ్ఞానం కలిగినప్పుడు
శ్యాతెచ్చీ ప్రకారమున్న పదిహేడో సూత్రంచాత చెప్పుచున్నాము!

The pooranic, Siddhantic and Copernican system of the world compared; to which is added a discussion between a Sehere and a Benares Pundit, illustrative of the facts that a person going round the world to the East and another to the west, will experince the former one sunrise more and the latter one sunrise less than a third person remaining stationary, at the point whence the two individuls start.—L. W.

by Soobajee Bapoo of Sehere near Bhopal in Malwa. Madras. Printed by P. Batchelor, at the Church Mission Press, Popham's Broadway, 1837.

శ్రీసీతారామాయనమః. స్వస్తి శ్రీమత్సమస్తాస్థానసంస్థితపద్విద్వత్
బృందంబునకు రామచంద్ర సుబ్బాబాపు హస్తద్వయముముకుళించి మస్తకం
బున జేర్చి స్వామభవవృత్తాంతంబు విన్నపించుతున్నాడు, గనుక కృపచాత
మనివి వినవలయు. అదియట్లుంటే - నేను ప్రథమం కించిత్ కాస్త్రము కావ్య
కోశధర్మ కాస్త్రములను జ్యోతిషఫలాదికము అధ్యయనంచేసి అంతటితోన
నమానోత్తమత్వం పొందినట్టుంపలేడండగా కృతకృత్యుడైతిని యుంటిని ।
అంతటా లాన్ సిన్ ఫుల్ కిన్ సన్ ఇనకోయరుసాహెబుబహదరు చంద్రపురం
కల్కటరు సూత్రెండెంటు అయినచ్చి తాను విద్వాంసుడుగనుక చంద్రపురం

లోనున్న విద్యజ్ఞనపరీళితచాయగా అందరు పోతూవస్తూయుండిరి. నేనున్నా పోతూఉండిని. అంతలో అన్నోదకముగానుబంధంచాతను నన్ను తనవద్దనిలిపి యాజ్ఞవల్క్యస్త్రోవిశ్వాఖ్యావిజ్ఞానేశ్వరకృతమితాశురీ వ్యవహార కాండ వ్యవహార మయూఘం ఆడితేసిచూస్తూఉండగా నామయేమని లోచనంటే - నీవు ప్రత్యంతవాసులు వీరియందు విద్యలేక యుండవలెనుగనుననే మనవద్దినుంది సంగ్రహిండుతున్నారు. ఆటుతరువాత చంద్రాపురమునుంచి బదిలీఅయి నాగపురంవచ్చి అక్కడనుంచి తరిక ప్రయాగమతవల లాటుసాహెబువారి దళకానం చేసి అక్కడనుంచి భూపాలముకు యేజుటుఃశయివచ్చి సాంప్రతం భూపాలముకుసమీపాన శివనారుఅనేనగరం ఛావణిలోఉండెను. ననున్ను వెంటడి తీసుకోవచ్చెను. యితనివద్ద ౧౦ సంవత్సరములుగావుండిని. చంద్ర పురంలావుండగా భూగోళభగోళవిషయం ప్రశ్న చేస్తే భౌగమతములొవ్రాశి నట్లు ఆమతంపట్టి బహువాదవివాదం చేస్తూఉండినిగాని పృథివ్యాకారవిస్తార విషయమై శేషుడుధరించిన విషయమై చంద్రుడుమీద సూర్యుడుకింద ఆనే విషయమై అక్కడక్కడ ఉత్తరంచేరక సమక్షితం కాకపోవును. అయినా గాళి వారిమతము మనకు యాలనని దానియందు శ్రద్ధకొంచులేదు. యిట్టి అయిదు ఆరుయేండ్లుపరియంతం వాదంచేస్తూవుండగా శివనారికివచ్చిన తరువాత అతడు మనస్సులో విచారించెగదా మనకాస్త్రమునుంచి వీరికి నమ్మిక లోచదు. వీరియందున్న గ్రహణగణితంచేస్తారని అందును. యెచోప్పన చేస్తూరో వీరికాస్త్రం తెలుసుకోవలెనని యత్నంచాయగా ఉజ్జయినిలో సూర్య సిద్ధాంతబాన్తకమున్న దొరికినది. అచేచదివిన రామకృష్ణసిద్ధాంతి ఉన్నాడని తెలిశి అతణిపిలిపించినాడు అంతలో సాహెబుకు కోటవంకపోవలశి ఆసిద్ధాం తని వెంటడితీసుకుని అక్కడికిపోయినాడు. అక్కడికి ఉడయపురం జయ పురం అదినగరములు దగ్గరగనుక అక్కడనువాయిజయశింగు పూర్వము సిద్ధాం తులజత జెళినశికాయంత్రములుచేయించి ఉండెను. అనంబంధపు సిద్ధాంతి వొకడు కోటలా మహారావుసాహెబువద్దకివచ్చి యిత్రడిభూగోళంతురీయ్య

యంశ్రాదికంచేసియిచ్చి వుండెను । అవిచూచుటనల్ల సాహెబుకుతోచేగదా
వీరియందున్న జ్యోతిషవిద్యవున్నదిగాని సర్వత్ర ప్రసరించలేదు యీకాస్త్రము
సంపాదించి తెలిసినంతల్లా వీరున మైరని బహుదూరంనుంచి ఉద్యోగపురస్స
రంగా ద్రవ్యవ్యయంచేక బ్రంహ్మసిద్ధాంత-తొమకసిద్ధాంత-ఆర్యభటసిద్ధాంత -
లీలావతి - బీజగణిత - సిద్ధాంతశిరోమణి - గ్రహలాఘవవ్యాఖ్యా మల్లార్
య్యగ్రంథాలు తెప్పించినంతగా అవిచూచెవరకు యీసిద్ధాంతములనుశం
సాహెబు లోకులనుతం వొక్క ప్రకారం గణితంచాత ప్రత్యక్షమైనట్లు
తోచెను.

ఆప్టకవర్గు.

వజ్రలనరసింహసిద్ధాంతిగారు వ్రాసుకొన్న ఆప్టకవర్గునుండి. 150 సంవత్స
రములక్రిందటివాడు.

198, 199 వ శాళపత్రము.

ప్రితొడశోధనకు । క కాకాటక శింహులకు శోధనపనిలేదు । మేష
వృశ్చికాలకు వృషభతులకు మిథునకన్యలకు ధనుమీనాలకు మకరకుంభా
లకు రెండేసిరాసులకు వాఖిదు, వాఖిదు అధిపతిగనక వాడివాడిస్థానాల బిందు
వులు, ఏకాధిపత్యశోధన చెయ్యవలెను. రెండురాసులను గ్రహాలువుంటే శోధన
పనిలేదు. రెండురాసులను గ్రహంలేకవుండినా వాఖిరాసిలో తక్కువబిందు
వులు వాఖిరాసిలో యెక్కువబిందువులువుంటే, తక్కువ రాసితో సమం
లేకేది । వాప్సరాసిలో బిందువులులేకపోలే శోధనపనిలేదు । రాసులను,
బిందువులు సమంగావుంటే రాసులబిందువులు యెత్తివేళేది । వాఖిరాశికి
గ్రహంవుండే వొక్క గ్రహంలేకవున్నప్పుడు, రెండురాసులను, బిందువులసమం
గావుంటే, గ్రహంలేనిరాశిబిందువులు యెత్తివేళేది । గ్రహంవున్నరాశిని
యెక్కువబిందువులు గ్రహంలేనిరాశిని తక్కువ బిందువులువుండేనా గ్రహం
లేనిరాశిని బిందువులు యెత్తివేళేది । గ్రహంవున్నరాశిని తక్కువ బిందు

పులు గ్రహంలేనిరాశిని, యెక్కువబిందువులు వుండేనా తక్కువరాశితో
సమం చేశిది । వాఖరాశిని కూన్యమైతే శోధనపనిలేదు । త్రికోణశోధన,
వికాధిపత్యశోధనచెయ్యగా మిగిలిన స్ఫుటబిందువులు యేరాశినిఅయి ఆరాసుల
బిందువులువ్రాసి రాసిగుణకారాలు గ్రహగుణకాలు చెయ్యవలెను । ఆగుణ
కాలుచెప్పేను । (శ్లోకం) । మేషబిందువులు ౭ హెచ్చుగుణించిది । పృషభ
బిం ౧౦ హె । మిథునబిం ౮ హె । కర్కాటకబిం ౪ । సింహబిం ౧౦ ।
కన్యాబిం ౫ । తులబిం ౭ । పృశ్చికబిం ౮ । ధనుస్సుబిం ౯ । మకరబిం
౫ గు । కుంభానికి ౧౧ ట గుణించిది । మిథునబిం ౧౨ ట గుణించిది । యీ
౧౨ రాసులు గుణించినబిందువులు రాసులుచేశిది । గ్రహగుణకారం గ్రహం
పున్నరాశి కేకాని గ్రహంలేనిరాశిలేదు । ఆగ్రహం యేరాశినిపుంబే ఆరాశి
త్రికోణశోధన వికాధిపత్యశోధన చెయ్యగా మిగిలినబిందువులను ఆరాశి
యొండ్లు యెన్ని గ్రహాలువున్నా వారివారికిచెప్పిన గుణకారాలచాత ప్రత్యే
కం ప్రత్యేకంగుణించిది । సూరీడికి ౫ ట గుణించిది । చంద్రునకు ౫ ట
గుణించిది । కుజానికి యెనిమిదింట గుణించిచ్చిది । బుధునికి ౫ ట గుణించిది ।
గురునకు ౧౦ టగు । శుక్రునకు ౭ గు । శనికి ౫ ట గుణించిది । వీటిచాత
గ్రహగుణకాలుగుణించి, రాశిచేసి, రాశిగుణకాలు గ్రహగుణకారాలు
రాశిచేశిది । (దీనికిశ్లోకం) । యీప్రకారంచాత పూర్వమందు గుణించినరాశి
౭ ట గుణించి ౨౭ ట పాలు గొన్నవచ్చినలబ్ధిఃపహాలు । ఆశేషం ౧౨
ట గుణించి ౨౭ ట పాలుగొనంగా వచ్చినలబ్ధి చూపాలు । ఆశేషం ౩౦ ట
గుణించి ౨౭ పాలుగొనంగా వచ్చినలబ్ధి దినాలు । ఆశేషం ౬౦ టగు ౨౭
పాలబ్ధి ఘడియలు । ఆశేషం ౬౦ టగు ౨౭ పాలబ్ధి విఘడియలు । వచ్చిన
పహాలలూ ౨౭ పాలుగొనంగా మిగిలినశేషం పహాలు । మిగిలినవి పాలు
గొనపనిలేదు । యిందుకు షడ్విధహరణాలుచెప్పేను । (శ్లోకం) । టీక ।
రెండుగ్రహాలతోకూడివున్నాను, నీచయందువున్నాను, అర్ధమించినగ్రహునకు
కున్ను సఖంలేసివేశిది । శత్యక్షేత్రాలయందువున్న గ్రహునకు మూడోపాలు

తీసివేసిది । క్రూరగ్రహాలయేండ్లలోని ౯ జో పాలుతీసిది । గ్రహయుద్ధమందు
వోడిపోయిన గ్రహానకు ౩ వ పాలు తీసివేసిది । వడ్డిధహరణాలు శయ్యం
గాను శుద్ధిపరచాలు ఆవును । అన్ని గ్రహాలు పొక్కదిక్కు నేవుండినా బల
వంత గ్రహానకు హరణంచేసిది । కడమహరణాలు శాయబనిలేదు । ఆవెరుక
వడ్డిధహరణాలు చేసిన యేండ్లు ౩౨౪ గుణించి ౩౬౫ పాలుగంటను శుద్ధ
పరచాలు ఆవును । ఆశేషం ౧౨ గుణించి ౩౬౫ పాల్లబ్బం మాసాలుశేషం
౩౦ గుణించి ౩౬౫ పాల్లబ్బం దినములశేషం ౬౦ గుణించి ౩౬౫ పాల్ల
బ్బం ఖుడియలు శేషం ౬౦ ట గుణించి ౩౬౫ పాల్లబ్బం విఖుడియలు ।

యీ ప్రకారాననే సప్తగ్రహాలకు తెచ్చి, తర్వాత ప్రత్యేకం
పూర్వాన చెప్పినట్లుగానే హరణాలుచేసిది । దశానిన్నకాయః । గణితాగతం
చాతను యేయే గ్రహానకు యెన్ని సంవత్సరాలలో మాసాలు, దినాలు, ఖుడి
యలు, విఖుడియలు వస్తానో అనే వాడివాడి దశానిన్నకాయం । దశలకట్టే
ప్రకారం । లగ్నాధిపతి, రవిచంద్రులు, వీరి ముగ్గురులోను బలవంతుడైన వాని
దశ ప్రవేశపెట్టేది । బలవంతుడనగా యీ ప్రాప్తమందు కేంద్రస్థానాలలో
వున్నవాడు । యీ ముగ్గురిలోను కేంద్రాలలో వున్నవాడిదశ ప్రవేశపెట్టేది ।
కేంద్రాలలో ముగ్గురువున్నా, ముగ్గురు లేకపోయినా, చాలా సంవత్సరాలు
యిచ్చినవానిదశ ప్రవేశపెట్టేది । తరువాత కేంద్రాలయెండ్లు వున్నవానిదశ
ప్రవేశపెట్టేది । కేంద్రాలను బహుగ్రహాలవుంటే వాండ్లలో బలవంతుని
ముందరగుండా ప్రవేశపెట్టేది । ఆతర్వాతను ఆ పోక్షిబాలయందున్న గ్రహ
లను ప్రవేశపెట్టేది । తరువాత కేంద్రాలయందు వున్నవానిదశ ప్రవేశపెట్టి
(నిను) కళాగ్రహాలను ప్రవేశపెట్టేది । ఆతర్వాతను (పణబరాలు) యెండ్లువున్న
గ్రహాలను ప్రవేశపెట్టేది । ఆతర్వాత ఆ పోక్షిబాలయందున్న గ్రహాలను
ప్రవేశపెట్టేది । కేంద్రాలనగా లగ్నచతుర్థా సప్తమ దశమాలు । పణబరా
లనగా ద్వితీయ్య పంచమాష్టమ లాభస్తానములు । ఆ పోక్షిబాలనగా
తృతీయ్య షష్ఠమ సపదుద్యయాల ।

201 వ పత్రం

ప్రకాశనోదయ వికాశపత్యోదయ శోధించగా మిగిలిన బిందువుల ముందర రవివగలాం రవి తొమ్మిదోరాశి బిందువులతోటి యెచ్చగుణించి ౨౭ భాగారించ్చి మిగిలినలబ్ధం శుక్లపక్షమైతే, ఆశ్విని మొదలుకొని శుక్ల పక్షమైతే ధనిష్ఠ మొదలుకొని మిగిలిన నక్షత్రాలులో కడనక్షత్రం దానికి తొమ్మిదోనక్షత్రం తొమ్మిదోదాని తొమ్మిదోనక్షత్రం యీ ప్రకారానిలో వచ్చేటప్పుడు (శిశ్య) గండం । శుక్రవగలాం వేళి రెండుశోధనలు శోధించి మిగిలినలబ్ధముందర శుక్లని తొమ్మిదోరాశి బిందువులతోటి హెచ్చ గుణించి ౨౭ భాగారించి పక్షమెరింగి మిగిలిన నక్షత్రంలో కడనక్షత్రం దానికి తొమ్మిదో నక్షత్రానికి తొమ్మిదో నక్షత్రం యీ ప్రకారానిలో శనివచ్చినప్పుడు కళత్రసీదా । శనివర్గం వేళి రెండుశోధనలు వేళి మిగిలిన బంధువులముందర శని వుండి రాశికి ౮ యెనిమిదోరాశి బంధువులతోటి హెచ్చ గుణించి శుక్ల, కృష్ణ పక్షా లెరింగి నక్షత్రం మొదలుకొని కడనక్షత్రం, దానికి తొమ్మిదో దానికి తొమ్మిదో నక్షత్రంలో ప్రకారానిలో శనివచ్చినప్పుడు ప్రాణగండం । యీ గండాలు పక్ష రాశిలో పాపగ్రహం వున్న శత్రు సీచగ్రహం వున్నా వహిష్టమవ్యయమైనా ఆగ్రహాలు వున్నా, చూశినా సమాహరింపబడిన తరిగిపోయినా ఆరాశిలో వచ్చి గండం తప్పదు । అధికేంద్ర ప్రకారమైనా బిందువులు ౨౫ కి హెచ్చుపనా, శుభగ్రహం వున్నా, చూశినా గండాలు తప్పదు. సంకటంగాని ప్రాణభయంలేదు । అష్టవగలాం ౪ బిందువులకు హెచ్చైనా రాశిలో గ్రహం వచ్చినా శుభఫలం చేసును ।

తీ థి చ క్రం.

(ఇది తాటాకులపుస్తకం - విశాఖపట్నంలో పరవస్తువారి లైబ్రరీలో ఉన్నది.)

కరణమనగా గణితాన్ని పేరు. అదియెట్లున్నది । యీ గణితం పుట్టేటప్పుడు । ౩౩౩ ని శకవమాలు గతమైనాని గన్గ వరకామాన శక

వహులలోను యీ చప్పిన గణితోత్పత్తికాలమునాటి శకవహులు తీచి వేచిది । తీచివెయ్యగా కరణగతాబ్దాలు అవును । ఆ కరణగతాబ్దాలు పెట్టు గుని భ్యస్తోక్షాః అని అని వంద్రెందు గుణించినది మాసాలు అందులో గతమాసాలు కలయ్యగూడేది । గతమాసాలు లేకపోయినా అట్లే వుంటిది । పృథక్ అని వేరే వఖ ప్రతిబెట్టి ఆప్రతి లిక్కు అని మూడు గుణించి స్వా అని ఆప్రతి మరివక ప్రతిపెట్టి ఆప్రతి అష్టాభినేత్రాంశాయుక్తా అని 248 కు పాలుగొనగా వచ్చిన లబ్ధము 30 గుణించినది మీదిప్రతిలో గలయ్యగూడి ఆప్రతిలో శరశకాంకయుక్ అని ఆప్రతిలో మరిన్నీ 15 కలయ్యగూడి ఆ ప్రతి నాగనందాత్తసాయుక్తా అని 93 టిచాత పాలుగొనగా వచ్చినలబ్ధము అధికమాసాలు.

౧౬౧౭ శకవహులు అప్పుడు నుండగా యువసంవత్సరమందు జ్యేష్ఠ బ ౧౪ శుక్రవారంనాడు సూర్యోదయాదిఘడియలు ౧౦ మీద కక్షాఃక లగ్నమందు ఆస్పసింహగణితం అనేటి లిఖితక్రం చరపాతతోహడా లోకోప కారాధామై తెనుగు నెయం బూనినవాడ అయిల సోమయాజుల పుల సుభవుడైన రామచంద్రభట్లగారికిన్ని అచ్చమ్మకున్న వరసుతుండ బాలయ నామధేయుండ యేను యీగ్రంథము తెనుగుచేస్తున్న యీగ్రంథకర్తయైన శింగనాచార్యులకున్న మనసు గణితప్రారంభ గురువయిన మరుమేటి అనంత భట్లగారికిన్ని ననుస్కారాలుచేళి చాయంబూనిన గ్రంథలక్షణం బెట్టినది.

(d) పై ద్యము.

శా రీ రం.

No. 302

P. 10. వాతాపిత్తశ్లేష్మనాడిభేదాలు పామువలె నడిచేది వాతనాడి । కప్పవలె నడిచేది వైశ్యనాడి । హంసవలె నడిచేది శ్లేష్మనాడి । పామువలెను కప్పవలెను నడిచేది ద్వంద్వజము । ఇలి వాతపిత్తనాడి । వాతశ్లేష్మనాడి పాము

వలెను హంసవలెను నడుచును । పితృశ్లేష్మనాడి కప్పవలెను హంసవలెను నడుచును । మూడుగూడా ఒక్కసారి నడిచేది సన్నిపాతం.

P. 12. జ్వరనాడి చూచేటప్పుడు తనప్రేక్షకులదలు అంకుశరూపముగా పంచుకొని చూచేది । ఆనాడి । వేగంగా నడిస్తే జ్వరము వున్నదని యెరింగేది.

P. 13. కాలం యెరింగేదిన్నీ । దోహ లెరింగేదిన్నీ । దోషకాలాలెరింగేదిన్నీ । రోగం యెరింగేదిన్నీ । పయస్సు నెరింగేదిన్నీ । భోజనకాలమెరింగేదిన్నీ । మనుష్యుని కాలంరెపాడి । పక్షిఘడి శ్లేష్మకాలం ఆమీద పక్షిఘడియలు వైశ్యకాలం ఆమీద పక్షిగడియలు వాతకాలం ప్రాద్దుగుంకిన వెనుకనున్న శ్లేష్మకాలం మొదలుగాను మూడుదోహాలున్న యారాగుననే నడుచును అందులో సూక్ష్మంగాను మూడు పాతికె లవును । వుదయం మొదలుగాను శ్లేష్మ వైశ్యవాతాలు వినమున్నూ నడుచును । ఆ మూడు పాతికెల యోవలనున్న సూక్ష్మంగాను వుదయం మొదలుగాను ఘడియఘడియకు శ్లేష్మవైశ్యవాతాలు నడుచును ఆరఘడియయం వవును । ఆ ఆరఘడియ యందులోనున్న శ్లేష్మం ఊణం । వైశ్యం ఊణం । వాతం లఊణంగా నడుచును । అందులో ఉత్పత్తిస్థితిలయాలు యెరింగేది. దేహమందు శ్లేష్మపితృవాతాలు లేలినీధము । వాతదేహము ఒకవేళ ఉష్ణం । ఒకవేళ శైత్యమునై యుండును । వైశ్యదేహము ఒకవేళ అత్యుష్ణమును ఒకవేళ అతిశీతలమునై యుండును । శ్లేష్మదేహం ఒకవేళ అతమాత్రం చల్లనైయుండును । ద్వంద్వమైతే । ఉష్ణశైత్యాలై యుండును । శ్లేష్మవాతాలు శేవలం శైత్యమై యుండును । మానెటి వాతశ్లేష్మలు ఉష్ణమై యుండును మాననివి అతి శైత్యము బొంది శ్లేష్మవాతాలై నడుచును । మానిన్ని మాననివి శ్లేష్మవైశ్యాలై నడుచును । మానని వాతవైశ్యం కష్టసాధ్యమైతోచును । సాఫ్యం అసాఫ్యం । కృచ్ఛసాఫ్యం । సాఫ్యంలావల । వైశ్యశ్లేష్మవాతాలు సాధ్యాలు । ద్వంద్వకాలైనవి మాననివి । సన్నిపాతాలని యెరింగేది ।

షడ్రసనిఘంటు.

వెంకటేశ్వరరావుగారి తాళపత్రగ్రంథమునండి

సువణశుద్ధి । తామ్రభస్మం జల్లేడుపాలు । హంసపాదరసం మర్రి
పాలు మేకపాలు దూలగొంటిఆకురసం । రావిచక్కరసం యేదేసిమూలక
మదనాచేకిది । యెన్నిరసాలో అన్నిమూలక యేదేసిపుటాలువేకిది । బాల
సూర్యోదయ క్రమానవుండును । భస్మప్రకారం । శుద్ధిచేసిన బంగారంరేకులు
చేయించి మూకుడుమీద యర్చమన్నపాత్రవకటిచేసి వుంచీది । ఆపచ్చి
పాత్రలోను నిమ్మపళ్లెపులుసుపోసి బంగారంరేకులుకాచి యేడుమూలకముం
చీది । అంతదే శుద్ధిఅవును । ఆరేకులు చిన్నరవలుచేసి జంబీరరసాన హేమా
క్షికం నూరి ఆబంగారపురేకులనునూసి యెండబెట్టెది । పెంకు కిందామీదా
పెట్టి నడుమబంగారంబెట్టి సందులను వస్త్రమృత్తికచుట్టూ మూడుమూలక
వట్టించి యెండబెటి గజపుటంవేస్తే భస్మంఅవును ।

వగడాలు జల్లేడుపాలలోవేసి మూడుదినాలు యెండబెట్టెది । మూ
కుడుకిందామీదాబెట్టిది । లోపలను ఆపగడాలుపెట్టి వక్కగజపుటంవేస్తే
తక్షణం భస్మంఅవును । సంతానానకు । గొడ్డుపురుగు నివారణం । స్త్రీయోనిలో
పురుగువుండును । అదియింద్రియాదుల్కు నోరు తెరుచుకొనివుండును ।
అందుచాత గర్భంనిలువదూ । అందుకు ఆవుషధం । అరటిపండు గుజరు
లేనెలోకలిసి యోనిలోవుంచీది । పంకాయవఘటి లోణికలీసివేసి అందులో
ఆవునెయ్యిపోసి యోనిలోవుంచేది । దూదిపాలతోతడిసి తరువాతవుంచీది ।
మరిన్ని కళూరం నూనెకలిసి 3౪ మూలక రంగరించి అదిదూదినితడిసి
యోనిలోవుంచీది । యోనిశుద్ధిఅవును । గర్భంనిలుచును ।

మరిఒకవైద్యగ్రంథమునుండి.

గురుత్వద్రవ్యాలవల్లను । మిక్కిలి వూష్ణద్రవ్యాలవల్లను । తృర
ద్రవ్యాలవల్లను । శైత్యద్రవ్యాలవల్లను । దుఃఖంచేతనున్న అతిసారంపుట్టును ।

వాతాలిసారలక్షణం । వాతాలిసారానుష్క మలము నురుగువలెపడును । శ్యామల
వణక మైవుండును । పొత్తికడుపునొచ్చును । సర్వఅవయవాలు నొప్పిగలిగి
యుండును । ఆవలింత్తలు గలిగియుండును । మలబద్ధమయివుండును । యీ
గురుతులుగలిగియుండెనా వాతాలిసారమని తెలిశిడి ।

సాధ్యాసాధ్యాలు । కన్నులు కల్వరేకులవలెనుండును । ముఖం
చెంద్యునివలెనుండును । నాడి సమధాతువయివుండును । తుండ్తువచ్చును ।
ఆకలి అవును । తల దురదగలిగివుండును । అంన్నంమీద యిచ్చగలిగియుండును ।
శరీరం లఘువుగావుండును । దంతాలు మల్లెమొగ్గలవలెవుండును । నాలుక
మంచ్చిద్రవంకలిగివుండును । గంజితాగిలే చెమటపెట్టును । చెవులు సమంగా
వినవచ్చును । నాసికము మంచ్చిపరిమళము గ్రహించును । కాళ్లుచేతులు
కొంచుంపువంగలిగియుండును । అరిచేతుల రేఖలయందుండున్న గోళ్లయం
దుండున్న రక్తంకలిగియుండును । యీగుణాలుగలరోగం సాధ్యమని చికిత్స
చేశిడి । జ్వరం తీవ్రంగాకానును । లేదా మిక్కిలి చల్లగానయినావుండును ।
కుటిలమై జ్వరం కొంచెంగానయినా కానును । కంఠులయొద్దరక్తంలేక
యుండును । మాటలుండున్న వుశ్వాససిక్వాసాలుండున్న సముద్రధ్వనిగావుండును ।
చమటలేకయుండును । లేదా మిక్కిలి చమటయునాకద్దు । ముఖమండ్లు
కాంతిలేకవుండును । కన్నులు పుబ్బుకునివుండును । . . . గుణంకలిగియుండును ।
బొడ్డువద్దనుండున్న రొంఘుండున్న ముక్కున్ను చమటపెట్టును కాళ్లుచేతులు
మిక్కిలిచల్లగావుండును । పూర్వకావ్యసకలిగియుండును । ధనుర్వాయువ గని
పించును । వెక్కిళ్లుగలిగియుండును । గళమందు శ్లేష్మందట్టియుండును ।
పరిమేళద్రవ్యములు అహ్రిణించితే వాసనలు తెలియకుండావుండును । మలం
కపిలవనమైవిడుచును । నాడిశిథిలమయి చమటమై సూక్ష్మమయి నడుచును ।
మొదట ప్రత్యగలి నడుచును । ఆతర్వాత వాతగలినడుచును । ఆతర్వాత
శ్లేష్మగలి నడుచును । మాటిమాటికిన్ని చంద్రాకారంగా ధాతువు నడుచును ।
యవరికయినా మందనాడిపుటిలే నిశ్చయముగా అసాధ్యమని తెలిశిడి ।

జ్యోతిషంచెప్పేవారుంను । ధర్మాధర్మంచెప్పేవారుంను । వైద్య
ముంను పోడకకర్తలుంను చేయించేవారు శాస్త్రం తెలియకచేయించి
రట్టాయనా వారు బ్రంహ్మసూత్రకులని చెప్పదురు । ఆదికారణంవల్లనుంచి
నకలయత్నాలచాతనుంను శాస్త్రం విచారంచేసి మరీమాడవలెను । సూర్య
కాంతముంను పంచదారా భక్షింపను రక్తప్రమేహంమానును । మరిన్ని ।
నేలతాడివేరుంను పంచదారా భక్షింపను రక్తప్రమేహంమానును । తెల్లదించిన
వేరు పాలతో తాగను పెట్టుమందు పడిపోవును ।

కణకాయ సోలిడుచల్లలోకలియిస్తే కూలలు మానును । కణప
కాయానుంను వేపామానుంను దురవలు మానును ।

కణపకాయానుంను వావిలాకుంను సరిగాపొడిచేసి నేబుయెత్తుచొప్పున
నల్లబైరోజులుశేరిస్తే పెద్దరోగాలు మానును ।

రాజవశ్యానకు! కణపకాయా వావిలచెక్కాను నిమ్మపంటిపులుసును
గంధంతిసి తిలకంపుంచుకువేళితే రాజవశ్యం ।

వైద్యశాస్త్రము.

మండలిక వెంకటేశ్వరరావు వారివద్దవున్న వైద్యశాస్త్రంనుండి.

సుల్లరోగాలకు చికిత్స । తెప్పతేగె ముదరవేరు తెచ్చి రొండుచక్కలు
చేసి, నరాలు తీసి తులం యింగువచక్కల నందునపెట్టి దగ్గిరగా కట్టి,
జిల్లువాతములు మట్టి, యర్రమంను మెత్తి పుతం పెట్టేది. భరిణవేల్లరసం
తోటి మదనాచేసేది । వెంపలివేల్లరసం అనుపానం చేసేది ।

మేహపైత్యానకు చికిత్స । నూలసులు అరతులం, దాక్షిణీచక్క
అరతులం రససిందూరం తులం యామూడుంను చూడంచేసి అందులో అర
తులం ఆర్ద్రకం కలిపేది. పావుతులం కచ్చకపూకారం కలిపి యిరవైచక్క
పొట్లాలు కట్టించేది । రెండుపూటలుకూడా తురంజీదబ్బుచల్లరసం అర

తులం చీనావంచదార కలిసి, యీ పొట్టాము కలిసి రెండుపూటలూ యీలాగే యిప్పించిది । యిచ్చావత్తం చేయించిది ।

నశ్యంచేసీ క్రమం ।

బాధరాపువ్వు తులం, లవంగాలు ఆరతులం, మిరియాలు ఆరతులం, యివి చూడకంచేసి అవునెయ్యి తవ్వెడు, గుంటకలగరఆకురసం సోలఁచుకూడా కలిసి తైలపాకాన వండి వడపోసి, యీచూడకం కలిపి కొద్దిగా మురిగించి శిరస్సున మదకానవెయ్యడం. నాశికయందు నశ్యం చేయింపుడం ।

అశ నన్ని పాతనిదానాని । స్లోకం । ఆక్షణి । మొదటినుంచిన్ని । కూలరూపాన బాధచేసును । శరీరం తెల్లనై పొంగుదాకియుండును । నొప్పి పుట్టును । లావుగాను ఆయాసంతో గూడియుండును । క్షేప్తం గలిగియుండును । వొట్టమంట గలిగియుండును । నత్తువులేకయుండును । సిద్ధలేకుండును । యాలక్షణాలు గలది సంన్ని పాతము.

చిత్తవిధిను నన్ని పాతనిదానాం । స్లోకం । టీ । మిక్కిలి మోహమున్ను । తాపంచేతను పీడించును । తిరుగుతూ వుండును । పెదనగరిగియుండును ।

తాంత్రిక నన్ని పాతనిదానం । నాలుక నల్లనైయుండును । ఘట్టగా వుండును । ముట్ల నాలుకనడుమును, చుట్టూవుండును । చెఱలలోకను మోత మ్రోనును । మెదా కడుపూ నొచ్చును ।

రత్న కామేశ్వరం । స్లోకం । టీ । మాణిక్యలున్నా, ముత్యాలున్నా, లోహమున్నా । స్వనకామున్నా । తామ్రం । వంగం । ఆభ్రకం । రంజితం । పగడమున్ను । యివి భస్మాలుచేసి । వొక్కొక్కభస్మం వొక్కొక్కపాలున్ను । పారదం ౧ పా । గంధకం ౧ పా । యివిఅన్నీ కలిపి పాదరసం గంధకంతో కూడా మదకానచేసి తరువాత తీసి గాజుకుప్పెలో వుంచి పఖిరోజు క్రమంగా పచనంచేసిది । సాంగళితలం కానిచ్చి తీసి చూడకం చేశిది । కలమందరసంతోమదకాన । పచ్చకల్పూరం । కమ్మరి । తక్కువపుట్టు ।

జాజికాయ | జాబత్రి | యాలకులు | లవంగాలు | అగరు | చందనం | నాగే
శ్వరపుపువ్వులు పుప్పొడి | పూర్వపు చూనం యెంతవున్నదో అయిత్తున
యీ అన్ని వస్తువులు కలిపి చూనం చేశీది | తామలపాకులలో యెనిమిది
గులివిందగింజల యెత్తుచో | నిత్యం పుచ్చుకునీది | పూట గకి నాల్గు గులివింద
గింజల యెత్తుచో | తమలపాకులలో నవిలి పుచ్చుకునీది | యాళ్లోకమందు
చెప్పినఫలం చేసును.

“పురిపుష్పాన్ని పురుగుడువేరు | నల్లులు 2 న్ను చాతకట్టితే మారును |
గుంటకలగరలకు నలకశమిందపువ్వులు తింటే తలనొప్పలు మారును | యీ
పిల్లలు ఉత్తరాశిగింజలు తింటే కాంతివచ్చును |

పత్నకగకు 1-క్రియ | రేపటిములగలకు మెత్తగా నూరి అందులో
వాడపోసినరాసున్నం యిందువగింజంత పొడిగి మింగించేది |

230) దొంగనువట్టే క్రియ | పుట్టమీదవున్న తెల్ల యీశ్వరివేరు
అదివారంనాడు తవ్వి తెచ్చి పాకేసిల్లను కడిగి పనివచ్చినప్పుడు యీవేరు
పాకేసిల్లతో అరగదీసి తన కుడిచేతికి బట్టించుకుని వెనలపల, బావల పూను
కునీది | వకగిన్నె బోలెంబి అగిన్నెమీద యీ చెయ్యివేసి తన యిచ్చదేవత
లను మనస్సులో తలచుకొని చెయ్యి తీశీది | దొంగ యెక్కడవున్నాడో
చెప్పుకునీది | చూపించుకునీది | అంత అగిన్నె నడచి యెవరిదగ్గరకు వెళ్
తుందో వారే దొంగలని గ్రహించీది | రెండో ప్రకారం | నేలపుసిరిగవేరు
అదివారంనాడు తవ్వి తెచ్చి చిట్టిఆమడంలో అరగతీసి వంటెపుర్రె పానికి
కాటుక వుంచి దొంగవున్నతావు చెప్పుకునీది | వాడిపూరు పున్నచోటు
వాడి పేరున్న, వస్తువుకూడా చెప్పును |

వసువులకు మలకమందు | మల్లెదిగురు | తుంమెకచిగురు | చిక్కగొట్టి
ముక్కులో నశ్యం చేశీది | రెండోపక్షం నల్లపుమైత్తలకు దూడరేణం
నశ్యం చేశీది.

చరిత్రాష్టలకు॥ తెల్లజిల్లేడు చక్కపచ్చిది తాళకం యారెండూ
తాంబూలంతో యిచ్చిది । వేడిఅన్నంల్లా తరువాటి పోకి అప్పుడే పెట్టెది ।
యీచొప్పున మునుపుపూర్వం వచ్చేవేళను యిచ్చిది । నిమ్మకాయ దబ్బకాయ
పూరకాయ పెట్టెది ।

హేమాక్షికం మూడురహములు నిమ్మపళ్లపులుసున వున్నే శుద్ధి ।
హేమాక్షిక భస్మం॥ గొప్ప మూకుడుతెచ్చి పొయిమీదవుంచి హేమాక్షికం
నిమ్మపంటిపులుసున నూరి కుడకచేసి మూకుడులా వుంచి దానిమీద ప్రమిత
మూతవేసి ఆ ప్రమిత సఖం మునిగోట్టు నూనెపోసి మంటపెట్టిది । ప్రమిత
లోపల చమురు మండును । మండి చల్లారిలే భస్మం అవును । లోహభస్మం॥
లోహానికి సమం గంధకం । నాలుగోపాలు నవాసారం । యిది సున్నపు
సేళ్లలో పదిరోజులు మడకన చేసి బిళ్లకుచేసి యెండించి పుటంబెట్టిలే భస్మం
అవును ।

వెలగబంతో వత్తిచేసి వెలిగిస్తే సేళ్లలో వెలుగును -

చచ్చినసిండానకు । ములగవేరు పులగలితో నూరి తాగితే పిండం
కుడిబోవును ।

అదొండవేరు కడియంగా కట్టిలే ఆయుధాలు నాటవు ।

వైద్యశాస్త్రం పార్శ్వందివారివద్దనుంచి.

(శ్వాసఉబ్బసానకు) అరిటిపండువొలిచి మూడుముక్కలుచేసి అందు
లో చింతగింజంతనున్నంపెట్టి మూడుముక్కలు మూడుదిగాలు లింబై శ్వాస
ఉబ్బసం పొంతదగ్గుసహితంగామానును. వేడికొర్ర గంజిలో జిల్లేడు ఆకులువేసి
ఆకులులేసి నులివేడిగంజితాగె దగ్గుమానును.

(పొడిదగ్గుకు) కసిమిందసహాలం॥ పరిమియ్యం పిండిగాగొట్టి॥ నిప్పుట్టు
కాల్చి నూనె అద్దుకొనిలింబేను పొడిదగ్గుమానును.

(పాడిదగ్గుకు) దుష్టుపాకు పరివియ్యం పిండిగొట్టి నివ్వట్లుకాల్సి నూనె ను తడుపుకొనిలింటె పాడిదగ్గుమానును.

(రక్తవైశ్యానుకు) లేనె జీలకర్ర ఇంగువ । ల్రికటుకం । యివినూరి । చింతపంట్టిని పొదిగి మింగిస్తే । రక్తవశ్యం మానును.

(నెత్తురుపారి కక్కినందుకూ । గారవేరుతోక్క యెరుపపెరుగుతో । నూరితాగితే । నెత్తురు కక్కిరిచి, పారీచి, మానును.

(కాకిచుమ్మలకు) మురుదొండ్డాకురసం ముమ్మాటునశ్యం చేస్తే । కాఁచుమ్మ మానును.

(కామెలకు) తూర్పుకు పారిన తెల్లనింట్టినవేరు తెచ్చి ఆవుపాలు తో తాగితే కామెలమానును.

(జ్వరకామెలకు) శొంఠిపాడి వూష్టాదకంతోతాగితే జ్వరకామెలమానును.

చింతగింజంతనున్నం బెల్లనపాదుకొన్ని లింపలసినది. యీకాగు మూడుపూటలుతింటై కడుపులోనిగుల్తు ననుస్తకూలులు మానును.

యవాతారం । నేలితోగాని । సిల్లతోగాని । తాగితే । యెకూల అయినా మానును.

బెల్లం । మదనబుడతరసం । గలబురిరసం । దూసరరసం । వేణ్ణీళ్లతో । నూరితాగితే యెకూలఅయినా మానును.

యలకకాటుకు నందివధానపుఆకు నిమ్మకాయంతకునూరి చల్లనీళ్లను కలిపి । తాగితే యలకకాటువిషంమానును.

వూడికెలకు । పెరువజ్జాకు । వేపఆకు యివి నూరి తాగితే । పద్దెనిమిది విధాల యలకకరిచినా మానును.

మలమూత్రాదులు బంధించినందుకు । వెలుతురునారా । వెలమచెక్క । మిరియాలు । కూడా నూరి । కడుపున రాస్తే మలమూత్రాదులు విడుచును.

ముక్కున నోటను నెత్తురుకారినందుకు - వుత్తరేణి వసదున్ను । అడ్డ
నరపు వసదున్ను । సరిగాజేసి తాగిది.

తలను వడలును యిదె అంటిది । ముక్కు నోట నెత్తురు కారీది
మానును. మేడివండు । బెల్లం లింటె నెత్తురుకక్కడం మానును.

కరకవేళ్లరసం । దాల్చిపువ్వురసం । బెల్లం కలుపుకొని తాగితె నెత్తురు
కక్కడం మానును.

వైద్యగ్రంథమునుండి.

రజితరసాయనం:—

“రూపాయివకటి కరిగి నీరులాగు కరుగుతూ వుండగా వకపాస్తలుం
శుద్ధిచేసిన పాదరసంలా పోసి కలిపి ఖడ్గి పోసుకునేది. యీఖడ్గి వేణ్ణీళ్ళ
అరగదీసి వెంన్నలో కలుపుకుని పుచ్చుకునేది. యీలాగు అర్థమండలం పుత్తు
కుంటే శుభసంబంధమైన మేహరోగాలు పోతాయి. నూనె, ఆప, పులుసు
వర్జం.”

విషహరణముకు:—

“తామరదుంప, తంగెనువెత్తులు, వత్తిగింజల గుదురు ఇవి సమభాగ
ములుచేసి నూరి త్రాగిస్తే విషాలు అన్నీ మారును.”

“భూతాలు రాకుండా వుండుటకు యి. సిద్ధయోగాన ఉళిరికవేరు
తూర్పుది తెచ్చి చిట్టి ఆముదాన గంధంలీసి అదిచాతబెట్టి చూస్తే దొంగలు
కానవత్తురు. భూతాలు తనయింటికి రాకుండా వావిలవేరు పువ్వుమీ ఆదివా
రాన తనయింట వున్న భూతాలు చేరవు.”

భ ర త శాస్త్రము.

e భరతశాస్త్రము by కొహళాచార్యులు

No. 452.

మొదటిక్లోకమునకు టీక. యీలోకమందు నకలమయిన విద్యత్స
మాహామునకున్న శ్రీవైద్యమైనపువంటిన్ని నకలమైన భరత ప్రవర్తకులకుండు

కోభూషణమైనఘవంటిన్ని అత్యంతముంను దయాశాలి అయినఘవంటి
కోహళాచార్యుడైన విద్వాంసుండు సకల లోకోపకారంకొరకు సృష్టగీతవా
ద్యాలింపు ప్రకాశింపజేసినఘవంటిన్ని వాంటికి ఆశ్రమమైనఘవంటిన్ని
దశప్రాణాలతోకూడిన తాళస్వరూపముంను లెస్సగా ప్రతిపాదించేటండ్లుకు
యిచ్చయించినవాండొకుంచును యీగ్రంథం నిర్విఘ్నంగా ముగిశీటికొరకు
సర్వేశ్వరమస్కారరూపమయిన మంగళమును శేయుచుంను తాళస్వరూప
మును లెస్సగా ప్రతిపాదించేనేరీ ప్రతిజ్ఞ శేయుచుంన్నాడు.

6 ఇప్పుడు భరతరశమిలకు సంతోషార్థమైనతాళము నిత్యమా అని
త్యమా అని విచారింపుబడుచున్నది.

శ్లో! తాళఃకాలోననిత్యోన | ఖండకాలోస్వరూపతః | చలనా
ప్రాణసంబంధాశ్రీన్నితేజాన్వాదితోపిచ | టీ! అసౌ | యీ | తాళఃకాలః |
కాలస్వరూపమైనతాళము | నిత్యః | నిత్యంకాదు | అందుకుయుక్తాలు |
ఖండకాలస్వరూపతః | ఖండకాలాలు లఘుగురుపుత్రకాలాలు | యీఖండ
కాలస్వరూపమైనతాళము ఖండకాలము నప్తమైతేను తాళముంను నప్తమా
గన్కు నిత్యంకాదు | చలనాత్ | తాళము నదుస్తూడిన్నది అనేడి వ్యవహారం
వున్నదిగన్కు గమనంగలవస్తువల్లను అనిత్యమేకావలెను | ప్రాణసంబంధాత్ |
కాలాది ప్రాణసంబంధంవల్లనుంను జేహంవల్లనె అనిత్యమేకావలెను. మితిః |
యింతవర్తంత్రముంను ధృవతాళమువున్నది | యిటమీదట లేదని మితమేదక
డినది గనుకనుంను అనిత్యమేకావలెను | జన్వాదితోపిచ | యీశ్వరుని పంచ
ముఖాలవల్లను మార్గతాళాలుపుట్టెను. అందుకు వాకతాళంకింద ప్రస్తారతా
ళాలు అనేకతాళాలుపుట్టెను. అందుకు ఎభతాళంకింద యిప్పుడువున్నది |
నప్తమైపోయెను | అనేటి వుత్పత్తినిలయాలు తోస్తువున్నవిగన్కు యీ
అయిదుహేతువులవల్లనుంను తాళము అనిత్యముకాని నిత్యంకాదు | యికను
అనిత్యమనేటిమాట శెంకింపబడుచున్నాడు.

అభినయదర్పణము.

1. అంగుష్ఠతర్జనీమధ్య... ఈ గీళ్లు అంగుష్ఠాదివ్రేళ్ల పేర్లు. పతాకః ...ఈ అరన్ని అనంతహస్తాలు. పతాకహస్తానకు లక్షణం. ప్రసారిణాం చాంగుళీనాం ..తర్జనీ మొదటను అంగుష్ఠము కొంచముగావంచి కడమ వ్రేళ్లనుచాచినది పతాకహస్తము. దీనికి స్వతంత్రము పుభయపార్శ్వముల యందు హస్తము కదుల్చుటవల్లను వినియోగము - నాట్యరంభేనివాహే... నాట్యరంభే-నాట్యరంభమందున్న, వారివాహే-మేళుమందున్న, వనే - వనమందున్న, వస్తునిషేధకే - వద్దనేటియందున్న, కుచస్థలే - కుచస్థలమందున్న, నిశాయాంశ-రాత్రియందున్న,...(1 టి ఆధ్యాయము- 1టి పుట)

2 సంయతహస్తాలు...పుష్పపుటం...ఈపదహారున్న సంయత హస్తాలు. పుష్పపుటహస్తానకు లక్షణం. సప్తకీర్ణ...సర్పకీర్ణ హస్తాలు రెండున్న కూర్చిపట్టినది. వినియోగం. సంఘనార్యేయందున్న, అర్ఘ్యప్రదానేచ- అర్ఘ్యం యిచ్చేయందున్న...(2 ఎ ఆధ్యాయము- మొదటిపుట.)

[కేకవటన్తుం కాంతయ్యది. పర్లాకిమిడిలో చోకలవారింటనున్నది.]

సవ్యాఖ్య అభినయదర్పణం.

నాట్యరంభే, నాట్యరంభమందున్న వారివాహేవారి, పుదకంతో కూడుకున్నటువంటి వాహే మేళుమందున్న వనే వనమందున్న వస్తునిషేధకే వద్దనడమందున్న కుచస్థలే రొమ్మయందున్న నిశాయాంచ రాత్రియందున్న నద్యాం నదిచెప్పేయందున్న అమరమండలే దేవతామండలమందున్న తురగే గుర్రమందున్న ఖండనే నదుకుయందున్న గమనోదిలే నడకచెప్పేయందున్న ప్రతాపే చ ప్రతాపం చెప్పేయందున్న ప్రసాదేచ అయగ్రహంచెప్పేయందున్న చెందికాయాం వెన్నెలచెప్పేయందున్న ఘనాకపే ఘనమైనయందచెప్పేయందున్న కవాటబంధనే తలుపుమానెయం

దున్న సత్తవిభక్త్యర్థే సత్తవిభక్తులుచెప్పేయందున్న తరంగకే తరంగాలు
చెప్పేయందున్న సాభీష్ట్యర్థేచ సాభీష్ట్యర్థంచెప్పేయందున్న శీతలత్వే చలి
యందున్న మెరపు అనేటి యందున్న

తాళలక్షణసంగ్రహము.

ముఖంయెదుటబట్టిలేను గోరోచనమందు ఉద్వేగిస్తేతంగా నిలిపిలేను
విభూతి అనేటి చెవులనడుమ నిలిపిలే కర్ణామృత మనేటి భుజంమీద నిలిపి
లేను యత్నమనేటి ముందర నిలిపిలేను గెతురనేటి వ్యావర్తకమైలేను నరుకుట
యెందు చెల్లును.

మృదంగలక్షణం.

టీక—పూర్వమందు మురాసురు డనేటి రాక్షసుడు గంగాతీరమందు
మునీశ్వరులు సత్త్రయాగం చేస్తూవుండగాను దేవతలిమొదలైన బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరులున్న పురోడాశ నిమిత్తమైవస్తేను అదేవతలకు రాక్షసులకు
యుద్ధమైలేను ఆ కాలమందు విష్ణువు మురాసురుని పట్టుకుని కాళ్ళచేతులు
శిరస్సు మూడున్న ఛేదించి వాని శిరస్సు రెండు కప్పలు చేసి రెండుపారి
క్వాల తీసి కట్టెను. వాని పాదాల చర్మము తీసి వాళ్ళ చేసి రెండురంధ్రాలు
చేతి కొట్టి మూశెను వాని కడుపులో వున్న అన్నం తీసి బోసంగా చేతి అరు
అంగుళాల ప్రమాణంగా యడమపాశక్వాంచేతి కుడిపాశక్వామందు చిట్టెము
న్న విభూతిని అన్నమున్న యామూడున్న గూర్చి మర్దనం చేతి ముఖ
మందు యెనిమిది అంగుళప్రమాణం కరిణచేతి వాయించగా యడమ పాశక్వా
మందు ధిమధిమా అనే శబ్దం వుట్టెను కుడిపాశక్వామందు ధ్వని వుట్టెను.
అపువంటి మృదంగం తీసుకుని సంతోషంగలవాడై సందిశేశ్వరునికి యిచ్చెను
అసందిశేశ్వరుడు ఆ మృదంగం తీసుకుని దీని స్వరూపము యేమని అడిగెను.

కళాశాస్త్రము

అల్లూరి పురుషోత్తమకవి, No 460.

పద్మిని కుండనపు బంగారువలెగాని నల్లకలవలవలెగాని కాంతిగలిగి
తామరపద్మమువంటి సువాసనగలశరీరము నెవలించుమువంటి నల్లనిజాత్తు
చంద్రనివంటిముఖము కలువలవంటికట్ల శంఖమువంటి మూడురేఖలుగలగళము
రెడ్డి పట్ల పలుచనినాలుక అతిమృదువగు శరీరము...సంపెంగరేకువంటి
ముక్కున్న...నఖాగ్రములయందు సాదాగ్రములయందు యరుపున్న
స్వల్పహారమున్న - మదపుటేనుగవంటి నడకయున్న...

మృగయాత్ర

అథాతస్సంప్రవత్స్యేమి మృగయాతస్యలక్షణం
ధనుర్ధరాస్త్రధాకేచిత్తే-చిత్తద్ధరాస్త్రధా
కేచిదశ్వసమారూఢాః కేచిదమృద్ధముఖాభటాః
ఏవం విచైర్భద్రైర్యుక్తో గీతవాద్యసమన్వితః
చాపసాయకచక్రాసీ గదాకుంతాదిసాధనైః
భటాంగీచాశ్వపంహ్యైరతస్థీ చంద్రశేఖరః
తేలుగు (పెత్తోకములకే)

మృగయాత్రలక్షణం యోషుపట్టిదండైశు వింశ్చధరించిన వా
కొండరుండు కత్తులు ధరించినవాల్లు కొండరుండు గుర్రపు వాహనాల
వాల్లుకొండు యుద్ధముఖ్యులైన వీరభటులు కొండరుండు యాత్రకారమైనపు
వంటి మహాపరిజనంకలవాడొకుండున్ను మరిన్ని గీతవాద్యములతోకూడు
కుండున్న వాడొకుండున్ను మరిన్ని విల్లులాగచక్ర అసిగదాకుంత
యివి మొదలుగాగలవువంటి ఆయుధాలచాకనున్న క్షత్రియధర్మచాకనున్న

ఉత్తమాశ్వములను యెక్కినపువంటి వీరభటులతోటింగిన్ని వ్యాటనిమిత్తం ఆరం
గ్యానకు వరమేశ్వరుడు కల్గినవారైరి. ఆఆరణ్యం యెపువంటిదంటేను.

శ్లో. మందారచూత పనసావకుళాశోకచంపకైః

వాస్తుశాస్త్రం

టీక. సోమవారం నాడు యిల్లుకట్టిలేను కలహ నూను అదివారం
నాడు యిల్లుకట్టిలేను కాలును

యీ తిథులలోను రోహిణీనక్షత్రం కూడిన నాడు యిండ్లకు కలప
నరికిలేను మంచిది. శుక్లకౌయ్యనరికినా నునకి బట్టదు వడమటి చూస్తూ
వుండును.

టీక. వాస్తుపురుషుని ద్రిప్పి యెదురు వాకిలిగాను యిల్లుగట్టిలేను
మంచిది నోలు! తక్కినచోట్లను ద్రిప్పికి వివరీతం గాను కట్టిలేను అయింట
శోకరోగభయాదులు కలిగివుండును అటుగనుక (గ్రంథకర్తపేరులేదు)

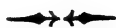
అనుబంధములు

అనుబంధములు.

అక్షరగ్రంథాలు.

1. అప్పకవీయము

లోని వచనములు.

[ఆశ్వాసాంతగద్యలకు, శావ్యములలోని గద్యలకు అక్షరములుగా రచించిన వేవో చెందుమూడు వచనములుతప్ప తక్కిన తెలివిడి, నివరణము, టీక, అవతారిక మొదలయిన వేళ్లలో ఉన్న వచనములన్నీ అప్పకవి వ్యావహారికభాషలోనే రచించినాడు. వ్రాతప్రతు లన్నిటిలోను ఈ వచనములు వ్యావహారికభాషలోనే కనబడుతున్నవి. అయితే, ఈ గ్రంథము 1859 లో ముద్రించినప్పుడు గ్రంథమును పరిష్కరించి అచ్చువేయించిన శ్రీరేకము రామానుజసూరిగారు ఈ వచనములన్నీ శావ్యభాషలోనికి మార్చి అచ్చు వేయించినారు. తర్వాతి ముద్రణములలోకూడా ఈ వచనములు వారు సవరించినవిధముగానే శావ్యభాషలో కనబడుతున్నవి. అయితే, వారు దిద్ద మరచిన శబ్దములు కొన్ని—‘ఇందుకు’, ‘పనిమేనవయచ్చు’, ‘కాదంటేను’, ‘రెండోసారి’, ‘బజాటివాండ్లు’ మొదలయినవి నిలిచిపోయినవి. అప్పకవి వ్యావహారికభాషలో ఈ వచనములు ఉద్దేశపూర్వకముగా రచించి ఉండుననుటకు ఇవి నిదర్శనములుగా ఉన్నవి. ఈ వచనములు ఒకొక్కటి చదివి పూర్వోత్తరసందర్భములు పరిశీలించి చూస్తే గ్రంథకర్తకాక మరియొకరు ఆ వచనములు వ్రాసిఉండరని తెలియకపోదు. (చూ. I. 85 తర్వాతి వచనము; V1. 118 - దానికి పూర్వముండున్నవచనములు; IV. 133-దాని తర్వాతి టీకలు).

ఈ గ్రంథము సం. 1924 లో బ్రహ్మచారి వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిల వారు ముద్రించినపుడు ఈ పదనములన్నీ వ్రాతప్రతులనుబట్టి అచ్చుకవి ఉద్దేశించి వ్రాసినట్లే వ్యావహారికభాషలతో ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా అచ్చు వేయించడము జరిగినది.]

[లే. ప్రత్యయము లాఱు సీ చెప్ప వద్యములను ।
దెలిసికొన సెంతవారికి నలవిగామి ।
వరుస నన్నింటికిం డీక వ్రాయవలసెం ।
దెనుంగుమాటల గడు లేట తెల్లగాఁగి]

IV. 133

టీక. మేరు చక్రమనగాను ఇన్నవభందమునందు ఎన్నేసి లఘువుల వృత్తములు ఎన్నియని యడిగిలేను సరిచెప్పేటివిధము. మొదల ఆడ్డవీధిగా రెండిండ్లు వ్రాసి యాక్రిందను వెంబడిగాను రెండు పార్శ్వములయందున్న ఒక్కొక్కయిల్లు మించియుండేటట్లుగాను మొదటివీధితోగూడాను ఇరువై యూరు ఆడ్డవీధులుగాను గీటులు లించి ఉభయపార్శ్వములయందున్న మించి యున్న కడపటి యిండ్లను మీదియిండ్లు మొదలుకొని అన్నియిండ్లను తప్ప కుండాను ఒక్కట్లుపెట్టి మీది వీధినున్న లెక్కలక్రిందను దిగువవీధియందు నిడుపుగాను ఒక్కొక్కయింటను ఆ లెక్కలకు క్రింద ఉండేటట్లుగాను వ్రాసేది. ఇటువలెనే వ్రాస్తేను మీదివీధికంటె క్రిందవీధిని ఒక్కొక్కయిల్లు ఎక్కువ అవుచును వచ్చును. ఈ క్రమము వ్రాసితేను ఈ మేరుచక్రమునందు వైవిధిమొదలుగాను ఆడ్డవీధులనిన్నీ ఉక్త మొదలైన యిరువైయూరు భంద ములున్న క్రమముననే అవును. ఆ వీధులయందు మొదల ఇండ్లనున్న ఒక్కటొక్కటిన్ని నర్వగురువృత్తములు. తుదియిండ్లనున్న ఒక్కొక్కటిన్ని నర్వ లఘువృత్తములు; రెండవయిండ్ల ఎన్నిఉంటేను అన్నిన్ని ఒంటి లఘువృత్త ములు; మూడవ యిండ్లది రెండేసి లఘువులవి; నాలుగవయిండ్లది మూడేసి లఘు

పులవి; ఈ ప్రకారముననే ముందరనున్న అన్నియింద్రకున్న అని తెలుసు
కొనెడిది. ఆ వీధిని ఉన్న లెక్కలనిన్ని గలియగూడిలేను ఆ భందమున
బుట్టిన సమవృత్తసంఖ్య యవును. వారెన్నవభందమున కడిగిలేను అన్నవ
యద్దవీధి చూచి యిప్పుడు చెప్పినచోప్పున సరిచెప్పింది. విభందముదనుకాను
ప్రాయమంటే ఆభందముదనుకాను ప్రాయసున్న వచ్చును. IV. 151

సంస్కృతగ్రంథములకు

2. వ్యాఖ్యానాలు.

శుద్ధాత్మ చైతన్య ప్రకారానుభూతి ప్రకరణ వ్యాఖ్యానము.

౧౨। శ్లో॥ ఉపాధా యథా భేదతా సన్నతీనాం
తథా భేదతా బుద్ధి భేదేషు లేషు
యథా చంద్రికాణాం జలే చంచలత్వం
తథా చంచలత్వం తవాపీహ విష్ణోః ।

టీక. సన్నతీనాం । సల్-మంచిదైనపువంటి । మణీనాం - సృటికాది
మణులకు । ఉపాధా - నీలపీతరక్తాదులపాధులయందు । సంబంధంవల్లను ।
యథా-యపువలెను । భేదతా-భిన్నత్వమే । తథా - అపువలెనే । లేషు -
నానారూపాలైనపువంటి । బుద్ధిభేదేషు - బుద్ధ్యులపాధులయందు సంబంధం
వల్లను । హే విష్ణోః-కూటస్థాత్మతో అభిన్నమైన వ్యాపకస్వరూపుడా । తవ-
నీకు । భేదతా - భిన్నత్వముగాని । స్వభావంచేతనైతే శుద్ధాత్మ ద్వివీయ
స్వరూపుండవు । చంద్రికాణాం-వెసెలలకు । జలే-పుడకమునందు । యథా -
యపువలెను । చంచలత్వం - చలించడమే । తథా - అపువలెనే । తవాపి -
కూటస్థాత్మమైన నీకున్ను । ఇహ - బుద్ధ్యాదులసంబంధవల్లను । చంచలత్వం -
చంచలించినవలె నుండుగాని । స్వభావంచేతనైతే ఆచంచలదవున్ను నిర్వి
కారుడవున్ను పరిపూర్ణుడవున్ను ।

దక్షిణామూర్తిస్తోత్ర వ్యాఖ్యానము.

౯. శ్లో! సర్వాత్మత్వ మితి స్ఫటికృతమిదం యస్తాదముష్మింస్తవే
 లేనాస్య శ్రవణాత్తదర్థమననాత్ ధ్యానాచ్చ సంకీర్తనాత్
 సర్వాత్మత్వ మహావిభూతిసహితం స్వాధీశ్వరత్వం స్వతః
 తస్మైశ్రీ గురుమూర్తయే నమ ఇదం శ్రీదక్షిణామూర్తయే.

టీక. యస్తాత్ - యేదికారణంవల్లను । ఆముష్మింస్తవే - యాదక్షిణా
 మూర్తిస్తోత్ర మందు । యదం-యాచెప్పినపువంటి । సర్వాత్మత్వం - సర్వాత్మ
 మున్ను । ఇతి-యాచెప్పిన ప్రకారంచేత । స్ఫటికృతం - స్పష్టమై కాయ
 బడెనో । లేన - అది కారణంచేతను । అస్య - యాస్తోత్రంయొక్క, శ్రవ
 ణాత్ - అర్థం వినడంవల్లనున్ను । తదర్థమననాత్ - ఆ విచారించినపువంటి
 అర్థంయొక్క చింతించడంవల్లనున్ను । ధ్యానాత్ - చింతించబడిన అర్థం
 యొక్క చింతించడంవల్లనున్ను । సంకీర్తనాత్ - వాక్కున పఠించినవల్ల
 నున్ను । సర్వాత్మత్వ మహావిభూతిసహితం - అంతా తాను అవుట అనే
 స్వామ్రాజ్యంతో కూడుకొన వున్నపువంటి । యాశ్వరత్వం - ఈశ్వరత్వము ।
 స్వతః-తనకుతానే । స్థాత్ - ఆయాని । అప్తధా - అణిమాద్యవైవిధంగాను ।
 పరిణతం-పరిణమించినపువంటి । తత్ - ప్రసిద్ధమైనపువంటి । ఆన్యాహతం -
 చ్యుతిలేనపువంటి । విశ్వర్యంచ-విశ్వర్యమున్ను । సిద్ధేత్-లభించినీ!

నిఘంటువులు - కోశములు.

3. సర్వశబ్దసంబోధిని.

[ఇది రమారమీ నూరుసంవత్సరములకిందట శ్రీ వరవస్తు శ్రీనివాసా
 చార్యులవారు వ్రాసిన నిఘంటువు. వారు సంస్కృతపదములకు తెలుగున
 అర్థము వ్రాసినప్పుడు సంభాషణలో ఉన్న మాటలే తరుచుగా వాడినారు. వారి
 తదనంతరము మరి 50 సంవత్సరములకు 1875 సం॥లో ఈ నిఘంటువు

అచ్చొత్తించినప్పుడు కొన్ని మాటలరూపములు సవరించి చివరను శుద్ధపత్రికలో చూపించినారు. అయితే, అవిఅన్న విశేషకప్రమాదజనితదోషములు కావు. “పొయ్యేవాడు”, “పొడుస్తూ” అనడానికి బదులుగా “పోవువాడు”, “పొడుచుచు” అని దిద్దినప్పుడు, గ్రంథకర్త వాడిన వ్యావహారిక భాష కావ్యభాషగా మార్చడమే సంభవించినది గాని శేషకప్రమాదజనిత దోషములను సవరించడము కాలేదు. ‘వాచ్యాయన’, ‘యేముడు’ అనే రూపములు వాస్తవముగా శేషకప్రమాదమువల్ల కలిగిన తప్పులు. అవి ‘వాత్సయన’ ‘యేముడు’ అని దిద్దినప్పుడు, అది భాష మార్చడము కాదు. శుద్ధపత్రికలో సవరించిన వాడుకమాటలు పేయింట పదిన్ని సవరించక విడిచినవి తొమ్మిదివందల తొంభై ఉన్నట్లుగా గ్రంథములో అనేకముగా వ్యావహారిక భాషాపదములు కనబడుతున్నవి.

ఈ నిమింటువులోని భాషాస్వరూపము తెలియడానికి కొన్నిమాటలు మాత్రము ఉదాహరిస్తున్నాను. మాటపక్కనే అవి యేపుటలో ఉన్నవో ఆ పుటసంఖ్య సూచిస్తున్నాను.]

కూతురు కొడుకు 457

చేసేటందుకు 167

కూతురు కొమార్తె 458

దగ్గర 16

వాండ్లు 272, 310, 351, 383

తగలకుండా 263

కండ్లు 302, 304, 293

లేకుండా 141

అలుమొగళ్లు 317

తెలియకుండా 270

మూడేళ్లదాకా 205

కాకుండా 479

పల్ల 161

అన్నిటికన్న 279

కొద్ది 20

యిదిన్నీ 590

పద్ద 45, 65

దాకా 134, 144

వాటి 32, 33, 34, 46, 61, 62, 270,

అందాకాను 361

308, 347

అంతాను 361, 545

అంతటా 521	చంపదము 94
కూడా 15, 20, 22, 99	కొట్టడము 94
చాలా 432, 281, 301, 528	(ఈ'డము' రూపాలు వేలకొలదిగా ఉన్నవి)
దూదిబొంతా	పొడుస్తూ 61
చొక్కా కవచమున్న 126	బొటావుండగా 188
ఎప్పుడైనా 126	కదలించుకుంటూ 342
తిరిగి 274	కలుసుకోవడము 370
ముప్పదోది 60, 381	వేసుకొన్న 453
నాలుగోది 234, 371	పోసుకొనే 90
మూడో 211	ఇచ్చే 83
ఎనిమిదో 211	పోషించే 177
జులుకై 259	అనే 243
దూరమునుంచి 368	కాకపోలే 16
పోవడము 93	అయితే 306
తిరేగడము 93	ఉగించ 351
ఎత్తడము 93	అనుబడు 354
పొందడము 93	

దీనినిగురించి మహామహాపాథ్యాయ తాతాసుబ్బరాయశాస్త్రుల వారు, "సర్వకల్పసంబోధినీ నిఘంటువు నే వెరిగినదే. శ్రీమాన్ పరవస్తు శ్రీనివాసాచార్యులవారు రమారమీ నూరుసంవత్సరములక్రిందట నీగ్రంథమును రచించినారు. సంస్కృతకల్పములకు లెనుగర్థము చెప్పినప్పుడు తరుచుగా వ్యావహారిక భాషారూపములు ఈగ్రంథములో వాడిఉన్నారు."

తాతాసుబ్బరాయశాస్త్రివ్రాలు. 6-3-1915.

పండితుల జాబులు.

అముద్రిత గ్రంథచింతామణి పత్రికలో

పత్రికాధిపతులైన పూండ్లరామకృష్ణయ్యగారున్న వేదము వేంకట రాయశాస్త్రిలుగారు మొదలయిన పండితులున్న విద్యావిషయములను గురించి వ్రాసినవ్రాతలలో వాడిన వ్యావహారికభాషా రూపములు:—

1. పత్రికాధిపతుల వాక్యములు:—

“‘ధరణిదేవులవల్ల’ యను శబ్దములయందు వల్లయను పదమునకు మహాకవిప్రయోగములేదని మాయభిప్రాయముగాని ధరణిదేవశబ్దమునకుఁగాదు. ఇందులకై రెండుజాబులవలన మీరు ప్రయాసము దీసుకొనుటయైనది.”

“(పోషకభృతి) బంపనివారి నామములు పైపత్రికనుంచి ప్రకటించ వలసివచ్చును”

“మాకయిష్టంబగుటచే మేమాపద్యంబు మొదటినుంచి విడిచితిమి.”

“మాపద్యంబుగ్రంథము”; “ఇరువురిని”; “అగుపడదు”; “విశ్వసించ వలెను”; “యోచించుడు”; “తెలుసును”; “తెలిసేయున్నది”; “వ్రాసినవియున్నారు”; “ఇతఁడొక కృష్ణరాజుల్లుడు”; “గవ్వల చెన్నడి పద్యపంచకము”; “ఇంతటి దురభిమానమేలనో”; “అచ్చు వేయించుదురట.”

2. వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారు:—

“అగుపడుచున్నది” (10-2-1894); “అందుకు”; “వ్రాసినాను”

3. కొండముది నరసింహముగారు:—

“ఇప్పద్యమే అప్పకవిగారు లక్ష్యముగా దీసుకొనిరి”

“దీపాంకురమఘమునుగాని లతనుగాని భేదిస్తున్నట్లు చెప్పలేదు. నందకము పాటలతాపని భేదిస్తున్నట్లు చెప్పియున్నది... అఘలతను భేదించదనే సంశయము తగలనేరదు. లతను భేదించుటకు కొడవలిచాలు గనుకనే కొడవలి చేతనయినవనికి సుతక్రంతరైక్యకంతలుంతనమైన నందకము భేదించడమని చెప్పడ మాయంధమున కుచితముగాదనే సంశయమునకు సమాధానము యేమనగాఁ బద్యములలో నఘలతాశ్రుతినినిచెప్పక ‘నఘలత’ యని చెప్పియున్నట్లు

లయితే యాజ్ఞాపణ తగులును. లతాసమూహంబనిమాడా యనకుండా లతా శ్రేణియని చెప్పినందువల్ల శ్రేణియనగా దగ్గరగల పొడుగాటి తాఱు...”

“తమకు వ్రాసుకొనిన యుత్తరము...”

“నామలింగానుకాసనమందైనారేవు”

“ముద్రించగోరినాను.”

“అట్టివాటియందు”; “బోధించడము”; “కూడా” “ఇంకా”; “కావడము.”

4. నల్లనొచ్చక వర్తి సుపత్కుమార లక్ష్మీనృసింహాచార్యులవారు:—

“విజ్ఞానదిపాంకురాకృతిగల నందకంబులు లతాశ్రేణిచ్ఛిదంజేయుం గాక” యుటచే, లతాచ్ఛేదనముకు లవిత్రము ప్రధానముగాని దీపాంకు రము ప్రధానముగాదనిన్ని ఖద్గమునే గ్రహించేయెడ, నమరొత్కండదైత్య కంఠలుంఠనాకుంఠంబగుదాని; లతాచ్ఛేదన ముత్కర్ణావహముగానున్నదనిన్ని ప్రకటింపఁబడియున్నది.”

5. డబ్బిరు కృష్ణమూర్తిశూరిగారు:—

“గంధఫలకీ నాయికాధ్వనిన్ని, సారంగమునకు నాయకధ్వనిన్నిపోల్చడ మప్రసక్తమైయున్నది...గంధఫల యొక స్త్రీయైయుండి తనకిరుప్రక్కల నిడువారసారంగుల నాశ్రయింపజేసికొనడము సాధ్యధర్మమునకు విరుద్ధము.”

6. వడ్డాది సుబ్బారాయణుగారు:—

“అందుకు”; “అబ్బురపడినాను”; “చిత్తగించవలెను”

7. ఆ. పుండరీకాక్షయ్యగారు:—

“ఇందుకు”; “కనపరచడము”; “తొలచక”; “పూనినాను” “కూడా”, “ఉంటే”

8. నడకుమటి వీరరావుగారు:—

“తొలగించుదురుగాక”; “అందుకు”; “రచించగల”; “విమర్శకు” “వ్రాసుకొను”.

9. మండపాక పార్వతీశ్వరకాస్తిగారు

“చూసుకొలేదు;” చంపించలేదా”.

5 దినచర్యలు

యాత్రావిశేషములు.

1. రాజమహేంద్రవరం జిల్లా-కోరు మిల్లిగ్రామం కాపురస్తులైన చేట్రోలు సీతారామకాస్తులుగారు వ్రాసుకొన్నదినచర్యచూచి మండపాక పార్వతీశ్వరకాస్తులుగారు వ్రాసుకొన్నది.

౯. బదరీనారాయణమునుండి యీశాన్యముగా ౮ రోజులకు బ్రహ్మ కపాలముచేరవచ్చును. యీనడుమను రఘునాథపూర్ అనేవహరున్నది. వహరులో బసచేనేయెడల ఆక్కడిరాజు (బ్రహ్మణుడు) తనపండితులను రాజావద్దికిపంపును. ఆపండితులకు ఆలింగనాదినత్కారములు వీరు జరిగించ వలెను - వీరిపండితులను ఆరాజావద్దికిన్ని పంపవలెను. ఆరాజావచ్చు అట్లనే జరిగించును. యీ చో! జరిగించనియెడల దోచుకుని అపాయము జరిగింతురు. పట్టణములో బసచేయక వైగా బసచేనేయెడల అట్టి ప్రతిబంధకాదు లుండవు. పట్టణములో దిగి వైని వ్రాసినసత్కారము లన్యోన్యము జరిగిన వైని కోరితే యాత్రలనుగురించి మజారీలను సప్తీచేయును.

... ..

2. గోకుల విశ్వనాథుడుగారు వ్రాసిన యాత్రావిశేషములను చూచి మండపాక - పార్వతీశ్వరకాస్తులవారు వ్రాసుకొన్నది.

పంజాబుదేశములో జ్వాలాముఖి అనే పర్వతమున్నది. దానిపై నచ్చుటచ్చుట తొర్రలలోనుండి అగ్నిజ్వాలలు వచ్చుచుండును. ఆ జ్వాలలకు యాత్రవారు నమస్కరించే ఫేడా, అరిటిపళ్లు, టెంకాయలు, రవికలగుడ్డలు, వగైరాలకు అందినమట్టుకు ఆ జ్వాలలు భజించి ప్రసాదముగా కొంత విడచును - రవికలగుడ్డలు కాలకుండా యిచ్చివేయను-చేతులు కాలవు.

అకాలేశ్వరమను మహాయాత్ర యొక్కటి గలదు - అక్కడ శీతోష్ణ గుండములు రెండున్నవి. బియ్యపుమూట ముంచినయెడల అగ్నిగుండములో అన్నమగును.

అమరనాదం అను శ్రీత్రమున్నది - అక్కడ శ్రావణ శుద్ధ పౌర్ణమికి మాత్రం మంచు లింగాకారముగా పాచుపట్టసహితముగా అందరికీ కనబడును.

ఆమూఢునియాత్రలు వైకాఖం లగాయతు కార్తికమాసమువరకూ నరభూజనోదువ ౬ నెలలు దేవభూజ జరుగును.

... ..

3. అనంద సుం ఆషాఢ శుం 6 నాడు “శ్రీరంగవైష్ణవు” లొకరు వ్రాసుకొన్నది చూచి వృష సుం ఆషాఢ శుం 6 నాడు మండపాక కామ కాస్తులుగారు వ్రాసుకొన్నది.

... ..

బదరీ నారాయణం

వృశ్చికమాసం ప్రవేశించడంతోనే రెండుమూడుదినములు పూజచేసి తలుపులువేసి సమయంగా శ్రీస్వామివారికి నరనారాయణులకూ నారదుల వారికిన్ని అసమీపమందు వంటకాలలో వేంచేసియున్న ఆమృతానికి లీనుకొని వచ్చి యీహితమందు వుంచి ఆమృతానికిన్ని నభిభిషపర్యంతం పిండి సమర్పించి కంబళి వైసినమర్పించి ఆవైసి పేరుకున్న నెయ్యి సమర్పిస్తారు. శ్రీస్వామివారికి మాత్రం యిత్రడిచాటలు కడుపుమీదను వీపుమీదనూ ఆ సమర్పిస్తారు. ఉద్ధ వలకు అసమీపమందు ఆరుశ్రోనులమార్గంలో వున్న పండికేశ్వరంలో వుస్తారు. తరువాత తలుపులువేసుకొని అర్చకులు మొదలైనవారు ఆ పండికేశ్వర రాసకు ఆరుశ్రోనులలోయున్న జ్యోతీమతంగా ప్రవేశించి మేషమాసపర్యంతం వుంటారు.

... ..

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలవారి చట్టపుస్తకమునుండి తీసుకలు.

“హిందూభాషాసంజీవిని ముద్రాక్షరశాలాధికారులు తమ ముద్రాక్షరశాలయొక్క శాస్త్రములు నిరంతరాయముగా జరుగుటకై విన్నవించుకొన్న చట్టపుస్తకము. ఇది ప్రసన్నతీర్థిలయముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడియె. చెన్నపురి తంజీయూర్బేట. ౧౮౬౯ సం॥ జూలై ౧ తేది.”

ఈ “హిందూభాషాసంజీవిని ముద్రాక్షరశాలయొక్క శాస్త్రములను విచారించుటకై భాగస్థులందఱు చేరి యేర్పరచిన శాస్త్రవిర్వాహకసభికులు:— ఆగ్రాసనాథపతులు: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రి; సంస్కృతి తిరువేంగడాచార్యులు. శార్వదశ్వి: బద్గులూరు వేణుగోపాలనాయుడు. ఉపశాస్త్రదర్శి: శంకర! వెంకట్రావు. అభ్యుత్తులు: పంగీపురం! రామకృష్ణమాచార్యులు; వక్త్రాల! తిరువేంగడస్వామినాయుడు”

1. హిందూభాషాసంజీవిని ముద్రాక్షరశాలాధికారులు ౧౮౬౯ సం॥ జూలై నెల ౧ తేదియందు విన్నవించుకొన్న చట్టము. మొదటిభాగము. పేరికి— ఉపయుక్తములైన యీదేశగ్రంథములనేకముల చచ్చువేయబడకయీరింపట చేత నాలాటిగ్రంథముల నచ్చువేయించి ప్రచురముచేయుటకు - ఇట్టి లోకోపకారమైన శాస్త్రమునకు సహాయులై వలయుద్రవ్యము నిచ్చి భాగస్థులుగా నేర్పడిన సమాజమువారిద్రవ్య మభివృద్ధియగుటకు - ఈ ముద్రాక్షరశాల యుంచబడుచున్నది. కాబట్టి యీముద్దేశ్యమున కంతరాయము గలుగకుండుటకై భాగస్థులందఱు రేఖింపించి యేర్పరచుకొన్న నిబంధనలు.

2. మన ఉద్దేశిలో సదరు లేదియందు నూతనముగా నేర్పరుపబడిన హిందూభాషాసంజీవినియను ముద్రాక్షరశాలను నేను మొదలు వదియేనుసంవత్సరములవరకు సముదాయముగా నుంచి విదనాడక నానాటి కభివృద్ధియగునట్లు చేయుచుండవలసినది.

3. సదరచ్చుకూటమునకుగాను పెట్టుబడినిమిత్తము భాగము ౧ కి రూప ౬౫౦ చొప్పున భాగములు-౧౪ కి రూప ౯౧౦౦ ఈదిగువ సుదహరింపబడు పద్ధతుల ప్రకారము కట్టవలసినది.

1. ౫డో కలములో చెప్పియున్న ప్రకారము రూప ౬౫౦ అర్హుల యేబదిరూపాయలు పెట్టుబడిపెట్టి ౧౮౭౧ నాఁది ఫిబ్రవరినెల ౨౮ తేదివరకు పనులు జరిగించినప్పుడు నదిమొదలొక సంవత్సరమువరకు అనగా ౧౮౭౨ నాఁది ఫిబ్రవరినెల ౨౮ తేదివరకు అచ్చుకూటమున సుత్పత్తియయ్యెడు ద్రవ్యముపల్ల పనులు నడిపింపవలసినదిగాని భాగస్థులు పెట్టుబడి పెట్టవలసిన నిమిత్తములేదు.

... ..

5. రెండవభాగము: ఈ ముద్రాక్షుకాలయొక్క కార్యముల నిర్వహించుటకై సదరు ముద్రాక్షుకాలకు భాగస్థులుగా నేర్పడియున్నవారిలో ఆరుగురు కార్యనిర్వాహక సభికులనియు తక్కినవారు ఉపసభికులనియు - మైని చెప్పబడిన రెండువిధములవారును జేరినపుడు మహాసభవారినియు సెంచరులనుండవలసినది.

... ..

6. ఈ కార్యనిర్వాహకసభికులలో ఆగ్రాసనాధిపతులు - కార్యదర్శి-ఈముగ్గురును ప్రతిదినము జరిగెడు జమాఖర్చు లెక్కలయందున్న బ్యాన్కిలో రూపాయలు కట్టుచు మరల తెప్పించుకొనుచు సంఘటకుగా నేర్పరచబోయ్యెడు బ్యాన్కి లెక్కపుస్తకములయందున్న రసీదులు మొదలైనవాటియందున్న చేపాలు చేయుచుండవలసినది.

... ..

7...లిఖితమాలకముగా తెలియజేయక సభకురానివారు ఒకరూపాయకు మించక కార్యనిర్వాహకసభికులు నిర్ణయించుకట్టము నియ్యవలసినది.

8...నిబంధనల నేర్పరచునపుడు సభవారి అభిప్రాయములు భేదించిన
పక్షమందు ౧౯ దో కలములూ చెప్పియున్న ప్రకారము అధికసంఖ్యగలవారి
అభిప్రాయప్రకారముగా నిబంధనలను స్థిరపరచవలసినది.

... ..

9...భాగస్థులందరును సహోదరశ్రావ్యముగా నేకీభవించి ౧౫ సంవ
త్సరములవరకు వ్యాపారము జరిగించి శ్రీ వేంకటేశ్వరస్వామివారి యనుగ్ర
హమువల్ల నభివృద్ధిజెందినద్రవ్యము ననుభవించుచు తేమముగ నుండిటకై
నిర్మయించుకొన్న చట్టములు ఎల్లవారలకుఁ బట్టములై మంగళవరములై యుండ
వలసినది.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రి

(ఇదిగాక మరి ౨౧ చేబ్రాళ్లున్న ఉన్నవి).

శ్రీ బొబ్బిలి మహారాజావారు యాత్రకు వెళ్లినప్పుడు జరిగిన
సంగతులు దినచర్యగా శ్రీ మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారు రచించిన
దినచర్యగ్రంథమునుండి:—(139 వ పుట)

బెంగుళూరుసంగతి

1886 సం॥ ఆగష్టు 12 తేదీకి సరియైన వ్యయసం॥ క్రమం బ-౧-౧గు॥
ఉదయకాలమునకు బెంగుళూరు కంటన్వేంటులూ నొక బంగళాలో ప్రవేశ
పించితిమి. శేణుగుంటనుండి బెంగుళూరువరకు రయల్ చార్జీ జన ౧ కి రూ॥
౨-౪-౪ చొ॥ తగులును.

ఈబెంగుళూరు మహిసూరు రాజ్యములోనే చేరినది. యిక్కడ పటా
లము లున్నవి. దోరలు చాలామందియున్నారు. శ్రీమహిసూరుమహారాజావారి
లోగిలి విశాలమణియమైన దొకటికలదు.....

సీలగిరిపాటి చలిలేదుగాని, యిల్లుదాటిలే బహువస్త్రాచ్ఛాదిరులై

యొండక తీరదు. తరుచుగా వానలు కురియుచుండును. సూర్యదర్శనము అపు రూపముగా నుండును. గాని జాస్త్రీగానుండును.....

యెటుచూచినా ర మెళ్లవైకాల్పముగఁగి పహయన్నది. ఫరంగీలు, ఆరవమాలలు, తురకలు, సోలర్లు వగైరాలు క్రిక్కిరిసియున్నారు. గనుకనే మాంసపు దుకాణములు శతాధికముగానున్నవి.

6 శాసనములు

రాజరాజదేవుని సుందరుపూడి శాసనములోనిది.

క్రి. శ. 10వది ఎపిగ్రాఫియాభివం IV. పుట. 303

పూర్వతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను పెద్దపూడ్డియుం బొలగరుసున పల్లమున కొట్టియగుంటనడును సీమా. ఆగ్నేయతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను పెద్దపూడ్డియుం నెరపులయుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్రసీమా. దక్షిణతః—ఇయ్యూరియుం నెరపులయుం బొలగరుసున తాడ్లతేప సీమా. నైరుత్యతః—ఇయ్యూరియుం నెరపులయుం ముందర మునయుంబొలగరుసున ముయ్యలికుట్ర సీమా. పశ్చిమతః—ఇయ్యూరియుం ముందునును మదకుఱితియుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్రసీమా. వాయవ్యతః—ఇయ్యూరియుం మదకుఱితియుం బిల్లెను పెద్దపూడ్డియుం బొలగరుసున ముయ్యలికుట్రన గొల్లతేప సీమా. ఉత్తరతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను పెద్దపూడ్డియుం బొలగరుసున యెఱువగడ్డయ సీమా. విశాన్యతః—ఇయ్యూరియుం బిల్లెను పెద్దపూడ్డియుం బొలగరుసున ముఱ్ఱికోడి తాటియొద్ద చింతయసీమా.

ప్రధ్వీశ్వరుని పితాపురము శాసనము A. D. 1136.

శకవిషంబులు ౧౧౦౨ గు నేటిమేష సంక్రాంతి నిమిత్తమున శ్రీ పితాపురమున శ్రీకుంతిమాధవదేవరకు బ్రోలునాటిలోని నవఖండవాడ అని యెడిచోరు గృహక్షేత్రామనహితముగా నఖండమున్న శ్రీమన్నహామండ లేశ్వరవేలనాంటి కులాత్తుంగరాజేంద్ర చోడయరాజులొమ్మలు శ్రీమన్న

హామండలేశ్వర కులాత్తుంగ మన్వగౌంకరాజుల మహాదేవులు జాయమదేవులు
హవిబృకల్యచ్చానాథకము నిత్వనైమిత్తిక మాసోత్సవ సంవత్సరోత్స
వాధకమున్న గీతస్పత్తవాన్యవి వివిధభోగాధకముంగా నాచంద్రాక
ముగా నిచ్చిరి.

మల్లిదేవుని పితాపురము శాసనము (A. D. 1195)

ఎపిగ్రాఫియా ఇండిక IV. 92.

అన్యగ్రామస్థసీమానః పూర్వకాతః వెలెంగు బట్టిగుంటయసీమా. ఆగ్నే
యతః వెలెంగున వినిక ఆలమున భోదతాతకాలియసీమా. దక్షిణతః క్రీపాద
ములుపల్లి సీరిపురమున మయ్యగిట్ట. వేముగుడ్డయసీమా. కొట్లరుకుణును నల్లం
జెఱువు కొమ్మన గుడ్డయపట్టివచ్చి నైఝులితః విమంగుదల కొప్పల్లిపాలమున
మయ్యనిట్టన పుల్లిగుంటయసీమా. పశ్చిమతః కొప్పల్లి తూర్పుకన కపల
గుంటలసీమా । వాయవ్యతః చురుకత్త బయలికేశవచంట్టుచెఱువు తూర్పుకన
గట్టయపుణు గట్టయసీమా. ఉత్తరతః సంపురపాలమున భీమరాజు చెఱువు
దక్షిణము గట్టయసీమా. ఉప్పలేఱును నక్కలకాలియంగలసిన మయ్యనట్టు
మేరగానువచ్చి, ఈకాన్యతః ఉప్పటిటి దక్షిణమున గట్టుపట్టివచ్చి వెలెంగున
ప్రేముల పంక్కయసీమా।

హైదరాబాదు రాజ్యములోని వరంగల్లు పరగణాలో
ఉన్న అనమకొండ రాజధానిగా పూర్వము పరిపాలించిన
కాకతిగణపతిదేవనికాలమందు కరిమ్ నగరములోని ఉపర
పల్లెలో రాతిమీద చెక్కించిఉన్న శాసనములోని కడపటి
భాగము.

క్రీ. శ. 1235.

శకవర్షంబులు 1157 మన్తధసంవత్సర మాఘశుద్ధ 15 గురువారము
నందు పంచలింగాలకూను పించుపల్లిని దేవప్రాచ్చానిప్తులుగాక నవ్వకనకు

వ్యముగానిచ్చి వెంజెఱ్ఱున మీంది = ల్వును కొంతపుగాల్వనక్షణముగా
అనాంకఅద్దుచింతన మిట్టలూరు రవ్వసాని అనకిందూరు దంతపట్టుగూడ
నుర్ ౧౩ ప్రోలకమ్మకాల్వరు ౧ చొట్టుబాడెకాల్వరు ౧ కాట్నాల్వయని
జెఱ్ఱున బ్రహ్మణవిత్తులుగాక సర్వమూంసు రవ్వసాని జెఱ్ఱున రవ్వసాని
మామిడిలోంట పడుచుటిఅనూరు రాజెనాయంకుని జెఱ్ఱునర్ 2 వెలివలము
యేరువొక గుచ్చిలింగదేవుత్రోవ దక్షిణమున ర్ 20 దీనిదక్షిణమున పెద్ద
రేగడినాన ర్ ౪౦ బొమ్మకంటి తెర్వు పడుచుటనుండి పూరివెనెరిగవెనెనడ్డు
ర్ ౬౦ యేటిమడమామిడి వనమూరువెనెకడ మామిడివనమూరు అవననులోని
చింతలూరు డోరొద్ద మామిడివనమూరు ఆచింతవనమూరు డోరిదక్షిణము
తాడివనమూరు అంగడి సుంకమూరు ఇంతపట్టు కాట్నాల్వయని దేవడ్లకు
అంగభోగరంగ భోగధూపనీపనైవేద్య తాంబూలాలకు సూర్యులచంద్రుల
కలంతగాలముఇచ్చిన ఈవికాదన్నవారు గంగకర్తంగంబొడిచిన దోహనం
బోదురు || కొందికాల్వరు ర్ 10 ఇచ్చిలిమి దంతపట్టు గణపతిదేవమహా
రాజు విడిచినదల్లి

• గణపతిదేవుని మోటుపల్లెశాసనము A. D. 1244

శలో - శుల్కపరిమాణం. ఎక్కుమడి దిగుమడిని ముప్పయింటనుఒక్కటి.
శ్రీ గంధము గులాము ఒకటికి | గ ౧౬ రూ కప్పురమునకూ చీలికర్పూరా
నకూ ముత్యాలకూవెల | గ ౧ కిరూ ||| ||| ; పంసీరు | ; దంతము జవాది
కప్పురతైలము రాగితగరిము రిసేయనీసము పట్టునూలు పవడమూ గంధ్య
ద్రవ్యాలకూ వెల | గ ౧ కి రూ ౧౬; మిరియాలవెల | గ ౧ కి ౬
రూ |||; పట్టు ఎల్లనానిసిన్ని స్వరూపము ఒకటికిని ౬ రూ ౪ ||; పొంకలు
లకు ఒక్కటికిని | గ ౧ కి ౬ రూ 3 | పతోపప్యధిక్తకాదక శశనంభ్యే
క్రొధినామ్మిశకవషే మెట్టుప్పల్లభిధానేదేశ్వాయగ్గొండ పట్టనేమహతి
గణపతిదేవ కీర్తిస్థాపితవాంశ్యాననస్తంభం.

దోనెపూడిశాసనము. 30—8—1333 A. D.

ఈఆగ్రహారానకు చతుస్సీమలులైన పాలమేరలు తూర్పునీమల
వల్లెపకొనునవియు, ఆకలువాతకు నీరసపుంత, ఆకరువాతకు ఎడవల్ల
బూరుగునాయవియు, దక్షిణానకు లంకవియు, ఆకరువాతకు మండేనారాయణ
దేవర ( ) వృత్తులపుంత వడుచుటనీను, కొండేవురపుంటలం ఆప్పరాజుదొడ్డి
పుంత, ఆకలువాత దూసనేయు, ఆఉత్తరానకు నీను కుమ్మరేశ్వరి దేవరచించి
పాలపుంత, ఈఆగ్రహారానకు గ్రామగ్రాసముగాను దూసనేటిపడ్డలును పితా
పురపుపాలములుగాను బొడ్డలదొడ్డి లంకంబెట్టింది పదిపుట్లచేయ.

పితాపురము కుంతిమాధవస్వామి ఆలయములోని

స్తంభముమీద కాటయ వెనునది 2-12-1091. A. D.

నన్నిస్థితకవరపంబులు అగునెటి ప్రజావతి సువత్సర పుష్య శు
శ్రావణ ౨ గు 1 నాటి మకరసంక్రాంతి పుష్యకాలముందు కాటమరెడ్డి వెమిరెడ్డిగారు
తమతండ్రి కాటమరెడ్డిగారికిన్ని తమతల్లి దొడ్డసానమ్మగారికిని ఆశ్రయ
సుకృతముగాను పితాపురముందు క్రీకుంతిమాధవదేవరకు శిలాస్థాపనము
ఆచరించుచు ద్రాక్షముగాను చేయించిరి.

తొత్తరమూడిశాసనము. కాటయ వెనునది

శక 1333 A. D. 1411.

ఈపూరిపాలమేరసీమలు, తూర్పున తొత్తరమూడి పాలమేరపుంత
బత్తుల ముప్పడితోంట మామిండ్లు మొదలుగాబోయి మల్లాయమ్మంగారి కొమరి
గిరి పురపుపాలమేరపుంతమోచెను. దక్షిణాన ఆగ్రామరగిరిపురపు పాలమేర
పుండే వృద్ధగౌతమిమోచెను. వడుచుటను వృద్ధగౌతమి, ఉత్తరానకు నిద్యా
రవ్యతీర్థమని వృద్ధగౌతమిలోనిగుమి మొదలుగావచ్చిన తొత్తరమూడి పాల
మేరపుంత బత్తుల ముప్పడితోంట మామిండ్లుమోచెను.

దాక్షిణ్యరామములోనిశాసనము. 28-10-1414 A. D.

యిటువంటి కాటమరెడ్డి వేమారెడ్డిగారిని నిజభృత్యుండైన కడియము
మాచినేరింగారు తనకుస్వామి అయిన కాటమరెడ్డి వేమారెడ్డిగారికిన్ని వారి
దేవులకున్న కాటమరెడ్డి వేమారెడ్డిగారి కుమారుడు కొమరగిరిరెడ్డిగారికిన్ని
వారిదేవులకుండు అతయసుకృత మవునట్లుగాను దాక్షిణ్యరామ శ్రీభీమేశ్వర
శ్రీమహాదేవరసు ఆస్థానశిలామండపముకిట్టింబి శకవర్షంబులు ౧౩౩౬ ఆగు
నేటి జనునందవత్సరకార్తిక శు ౧౫ భా 1 వారిని సమర్పణచేసెను.

రెండవ దేవరాయలనాటిశాసనము 14-౧-1423 A. D.

అస్యగ్రామస్యసీమా ఉహ్వానివిఖ్యంతే దేశభాషామూ. తక్కిళ్ల పాటి
అచ్చరిక్కులసీమా నిజాయము. తూర్పునకు కుప్పెరావిపాటిసంధుకు నక్కల
వాగు. ఆగ్నేయభాగం సుమరావినూతుల కుప్పెరావిపాటిసంధుకు చిల్లమనేని
మిఠు. దక్షిణం రావినూతులసంధుకు పశ్చిమం సరారెట్టికుంటుట్ట. వైకుంఠ
భాగం రావినూతుల అలువలపాటి సంధుకు నక్కలవాగు. తిలంపల్లగుండ్లు.
పసుమిటిసీమ. అలువలపాటిసంధుకు కొంగంపల్లి. వాయవ్యానకు అలువలపాటి
దనకవరంసంధుకు జుగిమకుండుసీమ. పూర్తిచిత్తరావు సీమ. పుంగులూరి
సంధుకు తెల్లగుండు, ఊరిఈశాస్వామి సీమ పుంగులూరి కొప్పెరావిపాటి
సంధుకు సెలువుతొలు. ఇంతవట్టి సమాప్తమై ప్రకారం

అల్లయ వేమారెడ్డి దానశాసనములోనిది 7-౨-14౩4

ఒక అల్లారెడ్డి వేమవరానకున్న వేమనానక్కదొడ్డవరానకున్న
బాలమేసీమాసంధులు. తుల్యభాగదక్షిణపుభారి మోపుగొని రెండుశ్లోపాలల
నకుమ పూర్వమండల ప్రాంతపుత్త దక్షిణపుముఖమైవచ్చింది. ఆపుంతతూ
వ్వుకవేమనానక్క దొడ్డవరపుంటలము ఆపుంతపడుమల అల్లారెడ్డి వేమ
వరపుంటలము ఆపుంతదక్షిణపుముఖమై రాంగారు అంతటను చింత్రపుంనది.

అచింతనుండి తూర్పుముఖమైవచ్చినపుంశ ఆపుంక్షసరుసపుంక్షపుత్తరం వేమ
సానక్క దొడ్డివరపుం బుంత్తదక్షిణం. ఆపుంక్ష తూర్పుముఖమైవచ్చి వేమ
సానక్క దొడ్డివరపుంబొంబొలను చప్పుపాడె అనంగాను ఒకచెఱువునది.
అచెఱువునరసనుండి ఆపుంక్ష తూర్పు వేమసానక్క దొడ్డివరపుంబొం
పుంక్షవడుముట అల్లాడరెడ్డి వేమవరపుంబొలము యూపుంక్ష తొల్లింటిప్రాంత్త
పుంక్షదక్షిణపుముఖమైవచ్చి ఆపుంక్ష అల్లాడరెడ్డి వేమవరపుం బొలముబొం
లను యిఱువవారిపాడె అనంగా నొకపాడె; అపాడెమోచెను యిది అల్లా
డెడ్డి వేమవరపు పుత్తరపుంబొలమేరసీను. అయిఱువవారిపాడె దక్షిణపు
పార్శ్వసనుండి అతీరాననే ఒకగట్టుపొదలున్న అగట్టు తూర్పుముఖమై
వచ్చెను. అసరుసను గట్టు పుత్తరం వేమసానక్క దొడ్డివరపుంబొం దక్షిణం.
అగట్టులతూర్పుముఖమైరాంగాను వేమసానక్క దొడ్డివరపుంబొలము
బొంబలను నిమ్మగుంట్టపాడె (ఆ) నంగా నొక వల్లమున్నది. ఆవల్లంసరుసనుండి
అగట్టు విశనకజ్జివంపై అయిదుబారలు మేరంత్తపుత్తరపుముఖమై వచ్చెను.
అంతట నాగట్టువేంవరపుంబొలము యీశాన్యభాగమందు పొదపట్టిన
మ్రొందుగున్నది. అంతటనుండి అగట్టు దక్షిణముఖమైరాంగాను అంతటకు
మైరెండ్డుబారలు నిమిపునను తూర్పుముఖమైవచ్చెను. అంతట దొడ్డివరపు
బొలముబొం పాములపాడె (అ) నంగా నొకపాడెదగ్గఱున్నది.

కృష్ణదేవరాయల సింహాచలశాసనము ౧౩౩౧.

స్వస్తి విజయాభ్యుదయ శాశివాహనశకవంశములు ౧౪౪౧ అగు
సేంటి ప్రమాదిసంగిర శ్రావణ శు ౧౩ సోమవారాన శ్రీమన్మహారాజాధిరాజ
రాజవరమేశ్వర మూరురాయగండ అగిరాయర విభాదభాషగిత ప్రవరాయర
గండ యవనరాజ్యస్థాపనాచార్య శ్రీవీరప్రతాప కృష్ణదేవరాయరాములు
విజయనగరాన సింహాసనారూఢుడై సింహాద్రినాథునికి తమపేరింట భాగం
నడిచేటందుకు ప్రతాపరుద్రమహారాయలు చేతను పుచ్చుకొన్న గ్రామాలు కలింగ

దండపాటాను గ్రామాలు పెదగాణిగ్రామం అగ్గనపూడిగ్రామం అందుకువెల్లె
పల్లెలు గంగవరంపల్లె ౧ పిన్న అగ్గనపూడిపల్లె ౧ ఉభయగ్రామాలు సింహ
గిరి అప్పన్నకు నడిచేభోగం బలిహరణం కట్టెడదినం ౧ శ్రీ అంగరంగభో
గానకు గంధం వలం అగరు మ ౨ సు, కర్పూరంచిన్నం. కస్తూరి చిన్నం,
పన్నీరు చి ర, నుంకుమపువ్వు చి ౧, పువ్వులపండ్లు ర, మాలులు ర, నైవే
ద్యానకు బియ్యం పు ౧, పకాళం తూ ౨, పాయసం తూములు ౬, కూరలు
ర, పిత్తలు నాడీలు ర, సారసత్తులు ర, ఆరిశలు ర, సాదుమనోహరాలు
ర, చిన్నమనోహరాలు ర, నందినాపీతాలు ర, అప్పలు ర, హంసకణీలు
ర, కర్పూరకాంతులు ర, బదాలు ర, కక్కరాలు ర, వెరసి రం, పాన
కాలు ౨, గుటుకాకుంచాలు ౧, నైవేద్యానకున్న పిత్తాలకున్న కూడానెయ్యి
౨ తూములు, పెరుగు యిద్దురు, నుంచెయ్యిద్దు, ర పోకలు, గిం తమల
పానులు ౧౦౦ మిరియాలిద్దుసంభారాలు గి కరాంబుయిత్తు మాడలు, జాజి
కాయలు ౧౦, యిందుకు పెచ్చం. సక్రం పేయించిరి. బ్రహ్మణ భోజనము.
ఈఫర్తానకు యవరుత్పినా వారుగంగలోను గోహత్య బ్రహ్మహత్య మాతృ
పితృహత్య చేసిన పాపాన పోవువారు.

హంపి సమీపమందున్న శిలాశాసనము.

South Indian Inscriptions Vol IV No 280.

(1555 A. D.)

గురుమస్తు! స్వస్తి! విజయాభ్యుదయ శాసనానంతరకవశాములు
౧౪౭౮ అగు నేటి నళసంవత్సర ఆషాఢ శు ౧౨ గు శ్రీమద్రాజాధిరాజవర
మేశ్వర శ్రీవీరరత్నతాప శ్రీనదాశివదేవసుహారాయలు విజయనగరమందు రత్న
సింహాసనారూఢుండై పృథివిసామ్రాజ్యం చేయ చుండగాను ఆశ్రేయగోత్రం
సోమవంశోద్భవులైన శ్రీమన్న హంపిచేరలేశ్వర రామరాజు శాసేబయ్య దేవ
మహారాజులుంగారిపుత్రులు అభిధిరాజుంగారు తిరుమంగలయార్జ్జులకను

శేయించిన కయికర్మవివరం । విరలంబాను శ్రీ విరలేశ్వరులకోవిల ప్రాకారం
 వెలుపల వాయవ్యభాగాన వేంచేసివున్న తిరుమంగళయార్వల్లను గభా
 గృహం శుకనాళి అంతరాళికం రంగమంటపం మొదలైనవి నేముకట్టించి
 నిత్యతిరుమంజనకాలం తిరుతోపు తిరునందవనం తిరుతోమాలె తిరు వెళ్ళక్క
 తిరు మేనికావలి తిరుకట్టి యివి అన్నిన్ని తిరుమంజనకాలం రామానుజయ్యం
 గారి వశంచేసి కోవిలస్థానికంశివ్యపారంపర్యంగాను నడపుకవచ్చేయట్లుగానున్న
 దధ్యోదనం మధ్యాన్నా అవసరం సాయంకాల అవసరం నిత్యోత్సవం మాసో
 త్సవం నిత్యతిరువారాధన చందనకాపు అడికముదు యెలెముదు పరిమళ
 ద్రవ్యాలు యివి మొదలైన సవ్యకయికర్మాలన్ని తిరుమంగళయార్వ
 ల్ల అవధించి కోవిల తిరుమల పెరుమాంగోవిల మొదలైన వివృతిపతుల
 నుండి కయికర్మార్థమై వేంచేసి స్వయం పాకనియయమైన చాలిన చాలాని
 శ్రీవైష్ణవులకు శ్రీరామానుజకూటంగాను ఆరగింపుం జేసేటట్లుగానున్న శ్రీ
 విరలేశ్వరులు తిరువీధులు వేంచేసేటప్పుడల్లాను దోశపడిన్ని అడికముదు యెలె
 ముదున్న శ్రీవిరలేశ్వల్ల తిరులేరుతిరునాళ్లు తిరువధ్యానం సహచరపుల
 నాలుగున్న నమ్మాళవార్ల తిరులేరుతిరునాళ్లు తిరునక్షత్రాల తిరువీధులు
 వేంచేసినప్పుడల్లాను దోశపడిన్ని తిరుమంగళయార్వల్ల తిరునక్షత్రాలు
 తిరువధ్యానాలకు దోశపడిన్ని నమ్మాళవార్లన్న శ్రీ విరలేశ్వల్లన్న తమ
 తమ తిరులేరు తిరునాళ్ల నాండు వొక్కొక్కపారి తిరుమంగళయార్వల్ల
 కోవిలకు వేంచేసిన చరపులకున్న యితటట్టు కయికర్మాలకున్న నేము
 సమర్పించిన గ్రామాలు కోప్పళింకిమలూని అబ్బెగెరెగ్రామమున్న యిందుకు
 గ్రామగ్రామయిన యిలికింట్టిశివగోని శివ్విణ్ణ దోణిగ్రామమున్న యీ
 రెండుగ్రామాలున్న అబ్బెగెరె తిరుమలభట్టు మొదలైన మహాజ్ఞాను
 అండ్డరిచేతనున్న క్రయంగోని అండ్డుల తామ్రకాసనాలు మొదలైన సాధ
 నాలు అన్నిన్ని తీసుకొని సమర్పించిన అబ్బెగెరి శివ్విణ్ణ దోణిగ్రామాలకు
 ప్రతిపాదుమైన పరకాలపురం శ్రీ రామానుజపురంగ్రామాలు ౨ రెండున్న

నేము రామరాజయ్యవారి చేతను సదాశివరాయలకు విన్నపం చేయించి కంప్లీ మాంగాణి స్వామ్యునకు చెల్లివచ్చే వితలాపురం శ్రీలక్ష్మయంమడి స్థావరంమడి సహా ధారవోయింది తామ్రకాసనం తీశియిచ్చిన వితలాపురం గ్రామం ౧ వొకటిన్నీ కూడాను యీ మామగ్రామాలున్న సమస్పించి యీగ్రామాల పారువత్తంచేళి స్వయంపాకులను తిరువారాధకులను పరిచారకులను బొక్కిన భండారాలు వుగ్రాణము మొదలయినపకులను ఆయమాలమైన ముప్పలం బెట్టికొని యీ కయికర్యాలు అంతవట్టున్న శివ్యపారంపర్యంగాను నడపుక వచ్చేటందుకు తిరుమలనాంబ్బి శ్రీరామయ్యంగారి వశంచేళిన్నీ యీకోవల ప్థలకిరణీకం నయనారు తిరువెంగళయ్యంగారికి పుత్రపౌత్రపారంపర్యం లెఖిత్రాయం గట్టడిచేళిన్నీ యిందుల సంక్రీక్షానశావ తమ పుత్రపౌత్ర పారంపర్యంగాను చేస్తున్న వుండేటట్టుగాను శ్రీరామయ్యనపురం నారాయణయ్యంగారు జన యిద్దరున్న యీమర్యాదలు మామగ్రామాలకు తిరుమల ఆవును తిరువెంగళాచార్యులయ్యవారికి పుత్రముగాను కట్టడచేస్తేమి! గనక యీధర్మము అచంద్రాక్షాస్థాయిగా నడవంలవారు । యీధర్మమునకు య్యురుగనక తప్పినారు గోహత్య బ్రహ్మత్య స్త్రీహత్య మొదలైన పాపాలు చేశిన దోహనం బోయినవారు । తమ కల్లదండ్రులను వధించినదోహనం బోయినవారు॥

గోల్కొండకోటలోని శాసనము (1666 A. D.)

స్వస్తిశ్రీ జయభ్యుదయ శాలివాహన శకవర్షాలు 1587 మన్నన నామనంవత్సర మాఘ శు ౭ బుధవారంనాడు సుల్తాను అవరింగుజేబు ఖసరు శహజీ సంగీటు లస్కరులతో వచ్చి కిలెముబాదకు మహమదానగారు బెడావేసి పుండంగాను వారిపాదుషాహివజీర్దాన పెద్దవజీరుడు మీరు మీరా అని అతని అవరింగుజేబుతో ఉట్టి యీదుర్గం మూడుదినాలు పుచ్చుకొంటున్నానని

మోచా...రాత్రి పగలు చాలానేటి...కంటెగి రాలేదు...జాత్ర జహమతాహ
జరత్ సుల్తాను అబ్దుల్లా కుతుకాహగాను తన కేసుల దొడ్డ వడేరుడు మొక
ర్రబుహానిరతు అముస్సాఖానిగారికి హుకుంఁచి సీపు ఆ బురుజావద్ద
వుండి పరదంఁబుకొట్టి అందుకు చాలా జాగ్రత కరిగివుండవలెనని ఆలాగే
ఖాసు మశామ్మలహేగారు రాత్రి పగలు జాగ్రతతో గనిములు దిఫే చేసే
పనిలో ముఖ్యులై వుండంగాను భోవారకాత్తా ఫిరంగిగుంఁబు ఆమీరుమీరాకు
తగిలిలేకు ఆ మోచాలోనే మురుతు అయిపోయెను. అట్టి మృతమయిన
మూడుదినాలకు ప...న ఆయన మోచా + + పనహాగారి హుకుంఁచులే
ఆలాగే యేలినవారి హుకుంఁచొప్పన ఖాసుమశామ్మలహేగారు కొంచెము
దివసాలలో వుప్పర ధర్తాచార్యులచాత త్రమాముముస్తాఇదు చేయించెను. అవ
రంగు కేబు వచ్చినసాలు సున్న నెత్తుఖమనెను. అలర్త తిమాముముస్తాఇదు అయి
నది సున్న సమానునెత్తెను అలపు ౧౦౭౮ శాహివాహనశకవమాలు ౧౫౮౭

నెల్లూరిడ్డ శిలాతామ్ర శాసనములలోనిది (1791 A. D)

స్వస్తి శ్రీ శా. వా. వ ౧౭౧౩ విరోధి కృతుశామసంవత్సర శేష్ కు
౧౫ లు కలిగిరి వెంకటాచలంగాను మత్తాలపాటిపాలంగా శాశిరామేశ్వ
రపుభాటాలో కోనేరు తొవ్వింది పూతో సత్రం కట్టించి ధర్తం నడిపిస్తూ
వచ్చినారు. తదనంతరం వారి చెండ్లో సహోదరుడయిన కలిగిరి శేషయ్య
గారును ఆధర్తం పరిపాలనచేస్తూవచ్చి ఆయన దినములలోనున్న సదరహి
వెంకటాచలయ్యగారి మనమడైన కలిగిరి సుందరయ్య కొన్ని దినములు సదరు
ప్రకారం ధర్తం నడిపిస్తూవచ్చి దుర్బుఖసంవత్సర మాఖ కు ౫ లు ధర్త సత్రం
పెంకుటిల్లు కట్టించి కార్వరిసం! ఆమాఢ బ ౨ గురువారం శ్రీం! మం! గృహ
ప్రవేశం అయ్యిది.

ధర్మశాస్త్రం

కోర్టు - సాక్ష్యము.

జి.ఆర్.-కిండర్ స్లి గారిచే ఇంగ్లీషుభాషలో రచించబడిన

సాక్ష్యశాస్త్రసంగ్రహము.

ఇది హైకోర్టులో నొక ట్రాన్స్ లేటుగానుండు

చిండాను పార్థసారథినిట్టిచే తెలుగుభాషచేయబడి చన్నపట్టణములో

అచ్చువేయించబడియె. ౧౮౬౬ నా!

పుట 116-11౭. సన్నిహితమరణసమయోత్తులను యెంతమట్టుకు నమ్మ
బచ్చిననే సంగతినిగురించి అంగీకరించడమందు ఈ వెంటిడిషిచ్చు అంశములను
యోచించడము ఉచితముగా వుండును. అనియనగా, ౧-ఆవచనములు సాక్షు
లచే సరిగా తెలియజేయబడినవాటివలె అగుపడుచున్నవా? ౨-చనిపోయిన
వాడు జరిగినదాన్నిగురించి స్పష్టమయిన యభిప్రాయము కలిగియుండినట్లుగు
పడెనా-లేక ఆ కలహమందలి కలవరమువలనను ఉద్రేకమువలనను పొరబడి
ఘొంపబచ్చువా? ౩-వాడు నేరము మోపబడినవానిమీద యేదయినా చలము
గాని కార్యణ్యముగాని పెట్టియుండెనా? ౪-నేరము మోపబడినవాడు ఆ
మాటను చెప్పినవానిని ప్రత్యాభ్యానప్రశ్నలు అడుగుటకు యేదయినా సమయ
ముండెనా? అనునవి.—రా-౩౪.

౯ కొన్ని విషయములలోని వైద్యుల శ్రుతసాక్ష్యము.

౨౩౬. క్రిమినల్ వ్యవహారవిషయమైన నాతనకాసనము ఈ వెంటిడి
వ్రాయబడినరీతిని విధించుచున్నది. “౩౬౮-వ ప్రకరణము-

“కోర్టువారు సివిల్ సర్జనుగావుండే - లేక ఇతరవైద్యుడుగావుండే
చునిషివద్ద పుచ్చుకొబడి, మేజిస్ట్రేటుగారివల్ల యదార్థపరచడమునుగురించి
సంతకము చెయ్యబడ్డ విమర్శను నిదర్శనమయిన సాక్ష్యముగా పుచ్చుకొవలసి

నది. అయితే ఆ కోర్టువారు చాలినంత కారణమున్న యెడల ఆట్టి సివిల్ సర్జనుగావుండే లేక ఇతర వైద్యుడుగావుండే సాక్షికి సమ్మన్ చెయ్యడము యాక్రమముగా వుండవలసినది.”

౨౩౨. ౩౨౦-ప్రకరణము.—పరీక్షకొరకు, లేక పరీక్షిలనకొరకున్న రిపోర్టుకొరకున్న క్రమముగా తనవద్దకి పంపించబడ్డ యేదయినా సంగతిలేక వస్తువు వీటినిగురించి గవర్న మెంటుతాలూకు రసకాస్త్రసంబంధమైన వస్తువుల పరీక్షచేసే ఉద్యోగస్థుని రిపోర్టుగా వున్నట్టు ఆర్థమయ్యె యేదయినా దస్తావేజు, యేదయినా క్రిమినల్ విచారణ, లేక అందులో ఇలాకాగల యేదయినా ప్రమాదిచారణ జరుగురావుండగా ఆట్టి పరీక్షచేసే మనిషియొక్క దస్కతు దానిమీద చెయ్యబడివున్న పక్షమునకు నెర్నకోర్టువారివల్ల విమర్శలొ సాక్ష్యముగా వుచ్చుకొనబడవలసినది. మరియు ఆట్టి దస్కతునుగురించిగాని దస్కతుచేసేమనిషి ఆట్టి ఉద్యోగమును కలిగియుండడమును గురించిగాని ఋజువు. ఆ దస్తావేజు వాస్తవమునది అవునో కాదో అని కోర్టువారు సంశయించడమునకు కలిగియుంటేనేతప్ప జరూరు వుండనేరదు”

౨౩౩ ఆట్టి విషయములలో శ్రుతసాక్ష్యమును అంగీకరించడము కేవలము లోకసాకార్యమును గురించిన యోచనలనుపట్టి మెప్పించగలదై యున్నది. అది ఇండియాదేశములోని ప్రజలు ఉండునట్టి తత్కాలపు విశేషమయిన స్థితికి ఒప్పించుదవచ్చునుగాని. ఆ ప్రజలు నాగరికమం దభివృద్ధిపొంది వైద్యులు మెండయ్యెడికొలది చట్టము మార్పబడునని మనము నిరీక్షించ వచ్చును. ఇండియాదేశములో రసకాస్త్రసంబంధమైన వస్తువుల పరీక్షచేసే ఉద్యోగస్థుడు నిరంతరముగాను కాస్త్రశిక్షమయిన వైద్యులు బహుళి యెల్లప్పుడును, దొరతనపువారి కొలువులో వుంటున్నారు. వారికి బరువైనపనులు వున్నవి గనుక వారిని పలుమారు రప్పించుటచేత లోకులకు సుకలము కలుగును. ఇదిగాక దొరతనపువారి కొలువులోవుండెడు వైద్యకాస్త్రజ్ఞుల వుత్తరవాదత్వము సత్యమువలన స్థాపితమైనదానికంటె హీనమైనదిగా వుండినను,

దానిబట్టి వారు తమ యెడటవుండెనునంగరిని సాధారణముగా జాగ్రతగా జరీక్షించి యదార్థమైన వృత్తాంతమును చెప్పుదురని యోచించబడవలయును. నిశ్చించి మేజస్ట్రేటుయెడట వైద్యుడు సాక్షుగా విచారించబడినవిషయములూ అట్టిసాక్ష్యము సత్యముమీదగాని ప్రమాణపూర్వకముగాగాని చెప్పబడిన వనియు, నేరము మోపబడినవాడు ప్రత్యాఖ్యానప్రశ్నలను అడుగుటకు అవకాశము కలిగి యుండెననియు అనుమానించబడవచ్చును.

సాక్షులను సమన్లు చేయుట.

౨౩౯. కక్షీవాండ్లనున్న, సాక్షులనున్న న్యాయస్థలమునకు రప్పించు విధమును పరిష్కారముగా నివరించిచెప్పెను ఈ స్వల్పగ్రంథముయొక్క ఉద్దేశముగా చేరిన విషయము కాదు. సాక్షులను సమన్లు చేయుటను గురించిన నిబంధనలు సివిల్ విషయములలోను క్రిమినల్ విషయములలోను తరుచుగా వొకటిగానే యున్నది. ఆ పద్ధతి సివిల్ క్రిమినల్ ప్రొసీక్యూరు శాసనముల ప్రకారమును, సాక్షి యేకాలముందు యేచోటికి విచ్చియుండవలెనో ఆ సంగతులనున్న వాడు ఒక దస్తవేజును తెచ్చి మానించవలసినదో లేక ఆ వ్యాజ్యములూ సాక్ష్యముమాత్రము చెప్పవలసినదో ఆసంగతినిన్ని మరియు ఆ వ్యాజ్యపు కక్షీవాండ్ల పేర్లనున్న నమ్రులూ పుడవారింపవలయును. దస్తావేజును తెచ్చి మానించవలసినయెడల అట్టి దస్తావేజుయొక్కవివరము ఆ నమ్రులూ వ్రాయబడవలయును.—౧౮౫౯ సం॥ ౮-శా-౧౫-౨-ప్ర. ౧౮౬౧ సం॥ ౨౫-శా-౧౮౬-ప్ర.

